

А. ОРЕЛ

СЛОВНИК

Ч. II

Л-С

Знукам имен
Комнат привател,
Іхнені дігүчіс, нбо
Непрервно віднанов з
имена сім'ї, привезено,
неб земли Українським
Бандуристам, які відбили

1. VI. 65.

О. Огу.

A. O R E L

UKRAINIAN LANGUAGE
DICTIONARY

VOLUME II

NEW YORK — 1964

Printed by A. Orel, 363 Grove St.,
Perth Amboy N. J.

АРТЕМ ОРЕЛ

СЛОВНИК

ЧУЖОМОВНИХ СЛІВ

ЧАСТИНА II

Л – С

Нью-Йорк — 1964

Т и р а ж 1000

ЛАВАШ /вірм./ - пlesкатий тонкий корж /у кавказьких народів/.

ЛАВР /лат. *laurus* / - вічнозелене дерево /Середземномор'я, Кавказ, Крим/, що його листя вживають як приправу до страв /у стародавній Греції та Римі із лаврового листя сплітали вінки як символ мистецького, військового, ораторського або якого іншого тріумбу; звідси: по жинах і лаврах - уславитись, здобути славу; спочити на лаврах - бути бездіяльним після здобуття слави чи успіхів; лаври Мільтія - слава, що її здобув атенський політик і воївoda Мільтіяд, переможець у битві з персами при Маратоні в 490 році до Хр./.

ЛАВРА /с.-гр./ - назва деяких монастирів православного віросповідання, напр., Києво-Печерська, Почаївська, Афонська.

ЛАВРЕАТ /лат. *laureatus* / - увінчаний лавровим вінком; 1. нагороджений лавровим вінком за подвиги на війні, успіхи в галузі мистецтва, спорту або то, що переможець у стародавніх греків та римлян; 2. науковець, діяч мистецтва, політики або то, що отримав відповідальні та премійовані нагороди /напр., нобелівською премією/.

ЛАГОФАЛМІК /див. лагофаталмік/ - хвороба очей, при якій під час сну очі хворого бувають розплющені в наслідок звуження повік /мед./.

ЛАГУНКА /гр. *laguncula* - маля пляшка/ - дерев'яна бочка на пиво, дьоготь або то.

ЛАДАН /гр. *ladanum* із персь. - запашна речовина /смола/ із кори тропічного дерева *Boswellia Carteri*, уживана в парфумерії, медицині, в церкві та по хамах для кадіння.

ЛАДУНКА /поль. *ladunek* з нім/ - кавалерійська патронташа.

ЛАЗАРЕТ /фр. від чернечого ордену св. Лазаря/ - військовий шпиталь, лікарня.

ЛАЗУЛІТ /с.-лат. *lapis lazuli* / - напівкоштовний камінь, уживаний на ювелірні прикраси.

ЛАЗУР /ар. *lazaward* із персь. - блакит, синього кольору мінерал, з якого виготовляють синю фарбу /у літрама - рін/.

ЛАЗУРОВИЙ /також лазоревий/ - синій.

ЛАІСА /гр. вл./ - коринтська красуня /5 ст. до Хр./, що стала синонімом жінки-красуні.

ЛАЙБА /фін./ - фінський човен або ще судно на Дніпрі, Десні тощо.

ЛАКЕЙ /фр. *laquais*/ - див. лакай.

ЛАКОЛІТ /гр. *lakkos* - заглибина, *lithos* - камінь /скам'янін/.

ЛАГОФАЛМІЯ /гр. *lagos* - за-

ла вулканічна маса, що застигла у вигляді склепіння / лаколіти трапляються й на земній поверхні, напр., гора Аю-Даг у Криму/.

ЛАКОНІЗМ /гр. *lakonismos*/ - стисливість, чіткість і простота ви слову, напр., "або пан або пропав" /згідно з переказами, такий стиль плекали спартанці/.

ЛАКОНІЧНИЙ / див. лаконізм / - стислий, немного слівний.

ЛАМА /тіб./ - буддійський служник релігійного культу /жрець/ у Тібеті, Монголії.

ЛАМАЦІЗМ /див. лама/- система тібетського буддизму, що виникла в XII стол. по Хр., також секта тібетського буддизму, що виникла в XIV стол. і поширилася на Монголію / найвищий гієрарх дала й - лама/.

ЛАМАЧІТИ /див. ламацізм/ - послідовники ламацізму.

ЛАМІЯ /гр./ - мітичне страхование.

ЛАМПРОФОНІЯ /гр. *lamprophōnia*/ - ясність, виразність голосу або розмови.

ЛАНА /кит./ - міра ваги в Китаї - 38 г., 2. стрібна монета - I,80 карбованця.

ЛАНІСТ /лат. *lanista*/ - учитель фехтування в стародавніх римлян /також тренер, що готовував глядіаторів до участі в боях/

ЛАНЧ /англ. *lunch, luncheon* / - другий сніданок, перекуска.

ЛАОКООН /вл./ - легендарний тро-

янський жрець, що радив троянцям не брати до міста Трої дерев'яного коня, якого греки з підступною метою лишили під містом, немов би в подарунок троянцям, сковавши в ньому частину свого добірного війська, що цим способом вдерлося в Трою.

ЛАПАРОСКОПІЯ /гр. *lapara* - черево, *skorēb* - дивлюсь/- дослідження черевного обширу тіла.

ЛАПАРОТОМІЯ /гр. *lapara* - черево, *tomē* - розтин/- хірургічний розтин черева.

ЛАСКАРИ /інд./ - індуські матроси та капоніри /артилеристи/

ЛАТАН /гр./ - метал, що його добувають з мінералу цериту.

ЛАТИНА /лат./ - латинська мова, мова стародавніх римлян.

ЛАТИНІЗАЦІЯ /лат./ - 1. запровадження в суспільстві будь-яких звичаїв чи ладу із стародавніх римських зразків; 2. мовні запозичення з латини.

ЛАТИНІЗМ /лат./ - властиве латинській мові слово або вислів /уживане в іншій мові/.

ЛАТИНІЗУВАТИ /див. латинізація/- запозичати слова, форми чи основи слів з латини.

ЛАТИНІСТ - знавець латинської мови.

ЛАТИННИК - католик; також знавець латинської мови.

ЛАТИНСЬКИЙ - властивий латинській мові, стародавньо-римський.

ЛАХВА /ар. *alafa* - даніна/-ко-

ристь, прибуток, зиск / легка нахива /.

ЛАЦІ /тур./- турецькі матроси.

ЛАЦКАН /див. л я ц к а н/.

ЛЕВА /болг./- громова одиниця в Болгарії /37 коп./.

ЛЕВАНТ /іт. Levante - Схід / - уживана колись назва для обширів теперішнього близького Сходу /Мала Азія, Єгипет, Сирія тощо/.

ЛЕВАНТИН /фр. lewantin/- шовковая тканина одного кольору.

ЛЕВЕ /фр. levé /- взяток у картишкій гру.

ЛЕВЕЛЕРИ /англ. leellers/- зрівноважі; радикальна партія часів першої революції в Англії /17 стол./.

ЛЕВЕНТИК /гол./- напрям корабельних вітрил за вітром.

ЛЕВІРАТ /гебр./- звичаєве право в гебреїв та деяких східніх народів, за яким брат померлого мусить одружитися з його залишеною жінкою, якщо вона бездітна.

ЛЕВІТИ /гебр./- 1. нащадки біблійного Левія, що мали піклуватися храмом та хором, 2. назва однієї з книг Мойсея, де написано про церковні служіння левітів.

ЛЕВІТАН /гебр./- 1. біблійна назва дивовижної морської тварини /риби/, що юз будуть юсти в раю праведники /згідно з талмудом/, 2. назва особливої машини для миття вовни, 3. назва

одного з філософських творів Гобса, 4х страховище.

ЛЕВКЕМІЯ /гр. leukos - білий, haima - кров/- білокрів'я, надмір білокрівців у крові в наслідок захорування кровотворчих органів /кісткового мозку, лімфатичних залоз, коси/.

ЛЕВКІТ /гр. leukos - білий / - вулканічного походження мінерал, що може кристалізуватись.

ЛЕВКОЙ, ЛЕВКОНІЯ, див. л е в - к о я.

ЛЕВКОМА /гр. leukoma з leukos - білий/- більмо на очній рогівці в наслідок запалення або ушкодження.

ЛЕВКОМАТИНИ /гр. leukoma - білок/- нітратові речовини, що виділяються з організму через нирки, шкіру, легені.

ЛЕВКОПЕНІЯ /гр. leukos - білий, penia - бідність/-ненормальне зменшення білокрівців у крові.

ЛЕВКОПЛАСТИ /гр. leukos - білий, plastos - створений/-безколізорові тільця в протоплазмі рослинних клітин /б от./.

ЛЕВКОФОБІЯ /гр. leukos - білий phobos - страх/- хоробливого стану страх перед білим коліром.

ЛЕВКОЦИТИ /гр. leukos - білий, kytos - клітина/- білокрівці, безколізорові кровяні тільця, що мають властивість рухатись і поглинати бактерій, що потрапляють в організм / фізиологія/.

ЛЕВКОЦИТОЗА /гр./ - тимчасове не нормальне збільшення білокрівців у крові.

ЛЕВКОЯ /нім. з гр. *λευκος* - білий/- декоративна рослина з родини хрестоцвітих, матіоля.

ЛЕВРІТКА /фр. *levrette* / - порода дрібних короткомештіх кіمنатих собак.

ЛЕВУЛЬОЗА /лат./ - медовий та овочевий цукор.

ЛЕВЩІТ /гр. *λευκος* - білий / - магматичного походження мінерал, що складається з силіката кальцію та алюмінію.

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ /лат. *legalis* - законний/- управнення, надання законної сили.

ЛЕГАЛІЗМ /див. л е г а л і з а ц і я/- згідна з законами поведінка, діяльність.

ЛЕГАЛІЗУВАТИ /див. л е г а л ь н и й/- управнювати, визнавати за законне.

ЛЕГАЛЬНІСТЬ /див. л е г а л ь н и й/- згідний з законами вчинок, стан, діяльність, згідні з законами, але малої моральної вартості вчинки.

ЛЕГАТ /лат. *legatus* - посол/- 1. посол, помічник воєводи в римлян, намісник цісарських провінцій, 2. уповноважений від папи римського посланець.

ЛЕГАТАР /лат. *legatum* - заповіт/- управнений заповітом на одержання від спадкоємця частини спадщини /гроші, речі/.

ЛЕГАТО /іт. *legato* - зв'язаний/

- нотний знак у вигляді дужки над нотами /знак безперервності переходу голосу від ноти до ноти; протил. с т а к а т о.

ЛЕГАТОР /лат./ - заповідач, той, хто лишає заповіт.

ЛЕГАТСТВО /лат. *legatus* - посол/- 1. звання легата, 2. управнення на одержання майна.

ЛЕГАЦІЯ /лат. *legatio* - посольство, звання легата/- 1. місія, посольство; 2. церковна, що перебуває у віданні легата, округа /в католиків/, 3. колишня папська провінція в Італії.

ЛЕГОРН /англ. *Leghorn* з італ. *Livorno* - назва міста/- порода курей-несючик /блідої масті/.

ЛЕГЕНДА /лат. *legendā* - те, що має бути прочитане/- 1. поетичний переказ, оповитий містикою, переказ із життя святих або то, 2. народний переказ про життя видатної особи, про видатну подію або то, 3. пояснення до топографічної мали про дані, що їх не можна зобразити графічно, 4. напис на монеті, 5. канонічна книга в католиків для щоденного читання.

ЛЕГЕНДАР /див. л е г е н д а/- збирач, упорядник легенд.

ЛЕГЕНДАРНИЙ /див. л е г е н д а/- казковий, мітичний, також видатний, що про нього є складені легенди.

ЛЕГІБР /гол./ - велика бочка на питну воду на кораблі.

ЛЕГІОН /лат. *legio* / - 1. вій-

ськова одиниця в римлян, 2. назва військових частин у різних народів різних часів, напр., чужоземний легіон у Франції, комплектований з добровольців для служби в колоніях; польські та чеські легіони за війни 1914-1918 р.р.; 3^х численність, велике число; орден почесного легіона — орден для відзначень на військових і цивільних, що його встановив у Франції Наполеон I.

ЛЕГІОНЕР /фр. з лат./- вояк з легіону.

ЛЕГІСЛЯТИВА /фр. legislative скорочене Assemblée legislati^{ve} з лат./- законодавчі збори за революції 1791-92 та 1848-51р. р. у Франції.

ЛЕГІСЛЯТИВНИЙ /лат. lex(legis) - закон, latus - установленний/- законодавчий.

ЛЕГІСЛЯТУРА, див. легіс- лятива.

ЛЕГІСЛЯЦІЯ /див. легіслятива/- законодавство.

ЛЕГІСТИ /с.-лат. legistaes з lex - закон/- середньовічні правники, що з допомогою римського права боролися проти феудальних звичаїв та церковного права, підтримуючи владу королів.

ЛЕГІТИМАЦІЯ /лат. legitimus - законний/- 1. доказ тотожності документ, що стверджує особу того, кому він виданий, 2. підтвердження законності даного кому будь права або повноважень 3. управнення нешлюбних дітей.

ЛЕГІТИМІЗМ /фр. legitimus - за-

конний/- теорія визнання історичного права династії на престол.

ЛЕГІТИМІСТИ /фр. з лат. legiti- tismus - законний/- партія монархістів, прибічників династії Бурбонів, що організувалася 1830 року.

ЛЕГІТИМНИЙ /лат. legitimus - законний/- правний, законний.

ЛЕГОГРАФ /лат. lex(legis)-законний, закон, гр. grapho - пишу/- упорядник законів.

ЛЕГОГРАФОЛОГІЯ /лат. lex(legis) - закон, grapho - пишу, logos - слово, наука/- наука про читання та письмо.

ЛЕГУВАТИ¹ /іт. з лат./-заповідати.

ЛЕГУВАТИ² /нім. legieren з лат. ligo - з'єдну/- стоплювати коштовні метали /золото, срібло/ з іншими металами або металоїдами, з метою зміни хемічних та фізичних властивостей цих металів.

ЛЕГУМІНА /н.-лат. legumen / - білковина, що є в зерні колосків та стручкових рослин, овочева казеїна, характеристичний інгредієнт легумінозних рослин; 2^х солодка борошняна страва.

ЛЕГУМІНОЗА /див. легуміна/- рослина з великою родини стручкових.

ЛЕДА /вл./- донька мітичного царя Етіопії, що її спокусив Зевес, обернувшись для цього в лебедя /м і т./.

ЛЕДІ /англ. Lady /-пані, жінка лорда, 2. взагалі заміжня жінка.

ЛЕСР /гол./- мотуз, що ним при язують вітрила на кораблі.

ЛЕЗБІЙСЬКЕ або ЛЕЗБОЛЬСЬКЕ кохання /від назви острова Лезбос/- неприродні статеві зносини між жінками, що немов бісінували за давніх часів на острові Лезбосі.

ЛЕЗГІНКА /від назви народу/- лезгінський танок, що його виконують парами.

ЛЕЙ, див. л е я.

ЛЕЙБІК /нім. Leib /- тіло/- I. камізелька, 2. жіноча ватянка.

ЛЕЙБОРІСТИ /англ. labourites з labour - праця/- робітнича партія в Англії, заснована 1906р.

ЛЕКАЖ /нім. Leckage з фр./- утрати товару в дорозі /розкидання, витікання абощо/.

ЛЕКАЛО /лат./- кривуля /креслярський прилад рисувати криві лінії/.

ЛЕКСЕМА /гр. lexis /- вислів, мовний зворот/- слово в усій сукупності своїх форм і значинь, напр., лексемою буде вислів "темна ніч", тобто в данном разі два слова.

ЛЕКСИКА /гр. lexikos з lexis /- слово/- словесний склад мови.

ЛЕКСИКОГРАФ /див. лексикографія/- автор словників, знавець лексикографії.

ЛЕКСИКОГРАФІЯ /гр. lexikon

словник, graphō - пишу/-I. систематизація слів, складання усяких словників, 2. вся ціла купність словників, словництво

ЛЕКСИКОЛОГ /див. лексикологія/- знавець лексикології.

ЛЕКСИКОЛОГІЯ /гр. lexikos /- словник, logos - наука/- наука про походження, значення та вживання слів.

ЛЕКСИКОН /гр. lexikon /- словник/- словник.

ЛЕКСИЧНИЙ /гр. lexikos /- словесний/- словниковий, словесний.

ЛЕКТИКА /лат. lectica /- подібні до крісла або ліжка ноші з дашком /для хворих/.

ЛЕКТОР /лат. lector /- читець, читач/- доповідач, особа, що читає лекції.

ЛЕКТОРІЙ /див. лектор/- приміщення для читання лекцій.

ЛЕКТОРСТВО /див. лектор/- читання лекцій.

ЛЕКТУРА /див. лектор/- література для читання.

ЛЕКЦІЙНИЙ /див. лекція/- належний до лекції, властивий лекції; лекційна система навчання - виклад навчального матеріалу у формі доповідей.

ЛЕКЦІЯ /лат. lectio /- читання/- I. година навчання в школі, 2 доповідь, виклад, 3. метода викладання, коли навчитель виголошує перед слухачами наукові

відомості, не вдаючись до інших способів навчання.

ЛЕЛЬ /слов./ - бог кохання стародавніх слов'ян.

ЛЕМА /гр. lemma / - допоміжна теорема, що з її допомогою доводять іншу теорему /м а т./.

ЛЕЙБІК, див. алємбик.

ЛЕМІНГ /сканд./ - загальна назва для польових тварин-гризу - нів північної Європи, Япіляндії, Сибіру.

ЛЕМНІСКАТА /лат. lemnis - петля з гр. lemniskos - стрічка/- замкнута крива лінія 4-го порядку, що являє собою геометричне місце таких точок, що їх віддалі від даних двох точок /фокусів/ у добутку дають квадрат половини міжфокусової відстані, напр., лемніската Бернулі - це крива, що має форму цифри 8.

ЛЕМУРИ /лат. lemures - душі померлих/- 1. душі померлих /урелігіч стародавніх римлян/, 2. тварини з групи приматів, півмавпи /Мадагаскар, Африка, південна Азія/.

ЛЕН /нім. Lehen / - 1. спадкове землеволодіння, що його діставав васаль від сеньйора за виконання військових або господарських повинностей; 2. податки з ленного землеволодіння.

ЛЕНДЛЕР /нім. Ländler / - повільного темпу вальс /у німців/.

ЛЕНДЛІЗ /англ. lend-lease /lend - позичати, lease - давати в оренду/- позичання та

здавання в оренду зброї, сировини та інших товарів від США їх союзникам у 2-ї світовій війні, зокрема така позика була дана від США Советському Союзу на II мільярдів доларів.

ЛЕНЛОРД /англ. landlord / - шляхетський титул в Англії, дідич великий землевласник.

ЛЕННЕ право /див. ленне/- закон, що визначав взаємозалежність між васалами та сеньйорами за феодалізму.

ЛЕННИК /див. ленне/- васаль, що одержав на вічне володіння землю від сеньйора за військову службу в сеньйора та за виконання економічних повинностей.

ЛЕНСМАН /швед./ - адміністративна особа на округу в Фінляндії

ЛЕНТО /швед. lento / - 1. повільно, повагом /м у з./, 2. назва музичного твору, що його виконують у повільному темпі.

ЛЕНЧИК /поль./ - дерев'яна основа кінського сіда.

ЛЕОНІДИ /вл./ - щорічний метеорний потік /IO.II.- I8.II./ у сузір'ї Лева /рештки з комет/.

ЛЕОПАРД /гр. leopardos / - хижак із родини котячих, небезпечний для людини /також пантера/.

ЛЕПІДИТИ /гр. lepis /lepidos / - скам'янілі черепашки, скойки

ЛЕПІДОДЕНДРОН /гр. lepis (lepidos - луска, dendron - дерево) - велетенське дерево кам'яновугільного періоду /з решток цих дерев утворилося кам'яне

вугілля, що залягає в земній корі.

ЛЕПІДОЛІТ /гр. *lepis* - луска, *lithos* - камінь/- мінерал із групи лосняків.

ЛЕПІДОСАРКОМА /гр. *lepis* /*lepi-*
dos / - луска, див. сарко-
ма/- нарости в горлянці.

ЛЕПІПТЕРОЛОГІЯ /гр. *lepis* /*peri-*
dos / - луска, *pteron* - крило, *logos* - наука/- наука про лускокрилих комах /відділ зоології/.

ЛЕПОРАРІЙ /лат./- звіринець у стародавніх римлян.

ЛЕПОРЕЛЬО /вл./- пильний служник/за ім'ям слуги Дон-Хуана/.

ЛЕПОРИДИ /лат. *leporis* / - заєць, гр. *eidos* - вид/-тварини-гібриди /мішанці зайця й кроля/.

ЛЕПРА /гр. *leprosa* / - I. проказа

ЛЕПРОЗОРИЙ /лат. *leprosus* із гр *lepros*- проказа/- лікарня для хворих на проказу.

ЛЕПТА /гр. *lepton*/ - I. грецька дрібна монета /одна сота драхми, гріш/; 2^х пожертва від убогої людини, що віддає останнє.

ЛЕПТИЗМ /гр. *leptos* - слабий/-кощавість, сухорлявість.

ЛЕПТОСТАФІЛІЯ /гр./- вузько - піднебінність.

ЛЕПТОТРИКСИ /гр. *leptos* - слабий, малий, *thrix* - волосся/-бактерії, що руйнують волосся.

ЛЕС /нім. *Löss* / - дрібнопороп-

ковий глинастий ґрунт, поширенний особливо в Китаї, Середній Азії, в багатьох місцях західної Європи тощо.

ЛЕТА /гр. *lēthē* - забуття/-ріка забуття в потойбічному світі, що з чи водою душі померлих впивали забуття земних мук і страждань /м і т./; звідси : "кануть в Лету"- бути забутим, зникнути безслідно, згинути.

ЛЕТАЛЬНИЙ /лат. *letalis* / -умирящий, смертельний, напр., стан хворого.

ЛЕТАЛЬНІСТЬ /див. л е т а л ь-
н и й/- смертельність /відсоток смертних випадків із числа хворих/.

ЛЕТАРГІЙНИЙ і ЛЕТАРГІЧНИЙ сон /див. л е т а р г і я/.

ЛЕТАРГІЯ /гр. *lēthargia* з *lēt-*
hē - забуття/- I. глибокий і довготривалий сон з утратою дихання й пульсу, що триває часом кілька днів, 2^х бездіяльність, сплячка.

ЛЕТРИЗМ /фр. *lettresme* / - теорія літератури, що вважає за суттєву ознакою поезії лише сонорні звуки.

ЛЕЦИТИНА /гр. *lekithos* - яєчний жовток/- ліподії, що є в рослинних оліях, в яечному жовтку та в людському організмі.

ЛЕЯ /рум. *lēu* / - громова одиниця в Румунії.

ЛИМАН /с.-гр. *limenos* - гавань/ I. гирло річки, 2. глибоке озе-

ро, що відділилося від моря.
ЛИЦАР /нім. Ritter /- I. вояк, що належав до стану лицарства /за середньовіччя/, 2^х чеснот лива людина.

ЛИЦАРСТВО /див. лицар/- I. землевласник і вояк за середньовіччя, 2. властиві певній особі чесноти: відвага, щирість, чесність, мужність.

ЛИЦАРСЬКИЙ /див. лицар/- належний, властивий лицареві, лицарству; л-ка поезія середньовічних трубадурів, мінезінгерів, менестрелів тощо.

ЛІ - китайська мідна монета, а також міра довжини /576 м./.

ЛІБАЦІЯ /лат./- I. принесення в жертву богам вина /в римлян/ 2^х пиятика.

ЛІБЕЛІСТ /лат. libellus /- автор пасквільних творів.

ЛІБЕЛЯ /англ. з лат./- книжечка-пасквіль.

ЛІБЕР /лат./- бог родючості у стародавніх римлян /пізніше те, що Й. Бакх/.

ЛІБЕРА /лат. libera /- помінальна молитва в католиків.

ЛІБЕРАЛ /лат./- вільнодумець, член партії лібералів, прихильник лібералізму.

ЛІБЕРАЛІЗМ /лат. liberalis /- I. свобода одиниці в думанні, слові, вчинках, 2. свобода одиниці в господарській діяльності; 3. охорона індивідуальних свобод державними законами,

ми, 4. свобода релігії тощо
ЛІБЕРАЛІЇ /лат. liberalis/ - свята на пошану Бакха в стародавніх римлян.

ЛІБЕРАЛЬНИЙ /див. лібералізм/- вільнодумний, властивий лібералізму в і.

ЛІБЕРТА /лат./- богиня свободи у стародавніх римлян.

ЛІБЕРТИН /фр. з лат./- I. визволений раб, 2. визволені з невільництва жиди /лібертини/, 3. секта раціоналістів-вільнодумців часів Кальвіна.

ЛІБЕРТІ /фр./- шовкова тканина.

ЛІБІДО /лат. libido /- статевий поваб.

ЛІБРА /есп./- міра ваги в Єспанії й Португалії /460 гр/.

ЛІБРАЦІЯ /лат. librare- розгойдувати/- I. періодичне позірне відхилення руху Місяця від стану рівноваги /астр/, 2. періодична поява плям на місяці, що відкрив Галілей.

ЛІБРЕТИСТ /іт. librettista/- автор лібретта.

ЛІБРЁТТО /іт. libretto/- книжечка /- словесний текст опери, оперети.

ЛІБРИФОРМ /лат./- основна складовина деревини листяних дерев і чагарів, що має форму волокнини з грубими здеревілими стінками.

ЛІВАР /нім. Lievre /- споруда підіймати для ремонту паротяги,

вагони, авта /також д о м к -
р а т/-

ЛІВЕР /англ. lever /- I. рур-
коподібна посудина переливати
невеликими кількостями течива
2. проста ручна помпа для те-
чив.

ЛІВЕР² /англ. liver /- потріб-
ка з тваринячої печінки, сер-
ця, нирок.

ЛІВЕРАНТ /нім. Lieferant /-по-
стачальник.

ЛІВР /фр. livre з лат./- дав-
ня французька срібна монета/I
франк і 25 сантимів/, 2. міра
ваги /0,5 кг./.

ЛІВРЕЯ /фр. livrée /-уніформа
для лакеїв, портьє тощо.

ЛІГА /фр. ligue з лат. ligare -
зв'язувати/- спілка, товари-
ство, союз, Л і г а Н а ц і Й
- об'єднання держав, заснова-
не на мировій конференції в
Паризі 1919 року, що мало на
меті розв'язувати мирним шля-
хом міжнародні конфлікти з
допомогою арбітражу /злікви -
дована 18.4.1946 р./.

ЛІГАМЕНТ /лат. ligare - зв'я-
зувати/- I. сухожилкова зв'яз-
ка, 2. накладена на рану по-
в'язка.

ЛІГАР і ЛІГАР /нім./-пристрій
персувати тягарі, 2. трям у
будівлі.

ЛІГАТУРА /с.-лат. ligatura з
лат.ligare - зв'язувати/- I.
стоп із кількох металів, 2. ме-
талі, що їх домішують до шля-
хетних металів, щоб надати ос-
таннім твердости, 3. кілька

злитих докупи літер у друкар-
ському шрифті.

ЛІГНІНА /лат. lignum - дерево/
- I. органічна речовина дере-
вини, що її добувають обро-
бітком деревини кислотами і
вживають як сировину у вироб-
ництві пластичної маси й дея-
ких хемікалій, 2. гатунок тон-
кого брижуватого паперу з дере-
виної целюлози, уживаного в
медицині як матеріал для пе-
рев'язок.

ЛІГРОІНА /важка бензина/- де-
стилят нафти, уживаний як па-
ливо для моторів, а також як
розвинник каучуку.

ЛІГНІТ /лат. lignum - дерево/
- молоде буре вугілля, що в
ньому ще помітні сліди його
рослинного походження.

ЛІДЕР /англ. leader /- провід-
ник /політичної партії, профе-
сійної спілки або що/.

ЛІДІТ /вл./- розтоплена пік-
ринова кислота /вибухова ре-
човина/.

ЛІДО /іт. lido - берег/- пі-
щані коси вздовж італійського
берега Адріатичного моря.

ЛІЗА /гр. lysis - розчин/ - по-
ступовий спад температури при
хворобі.

ЛІЗГОЛЬДЕРИ /англ. lease - ви-
найм, оренда, holder - той, що
тримає/- короткотермінові о-
рендарі в Англії /13-19 ст./.

ЛІЗИНИ /гр. lysis - розчинен-
ня/- протиінфекційні речовини
крові, що мають властивість -

розвиняти чужорідні білки /б і-о д./.

ЛІЗОЛЬ /гр. lysis - розчинення, лат. oleum - олія/-розвин креозолю в калійному мілі з водою /дезинфекційний засіб/.

ЛІЗОФОРМ /гр. lysis - розчинення + формалін/-антисептична суміш формаліну з мильним спиртом /калійним мілом/, дезинфекційний засіб.

ЛІКАНТРОП /див. лікан - т р о п і я/- хворий на лікантропію.

ЛІКАНТРОПІЯ /гр. likanthropia/- психічна хвороба, при якій хворий уявляє себе за якогось звіра.

ЛІКОПОДІЙ /гр. lykos - вовк , rus /podos/- нога/- дитяча пудра з рослини п'ядик.

ЛІКАОН /вл./- І. цар Аркадії, що його Зевес перетворив на вовка /м і т./, 2. Пріямів син /м і т./.

ЛІКВІДАТОР /див. ліквідація/- І. особа, що ліквідує підприємство, установу, справи, 2. прихильник ліквідаторства.

ЛІКВІДАТОРСТВО /див. ліквідація/- рух серед російської соціал-демократії, що заперечував потребу класової боротьби пролетаріату та провідну роль пролетаріату в революції /1908-12 р.р./.

ЛІКВІДАЦІЯ /фр. liquidation з лат./- І. процедура припинення діяльності підприємства або організації, 2. закінчен-

ня, полагодження справи, припинення ІІІ.

ЛІКВІДНИЙ /лат. liquidus - течний/- л-ні засоби - фінансові засоби, що їх легко обернути на гроши, напр., ко-роткотермінові векселі.

ЛІКВІДНІСТЬ /лат. liquidus - течний/- рухливість, здатність до легкої реалізації, ліквідації, обертання на гроши.

ЛІКВІДУВАТИ /фр. liquider з лат./- припинити діяльність, розпустити організацію, розвязати справу або що.

ЛІКЕР /фр. liqueur /- алькогольний напій із спирту, цукру, овочевого соку та запашних прав.

ЛІКТОР /лат. lictor /- почесний вартовий при видатних особах у стародавньому Римі /емблемою звання ліктора була в'язка хмизу з устромленою в ній сокиркою/.

ЛІКТРОС /гол./- мотуз прикріплений до країв вітрила.

ЛІЛІПУТ /вл. Lilliput - казкова країна в творі Свіфта "Мандри Гулівера"/- куцан, карлик.

ЛІЛЯ /фр. lilas - бузок/-бузковий /фіялковий/ колір.

ЛІМБ /лат. limbus - пружок/- поділений на градуси круг кутомірного прилада, щоб відлічувати величину кутів /г е од е з./.

ЛІМІТ /фр. з лат. limes - ме-жа/- обмеження, граничні норми на ціни, на вивіз або довіз

товарів, на використання матеріалів тощо.

ЛІМІТАЦІЯ /див. л і м і т/-ви-
значення лімітів.

ЛІМІТНИЙ, ЛІМІТОВИЙ /див. л і -
м і т/- обмежений нормами лі-
міту.

ЛІМІТРОФ /лат.-гр. *limitrophus*
- прикордонний/- держава, що
являє собою межу між іншими су-
межними державами, напр., лімі-
трофами були названі Балтійсь-
кі країни, що їх відокремлено
від Росії як кордон між захід-
ньою Європою й комуністичною
Росією /1918-1939 р.р./.

ЛІМІТРОФНИЙ /див. л і м і т -
ро ф/- прикордонний, сумежний
/народ, держава/.

ЛІМНОГРАФ /гр. *limnē* - озеро,
graphō - пишу/- самописний ре-
єстратор коливань рівня води в
річках, озерах /також: ма ре
о гра ф/.

ЛІМНОЛОГІЯ /гр. *limnē* - озеро,
logos - наука/- наука / відділ
гідрології / про творення внут-
рішніх водних басейнів / озер,
річок/, про фізико-хемічні по-
знаки цих вод, про їх фільтру і
фавну.

ЛІМОКТОНІЯ /гр. *limos* - голод/
kteinein - смерть/- голодом ви-
кликанна смерть.

ЛІМОНАДА /іт./-прохолодний на-
пій з води, цитринового сооку і
цукру.

ЛІМОНАР /гр./- релігійний збір-
ник, перероблений "Патерик Си-
нейський", виданий у Києві ро-
ку 1627.

ЛІМОНІТ /гр. *leimōn* - лука/-
бурий залізняк /залізна руда/
мочаринець.

ЛІМОТЕРАПІЯ /гр. *limos* - го -
лод, *terapeia* - лікування/-
лікування голodom.

ЛІМУЗИНА /фр. *limousine* /-лег-
кове закрите авто.

ЛІМФА /лат. *lympha* - волога/-
білковинне течиво у міжтка -
ниних просторах та лімфатич-
них судинах.

ЛІМФАДЕНІТ /лат. *lympha*, гр.
ædēn - залоза/- запалення лім-
фатичних залоз /м е д./.

ЛІМФАНГІТ /лат. *lympha* - воло-
га, гр. *angelon* - жила/- за-
палення лімфатичних жил.

ЛІМФАТИЧНИЙ /див. л і м ф а/-
лна система - межи -
тканинна щілина, жили й зало-
зи, що виділяють лімфу та від-
водять її в кров.

ЛІМФОГРАНУЛЬОМАТОЗА /лат.-гр./
- хвороба лімфатичних залоз.

ЛІМФОЗА /лат./- творення лім-
фи.

ЛІМФОСАРКОМА /див. л і м ф а
+ с а р к о м а/- злюкісний
новотвір із круглих клітин.

ЛІМФОТОМІЯ /лат. *lympha* - во-
лога, гр. *tomē* - розти/ - хі -
рургічний розти лімфатичних
жил.

ЛІМФОЦИТИ /лат. *lympha* - воло-
га, гр. *kytos* - судина/-окре-
мий вид білокрівців /л е в -
ко ц и т і в/, що мають ви -
гляд округлих клітин з вели -
ким ядром, обведеним прото -

плазмою /незернистою/ /Фізіол/ ЛІМФОЦИТОЗА /див. л і м ф о ц и т і/- ненормально збільшена кількість білокрівців у крові /м е д./.

ЛІНГАФОН /лат. lingua - мова/, гр. phone - звук/- серія грамофонних платівок, на яких записано курс якоїбудь мови для їх вивчення.

ЛІНГВІСТ /див. л і н г в і с т и к а/- мовознавець, фахівець у мовознавстві.

ЛІНГВІСТИКА /фр. linguistique з лат. lingua - мова/- мово-знавство, наука про мови, що охоплює фонетику, граматику, /морфологію, синтаксу/, етимологію, ортографію, ортоепію.

ЛІНГВІСТИЧНИЙ /див. л і н г в і с т и к а/- мовознавчий, л-на географія - наука, що визначає територіяльні межі поширеності мовних явищ; л-на палеонтологія- наука, що на підставі вивчення мовних матеріалів описує явища первісної культури.

ЛІНГВОТЕХНІКА /див. л і н г в і с т и к а - техніка/- практична лінгвістика /мово-знавство/, що охоплює графіку, правопис, термінологію, шкільні граматики, розвиток літературної мови.

ЛІНЗА /нім. Linse - сочевиця/- сочка, оптичне скло з правильною сферичною поверхнею.

ЛІНГРАФ /лат. linea - лінія , гр. graphē - пишу/- гідрометричний прилад, що автоматично записує зміни горизонту води.

ЛІНІЙНИЙ /див. л і н і я/-той що має вигляд чи властивості лінії; л-ий корабель - великий панцерний військовий корабель, озброєний гарматами, л-не в і й съ к о - регулярне військо; л-на перспектива - зображення тіла у вигляді проекції його на площині.

ЛІНОЛЕУМ або ЛІНОЛЬ /лат. linum - полотно, oleum - олія/ особливого гатунку церата застіляти підлогу, стіни.

ЛІНОТИП /англ. line - лінія з лат., гр. tyros - відбиток/- друкарська складальна машина, що виливає цілі рядки шрифту.

ЛІНТЕР /англ. lint - льон/- 1 коротковорсава бавовняний пух, що залишається на зернятках бавовнику після очищення їх на джині, 2. машина, що очищує бавовняні зерніта від пуху після чищення їх на джині.

ЛІНТЕРНА машина /див. л і н т е р/ - машина оббирати волосконо з бавовникового насіння./л і н т е р/.

ЛІНЧІВ суд /вл./- самосуд, що його застосовує над муринами нелегальна організація в США Ка-Клакс-Клен.

ЛІНЧУВАТИ - стратити людину самосудом.

ЛІПАЗА /гр. lipos - сить/-фермент людського тваринного організмів, що розщеплює сить на гліцерину та ситеї кислоти.

ЛІПАРІЯ /гр. lipos - сить/-

опасистість, розгладнення.

ЛІПЕМІЯ /гр. lipos - сить, hai - ма - кров/- підвищена кількість ситі в крові /м е д./.

ЛІПОУДИ /гр. lipos - сить, eidos - вид/- деривати різних ситетивих кислот рослинного або тваринного походження /х о л е стерина, ц е р е б р о з і д тощо/.

ЛІПОМА /гр. lipos - сить/-пухлина, новотвір на шкірі з сітевої тканини /м е д./.

ЛІПОХРОМИ /гр. lipos - сить, chrōma, chrōmatos /- колір/- ліпоїдні речовини /див. л і по-у д и/.

ЛІРА /гр. Lyra/- назва сузір'я в північній півкулі неба.

ЛІРА²/гр.lyra /- I. струнний музичний інструмент у стародавніх греків, що його вважали за символ поетичного надихнення та мистецької творчості, 2. музичний клавішно-струнний інструмент в Україні, що на ньому грають сліпці-жебраки, З. штах, що його хвіст має форму грецької ліри /Австралія/.

ЛІРА³/іт.lira /- грошова одиниця в Італії, Туреччині.

ЛІРИДИ /див. Л і р а/- метеоритний потік сузір'я Ліри.

ЛІРІЗМ - почуттєвість /поетичного твору, настрою абощо/.

ЛІРИК /див. л і р и к а/- автор ліричних творів; людина ліричних настроїв.

ЛІРИКА /гр. lyrikos - те, що

співається під звуки ліри/- I. поезія особистих почуттів, переважань, настроїв; 2. збірка ліричних поезій.

ЛІРИЧНИЙ /див. л і р и к а / - I. належний до лірики, 2. чутливий, скильний до чутливих настроїв.

ЛІРНИК /гр. lyra /- музика, що грає на лірі.

ЛІРОЕПІЧНИЙ ж а н р - вид поетичних творів, що поєднують у собі сюжетність епічного жанру з ліризмом /почуттєвістю/, наприклад, віршований роман, поема абощо.

...ЛІТ /гр. lithos - камінь / - у закінченнях складених слів указує на зв'язок даного поняття з каменем, напр., не о - л і т.

...ЛІТ² /гр. lysīs - розчинений / - у закінченнях складених слів указує на розчин або розклад речовини, напр., е л е - к т р о л і т.

ЛІТАВРИ /гр. poly - багато, таигеа - барабани/- тулуумбаси; музичний інструмент у вигляді окремих двох або трьох мідних на металевих ніжках півкуль, обтягнутих шкірою, по якій б'ють дерев'яними калаталами, також обтягнутими на кінцях шкірою.

ЛІТАНІЯ /гр. litaneia /- I. покаянна молитва в католицькій церкві, 2. довгий нудний опис або оповідь, промова.

ЛІТЕР /лат. litera - буква/- I. посвідчення на одержання без-

платного або пільгового квитка на переїзд залізницею.

ЛІТЕРА /лат. *litera* / - буква.

ЛІТЕРАЛЬНИЙ /лат. *literalis* / - буквальний, дослівний.

ЛІТЕРАТ, ЛІТЕРАТОР /лат./ - письменник.

ЛІТЕРАТУРА /лат. *literatura* / - I. письменство, друковані твори /наукові, поетичні, філософічні тощо/, 2. наукові праці з одного якогось питання.

ЛІТЕРАТУРНИЙ /див. л і т е р а т у р а/- належний до літератури, той, що відповідає вимогам літератури; л-на м о в а - мова мистецьких творів та наукових праць, що відповідає певним граматично-стилістичним і фразеологічним нормам; л-на конв ен ц і я - міждержавна угода про охорону авторських прав /тобто про заборону передруків або перекладів іншими мовами, якщо немає на це згоди автора. **ЛІТЕРНІЙ** /див. л і т е р а / - позначений літерою, замість чи слом, напр., літерна льожа в театрі або то.

ЛІТИЙ /гр. *lithos* - камінь / - хемічний елемент /Li /, метал із групи лугів, at. вага 6,94.

ЛІТИЯ /гр./ - молитва за помертвих /під час уснічної Богослужби/.

ЛІТО... /гр. *lithos* - камінь/- на початку складених слів указує на зв'язок даного поняття з каменем, напр., л і т о - гра ф і я, л і т о л о г і я

ЛІТОГЕНЕЗА /гр. *lithos*-камінь+ г е н е з а/- процеси утворення гірських порід.

ЛІТОГЛІФІКА /гр. *lithos* - ка мінь, *glyphe* - різьблення/-різьблення на камені.

ЛІТОГРАФ /див. л і т о г р а ф і я/- фахівець у літографії.

ЛІТОГРАФІЯ /гр. *lithos* - ка мінь, *grapho* - пишу/- I. друкування з допомогою спеціяльного каменя, 2. підприємство, де друкають літографічним способом.

ЛІТОЛІЗА /гр. *lithos* камінь, *lysis*- розчинювати, розчинювання/- розчинювання утворених у сечовім міхурі камінців з допомогою ліків.

ЛІТОЛОГ /гр. *lithos*- камінь, *logos*- наука/- знавець гірських порід /мінералів/.

ЛІТОЛОГІЧНИЙ /див. л і т о л о г і я/- належний до літології, л-на м а п а - мапа з позначенням розташування гірських порід.

ЛІТОЛОГІЯ /гр. *lithos* - камінь *logos* - наука/- наука про гірські породи /відділ мінералогії/.

ЛІТОМОРФИ /гр. *lithos*-камінь, *morphe*- форма/- камені, що мають форму предметів.

ЛІТОРАЛЬ /лат. *litus* берег/- морський берег.

ЛІТОРАЛЬНИЙ /лат. *litoralis* із *litus* берег/- узбережжий; л-на з о н а - узбережжя моря /на віддалі до 200 м. глибини/

ЛІТОС /гр. *lithos* - камінь/-у-
країнський полемічний твір про
ти унії.

ЛІТОСКОП /гр. *lithos* - камінь,
скореб- дивлюсь/- хіургічний
прилад досліджувати наявність
каменів у сечовому міхурі.

ЛІТОСФЕРА /гр. *lithos* - камінь
ēphaira -куля/- земна кора на
30-80 км завглибшки.

ЛІТОТА /гр. *litotes*- спроще-
ність/- І. стилістичний засіб,
протилежний до гіперболі / вид
метонімії/, напр., "слон, зав -
більшки з мухи"; 2. заміна вис-
лову іншим висловом, протилеж-
ним формою, але тотожним щодо
змісту, напр., замість "я говор-
ю", "я не мовчу".

ЛІТОТАМНІЯ /гр./-морські водор-
ості.

ЛІТОТИПИ /гр. *lithos* - камінь,
tyros - відбиток/- друкарсь-
кі виливки літер або скла -
дів /див. літо типія/.

ЛІТОТИПІЯ /див. літо типі-
пія/- друкарський спосіб від-
бивати тексти на особливім ка-
мені.

ЛІТОТОМ /гр. *lithos* - камінь,
tomē - розтин/- хіургічний
прилад для операцій сечово-
го міхура.

ЛІТОТОМІЯ /див. літо томі-
- операційне видалення камін-
ців із сечового міхура.

ЛІТОТОН /гр. *lithos* - камінь,
tonos - тон/- мінеральна фар-
ба із суміші цинк-сульфіду та
барій-сульфату /біла/, ужива-
на у виробництві гуми, цера -

ти, пластичної маси тощо /.

ЛІТОТРИСІЯ /гр./- роздрібню-
вання камінців у сечовому мі-
хурі.

ЛІТОФАНІЯ /гр. *lithos* - ка -
мінь, *phanos* - ясний/-І. спо-
сіб виробляти порцелянові або
скляні платівки з малюнками,
що просвічуються, 2. самі такі
вироби, 3. спосіб виробу на па-
пері мистецьких малюнків, що
просвічуються.

ЛІТОФІЗА /гр. *lithos* - камінь,
physis - природа/-порожніви в
середині гірських порід, де в
наслідок взаємодії газів утвор-
ються мінерали.

ЛІТОФІЛИ /див. літо ...-
phyllon - лист/- скам'яніле ліс-
тя або його відбитки на гір-
ських породах.

ЛІТОФІЛЬНИЙ /гр. *lithos* - ка -
мінь, *philos* - приятель/- ка-
менелюбний; л-ні росли -
ни - рослини, що ростуть на
кам'яних поверхнях /каменелю-
бні/.

ЛІТОФІТИ /гр. *lithos* - камінь,
phyton - рослина/- скам'янілі
рослини.

ЛІТОХРОМІЯ /гр. *lithos* - ка-
мінь, *chrōma* - колір/- маю-
вання олійними фарбами на ка-
мені та відтиск малюнків на
полотні.

ЛІТР /фр. *litre* з гр. *litra* -
фунт/- метрична міра обсягу
течів, що дорівнює обсягові І
-го кубічного дециметра або
обсягові І-го кг чистої води
при температурі 4 ступнів Ц.

ЛІТРОМЕТР /гр. *litra* - фунт, *metre* - міряю/- прилад визна-
чати питому вагу течив.

ЛІТРОФАКТОР /гр. *litra* - фунт,
лат. *factor* - той, що діє/-ви-
бухова речовина.

ЛІТУРГІКА /гр./- наука про цер-
ковні Богослужби.

ЛІТУРГІОН /гр./- служебник, бо-
гослужбова церковна книга.

ЛІТУРГІЯ /гр. *leiturgia* - спіль-
на справа/- Богослужба, на якій
відбувається таїнство причастя.

ЛІФТ /англ. *lift* /- міжповер-
хові машинові підйоми в будин-
ках /підіймати людей або тяга-
ри/.

ЛІХЕНІТИ /гр. *leichen* - обріс-
ники/- мінерали з відбитками
на них обрісників.

ЛІХЕНОЛОГІЯ /гр. *leichen* - об-
рісник/- наука про обрісники.

ЛІЦЕЙ /гр. *Lykeion* - назва са-
ду в стародавніх Атенах, де А-
ристотель провадив свою науку/
-І. назва середньої школи у
Франції, ЗДА, 2. назва кількох
вищих шкіл у дореволюційній Ро-
сії.

ЛІЦЕЇСТ /див. л і ц е й/- сту-
дент ліцею.

ЛІЦЕНЗЕНТ /див. л і ц е н
- з і я/- особа, що має ліцензію.

ЛІЦЕНЗІЙНИЙ /див. л і ц е н
- з і я/- І. дозволений, 2. виве-
зений чи довезений /товар за
пільговим митом/.

ЛІЦЕНЗІЯ /лат. *licentia* - доз-
віл/-І. дозвіл на вивіз або до-

віз товарів, 2. дозвіл видавати
пресовий орган.

ЛІЦЕНЦІЯ /лат. *licentia* - доз-
віл/- порушення правил грама-
тики, стилістики, віршування,
з мистецькою метою, напр., змі-
на наголосу в слові заради ри-
ми чи ритму.

ЛІЦЕНЦІЯТ /лат. *licentiatus* -
випущений/- учений ступінь у
середньовічних університетах
/другий після бакалавра/.

ЛІЦИТАНТ /див. л і ц и т а
- ц і я/- боржник, що його май-
но продають з торгів на покри-
ття боргу.

ЛІЦИТАЦІЯ /лат./- примусовий
публічний продаж майна за бор-
ги.

ЛІЯНА /фр. *lian* злієр зв'язу-
вати/- витка рослина тропіч-
них лісів.

ЛІЯНО, див. л і я н о.

ЛІЯР /фр. *liard* /- старовинна
французька монета.

ЛІЯС /англ./- шари земної ко-
ри юрської формациї
/г е о л./.

ЛЛОЙД /англ. *Lloyd* /-І. кавар-
ня в Лондоні /І7 стол./, де
збиралися маклери, 2. товариство
морського та судноплавного
убезпечення в Європі та Аме-
риці, 3. технічна спілка в Ан-
глії, що класифікує вантажні
морські судна та перевіряє їх
придатність до плавання.

ЛОБЗІК /нім. *Laubsaäde* /-тонка
пилка випилювати з дерева або
металу криволінійні фігури.

...ЛОГ /гр. logos - слово, наука, думка/- у закінченнях деяких складених слів означає називу фахівця з певної галузі науки, напр., *психолог*, або поняття, що означає певний вид зв'язної мови, напр., *монолог*, *діялог*.

ЛОГАЕДРИЧНИЙ в і р ш /гр. logos - слово, думка, *hedra* - основа, поверхня, бік/- вірш різного ритму /в античній метриці/, напр., з дактилю й трохею.

ЛОГАРИТМ /гр. logos - відношення, arithmos - число/- невідомий показник ступенювання, до якого треба піднести певне чи слово /основу логаритму/, щоб у добутку дістати дане число.

ЛОГАРИТМІКА /див. логаритм/- крива лінія, що у ординаті відповідає логаритмам абсцис / $y = \lg x$ /.

ЛОГАРИТМІЧНИЙ /див. логаритм/- л-на спіраль як крива лінія, що у опisує точка, рухаючись по простій лінії, яка обертається навколо однієї із своїх точок; звідси логаритм віддалі цієї точки від точки обертання простої лінії змінюється як лінійна функція кута поворту /в специальних випадках/- пропорційно до цього кута.

ЛОГАРИТМУВАТИ /див. логаритм/- обчислювати логаритм даного числа або цілого альгебрійного виразу.

ЛОГІЗМ /гр./- розсуд, розумові висновки.

ЛОГІКА /гр. logikē /- I. наука про закони, сутність та будову понять і думання; 2. послідовність, внутрішня закономірність чи правильність міркувань.

ЛОГІСТ /гр. logistos - числення/- I. урядовець у стародавніх Атенах, що контролював діяльність урядових установ, 2. той, що студіє альгебру /альгебраїст/.

ЛОГІСТИКА /також: символічна логіка/- базований на математиці напрям у сучасній філософії.

ЛОГІЧНИЙ /гр. logikos /- згідний із законами логіки, послідовний, обґрутований.

...ЛОГІЯ /гр. logos - слово / - у закінченнях деяких слів указує на поняття з різних галузей науки, напр., *психологія*.

ЛОГОГРАФІ /див. логографі/- I. літописці в стародавній Греції, що записували народні перекази та епічні поеми з героїчних часів, 2. промовці, що складали промови за гроши.

ЛОГОГРАФІЯ /гр. logos - слово, думка, graphē - письмо/- стародавні грецькі літописи, що являють собою переходове явище від епічної поезії до історичної прози.

ЛОГОГРІФ /гр. logos - слово, graphos - сіть/- головокрутка, загадка, шарада, в якій треба відгадати задумане слово, що

набуває різних значінь, залежно від переставлення складів, літер або від відкидання деяких із них, напр., загадано, що перший склад слова - сполучник "бо", останні два склади - назва ріки /припустім, Рона/- тоді все загадане слово може бути "борона"- рільниче знаряддя ЛОГОДЕДАЛІЯ /гр. logos - слово, daidallo - мистецтво обробіт - ку/- вишуканість вислову, пишнощовність.

ЛОГОМАНІЯ /гр. logos - слово , mania - пристрасть/-нахил спречатися за слова, а не за сутність думки.

ЛОГОМАХІЯ, див. л о г о м а - н і я.

ЛОГОМЕТР /гр.logos - думка, metreō - міряю/- прилад вимірюти розміри та їх співвідношення.

ЛОГОПАТИЯ /гр. logos - слово , поняття, думка, мова, pathos - страждання/- деякі вади усної мови /заїкання, шепелявість/.

ЛОГОПЕДІЯ /гр. logos - слово, paideia - виховання/-наука про всікі вади усної мови та про виховання правильної вимови.

ЛОГОС /гр. logos- слово, думка, поняття, розум/- 1. у старо - давній грецькій філософії/Платон/ духова первооснова, божествений розум; 2. загальна за - кономірність /у філософії Ге - ракліта/.

ЛОГОСОФІЯ /гр. logos - слово , sophia - мудрість/- наука про значіння слів, їх походження.

ЛОГОТИПІЯ /гр. logos - слово , typos - відбиток/- друкарський спосіб складати текст найуживанишими цілими словами або складами слів.

ЛОГОФЕТ /с.-гр. logothetes - той, що встановлює рахунок/I. канцлер у Візантії, 2. охоронець печатки патріярха.

ЛОЙД, див. л л о й д.

ЛОК¹ /сканд./- дух зла в скандінавській мітології.

ЛОК². /ар./- цілющий сік лі - кувати грудні хвороби.

ЛОКРИЦЯ, див. л ю к р и ц я.

ЛОКСОДРОМА /гр. loxos - кривий, dromos - дорога, путь/- уявна крива лінія, що перетинає всі земні меридіані під одним кутом.

ЛОРД /англ.lord із стар.hlaford - "охоронець хліба", голова родини/- спадковий землевласник; титул англійських спадкових перів, вищої шляхти, а також осіб, що займають деякі найвищі посади.

ЛОРД-МЕР /англ.-фр. lord-mair/- міський голова /по великих містах в Англії/.

ЛОРДОЗА /гр./- вигин хребта наперед.

ЛОРДОЗНИЙ /гр.lordosis /- вигнутий наперед /про хребет людського тіла/.

ЛОРИ /англ.lory з мал./- безхвості мавпи, 2. один із видів папуг.

ЛОСЬ /лат. Alces /- травоїдна

парнокопита тварина з родини оленів.

ЛОТ¹ /нім. Lot / - міра ваги / у колишній Росії - 12,8 грама, у Німеччині - 16,66 грама/.

ЛОТ² /гол. lood / - глибиномір; прилад вимірювання морської глибини /важок на мотузці або гідростатичний прилад/.

ЛОТЛІНЬ /гол. lood / - линва для вимірювання швидкості руху корабля.

ЛОТОС /гр. lōtos / - водна рослина з родини лататтєвих.

ЛОТОФАГИ /див. л о т о с фагов - той, що пожирає/- легендарні люди /в творах Гомера/, що живилися плодами з лотосу, що давали їм забуття.

ЛОХІЇ /гр. lochia / - післяродове очищення уразу, післяпородові уплави /м е д./.

ЛОЦБОТ /нім. Lotsenboot / - однощогловий човен.

ЛОЦІЯ /нім. з гол.loodsen - вести корабель/- наука, що досліджує морське дно, береги, умови узбережжного мореплавства.

ЛОЦМАЙСТЕР /гол. loods(en -вести корабель, нім.Meister / - наглядач за маяками та сигналями /сигнальними спорудами/ в певнім воднім просторі.

ЛОЦМАН /гол. loodsman / - провідник кораблів у портах та в деяких спеціальних обширах, де треба досконало знати місцеві умови судноплавства./наприклад, колись в обширах Дніпров-

ських порогів /.

ЛУДДИТИ /від англ. прізвища *Ludd*, що розбив нововинайдений варистат для плетіння, 18 стол./ - учасники руху проти застосування на фабриках в Англії машин, що розбивали машини, гадаючи цим забезпечити собі працю на фабриках /1811-1813 р./.

ЛУКУЛЛІВСЬКИЙ бенкет /вл./розкішний, вигадливий щодо напоїв і страв бенкет /за ім'ям багатого римлянина Люція Щіцінія Лукулла, що вславився легендарно-розкішними бенкетами, 106-56 р.р. до Хр./.

ЛЮБАЙСТЕР, див. а л я б а й с т е р.

ЛЮБРИКАТОР /лат. lubricare - робити гладеньким/- прилад, що подає мастило з резервуару на терціові частини мотору.

ЛЮГЕР /англ. lugger / - бистро-плавний дво- або трищогловий корабель, 2. невелике вітрильне або моторово-вітрильне судно.

ЛЮДОЛЬФОВЕ ч и с л о /від імені голландського математика Й. винахідника Людольфа фон Цейлена, 1539-1610/- число, що показує відношення довжини кола до поперечника /заокруглено - 3,14 /.

ЛЮЕС /лат. lues - зараза/-пранці, див. с и ф і л і с.

ЛЮЗА /поль. žuza / - отвір-кошик при більярдовому столі, куди заганяють кулі.

ЛЮЗУВАТИ /нім. lösen / - заступати, замінити.

ЛЮУ, див. люїдор.

ЛЮЇДОР /фр. Louis d'or з Louis - Людовик/- колишня двадцяти п'ятифранкова золота монета у Франції /з 1640 р./.

ЛЮЇЗІТ /англ.вл./- отрутна речовина з арсену, ацетилену, алюмінію-трихлориду.

ЛЮКА /нім. die Lücke/- отвір.

ЛЮКРАТИВНИЙ /лат. *lucrativus*/ - прибутковий, вигідний, зисковий.

ЛЮКРЕЦІЯ /вл./- жінка римлянина Тарквінія Колятіна, що збезчестив син царя Тарквінія Гордого, наслідком чого вона заподіяла собі смерть, звідси - назва для цнотливої жінки.

ЛЮКС /лат. *lux* - світло/- одиниця освітленості, що дорівнює яскравості світла так званої міжнародної свічки на простопадній до її променів і віддаленій від свічки на один метр поверхні.

ЛЮКСАЦІЯ /фр. *luxation* лат./ - вивих /кістки/.

ЛЮКСОМЕТР /лат. *lux* - світло metre² - міряю/- прилад вимірюти освітленість.

ЛЮКСУС /лат. *luxus* - масність ґрунту/- розкіш.

ЛЮКРИЦЯ /гр. *glykyrrhiza*- солодкий корінь/- корінь рослин солодець, уживаний у лікових препаратах.

ЛЮКУБРАЦІЯ /лат. *lucubratio*/ - нічна робота, робота при штучному освітленні.

ЛЮМБАГО /лат. *lumbago* /- хво-

роба м'яснів, нервів або хреоців; простріл; м'ясневий ревматизм /здебільшого в попере-ку/.

ЛЮМЕРИЦІТИ /лат. *lumbricidae*/ - скам'янілі дощові черви.

ЛЮМЕН /лат. *lumen* - світло/- одиниця світлового струмини, що дорівнює світлу однієї міжнародної свічки на площині 1 кв.м кулі з радіусом на 1 м.

ЛЮМІНАТОР /лат. *luminare* - світити/- отвір для освітлення на кораблі /нижніх приміщен/.

ЛЮМІНЕСЦЕНЦІЯ і ЛЮМІНІСЦЕНЦІЯ /лат. *lumen* - світло/- свічення речовин у наслідок перебігу в них електричного струму або певних хеміческих процесів /див. флюресценція, фосфоресценція/

ЛЮМПЕН /нім. *Lumpen* - ганчір'я мотлох/- ледащо, голодранець.

ЛЮМПЕНПРОЛЕТАРІЯТ /нім./- по-кідьки суспільства, здебільшого аморальні елементи, що їх використовує комунізм як засіддя терору та експропріації, вважаючи їх за соціально близьких до комуністичної партії.

ЛЮНА-ПАРК /нім./- парк, де відбуваються всілякі публічні видовиська та розваги.

ЛЮНАРІЙ /лат./- прилад унаочнювати рух місяця.

ЛЮНАТИЗМ /лат./- див. сомнамбулізм.

ЛЮНАТИК /лат. *lunaticus*/ - сновида, див. сомнамбуліст.

ЛЮНЕЛЬ /фр. *lunel* /- гатунок

виноградного /мускатного/ винна.

ЛЮНЕТА /фр. lunette/- 1. далековид, телескоп, 2. відкрите з одного боку фронтове укріплення, 3. пристрій на варстатах, що тримає оброблюваній деталь, щоб він не хитався та не згинавсь.

ЛЮПА /фр. loupe з лат. lupa/- подвійно-опукле оптичне скло в оправі, сочка.

ЛЮПАНАР, ЛЮПАНАРИЙ /лат./-дім розпусти.

ЛЮПЕРКАЛІЙ /лат. Lupercalia/- свята в стародавніх римлян на пошану бога полів та худоби.

/Фавн = Lupercus/.

ЛЮПІН /лат. Lupinus/- трави-ста рослина з родини метеликових /плекається як декоративна, а також для закріплення пісків та ярів/.

ЛЮПОЗОРІЙ /лат. lupus - вовк/- клініка, де лікують хворих на вовчий лишай.

ЛЮПУЛІНА /фр. lupuline з лат/- біжий або жовтавий порошок, що буває на квітах хмелю.

ЛЮПУС /лат. lupus- вовчий лишай, туберкульоза шкіри /м е д./.

ЛЮР /фр. loure/- повільного темпу танок /півд. Франції/.

ЛЮСТР¹ /лат. lustrum /- і. жертва, що у римлян приносили богам раз на 5 років, 2. п'ятилітка в літочисленні в римлян.

ЛЮСТР² /фр. lustre/- лиск на

тканині /вовняній чи бавовняній/.

ЛЮСТРА /фр. lustre/- висячий прилад на кілька лямп або на кілька свічок, що його чіпляють до стелі /жирандоля/.

ЛЮСТРАТОР /див. люстратор-ция/- ревізор, контролер.

ЛЮСТРАЦІЯ /лат. lustratio/- очищення жертвою/- оглядини, ревізія, 2. посвячення /на Богослужбі/, постригання в ченці.

ЛЮСТРИН, ЛЮСТРИНА /фр. lustrine/- бліскуча шовкова, бавовнянна або вовнянна тканина.

ЛЮТЕРАНИН - особа лютеранського віросповідання, що його заснував Лютер.

ЛЮТЕРАНСТВО - християнське віросповідання, що пішло від реформатора Мартина Лютера в 16 стол. /поширене в Німеччині і Скандинавських країнах/.

ЛЮТЕЦІЙ /Lutecia/- латинська назва Парижу/- хемічний елемент /Лі/, що належить до рідких земель, атом. вага 175.

ЛЮТНЯ - стародавній струнно-щипковий /арабського походження/ музичний інструмент.

ЛЮФА¹ /нім. die Luf/- отвір у вогнепальній зброї, з якого вилітає куля.

ЛЮФА² /ар./- субтропічна трависта рослина з родини гарбузових з овочами, подібними до огірка, в яких є волокнина, що її використовують у виробництві матраців, м'яких меблів.

ЛЮЦЕРНА /лат.Lucerna /- рав - линник, багатолітня трависта рослина з родини метеликових/коромова трава/.

ЛЮЦІПЕР /лат.lux - світло, ferre - носити, "світлонесець"/- володар пекла, сатана.

ЛЮЦИФУГИ /лат. lucifugus із lux - світло, fugio - летіти/- тварини, що не терплять денного світла.

ЛЯ /с.-лат. la /- назва шостого ступні діятонічної гами, що починається з "до".

ЛЯБАРДАН /гол.labberdaan /назва риби /тріска/.

ЛЯБАРУМ /н.-лат.labarum /християнсько-римський військовий прапор /з хрестом на полотнищі та монограмою "Ісус Христос"/, уперше прийнятий після перемоги імператора Константина над Максенцієм в ЗІ2 р. по Хр. /це модернізований прапор колишньої римської кінноти, що мав зображення орла/.

ЛЯБЕТ /фр. la bête /- недобір взятків у картярській грі, реміз.

ЛЯБІЛЬНИЙ /лат. labilis /-хиткий, нестійкий.

ЛЯБІОДЕНТАЛЬНИЙ /лат.labium - губа, dens - зуб/- губно-зубний /звук, що утворюється при зближенні губи до горішніх зубів, напр., "ф"/.

ЛЯБІРІНТ /гр. labyrinthos/- 1. будинок із численними переплутаними ходами, з якого не можна вийти /легендарний лябірінт

ніби побудував був Дедал для царя Міноса на острові Криті/, 2. середня частина вуха, що складається з переддвер'я, півколових каналів та завитки/ анат./, 3* складна, дуже заплутана ситуація, справа.

ЛЯБІРINTODОНТИ /гр./- вимерлі амфібії, що їх череп був покритий кістковим панцирем, див. та кож стегоцефали.

ЛЯБІЛІЗАЦІЯ /лат. labialis - губний/- вимова звуків заокругленими губами /о, у/.

ЛЯБІЛІЗОВАНИЙ /див. лябілізація/- губний, виголосуваний заокругленими губами /звук/.

ЛЯБІЛЛЬНИЙ /лат. labialis /губний /лінгв./.

ЛЯБОРАНТ /лат.laborans - той, що працює/- працівник лябораторії.

ЛЯБОРАТОРІЯ /лат.laborare - працювати/- наукова або дослідницька робітня при наукових установах або підприємствах.

ЛЯБОРАТОРНИЙ /див. лябіраторія/- 1. належний до лябіраторії, 2. виготовлений у лябіраторії; л-на м е т о д а метода навчання, коли учні самостійно опрацьовують за певним пляном дані їм навчальні завдання.

ЛЯБРАДОР /вл./- один із видів скалинцю /мінерал/.

ЛЯБРАДОРІТ - споріднений з лябіратором мінерал.

ЛЯВА /іт. lava /- розтопле-

на вулканічна маса, що витікає під час вибухів вулканів.

ЛЯВАНДА /с.-лат. *Lavenda* /-середземноморська чагарникова з родини губоцвітих рослина, що з її квітів добувають запашну етерову олію для виробництва уських парфумів та мила тощо.

ЛЯВДАNUM /лат. *laudanum* /-ліки, що містять у собі опій.

ЛЯВІНА /нім. з лат. *lavi* -ковзати/- завал, навальний сніговий зсув із гір.

ЛЯВІРУВАТИ /гол. *laveeren* /-І. часто змінювати напрям руху корабля, уникнути небезпечних на морі місць; вправно оминати усікі небезпеки; 2^х хитро поводитися між двома супротивниками; ухилятися від прямої відповіді.

ЛЯВН-ТЕНІС /англ. *lawn tennis* /- сітківка /спортова гра/.

ЛЯГ /англ. *log* /- швидкомір, І. прилад визначати перейдений кораблем шлях, також швидкість руху корабля, 2. бортова кобра - бельна батерія, 3. борт корабля.

ЛЯГЕНА /лат. *lagena*, *lagoena* /- глиняний або скляний посуд на вино в стародавніх римлян.

ЛЯГТИНГ /норв. *lagting* /-верхня палата норвезького парламенту /нижня - одельстинг/.

ЛЯГУНА /іт. *laguna* /- І. узбережне озеро, мілковода затока, відокремлена від моря косою, 2. водний простір, оточений кільцем коральових островів.

ЛЯДЗАРОНІ, див. ляцаро -ні.

ЛЯЖ /іт. *l'aggio* /- доплата за цінні папери або за золоту монету понад їх. номінальну вартість.

ЛЯЇК /лат. *laicus* із гр. *laikos* - необізнана з фахом особа, неук, дилетант.

ЛЯІЦІЗАЦІЯ /фр. *laicisation* / - встановлення цивільної влади в установі, громаді за часів протифевдальної революції.

ЛЯЙБ... /нім. *Leib* - тіло/- на початку складених слів означає поняття, пов'язане з службою у царських палацах, напр., ляйб - медик.

ЛЯЙБГАРДІЯ /нім. *Leibgarde* / - військова частина, що охороняє царські палаци.

ЛЯЙБМЕДИК /нім.-лат./- лікар при царській особі.

ЛЯЙДЕНСЬКА ПЛАЩА /вл./ - прилад збирати електричну наснагу, електричний конденсатор

ЛЯЙНЕР /англ. *liner* від *line* - лінія/- великий бистроплавний корабель, що ходить за розписом на певному маршруті.

ЛЯЙСМЕН /англ. *linesman* /- помічник судді у спортивних іграх, що перебуває на межі спортивного майдану.

ЛЯЙТЕНАНТ /фр. *lieutenant* / - найнижча офіцерська ранга в деяких арміях.

ЛЯЙТМОТИВ /нім. *Leitmotiv* / - І. провідний мотив музичного,

також літературного чи будь-якого іншого мистецького твору; 2. основна думка, раз-по-раз у творі повторювана.

ЛЯКМУС /лат./ - барвник, що від кислот стає червоний, а від лугів синій, тому вживався як індикатор в лабораторіях /до - бувався з обрісників/.

ЛЯКМУСОВИЙ п а п і р /див. л я - к м у с/- просочений лякмусом папір, що при діянні на нього кислотою стає червоний, а при діянні лужними речовинами - синій /використовується як засіб контролю в хемічних дослідах/.

ЛЯКРИМА-КРИСТИ /лат. lacrimae Christi - "Христові слізози"/ - гатунок вина.

ЛЯКРИМАТОРИ /лат. lacrimae - слізоза/- слізозотечні отруйні гази.

ЛЯКРИМОЗО /іт. lacrima - слізоза - сумно, сумовито /м у з./.

ЛЯКРИДЯ /див. л ю к р и ц я/.

ЛЯКСИЗМ /фр. laxisme з лат. la - chis / - байдужість до мораль - них прописів.

ЛЯКСИСТ /фр. laxiste з лат. la - chus / - послідовник ляксизму.

ЛЯКТ... /лат. lac - молоко/- у складених словах указує на зв'язок даного поняття з моло - ком, напр., л я к т о с к о п.

ЛЯКТАЗА /лат. lac - молоко/- фермент, що розщеплює цукор.

ЛЯКТАЦІЙНИЙ п е р і од - пе - ріод годівлі дитини матірінім молоком.

ЛЯКТАЦІЯ /лат. lactare /-

годівля немовляти матірінім молоком /ляктацийний період/.

ЛЯКТЕІНА /лат. lac (lactis) - молоко/- поживна речовина, що є в молоці.

ЛЯКТО..., див. л я к т.

ЛЯКТОБАЦІЛІНА /див. л я к т о ...+ ба ц и л я/- препарат з молочнокислих бактерій, ужива - ний проти розладу травлення.

ЛЯКТОДЕНЗІМЕТР /лат. lac - молоко, densus - густий, met - геб - міряю/- апарат виміряти питому вагу молока.

ЛЯКТОЗА /лат. lac - молоко/- молочний цукор, що трапляєть - ся лише в тваринних організ - мах.

ЛЯКТОМЕТР /лат. lac - молоко, гр. metreob - міряю/- апарат ви - значати відсоток води в моло - ці.

ЛЯКТОСКОП /лат. lac - молоко, гр. akoreob - дивлюсь/- прилад визначати кількість масла в молоці за його прозорістю.

ЛЯМАНТИН /фр. lamantin- мор - ська корова/- морський кит з родини сирен /м'ясо істівне/.

ЛЯМАРКІЗМ /вл.-/ Лямаркова си - стема еволюції організмів, що визнає можливість спадковості набутих прикмет, якщо вони по - вторюються в багатьох поколін - нях /рослин і тварин/.

ЛЯМБРЕКЕН /фр. lambrequin / - вирізані з дерева, золота або з тканини прикраси на вікна й двері.

ЛЯМЕНТАЦІЯ /лат. lamentatio/-

І. плач, голосіння, тужиння на рікання, скарги, жалі, 2. Богослужба в страсний четвер у католиків /жалоба, скорбота/.

ЛЯМЕНТУВАТИ /див. л я м е н т а ц і я/- голосити, тужити, виливати жалі.

ЛЯМІНАРНИЙ р у х /лат.laminaшар, платівка/- рух течива, коли шари його немов ковзають один через одного.

ЛЯМПАРТ /лат./- І.африканський дикий кіт, 2^х гульвіса, розпушник, босяк.

ЛЯМПАСИ /фр. lambras/- кольорові смужки, нашиті на штанях уздовж холош /у військовиків/.

ЛЯМПІОН / фр. lampion /- різ- ноколірний ліхтар з паперу або із скла /для ілюмінації або що/.

ЛЯМПОВИЙ д е т е к т о р , див. д е т е к т о р , також -катод-на лямпка.

ЛЯПРЕТ /нім. Lampretе /- риба з родини вугрів /Німецьке море/.

ЛЯМУВАТИ /фр. lamé /- обшивати краї одежі лиштвою, торочками.

ЛЯНГУСТА /фр. langoustе /- морський рак, що має твердий панцир і не має клешень /з о о л/

ЛЯНГШАН - китайська порода курей /жовтої масті/.

ЛЯНДВЕР /нім. Landwehr /- дружини, ополчення, що його ком-плектували в Німеччині з резервів військовозобов'язаних.

ЛЯНДГРАФ /нім. Landgraf /- начальник збройних сил краю

Німеччині за середньовіччя.

ЛЯНДГЕВДИНГ /фін./- начальник губернії /губернатор/ у колишній Фінляндії.

ЛЯНДИ /фр.landes /- піщані низини на берегах Біскайської затоки у Франції.

ЛЯНДКАРТА /нім. Landkarte /-географічна мапа.

ЛЯНДКАСТЕРСЬКА система - система навчання, коли вчитель навчає кращих учнів, а ці допомагають слабшим.

ЛЯНДМАРШАЛ /нім. Landmarschal/- голова "дворянського" зібрання в колишніх Курляндії, Естляндії, Ліфляндії та в Німеччині.

ЛЯНДМІЛІЦІЯ /нім.-фр./- військові селища на південних кордонах Росії за Петра I.

ЛЯНДРАТ /нім. Landrat /- повітовий староста в Німеччині.

ЛЯНДСКНЕХТ /нім. Landsknecht/- І. найманій німецький вояк/за середньовіччя/, 2^х продажний, безідейний вояк.

ЛЯНДСМАНШАФТ /нім. Landsmannschaft /- земляцтво, колишня назва студентських товариств у Німеччині.

ЛЯНДСТИНГ /дан. landsting /-І. верхня палата данського парламенту, 2. крайове самоврядування у Швеції.

ЛЯНДТАГ /нім. Landtag /- краєвий орган самоврядування в Німеччині та Австрії.

ЛЯНДФОГТ /нім.Landvogt /-без-

посередньо підлеглий імпера-
торові правитель краю в Німеч-
чині /І7 стол./.

ЛЯНДШАФТ /нім. Landschaft /-І
краєвид, 2. пейзаж /у мальр-
стві/, л-фт географіч-
ний - простір на землі, що
характеризується типовими клі-
матичними та рельєфними при-
метами.

ЛЯНДШТУРМ /нім. Landsturm /-І.
народне рушення в Пруссії
проти Наполеона, 2. допоміжна
армія з військовозобов'язаних
старшого віку в Німеччині /до
1945 року/.

ЛЯНОЛІНА /лат. lana - вовна ,
oleum - олія/- ситева речови-
на, що ю добувають з води, в
якій миють овець вовну/ужива-
ють у медицині й косметиці/.

ЛЯНСАДА /фр. lancade /- висо-
кий сторчовий стрібок верхо-
вого коня.

ЛЯНСЬЄ /фр. lancier /-І. фран-
цузький танок на 4 пари /кад-
риля/, 2. вершник із списом.

ЛЯНТАН /гр. lantano - хова-
юсь/- хемічний елемент /La/,
рідкий метал, атом. вага I38,
92, топиться при 826°Ц.

ЛЯНТАНІДИ /див. лянатин /
- група споріднених з лята-
ном хемічних елементів.

ЛЯНЩЕТА /фр. la lancette з
лат. lancea - спис/- дволезо-
вий ножик /у хірургії/.

ЛЯНЩЕТІВЕЦЬ / див. ляниц-
ета/- риба, що не має голов-
ного мозку, черепа й очей.

ЛЯНЩЕТУВАТИЙ /див. ляниц-е-

та/- той, що має форму лян-
цети.

ЛЯПАРОТОМІЯ /гр. lapara - че-
рево, tomē - розтин/- операція
розтину черева.

ЛЯПІДАРІЙ /лат. lapides - ка-
мінь/- середньовічні збирни-
ки, де описано коштовні каме-
ні.

ЛЯПІДАРНИЙ /лат. lapides - ка-
мінь/- 1. властивий для напи-
сів на каменях, 2. стислий і
ясний /стиль вислову, письма/.

ЛЯПІДИТ /лат./- матеріал, що
ним на військових кораблях по-
кривають перегородки, якими
відокремлюють гарматне примі-
щення від парових рур та осо-
бових приміщень.

ЛЯПІЛІ /іт. з лат. lapillus-
камінчик/- дрібні шматки вул-
канічної маси, що вилітають із
кратеру під час вибуху.

ЛЯПІС /лат. lapis - камінь/-
пекельний камінь, азотокисла
сіль срібла /AgNO₃/.

ЛЯПІСУС /лат. lapsus - падін-
ня, хибний крок/- помилка че-
рез неуважність, розгубленість
або що.

ЛЯРВИ /лат. larvae /- лихі ду-
ші померлих лихих людей /у ві-
руванні стародавніх римлян/.

ЛЯРІТТО / іт. larghetto /-де-
шо жвавіший темп, ніж ляр-
го, в музиці.

ЛЯРИ / лат. lares /-добri душі
померлих предків, охоронці
оселі /у стародавніх римлян/.

ЛЯРГО /іт. largo широко/-І.

повільний темп у музиці, 2. музичний твір /симфонія, соната, квартет/ у цьому темпі.

ЛЯРИНГІТ /гр. larynx горло/- запалення горла.

ЛЯРИНГОЛОГ /гр. larynx/laryngos /- горло, logos - наука/- лікар горлових хвороб.

ЛЯРИНГОЛОГІЯ /гр. larynx -горло, logos - наука/- галузь медицини, що вивчає хвороби горла.

ЛЯРИНГОСКОП /гр. larynx -горло, скорео - дивлюсь/- прилад оглядини горло.

ЛЯРИНГОСКОПІЯ /див. лярингоскоп/- огляд горла за допомогою лярингоскопа.

ЛЯРИНГОТОМІЯ /гр.larynx -горло, tomē - розтин/- хірургічний розтин горла.

ЛЯСО /есп. lazo /- аркан ловити коней /в індіян та ковбоїв/.

ЛЯСТ /нім. Last - тягар/- I. міра ваги на кораблях /2 тонни/, 2. міра сипких тіл /16-32 гекто-літри /США, Англія, Данія/

ЛЯТАНІЯ /індіян. alattani / - кімнатна декоративна рослина з родини пальм /б о т./.

ЛЯТЕНТНИЙ /лат. latens - прихований/- прихований, без помітних симптомів /процес хвороби або то/.

ЛЯТЕРАЛЬНИЙ /лат. lateralis із latus- бік/- бічний, побічний; л-ні при голосні - приголосні, що утворюються при доторкові кінчиком язика до нерухомих органів, напр.,

до зубів / звук Л або то /.

ЛЯТЕРАН /лат./- палата і церква папи римського в Римі.

ЛЯТЕРИТ /лат. laterē -висушені цегла/- продукт звітрювання у тропічних країнах /ґрунту/.

ЛЯТЕРИТИЗАЦІЯ /див. лятерит/- звітрювання ґрунтів у тропічних смугах, де чергуються періоди посухи й дощів.

ЛЯТИТУДИНАРІЗМ /фр. latitudinaire з лат./- вільнодумство в релігійних питаннях /протил.- ригоризм/.

ЛЯТУК /лат. Lactuca/- подібна до салати рослина /є городня юстівна і є дика - отруйна/.

ЛЯУРА /гр./- оспівана в поезіях Петrarки жінка.

ЛЯФЕТ /фр. lafette /- гарматний передок.

ЛЯФІТ /фр. lafitte /- гатунок вина.

ЛЯХТЕР /нім. Lachter /-I. одиниця виміру глибини копамень; 2. міра довжини /блíзько б футів/.

ЛЯЦАРОНІ /іт. lazzarone /- во-лоцюга, вуличник, жебрак /назва для люмпенпролетарських елементів у Неаполі/.

ЛЯЦКАН /нім. Lätzchen /- викоти в одежі.

ЛЯЦО, ЛЯЦІ /іт. l'atto -дія/- жарти, комічні акторські виставки в італійській комедії.

ЛЬЄ /фр. lieue /- міра довжини /4,5 км./ у Франції /миля/.

ЛЬОБЕЛІЯ /вл./- трависта рослина, уживана в медицині як снотвірна /півд. Америка/.

ЛЬОВЕЛЯС /англ./- джигун, за- льотник, бабій, баламут, облесник /ім'я героя роману Річардсона "Кларисса Гарльо"/.

ЛЬОГБУХ /нім. Logbuch /- щоденник запису швидкості руху корабля, напрямку його та на- прямку вітру тощо.

ЛЬОДЖІЯ, ЛЬОДЖА /іт. loggia /- балькон або галерія у вигляді льожі /архіт./.

ЛЬОНГРІН /вл./- 1. у стародавній кельтській легенді та у стародавньому французькому епосі, поєднаному з сагою про Гравль, син короля Парцівала, лицар, шукач Гравлю; 2. у німецького поета Вольфрама Ешенбаха - символ юнака, відомого на весь світ своєю чеснотністю, 3. назва Вагнерової опери.

ЛЬОЖА фр. loge /- 1. відгорожене місце з кріслами на кілька осіб у театрі, 2. приміщення для таємних зборів у масонів.

ЛЬОЖЕМЕНТ /фр. logement /- приміщення/- квартира; оборонне укріплення /в і й сь/.

ЛЬОЗУНГ /нім. Losung /- гасло; стисло зформульований принцип до дії або ідея, напр., "в своїй хаті своя правда".

ЛЬОКАВТ /англ. lock out /- замикати/- закриття підприємства з метою впливу на страйкарів.

ЛЬОКАЙ /фр. laquais, /- І. слу-

га, 2х підлабузник, плазун.

ЛЬОКАЛІЗАЦІЯ /лат. localis /- місцевий/- обмеження дії чи явища певним місцем.

ЛЬОКАЛІЗМ /див. лъокалізація/- говіркове явище в мові.

ЛЬОКАЛІЗУВАТИ /див. лъокалізація/- обмежувати, зосереджувати в певному місці /дію, явище або що/.

ЛЬОКАЛЬ /лат./- приміщення для крамниці, установи, перукарні або що.

ЛЬОКАЛЬНИЙ /лат. localis /- місцевий.

ЛЬОКАНДА /іт. locanda /- єдання /в Італії/, таверна.

ЛЬОКАНДЬЄРА /див. лъоканда/- власниця лъоканди.

ЛЬОКАТИВ /лат./- місцевий відмінок /грам./.

ЛЬОКАТОР /лат. localis /- місцевий/- мешканець, квартирант.

ЛЬОКО /іт. loco /- приймання товару за місцевими цінами, що існували в момент складання угоди /корм./.

ЛЬОКОМОВІЛЬ /фр. locomobile з лат. locus /- місце, mobilis /- рухомий/- наколісний рухомий або стаціонарний паровик для урухомлення різних машин, напр., молотарок.

ЛЬОКОМОТИВ /фр. locomotive з лат. locus /- місце, motio /- рух/- залізничний паротяг, теплотяг або електротяг.

ЛЬОКОМОТОРИ /лат. locus /- міс-

це - м о т о р /- мозкові центри, що керують рухом організму.

ЛЬОКОМОТОРНИЙ ц е н т р / див льокомотори /- центр у мозку, що надає руху певному органові.

ЛЬОКОМОЦІЯ /фр. з лат./-сукупність рухової діяльності м'язів /ф і з і о л . /.

ЛЬОКОНИ /нім. LOCKE /-кучері, пуклі.

ЛЬОКУТОРІЯ /лат. locutus /-вительня в монастири.

ЛЬОЛЯРДИ /англ. lollards /-середньовічна релігійна секта, що виникла в Нідерляндах та в Німеччині, а пізніше в наслідок переслідувань переселилася до Англії й проповідувала соціальну рівність.

ЛЬОМБАРД /фр. lombarde - назва льомбардських купців, що по-значали гроші під заклад ре-чей /- установа, що позичає на заставлені речі гроши, а по сплаті позики вертає речі боржникам.

ЛЬОМБЕРНИЙ ст і л - стіл для гри в карти.

ЛЬОНГІМЕТРІЯ /лат. longus - довгий, гр. μέτρεο - міряю /- наука про закони і властивості простих і колових ліній - частина геометрії.

ЛЬОНГШЕЗ, див. ш е з л ь о н і

ЛЬОРЕЛЯЯ /нім./- оспівана в німецькій поезії німфа.

ЛЬОРЕТКА, див. к о к е т к а .

ЛЬОРНЕР /фр. lorgneur /- осoba, що користується льорнетою.

ЛЬОРНЕТА /фр. lorgnette /-да - лековид, окуляри з держачком.

ЛЬОРНЕТУВАТИ, ЛЬОРНУВАТИ /фр. lorgner, /- дивитись у льорнету

ЛЬОРО-КОНТО /іт. loro conto - "ваш рахунок"/- назва рухунку в комісіонерському банку.

ЛЬОРЧ /англ./- подвійна ставка в грі в казино.

ЛЬОСПЛЯЦІ /нім. Losplatz /-корабельна тимчасова пристань.

ЛЬОТЕРІЯ /фр. loterie /-розгряречей або грошей на жеребки.

ЛЬОТЕРІЯ АЛЕГРІ /фр. loterie , іт. allegri /- дешева льотерія з виплатою вигравшів негайно на місці.

ЛЬОТО /фр. loto з іт. lotto /-гра особливими дерев'яними картами, що мають вигляд барилець або кубиків з намальованими на них числами.

ЛЬОФ /нім. das Lof /- міра сипких тіл у Балтицьких країнах.

ЛЬОФЕР /англ./- хебрак, волоцюга /в містах США/.

ЛЬОФТЕЛЬ /нім. Lofstelle /- земельна міра /пів гектара / в Балтицьких країнах.

ЛЬОЯЛІЗМ /фр. loyalisme /- за-коност, правність, див. л е - г і т и м і з м.

ЛЬОЯЛЬНИЙ /англ. loyal - вірний/- 1. прихильний, чесний, щирий; 2. той, що тримає себе в межах приписів, законів, угоди.

ЛЬОЯЛЬНІСТЬ /див. лъо я лъи-
н и й/- прихильна, щира пове-
дінка; поведінка в межах при-
писів, законів.

ЛЪЯНО /есп. llano /- безліса
рівнина, степ /у Південній А-
мериці/.

- М -

МААФИ /тат./- кавказькі мусул-
манські добровольці, що боро-
лися проти завоювання Кавказу
Росією.

МАВЗЕР /нім. вл. Mauser /- си-
стема гвинтівок та пістолів, що
винайшов німець Мавзер.

МАВЗОЛЕЙ /лат. mausoleum -ве-
личний гробівець карійського
царя Мавзола в Галікарнасі, 4.
стол. до Хр./- велична споруда
над могилою померлої видатної
особи.

МАВРИ /гр. ἀμαυρος - темний/ -
колишня назва мусулманських на-
родів північної Африки, що зва-
лась Мавританією /тепер Марокко
Альжир/, також назва арабів, що
зовоювали ці народи й почасті
з ними змішались, як також і
назва арабів, що зовоювали бу-
ли Еспанію й змішалися з еспан-
цями.

МАВРИТАНСЬКИЙ стиль / від
Мавританія/- архітектурний /7-
8 стол./ стиль мусулманських
країн та Еспанії /характеризу-
ється колонадами, арками, скле-
піннями та геометричним орна-
ментом/

МАГ /гр. μάγος із персь./- во-
рожбіт, чаклун, чернокнижник,
зорезнавець / у стародавніх ха-

лдів, персів та мідян /жрець/.

МАГАБГАРАТА /санс./- збірник
героїчного епосу, що відобра-
жує вірування та світогляд ін-
дуїсів стародавніх часів.

МАГАГОНІ /ар./- коштовна оп-
рава на меблях з брунатної чи
червоної деревини.

МАГАЛ /персь./- район, що ко-
ристується водою з однієї річ-
ки /Закавказзя/.

МАГАЛА /тур./- передмістя.

МАГАРАДЖА /санс.mahārājā -ве-
ликий володар, князь/- титул
князя-володаря над кількома
іншими князями в Індії /також
р а д ж а/.

МАГАТМА /санс.mahātmā /- 1.
божествена надлюдина в інду-
ській теософії, 2. титул для
особливо видатних людей /зо-
крема для колишнього проводи-
ря самостійницького руху Ган-
ді/ в Індії.

МАГДІЗМ /ар. مجدد /- віра в Ма-
гді - проводиря мohammedanів
ші'їтів.

МАГІЗМ /див. магія/- I. на-
ука гіндуських та перських во-
рожбітів, 2. заснована на на-
уці Зороастра релігія ворож -

битів, вогнепоклонників.

МАГІЧНИЙ /див. магія/- ворожбітський, чаклунський, чарівний.

МАГІЯ /гр. mageia з персь./вірів'я, чаклунство; біла м-я - творення чудес і м'ям Божим; чорна м-я - творення чудес з допомогою нечистої сили /за середньовіччя/

МАГМА /гр. magma - тісто/-вогняна маса /розтоплена/, під земною корою, що часом вибухає з вулканів /г. е. о. л./.

МАГМАТИЧНІ породи / див. магма/- утворені із застиглої магми породи.

МАГМІЛЬ /ар. māhmīl /-верблюд, що ним відвозять до Мекки подарунки від султана /вважають, що походить від верблюда, яким єздив Мохаммед/.

МАГНЕЗІТ /див. магнезія/ вуглексла сіль магнію /

МАГНЕЗІЯ /від гр. міста Magnesia в Малій Азії/- оксид магнію, продукт прожарювання магнезиту /порошок/.

МАГНЕТ /гр. magnētis /- залізна руда або залізо, що має притягальну силу /магнетизм/.

МАГНЕТИЗМ /див. магнет/- 1. сукупність явищ взаємодії намагнетованих тіл, напр., з елементами - магнетні сили земної кулі, що являє собою магнет із північним полюсом поблизу південного географічного бігуна і південним полюсом поблизу північного географічного бігуна, 2. наука про магнетні

властивості фізичних тіл.

МАГНЕТИТ /див. магнет/- високоякісна залізна руда.

МАГНЕТИЧНИЙ /див. магнет/- притягальний.

МАГНЕТНИЙ /див. магнет/- властивий магнетові; магнетичне поле - простір, де діють магнетні сили; магнітна аномалія - неправильний розподіл елементів магнетизму в деяких місцях земної поверхні /з дебільшого в місцях залягання залізної руди/; магнітна проникність - властивість речовин згущувати в собі лінії магнетного поля; магнітний бурі - раптові зміни сили земного магнетизму в певних об ширах; магнітне поле - на, що переходить через обидва полюси магнетної стрілки; магнітна складка - кут, утворюваний площинами магнетного та географічного меридіанів у даній місцевості; магнітна складка - кут, утворюваний площею горизонту та магнетною стрілкою; магнітна стрілка - намагнетована залізна стрілка, що в компасі показує напрям південь-північ; магнітна залізняк, див. магнетит

МАГНЕТО /див. магнет/- генератори електричного струму із сталевими магнетами для запалювання пальної речовини в середопальних моторах.

МАГНЕТОЛОГІЯ /гр. вл. magnētis - logos - наука/- наука про магнетизм, магнет, магнетні явища.

МАГНЕТОМЕТР /гр. magnetis - магнет, metreο - мірюю/-прилад вимірюти земний магнетизм.

МАГНЕТОН /див. магнет/магнєтний момент, що постає в наслідок руху електрона /ф і з

МАГНЕТОМЕТРІЯ /див. магнет/ методи вимірюв магнєтних полів.

МАГНЕТООПТИКА /див. магнет + оптика/- наука про впливи магнєтного поля на світлові явища /на променювання, поширення світла в речовинах тощо/

МАГНЕТООСТРИЙЦІЯ /гр. magnētis, лат. strictio - натягання/-зміна обсягу феромагнєтних тіл/зализо, никель, кобальт/при їх магнетуванні.

МАГНЕТОФОН /гр. magnētis - магнет, phōnē - звук/- звукоприймач, що перетворює звук на електричні коливання електромагнетним способом.

МАГНЕТРОН /див. магнет + електрон/- катодна лампа для добування високих частот /радіотехніка/.

МАГНЕТУВАТИ /див. магнет/- насажувати зализо магнєтними властивостями.

МАГНІЙ /див. магнезія/- хемічний елемент (Mg), метал із групи лужноземельних металів, атом. вага 24,32.

МАГОГ /гебр./- 1. країна, що нею володів Гог; назва народу, що в союзі з персами, вірменами й кімерійцями напав був на Палестину; 2. апокаліптичний народ, що має знищити людство

під кінець світу /бібл./.

МАГОМЕТ, треба МОХАММЕД .

МАГАЗИН /іт. з ар./- 1. велика крамниця, 2. коробка з механізмом, що подає набої, у вогне - пальній зброї.

МАГАЗИНАЖ /фр. magasinage / - платня за зберігання товару в магазині.

МАГАЗИНОВА СИСТЕМА - система постачання з магазинів/в армії абощо/.

МАГДЕБУРЗЬКЕ право - міське самоврядування за середньовіччя в Саксонії, Польщі, Литві, почасти в Україні.

МАГДЕБУРЗЬКІ ПІВКУЛІ/вл/ - прилад із двох мідних півкуль, що ними доводять закон рівномірного тиску повітря.

МАГЕЛЬ /нім./- пристрій розглядувати білля.

МАГЕЛЬНИЦЯ, МАГЕЛЬНИЦЯ / див. магель/- валок у маглі.

МАГІСТЕР /лат. magister/- 1. службовий титул у стародавньому Римі, у Візантії; 2. голова духовно-лицарського ордену, а також викладач гуманітарних наук за середньовіччя; 3. перший науковий ступінь у багатьох сучасних країнах.

МАГІСТЕРСТВО /див. магістер/- заання магістра.

МАГІСТРАЛЯ /лат. magistralis - головний/- головна лінія мережі /залізниць, електрики, газопровідні, водогону абощо/, 2. 15-й сонет у вінку сонетів.

МАГІСТРАНТ/див. магістер

- той, що складає іспит або готує наукову працю на звання магістра.

МАГІСТРАТ /лат. *magistratus*/

- 1. державна установа або її урядовці в стародавньому Римі 2. установа міського самоврядування в деяких сучасних країнах, 3. суддя й член міського магістрату в Англії; суддя у Франції.

МАГНАТ /с.-лат. *magnat*- володар, велиможа/- 1. велиможний пан, аристократ; 2. великий землевласник.

МАГНІФІКАТ /лат./- хвальний у церковній службі гимн /"Величай, душа моя"/.

МАГНІФІКАЦІЯ /лат./-звеличення.

МАГНІФІЦЕНЦІЯ /лат. *magnificen-tia magnus* - великий, *face-re* - робити/- титул ректора університету /в зах. країнах/

МАГНОЛІЯ /*magnolia*/-тропічне дерево з великими запашними, що появляються на весні раніше від листу, квітами /східня Азія, Америка/.

МАГО /фр. *magot* /- безхвоста мавпа з родини макак / єдиний вид мавп, що трапляються в Европі - Іспанія/.

МАДАМ /фр. *madame* /- пані.

МАДАПОЛАМ /англ. від міста *Madapalam* в Ост-Індії/- бавовняна тканина.

МАДЕРА /есп./- назва гатунку вина.

МАДАРОЗА /гр. *madarosis* /-ви-

падання волосся, лисіння.

МАДЕФАКЦІЯ /лат. *madefacere* - змочувати/- змочування лікових речовин /в аптеках/.

МАДЖОЛЯТА /іт. *maggiolata* / - італійська лірична пісня /веснянка/.

МАДІ - назва деяких муринських племен.

МАДЛЕНСЬКА культура /від печери Мадлен у Франції/-прикметна розмальованими кістковими й роговими виробами культура кінця палеоліту.

МАДМОАЗЕЛЬ /фр. *mademoiselle* /- панна, дівчина.

МАДОННА /іт. *madonna* -"моя пані"/- 1. пані /у звертанні до жінки в давній Італії/, 2. Божа Мати /в італійців/, 3. портрет або скульптура образу Божої Матері.

МАДРAS /вл./- напівшовкова тканина /Індія/.

МАДРИГАЛ /фр. *madrigal* з іт. *madra-* череда або пров. *ma-dre* - пастух/- 1. ліричний або ідилічно-любовний вірш, 2. тепний вірш на вшанування певної особи /на Іменинах або що/.

МАДРИГАЛІСТ /див. мадригали/- автор мадригалів.

МАДРИГАЛЬНИЙ /див. мадригали/- властивий мадригалові.

МАДЯРИЗАЦІЯ - примусове ширення мадярської мови серед української людності в Угорщині.

МАЕСТОЗО /іт. *maestoso* /-велично, вроčисто /м у з/./.

МАЕСТРО /іт. maestro -майстер, учитель/- шанолюбиве титуло -вання композитора, диригента, мистця, майстра шахової гри або що.

МАЕСТИКА /гр. μαευτική -мистецтво народження думки/-науковий спосіб доходити істини через запитання й відповіді /Сократ/

МАЕСТАТ /лат./- величність, хвала, блиск /титул для королів, царів/.

МАЕСТАТИЧНИЙ - величний, поважний.

МАЖАРА /тур./- гарба, довгий з драбинами віз /возити снопи, сіно тощо/.

МАЖОР /фр. majeur з іт. maggiorе- більший/- I. музичний з великою терцією на тоніці лад, 2^х бадьорий, радісний.

МАЖОРИТАРНА СИСТЕМА /фр. majoritaire із maiorite- більшість/- виборча система, що вважає за дійсне обрання й найменшою більшістю голосів.

МАЖОРНИЙ /див. мажор/- I. побудований на мажорі, 2^х бадьорий, радісний /спів, настрій/.

МАЗАГРАН /фр./- солодка кава з льодом.

МАЗАР /ар./- могила святого або священне місце у мусулманів

МАЗАС /вл./- в'язниця біля Парижу /для політичних правопорушників/.

МАЗДЕІЗМ /персь./- релігія ста родавньої Персії, що чи виклав

основоположник чи Зороастр у книзі "Авесті".

МАЗОХІЗМ /від прізвища австрійського письменника Захер-Мазоха із Львова/- статеве збочення, при якому особа зазнає насолоди, коли в статевому акті зневажає психічно або фізично свого партнера.

МАЗУРІЙ - хемічний елемент (Mn) із групи мангану /радіоактивний/, атом. вага приблизно 98.

МАЗУРКА /поль./- польський танок з розміром на три четверти.

МАЗУТ /тур./- продукт дестилляції нафти, що залишається після вилучення бензину, гасу та деяких мастил з неї /вживається як мастило до машин та як пальна речовина/.

МАЗХАБ /ар. "шлях"/-школа мусульманського релігійного права

МАІС /есп. maiz з індіян./- гатунок кукурудзи, рослина з родини колосківців, турецька пшениця.

МАЙНЕР /англ. miner/- шахтар.

МАЙНІНГЕНЦІ /вл./- театральна група при дворі герцога Майнінгенського, що вславилася мистецтвом своїх вистав.

МАЙОЛІКА /іт. maiolica за назвою острова Maiolica Майорка/- еспанські порцелянові вироби, також еспанська та італійська кераміка 15-16 стол.

МАЙОНЕЗА /фр. mayonnaise/- I. підлева з яєчних жовтків, оцту, олії й гірчиці /до м'яса або

до риби, 2. холодна страва з риби або пташиного м'яса з та-кою підлевою.

МАЙОР /анг./ лат major - стар-ший/- військова ранга в арміях багатьох країн.

МАЙОРАН /лат. Originum majora-на/- фармацевтична рослина з родини губоцвітих /б о т./.

МАЙОРАТ /лат. major - старший/- порядок одержання спадщини.

МАЙОРДОМ /лат. major - старший, domus - дім/- завідувач королівських палаців у Німеччині, Еспанії, Франції за середньо-віччя.

МАЙОРИЗУВАТИ /нім. majorisieren з лат. major - старший/- наду-живати більшістю голосів пев-ної партії в парламенті.

МАЙОРИТЕТ /лат. major - стар-ший/- перевага, більшість /го-лосів або/.

МАЙОРСТВО /див. м а й о р/-ран-га майора, звання.

МАЙСТЕРЗІНГЕР/нім. Meistersin-ger/- лицар-співець, трубадур, ремісник-поет /у Німеччині за середньовіччя/.

МАК, МЕК /мотл. мас /- у шот-ляндців перед прізвищами озна-чає "син" /як українське "ен -ко"/, напр., Mac Artur

МАКАБЕЙ /гебр./-І. остання ге-брейська царська династія, 2. безіменні мученики за гебрей-ську віру.

МАКАКА /порт. masaco /-собаку-вата мавпа /з о о л./.

МАКАО /фр./-І.газардова гра в карти, 2.один із видів довгохвостої пасуги.

МАКАРОНИ /іт./-один із видів локшини у вигляді довших рурок із тіста.

МАКАРОНІЗМ /іт./-неправильно вживане чужомовне слово, також уживання слів рідної мови з на-данням їм чужомовної форми, наприклад, "закладає руки в бруки та й думас, що вон пан /тут вон - він - рос. он/.

МАКАРОНІЧНИЙ СТИЛЬ /іт. stile masscharonico /-жартів-ливий стиль літературного тво-ру з уживанням чужих слів у формі слів рідної мови і нав-паки - слів рідної мови у фор-мі чужої мови, напр.: "Енеус ностер магнус панус і славний троянорум князь..." /Котлярев-ський "Енеїда"/.

МАКАТА /фр./-легка вовняна ма-терія /тканина/, що нею обви-вають меблі.

МАКДАМ /вл./-утрамбоване кот-ком шосе.

МАКЕТА /фр. maquette /-І.змен-шений модель, 2.перший нарис у різьбарській праці, 3.взірець з книги або часопису /усього або однієї сторінки/, що мон-тується для розгляду й схва-лення.

МАКІ /фр. maquis /-І.назва для французьких партизанів за другої світової війни, 2.назва ча-гарників вічнозеленої рослини Середземномор'я, в яких корси-канці ховалися від кривавої по-

мсті / в е н д е т т и /.

МАКІЙ - подібна до мавп тварина з родини лемурових /Мадагаскар/.

МАКІНТОШ, див. мекінтош.

МАКІЯВЕЛЛІЗМ /від імені італійця Macchiavelli /-дипломатія, що не визнає морально-етичних норм у політиці /мета виправ-дує засоби/.

МАКІЯВЕЛЛІСТ /вл./-послідовник або прихильник макіявеллізму.

МАКЛЕР /нім. Makler /-посередник у куплі-продажі /ко м./.

МАКЛЕРСТВО /див. м а к л е р/-діяльність маклера, ділове посередництво.

МАКЛЕРСЬКИЙ /див. м а к л е р/-посередницький.

МАКРО.../гр. makros - великий, довгий/-у складених словах означає "великий", напр., м а к - р о к о с м о с /протил."мікро"

МАКРЕЛЯ /гол. makreel /-морська риба /скумбрія/.

МАКРОБІЙ /див. м а к р о ...+ гр. bios - життя/- легендарно довговічний народ /у грецькій мітології/.

МАКРОБІОТИКА /див. м а к р о с + гр. bios - життя/- наука про утривалення життя.

МАКРОЦЕФАЛ, див. м а к р о ц е ф а л.

МАКРОКОСМ, МАКРОКОСМОС /гр. makrokosmos великий світ/-всесвіт /ко с м о с/.

МАКРОЛІТИ /гр. makros - великий,

lithos-камінь/-великі, розміром грубо обтесані кам'яні вироби /знаряддя/ доби п р о т о н е о л і т у.

МАКРОЛОГІЯ /див. м а к р о ...+ гр. logos - слово, наука/-багатомовність.

МАКРОПОДИ /гр. makros - великий, pous - нога/-акварійна риба з родини лябірінтових.

МАКРОПТЕРИ /гр. makros -довгий, pteron - крило/- довго-крилі комахи.

МАКРОРЕЛЬФ /див. м а к р о ...+ р е л ь с ф/- зрізаний високими горами, глибокими долинами, просторими рівнинами тощо рельєф.

МАКРОСЕЙСМІЧНІ к о л и в а нн я /див. м а к р о ...+ с е й-с м і ч н и й/- здригання землі під час землетрусу, що їх можна помітити без відповідних інструментів.

МАКРОСКЕЛІЯ /гр. makros -довгий, skeleton - тіло/- довготелесість, більша від 0,53 усього тіла довжина тулуба.

МАКРОСКОПІЧНИЙ /гр. makros - великий, skopos-дивлюсь/-великий розміром, видний для неозброєного ока.

МАКРОСОМІЯ /гр. makros - великий, soma - тіло/-хоробливо-великий зрист /людини/.

МАКРОСПОРАНГІЙ /див. м а к р о ...+ спорангій/-жіночий орган розмноження в деяких рослин.

МАКРОСПОРИ /див. м а к р о ...+

сп о р а /-спори, з яких розвиваються хіночі заростки спорових рослин /папоротей тощо/.

МАКРОСТРУКТУРА /див. м а к р о с т р у к т у р а /-зерняста або кристалічна будова речовини /мінерал/, що ю можна розглянути неозброєним оком.

МАКРОЦЕФАЛ /гр. makrocephalos /-великоголовий /головата людина/.

МАКРОЦЕФАЛІЯ /гр. makros -довгий, kephale - голова/- великоволосість /п а т./.

МАКРОЦІСТ /гр. cystis /-рід морських водоростей.

МАКУБА /вл./-гатунок тютюну, що має запах хвіялки.

МАКСВЕЛ /вл. Maxwell /- одиниця магнетного потоку /ф і з./.

МАКСИМА /лат. maxima sententia /- І. принцип, основне правило для поведінки, міркувань, 2. слово зформульований логічний або етичний принцип, 3. найдовшота в музиці.

МАКСИМАЛІЗМ /лат. maximum - найбільше/- крайності у вимогах/політичних, соціальних або що/.

МАКСИМАЛІСТ /див. м а к с и - малізм/- прибічників крайніх вимог /політичних, соціальних/.

МАКСИМАЛЬНИЙ /лат. maximus /- найбільший.

МАКСИМУМ /лат. maximum - найбільше/- І. найбільша кількість, величина, розмір, 2. найбільша величина безперервної функції з усіх ю попередніх і дальших за

нею ю величин /м а т./, 3. гранічна величина; м-м б а р о - м е т р и ч н и й - обшир високого барометричного тиску.

МАКУЛЯТУРА /лат. macula -пляма/- І. зіпсований під час друку папір, 2. безвартісні літературні твори.

МАЛАКОЛІТ /гр. malakos -м'який lithos - камінь/- м'який зеленого кольору мінерал.

МАЛАКОЛОГІЯ /гр. malakos -м'який, logos - наука, слово/-наука про м'якунів /молюсок, слимаків тощо/, відділ зоології.

МАЛАКОСТЕОН /гр. malakos -м'який, osteon - кістка/-розм'якшеність кісток.

МАЛАХАЙ /тат./ - тапла шапка з навушниками .

МАЛАХІТ /гр. malachites /-ковтовний камінь, водна вуглеціла сіль міді, мінерал.

МАЛЕІНА /лат./- лімфа для щеплення проти захорувань тварин на сап або для виявлення в них цієї хвороби.

МАЛТУЗІЯНСТВО /вл. Maltus /- економічна теорія про дію абсолютноного закону перенаселення, яка твердить, що засоби до існування людини зростають в аритметичній прогресії, а людність множиться в геометричній прогресії.

МАЛТУЗІЯНЦІ /вл./- послідовники або прихильники малтузіянства.

МАЛЯГА /вл./- гатунок солодкого вина.

МАЛЯНДРИНИ /гр. malandria -вершник/- наймані ватаги, що гравали Францію після війни з Англією за часів Карла 5-го.

МАЛЯРІЯ /іт. malaria з мало - погане, aria - повітря/- лихоманка, пропасниця, що ЧУ спричиняє паразитичний мікроб - малярійний плазмодій.

МАЛЬВА /лат./- квіткова рослина, дика рожа.

МАЛЬВАЗІЯ /іт. malvasia /- солодке виноградне вино, також назва гатунку винограду /Кипр/.

МАЛЬВЕРЗАЦІЯ /лат./- привласнення грошей через фальшування рахунків.

МАЛЬЙОТЕНИ /фр. maillotins /- робітничі організації в Парижі, що повсталі проти збільшення податків /1381 р./.

МАЛЬКОНТАНТИ /фр. malcontent невдоволений/- назва опозиційних партій за середньовіччя в Європі /невдоволених владою/.

МАЛЬПІГІЇВ шар /вл./-шар епідермісу людської шкіри.

МАЛЬПОСТА /фр. malle poste /- легка пошта, поштова карета.

МАЛЬТАЗА - фермент рослинного і тваринного походження, що розщеплює малютозу на 2 молекулі глюкози.

МАЛЬТІЙСЬКИЙ орден - духовно-лицарський орден св. Івана Єрусалимського, заснований на острові Мальти 1530 р.

МАЛЬТОЗА /англ. maltose /-коло-

довий цукор, що утворюється з крохмалю.

МАЛЬТРЕТАНТ /див. малът ретувати/- особа, що знущається /з когось/, зневажає /когось/.

МАЛЬТРЕТУВАТИ /фр. maltraioter /- знущається /з когось/, зневажати /когось/.

МАЛЬЦ-ЕКСТРАКТ /нім. Malz-extract/- солодовий екстракт/- вивар із ячмінного солоду, уживаний як лік проти кашлю й шлункових хвороб.

МАМАЛІГА /рум./- лемішка з кукурудзяного борошна.

МАМАЛОГІЯ /лат. шамма - груди, гр. logos - наука/- наука про ссавців.

МАМЕЛЮКИ /ар./-вояки з невільників у Єгипті /особиста гвардія єгипетських султанів, 13-19 стол./.

МАМОЗНІСТЬ /лат. шамма - піпка молочного залози/- надмірна розвиненість жіночих грудей.

МАМОНА /гр. шампонас із сир. /- змагання до багатства, нахиви; багатство, скарби, гроші: 2. бог багатства в стародавніх сирійців.

МАМОНІЗМ /див. мамона/- змагання до здобуття багатства

МАМУТ /тат. шаша - земля/-вимерлий вид слона.

...МАН /див. манія/-у зачінченнях складених слів означає пристрасть до чогось, наприклад, графоман.

МАНАСТИР /гр./- оселя з церк- вою, де живуть ченці.	світовоу війни / 1914-1918 р./
МАНГАН /нім. Mandan з лат./хемічний елемент /Мп/, твердий метал, атом. вага 54,98.	МАНДАТАР /див. мандат/- власник мандату, 2. призначений через папську буллу на посаду духівник.
МАНГАНІТ /див. манган/- манганова руда.	МАНДАТНИЙ /див. мандат/- належний до мандату, ствердженний мандатом, м-на комісія - комісія, що перевіряє мандати делегатів з'їзду; м-на країна - країна, що одержала мандат на володіння іншою країною /напр., від Ліги Націй/; м-не голосування - система голосування, коли кожний делегат має декілька голосів, залежно від числа виборців, що його обрали.
МАНГАЦІЯ /гр./- штукарство, кри- вляння, фіглярство.	МАНДАТОР /лат./-див. мандатар.
МАНГЛІЯ, МАНГРОВІЯ /англ.mangrove/- особливі тропічні ліси на болотах та по морських узбережжях тропічних країн.	МАНДЕЛЬ /нім. Mandel/- міра кількости /15 штук/ у Німеччині й зах. Україні /чверть копии/.
МАНГО/мал./- плоди з дерева цієї ж назви, що росте в тропічній частині Азії.	МАНДОЛІНА /іт.mandolino/- музичний ударний струнний інструмент з виду лютень /на чотири нарінхі струни/.
МАНГУСТА /фр. mangouste з інд/- назва одного з хижаків з родини котячих /півд. Азії та Африка/.	МАНДРАГОРА /гр./- переступень, нечіпай-зілля; бурякоподібна рослина, що у коріннях нагадує фігуру людини і тому вживаний у чаклунстві.
МАНДАРИН /порт. mandarin із сакс. mantrin- порадник/- китайський вищий урядовець.	МАНДРИЛЬ /есп. mandril/- мавпа з родини павіянів /Африка/.
МАНДАРИНА /фр.mandarine/- садове дерево з родини рутових, також овоч із цього дерева, подібний до помаранчів, юстівний	МАНЕВР /фр.manoeuvre/- I. пересування війська з тактичною метою, 2. вправний зворот, хитрий підступ.
МАНДАТ /лат. mandatum /-I. доручення, уповноваження; 2. документ, що засвідчує вибраність особи в члені певного органу, на з'їзд чи конференцію, З. право на владу над колишніми німецькими та турецькими колоніями, що його Ліга Націй надала була країнам Антанти після I-ї	МАНЕВРИ /фр.manoeuvres /- I.

тактичне навчання військових частин з походами на далекі дистанції та з імітацією бойових ситуацій, 2. пересування вагонів на залізничних станціях з метою складання з них поїздів.

МАНЕВРОВИЙ /див. маневр/- I. належний до маневрів, м-ий паротяг - паротяг, що обслуговує станцію, 2^х хитрий.

МАНЕВРУВАННЯ /див. маневр/- I. пересування війська з тактичними завданнями, 2. пересування вагонів на залізниці з метою відповідного розташування їх або приділення до валки.

МАНЕВРУВАТИ /нім. з фр./-I. відбувати маневри, 2. вправно використовувати ситуацію, тактично діяти, 3. викручуватись.

МАНЕЖ /фр. manège/-приміщення для навчання їздити верхи на конях та для тренування коней.

МАНЕКЕН /фр. mannequin із фр. manekin - людина/- I. дерев'яна фігура людини з рухомими частинами /кінцівками, головою/ для приміряння убрань, 2^х малорухлива, безвільна, несамостійна людина.

МАНЕРА /фр. manière/-I. форма поведінки, вислову, письма, 2. стиль мистецької творчості, 3. неприродність у поведінці, кривляння, штучність.

МАНЕРКА /поль. manierka/- похідна бляшана посудина на воду у вояків, фляшка.

МАНІЖЕТА /фр. manchette/-I. чокла на рукаві сорочки, 2. удар, що його завдають супротивнику -

ві по зап'ястку /у фехтуванні/ МАНЗИ /кит./- китайські заробітчани в межахдалеко-східнього краю Сибіру.

МАНІЗМ /лат.manis/- споріднений з анімізмом культ предків /віра в душі/.

МАНІКЮР /фр. manicure з лат. manus - рука, curare - плекати/- косметичне плекання нігтів.

МАНІОКА /есп. maniocа з індіан mandioca/- тропічна чагарникова рослина з родини молочайних, також борошно з кореня цієї рослини.

МАНІПУЛОВАТИ /фр. manipuler/- виконувати маніпуляції.

МАНІПУЛЯЦІЯ /лат. manipulus/- I. військовий загін /64 вояки/ в стародавніх римлян, 2. пов'язана на лівій руці стрічка в католицьких священнослужителів.

МАНІПУЛЯНТ /лат. manipuler/-I. виконавець маніпуляцій 2. урядовець.

МАНІПУЛЯТОР /фр. manipulateur/-I. телеграфічний пристрій з важельцем вистукувати сигнали, 2. диспетчерський апарат для регулювання виробничих процесів.

МАНІПУЛЯЦІЯ /фр. manipulation лат./- I. технічне виконання складних дій руками, 2^х витівка, штуки, шахрайство.

МАНІР, див. манера.

МАНІРИТИСЬ /див. манера/-неприродно, штучно поводитись, кривлятись.

МАНІРНИЙ /див. м а н е р а/-не природний, штучний, удаваний /поведінка, стиль/.

МАНІРНИЦЯ /див. м а н е р а/-жінка, що неприродно, штучно се бе тримає, кривляка.

МАНІРНІСТЬ /див. м а н е р а/-штучність, удаваність, неприродність, кривляння /у розмові поведінці, стилі/.

МАНІФЕСТ /лат.manifestus явний/- відозва, урочисте звернення, декларація влади, організації, або до людності, до членів.

МАНІФЕСТАНТ /див. м а н і ф е с т а ц і я/- учасник маніфестації.

МАНІФЕСТАЦІЯ /лат.manifestatio- вияв, прояв/-1. масовий вияв протесту або співчуття, 2. гострий прилюдний вираз думок, почуттів /прихильності або протесту/.

МАНІХЕІ /персь./- послідовники перської релігійної науки в 3. столітті по Хр. в Римській імперії, що визнавали походження світу із двох божествених сущностей: світла й темряви, також визнавали існування двох богів: доброго й злого /за ім'ям перса Мані/.

МАНІХЕІЗМ, МАНІХЕЙСТВО /див. м а н і х е ї/- релігійна течія в Римській імперії, що визнавала існування двох богів.

МАНІ-ШАХ /персь./- перська міра ваги - 5,9 кг.

МАНІЯ /гр.mania - пристрасть, безумство/- 1.хоробливий нахил до якоїсь ідеї чи діяльності, 2.

хороблива безрезультатна діяльність.

...МАНІЯ /гр.mania - безумство, пристрасть/- у закінченнях деяких складених слів указує на хоробливо-пристрасне захоплення ідеєю чи діяльністю, але без належних результатів, напр, гра ф о м а н і я.

МАНІЯК /фр.maniaque з гр. / - хворий на манію.

МАНІЯКАЛЬНИЙ /фр. maniacal з гр./-хоробливо зосереджений на чомусь одному /на думці, бажанні, діяльності, але безрезультатно/, хворий на манію.

МАНІЯКАЛЬНО-ДЕПРЕСИВНА п с и - х о з а /див. м а н і я к а ль н и й + д е п р е с и в н и й/- психічне захорування з чергуванням нападів збудження або пригніченості.

МАНКЕТИ, див. м а н ж е т и.

МАНКО /іт. manco - недобір/нестача грішей, товару до належної кількості, згідно з розрахунком.

МАНКУВАТИ /фр. manquer /-статитись /до чогось/ недбало, не хтувати без поважних причин.

МАННА /ар. mani - дарунок/послані з неба гебреям у пустині поживні крупи /згідно з біблійним переказом/.

МАНОМЕТР /гр. manos - течний, негустий, metrēb -міряю/-прилад вимірюти тиск газів, пари в замкненому просторі.

МАНСАРДА /фр. mansarde від імені архітектора/- житловий по-

верх на піддашні /б у д./. МАНТИКА /гр. *wantikos* /-пророкування, віщування, що його ви говошували жерці.

МАНТИЛЯ /есп. *mantilla* /- I. накидка на голову й плечі/чорна або біла/, 2. шовкова дамська накидка без рукавів /пеле-рина/.

МАНТИСА /лат. *mantissa* -дода-ток, прибуток/- дробова частка логаритму /м а т./.

МАНТИЯ /с.-гр. *mantion* /-довга та широка керя /в архиєреїв/.

МАНТЛЯ /нім. *Mantel* -плащ/-шинеля, пальто, плащ.

МАНТО /фр. *manteao*/ - широкий жіночий плащ.

МАНУАЛІ /лат. *mantualis* /-ручні клявіші в органі, 2. меморіальна книга в бухгалтерії.

МАНУКАПТО /с.-лат. *manuscptio* з *manus* - рука, *scriptio* - брати/- особа, що видає писану поруку.

МАНУКАПЦІЯ /лат. *manuscptio* /- писана порука.

МАНУЛЬ /лат. *Felis manul* /-дика кішка середньоазійських степів, Монголії, Тібету, Сибіру.

МАНУЛЬДРУК /нім. *Mauldruck* /-удосконалений спосіб анас-татично-го друку /відновлення стародруків/.

МАНУМІСІЯ /лат. *manumissio* із *manus* - рука, *mittere* -від-силати/- юридичний акт на звільнення з рабства в стародавньому Римі.

МАНУС /лат. *manus* - рука/- I.

рукопис, 2. необмежена влада голови родини в стародавніх римлян.

МАНУСКРИПТ /лат. *manuscriptum* з *manus* - рука, *scribere* - писати/- рукопис /з добільшого стародавній/.

МАНУФАКТУРА /с.-лат. *manufactura* із *manus* - рука, *facere* -робити/- I. фабрика з ручними виробничими процесами, 2. текстильні вироби, тканини.

МАНУФАКТУРИСТ /див. мануфактура/- I. фахівець мануфактурних виробів, продавець їх.

МАНІЦІАЦІЯ /лат. *mancipatio* /- юридичний акт куплі-продажу, урочистий акт уводин у стародавньому римському праві.

МАНЧЕСТЕР /вл./- подібна до окремиту бавовняна тканіна.

МАПА /фр. *carte* з лат./- географічний план частини або всієї Землі.

МАНОГРАФІЯ, див. картографія.

МАРАБУ /фр. *marabout* з ар./- I. африканська голоша лелека, 2. пустельник, самітник, член мусулманського релігійного братства.

МАРАВЕДІ /ар. назва династії/-срібна або золота, пізніше також мідна монета в Єспанії до 1848 р.

МАРАЗМ /гр. *magazmos* - розслабленість/- I. виснаженість організму, атрофія органів /від старости або в наслідок хвороби/.

би, 2^х моральна нестійкість.

МАРАЛ /турк./ - сибірський оленъ.

МАРАНИ /есп./ - християни - гебреї або маври в Єспанії за се редньовіччя, що таємно тримали своєї віри /тобто мохамеданської або гебрейської/.

МАРАСКИН /іт.marasca - дика черешня/- настоящий на особливих ягодах дикої черешні /Далмація/ лікер.

МАРАНТА /н.-лат. від Bartolo meo Maranta, 1554/-довголітня трависта рослина з родини ім'берових /тропічна Америка/, що з її коріння добувають ароврут

МАРАТОНСЬКИЙ біг /вл./- найбільша дистанція для бігу /42 км 195 метрів/ у спортивних змаганнях, запроваджена на пошану грецького вояка, що пробіг цю віддаль із міста Маратон до Атен, щоб повідомити атинців про перемогу над персами /490р до Хр./.

МАРГАРИНА /лат. з гр.margaros - перлямутр/- суміш із тваринного смальцю та рослинною олією, що має вигляд коров'ячого масла.

МАРГІНАЛІЇ /с.-лат. marginales/- примітки на берегах рукопису, книги.

МАРГІНЕС /іт. margine з лат. marginales/- 1. береги на аркушах паперу, книжки, рукопису, часопису, 2. помітки на берегах книги, рукопису абощо.

МАРГО /лат. margo край/- див.

м а р г і н е с .

МАРГО²/фр. з лат.margo край/- продуковане в долині річки Жиронди червоне вино.

МАРЕ /фр. marais /- зневажливе прозвисько для жирондістів за часів французької революції.

МАРЕМІ /іт.maremme/- болотна місцевість на західному березі Італії.

МАРЕННА /поль. marzena з лат./- довголітня трависта рослина, що з її коріння добувають фарбу.

МАРЕНГО /іт./- вовняна тканина /татунок сукна/.

МАРЕОГРАФ /лат.mare - море, гр. graphō - пишу/- автоматичний показник коливань рівня моря.

МАРЕОРАМА /лат.mare - море, гр. horāma - видовище/- прилад, що показує глядачам ілюзію подорожі по морю в далекі краї.

МАРЕШОСЕ /фр.marechaussee /- поліція у Франції дореволюційних часів.

МАРЗАН /фр./- павільйон у палаці Тюльрі /Франція/.

МАРИНАДА /нім.Marinade з лат./- мариновані продукти; розчи на для них.

МАРИНАРКА /іт./- 1. короткий теплий піджак, 2. морська фільта.

МАРИНІЗМ /н.-лат.marinus - морський/- змагання держави до панування на морі /розбудова морських військових сил/.

МАРИНІСТ /іт./ - мальяр морсь-

ких краєвидів.

МАРИНОВАНИЙ /див. марина-
да/- приготовлений з різними
приправами та отцом продукт.

МАРИНУВАТИ /див. марина-
да/- 1. готувати маринаду, 2.
зволікати справу, "класти під
сукно".

МАРИТАЛЬНИЙ /лат.maritalis /-
шлюбний.

МАРІОЛОГІЯ /гр./- церковна на-
ука про Діву Марію /к а т./.

МАРІОНЕТКА /фр. Marionette /-
Марійка/- 1. лялька в середньо-
вічному театрі, що символізу-
вала Діву Марію, також лялька
в сучасному ляльковому театрі,
що наслідує рухи людини, уру-
хомлювана з допомогою шнурка
або пружини, 2. безвольна осо-
ба, також уряд країни, що за-
лежить у всьому від уряду ін-
шої країни і діє за його нака-
зами як його сліпі знаряддя, на
прикл., так званий радянський
український уряд, що не має ні
якої самостійності поза нака-
зами з Москви.

МАРІЯВІТИ /вл./- члени католи-
цької секти в Польщі /1905 р./
що не визнавала папської звер-
хності та церковних обрядів.

МАРКА /нім. Marke /- 1. пошто-
вий значок, що служить за за-
сіб оплати поштових пересилань
2. фабричний знак певної фірми
на її продукції.

МАРКА² /нім. Mark /- 1. селян-
ська громада в середньовічній
Німеччині, 2. прикордонна сму-
га з військовим урядуванням у
германських країнах за серед-

ньовіччя, З. грошова одиниця в
Німеччині та Фінляндії.

МАРКАЗИТ /нім. із с.-лат. mag-
casite/- сірчаний або залізний
блиск, уживаний на прикраси.

МАРКАНТИЙ /фр. marquant /-по
мітний, гостро окреслений, та
кий, що впадає в очі, дивовиж-
ний.

МАРКАТО /іт. marcato /- наго-
лошено, підкреслено /м у з./.

МАРКГРАФ /нім. Markgraf /-
управитель прикордонних обши-
рів у священній римській ім-
перії.

МАРКЕР /фр. marcheur /- 1. на-
глядач та обліковець у грі на
більядрі, 2. пристрій на сад-
жальних машинах, що відмічає
на ниві лінію, де садити рос-
лини.

МАРКЕТАН /нім. Marketender з
іт. mercetante - торговець/-
торговець харчами та предме-
тами першої потреби, що супро-
водить військо в походах /мар-
кетани відомі ще в стародав-
ніх римлян/.

МАРКЕТРІ /фр. marcheterі /-
мозаїка з дерев'яних або мар-
мурових кусочків на меблях чи
інших речах.

МАРКІЗ /фр. marquis /- шляхет-
ський титул, вищий від графа, а-
ле нижчий від князя /в Англії,
Франції, Італії, Еспанії/.

МАРКІЗА /фр. marquise /- 1. дру-
жина або донька маркіза, 2. по-
лотняний дашок від сонця над
балконом чи вікном, також на
кораблі.

- МАРКІЗАТ /див. маркіз/- володіння, що належать маркізові.
- МАРКІЗЕТ /фр. marquisette/- легка прозора тканина на жіночі сукні.
- МАРКО /іт. Marco/- тавро/-цина монети за вагою металу в ній, а не за номінальною вартістю валюти.
- МАРКІЗІЗМ /вл./- система теоретичних поглядів Маркса-ЕНгельса та його послідовників.
- МАРКІСИСТ - теоретик марксизму або послідовник його.
- МАРКУВАТИ /фр. marquer/- відмічати/- помічати борозни для саджання городини руками.
- МАРКШАЙДЕР /нім. Markscheider/- гарничий інженер, що працює на геодезичних здійманнях копалень.
- МАРКШАЙДЕРСТВО /нім. див. маркшайдер/- відділ геодезії, що вивчає способи вимірюти шахти.
- МАРЛЯ /фр./- прозора сітчаста тканина, уживана на бинти.
- МАРМЕЛЬДА /фр. la marmelade з порт./- варені з цукром овоці.
- МАРМУР /лат. marmos з гр. marmatos - лискучий/-вапнякового походження камінь /кристалевий вапняк/, уживаний в архітектурному оформленні будівель та в скульптурі.
- МАРОДЕР /фр. maraudeur/- воїк-грабіжник, що забирає речі в убитих вояків, а також і мирну людність грабує.
- МАРОДЕРСТВО /див. мародер/- грабування мирного населення фронтової смуги, також по-лоненіх, поранених та вбитих.
- МАРОНІ /фр. marroï з есп. сі-шаррон/- 1. гатунок чистівих каштанів, 2. негри-втікачі /США/
- МАРС /лат. Mars/- 1. брг війни в стародавніх римлян, 2. одна із плянет сонцевої системи.
- МАРСА-ЛІСЕЛЬ / гол. marszeil/- вітрило на двох передніх щоглах корабля.
- МАРСЕЛІН /вл./- легка шовкова тканина.
- МАРСЕЛЬ / гол. mazzeil/- друге вітрило на кораблі.
- МАРСАЛЯ /іт. вл./- гатунок вина.
- МАРСЕЛЬЄЗА /фр. marseillaise від міста Marseille/- французький національний гімн, що його написав за революції /1792-го р./ Руже де Ліль.
- МАРТЕНІВСЬКИЙ ПРОЦЕС /вл./- особливий спосіб добування заліза або сталі в так званих мартенівських печах, що його винайшов французький фабрикант Мартен /1864 р./.
- МАРТИРОЛОГ /с.-гр. martyrologos із гр. martyros - мученик, logos - наука, слово/- 1. збирник середньовічних літературних оповідань про мучеників за віру Христову, 2. твір про пережиті страждання певної особи

або цілого народу /особливо по ширені були мартирологи в ду ховній літературі середньовіччя/.

МАРТИРОЛОГІЯ /див. м а р т и - р о л о г/- список мучеників ; опис страждань і мучеництва на роду.

МАРУФЛОВАТИ /фр. marouiller/- намащувати клеєм/- відтискати малюнок з дерева на полотно.

МАРЦИЛАН /іт. marzapane/- тістечко з тертих мигдалів і цукру.

МАРЦІЯЛІЗМ /лат. martial від Mars - бог війни/войовничість; забияцтво.

МАРЦІЯЛЬНИЙ /лат. martial від Mars - бог війни/- войовничий ; м-на в о д а - вода, щомістить у собі зализо.

МАРШ /фр. marche/- I. ритмічна хода війська або групи людей, 2. військовий похід, 3 . музичний твір до ритмічної ходи /марші: військові, парадні, траурні/.

МАРШАЛ /фр. maréchal/- найвища ранга військових командувачів в арміях багатьох країн.

МАРШАЛОК /поль. з фр. maréchal/- депутат сейму в колишній Польщі.

МАРШІ /нім. Marsch з лат. mare - низькі заплавні надморські луки в Німеччині та Голландії.

МАРШ-МАНЕВР /фр. marche manœuvre /- пересування війська з метою розташування для війни , для бою.

МАРШОВИЙ /див. м а р ш/- вла стивий маршеві; м-ва с о т н я військова сотня, що йде на фронт.

МАРШРУТ /нім. з фр. marche - похід, route - шлях/- визначений шлях подорожі, походу.

МАРШУВАТИ /фр. marcher - іти пішки/- іти ритмічною ходою.

МАР'ЯК /фр. mariage /-I. корисливий шлюб /з розрахунком/,2. збіг короля й дами однієї масти в руках одного грача у грі в шістдесят шість.

МАСА /лат. massa -грудка/- I. кількість_речовини фізичного тіла, 2. опір, що його чинить тіло супроти зміни його руху /м е х./; 3. людський загал/народна маса/.

МАСАЖ /фр. massage /- механічне діяння руками або приладами на певний обшир тіла з метою викликати більший доплив крові до цього обширу.

МАСАКРА /фр. massacre /-бійка до крові, різанина, винищування.

МАСАКРУВАТИ /див. м а с а к - р а/- винищувати, топити в крові.

МАСЕДУАН /фр. masedoine македонець/- страва з різної городини й садовини.

МАСИВ /фр. massif -важкий, з лат. massa -грудка/- I. сукупність одноманітних гір, скель лісів або що, 2. кам'яна брила.

МАСИВНИЙ /див. м а с и в/- суцільний, без порожнин, важкий.

МАСИВНІСТЬ /див. масив/- суцільність, ваговитість.

МАСКА /іт. з с.-лат. *mascus* - личина/- I. зображення, що його надягають на обличчя актори, 2. підроблене для певної ролі обличчя актора, 3. прилад, уживаний для захисту від діяння газів /протигазник/, 4. посмертний гіпсовий виливок із форми людського обличчя, 5. дротяні гретки, що ними жахають обличчя при фехтуванні.

МАСКАРАДА /фр. *mascarade* з іт. *mascherata*/ - баль учасників у масках та в спеціальніх вигадливих /часом символічних/ убраних.

МАСКАРИЛЯ /есп./ - комічний персонаж /льокай або міщанин, що удає маркіза/ у французьких та еспанських старовинних комедіях.

МАСКАРОН /фр. *mascaron* / - архітектурні прикраси у вигляді масок над вікнами.

МАСКУВАННЯ /див. маскувати/- I. приховування військових сил від ворога з допомогою природних засобів, 2. приховування намірів, характеру людини різними способами поведінки.

МАСКУВАТИ /фр. *masperer* / - I. робити маскування, 2. надягти маску та спеціальне убрання, щоб не бути впізнаним, 3. приховувати наміри, дії, вдачу.

МАСКУЛІНІЗАЦІЯ /лат. *masculi-nus* - чоловічий/- зовнішнє петворення самиці в самця за

допомогою перешеплювання статевих залоз.

МАСОН /фр. *mason* - муляр/- член масонської організації.

МАСОНСТВО, МАСОНІРІЯ /фр. *masonry* / - таємна позастанова, позаклассова та антиклерикальна організація, що ставить етично-моральні цілі як удосконалення людства /виникла в Англії у 18 столітті/.

МАСТАЛГІЯ /гр. *mastos* - груди, *algos* - біль/- біль у грудях.

МАСТИКА /с.-гр. *mastika* з *masticē* - смола/- I. живиця з мастикового й інших дерев, уживається у виробництві лаку тощо, 2. спеціальна суміш воску з декількома фарбами, що нею натирають підлоги для бліску.

МАСТИТ /гр. *mastos* груди/- запалення грудних залоз, грудниця /м е д./.

МАСТИХИН /гр. *masticē* - смола/- стальний або роговий ніж розтирати фарби на палітрі.

МАСТОДОНТ /гр. *mastos* - груди, *odous* - зуб/- вимерла величенська тварина, подібна до слона, але з чотирма іклами.

МАСТОЗООЛОГІЯ /гр. *mastos* груди + з о о л о г і я/- наука про ссавців /відділ зоології/.

МАСТОТРОФІЯ /гр. *mastos* - груди, *trophē* - живлення/- хоробливе зменшення жіночих грудей.

МАСТУРБАЦІЯ /нім. з лат./ - содоміння, неприродне задоволення статевих потреб /також: о-

нанізм /.

МАСУВАТИ /див. масаж/- робити масаж.

МАСШТАБ, див. маштаб.

МАТ /персь. mat - помер/- останній хід у шаховій грі, коли король має лише один хід на бите поле; програ партії.

МАТАДОР /есп. matador з matar - убивати/- переможець у бою з биком /головний учасник бою/.

МАТЕ /порт./- парагвайський по дібний до чаю напій.

МАТЕЛЬОТЬ /фр. matelote /-І. моряцький танок, 2. особлива страва з риби.

МАТЕМАТИКА /гр. mathēmatikē з mathēma - пізнання/- наука про числа, величини, кількісні спiввiдношення та просторовi форми /аритметика, геометрiя, альгебра, тригонометрiя /математика: елементарна, вища та прикладна/.

МАТЕОЛОГІЯ /гр. mataiologia /- балаканина.

МАТЕРІЯ /лат. materia /- І. без формна речовинна основа фiзичних тiл; 2. фiзично вiдчутна форма буття /фiл./, 3. текстильнi вироби, тканини.

МАТЕРІЯЛ /див. матерiя/- речовина, з якої виготовляють предмети.

МАТЕРІАЛІЗАЦІЯ /див. матерiялізм/- втiлення, уре-чiвлення, перетворення духа в рiч /напр., у спiритичних яви-цах/.

МАТЕРІАЛІЗМ /лат. materialis -

речовинний/- І. визнання матерiї за основний фактор буття - /у фiлософiї/, 2. корисливiсть, пiклування в життi лише за матерiальнi вигоди.

МАТЕРІЯЛІСТ /див. матерiялізм/- І. послiдовник матерiалiзму, матерiалiстичного свiтогляду, 2. користолюбець, єгоїст, що дбає лише за свої особистi матерiальнi вигоди.

МАТЕРІЯЛІСТИЧНИЙ - властивий матерiалiзовi, належний до матерiалiзму.

МАТЕРІЯЛЬНИЙ - І. речовинний, тiлесний, 2. майновий, громiвий /стан/.

МАТИНÉ /фр. matinée /- І. ранковий концерт, 2. ранковий жiночий одяг.

МАТИЦЯ /серб./- назва нацiональних культурно-освiтнiх товариств, що вiдiграли вiзначну роль у вiзвольnих рухах пiвденних слов'ян /перша матиця в Сербiї, 1826 р./.

МАТЬОТЬ /див. мательот/

МАТОВИЙ /нім. matt /- тьмяний, неблискучий.

МАТРАЦ /нім. Matratze з фр./ - сiнник для лiжка.

МАТРИКУЛЯ, МАТРИКУЛ /лат. matricula /- І. книга для запису членiв органiзацiї, студентiв унiверситету, 2. книжка для за пису студентських iспитiв, 3. книга запису народжень та пaxахviян u католикiв.

МАТРИКУЛЯЦIЯ /див. матрикуля/- запис у матрикулi.

МАТРИМОНІЯЛЬНИЙ / лат. *matrimoniūm* - шлюб/- шлюбний, подружній.

МАТРИЦЯ /нім. *Matrize* з лат. *matrix* / - I. нерухома частина форми для виливання літер або суцільного тексту в друкарстві 2. засіб обчислень у математиці /в теорії означників/.

МАТРІЯРХАТ /лат. *mater* - мати , *archē*-влада/- форма суспільного життя, де провід у господарстві й суспільному управлінні належав жінкам, також родовід числили по матері.

МАТРОНА /лат. *matrona* / - патріціянка в римлян; жінка, сповнена чеснот, мати родини.

МАТРОС /нім. *Matrose* / - моряк.

МАТУРА /лат./ - іспит по скінченні середньої школи.

МАТУРИСТ /див. матура/- випускник середньої школи.

МАТЧ /англ. *match* / - спортивні змагання /футбольні, шахові тощо/.

МАТЧИШ /англ. з есп. *matachin* з ар. *mutawajjihin* / - танець з еротичними рухами тіла.

МАФІЯ /іт. *mafia* з ар. *mafīl*-збори/- таємна терористична організація /заснована на Сіцилії 1860 р./.

МАФУСАЛ - ім'я патріярха, що за біблійним переказом прожив 969 років /звідси: мафусалів вік довговічність.

МАХАОН /вл. гр./ - ясноховтою барви метелик з родини блавову-

сих /Європа, Азія /.

МАХАТМА, див. Магатма.

МАХЕР /нім./ - хитрий ділець , посередник, спекулянт, шахрай

МАХІЗМ /вл./ - філософський на прям, також напрям у фізиці, що його очолювали Max та Авенаріюс /див. емпіріоб - критицизм/.

МАХІНАЦІЯ /лат./ - крутійство , хитроці з нечистою метою.

МАХІНА /лат. *machina* - споруда/- велика машина, споруда , великого росту людина, взагалі великого розміру предмет.

МАХЛЯР /нім./ - крутій, шахрай, хитрун, злодій.

МАЦА /гебр./ - гебрейське релігійно-ритуальне печиво.

МАЦЕРАЦІЯ /лат. *maceratio* -розм'якшення / - I. діяння водою , алькоголем абощо на тверду речовину з метою розм'якшення її при звичайній температурі, 2. розклад мертвого тіла без мікробів /м е д./.

МАЧЕТЕ /есп. *machete* з лат. / - ніж, що має форму шаблі /носять парубки в країнах південної Америки/.

МАШИНА /фр. *machine* з лат. *ma-china* - споруда/- механічна споруда для перетворення енергії на корисну роботу.

МАШИНАЛЬНИЙ /фр. *machinal* / - міловільний, несвідомий, автоматичний /рух абошо/.

МАШИНЕРІЯ /нім. з фр. *machine-*

rie /- складна машина, апаратура, велика установа з численним штатом працівників.

МАШИНІЗАЦІЯ - заміна людської праці та тваринного тягла машинами.

МАШИНОТРАКТОРНА СТАНЦІЯ - один із засобів механізації в сільському господарстві ССР - державні машинові пункти, що винаймали колгоспам машини і за це держава забирала в колгоспі довільно визначену кількість продукції /один із засобів нечуваного в історії людства грабунку селян комуністичною державою/.

МАШТАРНЯ /нім. із тюрк. *mäštäk* - крихітний, малий кінь/- просторе приміщення для вправ на конях.

МАШКАРА /іт./- 1. маска, 2. потворна на обличчі людина, страховисько.

МАШТАБ /нім. *Masstab* /- мірило; 1. вимірчий прилад /лінійка/ з поділками на лінійні міри /напр., сантиметри/, 2. відношення зображеного на малі довжини до довжини реальної, 3. за сяг, розміри, напр., людина дерев'яних маштабів.

МАШТАЛІР /нім./- стаєнний, фірман.

МАЮСКЛІ /лат. *majusculus* - трохи більший/- заголовкові літери /друк/.

МАЮФЕС /гебр./- гебрейська шабашева пісня.

МАЯ /санск./- 1. богиня, прама-

ти всесвіту /в гіндуській релігійній науці/, богиня зваби й ілюзій, 2. назва плянети з групи Астероїдів, 3. одна з зірок із групи Плеяди.

МАЯК /тат./- морська ліхтарня, світлова сигнальна споруда.

МЕАНДЕР /від назви річки у Фрігії/- 1. архітектурні оздоби з простокутніх і хвилястих мотивів, 2. закрут, коліно річища, утворений у наслідок різних перешкод для течії.

МЕБЛІ /фр. *meuble* /- рухоме устатковання в хаті /столи, шахви, стільці, ліжка тощо/.

МЕГА..., див. мега /ло/...

МЕГАВАТ /див. мега...+ват/ - одиниця для вимірювання потужності електричного струму /1 мільйон ватів/.

МЕГАГЕРЦ /див. мега...+герц/ - одиниця частоти коливань /1 мільйон герців/.

МЕГАЕРГ /див. мега...+ерг/ - 1 мільйон ергів.

МЕГАЛІТ /гр. *megas* - великий, *lithos* - камінь/- 1. велетенський камінь, 2. стародавні з велетенських каменів надмогильні споруди /в Англії, Франції інших країнах/.

МЕГАЛІТИЧНИЙ /див. мега літ/ - збудований із велетенських каменів.

МЕГАЛО/ЛО/..., /гр. *megas* - великий/- у складених словах указує на великі розміри, напр., у фізичній термінології означає мільйон.

МЕГАЛОМАН /див. м е г а л о + м а н і я/- хворий на манію великості.

МЕГАЛОМАНІЯ /див. м е г а ... + м а н і я/- манія великості.

МЕГАЛОПСІЯ /гр. *megas* - великий, *ops* - зір, погляд/- хвороба зору, коли предмети видаються значно більшими від їх справжніх розмірів.

МЕГАЛОСАВР /гр. *megas* - великий, *sauros* - ящірка/- велетенські вимерлі ящури /до 50 фут. завдовжки/.

МЕГАЛОФОН /гр. *megas* - великий *rhabē* - звук/- особа, що має сильний голос.

МЕГАЛОФОТОТИПІЯ /гр. *megas* - великий, *rhabē* - світло, *turos* - відбиток/- фотографічний спосіб побільшувати фотосвітлини.

МЕГАМЕТР /гр. *megas* - великий, *metreō* - міряю/- прилад вимірюти віддалі між зірками.

МЕГАОМ /див. м е г а ... + о м/- І мільйон омів, одиниця електричного опору.

МЕГАПОДИ /гр. *megas* - великий, *pous(podos)* - нога/- австралійські голінасті птахи.

МЕГАРИКИ /вл./- послідовники мегарської школи /Ф і л./.

МЕГАРОН /гр./- приміщення для чоловіків за доби егейської культури.

МЕГАРСЬКА ФІЛОСОФІЯ /вл./- філософський напрям, що його заснував Сократів учень Евклід у Мегарі, розвинувши Сократову логіку й діялектику.

МЕГАСКОП /гр. *megas*- великий, *skorēb*- дивлюсь/- оптичний прилад розглядати дрібні коптовні камені.

МЕГАТЕРІЙ /гр. *megas* - великий *therion*- звір/- вимерла велетенська передісторична тварина Америки /подібна до сучасних лінівців/.

МЕГАФОН /гр. *megas* - великий, *phōnē* - звук/- посилювач голосу, рупор.

МЕГАЦІКЛ /гр. *megas* - великий, *kyklos*- коло/- див. м е г а - г е р ц.

МЕГЕРА /гр. *Megaira*/ - І. одна з трьох фурій /Еріній/, богиня помсти в грецькій мітології, 2^х лиха сварлива жінка.

МЕГОМ, див. м е г а о м.

МЕДАЛЯ /фр. *médaille* / - мета-лева відзнака за вислуги.

МЕДАЛЬОН /фр. *médaillon* / - маленька мистецька коробочка з коштовного металу, в яку вставляють фото або що.

МЕДАХ /ар./- мандрівний олові-дач у мохаммеданів.

МЕДЕЯ /гр. *Mēdeia* / - І. чарівниця, що допомогла аргонавтові Язонові здобути золоте руно, а потім, бувши зраджена, повбивала своїх дітей, 2^х м е д е я - ревнива й мстива жінка.

МЕДЖИДІЄ /тур./- турецька золота монета.

МЕДЖЛІС /ар. *madžlis* - нарада/- І. національні збори, законодавча влада в Туреччині, 2^х парламент в Ірані.

МЕДИК /лат. <i>medicus</i> / - І. лікар 2. студент медичної школи.	МЕДІОВАЛЬ /фр. <i>médièval</i> -середньовічний/- друкарський шрифт, подібний до середньовічних друкарських шрифтів.
МЕДИКАМЕНТ /лат. <i>medicamentum</i> - лік /м е д./.	МЕДІОКРИСТ /фр. <i>mediocre</i> з лат <i>mediocris</i> / - обмежена людина, нездара, пересічність.
МЕДИКАСТЕР /фр. <i>medicastre</i> іт./ - лікар-неук, шарлатан.	МЕДІЮМ /лат. <i>medium</i> - середина /на/- посередник між людьми й духами в спіритизмі.
МЕДИКОМАНІЯ /див. м е д и к м а н і я/- хороблива пристрасть лікувати.	МЕДІЯН /лат. <i>mediana</i> / - середній формат паперу.
МЕДИТАТИВНИЙ /лат. <i>meditatio</i> - роздумування, думи/- м-на лірика - лірична поезія на теми авторських розважань, напр., "Думи" в Шевченка.	МЕДІЯНА /лат. <i>mediana</i> - середня /відтинок лінії, що сполучає вершок трикутника з точкою посередині протилежного боку цього трикутника.
МЕДИТАЦІЯ /лат. <i>meditatio</i> -думи/- роздумування, думи, філософування.	МЕДІЯНТА /лат. <i>medianus</i> / - третій і шостий ступінь діятонічної гами /м у з../.
МЕДИТЕАНСЬКИЙ /лат./ - середземноморський.	МЕДІЯТИЗАЦІЯ /лат. <i>medius</i> - середній/- І. скасування державної незалежності дрібних володарів /часів феодалізму/, 2. перехід дрібних володарів під зверхність більших володарів.
МЕДИТРИНА /лат./ - богиня лікування в римській мітології.	МЕДІЯТОР /фр. <i>mediateur</i> з лат. - рогова або целюльозна пластика, що нею грають на струнних інструментах.
МЕДИЦИНА /лат. <i>medicine</i> / - наука про недуги та про їх лікування.	МЕДРЕСА, МЕДРЕСЕ /ар./ - вища духовна школа в мухаммеданів.
МЕДИЦИНБОЛ /англ. <i>medicine ball</i> / - м'який шкіряний м'яч для спортивних вправ у киданні та штовханні руками.	МЕДУЗА /гр. <i>Medusa</i> / - І. найстрашніша з Гorgон /м і т./, 2. одно із статевих поколінь у морських поліпів.
МЕДИЧНИЙ /н.-лат. <i>medicalis</i> / - належний до медицини, лікарський.	МЕДУЛЯРНИЙ /лат. <i>medullaris</i> з <i>medulla</i> - кістковий мозок/мозковий.
МЕДІЄВІСТ /фр. <i>médiéviste</i> з лат. <i>medium aevum</i> -середня доба/- історик доби середньовіччя.	
МЕДІО /іт. <i>medio</i> з лат. <i>medius</i> - середній/- середній гатунок краму, середній термін сплати векселя.	

МЕЗАЛЬЯНС /фр. mésalliance / - шлюб з особою нижчого соціального стану, нерівний шлюб, 2. не пристойне спілкування.

МЕЗАНІН /іт. mezzanino / - низький поверх між партером і другим поверхом дому /підповерх/.

МЕЗЕЛІН /фр. meseline / - напівшовкова тканина.

МЕЗЕНТЕРІЙ /гр. mesos - середній, enteron - нутрощі/- велика оболонка підчеревного обширу /а на т./.

МЕЗЕНХІМА /гр. mesos - середній, enchyma - влите, розлите/- частина м е з о д е р м и, з якої розвивається злучнотканина та кровогінна система.

МЕЗО... /гр. mesos - проміжний - у складених словах означає проміжне становище між двома явищами в просторі або в часі, напр., м е з о д е р м а.

МЕЗОДЕРМА /гр. mesos - проміжний, derma - шкіра/- середній зародковий листок, з якого утворюються нирки, внутрішні статеві органи та смугасті м'ясні /а на т./.

МЕЗОЗОЇТ /гр. mesos - середній, zōon - тварина/- переходовий від нижчих до сучасних вид тварин мезозойської ери.

МЕЗОЗОЙСЬКА ДОБА /гр. mesos - проміжний, zōon - тварина/- друга геологічна доба в історії Землі /дoba влетенських плазунів - динозаврів/.

МЕЗОКАРДІЙ /гр. mesos - середній, kardia - сер-

це/- серцева оболонка /а на т МЕЗОКЕФАЛІЯ /гр. mesos - про- міжний, κεφαλή - голова/- се- редньоголовість /між брахице- фалією та доліхоцефалією/.

МЕЗОЛІТ /гр. mesos - проміжний lithos - камінь/- переходовий період між ранньою й пізньою кам'яною добою.

МЕЗОЛІТИЧНИЙ /див. м е з о - л і т/- належний до мезоліту.

МЕЗОЛЯБІЯ /гр. mesos - середній, labē - скоплювання/- застарілий спосіб, що ним знаходили середню пропорційну лінію між двома даними лініями.

МЕЗОМОРФНИЙ /гр. mesos - проміжний, morphē - форма, вид/- проміжний, середній /щодо форми/, м-ий т и п - найпоширеніший щодо будови тіла тип людини.

МЕЗОН, див. м е з о т р о н.

МЕЗОСТАФІЛІЯ /гр. mesos - проміжний, осередній, staphylē - виноградне грено/- середня широкопіднебінність.

МЕЗОТЕРМАЛЬНИЙ /див. м е з о .. . + т е р м о .../- м-ні родо- вища - рудні родовища середньої глибини.

МЕЗОТЕРМІЯ /гр. mesos - середній, проміжний, thermē - тепло/- розподіл температур у тихих водах.

МЕЗОТИП /гр. mesos - середній, проміжний, tyros - відбиток/- мінерал, що складається з води крем'янокислого натріу та кре-

м'янокислої магнезії /м і н./.

МЕЗОТОРАКС /гр. mesos - середній, thorax - груди/- передній член огруддя в комах, до якого прикріплена перша пара крил.

МЕЗОТОРІЙ /див. м е з о...+ о р і й/- радіоактивний продукт розпаду торію /ізотоп/.

МЕЗОТРОН /див. м е з о...+ е л е к т р о н/ - наснажена електрикою частка в космічних променях, що має наснагу, яка дорівнює насназі електрону, а масу, в 200 разів більшу, ніж маса електрону.

МЕЗОФІЛ /гр. mesos - проміжний, phylon - лист/- основна тканина листу дерев /п а р е н х і м а/.

МЕЗОЦЕФАЛІЯ, див. м е з о к е ф а л і я.

МЕЗУЗА /гебр./ - талісман, що його прибивають на одвірках гебреї.

МКК..., див. м а к...

МЕКІНТОШ /вл./ - непромокальна гумова тканина або плащ із нею/за ім'ям винахідника/.

МЕКОМЕТР /гр. mēkōs - довжина, metrēō - міряю/- 1. прилад вимірюти віддалі, 2. прилад вимірюти немовлят.

МЕКОНІНА /гр. mēkōnion /-складова кристалева частина опію. /C6H10O4/.

МЕКТЕБЕ /ар./ - початкова школа в мухаммеданів.

МЕЛАЗМА /гр. melas - чорний/- чорні плями на шкірі при дея-

ких хворобах / м е д. /.

МЕЛАМЕД /гебр./ - учитель у початковій гебрейській релігійній школі /хедері/.

МЕЛАНЕМІЯ /гр. melas - чорний, haima - кров/- чорний пігмент у крові при захоруванні на малярію.

МЕЛАНІТ /гр. melas - чорний/- граніт чорного кольору.

МЕЛАНОМА /гр. melas - чорний/- чорної барви гнійний пухир.

МЕЛАНТЕРІТ /гр. melantēria з melas - чорний, enteron - кутрощі/- вітріоль заліза /

МЕЛАНХОЛІЙНИЙ /див. м е л а н х о л і я/- сумний, глибокозадумливий, тоскний.

МЕЛАНХОЛІК /див. м е л а н х о л і я/- 1. хворий на меланхолію, 2. сумовитою вдачі люди на, схильна до пригнічених настроїв, сумних, безнадійних думок.

МЕЛАНХОЛІЯ /гр. melas - чорний chole - жовч/- 1. сумовита задума, пригнічений настрій, 2. психічна хвороба, що позначається пригніченним настроєм, млявими рухами, млявістю думання.

МЕЛЕНА /гр. melas - чорний/- чорна хвороба /епілепсія/.

МЕЛІГЛОС /гр. melos-спів, glōsza - слово/- красномовець, оратор.

МЕЛІЗМИ /гр. melos - пісня/- допоміжні мелодійні фігури, що додаються до основної мелодії:

МЕЛІЛІТ /гр. *mēlinos* - жовтий, *lithos* - камінь/- жовтобурий мінерал вулканічного походження.

МЕЛІНІТ /гр. *mēlinos* - жовтий/- вибухова речовина для гранат і гарматнів /пікринова кислота або тринітрофеноль.

МЕЛІОРАТОР /див. м е л і о р а ц і я/- фахівець у меліорації.

МЕЛІОРАЦІЯ /фр. з лат. *melio-ratio* поліпшення/- поліпшення непридатних до використання ґрунтів /висушування болот, вирівнювання ярів, зрошування.

МЕЛІРОНА /англ. *mēlipona* з гр. - особливий вид південно-американських бджіл, що не мають жала.

МЕЛІСА /гр. *mēlissa* - бджола/- одна з медодайних та лікових з родини губоцвітих багатолітніх трав.

МЕЛІТ /гр. *mēli* - мед, *lithos* - камінь/- мінерал рослинного походження.

МЕЛІТОЗА /гр. *mēli* (*melitos*) - мед/- добувана з австралійської манни цукристя речовина.

МЕЛІТУРІЯ /гр. *mēli* (*melitos*) - мед, чигол - сеча/- цукриця, цукрова хвороба.

МЕЛО... /гр. *melos* - пісня / на початку складених слів указує на зв'язок даного поняття з піснею, співом тощо, напр., м е л о м а н.

МЕЛОГРАФ /див. м е л о ...+графі.../- І. збирач мелодій, 2. прилад, що записує мелодії.

МЕЛОГРАФІЯ /див. м е л о ... + графія/- запис мелодій з допомогою нотних знаків, нотописання.

МЕЛОДЕКЛАМАЦІЯ /див. м е л о ... + д е к л я м а ц і я/- декламація з музичним супроводом.

МЕЛОДИКА /гр. *mēlodikos* /- І. наука про мелодію, 2. сукупність характеристичних мелодійних зворотів.

МЕЛОДИКОН /гр. *mēlodikos* /- музичний клавішний інструмент з металевими пружистими платівками, замість струн.

МЕЛОДІЙНИЙ /див. м е л о д і я/- милозвучний, співний.

МЕЛОДІЯ /гр. *mēldia* - пісня, спів/- сукупність упорядкованих щодо тривалості, висоти й ритму/ тонів, що зображені основну ідею музичного твору.

МЕЛОДРАМА /див. м е л о ...+ драма/- І. п'єса з декламаціями в музичному супроводі, 2. драматичний твір, що його герої характеризуються надмірюючим чутливістю і діють у незвичайних ситуаціях боротьби з лихими людьми.

МЕЛОДРАМАТИЗМ /див. м е л о ...+ драма/- вид театрального мистецтва, що характеризується неприродністю в діях, перебільшеною чутливістю персонажів і т. ін.

МЕЛОДРАМАТИЧНИЙ /див. м е л о ...+ драма/- І. властивий мелодрамі, 2. театрально-чутливий.

МЕЛОМАН /див. м е л о м а н ія/ пристрасний любитель музики.

МЕЛОМАНІЯ /див. м е л о... + м а н і я/- пристрасть до музики, співу.

МЕЛОС /гр. *mēlos* - пісня/-мелодія, спів, мелодійна основа музичного твору.

МЕЛОТИПІЯ /гр. *mēlos* - пісня, *tūros* - відбиток/- друкування нот.

МЕЛОФОН /гр. *mēlos* - пісня, *rōs* - звук/- 1. один із видів концертової гармонії, 2. подібний до флейти органний голос /звук/.

МЕЛЮЗІНА /вл./- персонаж із кельтських переказів /надзвичайна красуня/.

МЕЛЯНЖ /фр. *mélange* - мішанина/- мішанина; кава з молоком

МЕЛЯСА /фр. *melassa* з есп. *mellaza* з гр. *melas* - чорний/- покидьки з цукрового виробництва, уживані як корм для худоби /течна маса/ або у виробництві спирту.

МЕЛЯФІР /гр./- споріднений з базальтом мінерал.

МЕЛЬДУВАТИ /нім. *melden* /- заявляти, заявлятись, реєструвати, доповідати.

МЕЛЬС /фр. *melier* /- гатунок родзинок із білого винограду французької провінції Пуату.

МЕЛЬПОМЕНА /гр. *Melpomene* /- І. муза трагедії й лірики у грецькій мітології, 2. символ сценічного мистецтва, звідси: храм мельпомени-театр.,

МЕЛЬХІОР /фр. *melchior* від

прізвищ винахідників *Meilcot* і *Chorier* /- нове срібло /стоп з 80% міді та 20% міді/.

МЕЛЬХІСЕДЕК /гебр. "цар справедливості"/- біблійне ім'я.

МЕЛЬХІТИ /ар./- 1. арабська на зва християнських ченців у Сирії та Єгипті, 2. назва християн-арабів.

МЕМБРАНА /фр. з лат. *membrana* - шкірка, плівка/- 1.тонка металева платівка, що перетворює електричні або механічні коливання на звуки, і навпаки /у звуконадавчих апаратах/, 2. елемент слухового органу вуха.

МЕМЕНДАР /тур./- урядовець при дворі турецьких султанів, що відав прийняттям чужоземних по слів.

МЕМЕНТО /лат. *memento* /- пам'яті!

МЕМЕНТО МОРІ, див. *memento mori*.

МЕМНОНІВ к о л ї с /вл./- колосальна статуя легендарного царя в Тебах, що обвалилась

під час землетрусу в 27 р. до Хр. і з того часу почала звучати, як обірвана струна /припускають, що це наслідок нагрітого повітря, що проходило в щілині/.

МЕМОРАНДУМ /лат. *memorandum* - те, про що треба пам'ятати/- 1. дипломатичний виклад поглядів уряду в листі, що додається до урядової ноти без підпису уряду, 2. пам'ятна книга за писів.

МЕМОРІЯ /лат. *memoria* - пам'ять - стислий виклад перечитаного, запис сутності справи /для пам'яті/.

МЕМОРИАЛ /іт. *memoriale* - пам'ятний запис з лат./- I. запис про подію або справу, 2. щоденник, 3. денник у бухгалтерії /книга для запису щоденних операцій/.

МЕМОРИЯЛЬНИЙ /лат. *memorialis* - пам'ятний, м-на д о ш к а - металева дошка з написом про видатну особу або важливу подію.

МЕМУАРИ /фр. *mémoires* /-I. записи сучасника про події своєї доби, 2. наукові матеріали, що їх видає друком наукова інституція.

МЕМУАРИСТ /див. м е м у а р и / - автор мемуарів.

МЕНАДА /гр. *mainas* - навіжена / - бакханка, жриця бога Бакха в стародавніх греків.

МЕНАЖ /фр. *menage* /- харч /для війська/, 2. посудина з відділками на кілька страв.

МЕНАЖЕР /фр. *ménagère* /- I. господарник, завідувач, директор 2. керівник у навчанні боксу, тренер; асистент у боксі, що пильнує за додержанням правил у змаганні.

МЕНАЖЕРІЯ /фр. *ménagerie* /-пепреїзний звіринець.

МЕНАЖКА /фр. *menage* /- похідна бляшанка на юху /див. м е - на ж /.

МЕНГІРИ /кельт./- кам'яні стовпи /пам'ятники/ доби неоліту/в

Англії, Скандинавії, Франції/. **МЕНДЕЛІЗМ** /вл./- напрям у біології /г е н е т и ц і/, що вважає кожну ознаку організму за зумовлену особливим незмінним чинником, а спадкові властивості організму - за вислід успадкування цих незмінних чинників та їх комбінаторики.

МЕНДЕС /єг./- бог родючості в стародавніх єгиптян /мав вигляд цапа/.

МЕНЕСТРЕЛЬ /фр. *ménestrel* / -- мандрівний музикант за середньовіччя /Франція, Англія/.

МЕНЕ, ТЕКЕЛ, ФАРЕС /арам./- I. пораховано, розважено, рішенословя, написані незримою рукою на стіні під час бенкету вавилонського царя Балтазара, як відсування про загибіль його царювання, 2^х осторога перед неминучою загибеллю.

МЕНЕХМИ /гр./- ім'я двох дуже подібних один до одного близнюків у Плавтовій комедії.

МЕНЗУЛЯ /лат. *mensula* - столик / - прилад для графічних вимірювань на місцевості /складається із стоячка, підставки, дошки з на клеєнням на ній папером, виска і компаса/, уживаний у геодезії.

МЕНЗУРА /лат. *mensura* - міра/- I. виміри належної віддалі між звуковими отворами в музичних інструментах або між струнами, 2. міра тривалості звукових тактів у середньовічній музиці

МЕНЗУРКА /лат. *mensura* - міра/ - скляна посудина з поділками, щоб міряти обсяг течив.

МЕНЕЛАЙ /вл./- I. цар Лакедемону, що його жінку викрав Паріс спричинивши цим так звану троянську війну, 2^х старий чоловік, що його зраджує молода та вродлива жінка.

МЕНИЛІТ /вл./- вид опалю /бу рого кольору мінерал/.

МЕНІНГІТ /гр. *mēninx*- мозкова оболонка/- запалення мозкової оболонки /м е д./.

МЕНІСК /гр. *mēniskos* - опук лість/- I. опукле з одного боку й увігнуте з другого скло ; 2. частина круга, що має форму молодика /перша місяцева фаза/, 3. форма поверхні течива в капілярах /Ф і з./.

МЕНОНІТІ /вл. Менно /- протестантська секта, що визнає хріщення лише дорослих, заперечує присягу та участь у війні /постала в Голландії 1550 р./.

МЕНОРАГІЯ /гр./- надмірні довготривалі місячки /м е д./.

МЕНСТРУАЦІЯ /лат. *menstruus* місячний/- місячка.

МЕНТАГРА /лат. *menta* *gra* з гр. *mento*, *agra* /- лишай на підборідді.

МЕНТАЛЬНИЙ /лат./- духовий, вну трішній.

МЕНТАЛЬНІСТЬ /лат./- духовість /спосіб думання/.

МЕНТИК /мад./- гусарський одяг, куцина, обшита хутром і прикрашена шнурками.

МЕНТОЛЬ /лат. *mentha* - м'ята, *oleum* - олія/- антисептична речовина з м'ятною олією.

МЕНТОР /вл./- I. дорадник, виховник молодої людини /за ім'ям дорадника Одіссеєвого сина Телемака/, 2^х невідступний, на бридливий дорадник.

МЕНТОРСЬКИЙ /див. ментор/ - повчальний, дорадницький, моралізаторський.

МЕНУЕТ /фр. *ménuet* /- старовинний французький танок та музика до нього.

МЕНЧЕСТЕРСТВО /вл./- економічно-політична доктрина про вільну торгівлю та невтручання держави в економічну діяльність населення /основоположники: Кобден, Брайт із Менчестеру/.

МЕНЮ /фр. *ménu* /- список страв /у ресторані або що/.

МЕОНІД /від міста Меонії/прізвисько Гомера.

МЕОНІДИ /гр./- назва для муз у стародавніх греків.

МЕОНІЧНИЙ /гр./- гомеричний, казковий, фантастичний.

МЕОТИДИ /гр./- амазонки, що жили на березі Меотійського озера /Озівське море/, згідно з грецькою мітологією.

МЕР /фр. *maïgē* /- міський голова /Франція, Англія/.

МЕРГЕЛЬ /нім. *Mergel* /- вапняк /із глини й магнезії/, уживається як добриво для ґрунту та у виробництві цементу.

МЕРЕНГА /фр. *meringue* /- тіс - течко з яєчних білків та молочних вершків.

МЕРЕНХІМА /н.-лат. *merenchyma*

з гр. *μέρος* – значний, *ενχύμα* – влите, розлите/- рослинна /з клітин неправильної форми/тканина.

МЕРИДІОНАЛЬНИЙ /див. м е р и д і я н/- південниковий /г е - о г./.

МЕРИДІАН / лат. *meridianus* південник/- південник, уявне коло, що переходить через обидва бігуни земної кулі й перетинає рівник, ділячи його на дві половини /г е о г./.

МЕРИНОС /есп. *merino*, *merinos* / - шпанка, порода еспанських овець, що мають довгу м'яку вовну.

МЕРИСТЕМА /гр. *meristēs* - дільник/- первісна рослинна тканина, що з неї розвиваються інші тканини.

МЕРІЯ /фр. *mairie* / - помешкання міської чи сільської управи в Англії, Франції й інших країнах Європи.

МЕРКАНТАН /лат. *mercans* від *mercari* / - безкисневий спирт, що в ньому кисень застулено сіркою.

МЕРКАНТИЛІЗМ /фр. *mercantilisme* з іт./ - I. система західно-европейської економічної політики IІ-ІІІ стол., що надала найбільшого значення візвізній торгівлі та нагромадженню в країні коштовних металів, забороняючи їх вивозити і вимагаючи пільг для торгівлі і мануфактурної промисловості, а також - високого мита на імпортові товари, 2⁴ торговельний дух, дух дріб'язкової матері

яльної корисливості; ототожнення багатства країни з грошима.

МЕРКАНТИЛІСТ /див. м е р к а н т и л і з м/- прихильник меркантилізму.

МЕРКАНТИЛЬНИЙ /фр. *mercantile* з іт./ - I. торговельно-промисловий, 2⁴ корисливий, користолюбний.

МЕРКАНТИЛЬНІСТЬ /див. м е р - к а н т и л ь н и й/- дріб'язковість, корисливість, користолюбство.

МЕРКАТОРСЬКІ м а п и /вл./ - географічні мапи, на яких південники /меридіани/ йдуть рівно - біжно /за способом голландського географа Меркатора/.

МЕРКУРІЙ /лат. *Mercurius* / - I. бог торгівлі, шляхів, красномовства, опіки над злодіями в стародавніх римлян /у греків - Гермес/, 2. найближча до Сонця планета, 3. назва живого срібла.

МЕРКУРІЯЛІЗМ /див. м е р к у - р і й/- отруєння меркурієм, живим сріблом.

МЕРЛЯН /фр. *merlan* / - дрібна/з родини тріскових/ риба.

МЕРОЕДРИЧНИЙ /гр. *μέρος* - частка, *hedra* - основа, поверхня / - неповний щодо площини / в кристалізації/.

МЕРОЕДРІЯ /гр. *μέρος* - частка, *hedra* - основа, поверхня/-кристал з неповним числом площин, що їх вимагає кристалографічна система, до якої даний кристал належить.

МЕРСЕРИЗАЦІЯ /від Джон Мерсер/- надання целюльозним волокнам /пряхі або тканині/ шовкового бліску, м'якоти тощо способом обробітку їх міцним розчином лугу /їдкого натру/.

МЕРСІ /фр. merci/- дякую, спасиби.

МЕРТЕЛЬ /нім. Mörtel/- будівельний матеріал із суміші піску й вапна.

МЕРУ /санс./- гора, де жили боги /"центр землі" в індуській мітології/

МЕСА /іт. messa з лат. missa/- 1. католицька богослужба /літургія/, 2. хоровий спів у супроводі музики в католицькій богослужбі, 3. великий міжнародний ярмарок /у Німеччині/, 4. чорна магія в окультизмі.

МЕСАЖЕРИ /фр. messagerie/- наазва установ, що перевозять товари й пасажирів /у Франції/.

МЕСИДОР /фр. messidor з лат. missis - жнива, гр. οδρον дар/- десятий місяць французького революційного календаря /19-20 червня до 18-19 липня/.

МЕСИР /фр. messieur/- почесний пляхетський титул у колишній Франції.

МЕСІЯ /гебр. "помазаник"/- Спаситель, Христос.

МЕСІЯДА /вл./- німецька релігійна епопея, що ЧУ написав поет Кльопшток /18 стол./.

МЕСІЯНІЗМ /гебр./- 1. наука про пришестя Mesії, 2. містична наука про обрання від Про-

видіння якогось народу або особи для здійснення певної ідеї, 3. національно-релігійне обґруntовання у слов'янських народів, немов би вони страждають за інші народи, щоб воскреснути, як воскрес Месія /у польських романтиків/, 4. теософічно-політична ідея про єдине християнське універсальне царство /у пансловістів/.

МЕСКАЛЬ - горілка з агави / в південній і центральній Америці/.

МЕСМЕРИЗМ /вл./- теорія про особливу "магнетну" силу в людині, що ЧУ людина може передавати іншим особам і цим на них впливати /нервово-психічне явище, відоме під назвою гіпнотизму/.

МЕССАЛІНА /лат. вл./- 1. відома своєю розпустою жінка римського імператора Клавдія, 2^х аморальна жінка.

МЕСТА /есп. mesta з лат. mixta - 2. збірна отара овець кількох господарів, 2. щорічні збори власників отар в Еспанії, що розв'язують справи розмежування овець.

МЕТА... /гр. mete - за, поза, зовні, за межами/- приrostок у словах грецького походження, що надає слову значіння замежності, напр., метагалактика, метафізика.

МЕТАБАЗА /гр. metabasis - перехід/- ухиляння від дискусівного питання й перехід до зовсім іншого питання в дискусії /уживаний серед грецьких софі-

стів у дискусії спосіб /.

МЕТАБІОЗА /гр. *meta...biōz* - життя/- утворення в процесі виміни речовин у деяких мікробів продуктів для живлення інших мікробів.

МЕТАБОЛІЗМ /гр. *metabolē* - зміна/- асиміляція спожитих організмом речовин і побудова з них клітин, а також дисиміляція речовин в організмі й виділення їх з організму.

МЕТАБОЛІТИ /гр. *metabolē* - зміна/- речовини, що їх виділяють клітини організму в міжклітинну рідину /біол./.

МЕТАБОЛЯ /гр. *metabolē* - зміна/- 1. реторична фігура, пестранова літер або цілих виділові щсти, щоб жити, а не жити, щоб щсти/, 2. зміни форм тіла в найпростіших організмів /видовжування, вкорочування/.

МЕТАГАЛАКТИКА /гр. *meta* -поза, зовні, *galaktikos* - молочний/- зоряні системи, що є за межами Галактики.

МЕТАГЕНЕЗА /гр. *meta* -поза, *genesis* - народження/- чергова зміна статевих і позастатевих поколінь у деяких істот /біол./.

МЕТАГЕОМЕТРІЯ /див. *meta* + *geometrija*/ - неевклідова геометрія, що досліджує аналітично понадтривимірні простори.

МЕТАГРАМА /див. *meta*...+ *gramma*/ - дописка, перенесення, опис.

МЕТАГРАМАТИКА /гр. *meta* -за, *poza*, *grammatikē* /- мовознавчі питання, що не належать до граматики.

МЕТАЗОА /див. *meta*...+ *zoa*/ - багатоклітинний організм, відмінно від одноклітинного, або протозоа.

МЕТАКРИТИКА /див. *meta*...+ *kritika*/ - критика критики.

МЕТАЛ /лат. *metallum* з гр. *metallon* /- хемічний елемент з наявністю багатьох вільних електронів та з такими властивостями: бліск, добра електропровідність, творення солей з кислотами та амальгам із живим сріблом.

МЕТАЛЕНСІЯ /гр./ - реакція виміни атомів галоїдів у молекулах органічних речовин.

МЕТАЛОГІКА /див. *meta*...+ *logika*/ - "позалогіка", теорія, що вважає логічне думання лише за одну з можливих у людини форм думання.

МЕТАЛОГІЯ /гр. *meta* -за, *pōza*, *mīk*, *logos* - слово/- повторювання тих самих слів у промові.

МЕТАЛОГРАФІЯ /гр. *metallon* - метал, *graphō* - пишу/- 1. опис металів, їх будови та фізичних властивостей при різних температурах, 2. друкування з допомогою металевих друкарських форм.

МЕТАЛОУДИ /гр. *metallon* - метал, *eidos* - вид/- неметали, хемічні елементи, що їх окси-

ди утворюють з водою кислоти.

МЕТАЛОСКОПІЯ /див. металографія/-
гр. *skorēb* - дивлюсь/- дослі-
дження хворого з метою визна-
чення здатності його до мета-
лоптерапії.

МЕТАЛОТЕРАПІЯ /див. метало-
терапія/- лікування ме-
талами.

МЕТАЛОТЕХНІКА /див. метало-
техніка/- продукування з
металів речей.

МЕТАЛОФІЗИКА /див. метало-
фізика/- наука про будову
та властивості металів.

МЕТАЛОФОН /див. металофон/-
подібний до ксилофону музич-
ний прилад з добраніх до від-
повідних тонів металевих пла-
тівок.

МЕТАЛОХЕМІЯ /див. метало-
хемія/- хемія металів.

МЕТАЛОХРОМІЯ - гальванічний
спосіб фарбування металів.

МЕТАЛЮРГІЯ /гр. *metallon* - ме-
тал *-ergon* - робота/- 1. на-
ука про добування й обробіток
металів, 2. металообробна про-
мисловість.

МЕТАЛЬ, див. метал.

МЕТАЛЬБУМІНА /гр. *meta* - за, по-
за, лат. *albumen* - білок/- ре-
човина, що є в організмі хво-
рих на водянку.

МЕТАЛЬОІД, див. метало-
їд.

МЕТАМАТЕМАТИКА, див. філософія
математики.

МЕТАМЕТРІЯ /див. мета... +

МЕТРИЯ /- різні властивос-
ті тіл при однаковому їх хеміч-
ному складі, що є наслідком рі-
зного розташування молекул.

МЕТАМОРФІЗМ /гр. *metamorphōsēs* -
перетворююсь/- зміна будови а-
бо фізичного чи хемічного скла-
ду мінералів під впливом тем-
ператури, тиску та хемічних
процесів.

МЕТАМОРФОЗА /гр. *metamorphōsis*
- перетворення, зміна форми, на
прикл., зміна організму деяких
комах, жаб тощо за час їх розв-
итку від народження до дорос-
лого стану.

МЕТАМОРФОЗІЯ /гр. *meta* -поза ,
morphē - форма/- оманне бачен-
ня форм і розмірів предметів
не такими, як вони є насправді

МЕТАПСИХОЗА /див. мета-
психоза/.

МЕТАН /фр. *methane* з гр. /-бо-
лотний газ /CH4/, сполука вуг-
лецю з воднем /в контакті з по-
вітрям вибухає/, так званий ко-
пальневий /шахтовий/ газ.

МЕТАПЛАЗМА /див. мета... +
плазма/- недіяльні еле-
менти в протоплазмі клітин/зер-
нятка крохмалю, пігменти тощо/

МЕТАПСИХІКА /див. мета... +
психіка/- позапсихічні
явища.

МЕТАСОМАТИЗМ /гр. *meta* -між, по-
за, *sōma* - тіло/- хемічні про-
цеси в циркуляції розчинів зе-
мної кори, що в їх наслідку од-
ні мінерали заступають інших у
гірських породах.

МЕТАСТАЗА /гр. *metastasis* -пе-

ренесення в організмі з місця на місце чужорідного тіла/бактерій або що/, 2. вторинні чे-рені хвороби в наслідок пере-міщення з кров'ю або лімфою збудника хвороби, 3. перестанова звуків у слові /див. м е т а т е з а/.

МЕТАСТАТИЧНИЙ /гр. *metastatikos* /- переміщений, утворе-ний у наслідок м е т а с т а-з и.

МЕТАТЕЗА /гр. *metathesis* -перестанова/- переставлення звуків у слові: медвідь - ведмідь, ма-газин - гамазин, гамазея.

МЕТАФІЗИК /див. м е т а ф і-з и к а/- послідовник метафі-зичного світогляду, теорії.

МЕТАФІЗИКА /гр. *meta physis* -поза, після, *physika* - "поза фізикою після фізики", тобто наука, що й Арістотель подав після вик-ладу своєї фізики/- наука про сумність буття та позачуттєво-го світу /охоплює онтологію, те-ологію, космологію, психоло-гію/.

МЕТАФІЗИЧНИЙ /див. м е т а ф і-з и к а/- належний до метафізи-ки, абстрактний, позачуттєвий.

МЕТАФОРА /гр. *metaphora* - пере-несення/-поетичне слово або ви-слів, ужиті в переносному зна-ченні на підставі подібності а-бо контрасту, напр., "порохи пе-чалі", "узори осени".

МЕТАФОРІЧНИЙ /див. м е т а ф о-р а/- образний, приповідний.

МЕТАФРАЗА /гр. *metaphrasis* / -

переказ мистецького твору ін-шими словами /напр., точний прозаїчний переказ віршового тексту/.

МЕТАХРОМОТИПІЯ /гр. *meta -posa za, chrōma* - колір, *tyros* -від биток/- друкування перезнімальних малюнків літографічним спо-собом.

МЕТАХРОНІЗМ /див. а на х р о-н і з м/.

МЕТАЦЕНТР /див. м е т а...+ ц е н т р/- точка в тілі, від якої залежить стійка рівновага тіла в течіві.

МЕТАЦЕТОН /див. м е т а...+а-ц е т о н/- продукт дестилляції цукру /безколірне ароматне те-чіво/.

МЕТЕІМІ /гр. *meteōikos* -пересе-ленець/- чужинці в стародавніх Атенах, що не мали громадянств-ва та політичних прав, але ко-ристалися з деяких привілеїв.

МЕТЕМСИХОЗА /гр. *metempsychoso-sis* - переселення душ/- віра в переселення душі з померлого людського тіла в тваринне і на-впаки.

МЕТЕОР /гр. *meteōgos*- той, що ширяє в повітрі/- каменеподіб-ний шмат із заліза, никлю, ма-гнезію тощо, щопадає із зруй-нованих космічних тіл і, потра-пивши в земну атмосферу, в наслідок тертя об повітря, спалах-кує вогнем і швидко гасне /"па-дуча зірка"/.

МЕТЕОРИЗМ /див. м е т е о р /- роздимання живота газами, що

збираються в кишках /х в о р./
МЕТЕОРИТ /див. м е т е о р/-а-
ероліт /метеор/, що впав на зе-
млю з космічних просторів, не
встигши розпорошитися в атмо-
сфері.

МЕТЕОРОГНОЗІЯ /гр. *meteōros* -
той, що носиться в повітрі,
глобів знання/- дослідження ат-
мосфери /стану та змін ч/.

МЕТЕОРОГРАФ /див. м е т е о-
р о г р а ф і я/- прилад, що ав-
томатично записує атмосферні
явища.

МЕТЕОРОГРАФІЯ /гр. *meteōros* -
той, що носиться в повітрі, *gra-*
phē - пишу/- опис атмосферних
явищ та погоди.

МЕТЕОРОЛОГ /див. м е т е о ро-
л о г і я/- знавець метеороло-
гії або практичний дослідник
атмосферних явищ.

МЕТЕОРОЛОГІЧНА с т а н ц і я -
установа з відповідними спору-
дами й приладами, що досліджує
та спостерігає стан атмосфери
та атмосферні явища.

МЕТЕОРОЛОГІЯ /гр. *meteōrologia*
- наука про фізикальні явища в
атмосфері /температура, хмар-
ність, вологість, опади, тиск,
електричні явища в атмосфері/.

МЕТЕОРОСКОП /див. м е т е о-
р о ск о п і я/- прилад, що
показує зміни стану повітря.

МЕТЕОРОСКОПІЯ /гр. *meteōros* -
той, що носиться в повітрі, *sko-*
peb - дивлюсь/- спостеріган-
ня атмосферних явищ, чх пере-
бігу та змін.

МЕТЕПТОЗА /гр. *mete - zia*, поза
ptōsis- падіння/- пропуск од-
ного числа в календарі в одно-
му з переступних років на про-
тязі 134 років /згідно з григо-
ріянським календарем/.

МЕТИЗАЦІЯ /фр. *metisation* з
есп. *mestizo* - змішаний/- скре-
щування різних порід тварин.

МЕТИЛ /фр. *méthyle* з гр./- од-
новалентна основа /радикал/ор-
ганічних речовин /CH₃/.

МЕТИЛАМИНА /див. м е т и л +
амін/- подібний до амоніяку
газ - продукт сухої дестилляції
дерева або то.

МЕТИЛЕН /фр. *méthylène* з гр./-
хемічний радикал /CH₂/ / метану
/відомий тільки в сполуках/.

МЕТИЛФІОЛЕТ /нім. *Methylviolett*
- барвна речовина з диметила-
ніліни та мідь-хлориду, ужива-
на у виробництві чорнила, штем-
плевої фарби, хемічних олівців
копіювального паперу, текстиль-
них виробів тощо.

МЕТИЛОВИЙ с п и р т /див. м е-
т и л/- продукт сухої дестилля-
ції дерева, отрута /при вживан-
ні як напою спричиняє осліп-
лення/, використовується в
фармацевтичнім промислі тощо.

МЕТИС /фр. *metis* з есп. *mesti-*
zo - змішаний/- мішанець, на-
щадок батьків різних рас /ло-
дей або тварин/.

МЕТОДА /гр. *methodos*- шлях/-I.
шлях до істини, 2. сума спосо-
бів добувати знання, 3. спосо-
би послідовного досліду для

сягнення наукової мети абощо. МЕТОДІЗМ /див. м е т о д а/-послідовність, методичність у роботі, в науці, у викладах.

МЕТОДИКА /гр. *methodikē*/ - I. наука про навчальні способи, про методи навчання, 2. наука про шляхи наукового пізнання.

МЕТОДИСТ /див. м е т о д и к а- фахівець у методах, знавець методики.

МЕТОДИСТИ /англ. *methodists*/ - релігійна секта /заснована року 1738 в Англії/, що зимагає послідовного виконання обрядів англіканської церкви.

МЕТОДИЧНИЙ /гр. *methodikos*/ - I. згідний з певною методою, 2. невідступний від правил, приписів; послідовний.

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ /див. м е т о д о л о г і я/-згідний з вимогами методології.

МЕТОДОЛОГІЯ /гр. *methodos*-дослід, *logos* - наука, слово/наука про методи наукового пізнання.

МЕТОЛЬ /фр. *métol* з гр./ - уживана в фотографічній справі речовина /проявник/.

МЕТОНІМІЯ /гр. *metonymia* - перейменування/- стилістичний за сіб, коли слова заміняються на підставі суміжності понять, наприклад, "двісті чотири шаблі", замість "двісті чотири вершники", "читаю Шевченка", замість "твори Шевченка".

МЕТОНОМАЗІЯ /гр. *metra* - за, по-за, опома - ім'я/-I. заміна рідноловного слова чужим /думка ,

погляд - опінія/, 2. переклад імені /прізвища/грецькою або латинською мовою /поширений серед науковців I5-I6 стол./.

МЕТР¹/фр. *mètre* з гр. *metron* - міра/- основна одиниця метричної системи мір, міра довжини в цій системі; дорівнює одній мільйоновій частці паризького меридіану; взірець/еталон/ метра зберігається в Бюрі мір і ваги в Севрі /Франція/ і являє собою платиново-іридієву платівку.

МЕТР²/гр. *metron* - міра/- віршовий розмір, або поділ віршового рядка на стопи, 2. симетричний розподіл наголосів і ненаголосів частин такту.

МЕТР³/фр. *maître* /- навчитель, напутник, шаноблива назва для видатної, талановитої чи авторитетної людини.

...МЕТР /гр. *metron* - міра/- у закінченнях складених слів указує на міру, мірничий прилад, наукову галузь, напр., сантиметр, барометр, геометрія.

МЕТРАЖ /фр. *métrage*/ - виражена метрами довжина стрічки кінофільму абощо.

МЕТРАМПЕР /див. м е т р + а мп е р/- добуток вираженої в амперах величини струму на виражену метрами висоту антени, що характеризує випромінювання з радіостанції.

МЕТРАНПАЖ/фр. *metteur en page*- складач у сторінку/-друкарський працівник, що із складеного тексту формує сторінки.

МЕТРДОТЕЛЬ/фр. *maître d'hôtel* - господар готелю/-розпорядчик, що наглядає в ресторані/готелі

за кухнею й юдельнею та обслуговним персоналом.

МЕТРЕСА /фр. maîtresse /- коханка, утроманка.

МЕТРИКА¹ /гр. metrykē з metron - міра/- 1. наука про ритм у поезії, 2. ритмічний розмір у музичі /співвідношення тривалості тонів у такті/.

МЕТРИКА² /поль. metryka з лат matricula/- свідоцтво про дату народження.

МЕТРИТ /гр. metra - ураз/- запалення м'ясневої оболонки у разу /м е д./.

МЕТРИЧНИЙ /див. метр/- залежний від метра або метрики ; м-на система - система , що в її сонову покладено метр; м-не в і ршування - система віршування в мовах, де можливе чергування довгих і коротких голосних звуків /латинська, грецька, санскрит/.

...МЕТРІЯ /гр. metron - міра/- у закінченнях складених слів указує на зв'язок даного поняття з вимірами, напр., гео - метрія.

МЕТРОГНОЗІЯ /гр. metron - міра gnōsis -знання/- мірозвідство, наука про різні системи мір та про самі міри.

МЕТРОЛОГІЯ /гр. metron -міра , logos - наука, слово/- наука про міри, про системи мір, також про їх походження.

МЕТРОМАНІЯ /див. метр + ма нія/- пристрасть до римова ного віршування.

МЕТРОНІМІКА /гр. mētropumikos із mētēr - мати, опома -ім'я/- матірне прізвище в дітей/наприкл., позашлюбних/.

МЕТРОНОМ /гр. metron - міра, пошов - закон/- прилад, що відбиває явища ритму, темп виконання музичних творів або гімнастичних вправ.

МЕТРОПОЛІТЕН /фр.métropolitain з гр. mētropolis - метрополія/- підземна залізниця.

МЕТРОПОЛІЯ /гр.mētropolis /- 1. місто /столиця/ в стародавній Греції, в протиставленні - до заснованих грецьких селищ у чужих землях, 2. держава, що має колонії.

МЕТРОРАГІЯ /гр. metra - ураз, rheob - течу/- хороблива кровотеча з уразу /м е т./.

МЕТРОСКОП /гр. metra - ураз , скореб - дивлюсь/- прилад із дзерном, оглядати й досліджувати ураз.

МЕТРОТОМІЯ /гр. metra - ураз , томē - розтин/- анатомічний розтин уразу.

МЕФІСТОФЕЛЬ /гр./- злий дух , дух злочини критики, сумнівів, погорди, 2. персонаж із трагедії Гете "Фавст".

МЕФІТИС /н.-лат. mephiticus /- задушливе повітря /в копальнях, кльоаках тощо/.

МЕФІТИЧНИЙ /див. м е ф і т и с - задушливий /повітря/.

МЕХАНІЗАЦІЯ /див. м е х а н і з м - заміна людської праці або

тваринного тягla механізованою силою /машинами/.

МЕХАНІЗМ /гр. *mēchanē* - знаряддя/- I. система складових частин машини, що, взаємодіючи, перетворюють рух та швидкість, 2. перебіг процесів фізичних або хемічних явищ.

МЕХАНІЗУВАТИ /див. м е х а н і з а ц і я/- застосовувати в роботі механічні знаряддя, машини тощо.

МЕХАНІК /див. м е х а н і к а/- I. фахівець у механіці, знахідець механізмів, 2. теоретик з механіки.

МЕХАНІКА /гр. *mēchanikē* /- наука про переміщення тіл у просторі, про рівновагу та сили, що спричиняють рух або рівновагу /теоретична механіка/ ; м-ка будівельна - способи розрахунку споруд або їх деталів; м-ка прикладна - наука про застосування в практиці законів механіки.

МЕХАНІСТ /див. м е х а н і к а/- послідовник механістичного світогляду.

МЕХАНІСТИЧНИЙ СВІТОГЛЯД - філософський світогляд, що зводить усі явища в природі до механічного руху часток матерії /основоположник Ламетрі /1709-1751/.

МЕХАНІЦІЗМ /див. м е х а н і с т и ч н и й світогляд.

МЕХАНІЧНИЙ /гр. *mēchanikos* /- I. машиновий, устаткований механізмами, 2^х мимовільний.

МЕХАНОГРАФІКА /гр. *mechanē* - зна-

ряддя, *graphō* - пишу/- механічне рисування, креслення, малювання.

МЕХАНОТЕРАПІЯ /див. м е х а н і ч н и й + терапія/- фізичні способи в лікуванні/ма саж, гімнастичні вправи тощо/.

МЕХАНУРГІЯ /гр. *mēchanē* - знаряддя, *urgos* - творець/- опис приладів і машин, уживаних у медицині, 2. наука про використання машин у практиці.

МЕЦЕНАС /вл./- адвокат /від імені стародавньоримського патріція Меценаса/.

МЕЦЕНАТ /лат. *vl.*/ - захисник, оборонець, прихильник і багатий опікун науки та мистецтва /за ім'ям римського патріція, багатія Меценаса, прихильника й опікуна поетів і мальярів/.

МЕЦЦО /іт. *mezzo* - меддзо/- середній, половинний /м у з./.

МЕЦЦО-СОПРАНО /іт. *mezzo* - soprano /- середній між сопраном і альтом жіночий голос.

МЕЦЦО-ТИНТО /іт. *mezzo-tinto* /- виритувані глибокі форми для друкування текстів.

МЕЧЕТ і **МЕЧЕТЬ** /ар./- мозамбіцький храм.

МИГДАЛИНА /див. м и г д а л ь - мигдалевий горіх.

МИГДАЛЬ /гр. *amugdalē* /- овоч з мигдалевого дерева.

МИЛЯ /фр. *mille*, англ. *mile* /- міра довжини шляхів /англійська 1609 м, французька 4.451 м, російська 7469 м, морська - 1852 м, географічна 7420 м/.

МИРО /гр. μύργχα /-запашна жи-
виця з деяких субтропічних де-
рев.

МИРТ /гр. μύρτο /- вічно-зеле-
ний субтропічний кущ /емблема
вічної молодої краси й любови/

МИТРА /гр. μίτρα /- убрання на
голову у вишого духівництва.

МИТРАЛЬНИЙ /див. м и т р а/по-
дібний до митри.

МИТРОПОЛІТ /гр. μητροπολίτης /-
вищий від архієпископа чин ду-
хівництва, залежний від патрі-
ярха або від папи /в автоке -
фальній церкві незалежний/.

МИТРОПОЛІЯ /див. м и т р о п о
л и т/- церковна округа, що під-
лягає митрополитові.

МИТРОФОРНИЙ /гр. μιτροφό-
ρος - несний, той, що носить/
- той, що носить митру, вшано-
ваний гідністю носити митру
священнослужитель.

МІ /лат. mi /- назва третього
ступня діятонічної гами, яка по-
чинається , "до".

МИГРАЦІЯ /лат. migratio - пере-
селення/- мандри, переселення,
переліт /птаства/; м-ія е л е-
м е н т і в - переміщення хе-
мічних елементів земної кори в
наслідок хемічних реакцій та
впливу води й вітру /г е о л./
м-ія к а п і т а л у - перене-
сення капіталу з країни в кра-
їну задля розвитку економіки ;
т е о р і я м-ій - наука, що
досліджує причини міграції/пе-
релетів/ птаства, підстави чх
орієнтації в дорозі, швидкість
лету під час міграції, висоту

лету в атмосфері, шляхи міг-
рації тощо; 2. теорія про по-
яву нових видів тварин у на-
слідок переселення /міграції/
тварин в нові умови життя/дар
вініст Вагнер/.

МИГРЕНЯ /фр. la migraine з гр
hēmikrania- половина черепа/
- напади болю на одній поло-
вині голови, в наслідок нер-
вового захорування.

МИГРУВАТИ /див. м і г р а ц і я/
- переселятися з країни в кра-
їну або в просторах однієї я-
коубудь країни.

МІДАС /вл./- I. легендарний
Фрігійський цар, що випросив
собі у богів дар перетворюва-
ти звичайні речі на золото і
мало не вмер з голоду /за те,
що оцінив гру Пана на лірі ви-
ше від гри Аполлона, Аполлон
наділив йому ослячі вуха, 2x
нездарий критик, що не розу-
міється на мистецтві.

МІДЕЛ /англ. middle /- най-
більша ширина на кораблі.

МІДЕЛДЕК /англ. middle ,нім.
Deck/- середня батерія на
військовім кораблі.

МІДЕЛШАНГОВТ /англ. middle ,
гол. srankhout /- шпан -
г о в т судна в найширшому
його місці.

МІДРАШ /гебр./- I. коментарі
до біблії, 2. збірка гебрей-
ських законів.

МІДРІЯЗА /гр./-розширення зі-
ници.

МІЕЛІН /гр. μίελος /-оболонка

нервових волокон /а н а т ./.
МІЄЛІТ /гр. *mielos* - кістковий мозок/- запалення спинного мозку /м е д ./.

МІЗАНДРІЯ /гр. *anēr(andros)*/ - ненависть у жінок до чоловіків

МІЗАНСЦЕНА /фр. *mise en scènes*- вистава на сцені/- розташування декорацій, приладдя та акторів у певному моменті вистави.

МІЗАНТРОП /гр. *misanthrōpos* /- людоненависник, відлюдник.

МІЗАНТРОПІЯ /гр. *misanthrōpia* /- ненависть до людей, людонана - висніцтво, відлюдність.

МІЗЕРИКОРДІЯ /лат. *misericordia* /- ніж, що ним добивали в глядіаторських боях переможеного супротивника.

МІЗЕРНИЙ / лат. *miser* -убогий/- нужденний, нікчемний, незначний.

МІЗЕРНІСТЬ /див. м і з е р - ни й/- нікчемність, ніщо.

МІЗОГАМІЯ /гр. *mizogamia* з *mi-* *sein* - обрид, огіда, *gamos* - шлюб/- обрид, нехіть щодо родинного /шлюбного/ життя.

МІЗОГІН /гр. *misein* - огіда, обрид, *gynē* - жінка/- ненависник жінок.

МІЗОГІНІЯ /гр. *misogynia* /-ненависть до жінок /у чоловіків/.

МІЗОКСЕНІЯ, див. к с е н о фобія.

МІЗОЛОГІЯ /гр. *misologia* /- ненависть до науки.

МІЗОНЕІЗМ /гр. *misein* - обрид, нехіть, *neos* - новий/- ворожість до всього нового.

МІЗОФОБІЯ /гр./- страх щодо перенесення заразнів через дотик.

МІКАДО /яп. " високі ворота"/- титул японського імператора.

МІКАНІТ /від америк. фірми *Mica* Insulator Co з лат. *shīca* - лосняк/- шаруватий ізоляційний матеріал, що складається з лоснякових платівок, склесніх цементувальними речовинами/борно-кислими оливом/, уживається в радіотехніці.

МІКВА /гебр./- релігійно-ритуальна купальня в гебреїв.

МІКЕЛЕТИ /фр. *miqueletē* /-наймані з воївничих племен південних Піренеїв вояки /за давніх часів у Франції, здебільшого для екскорті/.

МІКОЗА /гр. *mykēs* - гриб/-хвороба шкіри, волосся, нігтів, що спричиняє паразитичний грибок.

МІКОЛОГ /див. м і к о л о г ія /- фахівець у мікології, або дослідник грибів.

МІКОЛОГІЯ /гр. *mykēs* - гриб, *logos* - наука, слово/-наука про гриби /б о т./.

МІКОРИДЗА /гр. *mykēs* - гриб, *za* - корінь/- співжиття грибків з рослинами /с и м б і о - з а/.

МІКРАБ /ар./- вівтар у мечеті.

МІКРО... /гр. *mikros* - малий/-

у складених словах означає не-
помітні для ока розміри або
прилади для розгляду таких роз-
мірів, а також означає міру, в
мільйон разів меншу за основну

МІКРОАМПЕР /див. м і к р о...+
а м п е р/- мільйонова частка
ампера.

МІКРОАНАЛІЗА /див. м і к р о...+
а н а л і з а/- 1. дослід-
ження речовин з допомогою мі-
крокопса, 2. хемічні способи
дослідження мікрокопічних об-
єктів.

МІКРОБИ /гр. mikros - малий, bi-
os - життя/- найпростіші ор-
ганізми рослинного або тварин-
ного походження.

МІКРОБІОЛОГІЯ /див. м і к р о-
б і о л о г і я/- наука про мі-
кроорганізми.

МІКРОВОЛЬТ /див. м і к р о...+
в о л ь т/- мільйонова частка
вольта.

МІКРОГРАФІЯ /гр. mikros - ма-
лій, graphō - пишу/- опис мі-
крокопічних об'єктів.

МІКРОЗОМА, див. м і к р о с о-
м и.

МІКРОКЕФАЛІ /гр. mikros - дріб-
ний, kephalē - голова/- людина
з ненормально малою головою.

МІКРОКЕФАЛІЯ /гр. mikros - дріб-
ний, kephalē - голова/- дріб-
ноголовість, ненормально малі
розміри людської голови.

МІКРОКОКИ /див. м і к р о...+
к о к и/- кулюваті бактерії.

МІКРОКОСМ, МІКРОКОСМОС /гр. mi-

krokošmos - малий світ/- 1. ви-
знання людини за такий світ, що
складається з первнів, які під
лягають законам всесвіту /м а-
к р о к о с м о с у/, 2. світ
а т о м і в /протил.: макрокос-
мос - величини плянетарних роз-
мірів/.

МІКРОЛІТИ /гр. mikros - дріб-
ний, lithos - камінь/- 1. дріб-
ні кам'яні знаряддя людини пе-
рвісних епох, 2. мікрокопіч-
ні кристали вулканічних речо-
вин.

МІКРОЛЯМПКА /див. м і к р о...+
електронна приймальна лямп-
ка в радіо, що в наслідок по-
криття вольфрамових волосків
торієм потребує дуже незначної
потужності розжарення.

МІКРОМАНОМЕНТР /див. м і к р о...+
м а н о м е т р/- манометр
для вимірювання дуже малих ріжниць
тиску.

МІКРОМЕТР /див. м і к р о...+
метр/- прилад вимірювання ма-
лі лінійні величини.

МІКРОМЕТРІЯ /див. м і к р о-
метр/- способи вимірювання мі-
крокопічні величини.

МІКРОМІЛІМЕТР, див. м і к -
ро н.

МІКРОН /гр. mikron - дрібні-
сін'ке/- тисячна частка мілі-
метра.

МІКРООРГАНІЗМИ /див. м і к -
ро...+ о р г а н і з м/- невидні
для ока /здебільшого од-
ноклітинні/ організми /бакте-
рії тощо/.

МІКРОПІЛЕ /гр. mikros -малий, pylē - ворота/- мікроскопічний отвір в оболонці яйця деяких тварин, що крізь нього в яйце проходить сперматозоїд.

МІКРОПСІЯ /гр. mikros - дрібний, ḥros - погляд/- бачення предметів меншими, ніж вони є насправді.

МІКРОРЕЛЬЕФ /див. м і к р о...+р е л ь ө ф/- рельєф з малими нерівностями /горбкуваність, купинястість/.

МІКРОСИМЕТР /гр. mikros - малий, metreō - міряю/- прилад досліджувати малий тиск /вінайшов Едісон/.

МІКРОСКОП /гр. mikros - малий, skorēb - дивлюсь/- прилад із системою побільшувальних скелець, розглядати невидні для ока об'єкти /збільшує до 3000 раз/, електронний м - мікроскоп, що побільшує зображення з допомогою електронів, а не світлових променів /збільшує в сотні тисяч разів/.

МІКРОСКОПІЧНИЙ /див. м і к -ро ск о п/- дрібний, непомітний для ока; м-на аналіза - аналіза з допомогою мікроскопа; м - на анатомія, що вивчає тканини та клітини організму.

МІКРОСКОПІЯ /див. м і к -ро ск о п/- техніка вживання в дослідах мікроскопа та виготовлення мікроскопічних пристрій.

МІКРОСОМІ /гр. mikros - малий,

зома - тіло/- протоплазматичні зернятка.

МІКРОСПОРАНГІЙ /див. м і к р о с п о р и/- рослинний орган, що містить у собі мікроспори.

МІКРОСПОРИ /див. м і к р о...+с п о р а/- спори, в яких розвиваються чоловічі заростки /у водяної папороті/.

МІКРОСТРУКТУРА /див. м і к р о ...+с т р у к т у р а/- будова твердих речовин, що їх можна бачити лише крізь мікроскоп.

МІКРОТОМ /гр. mikros - малий, toshē - розтин/- прилад вирізати найтонші препарати для розгляду їх під мікроскопом.

МІКРОФАГИ /гр. mikros - малий, phagos - той, що пожирає/- рухливі клітини, що вибрають мікробів.

МІКРОФАРАДА /див. м і к р о...+ ф а р а д а/- одна мільйонова частка фаради /ф і з./.

МІКРОФЛЬОРА /див. м і к р о...+ ф л ь о р а/- мікроорганізми рослинного походження певної території.

МІКРОФОН /гр. mikros - малий, phōnē - звук/- прилад для перетворення звукових коливань в електричні /в телефоні, радіопристрії/; прилад для підсилення звуків.

МІКРОФОТОГРАФІЯ /див. м і к -ро...+ ф о т о г р а ф і я/- фотографія невидимих для ока об'єктів з допомогою прилада, що складається з фотоапарата й мікроскопа.

МІКРОХЕМІЯ /див. м і к р о...+ х е м і я/-застосування хемічних реакцій у дослідженні мікроскопічних об'єктів.

МІКРОХРОНОМЕТР /див. м і к - р о...+ х р о н о м е т р/годинник, що відзначає дуже малі /менші від секунди/ проміжки часу.

МІКРОЦЕФАЛ, див. м і к р о - к е ф а л.

МІКРОЦЕФАЛІЯ, див. м і к р о - к е ф а л і я.

МІКСЕДЕМА /гр. шуха - слиз/ви снажлива для організму слизова пухлина /х в о р./.

МІКСЕР /англ. mixer /- I. посудина, в якій тримають розтоплений чавун, 2. машина, що вимішує потрібні речовини.

МІКСИНИ /гр. шуха - слиз/-подібні до червей безокі, круглороті риби.

МІКСОМІЦЕТИ /гр. шуха -слиз , шукез - грибок/- слизові грибки з особливою багатоядерною протоплазмою /деякі види паразитують на рослинах/.

МІКСОРЕЯ /гр. шуха - слиз,rheob - течу/- хоробливе витікання слизу.

МІКСТ /фр. mixte /- I. поїзд з вагонами, призначеними до різних пунктів, 2. вагон з відділками різних клас, З.дві пари учасників у тенісовій грі /в кожній парі чоловік і жінка/.

МІКСТУРА /лат. mixtum - суміш ка/- сумішка із кількох ліків

МІЛЕДІ /англ. maledy /- форма звертання до шляхетної жінки.

МІЛЕНАРИЗМ /лат. mille - тисяча, annus - рік/- див х і - л і я з м.

МІЛІ... /лат. mille - тисяча/- у складених словах означає тисячу частку основної міри, напр., міліметр - одна тисячна частка метра.

МІЛІАМПЕР /див. м і л і... + а м п е р/- тисячна частка ампера.

МІЛІАМПЕРМЕТР /див. м і л і... + а м п е р м е т р/- особливий амперметр, що ним можна вимірюти струм тисячними частками ампера.

МІЛІАРІЙ /лат. milliaris - продовження тисячі/- кам'яні стовпи на великих дорогах на 1000 ступнів один від одного/ в стародавньому Римі/.

МІЛІАР /фр. milliare /-тисячна частина ара.

МІЛДЬЮ /англ. mildew /- хвороба на виноградній лозі /також на хмелі, огірках/, що її спричиняє особливий грибок.

МІЛІВАР /див. м і л і...+бар/- тисячна частка бара/одиниця виміру атмосферного тиску.

МІЛІВАТ /див. м і л і...+ват/- одна тисячна частка вата

МІЛІВОЛЬТ /див. м і л і... + вольт/- одна тисячна частка вольта.

МІЛІГРАМ /див. м і л і... +

г р а м /- одна тисячна частка грама.

МІЛІМЕТР /див. м і л і...+метр /- одна тисячна частка метра.

МІЛІМІКРОН /див. м і л і... + м і к р о н /- одна тисячна частка мікрона, або мільйонова частка міліметра.

МІЛІТАРИЗАЦІЯ /див. м і л і - т а р и з м /- підпорядкування цивільного життя й цивільного промислу військовій політиці й потребам війни.

МІЛІТАРИЗМ /лат. militaris - військовий/- 1. спрямована на збільшення військової сили, озброєння та підготовки до війни політика, 2. підпорядкування економіки інтересам війни, занулення в країні влади військових кіл.

МІЛІТАРИСТ /див. м і л і т а - р и з м /- прихильник мілітаризму.

МІЛІТАРИСТИЧНИЙ /див. м і л і - т а р и з м /- війовничий.

МІЛІТАРНИЙ /див. м і л і т а - р и з м /- військовий.

МІЛІЦІОНЕР /лат. militia - військова служба/- 1. вояк-доброволець, 2. поліцай в СССР.

МІЛІЦІЯ /лат. militia - військова служба/- 1. добровільне /неймане/ військо, 2. поліція в сучасних комуністичних країнах що підпирає тиранію комуністичної влади над народом.

МІЛОДОН /гр. Mylodon /- веле-тенська викопна тварина, подібна до мегатерія.

МІЛОРД /англ. mylord /- форма звертання до лорда або до судді в Англії.

МІЛЬЙОН /фр. million /- тисяча тисяч /1.000.000./.

МІЛЬРЕЙС /порт./- срібна монета в Португалії /1 крб. 40 коп/ та в Бразилії /63 коп./.

МІЛЬЯРД /фр. milliard /- тисяча мільйонів /1.000.000.000/.

МІЛЬЯРДЕР /фр. milliardaire /- власник мільярдів, мільярдового майна.

МІМ /гр. mimos /- 1. комічно-карикатурна комедія в греків і римлян, 2. актор такої комедії

МІМАНСА /санс./- філософський напрям у стародавніх індусів, що визнавав за дійсність та істину лише субстанцію.

МІМЕЗА /гр. mimeomai - наслідує/- наслідування рухів, жестів іншою особи.

МІМЕОГРАФ /гр. mimeomai - наслідує, graphō - пишу/- прилад для розмножування тексту, написаного рукою або на друкарській машинці.

МІМЕТИЗМ, див. м і м і к р і я
МІМИ, див. м і м.

МІМІК, МІМІСТ /гр. mimos /- актор, що виконує мімічну ролю.

МІМІКА /див. м і м /- мистецтво виражати думки й почуття рухами обличчя, жестами рук тощо

МІМІКРІЯ /англ. mimicry /- наслідуваність/- природні захисні засоби маскування в жи-

вих істот/забарвленість, подібність до істот іншого виду тощо.

МІМІЧНИЙ /див. м і м і к а/-зо бражуваний засобами міміки.

МІМОЗА /есп. mimoso - ніжний з гр. mimos - той, що має своє обличчя/- 1. чутлива рослина з родини метеликових, що при доторкові до неї або струшенні її згортає свої листочки, 2x дітклиця людина, недоторка, соромлива особа.

МІМОЛОГІЯ /гр. mimos - той, що має своє обличчя, logos - слово, наука/- наслідування жестів.

МІНА /фр. mine з лат./- 1. вираз обличчя, 2. вибуховий гарматень для висаджування об'єктів, 3. підземна галерія в копальннях, 4. колишня грецька монета - I, 460 таланта /25 карб/ 5. сучасна грецька міра ваги - 1500 драхм, або I,5 кг.

МІНАРЕТ /ар. minārat /-вежа міхаммеданського храму, з якою мусульмани скликають вірян на молитву./богослужбу/.

МІНДЕЛЬ /вл./- друга льодова доба в Європі.

МІНЕЗІНГЕР, МІНЕЗЕНГЕР /нім. Minnesinger - співець про кохання, від Minne - любов, Singer - співець/- лицарський співець і поет у середньовічній Німеччині, що вихваляв у піснях і в поезії лицарське кохання до "дами серця".

МІНЕР /фр. mineur /- вояк мінного загону, фахівець заклада-

ти міни, вишукувати їх і знешкоджувати, 2. шахтар.

МІНЕРАЛ /фр. mineral з лат./- неорганічні продукти природних хемічних процесів /хемічні або механічні сумішки/.

МІНЕРАЛІЗАТОРИ /див. м і н е - р а л і з а ц і я/- розчинені в магмі гази /бор, фтор тощо/ та водяна пара, що як каталізатори сприяють кристалізації мінералів з вулканічної маси, але сами до складу цих мінералів не входять.

МІНЕРАЛІЗАЦІЯ /див. м і н е - р а л/- просочування ґрунту мінеральними солями.

МІНЕРАЛОГ /див. м і н е - р а л о г і я/- фахівець у мінерології, знавець мінералів.

МІНЕРАЛОГІЯ /фр. mineral , гр logos - наука/- наука про історію мінералів, їх структуру, склад та властивості.

МІНЕРАЛОГРАФІЯ /див. м і н е - р а л + ...граfія/- опис мінералів.

МІНЕРАЛЮРГ /див. м і н е - р а л ю р г і я/- фахівець у мінералюргії.

МІНЕРАЛЮРГІЯ /гр./- техніка добування та обробітку мінералів.

МІНЕРАЛЬНИЙ /див. м і н е - р а л/- належний до мінералу, м-не паливо - паливо з мінералів /вугілля, торф, нафта тощо/, м-на вода - вода, що має в собі розчинені мінерали.

МІНЕРВА /лат. *Minerva*/ - богиня мудрости, мистецтва, науки, ремесла, війни у стародавніх римлян /у греків Атена/.

МІНЕЯ /гр./ - книга богослужбових пісень та молитов на кожний день місяця.

МІНІЙ, МІНІЯ /лат. *minium* - цинкобра/- оксид олива, уживаний у виробництві червоної фарби.

МІНІМАЛЬНИЙ /лат. *minimus* /найменший, м-ий термометр/- термометр, що показує тільки найнижчі температури за певний час /Ф і з./.

МІНІМУМ /лат. *minimum* - найменше/- 1. найменша кількість, 2. найменша величина безперервної функції з-поміж попередніх і наступних її величин /м а т./.

МІНІСТЕР /фр. *ministre* з лат./ - найвищий у державі службо-вець, що стоїть на чолі керівництва певної галузі державного життя.

МІНІСТЕРІЯЛИ /с.-лат. *ministeriales* - службові люди/- 1. слуги, що відали господарством у королів чи феодалів за середньовіччя, 2. вельможі невільницького походження.

МІНІСТЕРІЯЛІЗМ /див. м і н і - с т е р/- прихильність до політики міністерства.

МІНІСТЕРСТВО /фр. *ministère* з лат. *ministerium* - посада/- найвища державна установа, що відає певною галуззю державного життя, державних справ.

МІНІСТЕРСЬКА к р и з а - ди -

місія міністерського кабінету, зрешті міністрів від своїх обов'язків, посад.

МІНЕСТРЕЛЬ, МІНСТРЕЛЬ /с.-лат. *ministeriales* - службові люди/- співець і музика при княжих дворах за середньовіччя.

МІНІСТРАНТ /лат./ - церковний служник при католицькій богослужбі.

МІНІЯ, див. м і н і й.

МІНІЯТЮРА /фр. *miniature* з іт. - I. орнаментика та ілюстрація рукописів за середньовіччя, 2. малюнок на невеликих речах, на слонячій кістці, на металах, 3. маленька театральна п'єса, 4. дрібного розміру річ.

МІНІЯТЮРИСТ /див. м і н і я -- т ю р а/- I. маляр - автор мініятурних малюнків, 2. автор дрібних нарисів, оповідань.

МІНІЯТЮРНИЙ /див. м і н і я - т ю р а/- дрібний, малий.

МІНОНОСЕЦЬ /див. м і н а/- невелике військове судно, призначене атакувати кораблі торпедами.

МІНОР /фр. *mineur* з іт. *minore* - менший/- I. побудована на основі мінорного акорду мелодія, або побудоване вгору від основного тону тризвуччя з малою і великою терцій, 2. сумовитий настрій.

МІНОРАТ /лат. *minor* - молодий/- I. звичаєве право спадкоємства, коли спадщину одержує наймолодший у роді нащадок, 2. спадщина.

МІНОРИТИ /лат. *minores* - менший/- назва деяких католицьких чернечих оденів.

МІНОРНИЙ /фр. *mineur* з лат. *minores* - менший/- 1. побудова на мінорі музичний лад, 2. сумовитий/настрій/, лагідний.

МІНОС /гр./- легендарний цар, що за свою справедливість був по смерті наставлений за судом в гадесі /м і т./.

МІНОТАВР /гр. *minotauros* /-мітична потвора з людським тілом і головою бика, що його тримав у лябірінті цар Мінос і годував злочинцями, убив цю потвору Тезеї /м і т./.

МІНСЕЙТО /яп./- одна з політичних партій Японії.

МІНУС /лат. *minus* - менше/- 1. знак дії зменшення числа /-/- 2. знак від'ємного числа, величини /м а т./, 3^х хиба, не - гативні риси.

МІНУСКУЛІ /лат. *minuscule* - дуже дрібний/- рядкові літери друкарського шрифту /протил. маюскулі/.

МІНУТА /нім. *Minute* з лат. *minus* - зменшений/- 1. одиниця довжини лука, одна шістдесятна частина колового ступня, 2 одиниця виміру кутів /м а т./.

МІНЬОН /фр. *mignon* - крихітний/- 1. дрібний друкарський шрифт, 2. гатунок шоколяду, 3. королівський саворит /у колишній Франції/.

МІНЬОНА/нім. *Mignon* з фр. *mignon* - "любліва"/-І. персонаж у

творі Гете "Вільгельм Майстер," ідеальний тип дівчини, 2^х час - нотна поетична дівчина.

МІНЬЯРДИЗМ /вл./- манера в мистецтві, що полягає в старанному опрацюванні деталів.

МІО... /гр. *μύειν(μυος)* - м'ясень/- у складених словах означає м'ясневий.

МІОГРАФ /гр. *μύειν*, *γράφω* - пишу/- прилад для графічного запису скорочень м'яснів.

МІОГРАФІЯ /гр. *μύειν* - м'ясень, *γράφω* - пишу/- опис м'яснів та метода запису їх скорочень

МІОДИНАМЕТР /див. м і о...+динамометр/- прилад вимірює силу м'яснів.

МІОЗА /гр. *μύειν* - м'ясень/-звуження зіниць.

МІОЗИНА /гр. *μύειν* - м'ясень /-білок м'ясевої тканини.

МІОЗИТ /гр. *μύειν* - м'ясень/запалення м'яснів.

МІОКАРДІТ /гр. *μύειν*, *kardia* - серце/- запалення серцевого м'ясня.

МІОКАРДІЙ /гр. *μύειν*, *kardia* - серце/- серцевий м'ясень.

МІОЛОГІЯ /гр. *μύειν* - м'ясень, *λόγος* - наука/- наука про м'ясні.

МІОМА /гр. *μύειν* - м'ясень/-пухлина на м'яснях /здебільшого на м'яснях уразу/.

МІОМЕРИ /гр. *μύειν(μυος)* - м'я-

сень/- відділені одна від однієї іншої перепонами частини м'яснів тіла.

МІОПІЯ /гр. *μύωρία* / - коротко-зорість.

МІОТОМІЯ /гр. *μύως* - м'ясень , *τομή* - розтинаю/- хірургічний розтин м'ясня.

МІОЦЕН /гр. *μίσος* - середній, *καινός* - новий/- четвертий період третинної системи в геологічній історії Землі, коли земна куля набула сучасних обрисів.

МІРАБ /турк./ - наглядач над мережею зрошування в селищах Середньої Азії.

МІРАБЕЛЯ /фр. *mirabelle* - чудова/- ґатунок сливи.

МІРАБІЛІТ /лат. *mirabilis* - чудовий/- ґляв борова сіль.

МІРАЖ /фр. *mirage* / - І. оптичне явище гарячих країн, коли в наслідок заломлення світлових променів у нерівномірно нагрітих шарах повітря стають видимими заобрійні предмети, 2. привид, мариво.

МІРАКЛЬ /фр. *miracle* з лат./ - середньовічна п'еса з життя святих.

МИРЗА /персь. *mīrzā* з ар. *a-mir* - командувач, персь. *zadah* - син/- І. у титулуванні в східніх народів означає "пан, пане", якщо стоїть перед ім'ям , якщо ж - після імені, тоді указує на династичне походження даної особи, 2. секретар, писар.

У туркменів, взагалі титул освіченості людини в східніх народів.

МІРИДІТИ - одно з племен Аль-баній.

МІРИНГІТ /гр./ - запалення барабанної перетинки вуха.

МІРИЦИНА /гр. *μυργῆνα* / - складова частина воску, етеровий складник пальмітинової кислоти та мірицинового спирту.

МІРІАР /гр. *μυριας* - десять тисяч, фр. *are* / - міра площа, що становить 10.000 арів, або 100 гектарів.

МІРІОРАМА /гр. *μυριοῖ* - незчисленний, *horāma* - видовисько/- спосіб компілювати з кількох картин нову картину.

МІРІЯ... /гр. *μυριας* - десять тисяч/- у складених словах /як приrostок/ означає десять тисяч, напр., міріаметр -10.000 метрів.

МІРІЯДА /гр. *μυριας* - десять тисяч/- нечисленність, незчисленна кількість, силена-сила, тьма тьмуща.

МІРІЯМЕТР /гр. *μυριας* - десять тисяч/- десять тисяч метрів.

МІРІЯМОРФОСКОП /гр. *μυριας* - десять тисяч, *μορφή* - форма, *вкореб* - спостерігаю/- калейдоскоп.

МІРМЕКОФАГ /гр. *μυρμέχ* (*μυρμέκος*) - мурашка, *phagos*- той, що пожирає/- мурахощід.

МІРМЕКОФІЛЬНІ рослини - /гр. *μυρμέχ* - мурашка, *phileō* -

люблю/- мурахолюби, рослини, що виділяють поживні речовини для мурашок, які в наслідок цього захищають їх від усіяких шкідників цих рослин.

МІРМІДОН /гр. μυρμῆχ - мурашка/- нікчемна, але гоноровита людина /див. м і р м і д о н ц і/.

МІРМІДОНЦІ /гр. μυρμῆχ - мурашки/- мітичний народ, що немов би походив від мурашок /у грецькій мітології/.

МІРОБ /ар./- місце, де лежить у мечеті коран.

MIC /англ. miss /- панна.

MICISIС англ. mistress /- пані.

MICІОНЕР /фр. missionnaire з лат. missio - доручення/- про повідник християнства.

MICІОНЕРСТВО /див. м і с і о - н і е р/- діяльність місіонера, проповідництво, післанництво.

MICІЯ /лат. missio - доручення/- 1. посольство, 2. післанництво, призначення, покликання, 3. місіонерська організація.

MICКЕЛЬ /персь./- міра ваги в Персії - 4,5 кг.

MICТЕР /англ. mister /- пан.

MICТЕРИОЗО /іт./- містично, таємничо /м у з./.

MICТЕРІЯ /гр. μίστερον - таїна/- 1. таємний релігійний обряд у стародавніх греків і римлян, що його відбували лише обрані, 2. середньовічна драма з епізодів Богослужби та сцен

із легенд і побуту /містерії відомі також в історії українського театру/.

MІСТИК /див. м і с т и к а /- послідовник містицизму, людина, що вірить у безпосереднє єднання з Богом та надприродними силами.

MІСТИКА /гр. μυστικά - таїна /- 1. наука про єднання людської душі з Богом, 2. віра в не природні сили, в надпочуттєвий світ, у безпосереднє єднання людини з надприродними силами.

MІСТИФІКАТОР /див. м і с т и ф і к а ц і я/- ошуканець.

MІСТИФІКАЦІЯ /гр. μυστές - посвячені, лат. facere - робити/- пускання туману в очі, обдуровання, ошуканство.

MІСТИФІКУВАТИ /див. м і с т и ф і к а ц і я/- вводити в оману, дурити.

MІСТИЦІЗМ /див. м і с т и к а /- визнання можливості безпосереднього єднання людської душі з Богом, з надприродними силами /Філ./.

MІСТИЧНИЙ /див. м і с т и к а /- таємничий, надпочуттєвий.

MІСТРАЛЬ /фр. mistral /- неперіодичний вітер у надсередземноморській частині Франції.

MІСТРИС, див. м і с и с.

MІСЦЕЛЯНЕА /лат. miscellaneus, множ. miscellanea - мішанина/- відділ у періодичній пресі, де містяться усячину.

MIT /гр. μύθος - переказ/- 1.

переказ про богів, героїв, про надприродні явища; алегорія про великі події, великі особистості; 2^х вигадка.

МІТАЦІЗМ /гр. *mytakismos* / - частий збіг у мовному процесі чи мовленні звука М.

МІТЕЛЬ /нім. *Mittelschrift* / - один із гатунків друкарського шрифту.

МІТЕНКИ /фр. *mitaines* / - довгі жіночі рукавички без напальків /пальці лишаються відкриті/.

МІТИНГ /англ. *meeting* / - публічні збори в політичній справі.

МІТИЧНИЙ /див. м і т/ - вигаданий, казковий, легендарний.

МІТОЗА /гр. *mithos* - нитка/ - безпосередній поділ клітин/каріокінеза/.

МІТОЛОГ /див. м і т о л о г і ю/ - фахівець у мітології.

МІТОЛОГІЯ /гр. *mythologia* / - 1. наука про міти, 2. збірка переказів про богів та героїв.

МІТРА - бог сонця в стародавній іранській та ведійській релігіях.

МІТРАІЗМ /див. М і т р а/ - за часів первісного християнства - культ бога Мітри в римлян.

МІТРАЛЬЄЗА /фр. *mitrailleuse* / - картечна гармата, кулемет.

МІЦЕЛІЙ /гр. *mykēs* - гриб/грибниця /б о т./.

МІЦЕЛІ /гр. *mykēs* - гриб/-кристалічна речовина оболонки клі

тин /целюльоза/, також колоїдні речовини рослинних і тваринних організмів.

МІЦЕТОЛОГІЯ /гр. *mykēs* - гриб, logos - наука/ - наука про гриби.

МІЦРАЇМ /гебр./ - біблійна на - зва Єгипту.

МІЧМАН / англ. *midshipman* / - найнижчою ранги старшина у військовій морській флоті.

МІШНА /гебр./ - частина талму - ду, коментарі до нього, зібрані в 2 стол. до Хр.

МІШУРА /ар./ - I. сухозлітка , тонкі позолочені чи посріблені металеві ниточки, уживають як прикраса на тканинах., 2^х показна розкіш.

МІЯЗМИ /гр. *miasma* - погань/ - вилари, що занечищують повітря смородом та заразнями.

МІЯЛЬГІЯ /гр. *mys* м'ясень, al - gos - біль/ - напади болю у м'ясніх /м е д./.

МІЯСТЕНІЯ /гр. *mys* - м'ясень , astheneia - слабість/- стомлюваність м'яснів у наслідок захорування /хронічного/ центральною нервовою системи.

МНЕМОЗИНА /вл./ - мати муз, богиня пам'яті /в грецькій мітології/.

МНЕМОМЕТР /гр. *mnēmonikon* / - прилад вимірюти гострість пам'яті.

МНЕМОНІКА /гр. *mnēmonikon* / - сукулність способів підсилювати пам'ять /базується на асо-

ціяціях ідей /науково обґрунтував Нойман/.

МНЕМОНІЧНИЙ /див. м н е м о н і к а/- належний до мнемоніки, до пам'яті.

МО /обернене слово "ом"/- одиниця електропровідності.

МОБІЛІЗАЦІЯ /фр. mobilisation, лат. mobilis - руховий/- 1. переведення армії та ін резерв з мирного на воєнний стан, 2. призов військовозобов'язаних до армії, 3. урухомлення сил чи засобів для певного завдання, напр., заклик населення на виконання певного завдання /збір коштів абощо/.

МОБІЛІЗУВАТИ /див. м о б і л і з а ц і я/- урухомити, зібрати здійснити /мобілізацію/.

МОБІЛЬНІСТЬ /фр. mobile - руховий з лат. mobilis /- рухливість, рухомість, здатність до швидкої мобілізації.

МОВЕТОН /фр. mauvais ton - поганий тон/- 1. невихованість нечесна поведінка, 2. неотеса, грубіян.

МОВЕТОННИЙ /див. м о в е т о н - невихований, неотеса.

МОГАРЕМ /ар./- перший місяць у календарі мохаммеданів /забороняється вести війну/.

МОГЕЛЬ /гебр./- виконавець обряду обрізання в гебреїв.

МОГЕР /англ. mohair з ар./- вовна з ангорської кози, також із цієї вовни тканина.

МОГІКАНИ /вл./- 1. вимерле індіанське плем'я Півн. Америки,

2. взагалі останні представники чогонебудь /за романом Ку-пера "Останній із могікан"/.

МОГОЛИ /персь./- великий моголи - династія володарів імперії моголів в Індії 16-19 стол.

МОДА /фр. mode /- 1. звичка або звичай певного часу, 2. панівний вид одягу, взуття, по-ведінки, будь-яких предметів у вжитку певного часу, 3. варіант або тип явища найбільшої в межах даної статистичної сукупності частотності.

МОДАЛЬНІСТЬ /фр. modalité з лат. modus - спосіб/- м-ть судження - розбіжність у логічному міркуванні, залежно від конечності або ймовірності зв'язку між логічним підметом і присудком; за модальностю судження бувають: аподик - тичні /засновані на логічній конечності, незбивні, як і аксіоми/; асерторичні /що стверджують факт, але не стверджують логічної конечності цього факту/; проблематичні /указують на можливість або неможливість фактів, але не доводять цього/.

МОДЕЛЯР /іт. modellare/- майстер виготовляти моделі.

МОДЕЛЬ /фр. modèle з іт. modello /- 1. конструкційний зразець виробу у зменшенному розмірі, 2. жива натура для мистця.

МОДЕЛЬНИК /див. м о д е л ь /- див. м о д е л я р.

МОДЕНАТУРА /іт. вл./- характер

теристичні для певного архітектурного стилю вигини на гзимсі

МОДЕРАДОСИ /есп./- поміркова на політична партія в Єспанії/І9-стол./.

МОДЕРАНІЗМ /іт. moderato - по мірно/- поміркований напрям у політиці.

МОДЕРАТО /іт. moderato - помірно/- помірний темп у музиці.

МОДЕРАТОР /лат.moderator -той що сповільнює, зменшує/- 1. при стрій, що сповільнює біг машини, швидкість //, 2. прилад, що регулює силу звуку в клавішних музичних інструментах.

МОДЕРН /фр. moderne - сучасний - назва одного з напрямків у мистецтві І9-20 стол. /м о д е р н і з м/.

МОДЕРНИЙ /див. м о д е р н/-су часний, новітній, відповідний до сучасних вимог /стилю або -що/.

МОДЕРНІЗМ /див. м о д е р н /- 1. новаторство, 2. напрям у літературі, взагалі в мистецтві, що вважає себе за новітній, 2. новітні здобутки в техніці тощо; католицький муз - напрям у філософії, що на магається погодити догми католицької церкви з досягненнями науки /засуджений від папи Пія Х р. 1907/.

МОДЕРНІЗУВАТИ /фр. moderniser з moderne - сучасний/- усучаснювати, змінювати відповідно до вимог чи смаків сучасності, обновляти.

МОДЕРНІСТ //див модернізм/-ми-

стець модернного напрямку, при хильник модернізму.

МОДИЛЬОН /фр. modillon /-подібні до лежачої літери архітектурні прикраси.

МОДИСТКА /див. м о д а/-кравчиня.

МОДИФІКАТОР /див. м о д и ф і к у в а т и/-пристрій, що змінює роботу машини.

МОДИФІКАЦІЯ /лат. modifica - tio/- 1. зміна, відміна, 2. різні види певної речовини, на прикл., вуглець має такі модифікації: графіт, вугіль, алмаз.

МОДИФІКУВАТИ /див. лат. modifi care/- змінювати форму, будову, властивості.

МОДЛО /поль. modlo /- профіль предмету, вирізаний з дерева абоцько /шаблон, форма/.

МОДНИЙ /див. м о д а/- відповідний до моди.

МОДУЛЮВАННЯ, див. м о д у л я ц і я/.

МОДУЛЮВАТИ /див. м о д у л я ц і я/- 1. переходити з однієї тональності в іншу, 2. змінювати амплітуду електричних коливань, 3. перетворювати звукові електричні коливання в світловий пучок /в кінопро - дукці/.

МОДУЛЯТОР /див. м о д у л я ц і я/- прилад, що записує на кінострічці звуки фотографічним способом.

МОДУЛЯЦІЯ /лат. modulatio -міра, виміри/- I. нюансування

голосу, зміни тональності/муз/
2. зміни амплітуди електричних коливань /частоти/ в радіоан-тені, 3. фотографічний спосіб запису звуків на кіностріці з допомогою перетворення звуко-електричних коливань у світловий пучок.

МОДУЛЬ /лат.modulus - міра/ -
І. важливий коефіцієнт у точ-
них науках, 2. множник, що на
нього множать логаритми певної
системи з певною основою, щоб
добути логаритми іншої системи
з іншою основою, інакше: м о-
дуль системи ло-
гаритмів в /одиниця, по-
ділена на логаритм нової сис-
теми, взятий за даною систе-
мою/, 3. одиниця міри в будів-
ництві, за якою додержують від-
повідну співрозмірності час-
тин будови; м-ль комплек-
ксного числа/a + bi/
буде $\sqrt{a^2 + b^2}$

МОДУС /лат.modus - міра, спо-
сіб, образ/- І. висновок у чо-
тирьох фігурах силогізму/л о г/
2. вид, відміна, норма, 3. тим-
часова властивість окремих ви-
дів і станів матерії /відмінна
від загальних і сталіх влас-
тостей/, звідси: річ як вияв
загальної субстанції, 4. діє-
слівний спосіб /г р а м./, 5.
відношення числа обраних пред-
ставників до кількості вибор-
ців.

МОДУС ВІВЕНДІ, див. modus vi-
vendi

МОЗАЧЗМ /вл./- заснована на за-
конах Мойсеєвих стародавніх ге-
брейська релігія.

МОЗАТКА /фр. mosaique з іт. mo-
saico /- І. архітектурні при-
краси /орнаменти або ікони/на
стінах, стелі, підлозі з різ-
ноколірних камінців, мармуру ,
скла, дерева, 2^х строката мі-
шаниця.

МОЗАЧСТ /див. м о з а ч к а/ -
знавець мозаїчних виробів або
мистець мозаїчних праць.

МОЗАЧНИЙ /див. м о з а ч к а/ -
І. складений з різоколірних
плиток, 2^х різноманітний, стро-
катий, розмащний.

МОЗАРАБИ /ар./- еспанські хри-
стияни, що жили серед маврів.

МОЙРИ/гр. Moira /- І. три бо-
гині долі в грецькій мітології
/сестри: Клото, Лахезіс і Ат-
ропос; у римлян: Парки/ 2^х мо-
йра - доля.

МОКАСИННІ /ам. moccasin /- взут-
тя із звірячої шкіри без підо-
шов /шерстю назовні/.

МОКЕТ /фр. moquette /- подібна
до отласу бавовняна тканина, що
нею оббивають м'які меблі.

МОККО /від назви гавані/- на-
зви одного з гатунків кави.

МОЛ /фр. molé з іт.mole /- гат-
ка/- гребля, що відокремлює
від моря пристань для захисту
від хвиль та замулювання піс-
ком.

МОЛЕБЕНЬ /гр./- церковна від -
права за здоров'я, довголіття,
за успіхи в справі /напр., у
науці абощо/.

МОЛЕКУЛЯ /лат.moles - маса/ -
найменша частка фізичного по-

ділу речовини /складається з атомів/.

МОЛЕКУЛЯРНИЙ /див. молекуля/- належний до молекулі, м-на фізика - частина фізики, що вивчає будову молекуль, їх властивості, молекулярні сили тощо; м-на тепло м і сткість - кількість тепла, що нагріває на I ступінь одну граммолекулю речовини; м-ні - спектри випромінюваної пари або газів, що їх молекулі складаються з атомів; м-ні промені - струмени розрідженої пари або газів, що їх молекулі не стикаються в русі одна з одною; м-на вага - вага всіх атомів молекули /за одиницю ваги вважають одну шістнадцяту частку атомової ваги кисню/.

МОЛЕСКІН /англ. moleskin-крова шкірка/- густа гладенька бавовняна тканина.

МОЛЕТА /фр. *molette* /- кружок з різними візерунками на обводі, що їх відтискають на металі.

МОЛІБДЕН /гр. *molubdos* - оліво/- хемічний елемент / Mo /, метал, атом. вага 95,95

МОЛІДЕНОВИЙ блиск /див. молібден/- подібний до графіту мінерал, що з нього виробляють синю фарбу.

МОЛОС /гр. *vl.*/ - віршова стопа з трьох довгих складів.

МОЛОХ /гебр./ - І. бог сонця, во гню й війни в стародавніх фінікійців, карthagенців, моавітян,

амонікітян тощо, що йому приносили в жертву дітей, 2^х справа або особа, що вимагає тяжких жертв, напр., можна сказати "Україна - жертва російського молоха".

МОЛЮСКА /лат. *molluscus* -м'якотіль/- м'якун, м'якотіла іс tota /здебільшого водна/, по-крита черепашкою /існує багато видів/.

МОЛЬ /іт. *molle* - м'який/-див. мінор.

МОЛЬБЕРТ /нім. *Malbrett* /- триніжок з підрамником, що на ньому малярі тримають папір або полотно, на якому малюють.

МОЛЯРНИЙ /лат. *moles* /- складений з великої кількості молекул; м-ий рух - властивий тілам рух /відмінно від руху молекуль, молекулярного/.

МОМЕ /яп./ - міра ваги в Японії /3,75 грама/.

МОМЕНТ /лат. *momentum* /І. мить, 2. суттєва обставина; м-нт сили - добуток сили, помноженої на відстань від лінії дії до осі обертання; м-нт інерції - тіла відносно осі обертання/- сума добутків із мас окремих частин тіла на квадрати їх віддалі від осі обертання /існують різні моменти: момент кількості, магнетний момент тощо/.

МОМУС, МОМ /гр. *Mōmos* /-у грекькій мітології - бог жартів і розваг, син сонця й ночі.

МОНАДА /гр. *monas* - одиниця, не подільне/- І. одиниця /у ста-

родавніх греків/, 2. одиничність як один із принципів буття /у філософії пітагорійців/, 3. вічні неподільні духові елементи, що з них постав світ, не залежні одна від одної субстанції, що їх сутність становить тіло й дух разом /із філософії Ляйбніца/.

МОНАДОЛОГІЯ /гр. *monas* - одиниця, неподільне, *logos* - слово, наука/- напрям у філософії /Ляйбніц і його послідовники/, що вважає монади за основу світобудови.

МОНАРХ /гр. *monarchos* /- односібний володар держави /імператор, король, цар, шах тощо/.

МОНАРХІЗМ /див. монархія/- 1. державний лад на чолі з монархом, 2. політичний напрям, що обстоює монархію.

МОНАРХІСТ /див. монарх/- прихильник монархії, монархічного ладу.

МОНАРХІЯ /гр. *monarchia* - единовладність/- державний лад із спадковою владою монарха; м-я або слуга /необмежена/- необмежена влада без участі представництва від народу в законодавчих органах; м-я конституційна - влада монарха /обмежена/, при якій існує законодавчий орган виборчих від народу представників /парламент або що/, що без їх ухвали монарх не може видавати законів, ані вирішувати державні справи.

МОНАРХОМАХИ /гр. *monarchos* - односібний володар, *machē* - бит-

ва/-антимонархісти, борці проти монархії /французькі й еспанські письменники IІ-ІІІ ст. що виступали проти монархічного ладу/.

МОНАХ /гр. *monachos* - самітник/- чернець, особа, що живе в монастирі або самітно безплюбічним життям, виконуючи від повідні церковні приписи.

МОНАСТІЙ /гр. *monasb* - буває в самоті, сам/- мінерал, фосфор нокисла сіль так званих рідкісних земель, з домішкою оксиду торію, використовувана у добуванні церію, торію.

МОНГОЛЬФ'ЄР /від прізвища винахідників, братів Montgolfier/- наповнений гарячим повітрям бальон, що піднявся в повітря 1783 р.

МОНЕЛЬ-МЕТАЛ /вл./- вогнетривкий стоп ніклю з міддю, ужитаний у машинобудівництві /28% міді, 67% ніклю, 5% інших домішок/.

МОНЕРА /гр. *monérēs* - первинні одноклітинні без'ядрові організми /біол./.

монета /гр./- грошева металева одиниця.

МОНЕТНИЙ - належний до монети, м-ий дзвір - установа, де роблять монети, гроши; м - на одиниця - кількість котового металу, покладена в основу грошової системи країни; м - на регалія - монопольне право держави на карбування монети.

МОНІЗМ /гр. *monos* - єдиний/-

єдина основа; побудована на одному принципі теорія пізнання, тобто визнання за основу світу будови або матерії /матерія - лізм/, або духа /ідеалізм/.

МОНІСТ - послідовник монізму.

МОНІСТИЧНИЙ /див. м о н і з м/ - відповідний, належний до монізму.

МОНІТОР /англ. monitor з лат. monitor- остерігальний/-І.озброєний гарматами військовий корабель для узбережної охорони, 2. дорадник.

МОНО... /гр. *monos* - один/- у складених словах означає "один", напр., м о н о г а м і я.

МОНОГАМІЯ /гр. *monos* - один, *gamos* - шлюб/- одношлюбність.

МОНОГАМНІЙ /гр. *monogamos* /одношлюбний.

МОНОГЕНЕЗА /гр. *monos* - один, *genesis* - народження/- теорія про походження всіх людей від одного зоологічного виду.

МОНОГЕНІЗМ, див. м о н о г е - н е з а .

МОНОГІБРИД /див. м о н о ...+г і б р и д/- гібрид, що його батьки відмінні одне від одного лише однією яскравою біологічною присмакою.

МОНОГІНІЯ /гр. *monos* - один *gynē* - жінка/- одношлюбність.

МОНОГЛОС /гр. *monos* - один, *glōtta* - мова/- особа, що володіє лише однією мовою.

МОНОГРАМА /гр. *monos* - один,

грамма - запис/- 1. пропам'ятний напис на предметах /дарунках або що/, 2. сплетений із інціялів імени й прізвища вензель для відзначення імени й прізвища даної особи, 3. символічний знак на мистецьких речах, що заступає підпис автора.

МОНОГРАФІЯ /гр. *monos* - один, *graphō* - пишу/- науковий твір присвячений одній темі, особі, події чи одному питанню.

МОНОДІЯ /гр. *monobdia* /- одноgłosий спів без супроводу.

МОНОДРАМА /гр. *monos* - один + *drama* /-драматичний твір з однією дійовою особою.

МОНОКАРПНІЙ /гр. *monos*-один, *karpos* - плід/- одноплідний, м-на р о с л и н а - рослина що приносить плід один раз.

МОНОКЛІНІЧНИЙ /гр. *monos* - один, *klinē* - постіль/- м о н о к л і н і ч н і квіти - квіти, що мають товкачик і пляк.

МОНОКЛІНОЕДРИЧНА СИСТЕМА /гр. *monos* - один, *klinō* - нахилюю, *hedra* - основа/- система кристалів, в якій три різні осі перетинаються так, що дві утворюють косий кут. а третя прости.

МОНОКЛЬ /фр. *monocle* з лат./- окулярне скло в оправі на одне око.

МОНОКУЛЯР /див. м о н о ...+о-кул я р/-оптичний прилад на одно око.

МОНОКУЛЬТУРА /див. м о н о . . . + к у л ь т у р а/- масове пле-кання однієї рослини в країні, кількісно переважне супроти інших культур.

МОНОЛІН /гр. *monos* - один, *linēa* - лінія/- складальна друкарська машина, що виливає цілими рядками текст.

МОНОЛІТ /гр. *monolithos* - однокамінний/- 1. суцільна кам'яна брила, 2. споруда з одного каменя /монумент, колона/, 3. хонебудь суцільне, міцно збудоване, з'єднане.

МОНОЛІТНИЙ/див. м о н о л і т / - 1. висічений з однієї кам'яної брили, 2. суцільний, міцний.

МОНОЛОГ /гр. *monos* - один, *logos* - слово/- промова одного персонажа в п'єсі, 2. розмова з самим собою.

МОНОМ /гр. *monos* - один, *potmos* - член, частина/- одночлен/матем./.

МОНОМАН /див. м о н о м а н і я - хворий на мономанію.

МОНОМАНІЯ /див. м о н о . . . + манія/- хороблива опанованість однією думкою, напр., при манії великої абощо.

МОНОМАХ /гр. *monos* - один, *machē* - битва, боротьба/- єдиноборець.

МОНОМЕТАЛІЗМ /див. м о н о . . . + метал/- грошева система, що в чи основі за міру вартості й платіжний засіб править один метал /золото або срібло/.

МОНОМЕТР /гр. *monos* - один, *metron* - міра/- вірш, що складається з однієї стопи або з двох, але з одним наголосом.

МОНОПЛЕГІЯ /гр./- параліч однієї кінцівки /м е д./.

МОНОПЛІАН /фр. *monoplane* з гр. *monos* - один, лат. *planum* площа/- літак з однією парою крил

МОНОПОЛІЗУВАТИ /див. м о н о - п о л і я/- запровадити, взяти монополію.

МОНОПОЛІСТ - особа, що має виключне право /м о н о п о л і ю в певній галузі промислу, діяльнності абощо.

МОНОПОЛІЯ /гр. *monos* - один, *rōbēs* - продаю/- виключне право однії особи, корпорації чи держави на якийсь промисел, діяльність абощо.

МОНОПОЛЬНИЙ /див. м о н о п о л і я/- належний до монополії.

МОНОПТЕР /гр. *monos* - один, *pteron* - крило/- будівля із стіжкуватою покрівлею, підпертою колонами /архіт./.

МОНОРИТМ /гр. *monos* - один, *rhythmos* - співрозмірність/- вірш з однією римою.

МОНОСАХАРИДИ /гр. *monos* - один *sakchar* - цукор, *eidos* - вид/- прості вуглеводани.

МОНОСИЛАБІЗМ /гр. *monos* - один, *syllabē* - склад/- односкладовість слів у деяких мовах /у китайській/.

МОНОСИЛАБІЧНИЙ /див. м о н о - с и л а б і з м /- односкладово-

вий; м-на м о в а - мова, що має лише односкладові слова.

МОНОТЕІЗМ /гр. *τόπος* - один, *Theos* - Бог/- єдинобозтво, віра в існування єдиного Бога.

МОНОТЕІСТ /гр./- вірянин, що визнає єдиного Бога, єдинобо- жець.

МОНОТЕІСТИЧНИЙ /див. м о н о т е і з м/- єдинобозъкий, той, що визнає єдиного Бога.

МОНОТИП /гр. *τόπος* - один, *τυπός* - відбиток/- друкарська машина, що виливає по одній літері.,

МОНОТИПІЯ /див. м о н о т и п/- друкарський спосіб відтискування по одному відбитку з металевої дошки.

МОНОТОННИЙ /див. див. м о н о ... + т о н/- I. однотонний, 2^х одноманітний, нудний

МОНОФЕЛТИ /гр./- галузь християнства, що визнає Христа за Богочоловика.

МОНОФІЗИТИ /гр./- галузь християнства, що визнає Христа за християнства, що визнає Христа за Богочоловика.

МОНОФІЛЕТИЗМ /гр. *τόπος* - один *phyletēs* - племінник/- теорія про походження людства з одного первісного роду.

МОНОФІЛЕТИЧНИЙ /див. м о н о ф і л е т і з м/- єдинопред- ківський.

МОНОФОНГ /гр. *τόπος* - один, *phtongos* - звук/- однозвук, простий голосний звук, що не змінює свого основного тембру

в складі / л і н г в. /.

МОНОФОНГІЗАЦІЯ /див. м о н о ф о н г/- перехід двозвуків мови в однозвуки /л і н г в./.

МОНОХОРД /гр. *τόπος* - один, *σχορδē* - струна/- прилад досліджувати висоту тонів та закони коливання струн /ф і з./.

МОНОХРОМАТИЧНИЙ /див. м о н о х р о м а т и ч н и й/- одно-колірний, однокольоровий; м-ні промені - світлові промені, що при розкладі видають лише один колір /тобто однієї довжині світлову хвилю/.

МОНОХРОІЗМ /гр. *τονοχρόμος*/ - однобарвність, одноколірність.

МОНОХРОЧНИЙ /див. м о н о х р о ч з м/- однобарвний, одноколірний.

МОНОХРОМ /гр. *τονοχρόμος*/ - на-мальованій однією фарбою малюнок.

МОНПАСЬЄ - гатунок цукерок.

МОНРОЕ д о к т р и н а, див. д о к т р и н а.

МОНСЕНЬЙОР /фр. *monsieur*/ - титул князів, єпископів, кардиналів /переважно у листуванні/.

МОНСТР /фр. *monstre*/ - потвора, страховище.

МОНСТРАНЦІЯ /лат./ - металева посудина підносити св. дари вірянам /у католицькій церкві/.

МОНСТРУАЛЬНИЙ /див. м о н с т р - жахливий, дивовижний, веле-тенський, потворний.

МОНСУН, див. м у с о н.

МОНТАЖ /фр. montage /- складання/- складання цілого з деталів, напр., машини, споруди, кінофільму.

МОНТАНІЗМ /див. м он та н і-ст и/- сектанський рух, що його започаткував Монтан /2. стол. по Хр./.

МОНТАНІСТИ /від жерця Монтана/- християнська секта, що провідуала суворі аскетичні умови життя й побуту.

МОНТАНІТ /лат. montanus /-гірський віск, що його добувають із бурого вугілля /мінерал/.

МОНТАНЬЯРИ /фр. montagnards /- радикальна ліва республіканська партія часів французької революції /назва пішла від горішніх місць, що в них займали члени цієї партії в конвенті/.

МОНТЕЖЮ /фр. monte-jus /- пневматичний апарат напомповувати кислоти або течива на виробництві /т е х./.

МОНТЕКРІСТО /вл./- назва однієї системи дрібнокалібрівих пістолів.

МОНТЕР /фр. monteur /- механік що монтує й направляє машини або електричне устатковання.

МОНТУВАТИ /фр. monter /- складати з деталів ціле /машину, апарат, споруду, кінофільм/.

МОНУМЕНТ /лат. monumentum /- пам'ятник/здебільшого величний/.

МОНУМЕНТАЛЬНИЙ /лат. monumentalis /- I. величний /пам'ятник,

науковий або мистецький твір/, 2⁴ ґрунтовний, солідний, величеський; м-ий ж і в о п и с-пов'язаний з архітектурою живопис/стінний живопис, фрески/.

МОНУМЕНТАЛЬНІСТЬ /див. м о н у м е н т/- величність, ґрунтовність, грандіозність.

МОНС / англ./- порода кіннат-них собак.

МОРАЛІЗАТОР,- м о р а л і с т.

МОРАЛІЗМ /див. м о р а л ь/- чеснотність, визнання й виконування моральних приписів.

МОРАЛІЗУВАТИ /фр. moraliser з лат./- навчати чесноч поведінки, висловлюватися на тему моралі.

МОРАЛІСТ /фр. moraliste з лат./- проповідник моралі, охочий моралізувати.

МОРАЛІТЕ /фр. moralité /- дидактичні п'єси з уособленнями в дієвих персонажах чеснотами та абстрактними поняттями /за се-редньовіччя/.

МОРАЛЬ /фр. morale з лат. moralis - звичаєвий/- I. сукупність норм та законів поведінки, 2. навчання чеснот та відповідної поведінки.

МОРАЛЬНИЙ /див. м о р а л ь/- звичаєвий; м-на ф і л о с о-ф і я - наука про звичаєві варості та приписи; м-на т е о л о г і я - частина католицької теології, що викладає науку про пізнання та здійснення звичаєвих приписів.

МОРАЛЬНІСТЬ /див. м о р а л ь/ - згідна з моральними нормами поведінка.

МОРАТОРІЙ, МОРАТОРІУМ /лат. motorius - загаювальний/-відрочення сплати боргів з особливих причин, напр., стихійного лиха, війни або що.

МОРГ¹ /старо-фр. morgue / - примищення для анатомування та дослідження трупів.

МОРГ² /поль. morg / - міра площа /0,5 гектара/.

МОРГАНА /лат./ - фея із старофранцузьких легенд /звідси "фа та моргана"/.

МОРГАНАТИЧНИЙ шлюб /фр. mariage morganatique із горт./ - становово-нерівний шлюб, що по-збавляє спадкових прав особу нижчого стану.

МОРГАНІЗМ /вл./ - напрям у біології, що розвиває тези менделізму про хромосомну теорію спадковості /за ім'ям американського біолога Моргана/.

МОРЕНІ /фр. moraines / - перенесені льодовиками гірські породи.

МОРЗЕ /вл./ - автоматичний телеграфний апарат, що його винайшов американський фізик Морзе /1837 р./; а б е т к а Морзе - умовні замінники літер/риски й крапки/ для пересилання телеграм.

МОРИСКИ /есп. morisco / - нащадки маврів в Еспанії.

МОРІОН /фр. morion із гр./ - осо-бливий вид темнокольорового мі-

нералу кварциту. / м і н. /.

МОРМОНИ /вл./ - релігійна секта в Півн. Америці, що являє собою суміш християнства з поганством /раніше дозволяла п о л і г і н і ю./, заснована 1827 р.

МОРС /фр. mors / - варений овочевий сік.

МОРТАДЕЛЯ /іт. mortadella / - гатунок ковбас із свинини й яловичини.

МОРТИРА /гол. mortier / - короткоцівкова гармата для стріляння стрімкою траєкторією.

МОРУЛЯ /лат. morula / - перша стадія розвитку зародка багатоклітинних організмів /б і о л/

МОРФЕЙ /гр. Morpheus / - I. бог сну, син Ночі в грецькій мітології, звідси: бути в обіймах Морфея - спати.

МОРФІЙ /гр. Morphæus - бог сну/- алькалоїд опію, отрутна, болетамівна та снотворна речовина.

МОРФІНА,-м о р ф і й.

МОРФЕМА /гр. morphē - форма/ - словотворча частина слова, напр. у слові "указав" чотири морфеми: у - приrostок, каз - корінь, а - суфікс, в - флексія.

МОРФІНІЗМ /див. м о р ф і й/- хронічне вживання морфію.

МОРФІНІСТ /див. м о р ф і й/- хронічний споживач морфію.

МОРФОГРАФІЯ /гр. morphē - форма, graphē - пишу/- докладний опис земного простору.

МОРФОЛОГІЧНИЙ /див. м о р ф о

л о г і я / - належний до морфології; м-на к л я с и ф і к а ц і я м о в - класифікація чх за граматичними особливостями; звідси є мови - кореневі, аг - лютинативні, флексивні, полі - синтетичні.

МОРФОЛОГІЯ /гр. morphē - форма, logos - наука, слово/- I. наука про форми /землі, мінералів, організмів, органів/; 2. наука про структуру та форми слова /частина граматики/.

МОРФОНОМЕТРІЯ /гр. morphē - форма, metreō - міряю/- збір усіх вимірювань елементів земної поверхні.

МОРФОНІМІЯ /гр. morphē - форма, nomos - закон/- наука про закони творення форм органів/від діл біології/.

МОСКІТ /есп. mosquito / - тропічний комар.

МОСКІТЕРО /есп. mosquito - комар/- запинало або одяг для захисту від москітів.

МОСКОТИЛЬНІ ТОВАРИ /італьян. scatella/- уживані в промисловості різні хемічні, аптечні тощо товари.

МОСЛЄМ /ар. muslim / - правовірний мусульманин, мусулманин.

МОСЯЖ /нім. Messin / - сумішка /стоп/ міді з цинком, що має кращі технічні властивості, ніж чиста мідь.

МОТЁТ / іт. mottetto від motto - слово/музична композиція на біблійну тему /в католицькій церкві/.

МОТИВ/фр. motif з лат. moveo потum - рухаю/- I. причина, привід, довід, спонука, 2. найменший характеристичний елемент музичного твору.

МОТИВАЦІЯ /див. мотив/- I. обґрунтування, доведення вчинку, твердження, поведінки, мотивами.

МОТИВУВАТИ /фр. motiver / - доводити, наводити мотиви, обґрунтовувати.

МОТОДРОМ лат. motor - рушій, гр. dromos - арена/- місце для змагань на мотоциклах або для їх випробувань.

МОТОР /лат. motor - рушій/ - механічний рушій.

МОТОР-ГЕНЕРАТОР /див. мотор - генератор/агрегат, що складається з електромотора змінного струму з генератором /динамо/ простого струму й перетворює змінний струм на простий або навпаки, також може змінювати напругу струму.

МОТОРИЗАЦІЯ - заміна людської та тягової тваринної сили моторами, машинами.

МОТОРИЗОВАНИЙ /див. мотор/ - забезпечений моторовими рушіями, напр., моторизовані артилерія - артилерія, що, замість коней, має моторові рушії.

МОТОРОВИЙ /див. мотор/ - урухомлюваний мотором.

МОТОЦІКЛ, МОТОЦІКЛЕТ /лат. -motor - рушій, гр. kyklos - коло/

ЛО-/ - двоколісна моторова самокатка з середопальним рушієм.

МОТОЦИКЛІСТ /див. мотоцикл/- особа, що їздить на мотоциклі або може його ремонтувати.

МОТТО /іт. motto - слівце/- I. провідна думка, написана на початку книги або у розділу як гасло /е п і г р а ф /; 2. дотепний вислів.

МОФЕТА /фр. з есп. мofeta - копальневий газ / - вуглекислий газ, що виходить із землі /зокрема в копальннях/.

МОХАММЕД /не Магомет/ ар. "славний"/ - основоположник релігії ісламу /7 стол. по Хр./.

МОХАММЕДАННИН /див. М о х а м - м е д/ вірянин мухаммедової релігії.

МОХАММЕДАНСТВО /див. М о х а м - м е д/ - Мухаммедова релігія, що поєднує в собі основні риси юдейства, християнства й інших віровизнань /початок 7 ст. по Хр./.

МОЦІОН /нім. Motion з лат. motio - рух/- прогулянка.

МОШЕЯ /ар./ - мечеть, мухаммеданський храм.

МОШУС /лат. müssiss з гр. moskow/ оленеподібна тварина південного Сибіру, що має на животі зализи, з яких добувають мускус.

МУАР /фр. moire / - вовняна або шовкова тканина.

МУДІР /ар./ - начальник адміністративної округи /в Туреччині/ або провінції /в Єгипті/.

МУЕДЗІН /ар./ - служник при мечеті, що з мінарету скликає на богослужбу вірян.

МУЗА /гр. Musa / - I. одна з дев'ятьох богинь мистецтва, науки в грецькій мітології /Мель помена - трагедії, Ерато - поезії, Терпсіхора - танців, Талія - комедії, Евтерпа - музики, Уранія - астрономії, Калліопа - красномовності, Кліо - історії, Полігімнія - лірики; 2) поетична творчість, Земельо поетичного надихнення.

МУЗАГЕТ /гр. μιμαρέτεω / - I. провідник муз /Аполлон/, 2. літературний альманах, що його в 1920 р. видали українські письменники в Києві.

МУЗЕЙ /лат. μυσεῖον з гр. μυσεῖον - храм муз/- установа, що збирає й систематизує пам'ятки мистецтва, природи, побуту, про мисловості, культури з науковою метою.

МУЗЕОГРАФІЯ /гр. μυσεῖον - храм муз, γράφω - пишу/- опис музеїв та їх експонатів.

МУЗЕОЛОГ /див. музей + гр. logos - наука/- знавець чи дослідник музеїв.

МУЗЕОЛОГІЯ /див. музей + гр. logos - наука/- наука про музеї.

МУЗИКА /гр. μουσική / - гармонійне поєднання звуків, що відображають настрої, почуття, думки

МУЗИКАЛЬНІСТЬ /див. музика/- I. мелодійність, милозвучність, співність, 2. здатність виконувати музичні твори або

творити мелодії для співу чи й гри на музичних інструментах.

МУЗОМАНІЯ /гр. Musa, шанапри-
страстъ/- пристрасть до мисте-
цтва, до музики.

МУЛ /лат. mulus / - помісъ /гіб
рид/ осла й коня.

МУЛАТ /есп. mulato / - нащадок
від шлюбу білих з муринами.

МУЛЛА /ар. mawla - пан/- моха-
ммеданський духівник, богослов,
науковець, учитель.

МУЛІНАЖ /фр. moulinage / - су-
кання м у л і н е /шовкових
ниток/.

МУЛІНЕ /фр. moulinet / - I. рух
шпагою навколо себе, щоб відби-
ти супротивника /у фехтуванні/
2. різокольорові сукані шовко-
ві нитки.

МУЛІТ /вл./ - вогнетривкий і
кислототривкий матеріал із то-
пленого кварцу, що з нього ви-
готовляють бритвали, свічки до
автомобільних моторів тощо.

МУЛЯЖ /фр. moulage / - виливок з
гіпсу або з воску, що точно від-
творює форми даного предмету -
овочів, органів тіла або що.

МУЛЬДА /нім. Mulde / - I. жоло-
бок, через який наладовують си-
ровину до мартенівських печей;
2. широка замкнута округла або
еліптична западина всередині у-
вігнутої фалди земної кори/ге-
ол./.

МУЛЬТИВІБРАТОР /лат. multum -
багато, vibrare - дріжати/ви-
сокочастотний ламповий генера-
тор змінної частотності із двох

електродних ламп /у радіоприй-
мачах/.

МУЛЬТИПЛІКАТОР /лат. multipli-
cator - множник/- I. прилад
розмножувати текст, 2. прилад
вимірюти величину електрично-
го струму, 3. споруда для на-
гнічування до великого тиску
води в парогідрравлічні преси.

МУЛЬТИПЛІКАЦІЯ /лат. multipli-
cation - множення/- I. множен-
ня чисел, 2. зафільмовані ма-
люнки.

МУЛЬТИПЛІАН /лат. multum - ба-
гато, planum - площа/- кіль-
карамовий літак.

МУМІФІКАЦІЯ /див. м у м і я/-
I. препаратування трупів на мумії,
2. змертвіння частини жи-
вого організму.

МУМІЯ /ар. mumiya з перського
шам - віск/- I. препаратований
протигніттевими речовинами
труп, 2. заскорузла в певному
обсязі звичок або й думок лю-
дина; малорухлива фізично лю-
дина.

МУНДИР /фр./ - офіційний вій-
ськовий або урядовий одяг.

МУНДШТУК /нім. Mundstück /-I.
залізni кільця біля вудел у
кінській вуздечці, 2. цибух,
що в нього вставляють цигар-
ку, щоб палити, 3. деталь муз-
ичного бляшаного інструменту,
до якого музикант прикладає губи,
щоб видобувати мелодію.

МУНІЦИПАЛІЗАЦІЯ /лат. munici-
pium - самоуправна громада/-
надання міському або сільсько-

му самоврядуванню права власності на будівлі або землі, природні добра тощо.

МУНІЦІПАЛІТЕТ /фр. municipalité / - сільське або міське самоврядування.

МУНІЦІПАЛЬНИЙ /див. муніципалітет/- самоуправний, належний до самоврядування.

МУНІЦІПІЯ /лат. municipium / - місто, що має право самоврядування /в стародавній римській державі/.

МУНІЩІЯ /лат./ - приласи до військової зброї /порох, патрони, тощо/.

МУРА /іт. murra з лат. murrinus / - камінь, що з нього за давніх часів виробляли коштовні чаши.

МУРЕНА /лат. mugilena / - риба з родини вугрів /понад метр завдовжки/, відома з римських часів.

МУРЗА /тат./ - шляхетський титул у татар /див. мірза/.

МУС /фр. mousse / - желе з ово-чевого соку.

МУСКАРИНА /лат. musca - муха/- отруйний алкалоїд, що ним знищують мух.

МУСКАТ /фр. muscat з лат. muscas / - гатунок винограду, а також вина з нього.

МУСКАТЕЛЬ /фр./ - солодке вино з мускату.

МУСКАТНЕ дерево /фр. masticier з лат./ - тропічне де-

рево, що на ньому ростуть за-пашні горіхи.

МУСКОВІТ /від Москва - моско-віт/- безбарвний прозорий або білий калійний лосняк, що його добувають в Альпах, у Швеції, в Півн. Америці, Фінляндії, на Уралі, на Соловках, у Саянських горах тощо і використовують в електротехніці, металургії тощо /колись вставляли у вікна , замість скла/.

МУСКУЛ /лат. musculus / - м'я-сень, м'яз /а на т./.

МУСКУЛЯТУРА /див. мускул/ - м'ясні організму.

МУСКУС /лат. mucus із санс./ - органічна речовина із специфічним запахом, що її виділяють особливі залози в самців одного виду оленів /кабарга/.

МУСЛІН /фр. з індусь./ - ніжна тонка тканина.

МУСОН /фр. mousson з ар. ма-зім - сезон, або з мал./ - пе-ріодичний вітер, що влітку віс з океану на суходіл, а взимку з суходолу на океан у деяких тропічних обширах /Індійський океан, східні береги Африки , північні береги Австралії/.

МУССАВАТ - національна партія Азербайджану, що боролася про-ти російсько-большевицької о-купниції й була при владі Азер-байджану 1918-20 р. /знищена в боротьбі російською червоною армією/.

МУСТ /лат./ - сік із свіжого винограду чи з іншої садовини.

МУСТАНГ /англ. mustang з есп. *muestengo*/ - дикий кінь півден-ної Америки.

МУСТЬЄРСЬКА д о б а /від фр. містечка *Moustier* / - доба пер-вісної культури, останній етап п а л е о л і т у /дoba льодо-виків в Європі/.

МУСУЛМАНИН /ар. *muslim* / - мо-хаммеданин, вірянин 'мохамме-дансько' релігії, ісламу.

МУСУЛМАНСТВО /див. м у с у л - ма н и н/- мохаммеданська ре-лігія, іслам.

МУТАЦІЯ /лат. *mutatio* - зміна/- 1. зміна спадкових властиво-стей організму /б і о л./, 2. зміна голосу в підлітків.

МУТАШЕРИФ /ар./ - адміністратив-ний начальник округи в Туреччи-ні.

МУТУАЛІЗМ /лат. *mutuus* / - вза-ємокорисна для обох організмів с и м б і о з а .

МУФЛЯ /нім. *Muffel* / - вогнетри-вкий глиняний посуд, що в ньо-му випалюють порцелянові або металеві вироби.

МУФЛЬОН /фр. *mouflon* з іт./ - ди-кий гірський баран /Корсика, Са-рдинія/.

МУФТА /нім. *Mufte* / - 1. хутря-не убрання для зігрівання рук / у жінок/, 2. злучник для з'є-днування двох валів, каблів чи інших технічних деталів.

МУФТИ /ар./ - мохаммеданський бо-гослов, духівник, правник, ко-ментатор корану, суддя.

МУШКАТ, див. м у с к а т .

МУШКАТИЛЬ /н.-лат. *muscatel* / - різні речі, уживані як припра-ва /кориці, гвоздички, калган, тощо/

МУШКЕЛЬ /нім. *Muschkeulez* гол/ - киянка, дерев'яний бондарсь-кий молоток.

МУШКЕТ /фр. *mousquet* / - вах - ка рушниця /давнього зразка/, що з неї стріляли із стояка.

МУШКЕТЕР /фр. *mousquetaire* / - озброєний мушкетом воїк.

МУШКЕТОН /фр. *mousqueton* / -ста-ровинна кіннотна короткоцівко-ва рушниця, заладовувана кіль-кома набоями.

МУШТАБЕЛЬ /нім. *Massstab*/ - під-ставка під руку в майстерстві, щоб не дрижала рука.

МУШТАРДА /іт./ - особливим спо-собом приготовлена гірчиця.

МУШТЕДИ /персь./ - виці духов-ники в Персії.

МХІТАРИСТИ /вл./ - вірменські ченці-католики, що з 18 століт-тя живуть в Італії /біля Вене-ції/ і мають завдання ширити поміж вірменами католицизм, вір-менську мову та літературу.

МЦІРІ /груз./ - молодий чернець - послушник у грузинів.

МЮЗЕТА /фр. *musette* / - 1. по-дібний до сопілки музичний ін-струмент /у французів/, 2. ве-селий танок.

МЮЗИКГОЛ /англ. *music-hall* / -І. своєрідна вистава /вар'єте/ з

цирковими атракціями, 2. театральна зала для музичних, балетних, акробатичних тощо вистав.

МЮЛ-МАШИНА/англ. mule-jenny / - прядильна машина з диференційованими процесами скручування, сукання тощо.

МЮЛЬК /тат./- приватне земле-володіння в кавказьких мусулманів.

МОНХЕН-ШНАВЦЕР /нім./- порода собак-сліжаків.

МОНЦКАБІНЕТ /нім. Münze - монета + кабінет/- музей або його відділ, де зібрані монети та медалі.

МОНЦМАЙСТЕР /нім. Münzmeister / - урядовець, що перевіряє пробу й вагу коштовних металів у монетному дворі.

МЮРИД /ар./- послідовник або учень імама чи шейха

в мусулманів, вихований у не-нависті до вірян інших релігій МОРИДИЗМ /ар. "мюрид" - послушник/- містичний рух кавказьких народів за часів імперіялістичного завоювання Кавказу Росією /зліквідований 1851 р., провідник Шаміль/.

МОТЮЕЛІЗМ /фр. mutuellisme із mutuel- взаємний/- 1. соціально-економічна теорія Прудона, 2 система взаємодопомоги та кредитування дрібних промисловців у Франції.

МОТЮЕЛІСТИ /див. мютюелізм/- 1. члени політичної організації, заснованої в Ліоні 1833 року, що змагали до соціальної матеріальної рівності, 2. прихильники мютюелізму, 3. учасники теперішніх допомігових організацій у Франції.

НАБЕЛЬ /нім. Nabel/- розжарена скляна кулька, що й з допомогою прикладеної до неї рури, дмухаючи в останню, надає форми певного скляного виробу.

НАБОБ /англ. з ар. naawab/- представник/- титул князів, також багатих людей в Індії.

НАВА /лат./- 1. кожна подовжня частина базиліканського храму, відділена від іншої частини колонами, 2. середуща частина kost'олу.

НАВАРХ/гр. navarchos/- командувач морської флоти в стародавніх греків.

НАВАХА /есп. navaja/- довгий складаний ніж, що править за зброю в еспанців.

НАВІ /ст.-слов./- 1. духи, що посилали людям смерть, 2. смерть.

НАВІГАТОР /див. на віга- ці я/- мореплавець.

НАВІГАЦІЙНИЙ /див. на віга- ці я/- судноплавний, належний до навігації; н-ий закон про експорт та імпорт товарів кораблями.

НАВІГАЦІЯ /лат. navigatio/- мореплавство/- 1. період плавання кораблів в обширах, де цілорічне плавання неможливе, 2. наука про керування кораблем, 3. судноплавство /взагалі/.

НАВМАХІЯ /лат. navis/- корабель, гр. πανθε - бій/- удаваний морський бій у цирку в стародавньому Римі.

НАВМАХІЯРИ /див. на віга- ці я/- дієві особи в навмахіях.

НАВРУЗ /персь./- перший сонячний день у персів.

НАВСІКАЯ /вл./- дочка царя Алкіноя, що допомогла Одіссееві при аварії його корабля.

НАВТИКА /лат. navis/- корабель/- наука судноплавства.

НАГІЯШІ /ар. nāhiyah/- почесний титул абесінських королів.

НАГАН /бельг. vl./- назва одинієї з систем пістолів.

НАДИР /ар./- протилежна до зеніту точка небесної сфери /під горизонтом/, місце, де в даний момент стоїмо.

НАЗАЛІЗАЦІЯ /фр. nasalisation з лат. nasalis - носовий/- вимова звука з носовим резонансом /л і н г в./.

НАЗАЛЬНИЙ /фр. nasal з лат./ - носовий.

НАЗАРЕТ /гебр./- 1. стародавня гебрейська секта аскетів, 2. гебрейська назва первісних християн, 3. група німецьких мальярів, що малювали на релігійні теми.

НАЗИР /ар./- титул для урядовців вищої ранги в Туреччині.

НАІБ /ар./- 1. султанів намісник /у колишній Туреччині/ 2. помічник судді або мулли в Туреччині та в інших східніх країнах.

НАІВНИЙ /фр. *naif* / - просто - душний, безпосередній, щирий, 2 дурненький.

НАІДИ /гр. *naias, nais* / - водні черви.

НАЙТОВ /гол. *naatouw* / - мотуз, що ним зв'язують корабельні снасті.

НАКІБ /тур./ - начальник.

НАКТОВЗ /гол. *nagthuis* / - скринька з скляною покришкою, де міститься корабельний компас.

НАКХИ /санс./ - мандрівні індуські ченці-аскети.

НАМАЗ /ар./ - молитва, що йї мусулмани відбувають п'ять разів на день.

НАНДУ - американський струсь.

НАНІЗМ /гр. *nan(n)os* - куцан, ліліпут/- карликовий зріст /перід, звироднілість/.

НАНКА / від міста Нанкін/-жовтого кольору китайська шовкова тканина, китайка.

НАНСУК /індусь./ - тонка бавовняна білизняна тканина /подібна до полотна/.

НАОС /гр. *naos* - храм/- віddіл у стародавніх грецьких храмах, де стояли статуї богів.

НАПЕТ /гр. *Napaia* / - гайові та лугові німфи у грецькій мітоложності.

НАПОЛЕОНДОР /фр. *napoleon d'or* / - золота монета /20 франків/ за часів Наполеона I та Наполеона II.

НАПОЛІТЕН /фр. назва Неаполя/-

гатунок м'якої вовняної тканини, що йї вперше почали виробляти в Неаполі.

НАР /тат./ - одногорбий верблюд, також гібрид одногорбого й двогорбого верблюдів.

НАРАТОР /лат./ - оповідач.

НАРАЦІЯ /лат./ - оповідь, виклади.

НАРВАЛЬ /швед./ - одноріг, зуборіг, китоподібна тварина/ в Арктиці/.

НАРГІЛЕ /персь./ - довга люлька, що має резервуар з водою, крізь яку проходить дим, ідучи до рота.

НАРД /гр. *nardos* / - трависта ароматична рослина з родини валеріянових, також запашна речовина з кореня цієї рослини /Гімалая/.

НАРЗАН /груз./ - кисловодське мінеральне джерело, також лікувальна вода з цього джерела

НАРКОДИСПАНСЕР /гр. *narkē* - одування + диспансер/ - диспансер, де лікують наркоманів /морфіністів, кокаїністів алькоголіків тощо/.

НАРКОЗА /фр. *narcose* з гр *narkē* - задубіння/- знецуплення організму наркотичними речовинами.

НАРКОЛЕІСІЯ /гр. *narkē* - одування, *lēpsis* - напад/- сонливість, падіння тонусу організму /ме д./.

НАРКОМАНІЯ /гр. *narkē* - одування, *mania* - безумство, при-

страстъ/- хоробливий нахил до вживання наркотичних речовин.

НАРКОТИЗАЦІЯ /див. нарко-
за/- знецюлювання, присиллян-
ня організму з допомогою нар-
котичних засобів.

НАРКОТИК /гр. наркотікос -дур-
маний/- речовина рослинного
походження, що має властивість
впливати на головний мозок і
цим присипляти, п'янити або
знецюлювати чи знеболювати ор-
ганізм /кокаїн, морфій, алько-
голь тощо/.

НАРКОТИЧНИЙ /див. нарко-
т и к/- дурманний, п'янкий, сно-
твірний.

НАРТЕКС /гр. *narthēx* /-І. рос-
лина, що на її стеблі Прометей
приніс на землю вогонь/м і т./
2. прибудівка для біснуватих,
оглашених та спокутників при
стародавніх храмах.

НАРЦЕНА /лат. narcе з гр. *narcē* /- алькальоїд опію, заспо-

кійливий лік, $C_{23}H_{27}NO_7$ /м е д/

НАРЦІЗ /гр. *Narkissos* /-І. юнак,
що побачив у воді своє обличчя
і, закохавшись у свою вроду, з
туги помер та перетворився в
квітку /м і т./, 2. назва квіт-
кової рослини, 3. самозакохана
людина, що милується своєю вро-
дою.

НАРТИ /фін./- лещата, лижви, са-
ни у фінів та сибіряків.

НАРЦІЗМ /див. нарциз/-са-
моеротизм, хоробливе замилуван-
ня в своєму тілі, статеве збо-
чення.

НАРЦИТИНА /лат./- добувана з
цибулин водяних нарцизів блю-
вотна речовина.

НАСТІЯ /гр. *nastos* /- згинан-
ня органів рослин під діянням
середових чинників самої рос-
лини, а не зовнішніх, як це є
в явищах тропізму або що.

НАСТУРЦІЯ /лат. *Nasturtium* /-
красоля, декоративна /садова/
рослина з родини красолевих/з
Америки/.

НАТАГАЙ /тат./- бог-творець у
татар.

НАТИВІЗМ /лат./- наука про те,
що пізнання та уявлення про
стору й часу властиві людині
з природи /п с и х./.

НАТР, НАТРІЙ /с.-лат. *natrium*
- хемічний елемент /Na/, атом.
вага 22,997, метал, складник
кухенної солі; н а т р ї д -
к і й - гідрат оксиду натрію
/Na OH/.

НАТРОВА салітра - азот-
нокислий натр, уживаний як до-
бриво для ґрунту.

НАТРОКАЛЬЦІЙ /див. н а т р +
к а л ь ц і й/- безбарвний мі-
нерал, суміш вуглець-4 оксиду
натру, вапна й води.

НАТРОЛІТ /лат. *natrium*, гр.
lithos - камінь/- мінерал, що
складається з глинки, крем'ян-
ки й води.

НАТУРА /лат. *natura* - природа/
І. природа, 2. вдача людини
/характер, темперамент/, З. об'-
ект, що його змальовує мальляр,
4. товари чи продукти, що ними

замість грошей, платять повинності.

НАТУРАЛІЗАЦІЯ /фр. naturalisation/- I. одержання прав громадянства в чужій країні, 2. при звичаєння тварин або рослин до кліматичних та ґрутових особливостей чужого краю.

НАТУРАЛІЗМ /фр. naturalisme з лат. natura - природа/- I. перенесення законів і форм природи на інші сфери дійсності/у філ./, 2. напрям у літературі й мистецтві, що намагається копіювати дійсність/19ст/ З. обоження природи.

НАТУРАЛІЗУВАТИ /фр. naturaliser з лат./- надавати чужинцеві права громадянства даної країни.

НАТУРАЛІСТ /див. натуралист/- I. прихильник натурализму, мистець, що намагається адекватно відображувати в своїх творах дійсність, 2. дослідник природи.

НАТУРАЛІЯ /див. натура/- природні предмети, твори природи.

НАТУРАЛЬНИЙ /лат. naturalis - природний/- I. природний, не штучний, ширий, справжній/золото або що/ , н-ні числа - цілі додатні числа: 1, 2, 3, 4 і т.д.; н-ні логаритми - логаритми, що їх обчислюють за основовою $e = 2,71828\dots$

НАТУРИЗМ /лат. natura/- шанування сил природи.

НАТУРНИК, НАТУРНИЦЯ /див. натура/- особа, що її увід-

повідній поставі змальовує мистець.

НАТУРФІЛОСОФІЯ /див. натура + філософія/- філософія природи, наука про розвиток природи./Шеллінг/.

НАТЧЕЗИ - одно з індіянських племен Півн. Америки.

НАТЮРМОРТ /фр. nature morte -- мертві природи/- малюнок неживих предметів природи, побуту /овочів, квітів, убитих птахів риби тощо/.

НАФТА /гр. naphtha/- ропа, кип'ячка; складна течна речовина / головний складник - вуглеводень/, що з неї способом дектиляції добувають бензину, гас, вазеліну, різні мастила та інші пальні речовини.

НАФТАЛІНА /див. нафта/ вуглеводень ароматичного ряду, що його добувають із кам'яновугільної смоли / $C_{10}H_8$ /.

НАФТЕНИ /див. нафта/- вуглеводні /складники нафти/.

НАФТОЛЬ /гр. naphtha, лат. oleum - олія/- складова частина кам'яновугільної смоли / $C_{10}H_8OH$ /, уживана в медицині, в техніці.

НАЦІЗМ, див. націонал-соціалізм.

НАЦІОНАЛІЗАЦІЯ /фр. nationalisation з лат. / - удержання приватної власності /промисловості, земних дібр /за програмою комунізму вся приватна власність мусить бути націоналізована, тобто передана у власність держави; послідовно на-

ціоналізація здійснена в ССР, наслідком цього людність перетворена на державних невільників/.

НАЦІОНАЛІЗМ /фр. nationalisme, лат./- політичний напрям, що за вирішний чинник історичного процесу вважає націю й цому чинникові підпорядковує всю дійсність/реакційний фашистський та російсько-комуністичний націоналізм забезпечує привілеї тільки панівній нації /нація вищої раси або "старшого брата"/, намагаючись інші нації зробити погноем для свого зростання/.

НАЦІОНАЛІСТ - прихильник націоналізму, член національної або націоналістичної партії, супротивник інтернаціоналізму.

НАЦІОНАЛ-ЛІБЕРАЛИ /нім. Nationalliberale з лат./- назва деяких партій в Європі до 1918р.

НАЦІОНАЛ-РЕФОРМІЗМ, див. реформізм.

НАЦІОНАЛ-СОЦІЯЛІЗМ - заїніційований від Гітлера і невідривний від його особистості політичний рух у Німеччині, що в основному спирається на засновану від Гітлера й від нього авторитарно керовану так звану націонал-соціалістичну робітничу партію /1921-1945/. Згідно з двадцятипунктовою програмою, націонал-соціалізм ставив мету створити велику німецьку імперію і всупереч Версальській угоді, що забороняла Німеччині озброюватись, створив армію; ставши на позиції расової

політики, націонал-соціалізм повів боротьбу за так званий життєвий простір для німецького народу із завданням винищити інші, так звані меншевартісні народи, а в першу чергу гебреїв; поруч із цим націонал-соціалізм у внутрішній політиці здійснив деякі соціальні заходи, оголосивши рівність усіх громадян щодо прав і обов'язків, загальну трудову повинність для загального добра, соціальне уbezпечення, земельну реформу, удержання трестів і концернів, заборону спекуляції; уряд націонал-соціалізму був суворо централізований, німецький народ був оголошений за найбільше вартісний расово народ, навіть серед народів так званої арійської раси; германська мітологія та передistorія була піднесена на рівень релігії, що мала заступити християнство; як однопартійна й тоталітарна система націонал-соціалізм по боровав комунізм, соціалізм, лібералізм, масонство, релігійні секти, реакціонерство; кожний, хто не визнавав націонал-соціалістичного уряду, розглядався як ворог держави, і мав бути знищений.

НАЦІОНАЛ-СОЦІЯЛІСТ - член націонал-соціалістичної гітлерівської партії, що була при владі 1933-1945 р.р.

НАЦІОНАЛЬНА гвардія /фр. la garde nationale/- добровільна армія з населення у Франції за часів революції.

НАЦІОНАЛЬНИЙ /лат./ - належний до нації, притаманний народові.

НАЦІОНАЛІЗМ збори - 1. об'єднане засідання обох палат парламенту у Франції для виборів президента або для перегляду конституції, 2. назва парламенту в деяких країнах.

НАЦІОНАЛІСТЪ - народність, належність до нації.

НАЦІЯ /лат. natio - народ/- спільнота народу однієї культури, мови, психології, вдачі.

НАШАТИР /ар./ - хлор-амоній або амоніякова вода, салм'як.

НАЯДА /гр. naia - із падтекти/- русалка джерел і рік /у стародавній грецькій мітології/, 2. платівчасто-зябрим'якуни /з о о л./.

НЕАНДЕРТАЛЬСЬКА людина /неандертальська людина/- людина льодового періоду /назва від Неандертальської долини над Райном, де знайдено в 1856 році рештки цього типу людини/.

НЕАПОЛІТАНСЬКА жовтянка /вл./ - золотовата фарба з амоніякової води, галуну, олив'яних білил та антимону.

НЕБУЛЯРНИЙ /лат. nebula - туман/- мріяковинний; н-на гіппотеза - космогонічна теорія Канта-Ляплася, що пояснює походження Сонцевої системи із мріяковини розжарених газів.

НЕВМИ /с.-лат. neuma / - система середньовічних нотних зна-

ків без ліній /9 - 12 стол. /.

НЕВР... НЕВРО... /гр. neuron - жила/- у складених словах указує на зв'язок даного поняття з нервами, напр., невралгія.

НЕВРАЛГІЧНИЙ /див. невралгія/- прикметний для невралгії, спричинений невралгією. /м е д./.

НЕВРАЛГІЯ /гр. neuron - нерв, жила, algos - біль/- біль уздовж нерва в наслідок простуди, інфекції, порушення виміни речовин в організмі /м е д./.

НЕВРАСТЕНІК /див. неврастенія/- хворий на неврастенію, слабонервний.

НЕВРАСТЕНІЯ /гр. neuro - нерв, жила, astheneia - слабість/- хвороба нервів у наслідок виснаженості або перевтоми, з ознаками утомлюваності, нахилу до гіпокондрії, до настирливих думок тощо.

НЕВРИЛЕМА /гр. neuron - жила, lemma - шкірка/- оболонка нервових волокон.

НЕВРІТ /див. невропатія/- 1. запалення нерва, 2. паросток нервової клітини.

НЕВРОГЛІЯ /гр. neuron - жила/- волокнисті клітини в проміжках між нервовими клітинами.

НЕВРОГРАФІЯ /гр. neuron - жила, grapho - пишу/- опис нервів.

НЕВРОГЛЬОБУЛІНА /гр. neuron - жила, лат. globulus - кулька/- білковина сірої маси мозку та

невроглієвої речовини/а на т/
НЕВРОЗА /див. невр.../- I. нервова хвороба функціонального характеру, без анатомічних змін у нервовій системі.

НЕВРОЛОГ /гр. neuron - жила, logos - слово, наука/- фахівець у неврології, лікар нервових хвороб.

НЕВРОЛОГІЧНИЙ /див. н е в р о л о г і я/- належний до неврології, науки про нерви.

НЕВРОЛОГІЯ /див. н е в р о л о г - наука про будову, функцію й хвороби нервової системи.

НЕВРОМА /гр. neuron - жила, logos - наука/- пухлина на нервовій тканині /м е д./.

НЕВРОН /гр. neuron - жила/-клітина нервової системи /складається з тіла нервової клітини та паростків: н е в р и т і в і д е н д р и т і в.

НЕВРОПАТ /див. н е в р о п а - тія/- хворий на нерви.

НЕВРОПАТИЯ /гр. neuron - нерв, pathos - страждання/- нервовість, схильність до функціональних хвороб нервової системи.

НЕВРОПАТОЛОГ /див. н е в р о ... + п а т о л о г і я/- знавець невропатології, лікар нервових хвороб.

НЕВРОПАТОЛОГІЯ /див. н е в р о ... + п а т о л о г і я/-наука про хвороби нервової системи.

НЕВРОСКЛЕРОЗА /див. н е в р о скл е р о з а/- ствердлість

нервових клітин /м е д. /.

НЕВРОТОМІЯ /гр. neuron - жила, tomē - розтин/- хірургічний розтин нерва.

НЕВРОФАН /гр. neuron - жила, нерв, phanos - ясний, прозорий/- нервові нитки в ектоплазмі найпростіших тваринних організмів.

НЕВРОФІБРИЛЛ /гр. neuron -жила, fibrilla - волокно/- особливі ниткоподібні елементи в протоплазмі нервових клітин та їх паростків.

НЕВТРАЛІЗАЦІЯ /лат. neutralis - неприналежний із neuter -жоден із двох/- I. вилучення з дії, з процесу, 2. припинення хемічної реакції, 3. один із підступних тактичних способів боротьби російського комунізму /особливо за часів революції/, коли большевизм усілякими обіцянками селянству /соціальнізація землі, замість націоналізації, за програмою, та побудови комун/ знеочочував селянство боротися взагалі проти когобудь і цим фактично сприяти большевизмові.

НЕВТРАЛІЗУВАТИ /лат.-I. зрівноважувати протилежності, 2. знищувати кислотні властивості розчину з допомогою лугів або, навпаки, - лужні властивості з допомогою кислот, 3. змушувати до невтральності, байдужости.

НЕВТРАЛІТЕТ /лат. neutralis/- неутручення, байдужість.

НЕВТРАЛЬНИЙ /лат. neutralis з neuter- ні цей, ні той/-I. без

сторонній, байдужий, 2. не ки-
слотний і не лужний, 3. нена-
снажений електрикою, ненамаг-
нетований.

НЕВТРАЛЬНІСТЬ /див. н e в т-
р а л ь н и й/- I. стан речо-
вини, що не має ні кислотних,
ні лужних властивостей, 3. не-
втручення, безсторонність.

НЕВТРОН /лат. neutrum -ніякий/-
ненаснажена електрикою част-
ка атомового ядра.

НЕГР /нім. Neger з есп. negro,
з лат. niger - чорний/- мурин,
людина чорної раси.

НЕГРИТОСИ /есп./- чорношкіре
плем'я пігмеїв на Малайських
островах.

НЕГРОУДИ /див. н e г р/- чор-
ношкірі народи.

НЕГАДИН /іт. negadina із нега-
(tivo)dina /- радіоприйма-
нізької анодної напруги.

НЕГРОФАГ /фр. nègre, гр. pha-
gos - той, що пожирає/- супро-
тивник визволення негрів, обо-
ронець торгівлі ними.

НЕГРОФІЛ /фр. nègre - мурин, гр.
phileb - люблю/- оборонець не-
грів, їх повноправности.

НЕГАТИВ /лат. negativus -від'-
ємний/- обернене зображення на
фотографічній пластиці.

НЕГАТИВІЗМ /див. н e g a t i v-
дух заперечення.

НЕГАТИВНИЙ /див. н e g a t i v-
- від'ємний, заперечний.

НЕГАТРОН /англ. із nega(tiv)-
електрони/- чотириелек-

тродна електронна лампка /еле-
ктротех./.

НЕГАЦІЯ /лат. negatio /- запе-
речення.

НЕГЛІЖЕ /фр. négligé /- I. ран-
кове хатне убрання, 2. недба-
лий одяг, недбалий зовнішній
вигляд людини.

НЕГЛІЖУВАТИ /фр. négliger /-
недбало ставитись до чогось,
нехтувати щось, когось.

НЕГОСОВАНІЙ в е к с е л ь -
перепроданий вексель.

НЕГОСУВАТИ - I. перепродувати
векселі заради зиску, 2. бути
посередником.

НЕГОЦІЯНТ /лат. negotium - ге-
шефт, комерційна справа/- ку-
пець, торговець.

НЕГРЕТТИ /есп. від імені графа
Negretti /- порода тонкорун-
их овець.

НЕГУС /англ. з абес./- титул
абесінського царя.

НЕГУС-НЕГЕСТИ /абес. "цар ца-
рів"/, див. н e g u s .

НЕДИСКРЕТНИЙ /фр. з лат. dis-
cretus /- той, що не вміє бе-
регти таємниць, балакун.

НЕЗОЛОГІЯ /гр. nēsos - острів
logos - наука/- наука про ос-
трови, островознавство.

НЕТА /вл./- богиня мудрости й
мистецтва у стародавніх єгиптян

НЕКОНСЕКVENTНИЙ /див. ко н-
секвентний/- непослі-
довний.

НЕКРОБІОЗА /гр. nekros - мер-

твій, bios - життя/- стан по вільного завмирання клітин або тканин організму.

НЕКРОЗА /гр. nekros - мертвий/- див. гангrena.

НЕКРОЛАТРІЯ /гр. nekrolatreia/- обожування померлих.

НЕКРОЛОГ /гр. nekros - мертвий logos - слово/- життєпис не давно померлої людини, допис у часописі про життя та діяльність померлого.

НЕКРОМАНТІЯ /гр. nekros - мертвий, manteia - ворожіння, відування/- викликання духів померлих з метою ворожіння.

НЕКРОПІЛЬ /гр. nekros - мертвий polis - місто/- "місто померлих", цвинтар біля міста/у стародавніх римлян, єгиптян, етрусків тощо/.

НЕКРОТОМІЯ /гр. nekros - мертвий, tomē - розтина/- анатомування трупа.

НЕКРОФІЛІЯ /гр. nekros - мертвий, phileō - люблю/- психічна хвороба, коли хворий опанований манією до статевих зносин з померлими.

НЕКРОФОБІЯ /гр. nekros - мертвий, phobos - страх/- хоробливий страх перед померлими.

НЕКТАР /гр. nektar /-I. напій, що його вживали боги на олімпії/ через це були безсмертні/ в реалії стародавніх греків/, 2. сік деяких квітів, що приваблює комах і цим сприяє обилькованню квітів, напр., з нектару багатьох квітів бджоли вироб-

ляють мед /бот./, див. ще нектарник.

НЕКТАРГІ, див. нектарник.

НЕКТАРНИК /див. нектар/ - квітковий орган, що виробляє медовий сік - нектар.

НЕКТОН /гр. nekton - те, що плаває/- морські тварини, що вільно плавають /відмінно від тих, що їх переносить вода/.

НЕЛЕГАЛЬНИЙ /див. легальний/- незаконний, таємний.

НЕЛЬМА /лат. Nelma /- один із видів так званої білорибиці /в північних річках/.

НЕМАТОДИ /гр. nemata(nematos) - нитка/- один із видів круглих, ниткоподібних червей/більшість паразитичні/.

НЕМАТОЦІСТИ /гр. nēma(nēmatos) - нитка, kistē - скринька/- жала для нападу й захисту в поліпів та медуз.

НЕМЕЗІДА /гр. Nemesis /-I. богиня помсти за злочини /в стародавній грецькій мітології/, 2. помста, кара за злочини.

НЕМЕЙСЬКИЙ лев /вл./ - мітичний лев, що його забив Геркулес.

НЕМЕЙСЬКІ ігри /вл./ - ігри на пошану Зевса, що відбувалися щотри роки в Немейській долині.

НЕМЕРТИНИ /гр. Nēmertēs /-подібні до плескатих червей глисті.

НЕНІЯ /лат. Nenia - богиня голосіння й похоронів у стародав-

ніх римлян/- похоронна пісня , що її співають голосільници на похоронах у багатьох народів, - голосіння.

НЕНЦІ - народ полярної тундри, неправильно: самоїди.

НЕО... /гр. neos - новий/- у складених словах заступає слово "новий", "ново", напр., и е о романтизм.

НЕОВІТАЛІЗМ /див. и е о...+ в і т а л і з м/- філософський напрям, що доповнює механістичне пояснення життя закономірністю нематеріальних факторів, тобто поєднує механістичний світогляд з віталізмом.

НЕОГЕГЕЛІЯНСТВО - поєднання гегелівського ідеалізму з кантіянством /Філ./.

НЕОГЕН /гр. neos - новий, геноз - народження/- період в геологічній історії Землі, що ділиться на міоцен і піоцен /до цього періоду належить утворення нафти/, див. кайнозойська ера.

НЕОГРАФІЯ /гр. neos - новий, grapho - пишу/- новий правопис.

НЕОДАРВІНІЗМ /див. и е о... + д а р в і н і з м/- метафізичний напрям дарвінізму, започаткований від Вайсмана, див. також вайсманізм.

НЕОДИМ /гр. neos - новий, di - dymos - подвійний/- хемічний елемент /Nd/, атом. вага 144,27, метал із групи рідких земель.

НЕОЗОЙСЬКА доба /гр. neos новий, bios - життя/-

новий, neos - життя/- див. ка й н о з о й съ ка ера.

НЕОІМПРЕСІОНІЗМ /гр. neos - новий, див. і м п р е с і о - н і з м/- мистецький напрям у мальарстві, що намагається звести творчий процес у наукову площину /XIX стол./.

НЕОКАНТИЯНСТВО /див. и е о...+ к а н т і я н с т в о/- декілька напрямків у філософії I9 ст. що повернулись до Канта, прийнявши за основу філософії не метафізику, а теорію пізнання /Лянгє, Лібман, К.Фішер, Коген, Наторп та ін./.

НЕОКЛЯСИК /див. и е о...+ к л я с и к/- послідовник неокласицизму.

НЕОКЛЯСИЦІЗМ /див. и е о...+ к л я с и ц и з м/- напрям у літературі та мистецтві I9 ст. як реакція проти натуралізму й імпресіонізму, що повертається до стилевих традицій класицизму.

НЕОКРИТИЦІЗМ /див. и е о...+ к р и т и ц и з м/- див. и е о кантиянство.

НЕОЛІТ /гр. neos - новий, li - thos - камінь/- другий період кам'яної доби, коли людство виробляло знаряддя із добре відшліфованих каменів.

НЕОЛІТИЧНИЙ /див. и е о л і т/- новокам'яний /вік, доба/.

НЕОЛОГІЗМ /гр. neos - новий, logos - слово/- новотвір /новоутворене слово/, утворене з відомих слів за законами даної мови, напр., "бліскограй" /0.

Веретенченко, "Дим вічності"/.
НЕОЛОГІЯ /див. неологізм
- новотворення, новаторство.

НЕОЛЯМаркізм /див. нео...+лямаркізм/- еволюційна теорія про безпосередній розвиток життєвих навичок із будови тіла індивіда та з успадкованих властивостей організму ./модернізація Лямаркової теорії розвитку організмів./.

НЕОМАЛТУЗІЯНСТВО /див. нео+малтузіянство/- напрям в економічній науці, що вносить поправку в Малтузову теорію, а саме: "обмеження народжень зрівноважує технічно-господарський поступ із соціальним станом людства."

НЕОН /гр. neos - новий/-хемічний елемент /Ne/, атомова вага 20, I83; шляхетний газ.

НЕОНОВА лампка - електро-світловий пристрій у вигляді рури, наповненої неоном / видає біле світло /.

НЕОНÓМ /гр. neos- новий, помоз- закон/- прихильник нових законів.

НЕОПІТАГОРЕЙЗМ - модернізована Пітагорова наука про практичне здійснення моральних засад.

НЕОПЛАЗМА /гр. neos - новий, plasma - утвор/ - новотвірна тканина.

НЕОПЛАСТИКА /гр. neos - новий, plastikē - виліплene/- мистецький напрям у мальстріві, різьбарстві та архітектурі, що використовує в своїй творчості

досягнення науки, техніки, промисловості.

НЕОПЛАТОНІЗМ /див. нео...+платонізм/- філософська школа, що об'єднувала Платонову науку з наукою Арістотеля, пітагорійців, стоїків та східні філософії в одну теософічну систему /Плотін, З стол. по Хр./.

НЕОПЛАТОНІК - послідовник неоплатонізму.

НЕОРАМА /гр. neos - новий, horāma - видовисько/- панорама будівлі, що справляє таке враження на глядача, ніби він стоїть посеред цієї будівлі.

НЕОРЕАЛІЗМ /див. нео...+реалізм/- один із сучасних напрямків філософії /близький до філософії Maxa ідеалізму/.

НЕОРОМАНТИЗМ /див. нео...+романтизм/- напрям у літературі /як реакція проти натурализму/, що приділяє особливу увагу красі форми та способам образності /Гофмансталь, Гардт/.

НЕОСАЛЬВАРСАН /гр. neos - новий + сальварсан/- ліковий препарат проти пранців, що його винайшов Ерліх.

НЕОТЕНІЯ /фр. néoténie / - статеве розмноження деяких істот в ембріональній стадії.

НЕОФІТ /гр. neophytes / - новак у певній течії релігії, політики або то.

НЕОФOB /гр. neos - новий, phobos - страх/- ненависник усьо

го нового, будь-яких новин у суспільному житті.

НЕОФОБІЯ /див. н е о ф о б/ - страх перед новинами, ненависть до них.

НЕПОТИЗМ /лат. *peros* - племінник, внук/- обсадження посад родичами, протегування.

НЕРТУН /лат. *Nēptūnus* /-І. бог моря в стародавніх римлян / у греків Посейдон/, 2. планета Сонцевої системи /відкрита року 1846/, в 17 разів більша за Землю, навколо Сонця обігає за 164,8 року, навколо своєї осі обертається за 15 годин 40 хв/

НЕРТУНІЗМ /див. н е р т у н/ - напрям у геології, що виводить походження всіх гірських порід із камула після біблійного все світнього потопу.

НЕРВ /лат. *nervus* - сухожилок/ - пучок волокон, що відходять від нервового центру в одній оболонці й проводять подразнення від враженого місця до центру нервової системи та імпульси від центру до периферії організму /а н а т./.

НЕРВАЦІЯ /лат. *nervus* - сухожилок/ - судинно-волокнисті пучки в листі рослин /б о т./.

НЕРВОВИЙ /див. н е р в/- дражливий, хворий на нерви.

НЕРВОВІСТЬ /див. н е р в/- вра зливість, хвороба нервів.

НЕРВОЗНИЙ, див. н е р в о в и й
НЕРЕІДА /гр. *Nēreis*/ - одна з п'ятдесятьох доньок бога морської тиші Нерея, морська ру-

салка /у грецькій мітології/.
НЕРИТОВА ЗОНА /гр. *nēritēs* - морська черепашка/- узбе режна смуга моря /приблизно до 200 м. глибини/.

НЕРПА /фін. *pogrpa* /- один із видів тюленів сибірських водних басейнів /з о о л./.

НЕРТУС /герм./- богиня землі в стародавніх германців.

НЕСЕСЕР /фр. *nécessaire* - по-трібний/- коробка з туалетними речами /для гоління тощо/.

НЕТТО /іт. *netto* - чистий/-І. чиста вага товару /без пако-вання/, 2. чистий прибуток.

НЕФЕЛІН /гр. *nephelē* - хмара/ - мінерал, що складається з калію, кальцію, натрію тощо /алюмінійна руда/.

НЕФЕЛОЛОГІЯ /гр. *nephelē* - хма ра, *logos* - наука/- наука про хмари.

НЕФЛЯ /гр. *Nephila* з *nein* - ко лючий/- один із видів тропічних павуків.

НЕФОРТУННО /лат./нешасливо, не доречно /в поведінці або що/.

НЕФОСКОП /гр. *nephos* - хмара, *skopē* - дивлюсь/- прилад визначати напрям та швидкість руху хмар.

НЕФРАЛГІЯ /гр. *nephros* - нирка, *algos* - біль/- ниркова хроба, ниркові кольки.

НЕФРОЗА /гр. *nephros* - нирка/- дегенеративні зміни в нирках /м е д./.

НЕФРОЛІТІЯЗА /гр. *nephros* -

нирка, *lithos* - камінь/-утворення камінців у нирках.

НЕФРОЛОГІЯ /гр. *nephros*- нирка, *logos* - наука/- наука про нирки.

НЕФРОПАТІЯ /гр. *nephros* - нирка, *pathos* - страждання/- загальнаназва ниркових хвороб та дегенерації ниркової тканини.

НЕФРОТОМІЯ /гр. *nephros* - нирка, *tomē* - розтин/- хірургічний розтин нирки.

НІБЕЛЮНГИ /стар.-герм. *Nebel* - туман, мряковиння/- I. у стародавній германській мітології - гноми, що охороняли зачаровані скарби, 2. назва поеми середньовічного германського епосу, побудованої на старогерманських сагах про нібелюнгів/I2ст/

НІБУ /яп./ - японська срібна монета /I карб. 40 коп./.

НІВЕЛІР /фр. *niveau* - рівень/-геодезичний прилад визначати різниці висот певних точок на земній поверхні.

НІВЕЛІРИ /див. н і в е л і р/-англійська політична партія за часів Кромвела, що вимагала загальної рівності для всіх громадян.

НІВЕЛЮВАТИ /фр. *niveler* /-I. визначати різницю висот певних точок на земній поверхні, 2. зробити вновати, приводити до одного рівня, знищувати різниці в чомубудь.

НІВЕЛЯЦІЯ /фр./- I. виміри різниць висот кількох точок на місцевості, 2^х вирівнювання/вза-

галі в будь-чому /.

НІВОЗ /фр. *nivôse* з лат./-четвертий місяць/22 грудня до 22 січня/ французького революційного календаря

НІГІЛІЗМ /лат. *nihil* - ніщо/- I. заперечення будь-яких етичних норм, естетичних принципів традицій, законів, думок тощо I. спосіб думання й поведінки нігілістів.

НІГІЛІСТ /лат. *nihil* ніщо, нічого/- прихильник чи послідовник нігілізму, представник російського руху другої половини I9 стол., що заперечував потребу чи вартість державного ладу, суспільства, релігії, моралі, етики, традицій, шлюбу, естетичних норм тощо /особливо поширилося це слово через роман Тургенєва "Батьки та діти" За наших днів прояви нігілізму є в так званім екзистенціальзамі.

НІГІЛІЯНІЗМ /лат. *nihil* -ніщо/- сектантська течія, що заперечувала історичне існування Христа як людини /I2 стол./.

НІГРОЗИНА /лат. *niger* - чорний/- штучно продукована органічна чорна фарба.

НІГРОЛЬ /лат. *niger* - чорний/- продукт дестилляції наftи/мастило для моторів/.

НІГРОМАНТІЯ /лат. *niger* - чорний, гр. *manteia*- ворожіння/чорна магія, чаклунство з допомогою "нечистої сили".

НІЕЛЬО /іт. *niello* - чорнь/-

малюнок тушшю на металі.

НІЕЛЮВАТИ /див. н і е л ь о / - вирізьблювати на металі зображення й заповняти їх тушшю.

НІЗАМ /ар./ - організоване на європейський зразок турецьке військо.

НІКЕ /гр./ - богиня перемоги в грецькій мітології /у римлян - Вікторія/.

НІКЕЛЬ /швед. nickel від імені Nikolaus / - хемічний елемент №1, атом. вага 58,69, твердий неіржавний метал.

НІКЛІН / нім. Nickelin / - уживаний у виробництві реостатів стоп міді /56%, ніклю /24-31% і цинку /13-20%./

НІКЛЮВАТИ /див. н і к е л ь / - покривати металеві вироби ніклем з метою убезпечення проти іржавлення.

НІКОЛЕВА п р и з м а /вл./ призма з валнистого скалинцю для пояснення з ю допомогою явищ поляризації світла /винашов ю математик Ніколь/.

НІКОТИНА /фр. вл./ - отрута, що є в листі тютюну /алькалоїд/, що діє на нервову систему /за ім'ям французького дипломата, що перший привіз тютюн до Франції/.

НІКСА /гр./ - богиня ночі /у гр. мітології/.

НІКСИ /нім. Nixen / - водяні духи в стародавній німецькій демонології.

НІКОЛОПІ /гр. poktos - ніч,

брс - зір/- тварини, що краще бачать уночі, як удень.

НІКТОФІТИ /гр.poktos - ніч phiton - рослина/- квіти, що розцвітають і пахнуть тільки уночі.

НІКТОФОБІЯ /гр./ - хоробливий страх уночі, в темряві.

НІМБ /лат.nimbus / - авреоля, сяйво навколо голови святого /на церковних образах/.

НІМФА /гр.nimphē - наречена/ - одна з численних богинь природи в грецькій та римській мітології /лісова - Дріяда, річкова - Наяда, гірська-Ореада, морська - Нереїда/.

НІМФАЛІДИ /гр. nimphē - наречена/- вид метеликів з родини паличкорогів.

НІМФЕЯ /гр. nimphaia - належна до німф/- водяна лілея, латаття.

НІМФОМАНІЯ /гр. nimphē - наречена, малія - пристрасть/- надмірна статева хтівість у жінок.

НІОБА /гр. вл./ - дочка фрі - гійського царя Тантала, обернута за зневагу богів у камінь після того, як дванадцятро ю дітей були пробиті перед очима матері стрілами; символ матірнього нещастя.

НІОБІЙ /вл./ - хемічний елемент /Nb /, атом. вага 92,91, метал /також: колюмбій - Cb/.

НІПЕЛЬ /нім. Nippel з англ. nipple / - I. гумова рурка, що надягається на металеву рурку

з різзю, приклітовану до камери колеса самокатки, щоб напомнювати камеру, 2. металева капсуля з різзю всередині, в яку загвинчують спицю колеса самокатки.

НІРАЛ /гол. neer - вниз/снасть, щоб опускати косі вітрила.

НІРВАНА /санс./"погасання"/ - повне заникання індивідуального життя людини, визволення її від усіх турбот і прағнень та злиття з божественою основою/ в буддійській релігії/звідси: принути в нірвану - зазнавати цілковитого спокою, раювати.

НІСАН /гебр./ - перший місяць у гебрейському календарі, укладеному відповідно до обертання місяця.

НІСТАГМА /гр. nystagma - сон/- конвульсивне здригання очей.

НІТОН /лат. nitere - блищати/- хемічний елемент /Nt/, атомова вага 222, інертний радіоактивний газ.

НІТРАТИ /гр. nitron - салітра/- солі нітратної /азотної/ кислоти.

НІТРАЦІЯ /гр. nitron - салітра/- обробіток речовин нітратною, /азотною/ кислотою .

НІТРИДИ /гр. nitron - салітра eidos - вид/- сполука металів або металоїдів з азотом.

НІТРИЛІ /гр. nitron - салітра/- безкисневі хемічні сполуки.

НІТРИТ /гр. nitron - салітра / - солі нітратної /азотистої/ кислоти.

НІТРИФІКАЦІЯ /гр. nitron - салітра, лат. facere-робіти/утворення нітратної кислоти та салітри з амоніяку в землі під впливом особливих бактерій.

НІТРО... /гр. nitron - салітра/- у складених словах указує на зв'язок даного поняття з азотом.

НІТРОБАКТЕРІЙ /лат. nitron - салітра, bacterіa - паличка/-нітратні мікроби, що перетворюють амоніяк та органічні нітратні сполуки /в ґрунті/на салітру.

НІТРОБЕНЗОЛЬ /див. нітробензоль/- виродукт від діяння нітратної та сульфатної кислотами на бензоль /течна речовина, отрута/.

НІТРОГЕН /лат./ - азот.

НІТРОГЛІЦЕРИНА /див. нітрогліцирин/- вибухова олія, що її добувають, діючи нітратною кислотою на гліцирину / $C_3H_5(O.NO_2)_3$

НІТРОДИНАМІТ /див. нітродинаміт/- вибухова речовина.

НІТРОКАЛЬЦІТ /див. нітрокальцит/- салітра, що складниками бувають вода й вапно.

НІТРОЛЕУМ /гр. nitron - саліт-

ра, лат. oleum - олія, мастило/- див. н і т р о г л і ц е - р и на.

НІТРОМЕТР /див. н і т р о м е т р і я/- прилад визначати кількість азоту в хемічних сполуках.

НІТРОМЕТРІЯ /гр. nitron - салітра, metreō - мірюю/- способи визначати кількість азоту в хемічних сполуках.

НІТРОНАФТАЛІНА /гр. nitron - салітра, + нафтальна /- оброблена з допомогою нітратної кислоти нафталіна, уживана

у виробництві фарб та вибухо- вих речовин.

НІТРУВАННЯ - сполучка речовин з нітратною кислотою.

НІФЕ /Ni - нікель, же - залізо/- геофізикальна назва ядра Землі.

НІХРОМ /нікель-залізо-хром/- стоп ніклю /60-80%/, заліза /4-7%/ і хрому /20%/, що не оксидується й використовується у виробництві спіралей електричних печей, реостатів тощо.

НІЩЕАНЕЦЬ - послідовник чи прихильник ніщеанства.

НІЩЕАНСТВО /вл./- філософські погляди німецького філософа Ніцше /1844-1900/ про походження етики та ідей з вітальності, та кож про надлюдину й мораль сили.

НІША /фр. niche /- заглибина в мури, де ставлять бюсти, статуї тощо.

НОВЕЛЕВА н а г о р о д а - що-

річна нагорода /140.000 шведських корон/ за найвидатніші праці з літератури чи науки, що її видають з відсотків на капітал, заповіджений для цієї мети від шведського інженера Нобеля /1833-1896/, винахідника динаміту /видається щороку 5 нагород/.

НОБІЛІ /лат. nobilis - вельможний/- представники вельможного урядового панства в стародавньому Римі; гвардія нобелів - почесна гвардія з католицькою аристократії при папі римському.

НОБІЛІТА /іт. nobilita з лат./ - гатунок напівшовкової тканини.

НОБІЛІТАЦІЯ /див. н о б і л і/- надання шляхетського титулу.

НОБІЛІТЕТ /лат. nobilis - шляхетний/- вищий стан, верхівка суспільства.

НОВАЦІЯ /лат. novatio - оновлення, зміна/- I. новини, 2. обмін старих зобов'язань на нові. /к о м./.

НОВЕЛЕТА /іт./- музичний твір вільної форми.

НОВЕЛІ /лат. novelle leges - нові закони/- доповнення до збірки законів або що, напр. Юстиніанові новелі.

НОВЕЛІСТ /іт. novellista /- автор новель, письменник, що пише малі оповідання, новелі.

НОВЕЛЯ /іт. novella /- коротке оповідання з яскравим виявом основної тенденції, найкорот-

шим описом подій, без детально-го опису характерів та зосере-дженням уваги на внутрішньо-психологічних конфліктах.

НОВМЕН /гр. noumenon / - непі-зованна "річ у собі" в агно-стицистичній філософії Канта, що твердить про неможливість пізнання об'єктивного світу з допомогою людських відчуттів.

НОВМЕНАЛЬНИЙ /див. новмен/- надчуттєвий, неприступний пі-знанню й сприйманню з допомоге-гою людських відчуттів.

НОГАЕЦЬ - представник тюрксько-татарського народу на Кавказі, /колись татари на півдні України/.

НОЕТИКА /гр./ - теорія пізнання /гносеологія/.

НОЗЕАН /вл./ - вульканічного по-ходження мінерал попелястого кольору.

НОЗЕМА /лат. Nosema apis / - па-разитарний споровик, що спри-чиняє заразливу хворобу в шов-копрядів та бджіл - не зе-ма то з у.

НЕЗЕМАТОЗА, див. пебрина

НОЗОГЕНІЯ /гр. позов - хвороба, genos - рід/- походження хво-роби.

НОЗОГРАФІЯ /гр. позов - хво-ба, graphō - пишу/- опис хво-роб.

НОЗОЛОГІЯ /гр. позов - хвороба, logos - наука/- наука про хво-роби, їх виникання, причини та прикмети.

НОЙЗІЛЬБЕР /нім. Neusilber / - нове срібло/- стоп з міді, цинку й ніклю, що зовні схожий на срібло.

НОКАВТ /англ. knockout / - адар, що валить з ніг супротивника , вирішний удар у боксі, коли пе-реможений /нокавтований/ не може стати на ноги протягом 10 секунд і з цим програє змаг.

НОКАВТУВАТИ /див. нокаут/- завдати вирішного удара партнерові в боксі.

НОКДАВН /англ. knock-down / - збитий додолу, повалений/ уда-ром /бокс/.

НОКТАМБУЛІЗМ /лат. nox - ніч , ambulare - гуляти/- ходіння у сні /див. сомнамбу-лізм/.

НОКТАМБУЛІСТ /див. ноктам-булізм/- людина, що хо-дить уві сні /хворт/.

НОКТУЛІЙ /вл./ - бог ночі в римлян.

НОКТУРЛЯБІЙ /лат./ - градусний лук для визначення висоти по-лярної зірки.

НОКТЮРН /фр. nocturne з іт./ -- I. музичний твір мрійного ха-рактеру, 2. літературний твір з описом нічних настроїв, ніч-них сцен.

НОМА /гр. nomē - роз'їдання/ - гангрена на щоці /водяний пі-стряк/, що буває як ускладнен-ня в дітей після шкарлятини або кору.

НОМАДИ /гр. nomaz / - кочовики,

кочові народи /скотари, цигани/ НОМАРХ /див. н о м а р х і я/- начальник адміністративної округи в стародавній греції/.

НОМАРХІЯ /гр. *nomos* - закон, *archē* - влада/- одиниця адміністративно-територіального поділу в стародавній Греції.

НОМЕНКЛАТУРА /лат. *nomenclatura* /- назви з ділянки науки, техніки, мистецтва тощо.

НОМИ /гр. *nomos* - закон/-І. писні на пошану Аполлона в стародавній Греції, 2. адміністративні одиниці в стародавній і сучасній Греції та в стародавньому Єгипті.

НОМІНАЛ /лат. *nomē* - іменний/- номінальна ціна, позначена на товарі ціна.

НОМІНАЛІЗМ /лат. *nomina* - назви, імена/- І. напрям у середньовічній філософії, що визнавав ідеальне існування в людському думанні узагальнених назов, яким реально нічо не відповідає, 2. напрям у політичній економії, що визнає залежність вартості грошей від відповідного державного закону, а не від кількості в них металу.

НОМІНАЛІСТ /лат./- послідовник н о м і на л і з м у, сколаст.

НОМІНАЛЬНИЙ /лат. *nominalis* - іменний/- І. відповідний до назви, 2. такий, що існує тільки в назві; н о м і на л ь - на заробітна платня - грошева платня, не обчислена на купівельну спроможність.

НОМІНАТИВ /лат. *nominativus* /-

називний відмінок у латинській мові /г р а м./.

НОМІНАЦІЯ /лат. *nominatio* /- надання титулу, призначення на посаду.

НОМІНУВАТИ /див. н о м і нац і я/- призначати на посаду, надавати звання, титул.

НОМОГЕНЕЗА /гр. *nomos* - закон *genesis* - походження/- напрям в еволюційній теорії /основоположник Берг/, що заперечує Дарвінів природний добір, вважаючи еволюцію організмів за телеологічний процес /цілеспрямованість/.

НОМОГРАМА /гр. *nomos* - закон, *gramma* - запис/- рисунок, що дає можливість розв'язувати, не обчислюючи, математичні рівняння.

НОМОКАНОН /гр. *nomos* - закон, *kanōn* - правило/- збірник по станов соборів православної церкви.

НОМОГРАФІЯ /гр. *nomos* - закон *graphō* - пишу/- теорія складання графічних таблиць для розв'язування математичних рівнянь без обчислень.

НОМОКРАТІЯ /гр. *nomos* - закон *kratos* - влада/- система державного ладу з формальним додержанням законності.

НОНА /лат. *nōna* - дев'ята /- І. дев'ятий тон діятонічної гами, також інтервал між першим і дев'ятим тоном цієї гами, 2. віршова строфа на дев'ять рядків.

НОНЕТА /іт. nonetta/- музичний твір на дев'ять інструментів.

НОНИ /лат./- сьомі числа місяців: березня, травня, липня, жовтня та п'яті числа решти у стародавньоримськім календарі місяців.

НОНІДІ /фр. nonidi з лат. *nonus* - дев'ятий, *dies* - день/- дев'ятий день кожної декади у французькім революційнім календарі.

НОНІЙ, див. ноніюс.

НОНІЮС /порт. ім'я Nonez /рухома поділкова лінійка на маштабнім приладі /див. в е р н ь е р/- що дає можливість точно вимірювати дрібні частки за маштабом.

НОНІАРЕЛЯ /фр. la nonpareille/- дрібний друкарський шрифт/більшість пунктів/.

НОНСЕНС /англ. non sense з лат. *non* не, *sensus* глузд, сенс/- нісенітниця, абсурд, дурнота, безглуздя, недоречність, не-доладність.

НООЛОГІЯ /гр. *noos* - розум, *logos* - наука/- наука про чистий розум, чисті поняття, про розуміння творчого, духового життя.

НОРД /нім. Nord/- північ/географічне/.

НОРІЯ /есп. noria - криниця/- машина подавати воду для зрошування полів.

НОРМА /лат. *norma* /- мірило,

певний розмір, певна кількість, взірець, правило, припис, що в його межах треба діяти.

НОРМАЛІЗАЦІЯ /див. норма/- I. установлення норм /у будь-якій галузі діяльності/, 2. ureгулювання стану, або що.

НОРМАЛЯ /лат. *normalis* - простопадний/- проста лінія, що є під прямим кутом до лінії дотичної або до площини і проведена через точку дотику /г е - о м./.

НОРМАЛЬНИЙ /лат. *normalis* - простопадний/- I. природний, правильний, відповідний до визначених норм, зразковий, 2. простопадний /г е о м./, 3. загальноприйнятий, 4. психічно-здоровий.

НОРМАНИ - тубільці Скандинавії за середньовіччя.

НОРМАНІСТИ /див. норма/- прихильники теорії про походження Русі від норманів, варягів.

НОРМАТИВ, див. норма.

НОРМАТИВІЗМ /лат. *normatio* - впорядкування/- сучасний на прям у соціології, що встановлює системи політичних, етичних, естетичних тощо норм і вартостей.

НОРМАТИВНИЙ /див. норма/- той, що встановлює норми, закони, правила, тощо, напр., нормативний курс граматики.

НОРМУВАТИ /див. норма/- ви-

робляти, складати, встановлювати норми.

НОСОЛОГІЯ, див. нозологія.

НОССА /сканд./ - богиня грації, краси у скандінавській мітології.

НОСТАЛГІЯ і **НОСТАЛЬГІЯ** /гр. *nostos* - вороття, *algos* - біль/- тяжка туга за батьківщиною.

НОСТРИФІКАЦІЯ /лат./ - визнання здобутого в чужій державі диплому з вищої школи або наукового ступня.

НОТА /лат. *nota* - знак, позначка/- I. музичний знак, що означає висоту тону та його тривалість, 2. урядовий лист до уряду іншої держави.

НОТАБЕНЕ /лат. *nota bene* - затяж добре/- заввага при тексті книги, рукопису або з метою звернути особливу увагу на дане місце /позначається літерами = NB /.

НОТАБЛІ /фр. з іт. *notable* - видатний/- почесні особи, що їх визначав король Франції; звідси: збори нотаблів - збори, що скликав король Франції з почесних представників шляхетства, від церкви та від 3-го стану /перші - 1369 р., останні - 1788; пізніше: представники з колоніального населення при колоніальній владі.

НОТАЛГІЯ /гр. *noton* - спина, *algos* - біль/- біль у спині.

НОТАР /лат. *notarius* - писар/- управнена від державного у -

ряду особа, що має право стверджувати юридичні акти /заповіти, угоди, доручення, копії до документів тощо/.

НОТАРІОС, див. нотаріус.

НОТАРІЯЛЬНИЙ /див. нотаріальний/- засвідчений у нотаря, належний до нотаріяту; н -на конторі/- установа, де урядує нотаріус.

НОТАРІЯТ - контора, де урядує нотаріус.

НОТАТИКИ /див. нотатики/- завваги, стислий запис змісту почутоого або перечитаного.

НОТАТИКІ /див. нотатики/- зишток для записів, завваг, нотаток.

НОТАЦІЯ /лат. *notatio* - заввага - I. заввага, догана, 2. умовні знаки для скороченого позначення певних понять.

НОТЕС, див. блокнот.

НОТИФІКАЦІЯ /лат. *notificare* / - I. повідомлення від уряду урядові іншої країни про певні заходи міжнародної важливості, 2. повідомлення про опротестування векселя.

НОТОГРАФ /лат. *nota* - знак, *graphō* - пишу/- прилад, що записує виконувану на музичному інструменті п'есу.

НОТОГРАФІЯ /лат. *nota* - знак, *graphō* - пишу/- запис виконуваних на музичних інструментах п'ес; 2. запис мелодій нотними знаками.

НОТОРИЧНИЙ /лат./ - загальнозві

домій, розголошуваний, явний.
НОТУВАТИ /див. нотація/- записувати, завважувати.

НУБІЙЦІ - африканський народ, що живе між Єгиптом і Абесінією /в Нубії/.

НУТА /фр./- цукерки з горіхів, мигдалю та цукру.

НУДИЗМ /лат./- погляд, що людина заради здоров'я мусить ходити голою, також практичне додержання цього погляду.

НУДИСТИ - секта послідовників нудизму.

НУКЛЕУНА /лат. nucleus - ядро, від ніч - горіх/- фосфоромісткий білок яйця, взагалі багаті на фосфор органічні речовини клітинних ядерець.

НУКЛЕОЛІТИ /лат. nucleus - ядро lithos - камінь/- скам'янілі морські п'явки.

НУКЛЕОПРОТЕТИ /лат. nucleus - ядро, гр. protos - перший, eidos - вид/- сполучки нуклеїнових кислот з білками в клітинних ядрах рослин і тварин.

НУЛІФІКАЦІЯ /лат. nulification - знищення/- скасування /розпорядженням уряду/ чинності грошевих знаків.

НУЛІФІКУВАТИ - скасовувати, анулювати.

НУЛЬ /лат. nullus - ніякий/- І. цифра "0", що означає відсутність будь-якої величини або являє собою межу між додатними й від'ємними числами в математиці, 2. точка, від якої

починаються поділки на маштабах, термометрах, деяких інших приладах, 3^х ніщо.

НУМЕР /лат./- число.

НУМЕРАЦІЯ /лат. numeratio /- 1. позначення числами предметів, 2. частина аритметики, що охоплює способи позначати числа цифрами.

НУМЕРУВАТИ - позначати числами предмети, ставити нумери на речах, предметах.

НУМІДІЙЦІ - стародавній народ на північному березі Африки.

НУМІЗМАТ /див. нумізмата/- збирач, колекціонер, або дослідник старовинних monet, медалей тощо.

НУМІЗМАТИКА /гр. numisma - монета/- наука про монети, медалі тощо, про їх історію, символіку тощо.

НУНЦІЙ /лат. nuntius /- папський посол /до чужої країни/.

НУТАЦІЯ /лат. nutatio - коливання/- 1. періодичні відхили земної осі в наслідок пересування площини орбіти Місяця /астр., 2. обертовий рух деяких органів рослин у процесі їх росту, в наслідок нерівномірного росту з різних боків /бот., 3. коливний рух осі обертового тіла /мех./; 4. мимовільне кивання головою в наслідок хвороби.

НУТЧ-ФІЛЬТР - найпростіший вид фільтру.

НЮ /фр. ny - голий/- намальо-

вані голі людські фігури.

Гічних міркуваннях, тощо.

НЮАНС/фр. nuance /- відтінок, ле-
дви помітна ріжниця у звуках, у
кольорах, фарбах, думках, логіч-
них міркуваннях тощо.

НЮТА /нім. Nut /- заклепка.

НЮТУВАТИ /див. нютати /- за-
клепувати.

НЮАНСУВАТИ /фр. nuancer /- від-
тінти, робити ладви помітні
відтінки в кольорах, голосі, ло-

НЬЯМ-НЬЯМ - ясношкірі східньо-
суданські мішанці з муринів та
інших племен хамітської раси.

О' - при ірляндських прізвищах указує на шляхетське походження. напр., О'Нейл - Нейлів син, /"Нейленко" по-українському/.

ОАЗА /гр.oasis з егип./ - місце серед пустелі, де є рослинність, вода.

ОБАНГ - японська золота монета
ОБДУКЦІЯ /лат./ - дослідження трупа з метою визначити причину смерті та внести висновки в судовий протокол.

ОБЕЛІСК /гр. obeliskos / - високий чотиристінний звужуваний догори шпілястий кам'яний монумент /стовп/ у стародавніх єгиптян.

ОБЕР... /нім. ober - головний, старший/- у складених словах означає "головний", "старший", напр., "о б е р п о л і ц м а й с т е р".

ОБЕР'ЕГЕР /див. о б е р... + ег е р/- старший стрілець.

ОБЕРКОНДУКТОР /див. о б е р... + к о н д у к т о р/- старший кондуктор /на залізниці/.

ОБЕРЛЯНДГЕРІХТ /нім. Oberlandgericht / - найвищий суд у Німеччині.

ОБЕРОН /нім. Oberon /-І. лісовий цар, цар лісових духів/ демонол./, 2. супутник плянети Уран. /а с т р./.

ОБЕРПРОКУРОР /див. о б е р... + п р о к у р о р/- головний прокурор.

ОБЕРТОН /нім. Obertöne /- то -

ни, що виникають при звучанні основного тону, але з частою коливання хвилі вдвое, троє і т. д. більшою, ніж в основному тоні /обертони надають характеристичного відтінку звучанню голосу або інструменту.

ОБ'ЄКТ /лат. objectum - предмет/- 1. все, що існує поза суб'єктом, 2. предмет спостережень, пізнання, обмірковування, 3. додаток іменниковий у граматиці.

ОБ'ЄКТИВ /лат. objectum - предмет/- система склерованих на предмет скелець в оптичних приладах.

ОБ'ЄКТИВАЦІЯ /лат./ - безсторонність міркувань.

ОБ'ЄКТИВІЗАЦІЯ /див. о б'єкт/- 1. перетворення суб'єктивного змісту свідомості /відчуття на об'єкт /предмет/ сприймання /Філ./; 2. прояв волі як абсолютноного буття в явищі /емпіричній дійсності, Шопенгауер/.

ОБ'ЄКТИВІЗМ /див. о б'єкт/- незалежний від будь-яких впливів, особистих упереджень, почуттів чи нахилів спосіб міркування про об'єкт на підставі лише його /об'єкта/ прикмет.

ОБ'ЄКТИВНИЙ /див. о б'єкт/- 1. безсторонній, вільний від упереджень, почуттів, нахилів спосіб міркування, 2. той, що існує незалежно від свідомості суб'єкта, притаманий об'єктиві, о-на дійсність -- усе, що існує поза суб'єктом;

о-на і с т и н а - пізнання , що відповідає прикметам об'єкта.

ОБ'ЄКТИВНІСТЬ /див. о б'єкт/- I. безсторонність, неупередженість, 2. міркування відповідно до прикмет об'єкта.

ОБКОНІЧНИЙ /лат. conus/- той, що має форму перекинутого вершком донизу конуса.

ОБЛАТКА /лат. oblatus/- I. коржик для причастя в католицькій та лютеранській церкві, 2. крація клею залипляти коверт, 3. порошок в оправі, що його приймає хворий.

ОБЛІГАТ /іт. obligatus/- му-зичний інструмент або співак, що виконує основну мелодію п'єси.

ОБЛІГАЦІЯ /лат. obligatio- зобов'язання/- I. зобов'язання/- 2. державні цінні папери з установленим відсотком, що його одержує власник облігації в певний термін.

ОБЛІГАЦІОНЕР /див. облігатія/- власник облігації.

ОБЛІГО /іт. obligo - борг, повинність, зобов'язання/- I. су-ма вексельних боргів підприємства, 2. банкова рахункова книга заборгованості векселедавців.

ОБЛІТЕРАЦІЯ /лат. oblitteratio- припинення/- заростання порожнин в органах тіла /м е д./, 2. сплющення судинних клітин у деревині, лубкові або плодах, 3. невідтиснені в тексті окремі літери /д р у к./.

ОБЛІТЕРУВАТИ /див. облітепрація/- I. викреслювати, касувати, 2. заснічувати /м е д./

ОБМУНДИРУВАННЯ /нім./- I. видача воякові одягу, 2. військовий одяг, уніформа.

ОБМУНДИРУВАТИ - видати воякові належний одяг, уніформу тощо.

ОБОЛЬ /гр. obolos/- срібна монета в стародавній Греції /шоста частина драхми/.

ОБРАСОМИТИ в і т р и л а /гол/- поставити вітрила під простиrom кутом до напряму вітру.

ОБРИ, див. авари.

ОБРОГАЦІЯ /лат. obrogatus/- вимога змінити або скасувати закон.

ОБРОСУМ /лат./- щире золото.

ОБСЕКВЕНТНИЙ /див. обсеквенція/- I. служняний, стараний, запобігливий.

ОБСЕКВЕНЦІЯ /лат. obsequentia/- I. стан послушництва в монастирі, 2. монастирський карцер для порушників.

ОБСЕРВАТОР /лат./- спостережник, оглядач.

ОБСЕРВАТОРІЯ /лат. observare - спостерігати/- установа для наукових спостережень та дослідження явищ природи: астрономічних, сейсмічних, метеорологічних, магнетичних тощо.

ОБСЕРВАЦІЙНИЙ /див. обсеквенція/- спостережний, споглядальний /пункт/.

ОБСЕРВАЦІЯ /лат. observatio-

спостереження/- спостерігання, огляд.

ОБСЕРВУВАТИ /лат. observare/- спостерігати/- оглядати, спостерігати, пильнувати.

ОБСИДІЯН /лат. obsidianus/- вулканічного походження мінерал /подібний до скла/.

ОБСИДІЯНОВИЙ по р ф і р /див. обсидіяна/- суміш обсидіяну із скалинцем.

ОБСКУРАНТ /лат. obscurans/- затемнювальний/- прихильник або послідовник обскурантизму, ворог науки, мракобіс; назадник.

ОБСКУРАНТИЗМ /див. обскурант/- вороже ставлення до науки, прогресу, до культурно-освітніх заходів; мракобісся.

ОБСКУРАЦІЯ /лат. obscurans/- затемнювальний/- затемнення.

ОБСТЕНИТИ /гол./- поставити вітрила в позиції для руху корабля назад.

ОБСТИПАЦІЯ /лат. obstipatio/- закріп шлунку.

ОБСТРУКТИВНИЙ /див. обструкція/- належний до обструкції, дезорганізаційний, гальмівний.

ОБСТРУКЦІОНІЗМ /див. обструкціоніст/- тактика гальмування справи.

ОБСТРУКЦІОНІСТ, ОБСТРУКТИВІСТ /див. обструкціоніст/- особа, що чинить обструкцію.

ОБСТРУКЦІЯ /лат. obstructio/- перешкода/- гальмування спра-

ви, ухвал на зборах, у парламенті або з допомогою тактичних засобів, напр., здіймання гамору, виголосування довгих і зовсім непосутніх промов тощо.

ОБТУРАТОР /фр. obturateur/- з лат./- прилад у гарматах, що ущільнює замок і не пропускає через нього газів.

ОБСАЦ /нім. Absatz/- закаблуч, пілбор.

ОВАЛ /фр. ovale з лат. ovoid - яйце/- замкнена лінія яйцевидої форми.

ОВАЛЬНИЙ /див. овал/- видовжено-округлий, той, що має форму овалу.

ОВАРИН /лат. ovarium/- яєчник/- ліковий препарат з яєчника.

ОВАРІОТОМІЯ /лат. ovo - яйце, tomē - розтинаю/- хірургічне видалення яєчників у жінок.

ОВАРІЯЛЬНИЙ /див. оварин/- яєчниковий /м е д./.

ОВАЦІЯ /лат. ovatio - радощі, тріумф/- прилюдний, бурхливий вияв захоплення, тріумфу; бурхливі оплески.

ОВЕНІЗМ /вл./- соціологічна теорія Роберта Овена /вимоги: кооперація, участь робітників у розподілі прибутків, зменшення тривалості робочого дня тощо/.

ОВЕРЛЬОН /гол. overloon/- горішній чардак на кораблі.

ОВЕРШТАГ /гол. overstaag/- зміна напряму корабля проти вітру.

ОВИ /лат. ovo - яйце/- яйцевидо-

тої форми о р на м е н т.

ОВОГЕНЕЗА /лат. ovis - яйце, genesis - походження/- процес творення жіночих статевих клітин /б і о л./.

ОВОСКОП /лат. ovum - яйце, гр. skopēb - дивлюсь/- електричний прилад просвітлювати курячі яйця з метою визначення їх свіжості.

ОВУЛЯЦІЯ /лат. ovum - яйце/періодичний вихід яйця з яєчника /ф і з і о л./.

ОГИР і ОГЕР /тур./- жеребець.

ОД /ісл. з герм.Odin /- випромінювана з людського тіла сила чуття, властива нервовим людям.

ОДА /гр. ὁδός /- 1. ліричний у стародавніх греків вірш для хорового співу, 2. ліричний вірш, що виражає вроčисте піднесене почуття з нагоди видатної події або вихвалення ви- датної особи, 3. музичний вроčистий твір, присвячений ви- датній особі або події.

ОДАМАШОК /вл./- продукована в Дамаску /спочатку/ шовкова тка- нина.

ОДАЛІСКА /фр. odalisque із тур. odalik /- покоївка в гаремі ; вродлива невільниця.

ОДЕКОЛЬОН /фр. eau de Cologne - "кеельнська вода"/- запашна теч на речовина /розвчин запашних етерних олій у спирті/ для туалеті /винаайдена в Кельні у 18 столітті, тепер відома по всіх країнах світу/.

ОДЕЛЬСТИНГ /норв. odelsting /-

нижня палата стортингу /норв -- веського парламенту/, верхня - лантингг./див. стортинг/.

ОДЕОН /гр. odeion /- округлої форми будинок, де відбувалися змагання співців, поетів та музик у стародавній Греції.

ОДЖГА /інд./- чаклун, ворожбит у стародавніх індусів.

ОДІН /герм. Odin /- головний бог, також бог війни й перемоги, захисник загиблих у битвах героїв /у стародавній сканді- навській мітології/.

ОДІОЗНИЙ /лат. odiosus - осоружний/- гостро заперечний, есоружний, прикий, небажаний.

ОДІССЕЙ /вл./- головний герой Одіссея, епічної грецької поеми /IX стол. до Хр./.

ОДІССЕЯ /гр. Odysseus /-І. Гомерова поема про повернення Одіссея до Ітаки /по війні з троянцями/ та про пригоди його під час мандрівки, 2^хпригодни- цька мандрівка, довга подорож з численними пригодами.

ОДОГРАФ /гр. hodos - дорога , graphē - пишу/- електричний прилад, що автоматично зарисовує на мапі шлях, що його пereходить корабель.

ОДОЛЬ /гр. odus - зуб, лат. oleum - олія/- масть для чи-щення зубів.

ОДОМЕТР /гр. hodos - дорога, tērōb - мірюю/- прилад, що обчислює шлях перебігу колеса за числом його /колеса/ обертів.

ОДОНТАГОГ /гр. <i>odus</i> - зуб/зубні обченки.	ОДОНТОТЕХНІКА /гр. <i>odus</i> - зуб, + т е х н і к а/- техніка виготовлення штучних зубів.
ОДОНТАГРА /гр. <i>odus</i> - зуб, <i>ag-ra</i> - жертва, здобич/- ревмазтизм зубів.	ОДОНТОТРИМА /гр. <i>odus/odontos</i> - зуб/ - зубний порошок.
ОДОНТАЛГІЯ /гр. <i>odus</i> - зуб, <i>al-gos</i> - біль/- зубний біль.	ОДОРІМЕТР /див. о д о р и м е т р і я/- прилад визначати силу запаху.
ОДОНТИНА /гр. <i>odus</i> - зуб/-зубний порошок, виготовлений на етеровій олії.	ОДОРІМЕТРІЯ /лат. <i>odor</i> - запах гр. <i>metreō</i> - міряю/- способи визначати силу запаху ароматичних речовин.
ОДОНТИТ /гр. <i>odus</i> - зуб/- запалення зубного тіла.	ОЗІ /швед./ - вузькі довгасті з напесеного льоду горби.
ОДОНТИЯТРІЯ /гр. <i>odus</i> зуб, <i>iatreia</i> - лікування/- наука про лікування зубів.	ОЗІРІС /ег./ - бог родючості, сонця й потойбічного життя в стародавніх єгиптян.
ОДОНТОГЕНІЯ /гр. <i>odus</i> - зуб, <i>genesis</i> - народження/- поява зубів.	ОЗОКЕРИТ /гр. <i>ozō</i> - пахну, кєгос - віск/- смолистий мінерал що має запах гасу / уживається у виробництві штучного воску/.
ОДОНТОУДНИЙ /гр. <i>odus</i> - зуб, <i>eidos</i> - вид/- зупоподібний.	ОЗОН /гр. <i>ozōn</i> - запампий/-алотропна відміна кисню /O ₃ /, сильний оксидатор /утворюється при електричних виснагах під час громовиці, також під діянням ультрафіолетовим промінням на кисень/.
ОДОНТОЛІТ /гр. <i>odus</i> - зуб, <i>lithos</i> - камінь/- 1. зубний камінь, винник, 2. мамутові або мастиодонтові ікла, що обробляють мідними солями для прикрас.	ОЗОНАТОР /див. о з о н/- 1. прилад добувати з кисню озон, 2. прилад відсвіжувати повітря.
ОДОНТОЛОГ /гр. <i>odus</i> - зуб, <i>logos</i> - наука/- знавець науки про хвороби зубів.	ОЗОНОМЕТР /гр. <i>ozōn</i> - запампий <i>metreō</i> - міряю/- прилад визначати кількість озону в повітрі
ОДОНТОЛОГІЯ /гр. <i>odus</i> - зуб, <i>logos</i> - наука про будову, хвороби та лікування зубів	ОЗОНУВАТИ /див. о з о н/- відсвіжувати повітря озоном.
ОДОНТОРАГІЯ /гр. <i>odus</i> - зуб, <i>rheō</i> - течу / - кровотеча із зубною порожнини.	...ОІД /гр. <i>eidos</i> - вид/-у закінченнях складених слів означає подібність, напр., а н т -
ОДОНТОРНІТ /гр. <i>odus</i> - зуб, <i>ornis</i> - птах/- вимерлий птах, що мав зуби на щелепах.	

р о п о ї д /подібна до людини мавпа/.

ОДІМ /лат.oidium з гр. ὄον – яйце, εἶδος – вид/- овальної форми клітини, що утворюються в наслідок розпаду грибкового міцелію і стають засобом розмноження.

ОДІЮМ /див. о ї д і ю/- попеллиця, хвороба на винограді, що юї спричиняють паразитичні грибки.

ОЙКУМЕНА, див. екумена.

ОЙКОЛОГІЯ, екологія

ОЙЛДРУК /англ. oil – мастило/- спосіб друкувати олійними фарбами.

ОЙНЕРОМАНТІЯ /гр. μαντεία - ворожіння/- ворожіння на снах.

ОЙРАТИ /вл./- тюрське плем'я в сибірських горах /Алтай/.

ОКАЗІЙНИЙ, ОКАЗІОНАЛЬНИЙ /лат. occasionalis- випадковий/-випадковий, принагідний.

ОКАЗІОНАЛІЗМ /лат. occisional - lis - випадковий/- метафізична теорія /І7 стол./, що пояснювала взаємини душі з тілом через безпосереднє втручання Бога.

ОКАЗІЯ /лат. occasio - випадок - випадок, нагода, пригода.

ОКАПІ /афр. осарі /- відкрита в 1900 р. африканська тварина з родини жираф, але з коротшою шию й коротшими ногами.

ОКАРІНА /іт. ocarina /- череп'яний музичний інструмент, зву-

чанням подібний до сопілки.

ОКЕАН /гр. Ὠκεανός - бог моря - суцільний водний масив, що оточує весь суходіл земної кулі.

ОКЕАНІДИ /гр./- доньки Океа - носа /бога моря/, морські русалки /в грецькій мітології/.

ОКЕАНІЙЦІ - мешканці островів Океанії.

ОКЕАНІЯ /гр./- острівна частина Австралії.

ОКЕАНОГРАФІЯ /гр. Ὠκεανός без меже море, γράφω - пишу/морезнавство, частина фізичної географії.

ОКІГРАФІЯ, див. стено - графія.

ОКЛЮЗІЯ /лат. occlusus - замкнений/- властивість деяких металів згущувати на своїй поверхні велику кількість газів або вбирати їх /Ф і з./.

ОКРЕОЛЬ /фр./- гатунок лікеру

ОКСАЛАТИ /гр. οξύς - кислий, hals - сіль/- солі та етери оксалатної щавелевої/кислоти /хем/.

ОКСАЛІЙ /гр. οξύς - кислий, ар.(al)qali - сода/- подвійний оксалатно-кислий калій.

ОКСАМІД /гр. οξύς - кислий + амід/- нерозчинний порошок - органічний складник оксалатної кислоти.

ОКСЕЛЕНТУВАТИ /фр. з іт./- проводити, підпомагати /у співі/.

ОКСИБАЗИ /гр. *oxys* – кислий, *basis* основа/- оксиди, що являють собою основу певної хемічної сполуки.

ОКСИГЕМОГЛЬОБІН /гр. *oxys* – кислий, *haima* – кров, *globus* – куля/- сполука гемогльобіну з киснем у дихальних органах.

ОКСИГЕН /н.-лат. *oxygenium* кисень, із гр. *oxys* – кислий, *genes* – рід/- кисень.

ОКСИГЕНІТ /н.-лат. *oxygenium* – кисень/- суміш із бертолетовою солі, манган-пероксидату й вугільного порошку, з якої добувають кисень для освітлення в кінетехніці.

ОКСИГІДРОГЕН /гр. *oxys* – кислий, *hidrō* – вода, *genes* – рід – суміш водню киснем.

ОКСИГОН /гр. *oxys* – гострий, *gōnia* – кут/- гострокутник.

ОКСИДАЗИ /гр. *oxys* – кислий /-оксидаційні ферменти рослинних і тваринних організмів.

ОКСИДАЦІЯ /гр. *oxys* – кислий/-
1. хемічна сполука речовин із киснем, 2. штучний обробіток киснем поверхні металевих речей, щоб уbezпечити їх проти іржавлення та надати їм гарного вигляду.

ОКСИДИ /гр. *oxys* – гострий, кислий/- сполуки речовин з киснем /хемі/.

ОКСИДОМЕТРІЯ /гр. *oxys* – кислий, *metreō* – мірюю/- метода хемічної обсягової аналізи.

ОКСИДУВАТИ /гр. *oxys* – кислий/

- сполучати з киснем /хемі/.

ОКСИЛІКВІТ /н.-лат. *oxu(genium* – кисень, *liquidus* – течний/- вибухова речовина з поруватого вуглецевого матеріалу, насоченого течним киснем, уживана у висадних роботах.

ОКСИЛІТ /гр. *oxys* – кислий, *lithos* – камінь/- хемічний препарат із натрій-пероксиду, що в умовах вологости вбирає з повітря вуглекислий газ і виділяє кисень, цим уможливлює відсвіжування повітря в аварійних випадках /пожежа абощо/.

ОКСИМЕТР /гр. *oxys* – кислий, *metrēō* мірюю/- прилад вимірюти кількість кисню в повітрі

ОКСИМОРА, див. **оксимон**.

ОКСИМОРОН /гр. *oxum̄bgon* – розумно-дурнувате з *oxys* – гострий, *moria* – дурнота/- стилістичний засіб, що полягає в поєднанні протилежностей, пародоксальний вислів, напр., "на нашій – не своїй землі".

ОКСИТОН /гр. *oxys* – гострий, *tonos* – напруга, наголос/-наголошене на останньому складі слова.

ОКСИФЛЕГМАЗІЯ /гр. *oxys* – гострий, *phlegma* – слиз/- гостре запалення будь-якого органа.

ОКСИХЛОРАТИ /гр. *oxys* – кислий *chlōros* – зеденохвотий/- хлорокислі солі.

ОКСІОПІЯ /гр. *oxys* – гострий, *brōs* – погляд, зір/- хороблива

гострість зору / м е д. /.

ОКСІОСФРАЗІЯ /гр.oxus - кислий, гострий/- надмірно гостре почуття нюху.

ОКСІЯ /гр./- І. знак наголосу в старослов'янських книжках, 2 пообідній час /від 3 до 6 години/, 3. вечір після 6-ої години.

ОКСІЯФІЯ /гр.oxus - гострий/- гостра чутливість органів почуттів.

ОКСОДИ, див. о к с и л і т.

ОКСОФТ /англ./- міра течив/125 - 225 літрів, Англія, Фінляндія, Швеція/.

ОКТАВА /лат. octava - восьма/- І. вісімка /формат книжки, коли з паперового аркуша виходить 32 сторінки/, 2. восьмий діятонічний тон гами, також повна гама /муз./, 3. віршова восьмирядкова строфа з римуванням I, 3 й 5-го рядків, 2, 4 й 6 та 7 й 8 рядків.

ОКТАГОН /гр. oktagon /- восьмикутник /геом./.

ОКТАЕДЕР /гр.oktō - вісім, hedga - основа/- правильний восьмистінник /геом./.

ОКТАН /гр. oktō - вісім/- вуглеводень, що його молекула має в собі 8 атомів вуглецю і 18 атомів водню /складова частина нафти, закипає при 125,6°C./.

ОКТАНТ /лат.octans /-І. восьма частина поверхні круга, 2. восьма частина простору, поділеного трьома взаємно перетинутими в одній точці під прямим ку-

том площинами /геом./, З. астрономічний прилад вимірювати віддалі між космічними тілами.

ОКТАХОРД, ОКТОХОРД /гр. oktō - вісім, chordē - струна/-музичний інструмент на 8 струн.

ОКТЕТ /гр. oktō - вісім/- музичний твір на вісім голосів або інструментів.

ОКТИДІ /фр.octidi з лат. osto - вісім, dies - день/восьмий день у декаді французького революційного календаря.

ОКТО... /гр. oktō - вісім/- у складених словах означає "вісім", "восьми", напр., октаедр.

ОКТОУХ /гр. oktō - вісім/-збірник церковних співів на вісім різних тонацій /голосів/.

ОКТОГОН, див. октагон.

ОКТОСТИЛЬОН /гр. oktō - вісім stylos - паличка/- фасада з вісімох колон /бульд./.

ОКТРОЮВАНІЙ /див. див. окторювати/- октroyована конституція - установлена від монарха /без поділження з урядом чи парляментом/ конституція.

ОКТРОЮВАТИ /фр. octroi /- запроваджувати закон проти волі парламенту.

ОКТАБРИСТИ - члени російської монархічної партії, заснованої 1905 р. під назвою "Союз 17-го жовтня/дата випуску їх маніфесту/".

ОКУЛІСТ /лат. oculus - око/-

лікар очних хвороб / м е д. /. ОКУЛІСТИКА /лат. oculus - око/- наука про хвороби очей; лікарська практика в галузі лікування очей.

ОКУЛЮВАННЯ /лат. oculus - очний/- див. окуляція.

ОКУЛЯР /лат. ocularis - очний/- скло оптичного прилада/перше, в яке дивляться оком/.

ОКУЛЯРИ /лат. oocularis - очний/- оправлені скельця для вирівнювання зору очей до нормального бачення або для захисту очей від пороху, світла тощо.

ОКУЛЯЦІЯ /лат. oculus - око/- очкування, щеплення пагінців на деревах, кущах для виведення культівованих гатунків.

ОКУЛЬТАЦІЯ /лат. occultus - таємний/- затуляння зорі або плянети іншою плянетою.

ОКУЛЬТИЗМ /лат. occultus - таємний/- 1. непізнавальні для науки прояві психічного життя; 2. містичні науки /теософія, спiritизм/.

ОКУЛЬТИСТ /див. окультизм/- знавець окультизму.

ОКУЛЬТИЧНИЙ, ОКУЛЬТНИЙ /лат. occultus - таємний/- таємний, оні науки - середньовічні науки, як альхемія, астрологія, магія.

ОКУПАНТ /див. окупант і я/- загарбник чужої країни/напр. сучасна комуністична Росія, що силою зброї знищила незалежність багатьох країн/.

ОКУПАЦІЙНИЙ /див. окупант і я/- загарбницький, окупант і я/ - загарбницький режим - режим, що його встановлює окупант у загарбаній /окупованій/ країні напр., російсько-комуністичний режим у сучасній Україні.

ОКУПАЦІЯ /лат. occupatio /-поневолення певної країни силою зброї /напр., російсько-комуністична окупація України й деяких інших країн/.

...ОЛ/Ь/ лат. oleum - олія/- у закінченні складених слів указує на зв'язок даного поняття з рослинною олією чи мінеральним мастилом, напр., лізоль т о л ю о л ь/.

ОЛДЕРМЕН /англ. olderman - старий чоловік/- кооптований представник у громадській чи міській раді в Англії /член міської управи в ЗДА/.

ОЛЕ/О/... /лат. oleum - олія/- на початку складених слів указує на зв'язок даного поняття з рослинною олією або мінеральним мастилом, напр., олеїна.

ОЛЕАНДЕР /фр. oléandre з лат. oleum - олія, гр. rhododendron - рожа/- декоративний вічнозелений квітковий чагарник з родини барвінкових /середземномор'я/.

ОЛЕАТ /лат. oleum - олія/- сіль олеїнової кислоти.

ОЛЕДИ /лат. oleum - олія, гр. ei dos - вид/- речовини, що містять у собі олію.

ОЛЕІНА /лат. <i>oleum</i> - олія/-гліцерид олеїнової кислоти - $C_3H_5(O_2C_6H_{11})_3O_3$.	годи закінчення збору маслини.
ОЛЕНОВА к и с л о т а -/див. о л е ї н а/- сполука гліцирини з сіттю та олією.	ОЛІВЕТИ /фр. <i>olivette</i> /- коралі, що мають форму маслин.
ОЛЕКСАНДРИТ /вл. гр./- коштовний камінь темночорвоного колору, що при освітленні видається фіялковим.	ОЛІВИН /лат. <i>oliva</i> - маслина/- силікат магнію й заліза, мінерал скляного блиску, зеленка-мінъ /також: хризоліт/.
ОЛЕОГРАФІЯ /лат. <i>oleum</i> - олія, гр. <i>graphō</i> - пишу/- репродукція картин з допомогою ритувальної платівки.	ОЛІВІТ, див. о л і в і н, також: х р и з о л і т.
ОЛЕОНАФТ /лат. <i>oleum</i> - олія, гр. <i>naphtha</i> /- машинове мастило, що його добувають при дестилляції нафти.	ОЛІГАРХ /див. о л і г а р х і я/- один із членів олігархії, можновладець.
ОЛЕОХАЛЬКОГРАФІЯ /лат. <i>oleum</i> - олія, гр. <i>chalkos</i> - мідь/друкування на міді олійними фарбами.	ОЛІГАРХІЧНИЙ /див. о л і г а р х і я/- властивий олігархії, можновладний.
ОЛІВА /лат. <i>oliva</i> /- сік із маслини/оливкового дерева/, уживаний на світло в лампадках.	ОЛІГАРХІЯ /гр. <i>oligarchia</i> - влада небагатьох/- можновладство, влада небагатьох осіб у державі /напр., влада московського політбюро комуністичної партії/.
ОЛІВКА /лат. <i>oliva</i> - маслина/- маслина, плід із маслинового/оливкового/ дерева.	ОЛІГЕМІЯ /гр. <i>oligos</i> - малий, <i>haima</i> - кров/- недокрів'я/хвороба/.
ОЛІВКОВИЙ/лат. <i>oliva</i> /- маслиновий /дерево/; о-ве дерево маслина, вічнозелене дерево півдня /Палестина, Єгипет, півд Франція тощо/; о-ий колір - темно-зелений колір.	ОЛІГОКЛАЗ /гр. <i>oligos</i> - малий, <i>klasis</i> - заломлення/- мінерал гранітної породи.
ОЛІВЕНІТ /лат. <i>olive</i> /- залиноватого колору мінерал, що складається з арсеновокислого оксиду, міді та води.	ОЛІГОСПЕРМІЯ /гр. <i>oligos</i> - малій, <i>spermata</i> - насіння/- недостатня кількість сперматозоїдів у чоловічому насінні.
ОЛІВЕТЕ /іт. <i>olivette</i> /- народний італійський танок з на-	ОЛІГОТРИХІЯ /гр. <i>oligos</i> - малій, <i>trichos</i> - волос/- рідківолосся, рідківолосцість.
	ОЛІГОТРОФІЯ /гр. <i>oligos</i> - малій, <i>trophē</i> - живлення/- брак апетиту, недостатність живлення.
	ОЛІГОФRENІЯ /гр. <i>oligos</i> - ма-

ло, *phrēn* – розум/- вроджена не- доумкуватість.

ОЛІГОХЕМІЯ /гр. *oligos* – малий + хемія/- недостатня кількість шлункового соку в шлунку.

ОЛІГОХОЛІЯ /гр. *oligos* – малий, *cholē* – жовч/- недостатнє ви- ділення жовчі.

ОЛІГОХРОНОМЕТР /гр. *oligos* – малий, *chronos* – час, *metron* – мірю/- механізм, що відзначає дуже малі проміжки часу.

ОЛІГОЦЕН /гр. *oligos* – малий, *kainos* – новий/- наймолодший шар палеогенового періоду в геологічній історії Землі.

ОЛІГОЦЕНОВИЙ /див. о л і г о - ц е н/- належний до олігоцену.

ОЛІГУРІЯ /гр. *oligos* – малий, *uron* – сеч/- зменшена кіль- кість виділюваної з нирок сечі.

ОЛІМПІ /гр. *Olympos*/– I. пасмо гір у Македонії, 2. оселя богів на цих горах /у грецькій мітології/, гі; о - п л і т е р а т у р - и й - група найвидатніших поетів.

ОЛІМПІЄЦЬ /див. О л і м п/- I. один із богів, що мешкали на Олімпі /у грецькій мітології/, 2^х. людина, що тримає себе не - приступно, велично, спокійно.

ОЛІМПІЙСКИЙ /див. О л і м п/- велично-спокійний, неприступ - ний; о-кі і гр и - національ - ні свята на пошану бога Зевса, що відбувалися раз на 4 роки й супроводилися змаганнями в різних видах легкої атлетики коло гори Олімпу в Гелопонесі; о-ий

с п о к і й - надлюдський спо- кій, властивий богам.

ОЛІМПІЯ /див. о л і м п/- мі- сце, де відбуваються олімпій - ські змагання.

ОЛІМПІЯДА /гр. *Olympias*/– I. період чотирьох років між олімпійськими святами в стародав - ній Греції /одиниця літочис- лення/, 2. загально-спортиві , що відбуваються раз на 4 роки, міжнародні змагання /з 1896р./

ОЛІНАФТА, ОЛІНАХТ, див. о л е - о н а ф т.

ОЛІНАФТОВИЙ папір / див. о л і н а ф т а/- голландський папір в аркушах великого формату із зображенням слона.

ОЛЛЯ-ПОТРИДА /есп./– націона - льна еспанська страва з дрібо січеного м'яса та овочів /ві - негрета, мішанка/.

ОЛОГЕНЕЗА /гр. *holos* – увесь , *genesis* – розвиток/- теорія еволюції організмів /б і о л./

ОЛОГРАФ /гр./– власноручний за повіт.

ОЛ-РАЙТ /англ. all right /-га- разд, добре.

ОМ /вл. Ohm /– одиниця електричного опору /опір живо-сріблового стовпа, заввишки 106,28 см з перекроєм на 1 кв. см/.

ОМАЛГІЯ /гр. *όμα* - плече, *al - gos* - біль/- болі в плечах.

ОМАР /гр. *homard* з кам(ш)агос або староіндуське *humarr* /мор- ський рак.

ОМБРЕ /фр. *ombré* /гатунок вов-

няноч тканини / т е к с т. /.

ОМБРЕЛЬ /фр. ombrelle / - жіночий парасоль.

ОМБРИТИ /гр. ombrös - дощ/-камені, що падають з атмосфери з дощем.

ОМЕРОМЕТР /гр. ombrös - дощ, metreō - міряю/- дощомір, прилад вимірюти кількість атмосферних опадів.

ОМЕРОМЕТРІЯ /гр. ombrös - дощ, metreō - міряю/- виміри кількості дощових опадів.

ОМЕРОФІЛИ /гр. ombrös - дощ, phileō - люблю/- світолюбні, що ростуть у сухіших сонячних місцевостях, рослини.

ОМЕРОФОБИ /гр. ombros - дощ, phobos - страх/-тінелюбні рослини, що ростуть переважно в холодку /затінених місцях/.

ОМЕГА /гр.ο μέγα тобто "о довге"/- остання літера грецької абетки /перша: альфа, звідси : "альфа і омега", - початок і кінець, вся сутність.

ОМЕЛА /санс./ - вічнозелена паразитична рослина.

ОМЕНТИТ /лат. omentum / - запалення кишкової оболонки.

ОМЕНТУМ /лат. omentum / - оболонка, перетинка /кишкова/.

ОМЛАДИНА /серб./ - таємна національно-політична організація сербської молоді, що змагала до здобуття незалежності Сербії.

ОМЛЕТИ /фр. ūmelette / - страва із смажених яєць, м'яса, ово-

чів /зокрема стручкових/ тощо. ОММЕТР /див. о м + м е т р / - прилад вимірюти омами електричний опір.

ОМНІБУС /лат. omnibus - "для всіх"/- багатоособова кінна карета постійного маршруту / тепер у такій функції автобуси/.

ОМНІВОРИ /лат. omnivorus /- все єдні тварини /свиня тощо/.

ОМНІФАГ /лат. omnia - все, гр. phagos - той, що їсть/- все єд.

ОМНІЮМ /лат. omnium - усі/-кінські перегони без обмеження числа коней у змаганнях.

ОМОНІМ, див. г о м о н і м .

ОМОТАЦІЯ /лат./ - передчасні подорожі, аборт.

ОМОФАГ /гр. ὅμοφαγος із ὅμος - сирий, phagein - їсти/- людина, що живиться сирим м'ясом.

ОМФАЛ /гр. omphalos / - камінь що впав із неба і його шанували як божество, вважаючи за центр землі /у грецькій мітоЛогії/.

ОМОФОР /гр./ - літургійний єпископський одяг /покрив/.

ОМФАЛА /гр./ - І. лідійська цариця, що причарувала Геркулеса /в грецькій мітології/, 2^х жінка, що верховодить чоловіком.

ОМФАЛІТ /гр. omphalos - пуп/ - запалення пуповини в новонароджених.

ОМФАЛОМАНТІЯ /гр. omphalos - пуп, manteia - ворожіння/- ворожіння на пуповині новонароджених.

жених немовлят.

ОМФАЛОРАГІЯ /гр. omphalos - пуп, rheō - течу/- кровотеча з пуповини в новонародженого.

ОМФАЛОТОМ /див. омфало - том і я/- хірургічна лянцета перетинати пуповину новонародженого.

ОМФАЛОТОМІЯ /гр. omphalos - пуп, tomē - розтин/- хірургічний перетин пуповини новонародженого.

ОМФАЛОЦЕЛЕ /гр. omphalos - пуп, cellula - клітина/- мінерал, що складається з граніту й смарагдиту.

ОН /фр. op / - колишня міра довжини у Франції /I, 18 м./.

ОНАГР /лат. з гр. onos - осел, agrios - дикий/- дикий осел.

ОНАНІЗМ /гр./ - штучне викликання статевого акту /оргазму/ без участі партнера іншої статі.

ОНАНІСТ /див. онанізм/- солодій, особа, що вдається до онанізму.

ОНБЕШІЛІК /тур./ - турецька монета /3 коп./.

ОНГСТРЕМ /вл. Angström / - одна десятимільйонова частка міліметра /одиниця виміру довжини світлових хвиль./.

ОНДАТРА /інд./ - хутряне звір'я, хохуля /Америка/.

ОНДОГРАФ /фр. onde - хвиля, гр graphē - пишу/- прилад записи коливання електричної напруги в колі.

ОНДУЛЯТОР /фр. onduleur з onde - хвиля/- апарат для запису телеграфних сигналів на паперовій стрічці.

ОНДУЛЯЦІЯ /фр. onde - хвиля/- хвиляста зачіска волосся на голові.

ОНЕЙРОЛОГІЯ /гр./ - розгадування значіння слів.

ОНІГЕНА /лат./ - грибок, що заводиться в злежаному пір'ї.

ОНІК /тур./ - турецька монета - 55 коп.

ОНІКС /гр. onyx / - відміна агату /компактного кременю/, уживаного у ювелірстві /мінерал/.

ОНІХІЯ /гр. onyx - ніготь/нігтєд, хвороба на нігтях.

ОНІХОФІМА /гр. onyx (onychos) - ніготь/- наростень на нігті.

ОНКОЛ /англ. on call на виклик, до запитання/- забезпечений закладом відсоткових паперів /облігацій, векселів/ - точний рахунок у банку.

ОНКОЛОГІЯ /гр. onkos - пухлина, logos - наука/- наука про пухлини /мене д./.

ОНКОТОМІЯ /гр. onkos - пухлина, tomē - розтин/- хірургічний розтин пухлини.

ОНОМАСТИК /гр. onoma - ім'я/- присвячений іменинникові вірш.

ОНОМАСТИКА /гр. onoma - ім'я/- пояснення власних імен, прізвищ /частина лексикології/.

ОНОМАСТИКОН /див. о н о м а с т и к а/- словник власних імен та прізвищ.

ОНОМАТОЛОГІЯ, див. о н о м а с т и к а.

ОНОМАТОМОРФОЗА /гр. onoma - ім'я metamorphōsis - перетвір/-зміна імен, прізвищ.

ОНОМАТОРОПЕЯ /гр. onomatopoeia/- творення слів через наслідування звуків природи, наприклад, плюскіт, шуміт.

ОНОМАТОПОЕТИЧНИЙ /див. о н о м а с т и к а/- утворений способом звуконаслідування /напр. куку, гуркіт, шепіт/.

ОНТОГЕНЕЗА /гр. on - істота, genesis - розвиток/- розвиток організму від клітини до останнього його моменту життя /біологі/.

ОНТОГЕНІЯ, див. о н т о г е н е з а.

ОНТОЛОГІЗМ /гр. on(ontos) - істота, logos - наука/- філософський напрям, що припускає існування всього, що тільки приступне людському думанню.

ОНТОЛОГІЯ /гр. on - істота, logos - наука/- наука про сутність буття та про його форми, про початок усього, що існує, та про призначення людини.

ОНТОСТАТИКА /гр. on - істота, statos - стоячий/- теорія про рівновагу речей.

ОНТОТЕОЛОГІЯ /гр. on - істота, theos - бог, logos - наука/- за снована на онтології теорія про Бога.

ОІЦА-ДЕ-ОРО /есп./- еспанська золота монета /20 карб./.

ООГАМІЯ /гр. бол - яйце, бамос - шлоб/- розмноження через запліднення яєць.

ООГОНІЙ /гр. бол - яйце, gonos - народження/- жіночий орган розмноження у водоростей та деяких грибків.

ООЛІТ /гр. бол - яйце, lithos - камінь/- круглозернистий валняк /мінерал/.

ООЛОГІЯ /гр. бол - яйце, logos - наука/- частина орнітології, наука про пташині яєця.

ООМЕТР /гр. бол - яйце, metreō - міряю/- прилад вимірюти розміри яєць.

ООННОМАНТІЯ /гр. бол - яйце, manteia - ворожіння/- ворожіння за летом та викриками птахів.

ООСКОП /гр. бол - яйце, asko - reō - оглядаю/- прилад визначати свіжість яєць.

ООСПОРА /гр. бол - яйце, sporē - насіння/- одноклітинна спора в деяких водоростей, грибків.

ООФОРІТ /гр. borboron - ячник/- запалення яєчника.

ОПАК /фр. з лат. opacus - не прозорий/- ґатунок білої глини, що з неї виробляють порцеляну.

ОПАКОВИЙ /див. опак/- не прозорий, зроблений з опаку.

ОПАЛЬ /лат. opalus /- один із

видів самоцвітів /гідрат оксиду силіцію/.

ОПАЛЬОВИЙ, ОПАЛЕВИЙ /див. опаль/ - зроблений з опалю.

ОПАНЧА /турк./ - старовинний одяг /жіночий і чоловічий/ у вигляді широкого безрукавого плаща.

ОПЕНЕР /англ. operer / - тіпальна машина /у бавовняному виробництві/.

ОПЕРА /іт. opera з лат. opus - мистецький твір/- 1. музично-співочий драматизований для театральних вистав твір, 2. театр, де виставляють оперу.

ОПЕРА-БУФ /іт. opera buffa / - комічна або сатирична опера.

ОПЕРАТИВНИЙ /див. операція/- 1. належний до операції, 2. належний до негайного виконання, 3. дійовий, вправний у виконанні завдань.

ОПЕРАТИВНІСТЬ /див. операція/- дієвість, вправність у виконанні завдань.

ОПЕРАТОР /лат. operator / - 1. особа, що фотографує кінофільм /кінооператор/, 2. лікар-хірург, 3. особа, що виконує операцію.

ОПЕРАЦІЙНИЙ /див. операція/- належний до операції; о-ий рік - рік діяльності /організації, підприємства абощо/.

ОПЕРАЦІЯ /лат. operatio - дія/ 1. виконання завдань /господарських, торговельних, воєнних тощо/, 2. механічні способи ді

яння на організм, на його органи з метою уздоровлення, наприклад, направа поранених органів, видалення хворих органів або їх частин.

ОПЕРЕТТА /іт. operetta / - музично-співочий сценічний твір із співами, розмовами й балетом /з дебільшого комічний/.

ОПЕРЕТКОВИЙ /див. операція/- 1. властивий опереті, 2. комічний, неповажний.

ОПЕРКУЛЯРІЇ /лат. Opercularia з operculare - закривати повіки/- черепашкові тварини.

ОПЕРМЕНТ /лат. opermentum з aegium - золото, rīgmentum - барва/- арсен-сульфіт, мінерал з лотистого кольору, вживаний у медицині, піротехніці, у виробництві мальських фарб тощо.

ОПЕРНИЙ, ОПЕРОВИЙ /див. операція/- належний до опери.

ОПІЙ, ОПІОМ /лат. opium з гр. opion - сік з маківок/- стужавілий сік із головок опійного маку /отрута/, уживаний у медицині як болезаспокійливий лік /у Китаї й Індії вживається, замість тютюну/.

ОПІНІЯ /лат./ - погляд, думка /у певній справі/.

ОПІОЛОГІЯ /лат. opium гр. logos - наука/- наука про опій, про властивості та діяння.

ОПІОФАГ /лат. opium, гр. phagos - той, що похирає/- споживач опію.

ОПІСТОГРАФИ /гр. opisthographos / - написані з обох боків

старовинні рукописи /тоді як більшість писані з одного боку	двох небесних світил на 180° відносно Землі /а с т р./.
ОПІСТОДОМ /гр. opisthodomos /- задня частина храму.	ОПОНЕНТ /лат. oponent - заперечувач, заперечник/- супротивник у дискусії.
ОПІСТОМЕТР /гр. opisthen позаді, за, metreō - мірюю/-прилад вимірюти довжину річок, шляхів тощо на мапі.	ОПОНУВАТИ /лат. opponere - протиставити/- заперечувати, виступати проти чиєїсь думки, поглядів,
...ОПІЯ /гр. ὅρψ - погляд/- у закінченнях складених слів ука зує на зв'язок даного поняття з зором, з баченням.	ОПОПАНАКС /гр. oropanax із о - роз - овочевий сік, рапах - вселік, панацея/- 1. рослина півдня Європи та Азії /з родини окружкових/, 2. уживаний у медицині та парфумерії сік із цієї рослини.
ОПІЯТ /див. опій/- 1. виготовлені з опієм ліки, 2. посуд на опій.	ОПОРТО /вл./- гатунок вина.
ОПОБАЛЬЗАМ /гр. oprobalsamον /- коштовна запашна смола, ужива на як ліки.	ОПОРТУНІЗМ /лат. opportunus - зручний, вправний/- угодовство, пристосування, безпринципність, зречення принципової лінії, часом з метою використання обставин для досягнення мети.
ОПОДЕЛЬДОК /ар./- масть із мила, алькоголю, гліцерини, амоніаку тощо, уживана як лік проти ревматизму.	ОПОРТУНІСТ /див. опортунізм/- уголовець, прихильник опортунизму, людина без певних переконань, певної лінії.
ОПОЗИЦІЙНИЙ /див. опозиції і я/- належний до опозиції, супротивний.	ОПОРТУНІСТИЧНИЙ /див. опортунізм/- властивий опортунизму, безпринципний, угодівський, пристосуванський.
ОПОЗИЦІОНЕР /див. опозиції і я/- супротивник /здебільшого в політичній справі/, учасник опозиції.	ОПОСУМ /індіян./- довгохвоста американська тварина з родини торбунів; торбунка.
ОПОЗИЦІЯ /лат. oppositio-протиставлення/- 1. опір супротивності, протиставлення своїх поглядів, думок іншим поглядам, 2. партія або угруповання в парламенті, що становить собою меншість і чинить опір проти заходів більшості, 3. напрям у науці, що виступає проти загальновизнаної в науці теорії або її розташування	ОПОТЕРАПІЯ /гр. ὅρψ - погляд, therapeia - лікування/- див. органотерапія.
	ОПОЦЕФАЛ /гр. ὕρασος /- дефектна з народження людина ,

що й бракує деяких органів, наприкл., носа, вуха, ока абощо.

ОПСИГАМІЯ /гр. *opsigamia* /шлюб у старечому віці.

ОПСОМАНІЯ /гр. *opson* - щжа, *mania* - пристрасть/- хвороблива пристрасть до деяких істівних ласощів.

ОПСОНІНА /гр. *opson* - щжа/- речовини в кров'яній сироватці, що підсилюють дію левкоцитів у боротьбі з мікробами.

ОПТАНТ /лат. *optans* - претен-дент/- управнена щодо вибору державної принадлежності особа.

ОПТАТИВ /лат. *optativus*- бажання/- дієслівна форма, що виражає побажання /г р а м./.

ОПТАЦІЯ /лат. *optatio* - побажання, обрання/- право обрати державну принадлежність.

ОПТИК /див. оптика/- I. фахівець в оптиці, 2. майстер або продавець оптичних приладів

ОПТИКА /гр. *optikē* /- I. наука про світло /частина фізики/ 2. виробництво оптичних приладів, також торгівля ними.

ОПТИЛОГІЙ /гр. *брза* - погляд, *λόγος* - слово/- прилад для розмови з глухонімыми.

ОПТИМАЛІЗМ /лат. *optimus* - найсприятливіший/- погляд або діяльність /політичної або культурницької організації/, зорієнтована й виявлювана в межах найсприятливіших для цього умов.

ОПТИМАЛІСТ /лат. *optimus* - най-

сприятливіший/-прихильник або послідовник оптимальизму.

ОПТИМАЛЬНИЙ /лат. *optimus* - найсприятливіший, найкращий/- найвідповідніший, найсприятливіший, напр., найсприятливіше чи найвідповідніше підsonня для певних рослин.

ОПТИМАТИ /лат. *optimates* - крашій/- аристократи в стародавньому Римі, вельможні пани.

ОПТИМІЗМ /лат. *optimus* - найкращий/- I. теорія позитивної оцінки людини, буття, світу, 2. нахил бачити в житті лише гарні, радісні, позитивні моменти

ОПТИМИСТ /див. оптимізм/- людина життерадісних поглядів, настроїв, невразлива при невдачах.

ОПТИМИСТИЧНИЙ /див. оптимізм/- життерадісний.

ОПТИМУМ /лат. *optimum* - найкраще/- найсприятливіші умови, наприкл., температура для проростання зерна абощо.

ОПТИЧНИЙ /див. оптика/ - належний до оптики; о-ні прилади для використання властивостей світла/окуляри, далековид, мікроскоп, фотоапарат, спектральні прилади/ о-ні скельця - вигнуті або увігнуті скельця для оптичних приладів; о-ні центрочка в лінзі, що через неї промені проходять без заломлення.

ОПУБЛІКУВАТИ /див. публі-

кувати /- оприлюднити, оголосити /в пресі абощо/.

ОПУНЦІЯ /гр. вл./- рослина з родини кактусів, що дає істівні плоди.

ОПУС /лат. opus /- мистецький твір.

ОРАКУЛ /лат. oraculum - відування від orare - промовляти/-

I. жрець, що переказував вірянам на їх запити віщи відповіді від богів /у стародавніх народів: греків, римлян/, 2. храм, де боги переказували жерцям віщування /відомий Дельфійський оракул при храмі Аполлона/; 3. ворожіння, віщування.

ОРАЛЬНИЙ /фр. oral з лат./ колоротовий, колоустий.

ОРАНГУТАНГ /мал. orangutang /- азійська мавпа, що сягає росту людини й має довгі руки.

ОРАНЖАД /фр. orangeade /- напій з помаранчового соку, цукру тощо, лимонада.

ОРАНЖЕРІЯ /фр. orangerie / теплиця, приміщення з заскленими

стінами й дахом, де можна вирощувати рослини /переважно квіти та декоративні рослини/, що в кліматичних умовах даної місцевості на відкритому повітрі не можуть рости.

ОРАНГОВИЙ /фр. orange - помаранча/- жовтогарячий /колір/.

ОРАНТА /лат. ora - молитва/ зображення людини /святого або Матері Божої/ з молитовно піднесеними руками.

ОРАР /гр. orarion /- довга з

тканини стрічка, що є один кінець диякон під час Богослужби тримає на лівому плечі, а другий у руці і помахом цієї руки дає знати хорові, коли починати спів.

ОРАТОР /лат. orator з orare - промовляти/- промовець, красномовна людина, майстер усного слова.

ОРАТОРІЯ /іт. oratorio з лат. oratorium - молільня/- I. каплиця, дім молитви, 2. напів - драматична й напівепічна форма музичного твору для хору, солістів і оркестри, 3. церковний спів у музичному супроводі / у католиків/.

ОРАТОРСТВО /див. орато р/- красномовність, уміння виголошувати добре промови, майстерність усного слова.

ОРАТОРСЬКИЙ /див. орато р/- красномовний, відповідний до вимог красномовності.

ОРАЦІЯ /лат. oratio /- усна промова, привітання з святами абощо.

ОРЕБІТА /лат. orbita - путь, колія/- I. лінія обігу небесного тіла навколо іншого космічного світила /а с т р./, 2. очна заглибина, 3. сфера, коло діяльності, впливу.

ОРЕБІТОЛІТИ /лат. orbita - діора, lithos - камінь/- подібні до дрібних монет черепашки.

ОРЕБІТОМЕТР, лат. orbita - діора, metreōb - мірюю/- прилад вимірювати оптичні скельця /для окулярів тощо/.

ОРГАН /гр. *organon* - знаряддя/ 1. своєрідної будови й функції частина організму, 2. установа певного призначення, 3. періодичний часопис, 4^х. знаряддя, за сіб.

ОРГАН /лат./ - клавіятурно-пневматичний музичний інструмент, що своїм звуковим обсягом охоплює звучання симфонічної оркестри.

ОРГАНІЗАТОР /фр. *organisateur* з гр./ - упорядник /справи/, творець /організації/.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ - належний до організації.

ОРГАНІЗАЦІЯ /фр. *organisation* з гр./ - 1. культурно-громадське або політичне товариство, 2. процес зведення до системи /справи або то/, 3. психо-фізична будова окремої істоти.

ОРГАНІЗМ /с.-лат. *organismus* з гр. *organon* - знаряддя/- тіло живої істоти або рослини, що виконує процеси асиміляції й дисиміляції поживних речовин і має властивість рости й розмножуватись.

ОРГАНІЗОВАНИЙ /див. організ/ - 1. належний до організації, 2. упорядкований.

ОРГАНІЗУВАТИ /фр. *organiser* з гр. *organon* - знаряддя/- впорядкувати, засновувати.

ОРГАНІСТ /с.-лат. *organista* з гр./ - 1. музика, що грає на органі, 2. майстер лагодити орган..

ОРГАНІЧНИЙ /див. організм

- I. властивий організмові, 2. природжений, вроджений, З.о-ні речовини - хемічні речовини, що до їх складу входить вуглець; о-на школа - напрям у соціології, що розглядає суспільство як організм /Спенсер та ін./.

ОРГАНОГЕНІ /гр. *organon* - знаряддя, *genos* - рід/- основні складники органічних речовин: вуглець, кисень, водень, азот.

ОРГАНОГЕНІЯ /див. органоген/ - наука про походження органічних речовин.

ОРГАНОГНОЗІЯ /гр. *organon* - знаряддя, *gnōsis* - знання/- розпізнавання органічних речовин.

ОРГАНОГРАФІЯ /гр. *organon* - знаряддя, *graphō* - пишу/- опис рослинних і тваринних органів.

ОРГАНОДИ /гр. *organon* - знаряддя, *eidos* - вид/- частини одноклітинних організмів та клітин, що подібно до органів багатоклітинних організмів виконують певні функції.

ОРГАНОЛОГІЯ /гр. *organon* - знаряддя, *logos* - слово, наука/- наука про будову тваринних та рослинних органів /частина біології/.

ОРГАНОН /гр. *organon* - знаряддя/- I. збірка Аристотелевих трактатів із логіки, 2. назва логіки як знаряддя наукового пізнання в послідовників Аристотелевої науки; "Новий органон" - назва твору /індуктивної логіки/ Фр. Бекона /1561-1626/; 3. назви багатьох тво-

рів за середньовіччя.

ОРГАНОПЛАСТИКА /див. орган + пластика/- відновлення утрачених або ушкоджених органів /носа, нирок, печінки/ хірургічним способом.

ОРГАНОСКОПІЯ /гр. organon -знаряддя, скорб - дивлюсь/-огляд і дослідження органів з науковою метою.

ОРГАНОТАКСІЯ /гр. organon знаряддя, taxis - розташування/-класифікація рослин на підставі їх органів.

ОРГАНОТЕРАПІЯ /див. орган + терапія/- лікування хвороб екстрактами з тваринних органів /зокрема з органів внутрішньої секреції/.

ОРГІНІЯ /лат./- оргинька /в народі/- садово-городня квітково-декоративна рослина з родини нарцису, з великими повними, але без запаху, квітами; також жоржина.

ОРГІОФАНТИ /гр. orgia - бенкет rheinein - жрець/- жерці-учасники оргій у стародавній Греції.

ОРГІЯ /гр. orgia /- І. свято на пошану Бакха в стародавніх греків, 2^х розгнуздане гульбище, розпуста.

ОРГІЯЗМ, див. органія.

ОРГІАЗМ /гр. orgiasmos - таємні обряди на пошану бога Бакха та Деметри/- момент виходу сімени під час статевого акту.

ОРГАНДІ /фр. organdi /- трохи дебеліша від серпанку бавовня-

на тканина. /текст./.

ОРДА /турк./- І. ханський постій у тюрко-монгольських народів, 2. загін війська під проводом хана в татар, 3. адміністративні володіння татарських ханів, напр., Золота орда, 4^х безладна юрба.

ОРДАЛІЇ /с.-лат. ordalia "суд Божий"/- середньовічний спосіб доказу невинності в злочині, коли підсудний на своє виправдання мусить витримати тортури вогнем, розпеченим залізом тощо або перемогти позовника в двобої з ним.

ОРДЕН /лат. ordo - ряд/-І. організація католицького чернецтва, 2. відзнака за вислуги, 3. назва деяких таємних організацій.

ОРДЕР /нім. Order із фр. ordre/- розпорядження, адміністративний наказ, 2. архітектурна композиція з колон, гімсові тощо /ордер: коринтський, дорійський, йонійський, тосканський, композитний/, 3. розпорядження на видачу грошей із каси.

ОРДЕРНИЙ /див. ордер/- належний до ордеру; о-на книга - книга запису виданих або одержаних ордерів.

ОРДИНАЛ /англ. ordinal з лат. ordinalis /- І. статут ордenu, 2. церковна книга духовництва англіканської церкви.

ОРДИНАЛЬНИЙ /лат. ordinalis - порядковий/- порядковий.

ОРДИНАР /фр. з лат. ordinarius-

звичайний/- пересічний рівень води в річках, затоках.

ОРДИНАРЕЦЬ /нім. Ordinanz з фр. ordonnance - посланець/посланець, кур'єр /військ./.

ОРДИНАРІЙ /див. о р д и н а р н и й/- І. церковна книга треб/требник/, 2. суддя в церковних справах.

ОРДИНАРІЯТ /див. о р д и н а р н и й/- вища духовна влада в католицьких церквах окремих країн.

ОРДИНАРНИЙ /лат. ordinarius/- І. звичайний, 2. штатний, о-ий професор - звичайний, штатний професор.

ОРДИНАТА /лат. ordinatus - впорядкований/- І. одна із координат /г е о м ./, 2. одно з двох чисел, що визначають на площині точку відносно даної системи простокутних координат /г е о м ./.

ОРДИНАТОР /лат. ordinator розпорядчик/- лікар, що завідує одним із відділів у лікарні.

ОРДИНАЦІЯ /див. о р д и н а т о р/- І. висвята духовної особи /в католиків/, 2. поради від лікаря хворому.

ОРДИНУВАТИ /див. о р д и н а т о р/- І. висвячувати на священика /в католиків/, 2. приймати хворих /у лікаря/.

ОРДОНАНСИ /фр. ordonnance /накази французьких королів, що мали силу законів.

ОРДОНАНСРОТИ /фр. ordonnance / - перші в Європі регулярні вій

ськові частини /за Карла 7./. ОРЕ - дрібна монета в Скандинавських країнах /сота частка корони/.

ОРЕАДА /лат. oreas із гр. оре-с - гора/- гірська русалка в стародавніх греків і римлян.

ОРЕД /фр. or - золото, гр. ειδος - вид/- золотистий стоп з міді й цинку.

ОРЕКСИНА /гр. oregxis / - кристалічний порошок, уживаний у медицині для підвищення апетиту в хворих.

ОРЕНДА /с.-лат. arendare - винаймати/- І. тимчасове користування землею, майном за платню, 2. платня за користання землею або що.

ОРЕОЛ, див. а в р е о л я.

ОРЕСТ /вл./- син Агамемнона Й Клітемнестри, що за свою приязнь до двоюрідного брата став уособленням вірного друга.

ОРИГІНАЛ /лат. originalis первісний/- І. першотвір, взірець для копії, 2^х дивак, химерод.

ОРИГІНАЛЬНИЙ /лат. originalis-первісний/- І. першовзірцевий, непідроблений, нескопійований, 2^х своєрідний, незвичайний, химерний, дивний.

ОРИГІНАЛЬНІСТЬ /див. о р и г і нальни й/- І. непідробленість, першовзірцевість, 2. самобутність, своєрідність, 3. дивакство.

ОРИКТОГЕНІЯ /гр. ορυκτον - мінерал, genos - рід, походження

- наука про творення мінералів

ОРИКТОГЕОЛОГІЯ /гр. orykton - мінерал, + г е о л о г і я /-наука про корисні копалини.

ОРИКТОГНОЗІЯ /гр. orykton - мінерал, глбзів - знання/- опис та систематизація мінералів.

ОРИКТОЗООЛОГІЯ /гр. orykton - мінерал, + зоол ог і я /-наука про викопні скам'янілі тварини.

ОРИКТОЛОГІЯ /гр. orykton - мінерал, logos - наука/- див. мінералогія.

ОРИКТОХЕМІЯ /гр. orykton - мінерал + х е м і я /- наука про хемічний склад та властивості мінералів.

ОРИЛЬОН /фр. orillon /- I. флангові укріплення фортеці, 2. наріжки на вікнах чи дверях.

ОРИФЛЯМА /фр. oriflamme з лат. aureum - золото, flamma - плам'я/- I. військовий прапор у Франції за сереньовіччя /II2I - I4I5 р./, червоний з золотими плямами, 2. корогва, прапор переможця, 3. почеплений на мотузі між двома будинками прапор.

ОРІ /персь./- перська монета 2 карб.

ОРИГЕНІСТИ /вл./- послідовники Оригена /I82-254 по Хр./, що вірили, немов би людські душі грішні ще до народження людини а в житті проходять процес наближення до Бога.

ОРИЕНТ /лат. oriens - схід /

схід / східні країни /.

ОРИЄНТАЛІЗМ /лат. orientalis - східній/- особливості культури й природи східних країн/ переважно близького й середнього Сходу/.

ОРИЄНТАЛІСТ /лат. orientalis - східній/- сходознавець, фахівець у науці, культурі та мовах східніх народів.

ОРИЄНТАЛІСТИКА /лат. orientalis - східній/- наука про мистецтво, мови й культури східніх народів.

ОРИЄНТАЛЬ /фр. oriental /- ратунок бавовняною тканини.

ОРИЄНТАЛЬНИЙ /лат. orientalis - східній/- східній, азійський.

ОРИЄНТАЦІЯ /фр. orientation з лат. oriens - схід/-I. визначення географічного положення відносно сторін світу /спочатку визначали відносно сходу/, 2 розуміння політичних напрямків 3^х обізнаність у певній галузі науки, мистецтва, культури, 4^х спрямованість діяльності.

ОРИЄНТИР /див. о р і е н т а ц і я/- покажчик, указівник, що служить за дорожковаз абошо; орієнтир - було я -бу соля, уживана, щоб орієнтувати пляншету мензури відносно мери діяну.

ОРИЄНТОВНИЙ /див. о р і е н т а ц і я/- I. покажчиковий, потрібний для орієнтації, 2^х приблизний, такий, що дає лише орієнтовні /приблизні/ знання ,

уявлення, перспективи /наприклад, орієнтовний плян/.

ОРИЄНТУВАТИ /див. орієнтація/- спрямовувати, давати напрямні вказівки, інструктувати, інформувати.

ОРИЄНТУВАТИСЯ /див. орієнтація/- 1. визначати топографічне місце свого перебування, 2^х ознайомитися з обставинами, із справою.

ОРИНЬЯК /фр. aurigniac /-І.кандський лось, 2. доба в геології /період палеоліту/, див. орінъяк.

ОРИНЬЯК, орінъяк съка культура /від печери Оріньяк у Франції/- початкова стадія горішнього палеоліту /археол./.

ОРІОН /гр. Orion /-І.мисливець що його з ревнощів убила богиня Артеміда, але інші боги перенесли на небо, де він став сузір'ям /міт./, 2. сузір'я в екваторіальній частині неба/ ще звється Косари/.

ОРКАН /гол. okaan з індіян./- гураган на океані /понад 12 балів/, особливо в тропічній сумізі.

ОРКЕСТРА /гр. orchestra - місце для хору/- група виконавців музичних творів на відповідних інструментах

ОРКЕСТРИКА /див. оркестр а/- балетне мистецтво, поєднане з музикою й співом.

ОРКЕСТРИНО /іт. orchestrino /- музичний інструмент /поєднан

ня фортепіанна з органом.

ОРКЕСТРІОН /див. оркестр а/- механічний музичний інструмент, що має систему голосників різного звучання й цим наближається до звучання оркестри.

ОРКЕСТРУВАТИ /див. оркестр а/- розписувати мелодії п'еси відповідно до інструментів.

ОРКУС /лат. Orcus /- І. бог підземного світу /міт./, 2. царство тіней, потойбічний світ /у римській мітології; також Плутон/.

ОРЛЕАН /фр. vl./- жовтогарячого кольору барвник, що його добувають із південно-американської рослини й уживають для забарвлювання паперу, тканин.

ОРЛЕАНІСТИ /вл./- прихильники Орлеанської династії у Франції /1661-1848/.

ОРЛЬОН /англ./- кабіна в підводному човні біля кілю.

ОРМУЗД /персь./- бог світла й добра в стародавній релігії іранців /персів/, творець усесвіту.

ОРНАМЕНТ /лат. ornamentum - оздоба з ornare -оздоблювати /- площинні й лінійні мистецькі окраси, що полягають у поєднанні геометричних або інших стилізованих елементів на предметах.

ОРНАМЕНТАЛЬНИЙ /див. орнамент/- властивий орнаменту; о-ий стиль - мистець-

кий стиль, побудований на орнаментах.

ОРНАМЕНТАЦІЯ, див. орнаментика.

ОРНАМЕНТИКА /див. орна-
мент/- орнаментальні оздоби
в даному мистецькому виробі/ор-
наментальний стиль/.

ОРНАМЕНТИСТ /див. орна-
мент/- 1. знавець орнамен-
тики, 2. мистець творити орна-
менти.

ОРНАМЕНТУВАТИ - оздоблювати ор-
наментами.

ОРНАРІЯ /поль./ - натуральна ви-
нагорода /платня/ заробітчани-
нові.

ОРНІТОГРАФІЯ /гр. ornis - птах,
graphō - пишу/- опис птахів.

ОРНІТОЛІТИ /гр. ornis - птах, li-
thos - камінь/- рештки скамя-
нілих птахів.

**ОРНІТОЛОГ /гр. ornis - птах, lo-
gos - наука/- фахівець з ор-
нітології, знавець науки про
птахів.**

ОРНІТОЛОГІЯ /гр. ornis - птах,
logos - наука/- наука про пта-
хів /частина зоології/.

ОРНІТОМАНТІЯ /гр. ornis - птах,
mantēia - ворожіння/- ворожін-
ня за летом, співом та окрика-
ми птахів.

ОРНІТОПТЕР /гр. ornis - птах,
pterōn - крило/- літальний а-
парат, побудований за принци-
пом пташиного лету, тобто з
махальними крилами /не вжива-

ний, бо принцип гвинта /пропе-
лера/ дає значно більшу підій-
мальну й швидкісну силу.

ОРНІТОРИНКС /гр. ornis - птах,
rhīs(rhinos) - ніс/- качконіс
австралійська тварина, що має
подібний до качачого ніс та пе-
ретинки на лапах, ссавець, але
розмножується через відкладан-
ня яєць.

ОРНІТОРИНХУС /гр. ornis - птах,
rhynchos - дзьоб/- див. орніто-
ринкс.

ОРНІТОФАВНА /гр. ornis - птах,
lat. Fauna /- пташиний світ.

ОРНІТОФІЛІЯ /гр. ornis - птах,
phileb - люблю/- перехресне
обшилковування рослин з допо-
могою птахів.

ОРНІТОЦЕФАЛ /гр. ornis - птах,
kephalē - голова/- викопна ви-
мерла ящірка, що мала пташину
голову.

ОРОГЕНЕЗА /гр. oros - гора, gē-
nesis - походження, народжен-
ня/- 1. горотворення, процеси
в земній корі, що в Чх наслід-
ку постають гори, 2. наука про
горотворення.

ОРОГІДРОГРАФІЯ /гр. oros - гора,
hydōr - вода, graphō - пишу/-
опис гірських вод.

ОРОГНОЗІЯ /гр. oros - гора, gnō-
sis - знання/- див. орологія.

ОРОГРАФ /гр. oros - гора, gra-
phō - пишу/- фахівець в оро-
графії.

ОРОГРАФІЯ /див. орограф/

опис та класифікація зовнішніх форм земної поверхні.

ОРОКИ /вл./ - кочовий народ на острові Сахаліні.

ОРОЛОГІЯ /гр. *oros* - гора, *logos* - наука/- наука про гори.

ОРОМЕТРІЯ /гр. *oros* - гори, *metreō* - міряю/- математичний спосіб зображення форм і величин гір, також їх виміри.

ОРОСКОПІЯ /гр. *oros* - гора, *skopēō* - дивлюсь/- ворожіння на зорях під час народин.

ОРПІНГТОН /вл./ - англійська порода м'ясних курей.

ОРСЕЛЬ /фр. *orseille* / - добу - ваний з обрісників фіялково - червоний барвник для фарбування шовкових та вовняних тканин

ОРТИТ /гр. *orthos* - прямий/мінерал із групи епідотів.

ОПТО... /гр. *orthos* - прямий, правильний/- на початку скла - дених слів означає "правильний" напр., ортогенеза.

ОРТОБІОТИКА /гр. *orthos* - правильний, *bios* - життя/- згідне з приписами гігієни життя.

ОРТОГЕНЕЗА /гр. *orthos* - прямий, *genesis* - рід/- правильний розвиток організмів під впливом внутрішніх причин /наприм у біології, що за основу еволюції організмів вважає ідею однічної доцільності; ос - новопол. Негелі/. .

ОРТОГНАТИ /гр. *orthos* - прости/ - простозубі люди, люди ін-

доевропейської раси, що ЧМ прикметна простопадна поштава зубів.

ОРТОГОН /гр. *orthos* - прости, *gonia* - кут/- простокутник.

ОРТОГОНАЛЬНИЙ /гр. *orthogōnios* / - простокутній.

ОРТОГРАФІЧНИЙ /гр. *orthos*-правильний, *graphō* - пишу/- I. правописний, 2. ортограф - фічна проекція - просто - падна до даної поверхні проекція, 3. особливий спосіб рисування мал і плянів, що створюють ілюзію великої віддалено - сти для глядача.

ОРТОГРАФІЯ /див. ортографічний/- правопис, система правил щодо написання всіх слів даної мови.

ОРТОДИДАКТИКА /див. ортодидактика/- згідні з дидактикою способи навчання.

ОРТОДІЯГОНАЛЯ /див. ортодіягоналія/- бічна вісь у кристалах.

ОРТОДІЯГРАФ /див. ортодіяграф/- через, *graphō* - пишу/- апарат, що з допомогою рентгенівського проміння змальовує форми, розміри й розташування внутрішніх органів тіла.

ОРТОДОКС /гр. *orthodoxos* із *orthos* - правильний, *doxa* - віра, думка/- правовірний, пра - вославний; вірний певним поглядам, переконанням.

ОРТОДОКСАЛЬНИЙ /див. ортодокс/- правовірний, правос-

лавний, вірний традиціям, релігій, поглядам, переконанням.

ОРТОДОКСІЯ /гр. *orthodoxia* / - 1. правовірна релігія, 2. оборона традиційних принципів, 3. вірність певним принципам, переважанням, світоглядові.

ОРТОДРОМІЯ /гр. *orthos* - простий, *dromos* - майдан/- "біг на впростеце", найкоротша дорога між двома пунктами /в навігації/.

ОРТОЕПІКА /гр. *orthos* - правильний, *eros* - слово, оповідь/- правила вимови й письма.

ОРТОЕПІЯ /гр. *orthos* - правильний, *eros* - мова, оповідь/- 1. милозвучно-правильна вимова, 2. наука про правильну милозвучну літературну вимову.

ОРТОКЛАЗ /гр. *orthos* - правильний, *klaisis* - заломлення/- мінерал із групи скалинців /буває різних кольорів/.

ОРТОМЕТРІЯ /гр. *orthos* - правильний, *metreō* - мірюю/- точні виміри.

ОРТОМОРФІЯ /гр. *orthos* - правильний, *morphe* - форма/- правильне творення форм /слів/.

ОРТОПЕД, див. ортопедист.

ОРТОПЕДИСТ /див. ортопедія/- 1. лікар, що направляє здеформовані частини людського тіла /кінцівки, скелет, тощо/- 2. завідувач ортопедичної клініки.

ОРТОПЕДИЧНИЙ /див. ортопедія/- відповідний до вимог

ортопедії; о-чи апарати та механічні апарати направляти деформації частин людського тіла, також прилади для заміни ампутованих частин тіла /див протез/.

ОРТОПЕДІЯ /гр. *orthos* - простий, правильний/- наука про лікування й профілактику знеправлених частин тіла /м е д./.

ОРТОПЛАСТИКА /див. ортопедія+ пластиката/- вирівнювання знеправлених /здеформованих/ частин тіла.

ОРТОПТЕРИ /гр. *orthos* - правильно, *pteron* - крило/- простокрилі комахи.

ОРТОСКОП /гр. *orthos* - правильний, *skopē* - дивлюсь/- 1. прилад оглядини горло, 2. прилад досліджувати веселкову оболонку ока.

ОРТОСКОПІЧНИЙ /див. ортопедія/- належний до ортоскопії; о-не скло - скло в камері обскурі, що правильні відображує предмети.

ОРТОСКОПІЯ /гр. *orthos* - правильний, *skopē* - оглядаю/- 1. дослідження веселкової оболонки ока, 2. вимірювання черепа, з метою дістати правильний його обрис.

ОРТОТОНІЯ /див. ортопедія+тон/- правильний наголос у словах.

ОРТОФОНІКА, ОРТОФОНІЯ /див. ортопедія+фон/- наука про правильну вимову звуків.

ОРТОХРОМАТИЗАЦІЯ /гр. *orthos* - правильний, *chrōma* - колір/-

забарвлення покриву фотографічної платівки або стрічки спеціальними барвниками /сенсибілізаторами/ для збільшення його чутливості до зелених і жовтих променів.

ОРТОХРОМАТИЧНИЙ /див. ортохроматизація/- чутливий до жовтих та зелених променів.

ОРТОХРОМІЯ /див. ортохроматизація/- кольоровий спосіб фотографування.

ОРТОЦЕНТР /гр. *orthos* - правильний, лат. *centrum* /- точка перетину трьох висот трикутника /г е о м./.

ОРТОЦЕРАТИТИ /гр. *orthos* - правильний, *keras* - роговина/скам'янілі м'якуни /молюски/.

ОРТОЦЕНТР /див. орто... + ц е н т р/- точка перетину висот /усіх/ трикутника/г е о м/.

ОРТШАЙН /нім. *Ortschein* /- темнобурій пісковик болотяних низин.

ОРФЕЙ /гр. *Ogr̄pheus* /- I. співець, що своїм співом утихомирював звірів, зрушував дереви й скелі /у грецькій мітології/ 2^х милозвучний співець.

ОРФЕОН /гр. *ogr̄pheus* /- подібний до піяніна, але менший музичний інструмент.

ОРФЕУМ /лат. *ogr̄pheum* /- концептова заля.

ОРФІКИ /гр./- поети релігійно-містичних настроїв у стародавній Греції.

ОРФІЧНИЙ /див. Орфеї/- I. музичний, 2. релігійно-містичний.

ОРХЕСТРА /гр. *orchēstra* /- о-круглий поміст у стародавньому грецькому театрі, де виступав хор на виставах комедії або й трагедії.

ОРХІДЕЙ /гр. *orchidion* /- родина травистих однопроязбевих квіткових рослин /до 15.000 їх видів/.

ОРХІС /див. орхідеї/один із видів орхідей, зозулинець.

ОРХІТ /гр. *orchis* - чоловіча статева залоза/- запалення статевої залози.

ОРХІТОМІЯ /гр. *orchis* - чоловіча статева залоза, том'є розгин/- кастрування, хірургічне видалення статевої залози.

ОРШАД /фр. *orgead* /- мигдалеве молоко з цукром /питво/.

ОСАВУЛ і ОСАВУЛА /тат. "јасаул"/- виборне старшинське звання в козацьких військах /осавули були: генеральний при гетьмані, полковий, гарматний, сотенный/ знаку московського уряду це звання скасоване в 1798 р.

ОСАННА /гр. *hōsanna* із гебр. *hōša'nal* - рятуй нас!/- молитовний приспів у стародавніх гебреїв і в християн, що означає "спасіння" /вигук під час входу Ісуса Христа в Єрусалим/

ОСЕЧНА /гр. *os* - кістка/- основний органічний складник кісткової тканини/кістковий клей,

ОСЕТ /фр./ - гатунок французької вовняної тканини.	ОССА /гр./ - богиня чуток та голосок у грецькій мітології.
ОСИФІКАЦІЯ /лат. os - кістка/ - перетворення відповідних тканей організму в нормальні кістки.	ОССІЯН - легендарний герой кельтського епосу /III стол. хр./.
ОСКАБРІОНІ /лат.Oscabrierion spiniferus /- один із видів черепахом.	ОСТ /нім. Ost /- схід /г е о г/ - ОСТАГРА, ОСТАЛГІЯ /гр.os - кістка, algos - біль/- біль у кістках.
ОСМАНИ /від султана Османа/ - турки.	ОСТАЛГІТ /гр. os - кістка, algos - біль/- запалення кістки
ОСМІЙ /гр. οσμή - запах/-хемічний елемент із групи плятинових металів /Os/, атом. вага 190,2 /уживається в електричних жарових лампах/.	ОСТАЛГІЯ, див. о ст а г р а.
ОСМОЛОГІЯ /гр. οσμή - запах, logos - наука/-наука про запашні речовини.	ОСТАРА /герм./ - богиня ранку й весни в стародавній германській мітології.
ОСМОМЕТР /гр. διμετρος - тиск, поштовх, metreō - міряю/-прилад вимірювати осмотичний тиск течів.	ОСТИОТИ - східні стародавні германські племена.
ОСМОНОЗОЛОГІЯ /гр. οσμή - запах, πόνος - хвороба, logos - наука/-наука про хоробливі явища почуття нюху.	ОСТЕЕТ /гр. os - кістка/-занедбання кісткової тканини.
ОСМОС /гр.διμετρος - поштовх/проникання течіва або газу /розчинника в розчин/ крізь перепону, що є між ними /фіз./.	ОСТЕО... /гр. osteon - кістка/-у складених словах указує на зв'язок даного поняття з кісткою, кістковою тканиною, напр. о ст е о г р а ф і я.
ОСМОТИЧНИЙ /див. осмос/ - відповідний до осмосу; осмос - ти-ч-н-и-й тиск - виміра речовин у живих клітинах організму, що відбувається за законами осмосу.	ОСТЕОБЛАСТИ /гр osteon - кістка, blastē - паросток/- клітини кісткової тканини /анат/
ОСПРАМ /див. осмій + воль фрам/-стоп осмію з воль фрамом.	ОСТЕОГАНГРЕНА /див. о ст е о + гангрена/- змертвіння кістки, кістковий спалень.
	ОСТЕОГЕНІЯ /гр.osteon - кістка genos - народження/-наука протворення кісток.
	ОСТЕОГРАФІЯ /гр. osteon - кістка, graphē - пишу/- опис кісток.
	ОСТЕОКЛАЗІЯ /гр. osteon - кістка, klasis - перелім/- хірургія

гічне ламання кістки з наміром направити здеформований орган.

ОСТЕОЛІТ /гр. osteon - кістка, lithos - камінь /- скам'яніла кістка.

ОСТЕОЛОГІЧНИЙ /див. остеологія/- належний до остеології.

ОСТЕОЛОГІЯ /гр. osteon - кістка, logos - слово, наука/- наука про будову кісток /частини анатомії/.

ОСТЕОМА /гр. osteon - кістка/- пухлина на кістковій тканині.

ОСТЕОМАЛІЯЦІЯ /гр. osteon - кістка, malakia - м'якість/- розм'якшення кісток через брак у них вапнових солей /х в о р./.

ОСТЕОМІЕЛІТ /гр. osteon - кістка, myelos - мозок/- запалення кісткового мозку /м е д./.

ОСТЕОМІОЛОГІЯ /див. остеоміологія/- наука про кости та м'язи.

ОСТЕОПАТОЛОГІЯ /див. остеопатологія/-наука про хвороби кісток.

ОСТЕОПЛАСТИКА /див. остеопластика/- операція пересадження здоровової кістки, замість хворої

ОСТЕОСАРКОМА /див. остеосаркома/- саркома кісток /злоякісна пухлина на кістці/.

ОСТЕОСКІР /гр. osteon - кістка/- хоробливий наростень на кістці.

ОСТЕОСКЛЕРОЗА /див. остеосклероза/- зважніння кісток, ствердіння їх.

ОСТЕОТОМ /див. остеотом і я/- ланцета для розтину кісток.

ОСТЕОТОМІЯ /гр. osteon - кістка, tomē - різати/- хірургічний розтин або перетин кістки.

ОСТЕОХЕМІЯ /див. остеохемія/- наука про хемічні складники кісток.

ОСТЕОХОНДРИТ /гр. osteon - кістка, chondros - хрящ/- запалення кістки й хряща /м е д./.

ОСТЕРІЯ /it. osteria /- шинок, корчма /в Італії/.

ОСТИНАТО /it. obstinato -упертий/- багаторазове повторення певної теми в музичному творі.

ОСТИТ /гр. osteon - кістка/- запалення кісткової тканини.

ОСТИЯРІЙ /лат. ostiarius /-ворота при храмах стародавніх часів.

ОСТОБЛАСТИ /гр. osteon - кістка, blastē - паросток/- клітини, що творять кістки, кості - творці.

ОСТРАКІЗМ /гр. ostrakismos із ostrakon - черепок/- "череп -ковий присуд", таємне голосування черепками в стародавній Греції в справі вигнання з країни небезпечних для влади громадян /на черепках писали імена кандидатів на вигання/.

ОСТРАКОДИ /гр. ostrakon - черепок/- нижчі ракувати істоти.

ОСТРАЦИТИ /гр. ostrakon - черепок, kyotos - посудина/-ска - м'янілі черепашки.

ОСФРАЗЕОЛОГІЯ /гр./ - наука про почуття нюху.

ОСЦИЛОГРАФ /лат. oscillum - хитання, graphō - пишу/- прилад записувати та спостерігати перебіг у часі електричних процесів та їх характер.

ОСЦИЛОСКОП /лат. oscillum - хитання, гр. скореб - дивлюсь/- прилад для безпосереднього розгляду оком електричних коливань.

ОСЦИЛЯТОР /лат. oscillare - коливатись/- І. прилад, що витворює електромагнетні хвилі, 2 прилад, що показує коливання відносно певної рівноваги, 3. прилад підводної сигналізації.

ОСЦИЛЯЦІЯ /лат. oscillum /-дрижання, коливання /акустичні, електричні/.

ОТАКУСТИКА /гр. us(ōtos) - вухо - акустика/- підсилювання слуху механічними засобами.

ОТАФОН /гр. us(ōtos) - вухо, phōnē - звук/- звуковловлювач прилад, що зловлює звукові хвилі.

ОТИТ /гр. us(ōtos) - вухо/-запалення вуха /м е д./.

ОТІАТРЕІЯ /гр. us(ōtos) - вухо, iatreia - лікування/-наука про хвороби вуха та про лікування цих хвороб.

ОТЛАС /ар./ - блискуча шовкова тканина із спеціальним переплетенням ниток.

ОТО.../гр. us(ōtos) - вухо/- у складених словах указує на зв'язок даного поняття з вухом, на-

приклад, отоскоп.

ОТОГРАФІЯ /гр. us(ōtos) - вухо, graphō - пишу/- опис вуха.

ОТОЛІТИ /гр. us(ōtos) - вухо, lithos - камінь/- слухові камінці у вухах деяких нижчих організмів.

ОТОЛОГІЯ /гр. us(ōtos) - вухо, logos - наука, слово/- наука про будову, функції та хвороби вуха.

ОТТОМАНИ /фр. ottomans / - назва турків, що пішла від династії султана Османа I /ІЗ стол./.

ОТТОМАНКА /фр. ottomans від тур. Othman/- м'яка низька канапа без спинки.

ОТТОМАНСЬКА ПОРТА - Туреччина.

ОТОПЛАСТИКА /див. отоскоп/ - штучне виготовлення вуха.

ОТОСКЛЕРОЗА /див. отоскоп/- хронічне захорування /склероза/ середнього вуха /лабіринту/, що відмирає й спричиняє прогресивне глухнення.

ОТОСКОП /гр. us(ōtos) - вухо, скореб - дивлюсь/- прилад оглядати вухо /м е д./.

ОТЕЛЕО /вл./ - І. персонаж Шекспірової трагедії цієї ж назви, що з безпідставних ревнощів убив свою жінку, 2^х ревнивець.

ОТОЧЕНТО /іт./ - сукупність містецьких напрямків ХІХ стол.

ОФЕНЗИВА /фр. offensive / - наступ, напад.

ОФЕРТА /лат. *offertus* - запропонований/- умови для складання договору; пропозиція скласти угоду.

ОФЕРТОРІЙ /лат. *offertus* - запропонований/- перша частина літургії в католиків.

ОФТОДОНТИ /гр. *ophis* - змія, *odus*(*odontos*) - зуб/- скам'я - нілі зуби гадюк.

ОФІОЛАТРІЯ /гр. *ophis* - змія, *latreia* - служіння, шанування/- шанування змій /у первісних людей/.

ОФІОЛІТ /гр. *ophis* - змія, *lithos* - камінь/- змійовик, зелено-плямистого забарвлення камінь /мінерал/.

ОФІОЛОГІЯ /гр. *ophis* - змія, *logos* - наука/- наука про змій

ОФІРА /нім. *Opfer* з лат./-жертва, пожертва.

ОФІШЕР /фр. *officier* /- військовий старшина.

ОФІТ /гр. *ophites* /- мінерал, темноzielеного кольору камінь.

ОФІЦІНА /лат./- невеликий будинок на міському подвір'ї зі сторони від головного дому.

ОФІЦІНАЛЬНИЙ /лат./- уживаний у лікуванні; о-ий лік - лік, що є завжди готовий в аптекі.

ОФІЦІОЗ /лат./- пресовий орган, що додержується офіційних урядових поглядів, не будучи сам урядовим.

ОФІЦІЙНИЙ /лат./- напівофіційний, оголошуваний з відома уряду, хоч формально від нього

незалежний; той, що неофіційно виконує директиви уряду.

ОФІЦІЯ /лат. *officialis* - службовий/- посада, обов'язок, служба.

ОФІЦІЯЛ /нім. *Official* з н.лат *officialis* /- І. офіціяльна особа, урядовець на державній посаді в стародавньому Римі, 2. священик, що відав церковносудовими справами /за середньо - віччя в католицізм/.

ОФІЦІЯЛЬНИЙ, ОФІЦІЙНИЙ /лат. *officialis* службовий/-І. урядовий, службовий, 2х формальний, формалістичний, сухий.

ОФІЦІЯНТ /с.-лат. *officians* - службовець/- служник у ресторані, що подає одвідувачам на столи страви /кельнери/.

ОФОРТ /фр. *eau-forte* - нітратна кислота/- І. спосіб ритування різцем на смолянім шарі металевої дошки та щавленням нітратною кислотою, 2. відбиток такого ритування.

ОФОРТИСТ /див. офорт/- мистець ритувати способом офорту

ОФСЕТ /англ. *offset* /- І. спосіб друкувати, відтискуючи спочатку текст з цинкової або алюмінійової форми на гумовий валок, а з нього на папір, 2. фотографічний спосіб друку в ЗДА

ОФТАЛМІЯ /гр. *ophthalmos* - око/- запалення ока /хепор/.

ОФТАЛМІЯТРІЯ /гр. *ophthalmos* - око, *iatreia* - лікування/- наука про очні хвороби.

ОФТАЛМОГРАФІЯ /гр. *ophthalmos* -

око, *graphō* - пишу/- опис будови ока.

ОФТАЛМОКАРЦИНОМА /гр. *ophthal-*
- *mōs* - око, *karkino* - пістряк/-
- пістряк ока.

ОФТАЛМОЛОГ /гр. *ophthalmos* -
око, *logos* - наука/- дослід -
ник будови та хвороб очей; лі-
кар очних хвороб.

ОФТАЛМОЛОГІЯ /гр. *ophthalmos* -
око, *logos* - слово, наука/-на-
ука про око, його хвороби та
їх лікування.

ОФТАЛМОМЕТР /гр. *ophthalmos* -
око, *metrēb* - мірюю/- прилад
вимірювати криві площини прозо-
рих частин ока.

ОФТАЛМОПЛЕГІЯ /гр. *ophthalmos* -
око, *apoplēssō* - вражаю/- пара-
ліч очних м'язів.

ОФТАЛМОПТОЗА /гр. *ophthalmos-*
око/- банькатість, витришкува-
тість.

ОФТАЛМОСКОП /гр. *ophthalmos* -
око, *tropos* - дивлюсь/- прилад
оглядати очі.

ОФТАЛМОТРОП /гр. *ophthalmos* -
око, *tropos* - поверт/- прилад
показувати рухи очей.

ОХЛОКРАТИЯ /гр. *ochlos* - народ
на маса, *karkinos*- влада/- вла-
да маси, вулиці, найнижчих про-
шарків суспільства.

ОХРА, див. вохра.

ОЦЕЛОТ /мех./- американська хи-
жа тварина з родини кошечих.
/пантера/.

ОЦЕТ /лат. *acētum* /- органічна
кислота, що є добувають із ву-
гілля та вапна або сухою дес-
тиляцією дерева.

ПА /фр. pas - ступінь, крок/- складовий ритмовий рух /пози - ція чи момент/ у танці з певною поставою ніг.	ПАВІЯН /гол. baviaan з лат. <i>bovinus</i> / - безхвоста собако - голова мавпа.
ПАВАНА /есправана / - старовинний еспанський танок /І6-І7 століття/.	ПАВЛЁТА /фр./ - прибутки з продажу посад у колишній Франції.
ПАВЕ /фр. pavé / - пішохід, тротуар із кам'яних плит.	ПАВОНІЯ /лат./ - 1. квіткова чагарникова рослина з родини мальвових, що має зубчасте з вічками, немов у павича на пір'ї, листя, 2. один із видів коралів, що мають дуже розвинений вапновий кістяк.
ПАВЕАН /від міста Павії в Італії/- обкуті залізом щити, що їх можна ставити на землю.	ПАВПЕР /лат. pauper - убогий/-жебрак, убога людина, що не має засобів для життя.
ПАВЗА /лат. pauza з гр. <i>pausis</i> - припинення/- 1. перерва, зупин у часі, 2. нотний знак, що показує, на яку кількість часу в даному місці мелодії треба припинити звучання інструменту чи спів голосу.	ПАВПЕРИЗАЦІЯ /див. павпер/- зубожіння, озліднення, напр., масове зубожіння загнаного в колгоспи в ССРС селянства.
ПАВІМЕНТ /фр. pavement / - різьблена кольорова підлога з плиток, поміст на естраді.	ПАВПЕРИЗМ /див. павпер/- зубожіння населення, напр., в ССРС зубожіння селян у наслідок колективізації.
ПАВІЯ /фр. pavie / гатунок бровковини, в якої м'якуш не відстас від кісточки.	ПАГАМЕНТ /it. <i>pagamento</i> - платіж/- 1. розплата готівкою, 2. старе срібло, взагалі срібло у вилівках, 3. термін ярмаркових розплат.
ПАВІДЛО /поль. z ches'k./ - заварені з цукром ягоди чи інша якість садовина /мармелада, конфітура/.	ПАГАНАЛІЇ /лат. <i>paganus</i> - сільський/- весняні післяпосівні свята на пошану богині Церери / в січні місяці в стародавніх римлян/.
ПАВІЛЬОН /фр. pavilion з лат. <i>pavilior</i> - намет/- 1. будинок легкої конструкції тимчасового призначення /для виставки, ярмарку або то/, 2. вибух кількох феєрверків одразу, 3. кінець сурми в бляшаних інструментах, 4. спеціяльне приміщення, де фотографують кінофільми.	ПАГАНІЗМ /лат. <i>paganismus</i> /поганство, поганська релігія, шанування божеств / в єгиптян та греків і римлян/.

ПАГІНАЦІЯ /лат. *pagina* - сто-
рінка/- позначення сторінок у
книжці або в рукописі числами.

ПАГОДА /порт. *padoda* з санс.-/
1. храм ново-браманських ча-
сів в Індії, Японії, Китаї, 2.
розкішно оздоблена статуя бов-
вана, 3. гіпсова або порцеля-
нова фігура з рухомими кінців-
ками, 4. золота монета із зо-
браженням храму /пагоди/ в ост-
індійців.

ПАДЕЖАН /фр./- гігантські кро-
ки - стовп із поземо почепле-
ним на ньому вгорі на осі ко-
ліщам з прив'язаними до колі-
щати довгими аж до землі моту-
зами з петлями, в які просува-
ють ногу й сідають та, відшто-
вхуючись від землі ногами, під-
носяться вгору й облітають на-
вколо стовпа /розвагова крутіл-
ка/.

ПАДИШАХ /персь. *padisah* - "цар
царів", "охоронець князів"/-ти-
тул колишнього турецького сул-
тана, перського шаха, володаря
Афганістану.

ПАДОК /англ. *paddock* /- майдан
/плац/ для верхових змагань на
конях.

ПАДРОН /іт. з лат. *padronus* /-
1. господар невеликого кораб-
ля, начальник, 2. доброочинець,
протектор.

ПАЕТКА /фр./- золота або сріб-
на бляшка /прикраса на одяг/.

ПАЖ /фр. *page* /- 1. джура, що
його виховували на лицаря при
дворі сеньйора або при вельмож-
ній дамі, 3. вихованець паже -

ського корпусу в царській Ро-
сії, 2. шнурок із гачком на
спідниці, щоб стягувати.

ПАЖАНГА /лит./- прогресивна в
колишній Литві партія, що боро-
лася проти імперіалістичних за-
зіхань Польщі.

ПАЗИГРАФІЯ /гр. *pas* - усякий,
graphō - пишу/- загальновжи-
вани у всіх народів знаки, напр
нотні знаки, римські та араб-
ські цифри.

ПАЗИЛОГІЯ, ПАЗИЛАЛІЯ /гр. *pas*-
усякий, *logos* - наука/- все -
світня мова - проект висловлю-
вати думки зрозумілими для у-
сіх народів звуками.

ПАЙ /турк./- частка, внесок, ак-
ція.

ПАЙКА /мад./- короткий щит у
рицарських кіннотників.

ПАЙЛЬОТ-ЧАРТ /англ. *pilot-chart*
- мапа метеорологічних спосте-
режень на морі, щоб керувати
кораблем.

ПАКА¹ /нім. *Pack*, *Packen* /- великий пакунок /товарів або що/.

ПАКА² /лат./- невелика тварина з родини гризунів, подібна до південно-американського зайця.

ПАКГАВЗ /нім. *Packhaus* /- ван-
тажна комора при залізниці, на
митниці або що /для товарів, ба-
гажу тощо/.

ПАКЕБОТ /англ. *packet-boat* /- поштово-пасажирське судно.

ПАКЕЛЯЖ /нім. *Packlage* /-кам'я-
на основа дороги /коли каміння
кладуть на земляний ґрунт/.

ПАКЕТ /фр. paquet / - лист у великім коверті, невеликий поштовий пакунок, напр., пересилана поштою книжка або що.

ПАКЕБОТ, див. пакебот.

ПАКМАЙСТЕР /нім. Packmeister / - залізничник, що відповідає за доставу адресатам пакунків.

ПАКОТИЛЬ /фр. pacotille - мотлох/- 1. маловартісний товар, 2 товар, що його дозволяється пасажирам чи морякам взяти з собою на корабель.

ПАКТ /лат. pactum / - угода /між народня/ без означеного законом форми.

ПАКТА /лат. pactum / - договір, угода; пакта конвенція та - угода, що нею польський сейм обмежував владу короля.

ПАЛАДИН /фр. paladin з лат. *palatinus* - двірцевий/- 1. соратник Карла великого, 2⁴ вірний лицар. /також паладин/.

ПАЛАМАР /гр./ - церковний служник.

ПАЛАМЕДОВА гра /вл./ - гра в шахи, що ю ю немов би винайшов герой троянською війни Паламед

ПАЛАНКА /тур./ - 1. обгороджена частоколом фортеця, 2. полкова округа й полкове селище в запорожців.

ПАЛАНКИН /порт. palanquin з індусь. *pālaki* / - номі з накриттям, як засіб пересування пасажирів у деяких східніх країнах.

ПАЛАС /фр. *pallas* / - подібна до килимів тканина, уживана на гар

дини.

ПАЛАТА¹ /лат. palatium - палац/ - 1. кімната або заля, де лежать хворі в лікарні, 2. розкіш на кімната в панських домах, 3. назва деяких установ, напр., - "Палата мір та ваги", "Книжкова палата", 4. назва законодавчого органу в деяких країнах, напр., "Палата лордів" англійського парляменту.

ПАЛАТА² /лат. palatium / - 1. музей старовинної зброї, 2. кімната для хворих у шпиталі.

ПАЛАЩ /іт. palazzo / - великий розкішний будинок державного володаря, уряду, мистецької установи або що.

ПАЛАЦО /іт. palazzo / - палац, окремий розкішний дім.

ПАЛАШ /поль. *pałasz* з мад. *pallos* / - проста дволезова шабля, що нею можна рубати й колоти / в колишній рос. армії носили кірасири/.

ПАЛЕ /фр. *palais* - палац/- 1. палац, 2. розкішний будинок для виставок, 3. Пале-Рояль - найкращий палац у Паризі, колись королівський / побудований за Рішельє 1629 р./, в 1871 році спалений, потім реставрований, нині - державна рада, театр, магазини, ресторани.

ПАЛЕМОН /гр./ - 1. бог, покровитель моряків / у стародавніх греків/, 2. казковий багатир у літовців.

ПАЛЕО... /гр. *palaios* - стародавній/- у складених словах означає "стародавній", "предко-

"вічний" тощо, напр., п а л е о б і о л о г і я .

ПАЛЕОАНТРОПОЛОГІЯ /гр. *palaios* - стародавній/- галузь антропології, що вивчає викопні рештки прадавньої людини /див. антропологія/.

ПАЛЕОАРКТИЧНИЙ /див. п а л е о + а р к т и ч н и й/- північний /щодо земної кулі: Європа, Півн. Америка, півн. Азія/.

ПАЛЕОБІОЛОГІЯ /див. п а л е о + б і о л о г і я/- наука про умови існування вимерлих тварин /галузь п а л е о н т о л о г і ю/.

ПАЛЕОБОТАНІКА /див. п а л е о + б о т а н і к а/- наука про вимерлі рослини минулих геологічних епох /галузь палеонтології/.

ПАЛЕОГЕН /гр. *palaios* - стародавній, *genos* - народження/- геологічний період /частина третинного періоду, що охоплює палеоцен, еоцен, олігоцен.

ПАЛЕОГЕОГРАФІЯ /див. п а л е о + географія/- фізична географія минулих епох Землі /галузь геології/.

ПАЛЕОГЕЯ /гр. *palaios* - стародавній, *gē* - земля/- зоогеографічний підподіл суходолу, що охоплює тропічну частину Африки та південь Азії.

ПАЛЕОГРАФ /див. п а л е о г р а ф і я/- знавець стародавніх рукописів, фахівець з палеографії.

ПАЛЕОГРАФІЯ /гр. *palaios* - стародавній, *graphō* - пишу/- наука

про зовнішні прикмети рукописних пам'яток /форми літер, матеріал, на якому написано текст, спосіб письма тощо/та про вміння їх читати.

ПАЛЕОЗОЇЧНИЙ /гр. *palaios* - стародавній, *zōon* - тварина, істота/- предковічно-тваринний належний до найдавніших часів життя на Землі.

ПАЛЕОЗОЙСЬКА д о б а /див. п а л е о з о й ч н и й/- друга доба в історії Землі; охоплює періоди: кембрійський, селюрійський, девонський, кам'яновугільний і пермський /добра горотворення, примітивних морських хребцевих тварин, суходільних плазунів, шпилькових рослин/.

ПАЛЕОЗООЛОГІЯ /див. п а л е о + зоологія/- наука про вимерлих тварин стародавніх геологічних епох /галузь палеонтології/.

ПАЛЕОКРИСТИЧНИЙ /гр. *palaios* - стародавній/- покритий вічною кригою /підбігунові общири океанів/.

ПАЛІКАРИ /н.-гр. *palikari*, *pallekari* /- I. наймані вояки з греків та албанців у колишній Туреччині для боротьби з греками повстанцями-самостійниками /19 стол./, 2. нерегулярне військо в сучасній Греції.

ПАЛЕОЛІТ /гр. *palaios* - давній *lithos* - камінь/- кам'яна доба від появи людини до кінця льодової доби.

ПАЛЕОЛІТИЧНИЙ п е р і о д, див п а л е о л і т .

ПАЛЕОЛОГ /гр. *palaios* - стародавній, *logos* - наука/-знатець палеології.

ПАЛЕОЛОГІЯ /див. п а л е о - л о г і я/- наука про залишки стародавніх культур /див. а р х е о л о г і я/.

ПАЛЕОНТОЛОГ /див. п а л е о н т о л о г і я/- фахівець у палеонтології, знатець скам'яніліх решток тварин і рослин.

ПАЛЕОНТОЛОГІЯ /гр. *palaios* - стародавній, ον - те, що існує, *logos* - наука/- I.наука про вимерлі організми /рослинні тваринні/ минулих геологічних епох, 2. палеонтологія лінгвістична - наука, що вивчає першінні культури на підставі мовних матеріалів.

ПАЛЕОСАВР/гр. *palaios* - стародавній, *sauros* - ящірка/- величенська вимерла ящірка тріасової доби.

ПАЛЕОТЕРІЙ /гр. *palaios*- стародавній, *thērion* - звір/- вимерлий предок коня.

ПАЛЕОТИП /гр. *palaios*- стародавній, *typos* - відбитка, образ/- ставоринні друки, друковані до винаходу друкарських шрифтів /до 1500 р./,див. і н к у н а б у л и.

ПАЛЕОФТОЛОГІЯ/гр. *palaios* - стародавній, *phyton* - рослина, *logos* - наука, слово/, див. п а л е о б о т а н і к а.

ПАЛЕОЦЕН /гр.*palaios* - стародавній, *kairos* - новий/- третинна доба /п а л е о г е н /.

ПАЛЕРОЯЛЬ, див. п а л е .

ПАЛЕСТРА /гр. *palaistra* /-I. у стародавній Греції- школа бо ротьби, фізичної культури для підлітків /для дорослих - гімназія/, 2. колегія адвокатів у колишній Йольщі.

ПАЛЕСТРАНТ /див. п а л е с т - ра/- I. адвокат, член палестри 2. студент правницього факультету /зах. Европа/.

ПАЛЕСТРИКА /див. п а л е с т - ра/- фізична культура.

ПАЛІТА /фр. *palette* /- див. п а л і т р а.

ПАЛІТ /фр. *palette* /- металевий диск.

ПАЛІТКА /фр. *palette* /- цілюльозна поділена на квадратики платівка виміряти площи на ма пах, а також площи криволінійних фігур.

ПАЛЕЯ /гр. *palaija* - стародавні книги/- виклад історії старого заповіту з додатками з апокрифів /пам'ятки старої української літератури/.

ПАЛІ /санс. "святе письмо"/літературна мова південного буддизму /один із індуських дія лектів, пізня форма санскриту/

ПАЛІЙ, ПАЛІОМ /лат./- I. плащ у стародавніх римлян, довга /у римських матрон, співаків, акторів/ мантія, 2. чотирикутний покрив на вівтарі в католицькій церкві, 3. вовняний плащ, що ним папа відзначає архиєпископів.

ПАЛІОГІЯ /гр. *palin* - знову, *logos* - слово/- повторення на

початку й у кінці речення того самого слова або повторення цілого речення на початку й у кінці вірша /реторичний засіб/.

ПАЛІМБАКХІЙ /гр. *palimbakheios* / - віршова стопа з двох довгих і одного короткого скла ду /рідше навпаки/ у класично му віршуванні.

ПАЛІМПСЕСТ /гр. *palimpsest* - знову стертий/- рукопис, написаний на стертому старому рукописі /особливо часто стирили стародавні рукописи на пергамені або папірусі за середньовіччя й писали на них нові тексти; тепер стари стерти тексти відновлюють хемічним способом/.

ПАЛІНГЕНЕЗА /гр. *palin* - знову *genesis* - народження/- І. від рождення /відновлення процесу розвитку/ примет, що були зникли /біол./, 2. філософія про повторюване відродження душі і світу /Геракліт, Пітагорійці, Ніцше, Шпенглер/, див. м е т а м п с и х о з а .

ПАЛІНГРАФІЯ /гр. *palin* - знов, *graphō* - пишу/- спосіб відновлення старих ритовин /гравюр/, також відтискання їх на камені.

ПАЛІНДРОМ /гр. *palindromēb* - біжу назад/- І. слово або фраза, що має однаковезвучання й однаковий зміст причитанні з початку і з кінця, напр., о ко, "а роза упала на лапу Азора", 2. загадка на слово, що однаково читається наперед і назад, але змінює своє значіння.

ПАЛІНОДІЯ /гр. *palinōdia* - про-

тилежна пісня із *palin* - знову бде - пісня, вірш/- І. поетичне зречення /вірш або проза, що в ній автор зрікається того, що висловлював раніш/. 2^х мінливість поглядів, 3. рапто ва зміна процесу хвороби.

ПАЛЮДАМЕНТУМ /лат. *pallium* / - пурпурний безрукавий плащ у римських полководців під час війни, замість звичайної тоги.

ПАЛІСАДА /фр. *la palissade* з лат. *palus* - пакіл/- І. забиті в землю палі для укріплення на сипів, 2. фортифікаційні укріплення з гострих паль.

ПАЛІСАДНИК /фр. *palissade* /- І. огорожа з гострих дерев'яних кілків, 2.городець, квітник перед хатою.

ПАЛІСАНДЕР /фр. *palissandre* / - чорне коштовне столярське дерево /Півд. Америка/, уживане у виробництві форніру та в столярстві.

ПАЛІТРА /фр. *palette* /- І. польована дощинка, що на ній маляр змішує фарби, 2^х творчі засоби образності в мистецтві /у мальара, письменника/.

ПАЛІТУРА /лат. *politura* - вигладжування/- речовина для надання блиску виробам з дерева /розчин смол із спиртом/.

ПАЛІТУРКА /лат./ - тверда обкладинка на книжці /з картону, обклеєного полотном, спеціальнюю цератою, шкірою абощо/.

ПАЛІТУРНИК /лат./ - майстер, що оправляє книжки /робить палітури/.

ПАЛІТУРНЯ /лат./ - майстерня, де оправлють книжки.

ПАЛІЯТИВ /фр. palliatif з лат. palliare - прикривати з pallium - плащ/- 1. лік, що тимчасово полегшує біль; 2. засіб, що злагіднює приkrість, лиху, не ліквідуючи його, 3. напівзасіб, часткове розв'язання питання, справи; малонадійний засіб.

ПАЛІЯТИВНИЙ /див. паліятив/- напівчинний, малонадійний.

ПАЛЛАДА /гр. Pallas/- 1. прізвище богині Атени /м і т./, 2. статуя богині Атени в Трої, 3. одна з малих планет /а с т р./.

ПАЛЛАДІЙ /гр. від планети Pallas /- хемічний елемент /Pd/ атом.вага 106,7, сріблястий метал із плятиновою групою.

ПАЛЛАДІЮМ /див. Паллада/- твердиня, захисток у небезпеці /від статуї Атени-Паллади, що немов би впала з неба в Трояні буда обороною цього міста, аж поки греки викрали її/.

ПАЛОГРАФ /гр. pallein - тримати, коливатись, graphō - пишу/- автоматичний реєстратор коливань та вібрацій корабля.

ПАЛЯВЕР /порт./ - місце для загальних зборів в африканських негрів.

ПАЛЯДИН /іт. з лат. palatinus - дівцевий/- 1. спорбоник Карла великого /в середньовічній літературі/, 2. лицар із королівського поочту, 3. лицар - шукач

пригод, мандрівний лицар, 4. оборонець чеснот, певної ідеї.

ПАЛЯТАЛІЗАЦІЯ /лат. palatum - піднебіння/- м'якшення приголосних звуків через підняття язика до піднебіння, напр., нь, дь, ть.

ПАЛЯТАЛЬНИЙ /лат. palatum - піднебіння/- піднебінний, зм'якшений /приголосний/ звук, та кож голосні Е, І.

ПАЛЯТАЛЬНІСТЬ /див. палаталізація/- зм'якшеність приголосних звуків.

ПАЛЯТИН /лат. palatinus - дівцевий/- 1. королівський урядовець, воївода, 2. генеральний суддя за середньовіччя в Німеччині, підскарабій, 3. воївода в Польщі, 4. генеральний суддя і командарм в Угорщині, 5. хутряне боа.

ПАЛЯТИНАТ /див. палатин/ 1. звання палатина, 2. пфальцграфство в середньовічній Німеччині, 3. воїводство в Польщі, 4. надрайнські общини в колишній Німеччині.

ПАЛЯТИНСЬКИЙ г о р б - один із сімох горбів, на яких був розташований стародавній Рим, місце, де були побудовані палаці римських імператорів.

ПАЛЯФІТИ /іт. palafitta /- будівлі на палах /у тубільців Південної Америки, Африки, Океанії/; паляфіти відомі ще з часів неоліту.

ПАЛЬЄСТИ /фр. palier /- золоті нашивки /прикраси/ на одежі.

ПАЛЬЙОН /фр. paillon / - срібна підкладка /блішка/ під коштовні камінці.

ПАЛЬМА¹ /лат. palma / - 1. вічно-зелене тропічне дерево /понад 1000 видів/, 2. пальма першості -першість у змаганнях у стародавніх греків, що нагороджували першуна пальмовою гілкою або вінком із пальмового гілля чи листя, 2. пальма Христова - райдерево, рицинове дерево.

ПАЛЬМА² /гол. palm з лат. palmus - п'ядь/- голландська міра колової грубини дерева /9,4 см./.

ПАЛЬМАРІЮМ /лат. palmarius - той, що нагороджує пальмою/-I. нагорода за перемогу, 2. плата адвокатові за виграну справу.

ПАЛЬМАЦИТИ /лат. palma gr. kytos клітина/- викопні стовбури пальмових дерев крейдяного періоду.

ПАЛЬМЕСТРІЯ /англ. palmistry / - ворожіння, див. хіромантія.

ПАЛЬМЕТА /фр. palmette з лат./ - прикраса з пальмового листу, також скульптура або архітектурний орнамент у формі пальмового листу.

ПАЛЬМПЕДИ /лат. palma, pes(редис) - ступня/- птахи, що мають перетинки між пальцями.

ПАЛЬМІРА¹ /вл./ - біблійне місто в Сирії /З стол. до Хр./, відатне своєю економічною роллю; північна Пальміра - назва Петербургу в російській поезії.

ПАЛЬМІРА² /вл./ - індійська пальма, тверде столлярське дерево

ПАЛЬМІТАН /див. пальмітини/- сіль пальмітинової кислоти.

ПАЛЬМІТИНИ /лат. palmes - пальмова гілка/- етери пальмітинової кислоти / у виробництві свічок/.

ПАЛЬМІТИНОВА кислота /див пальмітини/- кислота, що є в пальмовій олії та в твердій сіті.

ПАЛЬМОПЛАНТАРСИМПТОМ /лат. palma gr, plantaris - підошва ступні, ауමртба - збіг/- хоробливо жовте забарвлення долонь і підошов ступнів при гарячці.

ПАЛЬМУЛЯ /н.-лат. з лат. palma / - клявіші й педалі в музичних інструментах.

ПАЛЬПАЦІЯ /лат. palpatio -маніакання/- дослідження хворого з допомогою обмачування /м е д./

ПАЛЬПІТАЦІЯ /лат. palpitatio / - I. здригання окремих органів живої тварини /серце, живчик/, 2. тремтіння пальця на струні під час гри на скрипці чи віолончелі.

ПАЛЬТО /фр. paletot / - верхній одяг, плащ.

ПАМПА /есп. pamra з індіян./ - рівнинні степи в Південній Америці.

ПАМПАСИ, слід уживати пампа.

ПАМПЕРО /есп./ - вітер із пами /Півд. Америка/.

ПАМПЛЕГІЯ /гр. pam - із ран усе,

plēgia - грець, удар/- пара - ліч усіх м'яснів тіла.

ПАМФЛЕТ /англ. pamphlet /- публіцистично-полемічний твір із злісною тенденцією.

ПАМФЛЕТИСТ/див. п а м ф л е т /- автор памфлетів.

ПАН /гр. pan /- бог лісів та пасовиськ у стародавніх греків /демон страху, що жахає людей, звідси: п а н і к а; зображувався у вигляді людини з цапіними ногами й рогами.

ПАН... /гр. Pan - усе/-у складених словах заступає слово „усе“, напр., панамериканський - всеамериканський.

ПНАГІЯ /гр. panagia /- медальйон з образом Богоматері/ носять архієреї/.

ПНАМА /від географічної шийки Панама/- I. афера, шахрайство /назва пішла від великих зловживань у компанії, що будувала Панамський канал, 1889 р./, 2. ширококрий капелюх із пальмових волокон.

ПНАМІСТ /див. Панаама /учасник панамської афери; аферист, розтратник, шахрай.

ПНАРАБІЗМ /див. п а н .../- рух серед арабських народів до об'єднання арабів проти інших народів.

ПНАРИЦІЙ /н.-лат.panaricium /- гнійне запалення окістя пальця; волос /м е д./.

ПНАТЕНІЙ /див. п а н ...+ Атена/- національне свято в ста-

родавніх Атенах на пошану бо-гині Атени, покровительки цього міста /відбувалося раз на чотири роки/.

ПНАЦЕЯ¹/гр.вл. Panakeia /цілителька всіх недуг /Ескулапова дочка/ у стародавніх греків

ПНАЦЕЯ² /гр. panakeia - всецілоща з рап - усе, *акеін* - лікувати/- виміряний лік на всі хвороби, що його намагалися винайти альхеміки, 2^х універсальний засіб.

ПНАМЕРИКАНІЗМ /див. п а н .../- I. ідея протиставлення народів американського суходолу, як одності, всім іншим народам, 2. змагання ЗДА до об'єднання штатів Америки під проводом одного уряду для безпеки супроти інших країн /доктрина Монро/.

ПНАМЕРИКАНСЬКІ конференції - конференції американських країн у справі політики панамериканізму /1926, 1947, 1948 р.р./

ПНАТЕНСЬКІ і г р и - найурочистіші ігри в стародавніх Атенах на пошану богині Атени.

ПНАХИДА /гр./- Богослужба за померлих.

ПНАГРМОНІЙНИЙ /див. п а н ...+ гармонійни Й/- у всьому співзвучний, у всіх частинах допасований.

ПАНГЕЛЛЕНІЗМ /див. п а н ... + г е л л е н і з м /- змагання за об'єднання всіх греків.

ПАНГЕЛЛЕНІОН /гр. рап - усе, hellēn -грек/- I. титул вищих урядовців у сучасній греції, 2.

щорічні свята на пошану Зевса в стародавній Греції.

ПАНГЕНЕЗА /див. п а н...+ г е-н-е-з-а/- I. Дарвінова теорія про те, немов би всі клітини організму виділяють із себе так звані гемули, що передають статевим клітинам усі анатомічні й фізіологічні властивості даного організму, які й передаються спадково нащадкам, 2. п а н г е н е з а внутрішньоклітинна - гіпотеза спадковості, немов би в організмі є мікроскопічні пангени, що з них кожний передає спадково певну властивість організму.

ПАНГЕРМАНІЗМ - змагання до об'єднання всіх територій, де живуть німці.

ПАНГІДРОЗА /гр. ρᾶμ - усе, hī-dōr - вода/- пітніння всього тіла.

ПАНГІДРОМЕТР /гр. ρᾶμ - усе, hī-dōr - вода, metrēb - мірю/- спеціальні терези міряти течіва.

ПАНГІЛЬОС /фр. вл./-герой Вольтерового роману "Кандід", що став символом беззастережного оптимізму.

ПАНГОЛІНИ /гр./- тропічні ящірки /Азія, Африка/ з ряду ссавців.

ПАНДА /інд./- невелика хутряна хижка тварина, ссавець /Гімалая/.

ПАНДАН /фр. pendant - під час/- I. париста річ, відповідно до чогось, 2. назва тропічної рослини.

ПАНДЕКТИ /гр. pandektēs - всеосяжний/- I. назва римського цивільного права, що опублікував імператор Юстиніян 533 р.; 2. п а н д е к т и Антіоха - повчання, що Чх написав чернець Антіох. /також: д и г е-с т и/.

ПАНДЕМІЯ /гр. pandēmia - увесь народ/- поширення на великі простори пошестя, загальна пошесна хвороба.

ПАНДЕМОНІОМ /гр. ρᾶμ - усе, dai-θɒb - дух/- I. столиця пекла, де сатана збирав на раду всіх демонів /у творі Мілтона "Утрачений рай"/, 2х зборище не-гідників, розпусників; безладдя

ПАНДЕМОС /гр. ρᾶμ - усе, dēmos - народ/- прозвисько богині Афродити у грецькій мітології.

ПАНДІТ /інд./- титул для людей з вищою освітою в індусів.

ПАНДОРА /гр. Pandōra - всеобдарована, наділена всіма дарами/- перша жінка, що ЧЧ викував бог вогню Гефайст, а Зевес доручив їй скриньку, в якій були заховані всі лиха /нешастя/, з цікавости Пандора відчинила скриньку й випустила на людей усі непастя, у скриньці лишилася тільки надія /м і т./; звідси: П а н д о р и н а скринька - джерело всяких непастя.

ПАНДУРИ /мад./- I. назва деяких частин мадярського війська 2. мадярські жандарми, 3. су-дові возні, 4. палацова служба

ПАНЕГІРИК /гр. logos ραλέցүгік-кос - учориста промова/- І. па-

тріотична промова з вихвалянням предків та народу у стародавніх греків і римлян, 2^х захоплене вихвалення когонебудь у промові або творі.

ПАНЕГІРІСТ /див. панегістр/- І. автор хвальних промов, віршів, панегіриків, 2. надмірний вихвалювач когонебудь.

ПАНЕГІРИЧНИЙ /гр. *panegyrikos*-урочистий/- надмірно хвальний.

ПАНЕЛЯ /нім. *Paneel* /-І. дерев'яна обшивка або інше яке фарбоване покриття стін знизу в кімнатах чи в коридорі, 2. пішохід, тротуар, 3. розподільний щит, на якому містяться пускові прилади та вимикачі в електричній мережі.

ПАНЕНТЕРІЗМ /гр. *pan* - усе, *theos* - бог/- філософський погляд, немов би світ існує в Богі, а Бог просякає ввесь світ, але не розпускається в ньому, хоч і охоплює його в собі.

ПАНЕР/гол./- вигук-сигнал на кораблі про те, що спущена кітва натягла линву простовисно.

ПАНЗООТІЯ /гр. *pan* - усе, *zōon* - тварина/- загальна пошестъ на тваринах /див. епізотія/.

ПАНІКА /див. Паніка/- масовий страх, переляк, жах.

ПАНІКАДИЛО/гр. *polykandēlos* - багатосвітильниковий/- висячий ставник на багато свічок.

ПАНІКЕР /див. паніка/- боїз, страхопуд, людина, схильна до надареної тривоги й пе-

реляку; страхополох.

ПАНІКЕРСТВО /див. паніка/- боягузство, полохливість.

ПАНІСЛЯМІЗМ /див. паніса/- ідея об'єднання всіх мусулманів під гасом "святої війни" проти чужинців.

ПАНІЧНИЙ /див. паніка/- спричинений панікою, схильний до паніки.

ПАНКАРТА /гр. *pan* - усе, фр. *carte* /- оповіщення про біржові ціни.

ПАНКЛАСТИТ /гр./- сильна вибухова речовина.

ПАНКРАТІЙ /гр. *pan* - усе, *kratos* - влада/- спортиві змагання з дозволеною бійкою /у стародавніх греків/, звідси: "панкрайтій" - боротьба на життя і смерть.

ПАНКРАТІОН /див. панкрайтій/- І. кулачки, кулачний бій у стародавніх греків, 2. прилад із почепленими коліщат з гирею, щоб демонструвати взаємозалежність між часом і силово.

ПАНКРАТИЙС /див. панкрайтій/- учасник панкрайтій.

ПАНКРЕАТИНА /див. панкрайтій/- препарат із підшлункової залози /м е д./.

ПАНКРЕАТИТ /див. панкрайтій/- запалення підшлункової залози /м е д./.

ПАНКРЕАТИЧНИЙ /гр. *pancreas* /-п-на залоза - підшлункова залоза, що виділяє травні ферменти.

ПАНЛЕКСИКОН /див. п а н...+л ек с и к о н/-багатомовний словарник.

ПАНЛОГІЗМ/гр. *ραπ* - усе, *λογος* - слово/-1.переконання, що буття може бути аналізоване логічно, 2.Гегелів погляд, що логічні закони думання - це в основні закони всесвіту.

ПАНМЕЛОДІОН /див. п а н...+ме лодія/-музичний інструмент, що видає звуки через тертя металевих платівок між собою.

ПАНМІКСІЯ /гр.*ραπ* - усе, лат. *mixtus* - змішаний/-теорія про спадковість як наслідок скрещування.

ПАНО /фр. *panneau* /-декоративна картина, скульптура або орнамент на стіні або на стелі.

ПАНОЛЯ /есп./-жовтого кольору цукор у головах /Півд. Америка/.

ПАНОПЛІЯ /гр. *ραπορπія* -із *ραп* - усе, *ὅπλον* -знаряддя, зброя/-1.повний комплект лицарської зброї, 2.колекція зброї в музеї або в приватному мешканні на стіні.

ПАНОПТИКУМ /гр. *ραп* -усе, *ορτικος*-спогляdalnyj/-музей дивовижних речей, воскових фігур, анатомічних моделів, унікумів.

ПАНОРАМА /гр.*ραп* - усе, *hora* - ма - видовисько/-1.краєвид, 2. декорація, що дає ілюзію краєвиду, баталії абощо, 3.оптичний пристрій для націлювання гармати.

ПАНОФТАЛМІТ/гр. *ραп* - усе,*ορθαλμος* - око/-гнійне запалення всього ока.

ПАНСИХІЗМ /гр. *ραп* - усе, *ψυχή* - душа/-світогляд, що визнає наявність психіки в усіх елементах матерії.

ПАНСЕКСУАЛІЗМ /див. п а н...+с е к с у а л і з м/-погляд, що всі явища індивідуального та спільнотного життя пояснює з позиції сексуального повабу.

ПАНСІОН /фр. *pension* /-І. вінайм мешкання з повним утриманням /харчуванням і обслугою/, 2.навчальна установа з мешканням для учнів і з повним чи утриманням.

ПАНСІОНЕР /фр. *pensionnaire* /-І.утриманець пансіону, гуртожитку, квартирант на повним утриманні, 2.вихованець пансіонату.

ПАНСЛАВІЗМ /нім. *Panslawismus* /-культурно-політичний рух, що його започаткували чехи з метою культурного та політичного єднання слов'ян /тепер комуністична Росія використовує в чи імперіалістичних завданнях/.

ПАНСЛАВІСТ /див. п а н с л а в і з м/-прихильник панславізму.

ПАНСОФІЯ /гр. *ραп* - усе, *σοφία* - мудрість/-усезнайство, зарозумілість.

ПАНСПЕРМІЗМ /див. п а н...+с п е р м а/-гіпотеза в біології, що визнає існування за-

родків мікроорганізмів у космічних просторах.

ПАНСТЕРЕОРЕМА /гр. *pan* -усе, *stereos* - просторовий/-зображення предмету в опуклому вигляді.

ПАНТАГРЮЕЛІЗМ /див. Пантагрюель/-прикметні для Пантагрюеля риси.

ПАНТАГРЮЕЛЬ /вл./-персонаж із твору Рабле "Гаргантюа й Пантагрюель", що являє собою уособлення скептика, циніка, безтурботного епікуреїця, що за мету життя вважає насолоду й розкіш.

ПАНТАЛЕОН /вл./-музичний інструмент на 100 струн /Із стол/, що на ньому грали ударами молоточків /пор. українські цимбали/.

ПАНТАЛЬОНАДА /див. Панталоне/-виставка-фарс з участю арлекіна.

ПАНТАЛЬОНЕ /вл./-персонаж із італійської комедії масок, захочаний старий дурень.

ПАНТАЛЬОНИ /фр. *pantalons* /-чоловічі або жіночі штани, також підштанці.

ПАНТЕІЗМ /гр. *pan* - усе, *theos* - Бог/-філософський напрям, що ототожнює Бога з космосом, вважаючи природу за втілення Бога /Спіноза, Сковорода та інші/.

ПАНТЕІСТ /див. пантейзм/-прихильник або послідовник філософії пантеїзму; той, що ототожнює Бога з космосом.

ПАНТЕЛЕГРАФ /див. пан...т е-

леграф/-копіювальний телеграф, що пересилає малюнки /вінайшов італієць Козеллі/.

ПАНТЕЛІЗМ /також: стелізм/-визнання волі за основу всіх виявів життя /Шопенгауер тощо/.

ПАНТЕОН /гр. *pantheos* із *pan*-усе, *theos* -Бог/-І.храм усіх богів у стародавніх греків, 2. всі боги певного культу, 3. музей пам'яті видатних людей або подій, 4. в ССР - наукова установа, де досліджують мозки видатних людей.

ПАНТЕРА /гр. *panther* /-тварина-хижак теплих країв, з родини кошечих /леопард/.

ПАНТИ /монг./-молоді, ще не скостенілі роги сибірського оленя /марала/, що з них добувають ліки /пантокрин/.

ПАНТИКАПЕЯ - назва сучасного міста Керч у стародавніх греців.

ПАНТО.../на початку складених слів означає "все, всякий"/див пан.../.

ПАНТОГРАФ /гр. *pan* - усе, *gra* - *phō* - пишу/-І.апарат побільшувати або зменшувати рисунки, мапи, пляни або механічно копіювати їх /вінайшов Шайнер I635р 2.апарат на даху електротягу або моторового вагона для контакту з електричними дротами.

ПАНТОГРАФІЯ /гр. *pan* - усе, *gra* - *phō* - пишу/-копіювання малюнків з допомогою пантографа/.

ПАНТОКРАТІЯ /гр. *pan* - усе кра-

tos - влада/-усемогутність, панування над усім світом.

ПАНТОКРАТОР /гр. *ράπτος* - усе, кратос - влада/- вседержитель, Бог-Отець.

ПАНТОКРИН /див. пант и/-ліковий засіб, що його добувають із молодих /некостенілих/ рогів сибірського оленя /марала/.

ПАНТОМЕТР /гр. *ράπτης μέτρον* - усе, *μέτρον* - мірюю/-кутомірний прилад з екера та астролябії, уживаний у геодезії.

ПАНТОМІМ /див. пантомім а/-актор, що грає ролю без слів /на мігах/.

ПАНТОМІМА /гр. *pantomimos* той, що все наслідує/- I. драматизований танець на мітологічну тему /в стародавньому Римі/, 2. німа театральна вистава в музычному супроводі, 3. розмова з допомогою жестів та міміки/без слів/.

ПАНТОМІМІКА /див. пантоміма/-розмова на мігах, жестами /без слів/.

ПАНТОМОРФІЧНИЙ /гр. *ράπτης μορφής* - форма/- мінливий у формі.

ПАНТОМОРФІЯ /гр. *ράπτης μορφής* - форма/- мінливість форми.

ПАНТОПЛАСТИКА /див. пант...+ пластика/-збільшування або зменшування пластичних моделів.

ПАНТОПОДИ /гр. *ράπτης πόδος* /*podos*/ - нога/-морські тварини, що можуть жити на різній глибині в теплих і холодних

морях.

ПАНТОРІМА /гр. *ραντε* - всходи, *rhythmos* - співзвучність, рима/-римовані співзвуччя на цілі віршові рядки, напр., "гарми-дер, гамір, гам у гаї"/Шевченко/.

ПАНТОСКОП /гр. *ράπτης σκοπός* - усе, *σκοπός* - реб - дивлюсь/- прилад робить великі фотосвітlinи.

ПАНТОФАГ /гр. *ράπτης φάγος* - той, що пожирає/- всеїд.

ПАНТОФАГІЯ /див. пант фаг/- всеїдність.

ПАНТОФЕЛЬ і **ПАНТОФЛЯ** /нім. *Pantoffel* з іт./- черевик, капець, виступець /хатис взуття/.

ПАНТОФОБІЯ /гр. *ράπτης φόβος* - страх/-водобоясть, загальна боязкість.

ПАНТЮРКІЗМ /гр. *ράπτης τούρκιος* - суспільно-політичний рух у Туреччині /XX стол./ за державне та культурне об'єднання всіх тюркських народів, за одну тюркську мову /турецький націоналізм/.

ПАНТЬЄРА /фр. *pantière* /-сітка ловити птахів на лету, коли вони літають зграями.

ПАНУРГ /гр. *ραντυργος* - "майстер на всі руки"/- I. ім'я з євангельською притчі, 2. персонаж з роману Рабле "Пантагрюель", 3. хитра, підступна людина, проїжджає світ.

ПАНУРГОВА отара /див Панург/-I. отара свиней /з євангельською притчі/, в яку Хри-

стос звелів увійти бісам, вигнавши їх із хворого, 2^х юрба, що сліпо йде за демагогічними гаслами.

ПАНФАГІЯ, див. пантографія.

ПАНФУТУРИЗМ /гр.pan - усе, лат futurum - майбутнє/-літературна течія, що мала на меті деструкцію мистецьких канонів.

ПАНФУТУРИСТ - представник панфутуризму.

ПАНЦИР і **ПАНЦЕР** /нім.Panzer з іт. panciera /-І. залізна сітка або одяг, що захищає тіло воїка від ударів холодної зброї, 2 сталева обшивка на військовому кораблі, що захищає від пробивання гарматнями.

ПАНЦЕТ /вл./-азбесто-цементні аркуші, покриті металом /цинком, міддю, алюмінієм абощо/, уживані в будівництві.

ПАНЦЕРНИК і **ПАНЦИРНИК** /див. панцир/-покрите панциром судно або поїзд із панцерованих вагонів. **ПАНЧАТАНТРА**

ПАНЧАТАНТРА /санс."п'ятинижжя"-збірка індуських казок та байок /5 стол. до Хр./.

ПАНЬЄ /фр.paniere /-І. оздоба на жіночих сукнях, 2. пекар при королівському дворі у давній Франції.

ПАОЛЬО /іт./-срібна монета в папських володіннях /15 коп./.

ПАПА /лат. papa з гр. pappas /- голова католицької церкви, що його обирають кардинали на все життя.

ПАПАБІЛІЄ /іт./-кандидат до обрання на папу /кардинал/.

ПАПАВЕРИН /лат. paraver -мак/- один із алькальоїдів опію /богемамівний лік/.

ПАПАНА /есп.parauso - дерево, paraua -овоч/-фермент із сочевих зелених овочів перуанського дерева /папау/, що діє, як пепсина.

ПАПАЛІНИ - вояки папи римського.

ПАПАТАЧ /іт./- пошароване тістечко з родзинками, печене на дріжджах та цинамоні.

ПАПЕЛІН /фр./-напівшовкова тканина з бавовняним пітканням.

ПАПЕРТЬ- частина храму між сходами й головним входом.

ПАПЕТО /іт./- срібна монета в папських володіннях.

ПАПЕТРІ /фр.papeterie /- коробка з поштовим папером та ковертами.

ПАП'ЕМАШÉ /фр.papier mâché - "хованій папір"/-перемішана з клеєм, крейдою та гіпсом паперова маса, уживана замість картони.

ПАПІЗМ /див. папа/-І. церковна католицька догма про непогрішність папи римського, 2. релігійна наука католицької церкви.

ПАПІЛЬОН /фр. papillon /-метелик, гальстух, що має форму метелика.

ПАПІЛЬЙОТКА /фр. papillote / -

папірець, щоб завивати на ньому кучері.

ПАПІНІВ паровик /вл./ - паровик, що його винайшов французький фізик Папін /1680 р./, в якому можна досягти температури 200-300°/уживався у виробництві желятини тощо/.

ПАПІРОЛОГІЯ /див. папір ус/ -гр. logos -наука/-наука про літературні пам'ятки стародавніх єгиптян, писані на папіруси.

ПАПІРУС /гр. papyrus/-і болотна рослина з родини осоки/Абесінія, Єгипет, Палестина/-2.6- гипетський папір із склеєних листків або з кори папірусу.

ПАПІСТ - прихильник папи римського.

ПАПОЛОМА /гр. paroloma - покривало/- чорне покривало /"Поднях, що в беззвуччі канули і стали поблідлим сном для серця що біди вгорнули його в чорноту паполом", М. Орест/.

ПАПОЦЕЗАРІЯ - цивільна влада папи римського.

ПАПРИКА /мад./-І.зернятка ес панського перцю /приправа до страв/, 2. червоний стручковий перець.

ПАПУГА /ар./-І.птах із роду лазунів /багато видів різних коліорів і величини/, що звикає повторювати слова людською мовою, 2. людина, що має звичку повторювати не свої слова, наслідувати інших.

ПАПУЛЯ /лат. papula /-пухирець

на шкірі / м е д. /.

ПАПУША /рум. răpusă /-пучок тютнового листя.

ПАРА... /гр. para -біля, вкупі, при/-у складених словах означає "проти", "вкупі", "при".

ПАРАБАЗА /гр. para - при, біля basis - основа/-І.заклик хору від імені автора до глядачів у стародавній грецькій комедії, 2 перескакування в промові від одного змісту до іншого.

ПАРАБЕЛЮМ /лат. para bellum - "готуйсь до війни"/-автоматичний пістоль.

ПАРАБІОЗА /гр. para - біля, вкуні, вібісів - спосіб життя/-спів життя двох зрощеніх оперативним способом організмів.

ПАРАБОЛІЗУВАТИ /див. пара-болі/ - говорити приповідями алегорично.

ПАРАБОЛІЧНИЙ /гр. parabolikos /-І.той, що має форму параболі, 2.приповідний, алгоритичний, 3. п-нє дз еркало - дзеркало з кривою параболічною поверхнею /в прожекторах/.

ПАРАБОЛОЇД /гр. parabolē - зближення, eidos - вид/-геометричне тіло, утворене в наслідок обертання параболі навколо її осі.

ПАРАБОЛЯ /гр. parabolē /-зближення/-І. незамкнена крива лінія - вислід перетину конуса рівнобіжною до однієї з його твірних площину /г е о м./, 2. притча; алгоритичне оповідання морально-повчального змісту.

ПАРАБУЛІЯ /гр./ - розлад волі, послаблення сили волі.

ПАРАВАН /фр. paravent/-ширма/-пересувна стінка в кімнаті, ширма.

ПАРАГЕЛОТРОПІЗМ /див. п а р а + г е л і о т р о п і з м/-денний сон деяких рослин.

ПАРАГЕНЕЗА /див. п а р а... + г е н е з а/-І. сукупне творення деяких груп мінералів у земній корі, 2. поява в індивіда деяких рис іншого виду.

ПАРАГІДРОЗА /гр. *raga* -вкупі, біля, *hidōr* - вода/- зміна хемічного складу поту.

ПАРАГОГІЗМ /гр. *raga* -вкупі, біля, *gogeb* - веду/-додавання до слів деяких часток, напр., там-тамечки, тут - тутечки, трохи - трошечки.

ПАРАГРАМА /гр. *paragramma* -додаток, приписка/-І. заміна літери або слова іншою літерою чи словом, 2. гра слів.

ПАРАГРАФ /гр. *paragraphē* /- І. розділ, що має самостійне значення /в тексті, в законодавчих актах тощо/, 2. знак §,

ПАРАГЛЬОБУЛІНА /див. п а р а + г л ь о б у л і н а/-подібна до гльобуліни речовина в крові.

ПАРАГОНІТ /іт. *paragone* з гр. *ragōn* /- І. чорний італійський мармур, 2. друкарський шрифт/18-21 пункт/.

ПАРАДА /фр. *parade* /-І. перегляд війська при його дефілії - ції або урочистий похід війська на пошану визначної події,

2. урочистий похід, 3. масове свято, вроочистість.

ПАРАДИГМА /гр. *paradeigma* /-взірець/-І. приклад, зразок від міни слів, іменників або що /у граматиці/, 2. приклад з історії наведений як доказ чи зразок.

ПАРАДІЗ /гр. *paradeisos* із саискрит./- земний рай, райський сад.

ПАРАДНИЙ /див. п а р а д а/-урочистий або призначений для вроочистості, напр., "парадний вхід" дому.

ПАРАДОКС /гр. *paradoxos* /- несподіваний, дивний/-внутрішньо-суперечливий вислів, думка, погляд, твердження.

ПАРАДОКСАЛЬНИЙ /див. п а р а д о к с а л ь н и й/-внутрішньо-суперечливий.

ПАРАДОКСОМАНІЯ /див. п а р а д о к с + м а н і я/-схильність до парадоксів.

ПАРАЗІТ /гр. *parasitos* /нахлібник, блудолиз/-І. організм, що живиться коштом іншого організму /б і о л./, 2. член суспільства, що живе коштом інших громадян, напр., злодії; дармоїд.

ПАРАЗИТАРНИЙ /див. п а р а з и т/- властивий паразитизму.

ПАРАЗИТИЗМ /див. п а р а з и т/-І. живлення організму на чужорідному тілі /б і о л./, 2. дармоїдство, існування коштом чужих засобів.

ПАРАЗИТИЧНИЙ /с т р у м -електричний струм, що виникає в е-

лектричних уставах у наслідок зовнішніх причин /блудний, тенючий струм тощо/.

ПАРАЗИТОЛОГІЯ /гр. *parasitos* - дармоїд, *logos* - слово, наука/- наука про паразитичні организми.

ПАРАКЛАЗА /гр. *para* - біля, *kla sis* - розлам/-роздріб шарів земної кори і їх зруйнування.

ПАРАКОЛІТ /гр. *para* - біля, при *kolon* - товста кишка/-запалення зовнішнього шару товстої кишки /м е д./.

ПАРАКУЗА /гр. *para* - вкупі, біля при, *akousis* - той, що чує/- шум у вухах, недочування.

ПАРАЛАКСА /гр. *parallaxis* - відхилені/ - 1. позірна зміна місця об'єкта залежно від зміни місця спостереження, 2. кут, утворений лінією, що йде від місця спостереження до об'єкта спостереження /напр., космічного тіла в сонцевій системі/, та лінією, що йде від центра Землі до даного об'єкта /позірне місце небесного тіла залежно від місця його спостережання/, 3. кут, під яким із небесного тіла видно піввісь земної орбіти/річ на паралакса/, 4. позірне пересування даного числа при спостережанні його збоку /Фіз./.

ПАРАЛАКТИЧНИЙ /див. паралакса/ - властивий явищу паралакси; піна машина - астрономічний апарат з рухомою зоровою руркою, що встановлюють рівнобіжно або простопадно до рівника.

ПАРАЛГЕЗІЯ, ПАРАЛГІЯ /гр. *para*

-біля, при, *algos* - біль/- відчуття болю як чогось приємного
ПАРАЛЕКСІЯ /гр. *para* - біля, *lexikos* - словесний/-хібне читання з заміною написаного слова невідповідним.

ПАРАЛЕЛЕПІДЕОН /гр. *parallelepipedon* з *para allelois* - рівнобіжно, *epipelon* - рівнина/- рівнобічний шестистінник /г е о м./.

ПАРАЛЕЛІЗАЦІЯ /див. паралелізація/- зіставлення, порівняння.

ПАРАЛЕЛІЗМ /гр. *parallelēlismos*/ - 1. рівнобіжність /ліній/, 2. розгорнуте порівняння за подібністю/п о е т./, 3. неzmінне в часі або просторі співвідношення двох явищ, дій; п-зм п с и х о ф і з и ч н и й - теорія, що визнає цілковиту рівнобіжність між фізичними й психічними явищами, але заперечує залежність між ними.

ПАРАЛЕЛОГРАМ /гр. *parallelo grammion* / - чотирикутник, що в ньому два протилежні кути гострі й рівні межі собою, два інші протилежні кути тупі й рівні межі собою, а протилежні боки рівні й рівнобіжні /г е о м./.

ПАРАЛЕЛЯ /гр. *parallelos* / - 1. пристрій лінія, рівнобіжна з іншою пристрією /г е о м./, 2. рівнолежник, уявна лінія на земній поверхні, рівнобіжна з рівником /екватором/, 3. зіставлення, порівняння.

ПАРАЛЕЛЬНИЙ /див. паралелізація/- рівнобіжний, однаково від-

далений у всіх своїх точках, піні г а м и - гами з однаковим числом знаків у ключі, 2.супутний, відповідний.

ПАРАЛІЗА, див. параліч.

ПАРАЛІЗАЦІЯ /див. паралізувати/- часткова або загальна втрата діяльності органів тіла.

ПАРАЛІЗОВАНИЙ /див. паралізувати/- розбитий паралічем.

ПАРАЛІЗУВАТИ /фр. *paraliser* з гр. *paralysis* - розслаблення/- припинити дію /органа або всього організму/, припинити будь-чию діяльність.

ПАРАЛІМОНА /гр./- додатки то-го, що пропущене, частина Стат-рого Заповіту.

ПАРАЛІСА /гр.*para* - біля, *elleipseis*- пропуск/- реторична фігура в мові, навмисний про-пуск того, на що саме бажано звернути увагу.

ПАРАЛІТИК /гр. *paralytikos* / - розбитий паралічем.

ПАРАЛІЧ /гр. *paralysis* /-І.ут-рата здатності руху органа або всього тіла на нервовому ґрун-ті; грець /м е д./, 2^х утрата здатності до діяльності, без - діяльності.

ПАРАЛОГІЗМ /гр. *paralogismos* / - І. логічно неправильний до-від у наслідок порушення зако-нів думання /со Ф і з м/, 2.мо-ва з новотворів та незрозумі-лих слів /м е д./.

ПАРАЛОГІЗУВАТИ /див. параліч-

логізм/- робити неправиль-ні висновки.

ПАРАЛОГІСТИКА /див. паралогізм/- див. софіс-тика.

ПАРАЛОГІЯ, див. паралогізм.

ПАРАЛЬДЕГІД /див. паралегід/- важкорозчинна в воді речовина, що розтоплюється при 100°Ц, а кипить при 129°Ц /заспокійливий лік при неврастенії/.

ПАРАМАГНЕТИЗМ /див. паралегід+магнетизм/- власті-вість деяких тіл повернутись у напрямі лінії, що з'єднує обидва бігуни магнета.

ПАРАМАГНЕТНИЙ /гр. *para* - біля, + магнетний/- slabкомагнетний, такий, що ледви притягується до магнетних полюсів, напр., алюміній, плятина тощо /Ф і з./.

ПАРАМЕНТИ /лат. *paragae* - готувати, препарувати/- церковний одяг церковнослужителів.

ПАРАМЕТР /гр. *parametron* - той що відмірює/- літерний сучинник /коєфіцієнт/, що входить до математичної формули поруч із основними змінними, тобто: виражена літерою величина, що зберігає своє стало значення лише в умовах даного завдання/м а т/

ПАРАМЕТРИТ /див. параметр/- запалення колоуразової оболонки /параметрію/.

ПАРАМЕТРІЇ /див. параметр/- хоробливі утвори в колоуразо-

вій клітковині / м е д. /.

ПАРАМЕТРІЙ /див. параметр/- колоуразова клітковина

ПАРАМЕЦІЯ /гр./- овальна інфузорія, що живе в річках усіх частин світу.

ПАРАМНЕЗІЯ /гр. *para* - біля, при, *mēsis* - пригадування/розлад пам'яті, фальшиві спогади, коли сучасні події здаються давноминулими або уявляється минуле, якого справді не було.

ПАРАМОРФІЗМ /гр. *para* - біля, при, *morphē* - форма/- зміна молекулярної структури мінералу при незмінній зовнішній його формі та хемічному складі.

ПАРАМОСИ - холодні й пустельні долини в Андах Півд. Америки.

ПАРАНГОН /фр. *parangon* /-І. друкарський шрифт /І8 або 2Іпункт 2. діамант, перлина.

ПАРАНДЖА /ар./- широкий халат, що покриває все тіло й голову, з волосяною сіткою на лиці /в мусулманських жінок середньої Азії/.

ПАРАНЕФРИТ /гр. *para* - біля, *nephron* - нирка/- запалення колоніркової тканини.

ПАРАНІМФ /гр. *para* - біля, при, *nimphē* /- весільний батько у стародавніх греків.

ПАРАНОЇК /див. параноя/- хворий на параною.

ПАРАНОМАЗІЯ, див. парономазія.

ПАРАНОМІЯ /гр. *paranomia* - без законності/- суперечливість у законах.

ПАРАНОЯ /гр. *paranoia* - божевілля/- маніякальність при нормальних розумових здібностях /для хворих на параною прикметні несподівані невідчепні ідеї, маячиння/.

ПАРАНТЕЗА /фр. *paranthèse* вставне слово/- фігурні дужки.

ПАРАНТРОП /гр. *para* - біля, при, *anthrōpos* - людина/- викопна мавпа четвертинного періоду /в Африці/.

ПАРАПЕТ /іт. *parapetto* /-І. по руччя /на дахах, мостах тощо/, 2. бруствер /вал/для захисту від куль при стрілянні.

ПАРАПЛЕГІЯ /гр. *para* - вздовж, *plexis* - зв'язування/- параліч симетричних або й усіх кінцівок тіла /м е д./.

ПАРАПЛЕКСІЯ /див. параллелізм/- один із видів паралічу.

ПАРАПЛЕКТИЧНИЙ /див. параллелізм/- спаралізований.

ПАРАПОНТИЙСКИЙ /ст і л е ц ь/- поєднання двох наповнених повітрям бочок, на яких плавають

ПАРАПСИХОЛОГІЯ /гр. *para*-біля при, *psuchē* - душа, *logos* -наука, слово/- наука про відмінні від звичайних, але не хворобливі психічні явища.

ПАРАСЕЛЕНЕ /гр. *para* - біля, *se lēnē* - місяць/- видимість на небі кількох місяців у наслідок відображення місяця в атмосферній парі.

ПАРАСИМПАТИЧНА нервова система /розгалуження нервової системи-

ми, що його центри містяться в черепнім та крижевім відділках.

ПАРАСИСТОЛА /гр. para - біля, *sypholē* - стиск, скорочення/- павза міз моментом скорочення й розширення серця /між систолою й діастолою/.

ПАРАСОЛЬ /фр. la parasol /-округлої форми почеплений на палиці дашок з непромокальної тканини проти дощу або соняшної спеки.

ПАРАСТАС /гр./- Богослужба за померлих.

ПАРАСТАТИ /гр. *parastatēs* -той що стоїть обіч/- колони в мури/також - п і л я с т р и/.

ПАРАСТИХ, див. а к р о с т и х

ПАРАСЦЕНІЙ, ПАРАСЦЕНІОМ /гр. *raskēnion* /- бічні прибудівки за сценою в стародавнім грецькім театрі, звідки хор виходить на сцену.

ПАРАТАКСА /гр. *parataxis* - шикування вряд/- сурядність речень або членів речення /грам. Прикл.: "Ой на дубі, на вершечку" /нар. пісня/.

ПАРАТЕЗА /гр. para - біля, при *thesis* /- І. протилежність, 2. завага, що у пояснення приходить пізніше.

ПАРАТИФ /гр. para - біля, при, *tuphos* - затъмарена свідомість - споріднена з черевним тифом хвороба.

ПАРАТРИХОЗА /гр. para - біля, *trichos* - волос/- поганий ріст волосся.

ПАРАТРОФІЯ /гр. para - біля,

trophē - живлення/- невідпо- відне харчування.

ПАРАФ /фр. *paraphē* /-І. скоро- чений підпис, ініціали, 2.роз- черк пером. /під підписом/.

ПАРАФАЗІЯ /гр. para - вздовж, біля, *aphazia* - заніміння/-розлад мови, мимовільне вживання невідповідних слів /х в о р./.

ПАРАФЕРНАЛІЙ /с.-лат. *parapher naīa* із гр. para - біля, при *phernē* - посаг, віно/- жіночий маєток /посаг/, що на нього не мав права чоловік /у римському праві/.

ПАРАФІНА /фр. *paraffine* з лат/ - дестилят нафти, озокериту, бурового вугілля абощо /суміш твердих вуглеводнів/, уживаний у виробництві свічок.

ПАРАФІНОВА ОЛІЯ - дестилят нафти, озокериту та інших смол, уживаний як мастило та на освітлення.

ПАРАФІЯ /гр. para - біля, обіч *aphē* - беру, доторкаюсь/-церковна громада вірян.

ПАРАФОНІЯ /гр. para - вздовж, біля, *rhabē* - голос/- І. хоро-бливі перескоки голосу, 2.переходовий голос у юнаків.

ПАРАФРАЗА /гр. *paraphrasis* - описовий вислів/- І. переказ чужих думок своїми словами, поширений зміст думок, 2.музична фантазія на запозичену тему.

ПАРАФРАЗУВАТИ /див. параза/- переказувати своїми словами.

ПАРАФРАСТ /див. парапа-

з а / - автор п а р а ф р а з .
ПАРАФРЕНІЯ /гр. para - вкупі , біля, phrēn - розум/- хороблива звичка вживати недоцільних, невідповідних слів.

ПАРАХВІЯ, див. парофія.

ПАРАХРОМАТОЗА /гр. para - біля chrōma - колір/- див. далто - нізм.

ПАРАХРОНІЗМ /гр. para - всупереч, chronos - час/- хроноло - гічна помилка, позначення певної події пізнішою датою, ніж це було насправді /в красному письменстві/.

ПАРАЦІЄЗА /н.-лат. paraciesis/- позауразова вагітність.

ПАРАШУТ /фр. parachute із parer - відбивати, запобігати, chute - падіння/- легкопад , конструкція, що має вигляд великого парасоля й уживається в авіації для спускання людей або речей з літака на землю.

ПАРАШУТИЗМ /див. п а р а ш у т - правила та практика вживан - ня парашута.

ПАРАШУТИСТ /див. п а р а ш у т - спадун, військовик, що має призначення спускатися на легкопаді /парашуті/ у вороже за - пілля.

ПАРВЕНЮ /фр. parvenu /- ско - робагатько, вискочень, дороб - кевич, людина, що хутко осягає багатства, привілеїв або впливів серед визначних осіб, не будучи сама справді видатною.

ПАРГЕЛІЙ /гр. para - біля, при,

hēlios - сонце/- фальшиві сонця, ясні обсири на небі, що постають у наслідок заломлення світла в крижаних кристалах атмосфери.

ПАРГІДРОЗА, див. парагідроза.

ПАРД /гр. pardos /- звір-хижак з родини котевих /крапчастої масті/.

ПАРДЕСЮ /фр. pardessus /- жиночий плащ.

ПАРДОН /фр. pardon /- вибачте! Пробачте! Простіть!

ПАРЕЗА /гр. paresis - ослаблення/- ослаблення м'язів або функції будь-якого органа, частковий параліч.

ПАРЕЙСАВР /гр. pareia - щока , зашов - ящірка/- викопна вимерла п'ятитала тварина-плазун із групи котилосаврів.

ПАРЕМІЙНИК /гр. paroimia - поговірка/- збирник паремій, висловів, притч.

ПАРЕМІОГРАФІЯ /гр. paroimia - поговірка, приказка, graphō - пишу/- збирка приказок.

ПАРЕМІОЛОГІЯ /гр. paroimia - приказка, logos - наука/- опис приказок.

ПАРЕМІЯ /гр. paroimia - приказка, притча/- притча, афоризм, повчальне слово/- 2. вибрані уривки з біблії, що їх читають на Богослужбі.

ПАРЕНДУМ /лат./- дужки в друкарських шрифтах.

ПАРЕНТАЛІЙ /лат. parentalia /-

жертві богам за померлих / - у стародавніх римлян / - поминки.

ПАРЕНТЕРАЛЬНИЙ /гр. para - біля, вздовж, enteron кишка/-позакишковий; п-ий спосіб живлення організму - спосіб живлення організму, або його лікування введенням у нього поживних речовин або ліків поза травними органами /впорскування, переливання крові тощо/.

ПАРЕНХІМА /гр. para - біля, en- chyta - влите/- I. тканина в будь-якому органі, що виконує основну його функцію/а на т./ 2. тканина рослинного організму, що складається з однаково розвинених у всіх трьох вимірах клітин /б о т./.

ПАРЕНХІМАТОЗНИЙ /див. паренхіма/- складений з паренхімами, з нею зв'язаний; п-ні о р г а н и - масивні внутрішні органи, що не мають порожнів /печінка, коса, легені тощо/.

ПАРЕСТЕЗІЯ /гр. para - вздовж, aisthesis - відчуття/- почуття здеревіlosti, потерпання, повзання мурашок по шкірі без відповідного зовнішнього по дразнення /хвороба чуттєвих нервів або центрів/.

ПАРЕЯСАВР/гр. para - біля, при, sauros - ящірка/- рослиноїдний вимерлий ссавець пермського та тріаського періодів із групи тероморфів.

ПАРИЗЬЄН /фр. pari /-I. революційний французький гімн /липневої революції/, 2. дрібний друкарський шрифт /перло вий/, 3. тонка бавовняна тка-

нина /також буває й шовкова/ , бархан.

ПАРИКМАХЕР /нім. Perückenscha cher /- голляр, перукар, фрізієр.

ПАРИРУВАТИ /фр. parer - відбивати/- I. відбивати удар, боронитись /у спорті, фехтуванні/, 2^х відбивати напади в дискусії

ПАРИТЕТ /лат. paritas - рівність/- рівність, однакове становище, однакові умови; відношення між грошовими одиницями, валютами.

ПАРИТЕТНИЙ /див. паритет/- рівноцінний, зумовлений однаковим становищем сторін.

ПАРИТЕТНІСТЬ /див. паритет/ - рівність /у представництві або/, рівноправність.

ПАРИЦИДА /лат. paricida від caedere - вбивати/- вітцешибля, убивця батька, родичів.

ПАРІ /фр. pari /- заклад, тристати парі - закладатись, йти на заклад.

ПАРІС /гр. вл./- син Пріяма й Гекуби, легендарний троянський принц, що викрав Гелену й цим спричинився до троянської війни; убив Ахілла.

ПАРІЯ /інд./- I. член найнижчої суспільної касти в Індії, 2^х без правна, упослідженна людина.

ПАРК /англ. park /-I. культи- вований ліс з декоративними деревами, 2. транспортові засоби й матеріали армії або підприємства, 3. депо для перестоя й ремонту трамваїв.

ПАРКЕРИЗАЦІЯ /вл./ - спосіб уbezпечувати металеві вироби /дeталі машин, варстатів, авт/су-проти корозії, покриваючи їх сумішкою двовідсоткового розчину фосфорної кислоти та двооксидом мангану, після чого деталі покриваються ще мінеральним мастилом.

ПАРКЕТ /фр. parquet / - I. підлога з невеликих дерев'яних плинток чи дощинок, укладених у вигляді геометричних фігур; 2. самі ці дощинки.

ПАРКИ /лат. Parcae / - I. три богині народин і долі в стародавній римській мітології, що пряли нитку долі для кожної людини, - з них старша Клото пряла, середня Лахеза сухала, найменша Антропос перетинала й цим обривала життя даної людини / у греків - Мօ й ри/, 2⁴ призначення, доля.

ПАРЛЮАР /фр. parloire / - кімната для розмов.

ПАРЛЯМЕНТ /нім. Parlament iз фр. parlement iз parler - говорити/- законодавчі збори обраних від народу представників

ПАРЛЯМЕНТАР /нім. Parlamentarier iз фр. parler - говорити/- член парламенту.

ПАРЛЯМЕНТАРИЗМ /див. парламент - I. система державного ладу на чолі з парламентом, 2. парламентська практика політичних партій, 3. система взаємин між парламентом /законодавчим органом і кабінетом міністрів /виконавчим органом/, коли кабінет набирається із партії, що має біль-

шість у парламенті.

ПАРЛЯМЕНТАРНИЙ /див. парламент - належний до парламенту, керований парламентом.

ПАРЛЯМЕНТЕР /фр. parlementaire - посланець від війська /командування/ для перемов із супротивником.

ПАРЛЯТОРІОМ /іт. parlatorio з лат./ - вітальня в католицьких монастирях.

ПАРЛЬОГРАФ /фр. parler - говорити, гр. graphō - пишу/- апарат записувати або відтворювати проказаний мовний матеріал.

ПАРМЕЗАН /вл./ - сир із коров'ячого або козячого молока, що його виробляють у Пармі /Італія/.

ПАРНАС /гр. Parnassos / - I. гора у Греції, де перебував бог Аполлон та дев'ять муз /м іт / 2⁴ найвидатніші мистці або поети; звідси: зійти на Парнас - стати відомим мистцем, поетом.

ПАРНАСИДИ /див. Парнас/- музички Парнасу.

ПАРНАСИЗМ /фр. із гр./ - напрям у поезії, що мав гасло "Мистецтво для мистецтва".

ПАРНАСЦІ /див. Парнас/ \pm гурток французьких поетів / друга половина 19 стол./ на чолі з Ле-конт-де-Лілем, що обстоювали гасло "мистецтво для мистецтва", ставлячи в поезії над усе форму /назва від їх збірника, що звався "Сучасний Парнас"/; парнасці часто вдавалися до кля-сичних та середньовічних сюже-

тів, були супротивниками романтики /Бодлер, Готье/.

ПАРНЕЛІТИ /вл./-партія, що боролася за державну незалежність Ірландії /засновник Парнель/.

ПАРОДІСТ /див. пародія/- автор пародій.

ПАРОДІЙНИЙ, ПАРОДІЧНИЙ /див. пародія/- властивий пародії.

ПАРОДІОВАТИ /див. пародія/- 1. писати пародії, 2. висміювати, перекривляти /в творі, поведінці/, 3. невдало наслідувати мистецький твір або що.

ПАРОДІЯ /гр.parodia із para - проти, ode - пісня/- I. карикатурна копія, жартівливе наслідування мистецького оригіналу, 2. уживання поважного стилю при викладі неповажного змісту, 3. невдале наслідування мистецького твору із збереженням форми, але обніженням мистецької якості.

ПАРОКСИЗМ /гр. paroxysmos -роздратованість/-I. раптовий сильний напад хвороби, 2. гостра форма вибуху певного почуття /кохання, гніву, розpacу/; надпорив.

ПАРОКСИТОНА /гр. paroxutonos /- наголошене на другому складі слово, напр., парапія.

ПАРОЛЯ /фр.la parole /-I. гасло, таємне розпізнавальне слово /для конспірації/, 2. умовне таємне слово для розпізнавання своїх вояків у розвідці або у військовій охороні /дається від командування/.

ПАРОНІМ /гр. para - біля, при, опома - ім'я, назва/-I. чужомовне слово, трохи відмінне в даній мові супроти відповідника в мові запозичення, наприклад, лат. abbas, укр. абат.

ПАРОНІМІЧНИЙ /див. паронім/ - належний до пароніму, однозвучний.

ПАРОНІМІЯ /гр./-I. зміна запозиченого слова в даній мові, 2. властивість такого зміненого слова.

ПАРОНІМІКА, див. парономазія.

ПАРОНОМАЗІЯ /гр. ragōnomasia з para - біля, opomazō - називаю/-I. слова однакового звучання, але різного значіння, напр. мука і мұка, 2. стилістичний засіб уживання співзвучних, але різних значінням слів /римованіх/, напр., "або пан, або про пав".

ПАРОНОМАСТИЧНИЙ /див. парономазія/- належний до парономазії.

ПАРОПТЕЗА /гр. paroptesis /гарячі ванни з попелу або піску.

ПАРОПТИКА /див. пароптика/- наука про хоробливі види зору.

ПАРОСЬКИЙ мармур - I. білій, дуже твердий мармур з острова Паросу, 2. камінь, на якому списана вся історія Греції з часу заснування Атен /в Атенах/.

ПАРОСМІЯ /гр. para - проти, озміб - запах/- розлад чуття нюху.

ПАРОТИТ /гр. *para* -біля, при, *us /tōs* /- вухо/- запалення ко- ловушної залози /зувушниця/.

ПАРОФОНІЯ /гр. *para* - біля, при *rēbōē* - звук/- слабкість голосу.

ПАРСЕК /див. пар/алакса/-секунда/- одиниця виміру віддалів між зорями - 3,26 світлових років, або віддаль, що у річна паралакса дорівнює одній секунді лука.

ПАРСИ /персь./- секта релігії Зороастра /в Індії, Теграні/.

ПАРСИЗМ /персь./- релігія стародавніх персів, див. маздеїзм.
ПАРТА /нім./- шкільна лава для школярів.

ПАРТЕНІЯ /гр. *parthenos* - не-займана, непорочна/-І. римське ромен-зілля, 2^х дівочість, не-займаність, цнота.

ПАРТЕНОГЕНЕЗА /гр. *parthenos* - діва, *gēnēsis* - народження/розмноження з незапліднених жіночих статевих клітин /яєчок/ у деяких комах, водоростей та в небагатьох квіткових рослин.

ПАРТЕНОКАРПІЯ /гр. *parthenos* - дівочий, *karpos* - плід/-розмноження безнасінних плодів без запліднення /б о т./.

ПАРТЕНОН /гр. *parthenos* - дівочість/- храм богині Атени-діви в стародавній Греції /тепер руїни в Афінах/.

ПАРТЕР /фр. *parterre* /- І. доділшні місця в театрі, 2. позиція борця, коли він доторкається підлоги деякими частинами

свого тіла /руками, боком/, 3. перший поверх будинка, 4. передня частина саду чи парку, прикрашена газонами, квітниками, статуями, басейнами, фонтанами тощо.

ПАРТЕСНИЙ сп і в /лат. *para* /partis/ - група, частина/-церковний спів на кілька голосів.

ПАРТИЗАН фр. *partisan* /- вояк - доброволець нерегулярної армії, повстанець у запіллі вороху армії, напр., вояк УПА /українською повстанською армією/, що почала діяти на Україні за 2-ї світової війни проти німецької армії, а також проти російської окупації України, 2. озброєний партизанський вояк у колишній Франції, Англії, Шотландії, 3^х нездисциплінована особа.

ПАРТИЗАНА /див. партізан/- сокира з гаком на довгім держаку /холодна зброя І4-І6 століть в європейських країнах/.

ПАРТИКУЛЯРИЗАЦІЯ /див. партікуляризм/- здійснення партікуляризму.

ПАРТИКУЛЯРИЗМ /лат. *particula-ris* - окремий/- окремішність, нерозуміння ваги цілості, засліпленість вузько-місцевими интересами, прагнення до незалежності якоюсь провінції з ради місцевих інтересів.

ПАРТИКУЛЯРНИЙ /лат. *particula-ris* - окремий/- окремішний, частковий; цивільний.

ПАРТИТУРА /іт. *partitura* /книга розписаних на ноти всіх го-

лосів /партії/ музичного твору.

ПАРТНЕР /англ. partner /-співучасник, спільник, компаньйон /у грі, підприємстві або то/.

ПАРУЛІС /гр.-/ гнійник у яснах, нариш, флюс.

ПАРФОРС /фр. par force -силою/ - навально, гвалтівно; парфо́рс на ізда - ізда верхи з фігурами через перепони / в цирку/; парфо́рсне полювання - полювання на звіра з хортами, 2. колючий нашійник, щоб дресувати хортів.

ПАРФУМЕР /див. парфумерія/-продуктент парфумів; торговець парфумами.

ПАРФУМЕРІЯ /фр. parfumerie з parfum - приемний запах/-1. запашні речовини /одекольонъ тощо/, 2. крамниця запашних речовин, 3. промисловість, що виробляє парфуми.

ПАРФУМИ /лат./- пающи, запашні речовини для туалети /одекольонъ тощо/.

ПАРЦЕЛЮВАТИ /див. парцеля/ - роздрібнювати землеволодіння /між спадкоємцями/ або передання земельних володінь великих землевласників малоземельним.

ПАРЦЕЛЯ /фр. parcelle - частка/- невелика земельна ділянка.

ПАРЦЕЛЬНІЙ, див. парцельний.

ПАРЦЕЛЯЦІЯ /див. парцеля/- поділ великих землеволодінь на дрібні.

ПАРЦЕЛЬНИЙ /див. парцеля/- роз-

дрібнений; п-не господарство - дрібноземельне господарство.

ПАРЦІВАЛЬ /нім. Parzival з фр. perceval /- лицар-охранець чаші "Граля" /первісно: герой кельтських саг, що у французькому епосі були об'єднані з легендою про Грааль, а німецький поет Вольфрам Ешенбах на підставі цього створив образ юнака, що його чесноти мусить наслідувати світ/.

ПАРЦІЯЛЬНИЙ /с.-лат. partia lis із pars - частка/- частковий; п-ий тиск - уявний тиск одного із складників газової сумішки, обчислений з таким розрахунком, немовби цей складник займає увесь той обсяг, що його займає сумішка з кількох газів; п-ні облоги - позикові облігації, поділені на частки й понумеровані за порядком.

ПАРЧА /персь./- тканина з шовку та золотих або срібних ниток; златоглав.

ПАРЮРА /фр. parure /- дорогое жіноче убрання на голову з самоцвітами та перлинами.

ПАС¹/фр. je passe - я не граю/ - утримуюсь /слово в картярській грі, коли учасник грі утримується від участі в одній розгрі/.

ПАС² /англ. pass - передавати/- 1. оклик у грі в футбол, що вимагає передавати м'яч від одного гравця до іншого з метою маневрування поміж супротивни-

ками, 2. тяговий ремінь, що з'є днує маховик із крутнем у ме ханічних спорудах і цим пере дає рух від одного деталю ма шини до інших, також від рушія до деталів.

ПАСАВАН /фр. *passavant* / - митне свідоцтво, перепустка.

ПАСАЖ /фр. *passage* - хід/- галерія із скляним дахом між вуличними магістралями /здебільшого над крамницями, 2. ряд звуків одного мотиву для віртуозного виконання /м у з./, 3. несподівана подія, несподіваний поверт у справі, незвичайний, часом непристойний/ вчинок.

ПАСАЖИР /фр. *passage* - прохід/- особа, що переїжджає засобами публічного транспорту /за лізницею, пароплавом, літаком, автобусом, трамваєм/.

ПАСАЖНИЙ інструмент /див. пасаж/- астрономічний прилад спостерігати перехід світила через певну простопадну площину /через меридіан звичайно/.

ПАСАКАЛІЯ /іт. *passacalia* /старовинний італійський танок повільного вальсового темпу з медією, в якій часто повторюється той самий басовий мотив.

ПАСАТИ /нім. *Passat/wind*// - постійні північно-східнього направу в північній кулі і південно-східні в південній півкулі вітри між тропіками та екватором /рівником/.

ПАСЕІЗМ /фр. *passé* - минуле/- світогляд, що звеличує й боронить минуле; взагалі пристрасть

до минулого, замилуваність у ньому, байдужість до сучасного ПАСЕІСТ /фр./ - традиціоналіст, прихильник давнини, обожувач минулого.

ПАСЕО /есп. *paseo* / - місце для гуляння в еспанських містах.

ПАСИ /фр. *passes* / - одноманітні рухи над головою, повіками особи, що її хочуть загіпнотизувати.

ПАСИВ /лат. *passivus* - недіяльний/- I. сукупність боргових зобов'язань підприємства, 2. форма переємного стану дієслів /грам./.

ПАСИВНИЙ /лат. *passivus* / - недіяльний, байдужий; п-ий баланс - перевага довозу над вивозом у зовнішній торгівлі; п-не виборче право - право бути обраним до суспільних органів; п-ні операції і банкові операції приймання капіталу /приймання вкладів, випуск облігацій тощо/.

ПАСИВУВАННЯ /лат. *passivus* - недіяльний/- електрохемічне покриття металів шаром оксидів з метою запобігти проти корозії /метал втрачає реактивність, стаючи подібним до шляхетних металів/.

ПАСИФІЗМ, див. пасифізм.

ПАСИФЛЬОРА /лат. *passio* - страждання, *flos/floris*/ - квітка/- мучениця, витка квіткова рослина /декоративна/, кімнатна в помірній смузі.

ПАСІОНАТО /іт. *passionato* / - з

бolem, пристрасно / м у з. /. ПАСІЯ /фр. passion - пристрасть з лат. *passio* /-І. оповідання про хресні муки Ісуса Христа, 2 предмет бурхливого захоплення, 3. бурхлива пристрасть, гнів.

ПАСКВІЛЯНТ /див. пасквіль/-на-
клепник, злісний насмішник, ав-
тор пасквілів.

ПАСКВІЛЬ /нім. *Pasquill* від ста-
туї в Римі *Pasquino*, на якій ви-
вішували злободенні сатиричні
вірші/- образливо-наклепниць-
кий вірш, лист, напис.

ПАСКВІЛЬНИЙ /див. пасквіль/на-
клепницький, образливий, зне-
важливий.

ПАСПАРТУ /фр. *passer-partout* "про-
ходь усюди"/-І. паперові рамці
для фотографій, портретів /пер-
вісно: ключ, що пасував до вся-
кого замка/, 2. передпустка, що
управлює урядову особу чи ре-
портера всюди проходить.

ПАСПОРТ, див. пашпорт.

ПАСТА /іт. *pasta* - тісто/- су-
мішка ліку з нейтральним порош-
ком /м е д./, 2. тістувата ре-
човина різного призначення /на
взуття, на зуби тощо/.

ПАСТЕЛЯ /фр. *pastel* з іт. *pas-
tello* /-І. м'які маллярські
кольорові олівці, 2. намальо-
ваний пастельними олівцями ма-
люнок, 3. малюнки з 17 століт-
тя, виконані сухими фарбами на
папері, картоні або полотні.

ПАСТЕРИЗАТОР /фр. вл. *Pasteur* /
герметично закритий казан для
пастеризації течних речовин.

ПАСТЕРИЗАЦІЯ /див. пастериза-

тор/- спосіб нищення бактерій
у течних органічних речовинах
нагріванням їх до певних тем-
ператур у герметичних посуди-
нах /винахідов Пастер/.

ПАСТЕРИЗУВАТИ /див. пастериза-
тор/- піддавати пастеризації.

ПАСТЕРІВСЬКИЙ /від фр. біолога
Пастера, 1822-1895 р./- п а -
с т е р і в с ь к е щеплення-
запобіжне щеплення проти ска-
женини; п-ська станція - лі-
карня, де роблять щеплення про-
ти скаженини.

ПАСТИЛЬКА /фр. *pastille* з лат.
pastillus - коржик/- лікова
речовина у формі таблетки з я-
коюнебудь твердою речовиною, 2.
овочеві цукерки.

ПАСТОР /нім. *Pastor* з лат. *pas-
tor* - пастух/- священик лю-
теранської церкви.

ПАСТОРАЛЯ /фр. *pastorale* з лат.
pastoralis - пастушачий/-І. лі-
тературний твір /драма, роман /
на тему з життя пастухів /зде-
більшого ідилічно-підсолодже-
ного характеру/, 2. музичний
твір на тему з життя пастухів
/16 стол./.

ПАСТОРАЛЬНА ТЕОЛОГІЯ -
/див. пастор/- наука про прак-
тику католицького або лютеран-
ського духівництва, про його
релігійно-виховну діяльність.

ПАСТОРАЛЬНИЙ /див. пастораля/-
І. сільський, пастушачий, 2. пов-
чальний.

ПАСТОРАТ /див. пастор/-І. пас-
торська посада, 2. пасторська па-

рахвія, 3. пасторський дім, племіння.

ПАСТОРЕЛЯ /пров. *pastorela* / - I. середньовічний вірш у формі розмови лицаря чи пастуха з пастушкою, 2. весела пастушача пісня або танок.

ПАСУВАТИ /див. пас/-I. відмовлятися від участі в розгрі, 2. здаватись, визнавати себе за переможеного, 3. маневрувати з м'ячем у футбольній грі, передаючи його співучасникам і обминаючи супротивників, 4. бути відповідним до певних вимог.

ПАСХАЛЬІІ/гр. *pascha* з гебр. *re-sach* - проходження/-таблиця вирахування дат великомісячних свят та постів.

ПАСХАЛЬНИКИ - розкольницька секта на Чернігівщині, що заснував сектант Землянський, яка святкує великдень з особливими "пасхаліями" і визнає "царство антихриста" на землі.

ПАСЬЯНС /фр. *patience* - терпіння/-ворожіння на картах згідно з певними правилами.

ПАТ /фр. *pat* /-позиція в шаховій грі, коли будь-який хід від криває під удар короля, хоч він не зашахований /партія вважається нічию/.

ПАТАГОНЦІ /вл./- індіяни в Південній Америці /Чіле, Аргентина/.

ПАТЕЛІН /вл./-підлабузник, підлиза /персонаж у водевілі Бланше, 15 стол./.

ПАТЕНТ /нім. з лат. *patens*-яв-

ний/-I. урядове свідоцтво певній особі, підприємству чи організації на монопольне використання винаходу, 2. дозвіл на торгівлю, ремесло, 3. свідоцтво про санітарний стан судна або портів його маршруту.

ПАТЕНТОВАНІЙ /див. патент/- узаконений патентом, офіційно визнаний.

ПАТЕР /лат. *pater* - батько/-I. священик у католиків, 2. священик - член чернечого ордену.

ПАТЕРА /лат. *patera* /-неглибока посудина пити воду /в стародавніх римлян/.

ПАТЕРИК /гр. *paterichon* "книга отців"/-збірник переказів про християнських подвижників, про життя святих.

ПАТЕРІЦЯ /лат. *pater* - батько/-певного вигляду архиєрейська палиця /ціпок/ як ознака церковної влади.

ПАТЕРНОСТЕР /лат. *pater* - батько, *noster* - наш/-"отче наш"; прочитати "патерностер" значить вичитати, відчитати, дати доброго наганяя /комусь/, віляти.

ПАТЕТИКА /див. патетичний/ зворушеність, піднесеність, при-стать у промові, поезії, полемічнім творі абощо.

ПАТЕТИЧНИЙ /гр. *pathetikos* /- сильно зворушений, захоплений, пристрасний, піднесений /промова, музика, поезія/.

ПАТЕФОН /фр. ім'я Нате, гр. *phōnē* - голос/- портативний без-

рупорний грамофон системи французької фірми Пате.

ПАТИНА /лат. patina/-І. золота або позолочена тарілка, на якій лежить хліб для причастя /в католиків/, 2. брунатного або зеленавого кольору суга на старих металевих речах, інколи зроблена штучно на покритих брондою гіпсових речах.

ПАТИНУВАТИ /див. патина/-штучно покривати металеві речі патиною, щоб мали вигляд старовинних.

ПАТОГЕНЕЗА, ПАТОГЕНІЯ /гр. pathos - хвороба, genesis - походження/-опис походження й розвитку хвороб /галузь патології/.

ПАТОГЕННИЙ /гр. pathos - страждання, genesis - народження/-хроботворчий, хробоспричинувальний /мікроби тощо/.

ПАТОГНОМІЧНИЙ /гр. pathos страждання, gnōstikos - думка, погляд/-прикметний для даної хвороби.

ПАТОГНОСТИЧНИЙ /гр. pathos - страждання, gnōstikos - розпізнавальний/-притаманий, характеристичний /напр., ознака хвороби, симптом/.

ПАТОЛОГ /див. патологія/-знаєць патології /менеджер/.

ПАТОЛОГІЧНИЙ /див. патологія/-хоробливий, належний до патології, ненормальний; патоматична - наука про ненормальності в організмі, що виникають у наслідок хвороб.

ПАТОЛОГІЯ /гр. pathos - страх -

дання, logos - слово, наука/-І. наука про хвороби в організмі /поділяється на загальну -про патологічні процеси взагалі, та спеціальну -про окремі хвороби/ 2. явища, процеси, що супроводять хворобу.

ПАТОС /гр. pathos - страждання, пристрасті, почуття/-сильне захоплення, запал, піднесеність /може бути також штучним/.

ПАТРАМЕНТ /лат. pater - батько/-покоління, нащадки.

ПАТРИМОНІОМ /лат. patrimonium/-спадковий маєток /дідизна/.

ПАТРИМОНІЯ /див. патримоніком/-спадковий маєток, спадщина, дідизна.

ПАТРИМОНІЯЛЬНИЙ /див. патримоніюм/-родовий, спадковий, дідівський /маєток/.

ПАТРИСТИКА /лат. pater - батько/-філософія отців право-славної церкви, що викладає християнські догми.

ПАТРИЦІЇ /лат. patricii - ті, що можуть назвати своїх батьків/-І. родова шляхта, аристократія у стародавньому Римі, 2. купецька аристократія в німецьких вільних містах за середньовіччя.

ПАТРИЦЯ /лат./ - рельєфна друкарська форма /протил. матріця/, штамп.

ПАТРІОТ /гр. patriotes - земляк -віддана своїй батьківщині людина, готова на самопожертву заради свого народу.

ПАТРІОТИЗМ /див. патріот/-га-

ряча віданість батьківщині, любов до свого народу, саможертува для нього.

ПАТРІОТИК, ПАТРІОТА /див. патріот/-удаваний, нецирий патріот.

ПАТРІОТИЧНИЙ /див. патріотизм/-відданий батьківщині, своєму народові, перейнятий патріотизмом.

ПАТРИЦІЯТ /див. патриції/-стан патриціїв, звання патриція.

ПАТРІЯРХ /гр. patriarchēs із patēr -батько, archē -початок влада/-І.прабатько гебрейського народу, 2.голова роду в родовому суспільстві, 3.найвищий гієрарх у православній церкві, 4.довголітня людина.

ПАТРІЯРХАЛЬНИЙ /див. патріярх/-І.належний до доби патріярха ту, 2^х вірний старовинним традиціям, 3.предківський, прародківський.

ПАТРІЯРХАЛЬНІСТЬ /див. патріярх/-прадавність, первісність, застарілість.

ПАТРІЯРХАТ /див. патріярх/-першінній суспільний лад, коли на чолі роду стояв найстарший у роді чоловік /батько, дід, прадід/, 2.звання, права та обов'язки патріярха, 3.віросповідана громада та її церкви, що підлягають патріярхові.

ПАТРОКЛІ /гр. Patroklos/-герой троянської війни, Ахіллів побратим, що його вбив Гектор /Гомерова "Іліада"/.

ПАТРОЛОГІЯ, див. патристика.

ПАТРОН¹/лат. patronus -оборонець, опікун/-І.опікун і захисник плебеїв та звільнених рабів у стародавньому Римі, 2^х опікун, захисник, покровитель, заступник.

ПАТРОН²/фр. patron -штамп, викрій/-І.металева оправа для набою до вогнепальної зброї, 2. металева оправа для вкручування і вмикання в електричну мережу електричних ламп.

ПАТРОНАТ /лат. patronatus /-І.опіка патриція над плебеями в стародавньому Римі, 2^х опікунство, піклування.

ПАТРОНЕСА /фр. patronesse із лат./-покровителька, заступниця, опікунка, піклувальниця, діячка в галузі філантропії.

ПАТРОНІМІКА /гр. ratēr -батько, onyma -ім'я/-родове предківське ім'я, ім'я по батько-ви /Геракліди - нащадки Геракла/.

ПАТРОНТАША /нім. Patronenta-sche /-торба на патрони, ладунка, ладівниця /мисл. і військова/.

ПАТРУлювати /див. патруля/-бути в обході, на варті, вартувати.

ПАТРУЛЯ /фр. la patrouille /-розвідча або охоронна військова група /на місці або в поході/.

ПАТРУЛЬ /див. патруля/-вартівий певної дільниці, один із патрулі.

ПАТУА /фр. patois /-І.місцева

або вузько-групова говірка / у Франції/, 2^хнезрозуміла говірка, тарабанщина.

ПАХІДЕРМИ /гр. *pachydermos* товстошкірий/-товстошкірі тварини /слон, гіпопотам тощо/.

ПАХІДЕРМІЯ /гр. *pachydermia* - товстошкірість/-хоробливе згрубіння шкіри /слоняча шкіра/.

ПАХІЕМІЯ /гр. *pachys* - товстий *haima* - кров/-згущення крові.

ПАХІМЕНІНГІТ /гр. *pachys* -товстий, *mēninx* - мозкова оболонка/- запалення твердої оболонки мозку.

ПАХІПОДИ /гр. *pachys* - товстий *pous* - нога/- товстоногі тварини.

ПАХІСОМІЯ /гр. *pachys* - товстий, *sbma* - тіло/- хоробливе згрубіння м'яких частин тіла.

ПАХІТОСА /есп. *rajilla* /- тонка папіроса з тютюну, загорнутої в маусовий лист.

ПАХЛАВА /вірм./- один із видів печива /в східних народів/.

ПАЦІФІЗМ /лат. *pacificus* -утихомирювальний/- визнання можливості мирного полагодження міжнародних конфліктів /напрям у політиці, що виступає проти воєн, армії, озброєння тощо/.

ПАЦІФІКАТОР /див. пацифікація/- утихомирювач.

ПАЦІФІКАЦІЯ /лат. *pacification* /- утихомирювання, придушування народного повстання, національного руху, напр., польська пацифікація в Галичині.

ПАЦІФІСТ /фр. *pacifiste* з лат/ - прихильник пацифізму.

ПАЦІЄНТ /лат. *patiens* -той, що терпить/- хворий, що одвідує лікаря; одвідувач/у справі/.

ПАЧІНІЕВІ т і л ь ц я /вл./мікроскопічні кінці чуттєвих нервів, що їх відкрив італієць Пачіні /1812-1883/.

ПАЧУЛІ /англ. з інд. *patsch* - зелений лист/- гостро-запашні парфуми з зеленого листу деяких рослин Ост-Індії /також рослини, з яких добувають ці парфуми/.

ПАША /тур. *pasa* /- титул вищих військових і цивільних урядовців у мусульманських країнах; також: б а ш а.

ПАШПОРТ /фр. *passerote* /- особистий документ, документ про державну приналежність, 2. опис предмета /машини або що/.

ПАШТЕТ /поль. *pasztet* із фр./ - страва з розмеленої м'ясо/з печінки, головно/, яєць, перцю, сала тощо.

ПАЯЦ /іт. *pegliaccio* /- сміхун блазень, кумедник.

ПЕАН /гр. *paean* /- I. урочиста хвальна пісня на пошану Аполлона в стародавній Греції, 2. пісня перед битвою /в грецьких та римських вояків/, 3^х вроčиста пісня, пісня радості з нагоди видатної події; гімн.

ПЕБРИНА /пров. *pembrino* з лат, *piper* - перець/- заразлива хвороба, що покриває шоколопрядів плямами, мов би порошком з

перцю /спричиняє цю хворобу паразитний споровик нозема ПЕГАС /гр. *Pēgasos* із рēgē - джерело /-І. крилатий кінь, у стародавній грецькій мітології кінь муз, Зевсів крилатий кінь, що вибив копитом на горі Гелікон джерело, яке давало надхнення поетам, звідси: "сісти на Пегаса" або "осідлати Пегаса" - значить стати поетом, мати поетичне надхнення; 2. сузір'я в північній півкулі між сузір'ями Риб і Орла /Г78 зірок/, 3. сарган /риба/.

ПЕГАСИДИ /див. Пегас/- те, що й музи.

ПЕГІЯТР /див. пегіятрія/- лікар на мінеральних купелях.

ПЕГІЯТРІЯ /гр. *pēgē* - джерело, *iatreia* - лікування/- лікування мінеральними водами.

ПЕГЛЕВІ, див. пехлеві.

ПЕГМА /гр. *pēgma* - міцний зв'язок/- I. рухомий театральний поміст, з-під якого появляються дійові особи на сцену, 2. згусток /м е д./.

ПЕГМАТИТ /гр. *pēgma* - міцний зв'язок/- мінерал із кременю, ортоклазу, лосняку, скалинцю, кварцу /граніт/.

ПЕГОЛОГІЯ /гр. *pēgē* - джерело, *logos* - наука/- наука про мінеральні джерела, мінеральні води.

ПЕГОМАНТІЯ /гр. *pēgē* - джерело, *manteia* - ворожіння/- ворожіння киданням камінців у воду.

ПЕДАГОГ /гр. *paidagōgos* із рівнинами - дитина, *goget* - веду/- I. учитель, виховник, 2. науковець у галузі виховання й навчання.

ПЕДАГОГІКА /гр. *paidagōgikē* - виховниця/-наука про виховання й навчання дітей.

ПЕДАГОГІЯ /гр. *paidagogia* /діяльність у галузі навчання й виховання дітей.

ПЕДАЛІВКА /лат. *pes/pedis/ нога*/ - невелика друкарська машина, що й надають руху, натискаючи ногою на ступір.

ПЕДАЛЯ /фр. *la pédale* з лат. *pes/pedis* /- нога/- I. ступір, підніжок у машинах /самокатці або/ , 2. пристрій в органі, що на нього під час гри натискають ступнями ніг, 3. два важелі у фортеп'яні, на які натискають ступнями, щоб тамувати звучання /одним/ або підсилювати /другим/, 4. сім ступірів в арфі, щоб змінювати лад.

ПЕДАНТ /фр. *pédant* з іт./дрібничкова людина, 2. надто сумлінна у додержанні дрібниць і формальностей людина; буквоїд, /у стародавніх греків те, що й педагог/.

ПЕДАНТИЗМ /див. педант/- сумлінне додержання приписів, точність у дрібницях, формальності; дрібничковість, марудність.

ПЕДАНТИЧНИЙ /див. педант/-дрібничково-точний, властивий педантизму.

ПЕДАТРОФІЯ /гр. *paides* - діти,

атропео - гасну, марнію/-дитячі сухоти.

ПЕДЕВТИЧНИЙ /гр. *paidēos* - навчаю/- виховний, повчальний, по-лішувальний.

ПЕДЕЛЬ /нім. *Pedell* з лат./-І. служник при судовій установі за середньовіччя, 2. середньо-шкільний або університетський наглядач за порядком /в Росії/.

ПЕДЕРАСТ /див. педерастія/-хвора на педерастію людина, гомосексуаліст.

ПЕДЕРАСТІЯ /гр. *paiderastia* /-неприродні статеві зносини між чоловіками, мужолозство /содомія, содомський гріх/.

ПЕДІКЮР /фр. *pedicure* з лат./-косметичне племання ніг та нігтів на них.

ПЕДИНТЕРІЙ /гр. *paides* - діти, *enteron* - кишка/- жовтяниці в дітей /х в о р./.

ПЕДІОМЕТР /гр. *paides* - діти, *metreō* - мірюю/- прилад визначати вагу й обсяг тіла новонароджених.

ПЕДІОНАЛГІЯ /лат. *pēs/pediā*/ - нога, гр. *algos* - біль/- нервовий біль у підошвах.

ПЕДІЯТР /див. педіатрія/-фахівець у дитячих хворобах, лікар.

ПЕДІЯТРІЯ /гр. *paies* - дитя, *iatreia* - лікування/- наука про дитячі хвороби та про їх лікування.

ПЕДЛЯР /англ. *peddler* - скупо-вувати по хатах/- мандрівний/у ЗДА/ дрібний крамар.

ПЕДОГЕНЕЗА /гр. *paīs* - дитина, *genesis* - народження/- процес розмноження деяких комах, що в тілі їх ляльок утворюються лялечка, які далі розвиваються без запліднення /біол./.

ПЕДОКРАТИЯ /гр. *paīs* - дитина, *kratos* - влада/- влада неповнолітніх, вплив молоді на політику.

ПЕДОЛОГ/див. педологія/- фахівець у педології.

ПЕДОЛОГІЯ /гр. *paīs* - дитина, *logos* - слово, наука/- наука про анатомічний, фізіологічний і психологічний розвиток дитини, а також про фізичне й духовне виховання дітей на біологічній підставі.

ПЕДОМЕТР /лат. *pēs/pediā*/ - нога, *metreō* - мірюю/- прилад, що автоматично відлічує число перейдених кроків, також передену віддалю /кишеневий mechanizm/.

ПЕДОТРИБ /гр. *paidotribēs* /-шкільний учитель /у стародавній Греції/, також тренер у гімнастиці.

ПЕЗАДА /фр. *la pesade* /-ставлення коня дібки /в манежній муштрі абоцьо/.

ПЕЗЕТА /есп. *peseta* /- еспанська срібна монета - 1 франк, або 100 сантезимів.

ПЕЗО /есп. *pezo* /- срібна монета в еспанських країнах Америки.

ПЕЙЗАЖ /фр. *peyage* з *raus* - місцевість/- I. краєвид, ха-

рактер місцевості, 2. малюнок природи /м і с т./.

ПЕЙЗАЖИСТ /фр. paysagiste/- маляр краєвидів, пейзажів.

ПЕЙЗАЖНИЙ - належний до пейзажу, властивий йому.

ПЕЙЗАН /фр. paysan - селянин/- I. ідилічно зображеній у літературно-мистецьких творах селянин /І8-І9 стол./, 2⁴ проста маловихована людина, мужик.

ПЕЙНОТЕРАПІЯ /гр. peīna - голод, therapeia/- лікування голодом.

ПЕЙОРАТИВНИЙ /фр. pejoratif з лат. pejorare - шкодити, рєжує - дуже поганий, шкідливий; здрібній/- шкідливий, здрібній.

ПЕЙТИНГОРОВІ табличі - географічна мапа 4 стол., нарисована на пергамені.

ПЕК /англ. peek/- I. вар, тверда або напівтверда маса - дестилят кам'яновугільної смоли, нафти, торфу або що, уживана у будівництві доріг, вулиць тощо, 2. міра сипких речовин та збіжжя в Англії /2 галони, 5735 гр/

ПЕКІЛ /гр./ - славетний атенський поміст, що з нього поети читали свої твори.

ПЕКТИНИ /гр. pēktos - згорнутий, такий, що зсівся/- I. органічні речовини, що при кип'ятінні з цукром та овочами зсідаються, утворюючи драглисну масу, 2. безазотні речовини, що є в оболонках деяких рослинних клітин;

ПЕКТОРАЛ /лат. pectoralis / -

хрест, що його носять католицькі духівники на грудях.

ПЕКТОРАЛІЯ /лат. pectoralis/- все, що має стосунок до грудей: грудні м'язи, нагрудні речі, ліки проти грудних хвороб, тощо.

ПЕКУНІЯ /лат. pecunia з pecus - худоба/- монета, гроші.

ПЕЛАГІЧНИЙ /гр. pelagikos /- I. - океано-глибинний, утворений дією океану; морський; п-ий о б ш и р - обшир вод відкритого моря; п-ні о р г а н і з - ми - морські тваринні й рослинні організми; п-ні п о к - л а д и - органогенні поклади оподаль від берегів /г е о л./

ПЕЛАГОСКОП /гр. pelagikos морський, вкореб - дивлюсь/- прилад досліджувати морські глини.

ПЕЛАЗГИ /гр./ - передісторичні тубільці Греції, що залишили по собі пелазгічні мури з необтесаних каменів.

ПЕЛЕЙ /вл./ - Ахіллів батько/ з Гомерової "Іліади"/.

ПЕЛЕНГ /гол./ - I. кут між лінією з корабля на предмет і напрямком магнетного меридіана /компасної стрілки/, 2. бойовий лад авіації, коли літаки йдуть однім за одним під кутом.

ПЕЛЕНГАТОР /див. пеленг/- куто мірний прилад вимірюти кутові напрями між лінією напрямку руху корабля та напрямком на об'єкт, що його видно з корабля.

ПЕЛЕНГУВАТИ /див. пеленг/- I.

визначати кут між напрямом корабля /за компасом/ і напрямом на даний об'єкт /м о р./, 2. визначати місце радіостанції або джерело звуку з допомогою радиопеленгатора чи звуковловлювача.

ПЕЛЕРИНА /фр. pelgrim - про-
чанин/- безрукавий плащ /споди-
чатку носили католицькі проча-
ни, звідси назва/.

ПЕЛІКАН /лат. pelicanus із гр./
- баба-птиця, водний птах теп-
лих країн, 2. старовинна гар-
мата, 3. двошківий скляний
куб дестилювати течива, 4. інсти-
румент виривати зуби.

ПЕЛІКОМЕТР /гр. pelikē - посу-
дина/- мискомір, прилад вимірю-
ти обсяг миски жіночого тіла.

ПЕЛІОЗА /лат.pellis - шкіра/-
багрець, кров'яні намікрні пля-
ми.

ПЕЛІОМА /лат. pellis - шкіра/-
плямиста висипка на шкірі.

ПЕЛІТ /гр. pēlos - глина/осад-
кова порода глини, суміш дріб-
них зернят гірських порід.

ПЕЛОРІЯ /гр. pelōros /- пере-
творення неправильної квітки в
правильну /б о т./.

ПЕЛАСТИ /гр./- озброєні лег-
кими щитами /пелтою/ вояки ста-
родавньої Греції.

ПЕЛЯГРА /іт. з лат. pellis -
шкіра, гр. agrā - схоплення/-
"кукурудзяна хвороба", авіта-
міоза, хронічна хвороба, що
спричиняє вживання зіпсуючі ку-
курудзи /прикмети: запалення

шкіри, блювота, розлад шлунку ,
корчі, психічний розлад тощо/,
смертельна.

ПЕЛЯГРИЧНИЙ /див. пелягра/при-
кметний для пелягри, вражений
пелягрою.

ПЕЛЯДА /фр./- хвороба, що спри-
чиняє випадання зубів, волос-
ся, ослаблення кінцівок /у лю-
дей і тварин/.

ПЕЛЯРГОНІЯ /гр. pelargos - ле-
лека/- декоративна й промисло-
ва рослина з родини герані-

їв.

ПЕЛЬВІМЕТР, див. пелікометр.

ПЕЛЬВІМЕТРІЯ /лат.pelvis - ба-
сейн, гр. metreō - міряю/-спо-
соби вимірюти миску жіночого
тіла /частини античного
метри/.

ПЕЛЬВІОПЛАСТИКА /лат. pelvis -
басейн +пластика/- хірургічне
розширення миски жіночого тіла

ПЕЛЬВІПЕРИТОНІТ /лат. pelvis -
басейн, гр. peritonaios /- за-
палення очеревини в обширі ми-
ски жіночого тіла.

ПЕЛЬВІЦЕЛЮІТ, див. параметрит

ПЕЛЬКОМПАС /гол. peiling +ком-
пас/- поєднання компаса з пе-
ленгатором.

ПЕЛЬ-МЕЛЬ /фр. pèle-mêle /-уся
чина, театр легкого жанру, ма-
лих форм, вар'єте.

ПЕЛЬМЕНІ /фін./- маленького ро-
зміру вареники з м'ясом, гри-
бами.

ПЕМЗА /англ. rumice з лат. ru-

тех /- вулканічна порода SiO_2 , утворена із застиглої лави /ні здряста легка, сірого кольору, уживана в промислі на шліфування, післірування, виготовлення бетону тощо.

ПЕМФІГУС /гр. pemphix/pemphigos - пухир/- пухиряк, пухиряста вишика, тяжка хвороба шкіри/пухирі на шкірі й слизових оболонках/.

ПЕНАЛ /нім. з лат. penna - перо/- скринька на школлярське письмове приладдя.

ПЕНАТИ /лат. Penates із репус - комірчина/- І. боги-опікуни родини в стародавніх римлян, 2^х рідна оселя, хатне вогнище.

ПЕНГЕ, ПЕНГО /мад./- грошова одиниця в Угорщині до 1946 року /змінена на форint/.

ПЕНЕГА - стрібна або золота англійська монета /IX-XI стол./, що від неї пішла назва пінгас/пенязь/.

ПЕНДЖАБІ, ПАНДЖАБІ - одна із сучасних індуських мов.

ПЕНДУЛЯЦІЙНА теорія /нім Pendule - годинник з вагалом з фр./- теорія про зміни клімату в наслідок пересування земної осі.

ПЕНЕЛОПА /гр. Penelope /-І. Одіссеева жінка, що лишалася вірна Йому, хитрощами уникаючи залицяння від спокусників, протягом двадцяти років відсутності чоловіка, 2^х вірна дружина.

ПЕНЕПЛЕНА /фр. repeplaine - "майже рівнина"/- утворений у

наслідок руйнування гір рельєф місцевості /г е о л./.

ПЕНЕТРАЦІЯ /лат. penetrare - проникати/- проникання, вникнення.

ПЕНЕТРУВАТИ /лат. penetrare - проникати/- проникати, вникати

ПЕНЕТРОМЕТР /див. пенетрометрія/- прилад вимірюти проникальність речовин, тобто ступінь їх крихкості, м'якості/бі тумінозних речовин, фарб, матерій, пластики тощо/.

ПЕНЕТРОМЕТРІЯ /лат. penetrare - проникати, гр. metreō - міряю/- способи вимірюти в'язкість/мякість/ речовин.

ПЕНЗЕЛЬ /нім. Pinsel /- щітка для малювання, квачик.

ПЕНЗУМ /лат. pensum /-окресленна робота, окреслене, певне значіння.

ПЕНІС /лат. penis /- чоловічий статевий орган /зовнішня частина/, прутень.

ПЕНІТЕНЦІЯ /фр. з лат. penitentia /- покаяння, покута, методи покарі за гріхи в католицькій церкві.

ПЕНІТЕНЦІЯР /с.-лат. penitentiarius - поправний, покаянний/- І. священик, що сповідає спасенників з доручення папи або єпископа, 2. духовна інстанція в Римі, що іменем папи звільняє від гріхів та від певних законів, напр., усуває перешкоди до шлюбу, звільнення від дального заповіту тощо, З. назва по правної тюрми в Англії, ЗДА.

ПЕНІТЕНЦІЯРНИЙ /див. пенітен-
ціяр/- поправний /в'язниця, ко-
лонія, дім, установа/-п-ий з'езд
- з'їзд діячів кримінальної
справи.

ПЕНІЦІЛІНА /лат. penicillium/-
лік із особливих грибків/цви-
лі/, що діє проти гнійно-септич-
них хвороб, припиняючи розвиток
хороботворчих бактерій.

ПЕННІ, ПЕНС /англ. penny /- I.
англійська бронзована монета/1/
шилінга, 1/20 фунта стерлінгів/2.
фінська монета /1/10 марки/.

ПЕННІ-БАНК /див. пенні/-держав-
ний банк в Англії, що приймає
внески, починаючи з I пенса.

ПЕН-КЛЮБ /англ. poets, essayists
novelists /- міжнародне товари-
ство письменників /засноване в
Лондоні 1922 р./.

ПЕНОЛОГІЯ /лат.-гр./- криміналь-
на політика.

ПЕНС, див. п е н н і .

ПЕНСІЙНИЙ /див. пенсія/-I. на-
лежний до пенсії /напр., вік/2.
п-на к а с а - каса, що сплачує
пенсії.

ПЕНСІОН, див. п е н с і я .

ПЕНСІОНЕР /фр. pensionnaire з
лат./- особа, що одержує пенсію

ПЕНСІЯ /лат. pensio - виплата/-
I. постійне грошеве утримання
від держави або підприємства за
довголітню працю, за інвалід -

ність тощо, 2. взагалі платня
за роботу /в колишній Галичині/

ПЕНСНЕ /фр. pinsenez /- окуляри,
що тримаються на перенісці пру-

жиною, що затискує перенісся.

ПЕНТ..., ПЕНТА... /гр. pente -
п'ять/- у складених словах оз-
начає "п'ять", "п'яти...", на-
прикл., п е н т а г о н .

ПЕНТАБРАХІЙ /гр. pente -п'ять
brachys - короткий/- п'яти
складова стопа з ненаголошених
складів /античне віршування/.

ПЕНТАГОН /гр. pentagonon /- I.
п'ятикутник, 2. військове мі -
ністерство в ЗДА.

ПЕНТАГОНАЛЬНИЙ /див. пентагон/-
п'ятикутній.

ПЕНТАГРАМА /гр. pente - п'ять,
gramma - лінія, риса/-I. гео -
метрична фігура в формі п'яти-
кутньої зірки /символ доскона-
лості в стародавніх народів/, 2
магічний символ на амулетах за
середньовіччя.

ПЕНТАДА /гр. pente - п'ять/пя-
тирічка, п'ятиліття.

ПЕНТАЕДР /гр. pente - п'ять,
hedra - основа/- п'ятистінна
геометрична фігура, п'ятистін-
ник.

ПЕНАЛТІ /англ. penalty - кара/-
карний удар з віддалі II м.
у ворота футбольним м'ячем.

ПЕНТАПЛОН /гр. pente п'ять ,
pylon - ворота/-спортивні зма-
гання: стрибки, метання диска,
списа, біг, боротьба /у старо-
давній Греції/.

ПЕНТАМЕТР /гр. pentametros /-
п'ятистоповий вірш з чергуван-
ням двох дактилів та одного
довгого складу.

ПЕНТАРХІЯ /гр. pente - п'ять, archē - влада, початок/- союз п'ятьох /Англія, Франція, Пруссія, Австрія, Росія/, укладе - ний 1818 р. на Аахенському конгресі для оборони абсолютизму /розпався 1822 р./.

ПЕНТАСЛАСТ /гр. pente - п'ять, спад - тягну/- п'ятикратневий блок.,

ПЕНТАТЕВХ /гр./- І. п'ятикнижя Мойсея /бібл./, 2. твір на п'ять книг.

ПЕНТАТОНІКА /гр. pente - п'ять, tonos - тон/- музична система, побудована на п'ятиступневій гамі /без півтонів/ у китайців татар, муринів тощо.

ПЕНТАХОРД /гр. pente - п'ять, chordē - струна/- п'ятиструнна скрипка /у стародавніх греків/.

ПЕНТЕЛІЙСЬКИЙ м а р м у р - мармур з гори Центелікос, уживаний на архітектурні шедеври в стародавній Греції.

ПЕНТОД /гр. pente - п'ять/- електродна лямпка на 5 електродів

ПЕНТОЗИ /гр. pente - п'ять/углеводани, що складаються з п'ятьох атомів вуглецю й кисню /арабіноза, ксилоза та інші цукри/.

ПЕНЧ /англ./- назва англійсько-го сатиричного журнала.

ПЕНЧИНГБОЛ /англ. punching ball/- почеплений на пружині мяч для тренування в боксі.

ПЕНЬЮАР /фр. peignoir/- довге легке жіноче вранішнє убрання.

ПЕОН /гр. paíēón - гімн/- чотирискладова віршова стопа/один склад довгий, три короткі/, залежно від черги наголошеного складу - чотири види пеонів - перший, другий і т. д.

ПЕОНІЯ, див. п і в о н і я.

ПЕПЕЕС /пепеесівці - ППС/-польська соціалістична партія, що належала до II інтернаціоналу /до ППС належав свого часу Піл судський/.

ПЕПЕРІЙТ /лат./- скелиста вулка нічна лява.

ПЕПІНЬЄР /фр. pépinière -росадник/- садова шкілка, росадник.

ПЕПІНЬЄРКА /фр. pépinière -росадник/- дівчина, що закінчила інститут благородних дівиць /у царській Росії/ і залишена при ньому для педагогічної практики.

ПЕПІТИ /есп. perita /- розсипані в піску крупинки золота.

ПЕПЛОС, ПЕПЛЮМ /лат. perplum /- короткий жіночий одяг з легкою тканини, без рукавів, що його грекі та римські жінки надягали поверх туніки.

ПЕПСИНА /гр. perasίs - травлення/- фермент шлункових залоз, що розщеплює білки на пептони та альбумози.

ПЕПТИКА /гр. perasίs - травлення/- засоби, що збуджують травлення юї.

ПЕПТОНИ /гр. peptos - перетравлений/- продукти розщеплення білків у шлунку пепсиновою та в кишках панкреатичним соком.

ПЕПТОНІЗАЦІЯ /гр. *peptos* - пептравлений/- перетворення в шлунку білків на пептони.

ПЕР /фр. *pair* - рівний/- І. французькі й англійські феодали, що мали право у маєткових непорозуміннях вимагати суду із собі рівних /соціально/ суддів /пери судять перів/, 2. найвищий шляхетський титул, що давав його носію право /спадкове/ засадити в палаті перів /титул надавав король/.

ПЕРВЕРСІЯ /лат. *perversio* /нахил до неприродного статевого життя, статеве збочення, секуальний злочин.

ПЕРГАМЕН /гр. *pergamēnos* від міста *Pergamos* у м. Азії/- уживана для писання, особливим способом вичинена шкіра, 2. спеціальний папір, 3. написаний на шкірі рукопис.

ПЕРГАМЕНОВИЙ палір - оброблений у сульфатній кислоті водонепроникний папір /ухивається для пакування, на ізоляцію та у виробництві цінних паперів.

ПЕРГАМІН /див. пергамен/- прозорий тонкий, подібний до пергаменового пакувальний палір.

ПЕРГІДРОЛЬ /лат. *reg* - через, гр. *hidr* - вода/- тридцяти відсотковий розчин водень-пероксиду.

ПЕРИ, ПЕРІ... /гр. *peri* коло, навколо/- у складених словах означає "коло, навколо" чогось, напр., периblast.

ПЕРИБЛАСТ /гр. *peri* - навколо, *blastē* - паросток/- протоплазма навколо ядра клітини.

ПЕРИБЛЕМА /гр. *periblema* - покрив/- комплекс із кількох шарів клітини у конусі наростання кореня й стебла рослини.

ПЕРИБРОНХІТ /гр. *peri* - біля, *bronchos* - горло/- запалення зовнішньої стінки бронхів.

ПЕРИГАСТРИТ /див. *peri...* + *gaster*/- запалення зовнішнього злuchотканинного покриву шлунку /м е д./.

ПЕРИГЕЙ /гр. *peri* - біля, *gē* - Земля/- найближча до Землі точка на орбіті Місяця.

ПЕРИГЕЛІЙ /гр. *peri* - біля, *hēlios* - Сонце/- найближча до Сонця точка на орбіті плянети або комети.

ПЕРИГОНАЛІЇ /гр. *peri* - коло, *gonē* - насіння/- пелюстки внутрішнього віночка квітки

ПЕРИГОНІЙ /див. перигоналії/- внутрішній віночок квітки.

ПЕРИГОРИК /фр./- ліки проти старілого бронхіту /кашлю/.

ПЕРИГЛЯЦІЯЛЬНИЙ /гр. *peri* - коло, лат. *glasies* - лід/- прильдовиковий.

ПЕРИГОР /вл./- один із видів манганової руди з французькою провінцією Перігор.

ПЕРИДЕРМА /гр. *peri* - довкола, *derma* - шкіра/- комплекс зовнішніх вторинних покривних тканин у рослин /бот./.

ПЕРИДІЙ /гр. peri - навколо / - стінка плодового тіла грибів, що тріскається, коли спори дозривають.

ПЕРИДРОМ /гр. peri - навколо , dromos - майдан/- кружганок, колонада.

ПЕРИКАМБІЙ /гр. peri - навколо с.-лат. cambium - виміна/- пе-риферійний шар клітин між цен-тральним циліндром кореня й ен-додермою, звідки починаються бічні корені.

ПЕРИКАРДІЙ /див. перикардій/ - запалення колосерцевої оболон-ки.

ПЕРИКАРДІЙ /гр. peri - біля, до-вкола, kardia - серце/- коло - серцева оболонка /а на т./.

ПЕРИКАРПІЙ /гр.peri - навколо karpos, - плід/- оплодень.

ПЕРИКЛАЗ /гр. peri - навколо, klasis - заломлення/- суміш магнезії з закисом заліза /мі-нерал/.

ПЕРИКЛІНАРНИЙ /гр. peri - нав-коло, synkliniai - схили проти лежних гір/- стіжкуватий уклад шарів земної кори /зокрема вул-канів/.

ПЕРИКРАНІЙ /гр. peri - навколо kranion - череп/- черепна ко-робка.

ПЕРИЛЕПСІЯ /гр. peri - навколо epilepsia / - остатівціння з пере-ляку.

ПЕРИМЕНІНГІТ /гр. peri - навко-ло, meninx/meningos/ - оболон-ка мозку/- запалення твердої

оболонки мозку / м е д. / .

ПЕРИМЕТР /гр. perimetros/-об-від геометричної фігури /сума довжин усіх боків/,2. прилад вимірюти поле зору /окулісти-ка/.

ПЕРИМЕТРИТ, див. параметрит.

ПЕРИМОРФІЯ /гр. peri - навколо morphē - форма/- метода змін-них осей в аналітичній геоме-триї.

ПЕРИНЕЙ /гр./ - проміжок між заднім отвором і статевими ор-ганами.

ПЕРИНЕОПЛАСТИКА /гр./ - хірур-гічне зшивання перинею при по-логах абощо.

ПЕРИПАТЕТИЗМ /див. перипатетик - філософія та коментаріperi-patetikiv, послідовників Aρι-стотеля.

ПЕРИПАТЕТИК /гр. peripatēti - кос - той, що прогулюється/- учень грецького філософа Aρi -стотеля або коментатор Його фі-лософських творів /назва пішла від того, що Аристотель викла-дав свою філософію під час про-гулянок/.

ПЕРИПЕТІЯ /гр. peripeteia /по-дія в житті або в творі, неспо-діване ускладнення, зміна.

ПЕРИПТЕР /гр. peripteron із pe-ri - кругом, pteron - перо/- обставлений кругом колонами бу-динок, античний храм абощо.

ПЕРИПТОЗА /гр. peri - навколо, pτōsis - падіння/- криза /при хворобі/.

ПЕРИСКОП /гр. periskopēb -оглядаю з peri - довкола, скореб - дивлюсь/- оптичний прилад для спостережень з укриття /з підводного човна, з шанців/.

ПЕРИСКОПІЧНІ скельця - опуклі абоувігнуті скельця до окулярів.

ПЕРИСПЕРМА /гр. peri - навколо spermа - насіння/- рослинна тканина, що містить у собі живінні речовини для проростання насіння.

ПЕРИСТАЛЬТИКА /гр. peristaltikos - стискальний/- червоподібний рух кишок, що сприяє переварюванню й перетравлюванню їжі.

ПЕРИСТЕРІЙ /гр. peri - коло, bīlia, stereos - просторовий/- I. даросхоронниця з зображенням летючого голуба, 2. дах на колонах.

ПЕРИТЕЦІЙ /гр. peri - навколо, при, thēkē - коробочка/- плошове тіло мішечкових грибів.

ПЕРИСТИЛЬ /гр. peristylon - оточений колонами з peri - навколо, stylos - колона/- оточене колонами подвір'я, сад /- у стародавніх греків і римлян, галерія/, 2. крита галерія з рядом колон з одного боку та стіною будинка з другого.

ПЕРИСТОЛЯ, див. перистальтика

ПЕРИСТРОФА /гр. peri - навколо, при, strophē - кружляння, оберт/- реторичний засіб обернати доводи супротивника проти його ж тверджень.

ПЕРИТОНАЛЬНИЙ, ПЕРИТОНІЧНИЙ/гр. peritonaión - очеревина/-очревний, черевний.

ПЕРИТОНІТ /гр. peritonaión - очеревина/- запалення очеревини /м е. д./.

ПЕРИФЕРИЧНИЙ /див. периферія/- окраївий, віддалений від центру /адміністративного, культурного/.

ПЕРИФЕРІЯ /гр. periphēreia - коло/-I. обвід кола, обсяг, поверхня тіла, замкнута крива лінія, 2. місцевість поза адміністративним або культурним центром.

ПЕРИФЛЕГЕТОН /див. флегетон/- вогненна річка навколо пекла /в грецькій мітології/.

ПЕРИФРАЗА /фр. périphrase з гр peri - навколо, phrābō - ви словлюю/- I. переказування змісту тексту або фрази іншими словами, 2. заміна назви предмета назвою його властивості /поєт./; див. парадраза.

ПЕРИФРАЗУВАТИ, див. парадразувати.

ПЕРИФРАСТИЧНА зміна дієслів - контамінація допоміжного дієслова з дієйменником чи дієприкметником, напр., ходити/му/, ходилисьмо тощо.

ПЕРИХОНДРИТ /гр. peri - при, chōdros - зернятко/- запалення охрястя.

ПЕРІ /персь./- русалка, що приносить нещастя, зла відьма /в перських сагах та в поезії/.

ПЕРІАКТИ /гр. periaktos / -лаштунки в стародавнім грецькім театрі, що мали вигляд трикутників обертових призм.

ПЕРІАРТРИТ /гр. peri - навколо при, arthron - суглоб/- запалення суглобної оболонки.

ПЕРІЕКИ /гр. perioikoi - сусиди, з peri - навколо, oikein - жити; "ті, що живуть навколо - підкорені Спартою ремісники й торгівці з іншого грецького племені /з ахейців/.

ПЕРІОД /гр. periodos - обіг, обхід/- I. час між повторенням явища, 2. час одного обігу не бесного тіла по його орбіті або навколо його осі /а с т о н З. одна або кілька цифр десяткового дробу, що при дальшім уточненні можуть безконечно повторюватись /м а т./, 4. поширене складне речення, що складається з двох частин: підвищеної обніженої інтонації, напр.: "і широку долину, і високу могилу, і вечірню годину, і що снилось-говорилось,- /підвищення/ не забуду я"/ обніження/; 5. п е р і о д функції - число, що показує проміжок, у якому повторюються значенні функції /м а т./, 6. проміжок часу, через який повторюється напад хвороби.

ПЕРІОДИЗАЦІЯ /див. період/- поділ історичного процесу на періоди.

ПЕРІОДИКА /див. період/- періодична преса /газети, журнали/

ПЕРІОДИЧНИЙ /гр. periodikos / - той, що повторюється через

однакові проміжки часу; п е р і од и ч и й дріб - десятковий дріб, у якому одна або кілька цифр можуть при уточненні чисельника повторюватись безко нечно, напр., I/II = 0,09/; п е р і о д и с т е м а е л е м е н т і в - порядок розташування всіх хемічних елементів за їх атомовою вагою на два малих і чотири великих періоди, в яких властивості хемічних елементів повторюються залежно від порядкових чисел /класифікація хемічних елементів за періодичною системою дає можливість зауважити властивості ще й невідкритих елементів; закон періодичної системи відкрили одночасно й незалежно один від одного Меєр і Менделеєв 1869 р./

ПЕРІОДИЧНІСТЬ / див. періодичний/- властивість повторюватися через певні проміжки часу.

ПЕРІОДОНТИТ /гр. peri - коло, odus/odontos/- зуб/- запалення зубних корінців, зубна окінниця.

ПЕРІОЙКИ /гр. periodos - коло, обіг, обхід, oikos - дім/- I. неповноправні мешканці завойованої країни /в старод. греків 2. мешканці країн однієї географічної широти, але на 180°за довготою, тому мають одинакові пори року, але дні й ночі не одночасно.

ПЕРІОПТРИКА /див. періоптракі/ - наука про відхилення променів на поверхні тіл /частина оптики/.

ПЕРІОСТ /гр. peri - коло, oste-

оп - кістка/- колокісткова оболонка.

ПЕРІОСТИТ /див. періост/-запалення колокісткової оболонки.

ПЕРІОТ /англ./- найдрібніші тези важити коштовні метали /в Англії/.

ПЕРІОДАТ /гр./- сіль йодової кислоти.

ПЕРКАЛЬ /персь./- подібна до полотна тонка бавовняна тканина.

ПЕРКУН, ПЕРКУНУС - бог грому в стародавніх літовців.

ПЕРКУСІЙНИЙ /див. перкусія/- ударний; п е р к у с і й н а зброя - вогнепальна зброя, що запалюється ударом курка об пістон; п-на машина - машина, що визначає швидкість руху тіла після поштовху; п е р к у с і й н і інструменти - ударні інструменти: бубон, цимбали, фортец'яно; п-ні с и -ли - сили, що діють ударами.

ПЕРКУСІЯ /лат. percussio - вистукування/- дослідження хворого обстукуванням поверхні тіла з метою визначити стан певних органів за характером звуків.

ПЕРКУТУВАТИ /лат. percuteere - стукати/- досліджувати вистукуванням /напр., стан легенів/.

ПЕРЛІНЕЦЬ /див. перло/- скліста гірська порода вулканічного походження.

ПЕРЛО, ПЕРЛІНА /фр. perle з гр. - І. зернятко з так званої перлової скойки, що йде на прикраси, намисто тощо, 2. п'ятипункт

товий друкарський шрифт, з^Х своєрідна коштовність, взірець краси, напр., Асканія Нова - взірець, перлина природничого світу України.

ПЕРЛЮСТРАЦІЯ /лат. perlustrare - переглядати/- перегляд підохрілих листів без відома адресатів /в ССРР переглядові підлягають усі листи, що їх дістають приватні особи з-за кордону, як і ті, що їх посилають громадяни за кордон/.

ПЕРЛЮСТРУВАТИ /див. перлюстрація/- відкривати й перечитувати приватні листи без відома адресатів.

ПЕРЛЯМУТР /нім. Perlmutter / - речовина внутрішніх шарів чे-репашки, перлової скойки, уживана на гудзики та прикраси.

ПЕР-ЛЯШЕЗ /фр. Père Lachaise від імені езуїта Ляшеза/-звинтар біля Парижу, де року 1871-го була розстріляна банда оборонців так званої паризької комуни.

ПЕРМ, див. пермська система.

ПЕРМАНЕНТНИЙ /лат. permanens / - безперервний, постійний, сталий; п-на революція - марксо-ленінська теорія безперервної революції до остаточної перемоги пролетаріату над усіма супротивниками. Троцький і Парвус поширили теорію перманентної революції, вказавши, що й селянство вороже пролетаріатові, що пролетаріят мусить перемогти й селянство. Сталін побоявся оголосувати,

що селянство - ворог пролетаріату, висунувши тезу насту-
пу пролетаріату на заможне се-
лянство в союзі з незаможним,
при нейтралізації середняка,-
поділивши селян на куркулів і
nezamожних і нацьковуючи бід-
ноту на так званих куркулів, ро-
сійський комунізм знищив фізи-
чно велику частину українсь-
кого селянства, цим фактично
здійснивши теорію Троцького.

ПЕРМАНЕНЦІЯ /лат./ - безперер-
вність, повторюваність.

ПЕРМЕАМЕТР /лат. permearē/ про-
ходити насикрізь, гр. metreō мі-
рює/- прилад вимірюти магнет-
ну проникність тіл.

ПЕРМІТ /англ. permit / - дозвіл,
перепустка.

ПЕРМСЬКА сист ема - гео-
логічні нашарування в земній
корі між першою й другою добою
/остання система палеозойської
групи, коли з'явилися перші
ссавці - птеросаври/.

ПЕРМУТАЦІЯ /лат. permutatio /
переставлення елементів, тво-
рення з певного числа елемен-
тів усіх можливих величин за
собом переставлення цих еле-
ментів /м а т./.

ПЕРМУТИТИ /фр. permute / -
штучні столи з каоліну, квар-
цу та соди для очищення води
від солей заліза, мангану то-
що.

ПЕРНІЦІОЗНИЙ /лат. pernicio-
sus / - згубний, небезпечний,
злоякісний /м е д./.

ПЕРОКСИДИ /лат. per oxys -

кислий/- сполуки, що їх моле-
кулі мають групу з двох взаєм-
но сполучених атомів кисню.

ПЕРОН /фр. perron / - підвище-
на понад рейками на залізничній
станції тераса, куди виходять
пасажири до поїздів.

ПЕРПЕНДИКУЛЯР /лат. regpendi-
cularis- простовисний/- сторч
простовисна, простопадна лі-
нія, що творить простий кут з
іншою лінією /м а т./.

ПЕРПЕНДИКУЛЯРНИЙ /див. перпен-
дикуляр/- простопадний, сторчо-
вий, доземний.

ПЕРПЕТУУМ МОБІЛЕ /лат. regretu-
um mobile - вічнорухомий/-
І. уявний і поки що нездійснений
"вічний рушій", тобто механізм,
що, пущений один раз, ніколи б
не спинився й не потребував би
надання йому енергії /супере-
чить законові збереження мате-
рії й енергії/, 2⁴ нездійснен-
не завдання.

ПЕРСАН /фр. persan - перський/
-І. підставка під статую, 2.
підпора під трам у будинку в
перському стилі.

ПЕРСЕВІРАЦІЯ /фр. з лат. percis-
ere - сприймати/- психологіч-
не явище настирливих уявлень
раніш баченого /найхарактерні-
ше виявляється в тих, що почина-
ють грати в шахи; по закін-
ченні гри учасників ввесь час
настирливо уявляються шахові
фігури в певних позиціях на ша-
хівниці/.

ПЕРСЕДИ /див. Персей/- паду-

чі зорі з сузір'я Персея /м е т е о р и/.

ПЕРСЕЙ /гр. Perseus /-І. син Юпітера Й Данаї, герой, що переміг горгону Медузу й визволив дочку лібійського царя Андромеду, 2. сузір'я в північній півкулі /І36 зірок/ між Касіопеєю та Плеядами.

ПЕРСЕФОНА /гр. Persephonē /дочка Зевеса й Деметри, богиня земної сили в стародавніх греків /у римлян Прозерпіна/.

ПЕРСОНА /лат. persona /-І. особа, особистість, 2^х важлива особа /часом іронічно, також: ца бе/.

ПЕРСОНА г р а т а, див. persona grata

ПЕРСОНАЖ /фр. personnage із латин. persona - особа/- дійова особа мистецького твору; лицедій.

ПЕРСОНАЛ /фр. personalis - особовий /- службовці установи, на вчального закладу, підприємства або що.

ПЕРСОНАЛІЗМ /лат. persona - особа/- І. релігійно-філософський напрям, що вважає всесь світ за сукупність духових істот, керованих від вищої божественої особистості і спрямованих до певної мети, 2. визнання людської особи за найвищу вартість.

ПЕРСОНАЛІЇ /лат. personalis - особистий/- дати й події з життя особи, особисті дані, особисті справи.

ПЕРСОНАЛЬНИЙ /лат. personalis -

особовий/- особистий, особовий персональна унія - об'єднання кількох держав під одним монархом.

ПЕРСОНІФІКАЦІЯ /лат. persona - особа, facere - робити/- уособлення, зображення абстрактних понять в образі людини або Бога, напр., добро, зло, правда.

ПЕРСОНІФІКУВАТИ /див. персоніфікація/- уособлювати, зображувати абстрактні поняття в конкретних /предметових/ образах.

ПЕРСПЕКТИВА /фр. perspective з лат. perspicere- бачити нас - крізь/- І. спосіб ілюзійного зображення тривимірних предметів на площині, коли зображення на площині відповідає позірним змінам величини й обрису предметів залежно від віддалення їх від спостережника, 2. галузь нарисної геометрії, що викладає правила зображення тіл з допомогою центрального проектування їх на площину, 3. вигляд на далекі предмети, 4^х види на майбутнє.

ПЕРСПЕКТИВНИЙ /див. перспективи/- належний до перспективи, властивий перспективі.

ПЕРСПЕКТОГРАФ /див. перспективи + ...граф/- пристрій механічно накреслювати зображення предмета з його пляну і навпаки - з перспективного зображення речі визначати справжні відношення їх вимірів.

ПЕРСПІРАЦІЯ /лат. perspirare - дихати крізь.../- крізьшкірне

дихання, виділення крізь шкіру водяної пари й газів /поту/.

ПЕРТИНАКС /лат. pertinax/- електроізоляційний матеріал із спресованого під великим тиском і насоченою бакелітом/штучною смолою/ паперу.

ПЕРТРАКТАЦІЯ /лат. reg - над, tractare - розмірювати/- I. умовлення, 2. самозаглиблення.

ПЕРТРАКТУВАТИ /див. пертрактация/- вести перемови.

ПЕРТУРБАЦІЯ /лат. perturbatio - безладдя/- I. порушення нормального порядку, нормального перебігу явища, що викликає зачеплення, 2. відхил небезпечних світил від еліптичного руху в наслідок збурень взаємопритяганням тощо /а с т р./.

ПЕРУКА /фр. perruque/- штучне приставне волосся на голову.

ПЕРУН - бог грому й вогню в стародавніх слов'ян і литовців.

ПЕРФЕКТ /лат. perfectum - доконане/- I. одна із форм минулого доконаного виду дієслів, що його наслідки тривають у теперішньому часі /в санскритській і грецькій мовах/, 2. форма минулого доконаного часу дієслів у багатьох сучасних мовах.

ПЕРФЕКТИВІЛІЗМ /лат. perfectum - досконалість/- науковий погляд, що визнає безконечний розвиток і досконалення людини.

ПЕРФЕКТНИЙ /див. перфект/- до скональний.

ПЕРФЕКЦІОНІЗМ /див. перфект/- по-

гляд, що вбачає етичне завдання людини у самодосконаленні.

ПЕРФЕКЦІОНИСТИ /лат./- пуритансько-комуністична секта, що вимагає спільноти майна, жінок, дітей /заснована в Нью-Йорку в 1831 р.; не визнає релігійних таїнств, ні церковних організацій.

ПЕРФЕКЦІЯ /лат./- досконалість незвичайний хист.

ПЕРФІДІЯ /лат. reg - над, fi - des - віра/- віроломність, нечесність, зрада.

ПЕРФОРатор /лат. perforare - просвердлювати/- I. машина для пробивання дірок у кінострічці на папері тощо, 2. пневматична або електрична машина робити свердловини в землі /при висадних роботах, у шахтах тощо/ 3. хірургічний інструмент просвердлювати голову мертвого плоду, що загрожує життя породіллі.

ПЕРФОРАЦІЙНИЙ /див. перфоратор/- свердлувальний, свердловий.

ПЕРФОРАЦІЯ /лат. perforare - свердлити/- провірчування, діркування, свердлування перфоратором.

ПЕРЦЕПТОР /див. перцепція/той, що сприймає передані силовою волі чужі думки /т е л е п а - т і я/.

ПЕРЦЕПУВАТИ, ПЕРЦИПУВАТИ /лат. percipere/- сприймати врахіння, спостерігати, помічати /п с и х./.

ПЕРЦЕПЦІЯ /лат. perceptio / - вчуття, сприймання вражень органами почуттів без участі волі /п с и х./; порівн. а п е р ц е п ц і я.

ПЕРЧ /англ. perch з лат. pertica / - англійська міра довжини /близько 6 метрів/.

ПЕРШЕРОН /фр. percheron від назви провінції Perche у західній Франції/- порода сильних коней - возовиків, біндюгів.

ПЕСАРІЙ /лат. pessarium / - каучукове або металеве кільце, щоб підтримувати в належній поставі ураз при його зміщенні.

ПЕСЕТА /есп. peseta / - див. пезета.

ПЕСИМІЗМ /лат. pessimus - найгірший/- I. визнання переваги негативного над позитивним у світі, 2. перейнятій безнадійністю й зневірою настрій, світогляд, що не визнає можливо сти частва, що надає переваги небуттю над буттям /в буддизмі, у філософії Шопенгауера тощо; протил.: оптимізм/.

ПЕСИМІСТ /лат.- людина, що усьому бутті бачить лише негативне, сумне, безнадійне, по нуре /протил.: оптиміст/.

ПЕСИМІСТИЧНИЙ /див. пессимізм/ - зневірений, безнадійний, сумний.

ПЕСО, див. пезо.

ПЕТ /вл./ - поширене межі стародавніми римлянами прізвище /один із Петів, боячись Нероново гніву, перерізав собі жили/.

ПЕТАЛЮРГ /гр. petalon - аркуш металу/- бляхар /у стародавній Греції/.

ПЕТАРДА /нім. Petarde з фр. retard / - I. стародавній пороховий гарматень для висаджування фортечних споруд, 2. піротехнічний палеровий гарматень, наповнений порохом, що дає кілька частих вибухів, 3. сигналний вибуховий апарат на залізниці зупиняти поїзд в разі небезпеки.

ПЕТАРДІСТ /див. петарда/- фр. ерверкер.

ПЕТЕНТ /лат. petens/petentis / - прохач, той, що подав прохання; кандидат на посаду або що.

ПЕТИТ /фр. petit - маленький/- дрібний друкарський шрифт /8-пунктовий/.

ПЕТИЦІЙНЕ ПРАВО /див. петиція/- право подавати петиції до вищих інстанцій державної влади.

ПЕТИЦІЯ /лат. petitio / - збирне прохання до вищих інстанцій державної влади.

ПЕТРАШЕВЦІ /вл./ - учасники літературно-філософського гуртка що збиралися в Петербурзі в домі Петрашевського й студіювали теорії соціалізму /всі були заарештовані, серед них і Достоєвський, і засуджені на страту, але на ешафоті присуд смерті був замінений на каторгу/.

ПЕТРИФІКАЦІЯ /гр. petra - скеля, лат. facies - форма/- кам'яніння, перетворення в каміні

ПЕТРО... /гр. petra - скеля, камінь/- у складених словах указує на зв'язок даного поняття з мінералами, напр., п е т р о г р а ф і я.

ПЕТРОГЛІФІЯ /гр. petra - скеля, glyphē - різьба/- викарбувані на камінних брилах /скелях/ зображення тварин, людей, птахів, літер тощо /часів неоліту та бронзового віку, зокрема в Америці/.

ПЕТРОГРАФ /див. петрографія/- фахівець у петрографії.

ПЕТРОГРАФІЯ /гр. petra - скеля, graphō - пишу/- наука про структуру, склад та умови залягання мінералів у земній корі.

ПЕТРОЛЕУМ /гр. petra - камінь, лат. oleum - олія, мастило/- гас, нафта.

ПЕТРОЛІТ /див. петролеум/-нафттові брикети /пальний матеріал/.

ПЕТРОЛОГІЯ /гр. petra - скеля, logos - наука, слово/- наука про генезу й історію гірських порід земної кори у зв'язку з вулканічними, магматичними та тектонічними процесами.

ПЕТУНІЯ /фр. petunia з індіян./ - декоративна рослина з родини пасльонових /Півд. Америка/.

ПЕХ /нім. Pech - смола/- невдача.

ПЕХЛЕВІ /вл./ - стародавня літературна мова Ірану /3-7 століття по Хр./.

ПЕШБОЛ /англ./ - гра в м'яча на конях.

ПЕШЕРЕСИ - тубільці Вогняної Землі.

ПЕШІТА /сир./ - найдавніший переклад біблії сирійською мовою.

П'ЕДЕСТАЛЬ /фр. piédestal /-І. підніжок /основа/ колони, статуї, 2^х слава, що її осягла видатна людина.

П'ЕЗІ, П'ЕЗО /гр. piezō - тисну/- одиниця тиску в системі МТС /метр-тонна-секунда/, тиск I стену на I кв. метр/.

П'ЕЗОЕЛЕКТРИЧНІСТЬ /див. п'езо, + електрика/- поява електричності наснаги на стінках деяких кристалів /кварцу/ під дієнням стискування або розтягування /винахід Кюрі 1880 р./.

П'ЕЗОМЕТР /гр. piezō - тисну, metreō - міряю/- І. прилад вимірює чутливість дотику шкіри людини до тиску, 2. прилад вимірює стискувальність течіїв під впливом тиску.

П'ЕЗОМЕТРИЧНИЙ /див. п'езометр/- належний до явищ стискування течів; п'езометричний рівень /артезіанського джерела/- висота, на яку може піднятися вода даного джерела; п-на рура, щоб виміряти тиск течіва в каналі або що.

П'ЕКСИ /фін./ - спеціальне взуття з загнутими догори твердими носками для лижварів.

П'ЕМОНТ /іт. Piemonte /- І. князівство в Італії, місто початку визвольного руху за державне об'єднання Італії /Гарібалль

ді/, звідси всякий осередок чи місцевість, де починається національно-визвольний рух.

П'ЕРО /фр./- дійова особа в італійській комедії; блазень.

П'ЕСА /фр. pièce /- драматичний або музичний твір.

П'ЕС-ТУШЕ /фр. pièce-toucher /- правило гри в шахи, що згідно з ним доторкнutoю фігурою неодмінно треба зробити хід.

ПІЛАТ /Pontій/- І. римський во лдар Юдеї, що видав Христа на розп'яття, умивши перед тим руки на знак своєї непричестності до злочину, 2^х особа, що ставиться до вирішальної справи індиферентно, непричестно.

ПІТЕЛЬ /див. питлювати/-І. си то в млині пересівати борошно, 2. млинські жорна, що дуже дрібно розмелюють зерно.

ПІТЛЮВАТИ /нім. beuteln /-молоти на питлі.

ПІТЛЬОВАНЕ борошно - змелене на питлях борошно /дрібно змелене/.

ПІТЛЬОВКА, див. питльоване борошно.

ПІ /перша літера грецьконо сло ва периферія - обвід кола/-іра ціональне число - 3,141.592... - 653.589.793.238,46..., що означає відношення довжини кола до його поперечника; практично вживається заокруглено 3,14.

ПІВОНІЯ /лат. Paeonia /- квіткова /часом декоративна/ рослина з родини жовтцевих /теплі частини Європи й Азії/.

ПІГМАЛЬЙОН /вл.-/ мітичний цар Кипру, що вилішив статую Гала - тей й заховався в цій статуй; на його прохання Венера оживила статую, і він одружився з нею.

ПІГМЕЙ /гр. πυγμαῖοι від πύγ μη - лікоть, міра/- І. мітичний народ /пігмеї/ недоростків з кулак завбільшки, що за передказами стародавніх греків не мов би жив десь на півдні, 2. недоросток, ліліпут, куцан; 3. х дрібна фізично й нікчемна духово людина, 4. назва низько - рослих племен Африки.

ПІГМОД /гр. πυγμαῖος - з ку лак завбільшки/- низького росту людина.

ПІГМЕНТ /лат. pigmentum /-барвник у рослинних і тваринних тканинах /крові, волоссі/.

ПІГМЕНТАЦІЯ /див. п і г м е н т - наявність пігментів у тканинах рослин або тварин, забарвленість як.

ПІГМЕНТОДЕРМІЯ /лат. pigmentum, гр. δέρμα - шкіра/- хороблива зміна забарвлення шкіри.

ПІГУЛКА /фр. pilule /-І. лік у формі кульки для зручності при ковтанні та уникнення відчуття недобого смаку, 2^х завдана комусь у препарованій формі крикість, у зовні чемній, підсодженій формі.

ПІДАЛЬЙОН /гр./-стерно корабля /під кораблем розуміють церкву/; підручник церковного права з коментарями теперішньою грецькою мовою.

ПІДЖИН-ІНГЛІШ /англ. pidgin зі-
псуючий, english - англійська
мова/- китайсько-англійський і
взагалі східно-азійсько-анг-
лійський чи муринсько-англій-
ський жаргон.

ПІЕЗОМЕТР, див. п'єзометр.

ПІЕЛІТ /гр. puelos /- запа-
лення ниркових мисок /м е д./.

ПІЕМІЯ /гр. ryon - гній, hai-
та - кров/- гноекрів'я, зага-
льна гнійна інфекція організму,
що ю спричиняє особливі мі-
кроби /м е д./.

ПІЕРИДИ /вл./- музи /від назви
гори Піерії в Македонії/.

ПІЕТА /іт."побожність, милосер-
дність" з лат. pietas /- образ
Богої Матері з пригорнутим до
лона знятим із хреста Ісусом
/скорбна мати, що була улюблена-
ним сюжетом італійських маль-
рів доби відродження /відома
пієта Мікель-Анджельо в соборі
св. Петра в Римі/.

ПІЕТЕТ /лат. pietas - побожність/
- глибока пошана /до особи, до
традицій або що/.

ПІЕТИЗМ /лат. pietas - побож-
ність/- І. фанатична побожність;
побожне звеличування когось а-
бо чогось, пошана, що меє з
обожуванням, 2. релігійний на-
прам у протестантів /І7 стол./
що вважав внутрішні чесноти та
християнську мораль за важливі
ші від церковних правил /тепер
злився з лютеранством/.

ПІЕСТОЗО /іт./- вроčисто, по-
божно /м у з./.

ПІЕСТИСТ /див. пієтизм/- послі-
довник пієтизму, побожна людина.

ПІКАМА /англ. rujamav з інд./-
широкі шаравари /в Індії/; ле-
гке хатнє вбрання /штани й блю-
за або куртка/.

ПІЖОН /фр. pigeon - голуб/-І.
легковажний шиковитий молодий
чоловік, 2^х непрактична людина
наївняк.

ПІЗАНСЬКІ в о д и - відомі мі-
неральні води коло міста Пізи.

ПІЗМОН /гебр./- стародавньо-
гебрейський вірш з обов'язко-
вим рефреном, як у грецьких ан-
тифонах.

ПІТА - поет /часом іронічно/.

ПІТИКА, див. поетика.

ПІК /фр. pic /- шпильстий вер-
шок гори.

ПІКАДОР /есп. picador /- вер-
шник, озброєний списом у бої з
биком.

ПІКАНТНИЙ /фр. riquant /- при-
вабний, збудний, спокусливий,
непристойний /анекдота, випа-
док/.

ПІКАРИ /вл./- комуністична сек-
та в Богемії /І5 стол./.

ПІКАРІЧНИЙ р о м а н - роман
або п'еса з життя шахраїв, во-
лоцюг, жебраків.

ПІКАРО /есп./- шахрай, жебрак,
ракло.

ПІКАЦІЗМ /лат./- хоробливе зне-
правлення смаку, коли хворий

прагне їсти нечестиве /хвор./. ПІКЕ¹ /фр. pique / - однокольорова цупка бавовняна тканина з рельєфними візерунками.

ПІКЕ² /фр. riquer - колоти/ - стрімкопадний літ літака вниз під кутом 30-70°.

ПІКЕЛЬГЕРІНГ /нім. Pickelhering/ - маринований оселедець/- блазень, кльови у німецьких варіяントах англійських комедій, що в своїй ролі не має зв'язку із змістом п'еси, удаючи довільно вояка, вартового, слугу або що.

ПІКЕТ /фр. piquet /-І. варто- вий загін для спостережень та зв'язку з головною частиною в поході, 2. кіннотні зв'язкові, 3. вартові страйкарі біля во- ріт підприємства, що мають зав- дання не допускати до роботи штрайкбрекерів або просто де- монструють наявність страйку, 4 міра довжини на залізницях, що становить І/ІО км., 5. точка на місцевості, що є висоту ви- значають при геодезичних робо- тах.

ПІКЕТАЖ /фр. piquetage / - роз- ставлення пікетів на залізни- ці, при геодезичних роботах.

ПІКЕТУВАННЯ /фр. piqueter - ста- вити пікети/- обставлення пі- кетами, супровід пікетами.

ПІКІНЕР /фіям. picquenaire / - вершник, вояк пікінерного час- тини /озброєний списом/.

ПІКІНЕРІЯ /див. пікінер/- кін- нота /в Україні ІІІ стол./, оз- броєна списами.

ПІКЮЛЬО /іт. piccolo - малень- кий/- мала флейта, інструмент з діапазоном, на октаву вищим від нормальногого сопранового ін- струменту /м у з./.

ПІКНИК /англ. picnic / - бенкет гуляння на лоні природи, гру- пова прогулянка за місто.

ПІКНИЧНИЙ /гр. ρυγπως - тугий, густий, щільний/- опасистий, о- грядний; п-ий т и п - струк- тура людського тіла, що йому притаманні: опасистість, корот- кошисть, великий живіт тощо.

ПІКНОМЕТР /гр.ρυγπως - щіль- ний, густий, метрēб - міряю/ - І. прилад визначати питому вагу твердих і течних речовин, 2. прилад вимірюти в'язкість пи- ва порівняно до в'язкості води

ПІКОТАЖ /фр. picotage / - заби- вання дерев'яних та залізних клинів у шахтових кріплених задля водонепроникності.

ПІКОУКЕТ /англ./ - кишеньковий злодій /в Англії/.

ПІКРАТИ /гр.ρυγπως - гіркий/- пікринові солі /деякі вибухо- ві/.

ПІКРИНА /гр. ρυγπως - гіркий/- гірка речовина, що є добува- ють із червоного наперсника.

ПІКРИНОВА к и с л о т а /гр.ρυ- γπως - гіркий/- продукт нітра- вання фенолю /сполука азоту, ву- гілля, водню й смоли/, кристал- лева отрутна вибухова речовина, уживана для ладування гармат- нів /відома в стопах під назва- ми: мелініту, лідиту, шимози/.

ПІКРІТ /гр. *ρυκρός* - гіркий/- вулканічна речовина з олівіну та авгіту.

ПІКРОЛІХНІНА /гр. *ρυκρός* - гіркий, *λείχθην* - обрісник/- добуваний з ісландських обрісників алькалоїд.

ПІКРОМЕЛЬ/гр. *ρυκρός* - гіркий/- жовчевий цукор, що його добувають із тваринної жовчі.

ПІКРОТОКСИНА /гр. *ρυκρός* - гіркий, *τοξικόν* - отрута/- гірка отруйна речовина, що є в кукільвані.

ПІКРОТОКСИНІЗМ /див. пікротоксина/- отруєння пікротоксиною.

ПІКТОГРАФІЯ /лат. *pictus* - нарисований, гр. *γράφω* пишу - "ри сункове письмо"/- первісна форма письма, розвинена з умовних малюнків, що ними позначали події, предмети, дії.

ПІКТОМАНІЯ /лат. *pictus*- лісанний фарбами, шамія-пристрась, безумство/- безумство на основі малювання.

ПІКУВАННЯ /фр. *riquer* - колоти/- I. пересаджування сіянки городніх, декоративних або що рослин, що сприяє крацому розвиткові, 2^е обмін гострими словами, шпильками.

ПІКУВАТИСЯ /фр. *riquer* - колоти/- I. битися на списках, 2^е вибивати очі, дорікати, казати прикроці.

ПІКУЛІ /англ. *pickles* /- мариновані в оцті та інших правах дрібні огірки.

ПІКУЛІНА, див. пікколю.

ПІКУЛЬ /мал./- міра ваги в Китаї - 60% кг, в Сингапурі - 64%.

ПІКУС /вл./- бог лісів і полів у стародавній римській мітоложії.

ПІЛАВ /персь./- варений риж з підлевою та кусками баранини /улюблена страва в тюркських народів/.

ПІЛАД /вл./- син царя Строфія, приятель і супутник Ореста, що став символом готового на самопожертву друга.

ПІЛЕРС /англ. *pillar* з гол./ - дерев'яна або металева підпора під бімсом, що підpirає корабельний чардак.

ПІЛГРІМ /герм. *piligrim* з лат *peregrinus* - чужоземний/- прочанин, особа, що мандрює до релігійних святощів молитись.

ПІЛОНИ /гр. *πύλων* - ворота/- I. вежі у формі зрізаних пірамід при входах до єгипетських храмів, 2. високі декоративні чотиристінні стовпи при в'їздах на мости, також по боках порталів великих будинків.

ПІЛОТ /фр. *pilote* з іт./- літун.

ПІЛОТАЖ /фр. *pilotage* /- летунський акробатизм, мистецтво керувати літаком.

ПІЛТДАВНСЬКА людина /-вл./- да кладно досі не досліджена людська раса, що жила в Європі на початку третьої межильової доби /знайдові Давсон у Пілтдавні в Англії 1911 р/.

ПІЛЮЛЯ, див. піг

- я

ка.

ПІЛЯДА /лат. pilus /-стовп, що навколо нього вчать коней бі - гати /в манежі/.

ПІЛЯР /лат. pilus /- стовп, що розмежовує в стайні переділки для окремих коней.

ПІЛЯСТРА /фр. pilastre з іт pilastro /- вмуртований у стіну стовп /четирикутній/ у формі колони /а р х./.

ПІЛЬГРИМ, див. пілігрим.

ПІЛЬОРІ /фр. pilori /-І. дошка з отворами на голову й руки, що й накидали засудженному на кару /в Англії до 1837 р./, 2. залишний нашійник, що правив за знаряддя кари в колишній Англії.

ПІЛЬТОТАЖ, див. пілотаж.

ПІМА /вл.-/ індіянське плем'я /коло 5 тисяч осіб/, що живе в Аризоні та в мексиканському штаті Сонора.

ПІМЕЛІТ /гр. pimelē /- мінерал яснозеленого кольору /суміш із крем'янки, ніклю, води/.

ПІМЕНТ /фр. le piment з есп./- запашний перець, плід піmentовоого дерева або індійського мирта /вживається як приправа/

ПІМИ/нен./-І. високі м'які оленичі чоботи, шерстю назовні, в північних ненців, 2. повстяники /в Сибірі/.

ПІМПІНЕЛЯ /лат./- бедренець, ганус, рослина з родини головистих, що й запашний овоч /завбільшки з малу намистину/ вживається в медицині та як приправа до горілки, хліба тощо.

ПІНАКЛЬ /фр. pinacle /- шпильстий вершок вежі, 2. найвищий гребінь будинка, шпиль /а р х/

ПІНАКОТЕКА /гр. pinakothēkē з рінах - картина, thēkē - вмістить/- I. картинна галерея, 2. музей пожертвуваних богам картин /у стародавніх греків/, 2. прикрашена картинами, статуями й іншими мистецькими предметами кімната при вході до атрію /в стародавніх римлян/.

ПІНАХРОМІЯ /гр. pinax - картина, chrōma - колір/- фотографування на папері трьома кольорами з допомогою прозорих терпентинових барвників.

ПІНГВІН /фр. pinguin з лат. pinguis - ситий, опасистий/-водоплавний морський птах холодних південно-океанічних обширів /літати не може, але швидко може лазити по землі на череві/.

ПІНГ-ПОНГ /англ. ping-pong /- настільна ситківка, стук-тук ; спортова гра з целюльоїдним мячиком над спеціальним столом.

ПІНДА /санс./.. печivo /хлібина/ з рижу, меду й масла, що його індуси приносять у жертву предкам на поминках.

ПІНДАРИЗМ /вл.-/ наслідування Піндаром /522-448 до ХР./ в поезії, що його гимни, оди та дитирамби позначені майстерністю і поважним світоглядом.

ПІНДАРИЧНИЙ /див. піндаризм/- властивий піндаризму, вроочистий.

ПІНІНА /див. пінія /- смо-

да з італійською сосни /пініч/.
ПІНІОЛІ /іт. pignolo / - чистів-
ні горішки з пініч.

ПІНІЯ /лат. pinus - сосна/-іта-
лійська сосна /істівні горішки
нагадують мигдаль/.

ПІНК /англ. pink / рожева фар-
ба з оксидів оліва, хрому, вжи-
вана в кераміці.

ПІНО /фр. pineau або pinot /
дрібноягідний виноград, ужива-
ний у виробництві бургундських
вин /у Криму - лікерів/.

ПІНТА /фр. pinte з есп. pinta/
- І. старовинна міра течив у
Франції /0,9 літра/, 2. міра
течів в Англії, ЗДА /- 0,5 літра,
також міра збіжжя - 2,5 літра.

ПІНЦЕТА /фр. la pincette /малі
металеві пружинові щипчики, щоб
брать дрібні або крихкі речі/ в
лабораторіях, медицині, годин-
никарстві тощо/.

ПІНЧЕР /англ. pincher / - поро-
да маліх довгошерстих собак.

ПІНЯЗЬ /англ./ - монета в коли-
шній Угорщині /пів крейцера/,
також у слов'ян.

ПІНЬОЛЯ, див. пініолі.

ПІОНЕР /англ. pioneer - розві-
дувач з іт./ - І. ініціатор у
певній діяльності /напр., перші
європейські поселенці в Амери-
ці/, 2. вояк технічної часті
ни армії, що наводить мости, го-
тує шанци, різні укріплення, 3.
член дитячої комуністичної ор-
ганізації в ССРР.

ПІОНЕФРИТ /гр. pyron - гній, пе-

phros - нирка/- див. піонеф-
роза.

ПІОНЕФРОЗА /гр. pyron - гній,
nephros - нирка/- гнійне за-
палення нирок /м е д./.

ПІОРЕЯ /гр. pyron - гній, gneb -
- течу/- гноєтеча, хроніче
гнійне запалення зубних ясен
та ямочок /м е д./.

ПІПЕРИНА /н.-лат./ - алькалоїд
перцю.

ПІПЕТКА /фр. pipette / - кра-
пельничка, скляна рурка з на-
дітим гумовим м'ячиком набира-
ти краплями течні ліки та вли-
вати їх краплями /напр., в о-
чи або що/.

ПІРА /гр. pyrg - вогонь/- мітич-
ний камінь /г а г а т/, що в
ньому, згідно з переказом Плі-
нія, можна було бачити всіх 9
муз.

ПІРАЗОЛОНИ /гр. pyrg - вогонь,
лат. oleum - олія, mastilo/ -
органічні сполуки, що з них ви-
готовляють ліки /антіпірину/ та
фарби.

ПІРЕНОМІЦЕТИ /гр. pirēnos шу-
кес - гриб/- паразитичні гри-
би з мішкуватими плодами.

ПІРАМІДА /гр. pyramis /-І. гео-
метричне тіло з трикутними бо-
ками, що сходяться в одній точ-
ці, та трикутною або багато-
кутною основою, 2. велетенсь-
ка камінна споруда у формі пі-
раміди /в Єгипті як гробівець
фараонів, також у стародавніх
тубільців Мехіко/, 3. гімнас-
тична фігура з кількох спортив-

ців, що стають один на одного або чіпляються один над одним на стовпах головою вниз або в іншій якій позі.

ПІРАМІДАЛЬНИЙ /див. піраміда/-такий, що має форму піраміди.

ПІРАМІДОН /гр. руг - вогонь, атмопиакон, eidos - вид/- двометилево-амінова антиpirина, уживана як лік проти гарячки, бо лю голови тощо.

ПІРАРГІРІТ /гр. руг - вогонь, argyros - срібло/- червона сір'я чисто-срібна руда.

ПІРАТ /лат.pirata з гр. peiratēs /- морський розбійник, та-кох к о р с а р.

ПІРАТСТВО /див. пірат/- розбій, бандитизм, плягіят /в літерату-рі/.

ПІРГЕЛІОМЕТР/див.піргеліомет-рія/- прилад вимірюти напругу соняшного проміння, тобто кількість соняшної енергії, що припадає на одиницю площи за одиницю часу.

ПІРГЕЛІОМЕТРІЯ/гр. руг - во-гонь, hēlios - сонце, metrēō -- міряю/- виміри напруги соняшних променів, тобто кількості соняшної енергії, що припадає на одиницю площи за одиницю ча-су.

ПІРГОТИН /гр. руг - вогонь, eгот - ріжки/- мінерал, див. п і р и т.

ПІРЕТИКА /гр. pyretos - пропа-сниця/- лікувальні засоби про-ти пропасниці.

ПІРЕТОЛОГІЯ /гр. pyretos - про-

пасниця, логос - наука/- наука про пропасниці /відділ медицини/.

ПІРЕТРУМ /лат.Pyrethrum /пер-ський порем'як, рослина з родини складноцвітих /з пелюсток виготовляють порошок проти комах/.

ПІРИДИНА /гр. руг - вогонь/ор-ганічна сполука /C₆H₅N/, що її добувають дестилляцією кісток, кам'яновугільної смоли /кипити при 116°C, уживається у виробництві денатурату, барвників, тощо, як розчинник/.

ПІРИТ /гр. pyritēs /- мінерал, сполука заліза з сіркою /FeS₂/ уживається у виробництві сульфатної кислоти.

ПІРЧНИЙ танок /вл./- ле-гендарний військовий танок та мелодія до нього, що йі ніби склав Ахіллів син Пір.

ПІРКЕ реація /фр. Pir - queut /- упорскування під шкіру туберкуліни з метою виявити нахил пацієнта до туберкульозних захорувань /м е д./.

ПІРЛ ГАРБОР /англ.Pearl Har -bour /- військова гавань ЗДА на Гаваях, що на неї, не оголошивши війни, напала японська повітряна флота, знищивши всю американську залогу /назва стала символом згубних наслідків військової безпечності й необачності/.

ПІРО... /гр. руг - вогонь/-на початку складених слів указує на зв'язок з вогнем, напр., пі-ротехніка.

ПІРОГЕНЕТИЧНИЙ /гр. rug - во-
гонь, genos - рід/- переробле-
ний з допомогою вогню; п-й про-
цес - переробка органічних ре-
човин при високій температурі.

ПІРОГЕНІЗАЦІЯ /гр. rug вогонь,
genos - рід/- розклад нафти на
бензоль, толюоль, нафталін то-
що при високих температурах на
грівання /600-900 Ц/.

ПІРОГЕНІЧНИЙ /див. пірогеніза-
ція/- добутий пірогенізацією.

ПІРОГА /фр. pirogue з есп. pi-
ragua з індіян./- видований
із деревного стовбура човен.

ПІРОГАЛОВА кислота /гр.
rug - вогонь, лат. galla -чор-
нильний горіх/- гіркі білі кри-
стиали, уживані в медицині та в
фототехніці /енергійно вибра-
ють кисень/.

ПІРОГРАВЮРА /гр. rug - вогонь,
фр. gravure /-I. випалювання
мистецьких візерунків на дере-
ві або іншому матеріалі, 2. ви-
палений на дереві або іншому
матеріалі малюнок.

ПІРОДИНАМІКА /див. п і р о...+
динаміка/- наука про си-
лу вогню.

ПІРОЕЛЕКТРИКА /див. п і р о...+
електрика/- властивість
деяких кристалів /напр., тур-
маліну/ електризуватися на про-
тилежних боках при нагріванні
або охолодженні.

ПІРОКАТЕХІН /гр. rug - вогонь,
мал. catechu /- продукт сухої
дестилляції дерева /уживаний у
фотографії/.

ПІРОКОЛЬДІЙ /гр. rug - вогонь
kollbđdēs - клейкий/- нітрат -
ний етер клітковини, уживаний
у виробництві бездимного поро-
ху.

ПІРОКСЕНИ /гр. rug - вогонь,
xenos - чужий/- група мінера-
лів, головно, метасилікатів за-
ліза та магнію; також авгіт.

ПІРОКСИЛІНА /гр. rug - вогонь,
oxys - охус - гострий/- вибухова ре-
човина, що юї добувають, обро-
бляючи клітковину сумішкою ні-
тратної та сульфатової кислот,
нітроцелюлоза /х є м./.

ПІРОЛ /гр. pyrrhos - вогнеко-
лірний, лат. oleum - олія, ма-
стило/- органічна сполука, про-
зоре течиво з запахом хлоро-
форму /добувається дестилляції -
єю кісткової олії/.

ПІРОЛАТР /див. піролатрія/вог-
непоклонник.

ПІРОЛАТРІЯ /гр. rug - вогонь ,
latreia - служіння, шанування/
- обожування вогню, вогнепо-
клонство.

ПІРОЛІЗА /гр. rug - вогонь, ly-
sis - розклад/- див. п і р о-
г е н і з а ц і я .

ПІРОЛОГІЯ /гр. rug - вогонь ,
logos - слово, наука/- наука
про вогонь.

ПІРОЛОЛІТ /гр. rug - вогонь, li-
thos - камінь/- компактного
або шаруватого вигляду мінерал
що складається з крем'янки, а-
люмінію, магнезії, вална та ок-
сиду заліза.

ПІРОЛЮЗИТ /фр. pyrolusite з гр.

руг - вогонь, *lysis* - розклад/- мінерал /MnO₂/, мангана вугілля, що з неї добувають манган, кисень і хлор /уживається для забарвлення скла в фіолетовий колір, додається також до олійних фарб, щоб краще висичали/.

ПІРОМАНІЯ /гр. rug - вогонь, mania - безумство/- манія підпалювати, знищувати все вогнем /психічна хвороба/.

ПІРОМАНТИЯ /гр. rug - вогонь, malteia - ворожіння/- ворожіння на вогні, блискавці тощо.

ПІРОМЕТАЛЮРГІЯ /див. піро + металургія/- добування металів із руд через топлення та випалювання.

ПІРОМЕТР /гр. rug - вогонь, metrēb - міряю/- термометр вимірює високі температури /600° побудований на законах змін обсягу, променювання, електричного опору та інших властивостей тіл під впливом змін температури.

ПІРОМЕТРІЯ /гр. rug - вогонь, metrēb - міряю/- наука про вимірювання високих температур /600°/ та про способи вимірювання температури пірометром /галузь фізики/.

ПІРОМОРФІЗМ /гр. rug - вогонь, morphē - форма/- зміни будови й складу мінералів під впливом високих температур.

ПІРОМОРФІТ /гр. rug - вогонь, morphē - форма/- зелена олія в'яна руда, мінерал, сполучка оліва з киснем і хлором.

ПІРОНАФТА /див. піро...+нафта/- нафтова олія, уживана на освітлення.

ПІРОНІЗМ, див. піронізм.

ПІРОСКАФ /гр. rug - вогонь, skaphos - судно/- первісна назва пароплава.

ПІРОСКОП /гр. rug - вогонь, skopēb - дивлюсь/- див. пірометр

ПІРОСМАРАГД /див. піро...+смарагд/- скалинець, що при нагріванні стає зеленим.

ПІРОСОМІ /гр. rug - вогонь, somēta - тіло/- світляки, комахи та деякі морські тварини, що світяться.

ПІРОСТАТИКА /див. піро...+статика/- наука про регулювання сили вогню, про належне його використання тощо.

ПІРОСФЕРА /див. піро...+сфера/- вогняне розтоплене нутро земної кулі.

ПІРОТЕХНІК /див. піротехніка/- фахівець у піротехніці, фоєрверкер.

ПІРОТЕХНІКА /див. піро...+техніка/- наука про виробництво вибухових матеріалів /фоєрверків, ракет тощо/.

ПІРОТИН, ПІРОТИТ /гр. pyrrhos - вогнеколірний/- залізна руда, в якій є 36% сірки, також певна кількість ніклю й кобальту.

ПІРОФАГ /гр. rug - вогонь, phagos - жерущий/- фокусник, що ковтає вогонь.

ПІРОФІЛІТ /гр. rug - вогонь,

phileō - люблю, lithos - ка-
мінь/- мінерал із групи глин,
що при звітрюванні перетворює-
ться на каолін /сполука кремін-
ної кислоти з глиною та водою

ПІРОФОБІЯ /гр. руг - вогонь,
phobos - страх/- страх перед
вогнем, вогнебоязнь.

ПІРОФОР /див. пірофорний/- са-
мозапальна речовина.

ПІРОФОРНИЙ /гр. руг - вогонь,
phoros несний/- самозапальний

ПІРОХЕМІЯ /див. п і р о...+ хе-
мія/- наука про хемічні особ-
ливості вогню.

ПІРРОВА п е р е м о г а - пере-
мога, здобута згубно великими
жертвами /таку перемогу здобув
епірський цар Пірр над римля-
нами 279 р. до Хр. при Асклю-
мі. "Ще одна така перемога, і я
лишуся без війська", - сказав
Пірр, побачивши надмірно чис-
ленні жертви; 24 сумнівна пе-
ремога, що не варта жертв.

ПІРРОНІЗМ /вл./- напрям у філо-
софії скептицизму, що його за-
початкував грецький філософ Пір-
рон /4 стол. до Хр./.

ПІРУЄТА /фр. la pirouette /-І.
викрутас у танці, поверт тілом
на носку однієї ноги, 2. поверт
коня на задніх ногах при їзді
верхи, 3. поверт на голові у
французькій боротьбі.

ПІСТОЛЁТ, див. пістоль.

ПІСТОЛЬ /фр. pistole від іт. мі-
ста Pistoja /- старовинна ко-
роткоцівкова вогнепальна зброя
ПІСТОЛЕВИЙ у д а р /див. піс-

тель/- удар кілем по білярдовій
кулі, не спираючись лікtem на
стіл.

ПІСТОЛЯ /іт. pistola /- І.ста-
ровинна золота монета /в Єспа-
нії, Італії, Франції, Португа-
лії, Швайцарії, Данії, Бразі-
лії /20 франків/, 2.див. піс-
тель.

ПІСТОН /фр. pistón /-І.запаль-
на капсула, що її вибухова ре-
човина запалюється від удару й
запалює порох у патроні, 2. му-
зичний бляшаний інструмент, 3.
хлипак, що прикриває звукові
створи в бляшаних музичних ін-
струментах, 4.взагалі округла
металева праща отворів.

ПІСТОРІВ а п а р а т /вл./ -
апарат для дестилляції та рек-
тифікації спирту на гуральнях.

ПІСУАР /фр. pissoir /- мушля у
відходку на сечу.

ПІСЦЕКУЛЬТУРА /лат.pisces -ри-
ба/- штучне рибництво.

ПІСЦИНА /лат. piscina від pis-
ces - риба/-І. рибницька са-
джавка, 2.купальний басейн у
стародавніх народів, 3. посуди-
на, щоб зливати воду /в костьо-
лі/, 4. басейн для хрещення в
первісних християн.

ПІТАГОРЕЇЗМ /вл./- філософія
грецького філософа Пітагора /6
стол. до Хр./, що намагався
звести всі явища природи до кі-
лькісних відношень, визнавав, що
душа бессмертна через свої пе-
реселення/метам психоза/, визна-
вав аскетичну етику, вважав зе-
млю за кулю, що обертається на-

вколо центрального вогню.

ПІТАГОРЕЙЦІ - послідовники філософії Пітагора, що заснували філософську школу, розробляючи математику, астрономію, фізику.

ПІТАГОРОВА т е о р е м а - геометрична теорема: квадрат пропрямки /гіпотенузи/ дорівнює сумі квадратів прямок /катетів/ п і т а г о р о в а таблиця - таблиця множення.

ПІТЕКАНТРОП /гр. pithēkos -
мавпа, anthrōpos - людина/- мавплюд, людомавпа, найдавніший тип людини / знайдений на острові Ява /1891 р. .

ПІТИЧНІ і г р и /див. Пітія/- національні свята в стародавніх греків на пошану бога Аполлона, що відбувалися раз на 4 роки в Дельфах /змагання в музиці, спорті, співах/.

ПІТІЯ, ПІФІЯ /гр. Pythia /- І. жриця-ворожка в храмі Аполлона в Дельфах, що сідала на триногах над щілиною в скелі, звідки підіймалася задушлива пара; під впливом чадних випаровань вона починала виголошувати окремі слова, що їх жерці з'ясовували як віщування, 2% ворожка /іронічно/.

ПІТОН /гр. Python - мітичний змій, що його вбив Аполлон/не- отруйна гадюка тропічних країн з родини давунів.

ПІТОРЕСК /фр. pittoreseque /мальовничий.

ПІТОРЕСКИ /фр. pittoresque з іт./ - мальовничі описи, малюнки.

ПІТТАК /вл./ - один із сімох мудреців стародавньої Греції/650-570/, що визволивши свою батьківщину /Міtilени/ від тиранії, зрікся влади його вислів: "знай міру"/.

ПІУРІЯ /гр. pyon - гній,uron - сеча/ - гнійна сеча в наслідок запалення нирок, сечових каналів.

ПІФЕРАРИ /іт. pifferaro /- мандрівні італійські музики, що грали на п і ф е р о.

ПІФЕРО /іт. piffero /- подібний до флейти /сопілки/ музичний інструмент.

ПІЧИКАТО /іт.pizzicato /- виконання мелодії щипками на сим'яковим інструменті /м у з./.

ПІЯЛА /персь./ - чаша для пиття чаю, що має форму перекинутого вершком донизу конуса без ручки /в Середній Азії/.

ПІЯНІСІЯ /гр./ - осінні свята на пошану Аполлона й богині Атени в стародавніх Атенах.

ПІЯНІНО /іт. pianino /- музичний клавішний інструмент з простопадно натягнутими струнами, що по них ударяють молоточки.

ПІЯНІССИМО /іт.pianissimo / - зовсім тихо /виконання мелодії/

ПІЯНІСТ, ПІЯНІСТКА /фр.pianiste з іт.pianista /- музика, що грає на піаніно.

ПІЯНО /іт.piano /-тихо /виконувати мелодію/.

ПІЯНОЛЯ /англ./ - пневматичний інструмент типу фортепіано.

ПІЯРИ, ПІЯРСТИ /лат./ - заснований у 17 стол. чернечий католицький орден для безоплатного навчання дітей.

ПІЯСТРА /іт. piastra/-монета різної вартості /в Тунісі, Єгипті, Туреччині, Італії/, 2. в європейських колах цією назвоюозначають пезету.

ПЛАГЮКЛАЗИ /гр. plagiōs - скісний, klasis - заломлення/-один із видів скалинцю /мінерал/.

ПЛАГЮКЕФАЛІЯ /гр. plagiōs - косий, kephalē - голова/- асиметрія черепа, коли його найбільша довжина йде не в передньо-задньому напрямку по середній лінії, а навкіс, по діагоналі.

ПЛАГОСКОП /гр. plagiōs - косий скореб - дивлюсь/- пропорець на даху, що показує напрям вітру.

ПЛАЗМА /гр. plasma - утвір/- I. безбарвна течна речовина крові без білокрівців і червонокрівців /фізiol./, 2. темно-зелений вид халцедону, 3. протопла зма.

ПЛАЗМАТИЧНИЙ /див. плазма/-той що належить до плазми, п-ні клітини - безбарвні кров'яні клітини /змінені лімфоцити/, що нагромаджуються в злучотканині при хронічному запаленні.

ПЛАЗМОДІЙ /див. плазма/-I. безоболонкова протоплазматична маса з клітин слизових грибків, 2 одноклітинні паразитичні организми /напр., малярійний мікроб/.

ПЛАЗМОГАМІЯ, див. пластогамія.

ПЛАЗМОЛІЗА /гр. plasma - утвір - I. відставання протоплазми клітин від оболонки їх під діянням міцних розчинів солі або цукру, що їх концентрація вища від концентрації у самій клітині /біол./, 2. розчинювання протоплазми клітин.

ПЛАЙ /рум./ - гірська стежка.

ПЛАНКТОН /гр. plankton - те, що блукає/- мікроскопічні рослинні й тваринні організми, що живуть у воді у змуленому стані й пасивно переносяться водою за течією /протил.: нектон/.

ПЛАСТЕР, ПЛЯСТЕР /нім. Pflaster/- тістуватий ліковий препарат з бензойною смолою /фармацевтичною гумою/ проти нашкірних наривів.

ПЛАСТИДИ /гр. plastos - виліплений/- окремі тільця в протоплазмі рослинних клітин/хлоропласти, хромопласти тощо/.

ПЛАСТИКА /гр. plastikē/-I. мистецтво ліплення фігур із м'яких матеріалів, 2. мистецтво повільних рухів у танці.

ПЛАСТИЛІН /гр. plastos - виліплений/- тістувата маса з глини та таких речовин, що перешкоджають їй висихати, уживана в скульптурі.

ПЛАСТИФІКАТОР /гр. plastēs - той, що ліпить, лат. facere - робити/- речовина /основа смола, вазелінова олія/, що додають до гуми, щоб надати гумі м'якості.

ПЛАСТИЧНИЙ /див. пластика/-гнучкий, придатний до ліплення чи формування фігур, п-на має - са - штучно виготовлена з органічних речовин маса, що буває м'якою при виготовленні з неї речей, а потім твердне; п-не мистецтво - мистецтво ліплення з м'якої маси речей, фігур; п-ні операції - хірургічні операції, що направляють зневправлені хворобою або ушкоджені органи /вуха, ніс, щоки тощо/.

ПЛАСТИЧНІСТЬ /див. пластика/ - I. властивість речовин приймати під тиском певну форму й зберігати її по ствердінні, 2. малювання зображень, що видаються спуклими, 3. образність літературного стилю, що зображує словами, немов маює речі.

ПЛАСТОГАМІЯ /гр. *plastos* - виліплений, *gamēs* - шлюб/- властивість деяких одноклітинних організмів зливатися в одну масу /зливаються протоплазми, а ядра лишаються відокремлено одне від одного в протоплазматичній масі.

ПЛАСТОГРАФ /див. пластографія/- підроблювач документів, фальшивник.

ПЛАСТОГРАФІЯ /гр. *plastos* - виліплений, *grapheō* - пишу/- підробляння документів, фальшування.

ПЛАТАН /лат. *platanus* із гр. *platanos* із *platys* - широкий/- явір, кріслате дерево, чинар /на Сході/, сикомор /у Північній Америці/, один із видів бу-

кового дерева, з родини платанових.

ПЛАТЕОСАВР /гр. *platys* - плаский, *sauros* - ящірка/- велетенська викопна тварина третинного періоду /з короткими передніми ногами, довгою шию, хвостом і малою головою/.

ПЛАТИСПЕРМИ /гр. *platys* - широкий, *spērma* - насіння/- рослини, що мають плескате насіння.

ПЛАТИКЕФАЛІЯ /гр. *platys* - плаский, *kephalē* - голова/- пласкоголовість, низькоголовість.

ПЛАТІЯЗА /гр. *platys* - плаский - погана або неправильна вимова в наслідок недорозвиненості язика.

ПЛАТОНІВРІК - час, за який бігун небесного екватора описує повне коло навколо бігуна екліптики /приблизно 26.000 років/.

ПЛАТОНІЗМ /вл./ - I. філософія грецького філософа Платона/427-347 до Хр./та його послідовників, що протиставила світові речей світ ідей; основне твердження: мета людського життя - стати філософом; державна влада має бути аристократично-абсолютистська; на чолі держави мають стояти філософи, нижчий стан - воїни, ще нижчий - хлібороби й ремісники; приватної власності не мусить бути, бо вона - джерело всіх нещасть; не мусить бути й родини.

ПЛАТОНІК - учень і послідовник філософії Платона.

ПЛАТОНІЧНИЙ - чисто духовий, ідеальний, нездійснений у практиці, в почуттях; п-не хання - ідеальне, духове, позатісне кохання.

ПЛЕБАН /поль. з лат./ - парахвіяльний священик.

ПЛЕБАНІЯ /поль. з лат./ - 1. посада плебана, 2. хата й садиба, де проживає плебан.

ПЛЕБЕЙ, ШЛЕБС /лат. plebeius - простонародній/- 1. масовий громадянин, вільний громадянин у римській державі, що не належав до патриціїв /шляхти/, 2. бідnota, голота за середньовіччя.

ПЛЕБЕЙСЬКИЙ /див. плебс/- властивий плебеям; простий, належний до плебсу.

ПЛЕБІСЦІЙ /лат. plebiscitum - рішення народу/- 1. ухвала на зборах плебеїв під головуванням трибуна, 2. всенародне голосування, зокрема в справах конституційних, законодавчих, територіальних тощо.

ПЛЕБС-ЛІГА /лат. plebs "прос тий народ", іт. liga - зв'язок/- студентське об'єднання в Англії лондонського робітничого коледжу, що має на меті допомагати політичній і класовій освіті робітників; видає журнал "Плебс".

ПЛЕВРА /гр. pleura - ребро, бік/- навколо легенева оболонка.

ПЛЕВРАЛГІЯ /гр. pleura - ребро, бік, algos - біль/- кольки в грудях, під ребрами.

ПЛЕВРІТ /гр. pleura - ребро/- запалення плеври, олегеніця.

ПЛЕВРОПНЕВМОНІЯ /див. плевра + пневмонія/- одночасне запалення плеври й легень/м е д./.

ПЛЕВРОТОМІЯ /див. плевра + томія/- хірургічна операція огоруддя.

ПЛЕД /англ. plaid / - 1. груба вовняна ковдра, 2. вовняний плащ у вигляді чотирикутного шматка тканини, що його носили шотландські горяни, 3. з грубою тканини великий шаль.

ПЛЕЗІАНТРОП /гр. plēsios - близький, anthrōpos - людина/- викопна африканська людиноподібна мавпа четвертинного періоду /жила в пустельних місцевостях/.

ПЛЕЗІОПІЯ /гр. plēsios - близький, optikos - зоровий/- короткозорість у наслідок розглядання дуже дрібних об'єктів.

ПЛЕЗІОСАВР /гр. plesios- близький, sauros - ящірка/- викопний морський плавун юрською добою /з малою головою, довгою шию, коротким тулубом і дуже добре розвиненими плавцями/.

ПЛЕЙСТОН /гр. pleusteon - плавучий/- тварини й рослини водної поверхні.

ПЛЕЙСОСЕЙСТИ /гр. plēstos- найбільший, seistos - струшенний/- лінії на мапі, що з'єднують місця найбільших землетрусів.

ПЛЕЙСТОЦЕН /гр. plēstos - найбільший, kainos - новий/- дельовільна доба четвертинного

періоду геологічної історії зе
млі.

ПЛЕКСИГЛЯС /англ. plexus - пле-
тіння, glass - скло/- органіч-
не скло із особливих смол, ужи-
ване на літаках, автах /прозо-
ре й міцне та з діелектричними
властивостями/.

ПЛЕКТР, ПЛЕКТРОН /гр. plēktron/-
рогова або черепашкова пла-
тівка, що нею колись грали на
лірі /тепер: м е д і я т о р/.

ПЛЕНАРНИЙ /н.-лат. plenarius -
повний/- загальний, повний/про
збори, засідання тощо/.

ПЛЕНЕР /фр. plein air /- маю-
нок у повному світлі; кольоро-
вий ефект, яскравість повітря,
багато світла /манера в імпре-
сіоністів/. **ПЛЕНЕРИЗМ**

ПЛЕНЕРИЗМ /див. пленер/- маляр-
ський спосіб змальовувати пред-
мет без свілотіней, при пов-
ному освітленні.

ПЛЕНІПОТЕНТ /фр. plein лат. po-
tentia - можливість, потуж-
ність/- уповноважений діяти
від чиєогось імені.

ПЛЕНІСТИ /лат. plein - повний/
- послідовники теорії, яка твер-
дить, що в природі нема порож-
нечі.

ПЛЕНУМ /лат. plenum - повне/-
загальні збори членів виборно-
го органу.

ПЛЕОГОНІЯ /гр. pleon - більше,
εονε, εονος - рождення/- зміна
фізіологічних властивостей мі-
кроорганізмів під впливом се-
редовища /б і о л./.

ПЛЕОНАЗМ /гр. pleonazmos - над-
мірність/- I. багатослівність,
уживання більшої кількості од-
нозначних слів, речень, ніж це
треба для вислову думки, 2. сти-
лістичний засіб уживати одно-
значних слів, щоб надати сили
її виразності зображеню, напр.,
"пожуриться, посумує, сидячи
під тином"/Шевченко/; "Смутний
та невеселий стояв пан сотник"
/Квітка-Основ'яненко, "Конотоп-
ська відьма"/.

ПЛЕОНАСТ /лат. plenum - пов-
не/- коштовний мінерал, чорний
рубін.

ПЛЕОНАСТИЧНИЙ /див. плеоназм/-
багатий на зайві слова, плео-
назми /твір/.

ПЛЕОХРОЇЗМ /гр. pleon - більше
χρόνα - колір/- властивість
мінералів різно абсорбувати в
різних напрямках світло, наслід-
ком чого в цих напрямках появ-
ляється різна забарвленість.

ПЛЕРЕЗИ /фр. pleureuses /- I.
жалобні нашивки на сукнях, 2.
пухнасте пір'я на жіночих ка-
пелюхах /із штучно зшитого пі-
р'я струся/.

ПЛЕРОМА /гр. plérōma - повно-
та, надмірність/- I. повнота,
огрядність, 2. внутрішній шар
первинної тканини в зоні рос-
ту рослини, 3. повнота буття,
джерело буття /Ф і л./.

ПЛЕСИМЕТР /гр. plēssō - вдарю,
metēb - міряю/- тонка мета-
лева або костяна платівка при-
кладати до грудей при діагно-
стичному обстукуванні /м е д./

ПЛЕТИСМОГРАФ /див. плетисмографія/- прилад визначати зміни в обсязі органів тіла в наслідок більшого чи меншого кровотиску.

ПЛЕТИСМОГРАФІЯ /гр. *pletysmos* - збільшення, *graphō* - пишу/- спосіб графічного визначення коливань кровотиску за змінами обсягу органів /кінцівок/тіла. **ПЛЕТОРÀ** /гр. *plēthōre* /-надмір крові, повнокровність.

ПЛЕТОРИЧНИЙ /див. плетора/-повнокровний.

ПЛЕТР - старовинна грецька міра довжини /100 футів або 30 метрів.

ПЛЕЯДА /див. Плеяди/- 1. гурток із сімох поетів у Франції /18 стол./ на чолі з Ронсаром, що надавали великої ваги класичній грецькій і римській поезії, 2. угруповання видатних поетів, мистців, науковців, 3. група ізотопів певного хемічного елемента, що займають одне місце в періодичній системі елементів /хем. м./.

ПЛЕЯДИ /гр. *Pleias* /-сім дочок Атланта, що йх Зевес переніс у вигляді групи зірок на небо, 2. група зірок, що звуться ще Волосожаром, Стожаром або Квочкою /в сузір'ї Бика/, 3. група із сімох славетних поетів часів Птоломея Філадельфа.

ПЛІС /швед. *plies* з лат. *pilus* - волос/- подібна до отласу, але на ллянній або бавовняній основі з ворсистим пітканням тканина.

ПЛІЕ /фр. *plier* - згинати/-зги-

нання колін у танцях, 2. ставка на пригнуту карту в газардовій грі.

ПЛІМУТРОК /англ. Plymouth Rock - культівована порода сіробіліх курей, виведена в Англії.

ПЛІНТ /гр. *plynthos* /-квадратова плита, що становить нижню частину бази колони чи стовпа.

ПЛІНТУС /гр. *plynthos* -плита/- 1. ліштва, дерев'яна дощана обшивка попід стінами в хаті, що закриває щілини між стіною та підлогою, 2. нижня частина бази колони /плінт/.

ПЛІОПІТЕК /гр. *pleiōn* -великий *rithēkos* -мавпа/-викопна мавпа міоценового періоду, імовірний предок сучасного гібона.

ПЛІОЦЕН /гр. *pleiōn* -більший, *kainos* - новий/-наймолодша/горішня/ верства третинного /неогенового/ періоду в геологічній історії Землі /складається з ріні, глини, піску/.

ПЛІСЕ /фр. *plissée* /-1. брижу-вата тканина /на жіночі сукні/ 2. брижувата сукня чи спідниця

ПЛІСУВАТИ /див. плісе/-робити зморшки, брижі на сукні, спідниці, тканині.

ПЛУТОКРАТ /див. плутократія/- фінансовий магнат, що має, завдяки багатству, вплив на державну політику.

ПЛУТОКРАТІЯ /гр. *plutokratia* з *plutos* багатство, *kratos* - влада/- влада багатіїв, державний лад, де влада належить лише багатим, грошовитим людям.

ПЛУТОН /гр. Pluton від plutos-
багатство/-І. бог підземного ца-
рства в стародавніх греків, 2.
дев'ята планета сонцевої сис-
теми /найдальша від Сонця/, від
крита 1930 року.

ПЛУТОН² /див. Плутон/-хемічний
радіоактивний елемент /Fr/, в
природі не існує, добувається
з інших елементів /з нептунію/

ПЛУТОНІЗМ /див. Плутон/-геоло-
гічна теорія про походження у-
сіх гірських порід під впливом
внутрішньоземного жару./І8ст./

ПЛУТОНІТИ /див. Плутон/-вулка-
нічні породи, що лежать глибоко
в землі.

ПЛУТОНІЧНИЙ - вулканічний, утво-
рений у наслідок діяння підзем-
ного вогню.

ПЛЮВІОГРАФ /лат. pluvia -дощ,
гр. graphō - пишу/-автоматич-
ний пристрій, що записує кіль-
кість атмосферних опадів.

ПЛЮВІОС /фр. pluviōse з лат.
pluviosus - дощовий/- п'ятий
місяць /20-22 січня до І8-20
го лютого/ французького рево-
люційного календаря /за поста-
нововою Конвенту І793 р./.

ПЛЮВІОМЕТР /лат. pluviosus до-
щовий, гр. metrēō - мірюю/до-
щомір, пристрій вимірюти кіль-
кість дощових опадів.

ПЛЮВІЯЛЬ /лат. pluvia - дощ/-
І. дощовик, що його надягали на
процесіях під час дощу ксьон-
дзи, 2. уроочистий одяг у ксьон-
дзів для церковних процесій, З.
порфіра в німецьких кайзерів
для коронацій.

ПЛЮМАЖ /фр. plumage -опірення
- І. оздоба з пір'я на капелю-
хах, на військових касках, 2.
оздоба з пір'я на жіночих сук-
нях, плащах.

ПЛЮНЖЕР /англ. plunger /-І. то-
лок у помпах, що має вигляд дов-
го гладенької щільно припа-
сованого до стінок циліндра ме-
талевого стрижня /т е х./, 2.
толок у лінотипах, що проштов-
хує оліво крізь форсунки до ма-
триць, де виливаються рядки.

ПЛЮР /фр. pelure /-прозорий,
уживаний у літографії папір.

ПЛЮРАЛІЗМ /лат. pluralis -мно-
жина/- І. визнання існування в
основі всесвіту багатьох неза-
лежних субстанцій і духових
 сил, звідси заперечення одно-
сті всесвіту, 2. визнання бага-
тьох основних принципів у спо-
ріднених науках, 3. виборче пра-
во, коли виборець може мати
кілька голосів залежно від сво-
го майнового або освітнього
стану.

ПЛЮРАЛІС /лат. pluralis -мно-
жинний/- множина /г р а м./.

ПЛЮРАЛЬНИЙ /лат. pluralis мно-
жинний/- множинний; п-ий в о-
т у м - право виборця мати де-
кілька голосів залежно від сво-
го майнового або освітнього
стану /існує в деяких країнах/

ПЛЮРАЛЬНІСТЬ /див. плюральний/
- право мати більшість пред-
ставників у парляменті, що на-
дається деяким суспільним угру-
пованням за чх майновою чи ос-
вітньою перевагою.

ПЛЮС /лат. plus - більше/- I. знак додавання, а також додатньої величини в математиці/-/, 2^х додатня прикмета, перевага.

ПЛЮСКВАМПЕРФЕКТ лат. plusquam-perfectum /-давноминулий або передминулий час у відміні дієслів, що є також в українській мові, напр., "купив був він коня та й знову продав".

ПЛЮМПУДИНГ /англ. plum pudding/-англійська страва з борошна, волового смальцю та різних приправ.

ПЛЮТЕУС /лат. pluteus /-I. рухома фортеця на колесах для облоги міста /в давніх народах/, 2. балюстради, парапет /у класичному будівництві/, 3. лялечка морського чака, що плаває в поверхневих шарах моря /біол./.

ПЛЮШ /нім. Plusch з лат. pilus - волос/- подібна до оксамиту шовкова або вовняна тканина.

ПЛЯГІЯТ /лат. plagiūm - викрадення/- літературна крадіжка, видання чужого твору за свій.

ПЛЯГІЯТОР /лат. plagiator - крадій/- привласнювач чужих думок, творів /в давнину - осoba, що продавала вільних людей у неволю або перепродувала чужих невільників як своїх

ПЛЯЖ /фр. plage /-піскувате морське або річкове узбережжя, де купаються та вигріваються на піску відпочивальники.

ПЛЯКАЖ /фр. placage /-столярний виріб з наклеювання на де-

рев'яні дощинки тоненьких пластиков із коштовного дерева.

ПЛЯКАР /фр. plaque /-I. вмурена в стіну шахва, 2. вивішене в публічному місці оголошення, 3. коректурна шпалта складенного шрифтом тексту.

ПЛЯКАТ /нім. Plakat з лат. pia care -галасувати/- рекламний або агітаційний малюнок з відповідним текстом-закликом/гаслом/ до громадян, 2. пашпорт про оподаткування /за давніх часів

ПЛЯКЕ /фр. plaque /-I. виріб із простого дерева чи металу, обкладений тонкими пластівками із коштовного металу /золота, срібла/ або коштовного дерева, 2. одночасне звучання всіх нот: акорду /протил.: а р ц е д ж о/

ПЛЯКУВАТИ /фр. plaquer /-I. на кладати тонкі пластівки коштовного металу або коштовного дерева на вироби з простого металу чи простого дерева, 2. обкладати дерном схили на земній поверхні, щоб не зсувались, 3. покривати аркуші металу під час вальцовування шаром іншого тривкшого проти корозії металу.

ПЛЯН, ПЛАН /лат. planus - плескатий, рівний/-I. зменшене за певним маштабом зображення певної площини земної поверхні з обрисами всіх предметів на ній та збереженням форми площин і співвідношень її вимірів, 2. стислий виклад порядку змісту літературного або наукового твору, 3. порядок роботи, виконання завдань, господарювання, будь-

якої діяльності, укладений на певний час.

ПЛЯНЕР /фр. *planeur* /-безмоторовий літак, що, винесений у повітря моторовим літаком і відчелений від нього, ширяє в повітрі в наслідок дії повітряних течій.

ПЛЯНЕРИЗМ /див. плянер/-теорія й практика керування плянером.

ПЛЯНЕРИСТ /фр. *planeuriste* / - пілот, що літає на плянері.

ПЛЯНЕТ /фр. *planète* - струг/-ручне або кінне знаряддя /плужок/прополювати межиряддя просапних рослин /кукурудзи тощо/ культиватор.

ПЛЯНЕТА /лат. *planeta* з гр. *planētēs* -блудний/-космічне тіло сонцевої системи, без власного світла; обігає навколо сонця /найбільші планети: Меркурій, Венера, Земля, Марс, Юпітер, Сатурн, Уран, Нептун, Плутон, поза тим є ще багато дрібних, що звуться астероїди/.

ПЛЯНЕТАРІЙ /див. плянета/- I. модель руху планет навколо сонця /шкільний наочний прилад/2. проекційний механічний апарат, що показує добове обертання неба з найважливішими світилами на ньому, З. будинок, де властований такий апарат.

ПЛЯНЕТАРНИЙ /див. плянета/-належний до планет; п-ий пр о-с т і р - простір, в якому п-ребують плянети.

ПЛЯНЕТНИЙ /див. плянета/- належний до планет; плянетний механізм - механізм, у якому

кожний трибок обертається навколо своєї осі і водночас навколо іншого трибка /т е х./; п-ий р і к - час обігу плянети навколо Сонця.

ПЛЯНЕТОЇД /гр. *planētēs, eidos*-вид/- мала плянета /астероїд/, невидна для неозброєного ока.

ПЛЯНЕТОЛЯБІЯ /лат. *planeta*, грец. *labē* - скоплення/- прилад спостерігати плянети.

ПЛЯНІГЛЬОБ /лат. *planus* - рівний, *globus* - куля/- мала земних або небесних півкуль, нарісана на площині.

ПЛЯНІМЕТР /лат. *planum* - поверхня, гр. *metreōb* - мірюю/- полемір, прилад вимірюти площи на мапах.

ПЛЯНІМЕТРІЯ /лат. *planum* - поверхня, гр. *metreōb* - мірюю/-наука про лінії та форми площ /частина геометрії/.

ПЛЯНІСФЕРА /лат. *planum* - поверхня, гр. *sphaira* - куля/, див плянігльоб.

ПЛЯНТА /лат. *planum* - поверхня - рівне місце.

ПЛЯНТАЖ /фр. *plantaže* /-глибока оранка, копання ґрунту під виноград чи інші садові рослини.

ПЛЯНТАРІЙ /лат. *plantaria* /-садник, шкілка, де культивують молоді дерева для садів.

ПЛЯНТАТОР /див. плянтація/-власник плянтації.

ПЛЯНТАЦІЯ /лат. *plantatio* -са-джання рослин/- I. засіяна тех-

нічною рослиною нива /бавовникова, чайна, бурякова плянта - ція/, 2.господарство, що культі- вує технічні рослини.

ПЛЯНТИ /див. плянта/-вулиці в місті, що йдуть концентричними колами, обсаджені деревами /Кра ків/.

ПЛЯНУВАННЯ /див. плян/-1.розмі- чання, вирівнювання ділянки за пляном, 2.складання плянів, 3.очищення буряків ножем та щіткою на цукроварнях, 4.ширяння в повітрі літака, 5.надавання паперові лиску /на фабриці/.

ПЛЯНУВАТИ /див. плян/-1.скла- дати плян, проект, 2.вирівнювати та розмічати ділянку на земній поверхні, 3.лощити папір, 4.ши- ряти в повітрі /а в і я ц./.

ПЛЯНУЛІТИ /лат.planus - плас- кий/- скам'янілі равлики з ок-руглою черепашкою.

ПЛЯНУЛЯ /лат.planus - плаский/-лялечка кишковорожнинних і- стот, що складається з двох клі- тинних шарів: ектодерми - ми й ендодерми.

ПЛЯНУРІЯ /гр.planētēs - блуд- ний,uron - сеч-/ -мимовільне хо- робливе сечопускання /м е д./.

ПЛЯНШАЙБА /нім.Planscheibe / - специальний диск з отворами, до якого пригвинчують оброблюва- ний на варстаті виріб.

ПЛЯНШЕТА /фр.la planchette / - 1.дошка з розісланим на ній па- пером для топографічного ри- сунка, 2.спеціальна тека для географічних або топографічних мап, з прозорою поділеною на

квадратики ціллюгоудною пла- тівкою для полегшення рисуван- ня плянів.

ПЛЯНШЕТКА /див. пляншета/-ме- талева платівка в корсажі для надання показнішої фігури спре-реду.

ПЛЯСТЕР, див. пластер.

ПЛЯСТЕРНИКИ /див. пластер/-осо- бливі жуки, що виділяють із по- криву свого тіла юдку речови-ну, яка може спричиняти гно-ки на шкірі людини, і тому де-які їх види /шпанська муха/ви-користовуються в медицині.

ПЛЯСТРОН /фр.plastron з гр./- 1.накрохмалений нагрудник до головічої сорочки, 2.блішаний або шкіряний нагрудник у фех-туванні, 3.широка краватка, 4^х.ментор, нудна причіплива люди-на.

ПЛЯТИНА /есп.platina відрі-та - срібло/-хемічний елемент /Fr/, атом. вага 195,23, най-твердіший коштовний метал, у повітрі не оксидується.

ПЛЯТИНОВІ метали - група металів, супутників плятини - осмій, родій, іридій, паладій, рутеній, плятина.

ПЛЯТИНОТИП /див. плятина+тип/- подібна до акватинти фотографічна світлина на наси-ченому плятиновими солями па-пері.

ПЛЯТИНУВАТИ /див. плятина/-по-кривати вироби плятиною.

ПЛЯТИНОТИПІЯ /див. плятина+тип/-способ виробляти фотографічні

відбитки на просоченому пляти-
новими солями папері.

ПЛЯТО /фр. plateau /-високорів-
ня, рівнинна місцевість, що ле-
жить понад 200 метрів над рів-
нем моря.

ПЛЯТФОРМА /фр. plate-forme /-
пласка форма/-1. поміст понад
залізничою колією на станції,
перон, 2. відкритий вантажний за-
лізничний вагон, 3. ваговіз із
широким помостом без покриття,
4. політична програма партійної
організації.

ПЛЯФОН /фр. plafond /-прикра-
шена орнаментами стеля /а р-
х і т./, 2. абахур /дашок/у фор-
мі півкулі для висячих елек-
тичних ламп.

ПЛЯЦ /нім. Platz /-майдан.

ПЛЯЦДАРМ /фр. place d'armes /-
1. вихідне місце для розгорта-
ння воєнних операцій, 2. терито-
рія, обшир, що править за під-
готовчу базу для воєнного на-
паду на іншу країну.

ПЛЯЩЕНТА /лат. placenta коржик
із гр./-ембріональна оболонка,
що дає можливість зародкові ди-
хати й живитись, бо у кровогін-
ні жили входять у контакт з жи-
лами матірнього організму.

ПЛЯЦКАРТА /нім. Platzkarte /-
додана до залізничного квитка
картка, що приділяє пасажирові
певне нумероване місце у ваго-
ні поїзду.

ПЛЯШКОТ /гол. plaatschnit /-
плоскодонне безчардакове судно
перевозити вантажі в межах га-

вані або до місця будови пон-
тонного мосту.

ПЛЯШКОТОВИЙ м і с т /див. пляш-
кот/- прокладений на пляшкотах
понтонний міст.

ПЛЬОЗИВНІ приголосні і
звуки /лат. plausus - ударний/
див. експльозивні.

ПЛЬОЧТИ /фр. ployer /- збирати
згортки, завивати льокони.

ПЛЬОМБА /фр. plomb - оливо/- 1.
значок з оліва, що ним ставлять
печатку на замкнених приміщен-
нях або запакованих речах, това-
рах, 2. металеве покриття на зу-
бах.

ПЛЬОМБІР /фр. plombières від
назви міста у Франції/-морози-
во з цукатами /цикрованими ово-
чами/.

ПЛЬОМБУВАТИ /див. пльомба/- 1.
накладати пльомбу на замкнені
двері, запаковані товари тощо,
2. класти пльомби на зуби.

ПНЕВМА..., ПНЕВМО... /гр. pneu-
ma - подих, вітер/- на початку
складених слів означає зв'язок
поняття з диханням, з легенями,
з повітрям, напр., пневмо-
ко-ки.

ПНЕВМАТИКА /гр. pneuma /-наука
про рух повітря /механіку йо-
го/.

ПНЕВМАТИЧНИЙ /див. пневма
- повітряний, той, що діє повіт-
рям; п-на пошта - переси-
лання поштових листів через о-
собливі рурки з допомогою по-
вітряного тиску; п-на шина

- наповнена повітрям гумова шина; п-на подушка - на- повнена повітрям гумова подушка

ПНЕВМАТОЗА /див. пневма.../ - нагромадження повітря в органі тіла.

ПНЕВМАТОЛІЗА /гр. pneuma + подих, lysis - розчинення/- процеси творення мінералів із вулканічної магми під впливом гарячих газів /г е о л./.

ПНЕВМАТОЛОГІЯ /гр. pneuma -подих, logos -наука/-наука про духів, спиритизм.

ПНЕВМАТОМАХІЯ /гр. pneuma - подих, machē - битва, боротьба /-заперечення існування душі.

ПНЕВМАТОМЕТР /гр. pneuma - подих, metrēb - мірюю/- прилад вимірюти обсяг вдихнутого та видихнутого повітря.

ПНЕВМАТОТЕРАПІЯ /гр. pneuma - подих, therapeia - догляд/-лікування з допомогою згущеного або розрідженого повітря.

ПНЕВМАТОФОБІЯ /гр. pneuma -подих, phobos - страх/-страх перед духами.

ПНЕВМАТОХЕМІЯ /див. пневма... + хемія/-хемічний обробіток газів.

ПНЕВМЕРКАТОР /гр. pneuma - подих, n. m. merken - помічати/- пневматичний прилад, що відзначає висоту рівня течива, напр. води в паровиці, нафти в цистерні абощо.

ПНЕВМОКОКИ /гр. pneumōn -легеня, kokkos - зернина/-бактерії

що спричиняють крупозне запалення легень.

ПНЕВМОКОНІОЗА /гр. pneumōn - легеня, konia -порох/-хронічна хвороба легень у наслідок осідання в них мінерального пороху /в шахтах абощо/.

ПНЕВМОЛОГІЯ /гр. pneumōn -легеня, logos -наука/-наука про легені.

ПНЕВМОМЕТР /гр. pneuma - подих, metrēb - мірюю/- повітромір.

ПНЕВМОНІКА /гр. pneumōn - легеня/- медичні засоби полегшувати дихання.

ПНЕВМОНІЯ /гр. pneumōn -легеня/-запалення легень.

ПНЕВМОПЕРИКАРДІТ /див. пневма + перикардій/-нагромадження повітря в перикардії /колосерцевій оболонці/.

ПНЕВМОРАГІЯ /гр. pneumōn - легеня, rhagē - прорив/-кровотеча з легень.

ПНЕВМОТОРАКС /гр. pneumōn - легеня, thôrakh -груди/-скупчення повітря або газу в порожнині плеври /м е д./.

ПОАЛЕЙ-ЦІОН /гебр./-"Робітни чий Сіон", гебрейська політична партія, що поєднує сіонізм /націоналізм/ із соціалізмом.

ПОАЛЬ /фр. poil /-нитки, що з них роблять ворсу/ т е к с т./

ПОДАГРА /гр. podagra відриз нога, agrā - здобич/-болі та явища запалення в суглобах у наслідок відкладання в суглобах

бах та сухожилках сечокислих солей; "панська хвороба" /наслідок надмірного вживання білкових харчів та алькоголю/.

ПОДАГРИК /гр. podagrīkos /хворий на подагру.

ПОДАЛГІЯ /гр. pus - ступня, algos - біль/-нервовий біль у ступнях ніг.

ПОДЕСТ, ПОДЕСТА /іт. podesta з лат. potestas /-І. широкий по-міст між східцями, 2. вищий урядовець у середньовічних містах Італії, голова міста-республіки, 3. балькон при стінах в амфітеатрі, 4. голова міста в Італії до 1926 р.

ПОДІЮМ /лат. podium /-І. відо-кремлене муrom від циркової арени підвищення з місцями для сенаторів, суддів, весталок тощо в стародавньому Римі, 2. поміст, плятформа, 3. підлога на сцені в театрі, 4. балькон під стіною в амфітеатрі.

ПОДОЛАТРІЯ /гр. pus/podos/ ступня, latreia - обожування/-шанування ніг, ногопоклонство.

ПОЕЗІЯ /гр. poiēsīs /-І. мистецтво слова, вислову думок сло-весними образами, 2. віршування, 3. збірка віршованих творів, 4. краса, чар.

ПОЕМА /гр. poiēma /-поетичний, ліро-епічний твір з певним сюжетом /історичним, суспільним/.

ПОЕНТА, див. п у а н т а.

ПОЄТ /гр. poiētēs /-І. творець поетичного мистецтва, віршопи-сець, 2^х мрійник, що не цікави-

ться звичайними буденними явищами.

ПОЕТЕСА, ПОЄТКА /фр. poétesse із гр. poiētēs - поет/-жінка-автор поезій.

ПОЕТИЗУВАТИ /фр. poétiser з гр. - описувати щонебудь у поетичних образах, прикрашувати, ідеалізувати.

ПОЄТИКА /гр. poiētikē /-І. теорія поезії, наука про поетичні твори, 2. система мистецьких о-собливостей певного літературного напрямку або поета.

ПОЄТИКАЛЬНИЙ /див. поетизува-ти/- витриманий у дусі вимог поетики, але не справжньо-поетичний твір.

ПОЕТИЧНИЙ /див. поезія/-належний до поезії, образний; поєтична вільність - див. ліценція.

ПОЗА /фр. pose /-І. мистецька або штучна постава тіла, 2^х нещира, штучно добрана, удавана по ведінка /від імені маркіза Поза, героя Шіллерової драми "Дон Карльос"/.

ПОЗАМЕНТЕРІЯ /гр./-плетені з різних ниток прикраси на меблі.

ПОЗЕР /фр. roseur /-людина нещира, удаваної поведінки, жестів; кривляка, що показує себе не тим, чим є насправді.

ПОЗИТИВ /лат. positivus -додатній/-І. нормальне фотографічне зображення, що його дістають із негатива, 2. звичайний ступінь прикметника /г р а м./.

ПОЗИТИВІЗМ /лат. positivus - до-
датній/- філософська система, що
метафізичному і взагалі теоре-
тичному думанню протиставить
дані досвіду, позитивні факти,
вважаючи їх за джерело пізнан-
ня /Конт, Спенсер, І9 стол./.

ПОЗИТИВІСТ /див. позитивізм/-
послідовник позитивізму.

ПОЗИТИВНИЙ /лат. positivus -
додатній/- додатній, дійсний, ре-
альний, певний, вартісний.

ПОЗИТРОН /лат. positivus - до-
датній + е л е к т р о н /-еле-
ктрична частка з масою е л е-
к т р о н а й позитивною на-
снагою пр o т o n a /ф i з./

ПОЗИТУРА /лат. positura /- по-
става тіла, стан, поза.

ПОЗИЦІЙНИЙ /див. позиція/- на-
лежний до позиції; п-а в і й-
н а - в і йна, що її ведуть су-
противники із-за споруджених
тимчасових укріплень по всій
фронтовій лінії; п-ий к у т-
кут, утворений лінією, що сполучу-
чає два світила, та колом на-
хилу, що переходить одно з да-
них світил.

ПОЗИЦІЯ /лат. positio /-1. роз-
ташування війська для бою, 2.
постава участника в фехтуванні
3. вихідна постава фігури в ба-
леті, 4. розташування пальців на
струнах музичного інструмента
5. розташування фігур у шаховій
грі, 6. поглад, основна думка.

ПОЗУВАТИ /див. поза/-1. става-
ти в певну позу, прибирати пев-
ну поставу тіла, певний вигляд
удавати /щось, когось/, 2. бу-

ти за модель для маляра, фото-
графа.

ПОЗУМЕНТ /нім. Posament із фр.
Passementier/- оздоба на одяг
з усяких шнурків, нашивок, гудзи-
ків тощо.

ПОЙНТЕР /англ. pointer /- поро-
да спортивно-мисливських корот-
кошерстих хортів.

ПОКЕР /англ. poker /- газардова
гра в карти.

ПОКЛЮС /вл.-бог пекла в литов-
ській мітології.

ПОЛЕМАРХ /гр. polemos - війна,
archein -командувати/-команду-
вач, во'вода /у стародавніх
греків/.

ПОЛЕМІЗУВАТИ /див. полеміка/-
сперечатися на певну тему, дис-
кутувати /усно або в писаних
працях/.

ПОЛЕМІКА /гр. polemikos -войов-
ничий із polemos - війна/-пуб-
лічна дискусія на певну тему в
пресі або в наукових творах.

ПОЛЕМІСТ /гр. polemistēs - во-
йовник/- автор дискусійних про-
мов, творів, учасник полеміки.

ПОЛЕМІЧНИЙ /див. полеміка/ на-
лежний до полеміки, властивий
полеміці; лайливий, дискусій-
ний; п-на л і т е р а т у р а -
твори, в яких доводиться не-
случність поглядів супротивни-
ка.

ПОЛЕМОГРАФІЯ /гр. polemos вій-
на, graphō - пишу/-опис воєнних
подій.

ПОЛЕНТА /іт. polenda /-італій-

ська страва з кукурудзи, манних крупів та каштанового борошна з молоком або з маслом.

ПОЛЕОГРАФІЯ /гр. *polis* -місто, *graphō* - пишу/- опис міста.

ПОЛІ... /гр. *poly* - багато/- у складених словах означає численність, напр., полігамія, поліглот.

ПОЛІАВТОГРАФІЯ /див. полі... + автографія/- розмножування маляріків друкарським способом.

ПОЛІАНДРІЯ /гр. *poly* - багато, *anēr/andros*/ - чоловік/-багатомужжя, шлюб жінки з кількома чоловіками /зрідка у відсталих племен Індії, Тібету/.

ПОЛІАНІТ /гр. *polios* - сивий, сірий/- мінерал, мanganova руда /до 63% манганду/.

ПОЛІАРТРИТ /гр. *poly* - багато, *arthron* - суглоб/- ревматичне запалення кількох суглобів.

ПОЛІАРХІЯ /гр. *poly* - багато, *archē* - влада/- влада кількох осіб у державі /протил. монархія/.

ПОЛІБАЗИТ /гр. *poly* - багато, *basis* - основа/- складний мінерал із 72% срібла, 10% міді, сірки, сурми тощо.

ПОЛІГАМІЧНИЙ, див. полігамний.

ПОЛІГАМІЯ /гр. *poly* - багато, *gāmos* - шлюб/-багатоженство, багатомужжя, співжиття чоловіка з кількома жінками або жінки з кількома чоловіками.

ПОЛІГАМНИЙ /див. полігамія/багатожлюбний; п-на рослина

- рослина, що має чоловічі, жіночі, а також двостатеві квіти.

ПОЛІГЕНІЗМ, ПОЛІГЕНІЯ /гр. *poly* - багато, *genesis* - походження/- I. напрям в антропології, що твердить, немов би різні речі людей походять від різних нижчих тваринних форм, 2. походження чогось одного з різних джерел.

ПОЛІГЕНИСТ /див. полігенізм/- прихильник полігенізму.

ПОЛІГЕННИЙ /див. полігенізм/- посталий із кількох джерел одночасно.

ПОЛІГІБРИД /гр. *poly* - багато, *hybris* - кровозмішання/- гібрид /мішанець/ від кількох особин.

ПОЛІГІМНІЯ /лат. *Polyhymnia*/- муз хорового співу та ліричної поезії, винахідниця ліри в грецькій мітології.

ПОЛІГІНІЯ /гр. *poly* - багато, *gynē* - жінка/- багатоженство.

ПОЛІГІСТОР /гр. *poly* - багато, лат. *historie* /- учений різних ділянок гуманітарних наук.

ПОЛІГЛОТ /гр. *poly* - багато, *glōtta* - мова/- практичний знавець багатьох мов.

ПОЛІГЛОТИЧНИЙ /див. поліглот/- багатомовний; п-ий словник - на к - словник кількамовний.

ПОЛІГОН /гр. *polygōnos* від *poly* - багато, *gōnia* - кут/- I. багатокутник /г е о м./, 2. фортечний мур або вал у формі багатокутника, 3. площа для

артилерійського стріляння, а та
кож для випробовування різних
військових засобів.

ПОЛІГОНАЛЬНИЙ /див. полігон/-
багатокутній; належний до по-
лігону.

ПОЛІГОНОМЕТРІЯ /гр. polygōnos -
багатокутник, metreō - міряю/-
кутомірництво, вимірювання зем-
ної поверхні з допомогою полі-
гонів /г е о д./.

ПОЛІГРАФ /див. поліграфія/-ко-
піювальна машина.

ПОЛІГРАФІЯ /гр. polygraphia /-
техніка, що охоплює всі галузі
друкарства.

ПОЛІГЛАНДУЛЯРНИЙ /гр. poly ба-
гато, лат. glandula - залоза/-
багатозалозний; п-не з а х о -
р у в а н и я - розлад функції
кількох залоз внутрішньої се-
реції.

ПОЛІГЛЯЦІЯЛІЗМ /гр. poly - ба-
гато, glacies - крига/- гео -
логічна гіпотеза про повторні
льодові періоди в Європі за де-
лювіальної доби.

ПОЛІДАКТИЛІЯ /гр. polydaktylos -
багатопалий/- багатопалість, на-
явність зайвих пальців на ру-
ках або ногах.

ПОЛІДИПСІЯ /гр. polydipsios -
спраглий/- хоробливо-надмірна
спрага.

ПОЛІДЕР /гр. poly - багато, he-
dra - основа/- багатостінник,
тіло, обмежене з усіх боків
площинами /г е о м./.

ПОЛІЕДРИЧНИЙ /див. поліедер/-
багатостінний.

ПОЛІЕМБРІОНІЯ /гр. poly - ба-
гато, embryo - зародок/- ба-
гатозародковість яйцевої клі-
тини /у комах, зрідка в люді/

ПОЛІЕМІЯ /гр. poly - багато, ha-
išta - кров/- повнокрів'я.

ПОЛІЕСТЕЗІЯ /гр. poly - багато
anaisthēsia - нечутливість/-
відчуття подвійного подраз-
нення, замість одного /при де-
яких нервових хворобах/.

ПОЛІКАРПІЧНИЙ /гр. poly - ба-
гато, karpos - плід/- багато-
овочевий; п-ні р о с л и н и -
рослини, що приносять плоди ба-
гато разів за своє життя; п о-
л і к а р п і ч н и й ц в і т -
цвіт з багатьма маточками.

ПОЛІКЛІНІКА /див. полі...+ клі-
ніка/- лікарня з відділами для
лікування різних хвороб.

ПОЛІКРАТІЯ /гр. poly - багато,
kratos - сила/, див. п о л і-
а р х і я.

ПОЛІМАСТИЯ /гр. poly - багато,
mastos - груди /- наднормальна
кількість грудних піпок у ссав-
ців.

ПОЛІМЕРИ /гр. polymērēs - різ-
номанітний/- речовини одного
хемічного складу, але різної
кількості атомів у молекулі,
напр., озон O₃, є полімер кисню
O₂, вуглекислий газ CO₂ - по-
лімер чаду CO₂.

ПОЛІМЕРИЗАЦІЯ /див. полімерія/-
властивість молекул деяких
речовин змінювати кількість а-
томів /подвоювати, потроювати/

ПОЛІМЕРІЯ /гр. polymēreia /-I.

багаточастковість, 2. однаковий відсотково склад першнів при різній молекулярній вазі в сполучках; див. полімери /х е м./.

ПОЛІМЕТАЛІЧНИЙ /див. полі... + метал/- складений із кількох металів, напр., руда.

ПОЛІМЕТР див. полі...+ метр/- I. багатостоповий вірш, 2. прилад для вимірювання і обчислень.

ПОЛІМЕТРИЧНИЙ /див. поліметр/- багатоскладовий /рядок у вірши/.

ПОЛІМОРФІЗМ /гр. polymorphos - багатоформний/-I. багатоформність, зовнішня відмінність одиниць того самого роду /серед тварин, рослин/, 2. властивість деяких речовин творити кристали різної форми.

ПОЛІМОРФНИЙ /див. поліморфізм/- багатоформний; п-ні речовини, що мають однаковий хемічний склад, але кристалізуються різно.

ПОЛІНЕВРІТ /гр. poly - багато, лат. nervus - жила/- запалення периферичних нервів /м е д./.

ПОЛІНОМ /гр. poly - багато, nomos - частка, член/- многочлен, альгебричний вираз із декількох одночленів, з'єднаних плюсами чи мінусами /м а т./.

ПОЛІНОМІЧНИЙ /див. поліном/багаточленний.

ПОЛІОЕНЦЕФАЛІТ /гр. polios - сірий, enkephalos - мозок/- запалення або перерід сірої речовини головного мозку /епідемічна хвороба, здебільшого в

дітей, часто спричиняє параліч/

ПОЛІДОМІЕЛІТ /гр. polios - сірий myelos - кістковий мозок/- запалення сірої речовини спинного мозку, що спричиняє атрофію м'язів кінцівок.

ПОЛІОНІМІЯ /гр. poly - багато, onoma, onuma - ім'я/- багатоіменність, кілька різних назв для одного предмета.

ПОЛІОПСІЯ /гр. poly - багато, opsis/bros/- погляд/- хоробливі двоєння в очах бачених предметів.

ПОЛІОПТР /гр. poly - багато, katoptrike - скло, що відбиває предмет кілька разів, але в щораз меншому розмірі.

ПОЛІПШ /гр. polypus від poly-багато, pus - нога/- багатоніжка, порожнинець /гідра, кора-лі/, 2. новотвір на слизовій оболонці органів /м е д./.

ПОЛІПЛЯН /гр. poly - багато, фр. planeur/- літак або плянер з багатьма крилами.

ПОЛІПЕТИДИ /гр. poly - багато, peptos - зварений/- білкові речовини.

ПОЛІПЛЕКТРОН /гр. poly - багато, plēktron /- подібний до фортеціана музичний клавішний інструмент /винахдений 1828р./

ПОЛІШНЯК /див. полі/- звапнілий кістяк коральових поліпів.

ПОЛІППОДІОЛІТИ /гр. polypus - поліп, eidos - вид, lithos - камінь/- відбитки папороті на камені або скам'янілі папороті.

ПОЛІПОЇДИ /гр. polypus - поліп, eidos - вид/- недорозвинені поліпи, без рота й мацальців /з ол./.

ПОЛІПОЛІЯ /гр. poly - багато, pôleô - продаю/- належне кожному громадянинові право на будь-який промисел /у вільних країнах; протил.: монополія - в країнах комунізму/.

ПОЛІПОМЕДУЗИ /див. поліп + медуза/- див. гідроїдн.

ПОЛІПТЕР /гр. poly - багато, pteron - перо/- І.багатопірець; річкова африканська риба, що має на спині плавець, складений з багатьох малих плавців, 2.багатокрилі комахи.

ПОЛІПТООН /див. полі...+ тон/- реторичне повторення слова в різних граматичних формах.

ПОЛІРИТМІКА /див. полі...+ ритміка/- музична композиція з різними ритмами для окремих голосів.

ПОЛІРУВАТИ /нім. з лат./- надавати предметові гладкої блискучої поверхні з допомогою особливих речовин /лак, палітура/.

ПОЛІС¹ /гр. polis /- місто-держава в стародавніх народів/фінікійців, греків/.

ПОЛІС² /фр. police /- узбезпечальне свідоцтво із позначенням варості майна й уabezpeчальної суми, що його видає узбечальна компанія.

ПОЛІСАРКОЗА /гр. poly - багато sarc - м'ясо/- хороблива опа-

систість /м е д./.

ПОЛІСЕМАНТИЧНИЙ /див. полі...+ семантика/- багатозначіннівий /л і н г в./.

ПОЛІСИНДЕТОН /гр. poly - багато, syndetikon -те, що зв'язує/- нагромадження сполучників у реченні.

ПОЛІСИНТЕТИЗМ /див. полісингетичний/- структура мови, що в ній існують слова - речення/в північно-американських індіянив/.

ПОЛІСИНТЕТИЧНИЙ див. полі...+ синтетичний/- полісингетичні мови - мови, що в них існують слова-речення, то бто слова, що складаються з кількох основ різних слів і за міняють собою ціле речення/наприкл., в індіан Півн. Америки/.

ПОЛІСКОП /гр. poly - багато, zkorēb - дивлюсь/- оптичне, з одного боку вигнуте, а з другого гранчасте скло, що відображує предмет стільки разів, скільки в ньому /склі/ стінок.

ПОЛІСМЕН /англ. policeman / - поліцай / в Англії, ЗДА/.

ПОЛІСПАСТ /гр. polyvaston від poly - багато, vrap - тягну/- система рухомих і нерухомих підіймальних блоків /для підімання тягарів/.

ПОЛІСПЕРМІЯ /гр. poly - багато ergma - насіння/- запліднення яйця кількома сперматозоїдами разом.

ПОЛІСУЛЬФІДИ /див. полі...+

сульфіди/- багатосірчисті ме-
тали.

ПОЛІСТИЛІЧНИЙ /див. полістиль/-
багатоколонний /будівля/.

ПОЛІСТИЛЬ /гр. poly - багато ,
stylos - паличка/- будівля з
багатьма колонами.

ПОЛІГЕІЗМ /гр.poly - багато ,
theos - бог/- багатобожжя, ре-
лігійний культ шанування бага-
тьох богів /протил.: монотеїзм/
ПОЛІГЕІСТ /див. політеїзм/-ба-
гатобожець.

ПОЛІТЕЛІЯ /гр. poly - багато ,
teleios - повний/- багатогру-
дість у жінок /буває до 8 груд-
них залоз/.

ПОЛІТЕХНІЗАЦІЯ /див. полі... +
техніка/- 1. розвиток техніч-
них знаннів, теорія і практика
всіх галузей промисловості, 2.
пристосування советської школи
до економіки соціалістичної
країни з метою визиску дитячої
праці.

ПОЛІТЕХНІЗМ /гр.poly - багато
technē - ремесло/- система
навчання теорії й практики різ-
них галузей техніки.

ПОЛІТЕХНІК - студент політех-
нічної школи.

ПОЛІТЕХНІКУМ, ПОЛІТЕХНІКА / див.
політехнізм/- вища технічна
школа, що має відділи з різних
галузей технічних наук.

ПОЛІТЕХНІЧНИЙ /див. політехні-
зація/- той, що охоплює багато
технічних галузей.

ПОЛІТИК /див. політика/-І.дер-
жавний діяч, теоретик політич-

них наук і справ, 2. хитра лю-
дина.

ПОЛІТИКА /гр. politikē - мис-
тецтво керувати державою від
politeia - суспільне право/-
1. наука про державний лад, вла-
ду й боротьбу за устрій і вла-
ду, 2. практична діяльність з
метою досягнення влади або у-
держання її, 3. всяка діяль-
ність, спрямована на осягнення
громадської або суспільно-дер-
жавної мети, напр., культурна
політика, фінансова, економіч-
на, промислова тощо.

ПОЛІТИКАН /фр. politiquant із
гр./- 1. особа, що любить полі-
тикувати, 2. підступна людина,
інтриган.

ПОЛІТИКАНСТВО /див.політикан/-
нечесні способи в політиці, ін-
триги, безпринципність у полі-
тиці, дрібничковість у розв'я-
зуванні політичних справ.

ПОЛІТИКОМАНІЯ /див.політика +
манія/- надмірна, часом без по-
треби, зацікавленість у полі-
тиці.

ПОЛІТИКУВАТИ /див. політика/-
1. працювати в політичних спра-
вах, 2. бути нещирим, хитрува-
ти, вдаватись до крутійства.

ПОЛІТИПАЖ /фр.polytypage з гр
- друковані відбитки з різьби
на дереві /з ксиографії/.

ПОЛІТИЧНА е кономія - істо-
рична наука про розвиток су-
спільного господарства, про спо-
соби виробництва та суспільно-
господарські взаємини між лю-
дьми.

ПОЛІТИЧНИЙ /див. політика/- I. належний до політики, суспільний, 2. державний, громадський; п-ні науки - науки про державу, її походження, розвиток, 3. хитрий, обережний

ПОЛІТОНАЛЬНИЙ /гр. poly - ба- гато, tonos - тон, напруга/- ба- гатотональний, п-на музика - побудована на двох різних то- нальностях музика.

ПОЛІТУРА /див. палітура/.

ПОЛІУРІЯ /гр. poly - багато, iron - сеча/- надмірність сечі /х в о р./.

ПОЛІФАГІЯ /гр. poly - багато, phagein - пожирати/- надмірний апетит, пачкерливість /х в о р./

ПОЛІФАРМАКОН /гр. poly - ба- гато, pharmakon - лік/- уживаний для лікування багатьох хвороб ліків.

ПОЛІФЛЕТИЗМ /гр. poly - багато phyletēs - єдиноцлемінник/- біологічна гіпотеза, немов би ко- жен рід тваринних організмів по- ходить від кількох різних пер- вісних форм чи, а не від однієї

ПОЛІФЛЕТИСТ - прихильник чи по- слідовник поліфілети- зму.

ПОЛІФОНІЗМ /див. поліфонія/- ба- гатоголосість /муз./.

ПОЛІФОНІЧНИЙ /див. поліфонія/- ба- гатоголосий, належний до по- ліфонізму чи властивий йому; п-на музика - поєднання кількох мелодій в одночасне зву- чання, див. контрапункт

ПОЛІФОНІЯ /гр. polyphonia /-ба-

гатоголосся, одночасне звучан- на кількох голосів, що станов- ляє гармонійне ціле /див. кон- трапункт/.

ПОЛІХОРД/гр. poly - багато, chordē - струна/- старовин - ний десятиструнний смичковий інструмент /контрабас/.

ПОЛІХРОЇЗМ /гр. poly - багато, chrōma - колір/- див. плео - хроїзм.

ПОЛІХРОМАТИЧНИЙ /див. поліхро- мія/- багатобарвний, різно- кольоровий.

ПОЛІХРОМІЯ /гр. poly - багато, chrōma - колір/- I. різnobарв- ність, 2. друкування відбитків у кількох кольорах, 3. розмальо- вування архітектурних або ску- льптурних виробів.

ПОЛІЦІЯ /нім. Polizei - з гр. politeia - міська влада/- оз- бровна внутрішньо-державна ад- міністрація, що охороняє гро- мадський лад і спокій.

ПОЛІЦІЙСТЕР /нім. Polizeime- ster /- начальник поліції.

ПОЛІШІНЕЛЬ /фр. polichinelle/- іт. pulcinella /- блазень, фран- цузька назва дієвої особи, що грає ролю слуги в комедії ма- сок; "с е к р е т Полішинеля"- те, що вже всім відоме.

ПОЛІЯДА /вл.- назва статуї в акрополі /в Атенах/.

ПОЛІЯНДРІЯ /гр. poly - багато, алēr - чоловік/-багатомужжя , співжиття жінки з кількома чо-ловіками.

ПОЛЛУКС /гр./- один із братів-

близнюків/звались Діоскури/, синів Зевса й Леди, покровителів мореплавців /м і т./, 2. друга щодо величини зірка в сузір'ї "Близнюки" /а с т р./.

ПОЛО/англ. polo /- гра в м'яча верхи на конях.

ПОЛОГРАФІЯ /гр.poly - багато, ցարիք - пишу/- астрономічний опис небесної сфери.

ПОЛОДІЯ /гр. poly - багато, հօծ - шлях/- лінія, геометричне місце точок - миттєвих центрів обертання при рухові твердого тіла в площині.

ПОЛЮС /лат. polus з гр.polos - земна вісь/- I. бігун, уявна точка земної осі /північний і південний/; магнетик і й полюс - одна із двох точок на земній поверхні, де існує найбільша магнетна напруга і че-рез це магнетна стрілка в цій точці стає сторч; полюси і світу - точки перетину небесної кулі з продовженням земної осі, 2. точка на площині, з якою зв'язані полярні координати, що визначають місце будь-якої точки на площині /г е о м/ 3. кінець платівки гальванічного елемента, де прикріплюється дріт, 4^х крайня протилемність.

ПОЛЯРИЗАТОР /фр. polarisat^eur/- дзеркало поляризаційного апарата, що складається з двох призм Ніколя на одній оптичній осі /для вимірюв поляризації світла/.

ПОЛЯРИЗАЦІЯ /фр. polarisation/- надання або знищення проти-

лежних сил, властивостей /фіз. поліяризація світла- явища коливного руху всіх точок променя в одній площині, що проходить крізь промінь, у наслідок відбиття променя, заломлення його або подвійного заломлення непрозорим тілом / у звичайнім промені ці коливання йдуть у всіх напрямах, простопадних до променя/; поліяризація гальванічна - зміна властивостей поверхні електродів гальванічних елементів та електролітичного розчину під впливом електричного струму, що зумовлює появу протилемної додаткової електричності напруги.

ПОЛЯРИЗУВАТИ /нім. з гр./- робити двополюсним; надавати або знищувати дві протилемні властивості, викликати поляризацію.

ПОЛЯРИМЕТР /с.-лат. polaris, гр. metheō - міряю/- прилад вимірювати поляризацію світла.

ПОЛЯРИСКОП /с.-лат.polaris; гр. скореб - дивлюсь/- оптичний прилад спостерігати поляризацію світла.

ПОЛЯРНИЙ /с.-лат.polaris / - бігуновий, належний до бігунів /полюсів/, розташований навколо бігуна /полюса/; п-ні кола - уявні кола на земній кулі, що йдуть рівнобіжно з рівником і віддалені від бігунів на 23,27 ступнів /г е о г./ ; п-несяйво - сяйво у північних і південних підбігунових обширах, що має вигляд коловорових променів і виникає в

наслідок дії магнетного поля земної кулі на потоки наснажених електрикою часток, що приходять від сонця й спричиняють свічення горішніх шарів атмосфери; п-на з і р к а - зірка в сузір'ї Малого Воза; п-ні к о-о р д и н а т и - величини, що визначають місце точки на площині, тобто віддаль цієї точки від бігунів та кут між полярною віссю й простору лінією, що проходить через полюс, і дану точку; п-ні к р а ғ н и - обшири на земній кулі між бігунами й полярними колами.

ПОЛЯРНІСТЬ /див. полярний/- I. наявність двох бігунів /полюсів/, 2⁴ протилежність /двох сил, властивостей/.

ПОЛЬДЕРИ /гол. polder /- родючі надморські обшири землі, що лежать нижче від рівня моря й тому захищені греблями /в північній Голландії/.

ПОЛЬО, див. п о л о .

ПОЛЬОНІЗ /фр. polonaise/- I. парний польський танок, 2. музика до цього танцю /такт 3/4/.

ПОЛЬОНІЗАЦІЯ /лат. Polonia Польща/- польщення, насильне обертання непольської людності поляків /у Польщі/. ^В

ПОЛЬОНІЗМ /фр./- запозичене з польської мови слово /кшталт, заклад, простирадло/.

ПОЛЬОНІЙ /с.-лат. Polonia -Польща/- радіоактивний елемент /Роджена в Польщі, звідси назва/ , що його відкрила М.Корі /народжені в Польщі, звідси назва/ , атом. вага 210 /видав альфа -

промені, порядкове число 84/.

ПОМАДА /фр. pommaда /- запашна косметична масть /мастити шкіру на обличчі, волосся тощо/.

ПОМАКИ /вл./- болгари-мохаммедани, нащадки давніх тракійців /в Родоських горах/.

ПОМАРАНЧА /іт. romarancia Шолоте яблуко"/- жовтогарячого кольору юстівний овоч субтропічного дерева.

ПОМОЛОГ /див. помологія/- знавець садових дерев, фахівець у помології.

ПОМОЛОГІЯ /лат. роштим - під , гр.logos - слово, наука/- наука про вирощування овочів, садових дерев та про їх гатунки.

ПОМОНА /вл./- богиня садовини й городини в стародавніх римлян.

ПОМПА¹ /фр. pompe /- I. смок, прилад розріджувати або згущувати течива чи гази, а також переганяти їх з однієї посудини в іншу.

ПОМПА² /лат. rompa - вроцистий похід/- зовнішньо-показова вроцистість, показова пишнота, ефектність.

ПОМПАДУР /фр. вл./- I стиль одягу, меблів тощо, пов'язаний з ім'ям фаворитки короля Людовика 15 маркізи Помпадур, 2. сальлоновий французький танок 19 стол. З. адміністратор-самодур, зовб'язаний свою посадою фаворитизмові.

ПОМПАДУРКА /див. помпадур/- I. особлива жіноча зачіска, 2. особ

лива жіноча торбиночка /риди - куль/.

ПОМПЕЗНИЙ /фр. pompeux, rompus/- з лат. rompus /- пишний, ефектно-врочистий, розкішний.

ПОМПЕЛЬМУС, див. грейфрут.

ПОМПОН /фр. pompon /- 1. вовняна кулька, що нею прикрашується жіночі або дитячі головні убори або сукні, 2. вовняна кулька на ківері.

ПОНЕРОЛОГІЯ /гр. poneros - лихий, logos - слово, наука/- наука про зло та гріхи.

ПОНІ /англ. pony, ponies /- порода малорослих коней.

ПОНСЕТА /фр. ponceau - яскраво червоний/- мішечок з вугільним порошком для поинтування.

ПОНСУВАННЯ /фр. poncer із poncer - чорнило, пемза/- 1. копіювання малюнків з допомогою вугільного порошку, що ним засипають зроблені за контуром малюнки дірочки на білому папері, 2. шліфування пемзою /в мальстріві/.

ПОНТ /гр./- море; Понт Евак - синський - Чорне море.

ПОНТЕР /фр. ponte /- учасник газардової гри, що грає проти банку.

ПОНТИФЕКС /лат. pontifex /- 1. член колегії жерців у стародавніх римлян, 2. титул папи римського.

ПОНТИФЕКС МАКСИМУС /лат. pontifex maximus /- найвищий жрець у стародавньому Римі, 2. титул

римських імператорів, 3. титул папи римського /з 5 стол./.

ПОНТИФІКАТ /лат./- папство, перебування папи римського при своїй владі.

ПОНТИЧЕЛЬО /іт. ponticello /- кобилка, підставка під струни на скрипці й інших струнних інструментах.

ПОНТОН /фр. ponton з лат. ponte - міст/- 1. тимчасовий міст на човнах, 2. старий корабель, що стоїть на мертвих кітвицях, 3. човен, судно для побудови pontонного мосту.

ПОНТОНЕР /див. ponton/- вояк технічної військової частини, що буде pontонні мости.

ПОНТОННИЙ /див. ponton/- побудований на pontонах.

ПОНЧ /англ./- 1. головний персонаж в англійських лялькових комедіях, 2. назва сатиричного англійського журнала.

ПОНЧИК /поль./- підсмажена й посыпана цукром пампушка з повидлом чи конфітурою всередині

ПОНЧО /есп. poncho /- ледачий/- південно-американський плащ із чотирикутного шматка тканини, з отвором посередині для голови.

ПОПЛІН /фр. popeline /- півшовкова тканина з шовковою основою й вовняного піткання.

ПОПОЛЯРИ /іт./- католицька партія в Італії.

ПОПУЛЯРИЗАТОР /див. популярний/- поширювач серед народу чиyo-

гось авторитету, знаннів, ідей, тощо.

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ /див. популярний/- I. загально-приступна форма викладу знаннів, 2. здобування або ширення авторитету, знаннів, ідей або що в масах.

ПОПУЛЯРИЗУАТИ /див. популярний/- I. викладати знання в загально-зрозумілій формі, поширювати серед народу знання, ідеї або що, 2. здобувати для когось чи для чогось авторитет і пошану серед загалу.

ПОПУЛЯРНИЙ /лат. popularis - народній/- загально-зрозумілий загально-шанований.

ПОПУЛЯРНІСТЬ /див. популярний/- зрозумілість для загалу, визнаність серед народних мас, до бра слава серед народу.

ПОПУРІ /фр. potpourri - страва з різного м'яса/- I. різноманітна програма з музичних або вокальних творів, 2) мішана, сумішка.

ПОРА /гр. poros - отвір, прохід/- I. шпарка, мікроскопічний отвір між молекулями в тілі/фіз./ 2. отвір потової залози в шкірі /анат./.

ПОРÉЙ /нім. porree з лат. porrige - цибуля/- особливий гатунок цибулі.

ПОРИДЖ /англ. porridge /- вісняна або перлова каша з молоком/ популярна страва в англійців/.

ПОРНОГРАФІЧНИЙ /див. порнографія/- сороміцький, прикметний для порнографії.

ПОРНОГРАФІЯ /гр. pornē - розпуснича, graphō - пишу/- літературні твори, фотографії або малюнки сороміцького змісту.

ПОРНОКРАТИЯ /гр. pornē - розпуснича, kratos - влада/- впливовість розпусніх фавориток на державних політиків.

ПОРТ¹/лат. portus /- I. корабельна пристань, 2. місто, де є корабельні пристані, ремонтні майстерні для кораблів тощо ПОРТ²/англ. port/hole/ /- отвір у корабельній борту для гарматної цівки або для ладування корабля, також віконниця затулити цей отвір.

ПОРТА /лат. porta - двері/- I. назва колишньої Турецької їмперії, 2. назва султанового двору.

ПОРТАЛЬ /лат. porta - двері/- головний вхід до будинка з колонами, пілястрами тощо/а ріхи т. /.

ПОРТАТИ /лат. porta - двері/- щоденний розпис вантажів, що прибувають до порту, та осіб, що одержують ті вантажі.

ПОРТАТИВНИЙ /фр. portatif від porter - носити/- зручний для перенесення, для ношення при собі.

ПОРТВАЙН /нім. Portwein з порт- міцне червоне вино.

ПОРТЕР /англ. porter /- міцне, чорне пиво з перепаленої солоду.

ПОРТИК /лат. porticus /- I. галонок з колонами перед будівлею.

галерія /у стародавніх греків і римлян на портиках відбувалися засідання, філософи читали свої твори/.

ПОРТЛЕНД-ЦЕМЕНТ /вл./ - водонепроникна випалена суміш вапна й глини, уживана в будівництві підводних споруд, підземних рур, тротуарів тощо.

ПОРТМОНЕ /фр. portemonnaie /-га манець /на гроші/.

ПОРТО /іт. porto / - оплата за поштові пересилання /листи, пакунки, телеграми/.

ПОРТОВИЙ /див. порт/- належний до порту, такий, що має порт, напр., портова місто.

ПОРТО-МОРТО /іт. porto-morto / - мертвий порт/- закритий, невикористовуваний порт.

ПОРТО-ФРАНКО /іт. porto franco / - вільний порт/- порт, що має право безмитного довоzu й вивозу товарів.

ПОРТПАЖ /фр. porte-page / - складений удвоє чи більше аркуш паперу, що в ньому переносять коректурні шпалти друкарського тексту.

ПОРТПЛЕД /фр. porter - носити, англ. plaid / - торба, що в ній носять у дорозі постільні речі.

ПОРТРЕТ /фр. portrait / - подоба, мальське або фотографічне зображення людини.

ПОРТРЕТИСТ /фр. portraitiste / - малькар, що малює портрети.

ПОРТ-РОЯЛЬ /вл./ - відомий під Версалем монастир, що був вог-

нищем як сені з муру, місцем вільнодумства IІ стол./Будальський, Расін, Паскаль та ін./.

ПОРТСІГАР /фр. porte-cigare / - цигарниця, металева, дерев'яна, шкіряна чи інша яка коробочка, що в ній носять цигарки.

ПОРТУЛКА /лат. Portulaca / - І. сосонка, однолітня садова рослина /квіткова/, 2. городня рослина, вживана як салата.

ПОРТУЛАН /фр. portulan з іт. portolano / - старовинні морські мапи з позначенням берегів та портів /ІІІ-ІІІ стол./.

ПОРТУЛЕЯ /фр. porte-épée з portier - носити, épée - шпага/ - ремінь, що на ньому носять револьвер, шаблю або іншу зброю.

ПОРТФЕЛЬ /фр. porte feuille з porter - носити, feuille - аркуш/- шкіряна торбинка носити ділові папери; в ексель - ний портфель - наявність векселів у банку в даний момент; міністерський портфель - міністерська посада; редакція - редакція до друку.

ПОРТШЕЗ /фр. porter - носити, chaise - крісло/- легке переносне крісло, в якому можна лежати.

ПОРТЬЕ /фр. portier / - придверник /у готелі, в установі/.

ПОРТЬЕРА /фр. portiere від porte - двері/- завіса в кімнаті на дверях.

ПОРУВАТИЙ /див. пора/- дірчастий, той, що має пори, шпару - ватий.

ПОРУВАТИСТЬ /див. пора/- шпа - руватисть, дірчастість.

ПОРФІР /гр. *porphyros* - пурпур - вулканічного походження мінерал червоної кольору /будівельний камінь/.

ПОРФІРА /гр. *porphyra* /-I. пурпурова одежина /мантія/, що одягають царі в урочистих випадках /символ монархічної влади/, 2. морська водорість із групи багрянок /червоних водоростей, юстівна/.

ПОРФІРИТ /див. порфір/- вулканічна порода, хемічним складом подібна до діориту.

ПОРФІРОВИЙ - багряний, пурпурний, червоний, належний до порфіри чи порфіру.

ПОРФІРОГЕНЕТ /гр. *porphyra*, *genesis* - народження/- багрянородний, титул візантійських імператорів /власне, принців/, що народжувалися в оббитих порфірами залах і сповивалися на порфірі.

ПОРЦЕЛЯНА /іт. *porcellana* - біла морська черепашка/- I. суміш ка з каоліну, скалинцю, кварцу, крейди, мармуру тощо, що з нею виробляють вогнетривкий і водо непроникний посуд, 2. вироби з такою сумішшю /посуд, ізоляційний матеріал тощо/.

ПОРЦІЯ /лат. *portio* /- частка, складжна норма, відмірена кількість, пайка.

ПОСЕЙДОН /гр. *Poseidōn* /- бог морів у стародавніх греків /у римлян Нептун/.

ПОСЕСІЙНИЙ /див. посесія/- власницький, орендований; п-ні селяни - селяни-кріпаки при фабриках за часів кріпаччини; п - не право - право тримати в посесії /оренді/ державні землі й кріпаків на них.

ПОСЕСІЯ /лат. *possessio* - власність/- земельне володіння, оренда.

ПОСЕСОР /лат. *possessor* /- орендар, винаймач.

ПОСИБІЛІЗМ /лат. *possibilis* - можливий/- напрям у французь - кому соціальному русі 19 стол. /поміркований соціалізм/.

ПОСИБІЛІСТ /див. посиблізм/- поміркований соціаліст, прихильник посиблізму, ступневої соціальної політики.

ПОСПОЛИТИЙ /поль./-простолюдин селянин /за Хмельниччини - селянин відмінно від козака/; Річ Посполита - колишня назва Польщі; посполите рушення - загальне озброєння селян.

ПОСТ /фр. *poste* /-I. посада/адміністративна, громадська, партійно-політична/, 2. стійка/варта/.

ПОСТАМЕНТ /лат. *postamentum* /- основа для колони, статуй, монумента; підніжжя, основа, п'єдесталь.

ПОСТДЕЛЮВІАЛЬНИЙ /лат. *post - picea, diluvium* - потопа/-післяпотопний.

ПОСТЕМБРІОНАЛЬНИЙ /лат. post - опісля, *embryon* - зародок/-пі- слязародковий /напр., розвиток зародка, що вийшов з яйця /ля - лечки/ й набуває всіх органів, властивих дорослому організмо- ві./.

ПОСТЕРІОРІ /лат. *posteriori* / - див. апостеріорі.

ПОСТЕРУНОК /нім. *Posten* / - невеликий військовий вартовий за гін.

ПОСТИЛЮЦЕН /лат. *post* опісля, гр. *pleion* - більший, *kainos* - новий/- найдавніша /після плю- оцену/ геологічна формація, коли вже трапляються сліди існу- вання людини.

ПОСТПОЗИТИВНИЙ /фр. *postpositif* / - поставлений після слова, напр, родівник у деяких мовах /скан- дінавських, румунській/.

ПОСТИЛОЗІЦІЯ /лат. *post* -опісля *positio* / - місце слова в ре- ченні після того слова, перед яких воно мусить стояти, напр. формація найдавніша /протил.: пр е п о з и ц і я - найдав- ніша формація/.

ПОСТСКРИПТУМ /лат. *post scriptum* / - приписка в листі після поставленого вже підпису автора листа.

ПОСТУЛЯТ /лат. *postulatum* -ви-магане/- прийняте без доводу - як вихідна позиція для доведення чогось іншого - твердження, тобто: не таке очевидне, як ак- сіома, але достатнє, щоб його прийняти за вихідне /ф і л./.

ПОСТУЛЮВАТИ /див. постулят/ ви-значати постулят, приймати ви- хідне твердження /позицію/.

ПОСТФАКТУМ /лат. *post factum* - після сповнення/- після того , як уже щось відбулося.

ПОСТФІКСИ /лат. *post* - після , *fixus* - прикріплений/-нарост- ки та закінчення в словах.

ПОТАМІДИ /гр./ - річкові німфи, русалки /в старод. греків/.

ПОТАМОГРАФІЯ /гр. *potamos* річ- ка, *graphō* - пишу/- частина ге ографії, що описує річки та річкові долини.

ПОТАМОЛОГІЯ /гр. *potamos* -річ- ка, *logos* - слово, наука/-наука про річки.

ПОТАМОФОБІЯ /гр. *potamos* -річ- ка, *phobos* - страх/- страх пе-ред текучою водою.

ПОТАС /н.-лат. *potassium* /-хе- мічний елемент /К/, легкий м'я- кий сріблястий метал, що трап- ляється більше в сполуках.

ПОТАШ /англ. *potash* від *pot* - горщик, *ashes* - попіл/-ужива- ний у виробництві скла, мила то- що зернистий порошок калійної солі вугільної кислоти, або ка- лій-хлориду.

ПОТЕН /фр. *potin* / - мосяж, стоп із міді, олива, цини, гельмею.

ПОТЕНТАТ /лат. *potentatus* зверх- ність, найвища влада/- вельмо- жа, впливова особа, можновла- дець.

ПОТЕНЦІОМЕТР /лат. *potentia* - можливість, потужність, гр. те-

treō - мірюю/- прилад вимірює напругу струму опірницею /ужи вається при калібруванні реостатів, амперметрів тощо./.

ПОТЕНЦІЮВАННЯ /нім. potenzieren/- gen - піднесення до степеня/- дія, протилежна логаритмуванню, тобто відшукування числа за даним логаритмом /ма т.т./.

ПОТЕНЦІЯ /лат. potentia - можливість/- змога, можливість, здатність до вияву дії, 2. вища форма здійснення буття, З. статична форма здійснення буття, 4. статева здатність.

ПОТЕНЦІЯЛ /лат. potentia - зможа/- 1. статичні можливості, недіяльні сили, напр., напр., в одиниці потенціял - сукупність усіх ресурсів, потрібних для війни, 2. міра напруги магнетного поля /або електричного в даній точці; різниця потенціялів - різниця величин струмів, що ними на снажені два тіла.

ПОТЕНЦІАЛЬНИЙ /див. потенція/- можливий, недіяльний, невиявлений; п-на енергія - енергія стану нерухомості, напр., енергія піднятого й почепленого тягару, енергія, що залежить від будови та молекулярного стану речовини.

ПОТЕРНА /фр. poterne/- приходжаній вихід із фортеці.

ПОШТАМТ /нім. Postamt/- голова поштова контора.

ПОШТМАЙСТЕР /нім. Postmeister/- завідувач поштової контори.

ПОШТОВИЙ /див. пошта/- належ-

ний до пошти; п-ва конверт і я - міжнародня уода, що визначає таксу на вільне пересилання кореспонденції в різні країни.

ПРАГМАТИЗМ /гр. pragma - практика, дія/- I. напрям в історії, що описує події в їх хронологічній послідовності, не з'ясовуючи причин, що їх викликали, 2. напрям у філософії, що розглядає знання, думання й підсумки з погляду їх корисності, і з цього погляду доводить правдивість усякого твердження. /Джемс, Дьюї/.

ПРАГМАТИК, див. прагматист.

ПРАГМАТИСТ /див. прагматизм/- послідовник прагматизму в філософії або історії.

ПРАГМАТИЧНИЙ /див. прагматизм/- властивий прагматизму; прагматична санкція - закон, що не підлягає змінам, напр., закон імператора Карла 7., що встановив право на успадкування імператорського престолу за дочками, якщо чоловіча лінія династичного роду припинилася.

ПРАДЖАПАТІ /санск.-найвище божество в індуській Рігведі.

ПРАДО /есп.-I. бульвар, сад у Мадріді /також у Марселі/, 2. не велике військове або торговельне судно в Китаї.

ПРАЗЕОДУМ /гр. prasinos - зелений, diadumos - подвійний /- хемічний елемент /Pr/, атом. вага 140,92, жовтавого кольору напівкоштовний метал /температура topлення 932 Ц/.

ПРАІСТОРІЯ /лат. *prae* - перед, *historie* - історія/- історія первісного людства / до появи письма/, передісторія.

ПРАЙСКУРАНТ /нім. *Preiskurant*, із *Preis* - ціна, фр. *courant* - біжучий/- книга-довідник про ціни на товари та про гатунки товарів.

ПРАКРИТ /інд. *prâkritis* -"з природи виросялий"/- народня мова північних індусів /відмінно від літературної - санскриту/.

ПРАКРИТІ /санс. *prakrti* /-пер. вонричина, джерело разумової енергії, також свідомості, всіх почуттів і матерії /в індуській філософії/.

ПРАКТИК /див. практика/- людина вміння, вправна, досвідче на в житті особа.

ПРАКТИКА /гр. *praktikos* -діяльний, діловий/-І.доцільна предметова людська діяльність /протил.: теорія/, 2. набута в роботі вправність, навичка, 3. приватна професійна діяльність /лікаря, адвоката/, 4. робота на виробництві майбутнього фахівця, напр., студента інженерії, медицини для ознайомлення з фахом на ділі.

ПРАКТИКАНТ /див. практика/особа, що вивчає певну справу в процесі роботи, вправляється в галузі певного фаху.

ПРАКТИЦІЗМ /див. практика/-І. діловитість, тверезість у міркуваннях, діяльності, поведінці, 2. визнання практики за основу життя, Знахил до прак-

тичної діяльності на шкоду теорії, 4. уміння полагоджувати особисті справи.

ПРАКТИЧНИЙ /гр. *praktikos* -діловий/-І.діловий, вправний, та-кий, що хутко й добре полаго-джує справи, сміливий, 2. від-повідний до певних завдань, до-цільний, 3. набутий з досіду, а не з теорії.

ПРАЛІНЕ /фр. *praline* /- смаже-ний у цукрі мигдаль, шоколяд-ні цукерки, начинені сиропом, лікером або мигдалевим кремом.

ПРАПОР /гр./-І. почеплений на жердині однокольоровий чи кіль какольоровий шматок тканини з написаними гаслами та емблемами тієї держави, організації, військової частини або що, яку він символізує; корогва.

ПРАПОРЩИК /див. прапор/-найнижча офіцерська ранга в колишній російській армії /хорунжий/.

ПРАТЕР /нім. *Prater* з іт. *prato* - левада/- назва великого майдану у Відні, де розташовані всілякі циркові та інші розвагові споруди /відкритий 1766 року/.

ПРЕ... /лат. *prae* -перед/- на початку слова означає "перед", напр., преісторія - передісторія.

ПРЕАДАМАТИ /вл./-І. люди, що не мов би жили ще перед Адамом.

ПРЕАМБУЛЯ /фр. *préambule* з лат. *praeambulus* - попередній/- вступна частина до міжнародної угоди, до акта або що.

ПРЕБЕНДА /с.лат. *praebenda* / - I. платня духівництву в католиців, 2. земельні володіння та інші маєтки католицької церкви або монастиря.

ПРЕБЕНДАР /див. пребенда/- за- відувач церковного маєтку в католиків.

ПРЕВАЛЮВАТИ /лат. *praevalere* / - переважати, мати перевагу, першість /над кимсь, чимсь/, пе-ревищувати.

ПРЕВЕНТИВНИЙ, ПРЕВЕНЦІЙНИЙ/лат. - *praeventus* / - запобіжний, по-передкальний; п-на ц е н з у - р а - цензура в диктаторських державах, що перевіряє рукописи й дає дозвіл на друк або забороняє друкувати невигідні для режиму твори.

ПРЕВЕНЦІЯ /лат. *praeventio* / - попередження, запобіжні /проти чогось/ заходи.

ПРЕВО /фр. *prévôt* / - назва міських і політичних урядовців з судовою компетенцією в дореволюційній Франції.

ПРЕВОТАЛЬНІ с у д и /див. пре-во/- суди для кримінальних злочинців, а в р.р. 1815-1818 також для остаточних вироків політичним правопорушникам у давній Франції.

ПРЕГНАНТНИЙ /лат. *pregnans*; / - змістовний, багатозмістовний у стисливій формі.

ПРЕДЕСТИНАЦІЯ /лат. *praedestina-tio* / - доля, приречення, Боге призначення; догма про те, що доля кожної людини призна-

чена від Бога /Августин, Лютер, реформатори; Цвінглі: "навіть гріхи призначенні від Бога"/.

ПРЕДЕТЕРМІНІЗМ /див. пре... + детермінізм/- теологічна наука про призначення людини /у протестантів/.

ПРЕДИКАТ /лат. *praedicatum* / - I. присудок /г р а м./, 2. висловлене про суб'єкт.

ПРЕДИКАМЕНТ /н.-лат./- десять Аристотелевих категорій.

ПРЕДИКАТИВНИЙ /див. предикат/- належний до предикату, до при- судка, властивий присудкові.

ПРЕДИКЦІЯ /лат./- передбачення /погоди ябощо/, віщування.

ПРЕДІСПОЗИЦІЯ /див. пре...+ди-спозиція/- вроджений нахил/до хвороби ябощо/.

ПРЕЕКЗИСТЕНЦІЯ /див. пре... + екзистенція/- віра в існування душі перед народженням людини /Ф і л./.

ПРЕСБІТЕР, див. пресвітер.

ПРЕСБІТЕРІЮМ /гр. *presbyteros*- найстарший/- відділена балюстрадою частина храму, де міститься вівтар /у католиків/.

ПРЕЗБІТЕРІЯНІЗМ, див. пресвітеріанство.

ПРЕЗЕНТ /фр. *présent* /-подарунок.

ПРЕЗЕНТА /див. презент/-I. право парахії /за давніших часів в Україні/ рекомендувати єпископові свого кандидата на священика, 2. призначення свяще-

ника на параході за згодою ви-
шого гієрарха або місцевого зе-
млевласника /дідича/.

ПРЕЗЕНТАБЕЛЬНИЙ /фр. *présen-table* /- показний, поставний, ставний.

ПРЕЗЕНТАНТ /лат. *praesentans* - подавець/- подавець векселя.

ПРЕЗЕНТАТА /лат./- дата одержання канцелярією ділового папера.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ /лат. *praesentatio* - право наставлення священика на патрона параходів.

ПРЕЗЕНТУВАТИ /фр. *présenter* /- дарувати, піднести дарунок.

ПРЕЗЕНЦІЯ /лат./- обов'язок священика жити в своїй парахві.

ПРЕЗЕРВАТИВ /лат. *praeservare* - запобігати, убезпечувати/запобіжний засіб /проти зараження венеричними хворобами, проти завагітніння абощо/.

ПРЕЗЕРВАЦІЯ /лат. *praeservatio* /- охорона, убезпечення, за безпечення/проти чогось/.

ПРЕЗИДЕНТ /лат. *praesidens* - той, що сидить спереду/-І. обраний на певний час голова державного уряду; 2. обраний голова академії.

ПРЕЗИДІЯ /лат. *praesidere* - сидіти попереду, головувати/-І. обрана для керування зборами група осіб із учасників зборів 2. постійний керівний виконавчий орган організації, органу державної влади абощо.

ПРЕЗИДІЯЛЬНИЙ /див. президія/-

належний до президії.

ПРЕЗУМПЦІЯ /лат. *praesumptio*/ - I. здогад на підставі імовірності, 2. визнання твердження за вірогідне, поки не буде доведене протилежне /ю р./.

ПРЕІСТОРИЧНИЙ /див. праісторичний/- передісторичний.

ПРЕІСТОРІЯ, див. праісторія.

ПРЕЙСКУРАНТ, див. прайскурант.

ПРЕКАРІЮМ /лат./- безкоштовне відступлення речі зі збереженням права на одержання її зворотньо.

ПРЕКАРНИЙ /див. прекаріюм/- без платно використовуваний, 2. не певний, умовний, від когось залежний; п-на т о р г і в л я торгівля між двома країнами, що перебувають у стані війни, через посередництво третьої невтіральної країни.

ПРЕКЛЮЗІЙНИЙ термін /лат. *praeccludere*, *praesclusum* /- остаточний термін, після якого належне комусь право втрачається

ПРЕКОНІЗАЦІЯ /с.-лат. *praeconizatio*/ - урочисте висвячення єпископа від папи в присутності кардиналів.

ПРЕЛАТ /лат. *praelatus* /- почесний титул католицьких єпископів.

ПРЕЛЕГЕНТ /лат./- доповідач.

ПРЕЛІМІНАР /лат. *prae*-перед, *limen* - початок/- обчислення обігу господарських операцій на майбутнє.

ПРЕЛІМІНАРІЙ /лат. *prae* - ра-

ніш, перед, *līmen* - початок /-/ -
попередні перемови, напр., пе-
ред обмірковуванням міжнарод-
ньої угоди, перед остаточним
вирішенням обо що.

ПРЕЛІМІНАРНИЙ /див. преліміна-
рій/- попередній, той, що від -
бувся перед остаточним, орієн-
товний.

ПРЕЛОДІЯ /лат. *praeludium* із
praes -перед, раніш, *ludus* -гра/
- І. загра, вступ до великого
музичного твору, 2^х вступ до
посутиючої справи.

ПРЕМ'ЄР /фр. *première* - перший/
1. голова міністерського кабі-
нету, 2. головний актор театру.

ПРЕМ'ЄРА /фр. *première* / - пер-
ша вистава якою будь п'єси в те-
атрі.

ПРЕМІНЕНЦІЯ /лат. *praeminens* / -
першість, привілей.

ПРЕМІСА /лат. *praemissus* із *praes*
mittere / - істина, теза, твер-
дження, що з нього як наслідок
можливе інше твердження, істи-
на /передумова, засновок у ло-
гіці/.

ПРЕМІОВАТИ /див. премія/- да-
вати премію, винагороджувати.

ПРЕМІЯ /лат. *praemium* - вина-
города/- винагорода, відзначен-
ня /грошима, речами/.

ПРЕМІЯЛЬНИЙ /див. премія/- на-
лежний до премії; п-на с и с -
т е м а - система винагороди
за працю додатковою платною а-
бо продуктами, крім основної.

ПРЕМІЯНТ /див. премія/-той, хто

одержує премію.

ПРЕНГЕР /нім. *Pränger* / - га-
небний стовп, де карали прилюд-
но злочинців /за середньовіч-
чя/.

ПРЕНОТАЦІЯ /див. пре...+ нота-
ція/- судове попередження кре-
дитора про можливе банкрутство
божника.

ПРЕНТАНЬЄРА /фр. *printanier* -
весняний/- юшка з молодою /ве-
сняною/ городини в росолі.

ПРЕНУМЕРАНТ /див. пренумерата/
- передплатник, а б о н е н т.

ПРЕНУМЕРАТА /лат. *prae* -перед,
numeratio - числення/- перед-
плата /часопису/.

ПРЕНУМЕРАТОР, див. пренумерант

ПРЕНУМЕРУВАТИ /див. пренумера-
ція/- передплачувати.

ПРЕПАРАТ /лат. *praeparatus* -
виготовлений/- І. штучний ви-
ріб /хемічний/, 2. спеціально
взята для досліду частина тва-
ринного чи рослинного організ-
му, 3. виготовлене з тварини
опудало.

ПРЕПАРАНТ /лат. *praeparagare* / -
учень в аптекі, 2. аптекар, що
готує за рецептами ліки, З. той,
хто готується вступати до шко-
ли.

ПРЕПАРАТОР /див. препарат/фа-
хівець виготовляти препарати.

ПРЕПАРАЦІЯ /лат. *praeparatio* / -
готування препаратів.

ПРЕПАРУВАТИ /лат./ - виготовля-
ти препарат, опрацьовувати, до

стосовувати до потреби предмет ПРЕРАФЕЛІТИ /див. пре...+ Рафаель/- мистецька течія в Англії /19 стол./, що наслідувала зразки італійського мальства, яке було до Рафаеля /14 стол./

ПРЕРІЯ /фр. prairie /- степова рівнина в Півн. Америці /понад Misscicіpi, Misscypri/.

ПРЕРІЯЛЬ /фр. prairial з prairie - луг/- дев'ятий місяць у французькому революційному календарі /20-21 травня до 19-20 червня/.

ПРЕРОГАТИВА /лат. praerogativa /- виключне право, привілей.

ПРЕС /лат. pressus - тиск/-механізм або машина, що стискує речовини для надання їм форми, або зміни її чи ущільнення.

ПРЕСА /фр. presse з лат. pressare /- періодичні видання /газети журнали/.

ПРЕСБІОПІЯ /гр. presbyia - старий, борз - зір, погляд/- старчий зір, далекозорість у наслідок утрати еластичності очного кришталика.

ПРЕСБОВАР /фр. presse-buvard/- тека з аркушами промокального паперу.

ПРЕСБЮРО /англ. press-bureau із фр./- установа, що має завдання інформувати пресу та суспільництво у справі біжучих політичних, громадських та міжнародних подій.

ПРЕСВІТЕР /гр presbyteros старий, старезний/- священик.

ПРЕСВІТЕРІЯНИ, ПРЕСВІТЕРІЯНЦІ - /див. пресвітер/- протестанти, що не визнають ніяких церковних гієрархів та служителів реїгійного культу,крім священиків /пресвітерів/.

ПРЕСВІТЕРІЯНСТВО /див. пресвітер/- віровизнання, що виникло в Англії /16 стол./; не визнає церковної гієрархії, крім священика.

ПРЕСЕР /нім. Presser /-друкар, що відбиває текст на машині.

ПРЕСІЯ /лат. pressio /- тиск, примус.

ПРЕСКОНФЕРЕНЦІЯ /англ. press-conference із фр./- пресова конференція - нарада державних, політичних або громадських діячів із представниками преси з метою висвітлення актуальних політичних питань, подій, заходів урядових, або з метою інформації суспільства через пресу.

ПРЕСКРИЦІЯ /лат. praescriptio /- 1. задавнення /в праці/, 2. медичний припис /рецепт/.

ПРЕСПАП'Є /фр. presse-papiers/- I. прилад із дерев'яного або металевого бруска з прикріпленими до нього аркушами промокального паперу.

ПРЕСТАБІЛІЗМ /лат. praestabilismus/- I. віра в призначення від Бога, 2. Ляйбніцова доктрина про гармонію тіла й духа.

ПРЕСТИДЖИТАТОР /іт. prestidigitator/

gitatore з presto - швидко, dígito - палець/- штукар, що не звичайно спритно показує різні фокуси з допомогою пальців.

ПРЕСТИДЖИТАЦІЯ /див. престиджитатор/- штукарство з допомогою пальців.

ПРЕСТИЖ /фр. prestige /- повага, авторитет, впливовість.

ПРЕСТО /іт. presto - хутко/ 1.- дуже хутко /музичний темп/, 2. музичний твір у цьому темпі.

ПРЕСУВАТИ /див. прес/- стискати пресом.

ПРЕТЕКСТ /лат. praetext /- вигадана причина, вигаданий привід, причіпка, приключка.

ПРЕТЕКСТА /лат./- одяг із червоною облямівкою /в стародавніх римлян/.

ПРЕТЕНДЕНТ /лат. praetendens / - той, що домагається чогось або управнений домагатись.

ПРЕТЕНДУВАТИ /лат. praetendere / - домагатись, заявляти про своє право на щось.

ПРЕТЕНСІЙНИЙ /див. претенсія/- 1. вимоглисий, 2. самопевний, 3. примхливий; ненатуральний.

ПРЕТЕНСІЙНІСТЬ /див. претенсія/- 1. вимогливість, 2. самопевність, 3. ненатуральність, 4. примхливість.

ПРЕТЕНСІЯ /лат. praestensio / - домагання, вимога, позов; самопевність.

ПРЕТОР /лат. praetor /- 1. най-

вищий урядовець у стародавніх римлян, що заступав консула в справах охорони внутрішнього ладу й права, 2. член найвищого суду в стародавньому Римі.

ПРЕТОРІЯ /лат. praetorium / - 1. урядове приміщення претора в стародавньому Римі, 2. в'язниця у Візантії.

ПРЕТОРІЯНЦІ /лат. praetoriani/- 1. охорона при римських імператорах, 2^х наймані вояки, що підпирають насильницьку владу, опричники, яничари.

ПРЕТУРА /див. претор/- 1. звання й посада претора, 2. устanova, де урядує претор.

ПРЕФЕКТ /лат. praefectus / - начальник/- 1. намісник провінції в стародавніх римлян, 2. начальник департаменту або поліції в Франції, 3. наглядач бурс, 4. начальник над преторіями, 5. помічник ректора в Києво-Могилянській Академії, 6.

правитель однієї з чотирьох частин Римської імперії /четвертovласник/.

ПРЕФЕКТУРА /див. префект/- 1. урядове приміщення префекта, 2. район адміністративної діяльності префекта, 3. одна із чотирьох найбільших частин римської імперії /Італія, Галлія, Іллірія, Схід/.

ПРЕФЕРАНС /фр. preference - перевага/- гра в карти на 3-4 особи.

ПРЕФЕРЕНЦІЯ /лат. praeferre / - надавати переваги/- привілей,

пільга /напр., митна пільга/. ПРЕФІКС /лат. *praefixum* із *graes* - перед, *fixus* - прикріплений/.

приrostок /г р а м./.

ПРЕФОРМІЗМ /лат. *graes* - перед, + *forma*/- напрям у біології, що вважає, немов би в клітинах статевого сімени уже існують у зародку всі органи майбутнього організму./протил.: епігенеза/.

ПРЕЦЕДЕНТ /лат. *praecedens* той, що йде попереду/- випадок, що стає зразком або виправданням для поведінки в подібних випадках.

ПРЕЦЕСІЯ /лат. *praecessio* - попередня подія/- переміщення точки весіннього рівноведення, в наслідок чого Сонце щороку/позірно/ вертається до цієї точки раніше трохи від справжнього завершення повного обігу на екліптиці.

ПРЕЦІЗНИЙ /див. прецизія/- точний /прилад, інструмент; пресцизії терези -дуже точні терези /в лабораторіях/.

ПРЕЦІЗІЯ /фр. *précision* з лат. - точність, докладність.

ПРЕЦІПІТАТ /лат. *praecipitatus* - скинутий/- 1. хемічний осад, 2. штучне фосфорне добриво, осад вільної фосфорної кислоти, утворений з допомогою вапна.

ПРЕЦІПІТАЦІЯ /лат. *praecipitatio*- скидання/- 1. утворення осаду з розчину під впливом фізико-хемічних причин, 2. гворення осаду при змішуванні кров'яної пільги, особливе право, надане сироватки тварини, імунізованої з якоюсь вик-

ваної проти якогось мікроба або чужорідного білка, із мікробом або білком /вживається в судовій медицині, коли треба визначити приналежність кров'яних плям тварині чи людині/.

ПРЕЦІПІТИНИ /лат. *praecipita-* ge - скидати/- особливі білкові речовини кров'яної сировини, що бувають в імунізованому проти бактерій чи сторонніх білків організмі і при змішуванні з цими бактеріями або білками утворюють осад.

ПРЕЦІПІТОД /лат. *praecipita-* ge - скидати, гр. *eidos* -вид/- преципітина, що при нагріванні частково /до 60%/ втрачає свою силу.

ПРЕЧИПІТАНДО /іт. *precipitan-* do - раптом прискорити/- хутко, приспішено /м у з./.

ПРЕЮДИЦІЯЛЬНЕ питання - /фр. *préjudicel* /- правове питання, що його суд мусить розв'язати перед тим, як почати процес у даній справі.

ПРИВАТ-ДОЦЕНТ /нім. *Privatdozent* з лат. *privati docens* - той, що навчає приватно/- звання позаштатного викладача вищої школи, що дорівнює званню доцента.

ПРИВАТНИЙ /лат. *privatus* / - не державний, неурядовий, належний окремій особі, неофіційний ПРИВІЛЕГІЯ, див. привілей.

ПРИВІЛЕЙ /лат. *privilegium* / - пільга, особливе право, надане особі чи громаді з якоюсь вик-

лючної підстави, напр., широкими привілеями користуються в СССР члени комуністичної партії/подібно до так званих дворян за царського режиму/.

ПРИЗ¹/фр. prix /- нагорода за перемогу в змаганні, премія.

ПРИЗ² /фр. prise - здобич/ - захоплене в полон у сфері воєнних дій вороже або контрабандне судно з вантажем.

ПРИЗМА /гр. prisma - розпіляне/- I. геометричне тіло з двома рівнобіжними трикутніми, чотирикутніми або багатокутніми основами й відповідним до цього числом боків -простокутніків, 2. всяке однорідне прозоре тіло, обмежене кількома перетинами площинами, що заломлюють світлові промені /ф і з.

ПРИЗМАТИЧНИЙ /див. призма/-той що має форму призми; п-ий спектр - спектр розкладеного світла, що проходить крізь призму.

ПРИЗМАТОЇД /гр. prisma - розпіляне, eidos - вид/- багатостінник, що має дві рівнобіжні основи-багатокутники та боки, що перетинаються /г е о м./.

ПРИЗМОЇД, див. призматоїд.

ПРИЗОВИЙ /див. приз/- п р и з о в е право - право, що регулює справи захоплювання ворожих або нейтральних суден в обширах воєнних дій; п р и з о в і суди - державні суди, що відають спірними справами в межах призового права.

ПРИМ /лат. primus -перший/- I.

у математичних формулах заміняє слово "один, перший", напр. а' читається "а прим", тобто перше а, 2.перша позиція у фехтуванні.

ПРИМА /лат. prima - перша/- I. інтервал-унісон /м у з./, 2. у музичній гамі - перший звук, 3 перша струна /на скрипці тощо/ 4. перша скрипка в оркестрі, 5. перша позиція в фехтуванні, 6. найкращий гатунок /будь-чого/.

ПРИМА-БАЛЕРИНА /лат. prima-bal-lerina - перша балерина/- головна танцівниця в балеті, солістка.

ПРИМА-ВІСТА /іт. prima-vista - з першого погляду/- I. гратеги з хот /або співати/ без підготовви, одразу, 2. перекладати з однієї мови на іншу текст без попередньої підготовки.

ПРИМАДОННА /іт.primadonna - перша дама/- головна співачка в опері.

ПРИМАС /лат.primas - голова, перший/- найстарший єпископ у католиків /в Англії, Польщі/.

ПРИМАТ /лат. primatus /-I. першість, зверхність, перевага, 2. першість волі над інтелектом, практичною філософією над теоретичною /Шопенгауер, Кант/, 3. найвище гієрархічне становище, надр., папа римський у католіків.

ПРИМАТИ /лат. primatus - перші головні/- вищі сссавці, сссавці, що мають найрозвиненішу психіку /мавпи/.

ПРИМІТИВ /лат. *primitivus* - пер вісний/- 1. всяке явище, що має характер первісності, нерозвиненості, дикунства, 2. мистецькі твори первісних народів.

ПРИМІТИВІЗМ /див. примітив/-1. спрощеність, первісність, нero звиненість, дикунство.

ПРИМІТИВНИЙ /див. примітив/пер вісний, простий, дикунський; пне м и с т е ц т в о - мистецтво первісних, нерозвинених народів.

ПРИМІЩІЇ /лат. *primitiae* /-пер ші овочі, що х приносили в же ртув богам.

ПРИМОГЕНІТУРА /лат. *primus* перший, гр. *επίνος* - рід/- право первого сина на спадщину, на трон /династії/ тощо.

ПРИМУЛЯ /лат. *primula* -початкова, перша/- первоцвіт, багато літня трависта рослина /сон, ба ранчики, ряст/, що перша роз цвітає на весні /деякі види де коративні, деякі лікові/.

ПРИМУМ-МОБІЛЕ /лат./- 1. перво причина, 2. видний оберт небес ної сфери з усіма зірками про тягом доби /24 години/.

ПРИМУС /лат. *primus* - перший/- гасовий пальник без гнота, але з повітряною помпою, що стиснутим повітрям виштовхує крізь форсунку тонкий струмінь гасу, який розплюється й досконало згоряє /уживається в кухнях, особливо в ССР, де кухні зде - більшого спільні, і кожна го сподіння мусить мати примус/.

ПРИНЦІП /нім. *Prinz* з лат. *princeps* - перший/- царевич, ко ролевич, особа царського походження.

ПРИНЦЕСА /нім. *Prinzessin* з лат./- доношка або жінка князя, короля.

ПРИНЦІП /лат. *principium* - основа/- основа; основне твердження, правило, засада, ке рівна ідея, основне правило поведінки.

ПРИНЦІПАЛ /лат. *principalis* - головний/- 1. начальник, господар, голова, шеф, 2. головний реєстр в органі, З. головний голос у композиції.

ПРИНЦІПАТ /лат. *principatus* /- період в історії Риму, коли ре спубліка перетворилася в імперію / 1. стол. до Хр. - 2 ст. по Хр./.

ПРИНЦИЛОВИЙ, ПРИНЦІПІЛЬНИЙ /лат./- 1. заснований на принципі, зasadничий, 2. послідовний, що суверо додержується обраних правил, принципів.

ПРИНЦІМЕТАЛ /див. принц + метал - біла мідь, стоп міді з цинком.

ПРИТАНЕЙ /гр. *prytaneion* /- 1. громадський будинок у стародавніх греків, де збиралися заслужені люди на банкет, 2. притулок для старих громадських та політичних діячів, мистців, тощо.

ПРИТАНІ /див. пританей/-п'ятдє сят виборних державних урядовців, що почергено головували в

суді, на громадських зборах і обідали в пританеї на державний кошт.

ПРИОР/лат. prior - найважливіший, перший/- ігумен католицького монастиря.

ПРИОРИНА /див. пріор/- ігуменя католицького монастиря.

ПРИОРИТЕТ /лат.prior ,нім.Priorität /- першість, перевага.

ПРИОРІ, див. апріорі.

ПРІЯПІЗМ /див. пріяпічний/- хороблива ерекція, постійна хороблива хтивість.

ПРІЯПІЧНИЙ /за ім'ям Пріяпса бога полів, садів та почуття вої насолоди у грецькій міто логії/- почуттєвий, заласний, хтивий; сороміцький.

ПРИЯМ /гр.Priamos /- останній цар Трої /в Гомеровій "Ілії - ді"/.

ПРО... /лат.pro/- приросток, що вживається в значенні "за", "перед", "замість", напр., прог комуністичний, прогноза.

ПРОБАБІЛІЗМ /лат.probabilis - можливий/- філософський напрям, що вважає людські знання тільки за імовірні, не вірить у можливість людського пізнання /див. агностицизм/.

ПРОБАБІЛІСТ /див. пробабілізм/- послідовник пробабілізму.

ПРОБІРЕР /нім.Probierer з лат. proba - випробування/- лябрант, що визначає пробу коштовного металу, тобто відсоток

коштовного металу в суміші з іншим металом.

ПРОБІРНИЙ /нім. probieren- випробовувати/- проріна пала - установа, що визначає кількість коштовних металів у рудах, у виробах, стопах, грошах та зазначає на виробах відсоток у них цих металів.

ПРОБІРНЯ, див. пробірна пала та.

ПРОБЛЕМА /гр. problēma - завдання/- 1. нерозв'язане теоретичне або практичне питання, 2. взагалі нерозв'язане завдання.

ПРОБЛЕМАТИКА /див. проблема/- система проблем, сукупність їх.

ПРОБЛЕМАТИЧНИЙ /гр.problematicos /- можливий, припущенний, сумнівний, непевний, здогадний, недоведений; п-ий присуд - логічне твердження, що стверджує або заперечує імовірність явища, події /див. аподиктичний присуд/

ПРОБСТ /нім.Propst з лат.prae - eritus - начальник, старшина/-1. старший пастор у лютеранів, 2. другий після єпископа чин у католицькім соборі.

ПРОВАНСАЛЬСТВО /вл./-І. мова й література Провансу, найдавніша романська літературна мова 10-13 стол. / трубадури/, що стала згодом діялектом французької мови, але з половиною 19ст. знову почала відроджуватись у новій провансальській поезії - Містраль, Обанель, Жонсеман, 2. провінційна література, що відхиляється від основної в краї

ні й намагається стати само-
стійною.

ПРОВАНСЬКА о л і я /вл./-най-
кращий гатунок маслинової олії
з Провансу.

ПРОВЕРБІЯЛЬНИЙ /лат. proverbі-
чн/- приказка/- приказковий,
той, що став прислів'ям.

ПРОВІДЕНЦІЯ /лат. providentia-
провидіння/- провидіння, зав-
бачення майбутнього.

ПРОВІДЕНЦІЯЛІЗМ /див. провіден-
ція/- релігійно-філософський
погляд, що вбачає причину істо-
ричних подій у провидінні, у
волі Божій.

ПРОВІДЕНЦІЯЛЬНИЙ /див. прові-
денція/- рокований, призначе-
ний від Бога.

ПРОВІЗІЯ /лат. provisio - зав-
бачливість/- запас харчів.

ПРОВІЗОР /лат. provisor - зав-
бачливий піклувальник/- апте-
кар, фахівець, що має право на
працю в фармацевтичній справі.

ПРОВІЗОРІЧНИЙ /нім. proviso-
risch - з лат./- попередній,
тимчасовий.

ПРОВІЗОРІЯ /лат./- тимчасове
роздорядження; завбачення, тим
часове користання з чогось.

ПРОВІНЦІЯ /лат. provincia /-
1. завойовані поза межами ста-
родавнього Риму країни, що ни-
ми керували послані від Риму
правителі, 2. всі селища поза
столицею країни, також усяке
невелике місто порівняно з вели-
ким, село порівняно з містом,

ЗХ закуток, глушина; відста-
лість.

ПРОВІНЦІЯЛ /див. провінція/-І.
мешканець провінції, 2Х обме-
жена в поглядах людина, прос-
та в манерах, у поведінці; на-
чівняк.

ПРОВІНЦІЯЛІЗМ /лат. provinci-
alis /-І. слово, вживане ли-
ше в певній місцевості, 2Х об-
меженість у поглядах, простота
в манерах, у поведінці, в лі-
тературних творах, приміти --
візм.

ПРОВІНЦІЙНИЙ, ПРОВІНЦІЯЛЬНИЙ -
/див. провінціалізм/-І. крає-
вий, належний до провінції, 2Х
закутковий, відсталий, обмеже-
ний, властивий провінціалізмо-
ві, примітивний.

ПРОВІЯНТ /нім. Proviant /-хар-
чі.

ПРОВОКАТОР /лат. provocator /-
1. підбурювач, підмовник, що на
меті має зраду, 2. поширювач
неправдивих відомостей про ко-
гось, що має на меті викликати
певну реакцію, 3.таємний агент
/напр., агент енкаведе/, що під-
мовляє до антисоветських вчин-
ків з метою вивідувати антире-
жимні настрої серед населення.

ПРОВОКАЦІЯ /лат. provocatio /-
1. підбурювання, виклик, нечи-
ра підмова до виступів проти
режimu або то, 2. основна мето-
да діяльності слідчих органів
ССР, що мають численні кадри
так званих сексотів /секретних
сотрудників/, які підмовляють
громадян до широких розмов проти

комуністичного режиму, щоб по-
тім про такі розмови виказати
слідчим органам.

ПРОВОКУВАТИ /нім. provozieren
з лат. provocare/- підбурюва-
ти, підмовляти з зрадливою ме-
тою.

ПРОВОСТ /англ./-1. міський го-
лова в Шотландії, 2. завідувач
коледжу в Оксфордськім та Кем-
бріджськім університетах.

ПРОГІБАЦІЯ, ПРОГІБДІЯ /лат. pro-
hibitio/- заборона/- заборона.

ПРОГІБАЦІЙНИЙ /див. прогібаций/-
заборонний, охоронний, п-на
система - система заборо-
ни доставки певних товарів із за-
кордону.

ПРОГІБІТИВНИЙ, див. прогібаций-

ПРОГІБІЦІОНІСТ /лат. prohibiti-
onist/- заборона/- 1 прихильник забо-
ронної системи в торгівлі, при-
хильник охоронно-протекційного
мита, протекціоніст у торгівлі
ї промислі своєї країни, 2. при-
хильник заборони торгівлі аль-
кагольними напоями в ЗДА.

ПРОГІМНАЗІЯ /гр. pro - перед,
gymnasion/- неповна гімназія/
має лише молодші класи/.

ПРОГНАТ /див. прогнатизм/- лю-
дина з випнутими наперед щелепами
ї зубами /а н т р о п./.

ПРОГНАТИЗМ //гр. pro - перед,
gnathos - щелепа/- висунення
наперед щелепів та зубів /се-
ред австралійців/.

ПРОГНОЗА /гр. prognosis/- пе-

редбачення, завбачення /пого-
ди, політичних подій, перебі-
гу хвороби тощо/.

ПРОГНОСТИКА /гр. prognostikē/-
уміння передбачати події, по-
году, стан недуги або тощо.

ПРОГРАМА /гр. programma - при-
пис/- 1. стислий виклад основ-
них принципів до дії, 2. ви-
клад основних завдань на пев-
ний час діяльності, 3. стис-
лий виклад політичних погля-
дів, завдань та мети, до якої
змагає певна партія, організа-
ція або тощо, 4. стислий перелік
тематичних розділів курсу яко-
сь науки, 5. зміст вистави а-
бо концерту з переліком вико-
навців та їх ролей.

ПРОГРЕС /лат. progressus/-по-
ступ, удосконалення, розвиток,
рух уперед, до кращого, вищого
стану.

ПРОГРЕСИВНИЙ /див. прогрес/по-
ступовий, передовий, доскона-
ліший, розвинутий; п-ий п о д а-
т о к - податок, що зростає в
залежності від прибутковості ;
п-ий п а р а л і ч - психічне
захорування /на ґрунті ванери-
ческих хвороб/, що виявляється в
ступневому ослабленні розумо-
вих здібностей і веде до паралічу загального.

ПРОГРЕСИСТ /див. прогрес/-І. -
поступовець, людина передових
поглядів, 2. член партії про-
gresistiv.

ПРОГРЕСІЯ /лат. progressio -
рух уперед, зростання/-І. ряд
чисел, що з них кожне наступне

число більше або менше від попереднього на певну однаковусу, що звється ріжницею /аритметична прогресія/; якщо ріжниця виражена додатнім числом, то прогресія звється ростучою, якщо ж ріжница - число від'ємне, прогресія буде спадна, 2. ряд чисел, що з них кожне наступне дорівнює попередньому, помноженному на певне число, яке звєтється знаменником прогресії/геметрична прогресія/; якщо знаменник число додатнє, прогресія звєтється ростучою, якщо знаменник - число від'ємне, прогресія звєтється спадною.

ПРОГРЕСУВАТИ /див. прогрес/-І. іти вперед, удосконалуватись, мати успіх, 2. зростати, посилюватись.

ПРОДРОМ /гр. *prodromos* - попередник, передвісник/-І. вступне слово, проспект якоїсь наукою чи праці, 2. провісник хвороби /м е д./.

ПРОДУКТ /лат. *productus* - добутий, вироблений/- І. виріб, добуток праці, 2. харчова речовина, 3. наслідок /певного процесу, умов абощо/.

ПРОДУКТИВНИЙ /лат. *productivus* /- видайний, плідний, корисний.

ПРОДУКУВАТИ /лат. *producere* - виробляти/- виробляти, творити, добувати.

ПРОДУКЦІЯ /лат. *productio* /виробництво, виробляння, вироби.

ПРОДУЦЕНТ /лат. *productens* - виробник/- І. виробник, 2. плідник

/у тваринництві/.

ПРОЕКТ /лат. *projectus* - кинутий вперед/- 1. накреслений оbris /будівлі, машини, будь-якої споруди/, 2. план, нарис, задум.

ПРОЕКТУВАТИ /див. проект/-І. укладати проект, рисувати план, 2. снувати наміри.

ПРОЕКЦІЙНИЙ апарат - оптичний прилад, що з його допомогою можна показувати на екрані зображення предметів, малюнки, фотознятки тощо /див. епідіяскоп/.

ПРОЕКЦІЯ /лат. *projectio* - кидання вперед/- мет /г е о м./, зображення предмета на площині; п-я т о ч к и - основа стопча /перпендикуляра/, опущено-го на площину або на просту лінію з даної точки.

ПРОЖЕКТ /фр. *projet* з лат. *projectum* /-фантастичний задум, нездійснений план.

ПРОЖЕКТЕР /див. проект/-вигадник, вигадувач нездійснених, фантастичних планів, фанаст.

ПРОЖЕКТОР /фр. *projecteur* /- світломет, рефлектор, електрична або кальцій-карбідова лампа з оптичним апаратом для скерування яскравого пучка світла на певний об'єкт /на літак, абощо/.

ПРОЗА /лат. *prosa* із *prorsa oratio* - проста мова/- невіршований літературний твір, 2. буденщина, повсякденність.

ПРОЗАЇЗМ /лат. *prorsa oratio* -

проста, адекватна мова/- непоетичне, необразне слово /вислів/ у літературному творі.

ПРОЗАЇК /лат. *prosaicus* /-І. автор невіршованих творів, прози, 2^х вузько-практична, дріб'язкова людина.

ПРОЗАЧНИЙ /див. прозаїк/-І. невіршований, необразний /твір/, 2^х буденний, нудний, сірий.

ПРОЗЕКТОР /лат. *prosector* -розтинач/- І. асистент при катедрі анатомії чи хірургії, що підготовляє препарати, 2. лікар-завідувач анатомічного відділу в лікарні або анатомічного театру.

ПРОЗЕЛІТ /гр. *proselytos* -прийшлий/- І. новак у певнім віро-сповіданні, 2^х запальний новак у будь-якій галузі діяльності.

ПРОЗЕЛІТИЗМ /див. прозеліт/-І. передування в становищі прозеліта, 2. запальна відданість у новій справі, новим переконанням.

ПРОЗЕРПІНА /лат. *Proserpina* /-богиня підземного царства, втілення земної сили в стародавній римській мітології /у греків Персефона/2. плянетоуд/І853

ПРОЗЕНХІМА /гр. *pros* - в напрямі/*enchyma* - налите/- рослинна тканина з товстостінних довгих і загострених по краях клітин, напр., у волокнах льону.

ПРОЗОДІЯ, див. просодія.

ПРОЗОПОПЕЯ /гр. *prozopopoia* /див. просопопея.

ПРОКАМБІЙ /лат. *pro* - замість,

с.-лат. *cambium* - виміна/клітини стебла або кореня, з яких утворюються судино-волокнисті пучки в рослині.

ПРОКАНЦЛЕР /нім. *Prokanzler*/- заступник канцлера.

ПРОКВЕСТОР /лат. *pro questor* /- тимчасовий підскарбій у стародавньому Римі.

ПРОКИМЕН /гр./- приспів із Давидових псалмів, що його читають перед читанням "Апостола" на Богослужбі.

ПРОКЛІТИКА /гр. *proklind* - нахилю вперед - ненаголошуване слово, що стоїть перед наголошуванням і немов би зливався з ним, напр., "понад нами", де "понад" не має наголосу і являє собою проклітику.

ПРОКЛІТИЧНЕ с л о в о, див. проклітика.

ПРОКЛЯМАЦІЯ /лат. *proclamatio* /- відозва/-І друкований заклик до акції; листівка-заклик, 2. урочисте проголошення /урядового універсалу або що/.

ПРОКЛЯМУВАТИ /лат. *proclamare* /- проголошувати, оповіщати.

ПРОКОНСУЛ /лат. *proconsul* /- І. консул, призначений на правителя провінції стародавнього Риму, 2. колишній консул.

ПРОКРУСТОВЕ л і ж к о -І. ліжко мітичного розбійника Прокруста, що клав на нього схоплених людей і відрубув зайвину ніг, якщо вони були задовгі, або розтягав їх, якщо були короткі, 2^х мірка, під яку намага-

гаються силоміць щонебудь під-
ганяти.

ПРОКСЕНЕТ /лат. *proxeneta* гр.
proxēnētēs / - I. торговельний
посередник, фактор, 2^жзвідник.

ПРОКСИМАЛЬНИЙ /лат. *proximus* -
найближчий/- найближчий, напр.,
до центра, до осі тіла.

ПРОКТОРА /гр. *prōktos* / - мапа
підбігунового обширу землі.

ПРОКТОР, ПРОКТЕР /англ. *prōktor*
/- інспектор, наглядач за
студентами в англійських уні-
верситетах / виборна посада/.

ПРОКУЛІЯНІЗМ /вл./ - направм у
римському правництві Істол. по
Хр., що в його основі лежали
доводи сурового розуму та сто-
чного ставлення до всіх пра-
вопорушень.

ПРОКУРА /лат. *procurare* - ке-
рувати, відати чимсь/- пись -
мове зобов'язання, доручення,
уповноваження / в торгівлі/.

ПРОКУРАТОР /лат. *procurator* /
- I. уповноважений від римсь-
кого імператора управитель ім-
перських володінь, 2. повіре-
ний у судових справах.

ПРОКУРАТОРІЯ /див. прокуратор/
- підлегла прокураторові про-
вінція.

ПРОКУРАТУРА /див. прокурор/-
I. орган державної влади, що
пильнує за виконанням закон -
ності й заступає в суді інтереси
держави, 2. прокурорська
посада.

ПРОКУРОР /фр. *procureur* з лат.

procurare - піклуватись/-I. дер-
жавний урядовець, що пильнує за
одержанням законності, також
заступає інтереси державної
влади в суді, 2. обвинувач у
суді.

ПРОЛЕГОМЕНА /гр. *prolegomena* -
передмова/- вступні пояснення
до наукової студії.

ПРОЛЕПСА /гр. *prolēpsis* / - по-
передження або спростовання о-
чикуваного закиду / у стояків і
епікурейців/.

ПРОЛЕТАР /лат. *proletarius* -
найбідніший із *proles* - нащад-
ки/- людина, що живе, працюю-
чи в наймах / у стародавньому
Римі - найбідніші громадяни, що
жили коштом держави, яка утри-
мувала їх заради їх дітей/*pro-
les*, звідси й назва/.

ПРОЛЕТАРИЗАЦІЯ - перехід люди-
ни до стану пролетаріату.

ПРОЛЕТАРІЯТ /лат. *proletarius* -
найбідніший/- I. кляса лю-
дей, що не мають власних засобів
продукції й працюють у най-
мах, здебільшого в промислі, 2.
у стародавньому Римі - шостий
стан суспільства, що не мав ні-
якої власності й жив коштом
держави /див. пролетар/.

ПРОЛЕТАРИЗУВАТИСЬ /див. проле-
таризація/- ставати пролетарем,
утрачати власність, ставати на-
їманим робітником.

ПРОЛІФЕРАЦІЯ /лат. *proles* - на-
щадки, діти, іого - несү/- роз-
множення клітин організму че-
рез поділ їх / б і о л./, 2. роз-
множення клітин зародка в пев-

ному напрямку; розмноження нижчих істот брунькуванням /також - проліфікація/.

ПРОЛІФІКАЦІЯ /лат.proles - нащадки, діти, facere - робити/- розвиток органа з іншого органа, що вже закінчив свій розвиток, напр., розвиток сучів'я із квітки /б о т./.

ПРОЛОГ /гр. prologos із про - перед, logos - слово/- 1. вступне слово до глядачів у стародавньому грецькому театрі, 2. вступна частина літературного твору, 3. збірник життєписів святих та оповідань морально-повчального характеру, укладених на кожний день року / один із жанрів старої української літератури/.

ПРОЛОВІЙ /лат. proluvium - змирання/- змиті дощовими водами відкладені в долинах продукти звітрювання гірських порід.

ПРОЛЬОНГАЦІЯ /фр. prolongation з лат. pro - вперед, longus - довгий/- продовження /терміну угоди абощо/.

ПРОЛЬОНГУВАТИ /див. прольонгація/- продовжувати, продовжити /термін чинності угоди, векселя, документа абощо/.

ПРОМЕМОРІЯ /лат. pro - вперед, memoria - пам'ять/- на память, пам'ятковий напис абощо.

ПРОМЕНАДА /фр. promenade /- I. прогулянка, 2 місце для прогулянки.

ПРОМЕНУАР /фр. promenoir/- при міщення для прогулянок /фойє в

театрі абощо /.

ПРОМЕСА /фр. prômesse - обітниця/- I. квиток на одержання льотерійного виграшу, 2. зобов'язання купити певну кількість акцій після їх випуску, 3. іменна облігація.

ПРОМЕТЕЙ В огонь /див. Прометей/- I. непогасальне прагнення/ в змаганні до мети абощо/, 2^х талант, хист.

ПРОМЕТЕЙЗМ /див. Прометей/-непогасальне прагнення, попри муки й страждання, в боротьбі засягнення мети /напр., прагнення українського народу в боротьбі за своє національне визволення від російської окупації/.

ПРОМЕТЕЙ /гр. Prometheus /- I. один із велетнів /титанів/ грецької мітології, що викрав огню в Зевеса для людей і за це був прикований до скелі на Кавказі, де щодня до нього прилітав орел, розбивав йому ребра й клював печінку, яка за ніч знову заростала, щоб наступного дня відбулося те саме; 2^х символ безстрашного борця за ідею, що не зважає в боротьбі на свої страждання й муки.

ПРОМІЛЕ /лат. pro mille на тисячу/- I. тисячна частка числа /позначається %/, 2. певна кількість, що припадає на кожну тисячу.

ПРОМІСКУЇТ /лат. promiscuus - змішаний/- невпорядкованість статевих взаємин, поки не існувало в людському суспільстві родини та шлюбних звичаїв.

ПРОМОРФОЛОГІЯ /див. про...+морфологія/- наука про типи симетрії в будові тіла тварин, також про первісні структури тваринних і рослинних організмів.

ПРОМОТЕР, ПРОМОТОР /див. про...+ мотор/- 1. посередник, що допомагає підприємцеві організувати підприємство чи якусь іншу справу, 2^х провідник та ініціатор справи.

ПРОМОЦІЙНИЙ /див. промоція/ перевідний /до вищого наукового ступня, до вищої класи/.

ПРОМОЦІЯ /лат. *promotio* - про- сування/- надання наукового ступня за наукову працю.

ПРОМУВАТИ /див. промоція/- 1. надавати науковий ступінь /на- приклад, доктора/ за відповідну наукову працю, 2. надавати якийсь почесний титул.

ПРОМУЛЬГАЦІЯ /лат. *promulgatio* - публічне оголошення/проголошення закону, державного акту або що.

ПРОНАТОРИ /див. пронація/- мускули, що встановлюють пронацию.

ПРОНАЦІЯ /лат. *pronatus* - схилені наперед/- 1. поверт уперед і всередину, напр., поверт передпліччя так, що великий палець спрямований до середини площини тіла, 2. позиція у фехтуванні, коли рука, в якій є шпага, обернена пальцями вниз.

ПРОНІЯ /гр. *pronoia* - піклування/- 1. відписана монастиреві, видатній особі або що певна ча-

стина державних податків / у Візантії/, 2. дароване за військову або цивільну службу землеволодіння /ІЗ-І4 стол./.

ПРОНОМІНАЦІЯ /лат. *pronominatio* / - уживання в образній мові власного імені, замість звичайного, або навпаки, напр., Плюшкин, замість скупар / див. м е т о н і м і я/.

ПРОНОНС /фр. *prononcer* / - вимова з певним відтінком, напр. носовим.

ПРОНУНСІЯМЕНТО, ПРОНУНЦІЯМЕНТО /есп. *pronunciamiento* / - даржавний військовий переворот або заклик до нього /в Єспанії, Півд. Америці/.

ПРОНУНЦІЙ /лат. *pro - za, nuntius* - посол/- див. кардинал

ПРОНУНЦІЯЦІЯ /лат. *pronuntiation* / - виголосення, вимова.

ПРОНУНЦІЯМЕНТО, див. пронунсіаменто.

ПРОПАГАНДА /лат. *propaganda* з *propagare* - поширювати/- поширювання ідей, поглядів, теорій /усно й через пресу/.

ПРОПАГАНДІСТ, див. пропагатор.

ПРОПАГАТОР /лат. *propagator* / - поширювач ідей, поглядів, теорій, особа, що провадить пропаганду.

ПРОПАГУВАТИ /лат. *propagare* - поширювати/- поширювати серед народу ідей, погляди, теорій або що, вести пропаганду.

ПРОПАН /англ. *propane* / - газовий складник нафти, вуглеводні

день / C_3H_8 /, добувається також із кам'яного вугілля й уживається для огрівання мешкань, також як пальне до моторів.

ПРОПАРОКСИТОН /гр. proparoxuton/-/ - наголошене на третьому від кінця складі слово, напр., грубшти.

ПРОПЕДЕВТИКА /гр. propaideia/- навчані підготовчих знаннів/- вступ до якоїсь науки, підготовчий курс до студіювання певної науки.

ПРОПЕДЕВТИЧНИЙ /див. пропедевтика/- підготовчий, п-й курс стислий елементарний виклад наукового матеріалу, потрібного, щоб перейти до студій певної галузі науки.

ПРОПЕЛЛЕР /англ. propeller з лат. propellere - гнати/- крило на літаку, що, обертаючись, утворює гвинтовий рух у повітрі й цим немов бінсвердлюється в повітря, надаючи так літакові рухи.

ПРОПЕМПТИК /гр./ - прощальний вірш /при розлуці або що/.

ПРОПІЛАЇ /гр. propylaia/-вхід на монументальна брама до храму або до міста, напр., вхід до атенського акрополя в стародавній Греції.

ПРОПІЛЕН - газуватий вуглеводень, добуток сухої дестилляції дерева, торфу, кам'яного вугілля чи нафти.

ПРОПІНАТОР /лат. propinatio/- землевласник, що мав право продукувати й продавати горілку.

ПРОПІНАЦІЯ /лат. propinatio/- право землевласників продукувати й продавати горілку / в Росії до половини 19 століття/.

ПРОПЛАСТИКА /див. про...+пласттика/- виготовлення моделів до виливання.

ПРОПЛІОПІТЕК /н.-лат. proplio-pithecus із гр./ - викопна мавпа олігоценового періоду, предок сучасних мавп.

ПРОПОЗИЦІЯ /лат. propositio/- виголослення своєї думки, побажання для схвалення загалом, висловлення певного пляну, принципу для дій.

ПРОПОНЕНТ /див. пропозиція/ автор пропозиції.

ПРОПОНІДА, ПРОПОНІК /гр./ стародавня назва Мармурового моря.

ПРОПОНУВАТИ /див. пропозиція/- 1. ставити на обміркування думку, побажання, проект, плян, 2. наказувати.

ПРОПОРЦІЙНИЙ /лат. proportionalis/- співрозмірний, співвідносний; п-ий поділ - поділ величини на частини, згідно з певним числовим відношенням між цими частинами; п-ні в е л и ч и н и - такі взаємозалежні величини, що при збільшенні однієї з них у декілька разів збільшується / пряма пропорційність/ або зменшується / обернена пропорційність/ у стільки ж разів друга /так само й при зменшенні/; п-не представництво - система виборів представників органів влади,

згідно з якою кожна партія виставляє свій список кандидатів на голосування і число обраних із кожного списку кандидатів є пропорційне до поданих за цей список голосів.

ПРОПОРЦІЙНІСТЬ /див. пропорційний/- така залежність між величинами, коли при збільшенні однієї з них у декілька разів збільшується / пряма пропорційність / або зменшується / обернена пропорційність / у стільки ж разів і друга величина.

ПРОПОРЦІЯ /лат. proportio / - 1. співрозмірність, співвідносність, 2. рівність двох числових відношень / м а т. /; пропорція арифметична - рівність двох арифметичних відношень / $10:5 = II:6$, або $5 + 3 = 4 + 4$; пропорція геометрична - рівність двох геометричних відношень / $20:5 = 16:4$.

ПРОПРЕТОР /лат. propraetor / - колишній претор, призначений на правителя або суддю в провінції / в стародавньому Римі /.

ПРОРЕКТОР /див. про...+ ректор - заступник ректора.

ПРОРОГАЦІЯ /лат. prorogatio - продовження/- 1. відрочення, перенесення надалі / справи в суді /, 2. право голови держави / короля, президента / відкласти надалі сесію парламенту.

ПРОСЕКТОР /лат. prosecutor / лікар, що анатомує трупи.

ПРОСЕКТОРІЙ /див. просектор/- заля, де анатомують трупи та досліджують тіло людини, тру-

парня, анатомічний театр.

ПРОСИЛОГІЗМ /див. про...+ си-логізм/- силогізм, що з нового висновок стає передумовою /засновком/ для дальнього силогізму.

ПРОСКОМІДІЯ /гр./ - перша частина літургії.

ПРОСКРИБЕНТ /лат. proscribo - публікувати/- вигнанець / у стародавньому Римі /.

ПРОСКРИБУВАТИ /лат proscribo / - оголошувати /когось/ поза законом.

ПРОСКРИПЦІЇ листи /див. проскрипція/- списки оголошених поза законом громадян / у стародавньому Римі під час громадянської війни /.

ПРОСКРИПЦІЯ /лат. proscriptio / - 1. публічний засуд за злочин та оголошення винуватця поза законом / у стародавньому Римі / 2. смертний вирок без суду, ³ немилість, неласка, вигнання з громади.

ПРОСКУРА /гр./ - хліб для причастя / церкви /.

ПРОСЛЕБІЗУВАТИ /гр. syllabe - звуковий склад/- прочитати по складах.

ПРОСОДИКА, див. просодія.

ПРОСОДІЯ /гр. prosodia - спів/- 1. наука про довгі й короткі склади в античному віршуванні, 2. чергування довгих і коротких складів, вимова скла. дів з відповідним наголосуванням.

ПРОСОПОПЕЯ /гр. prosbropoia / - стилістичний засіб /реторична фігура/, коли вислів приписується відсутній або померлій людині чи й неживій речі, 2. при писування неживій речі прикмет живою особи /усоблення/, напр "Докинули землю правда і диво" /М. Орест/.

ПРОСПЕКТ /лат. prospectus - огляд/- 1.рівна широка міська вулиця, 2. стислий зміст задуманого твору.

ПРОСПЕРІТІ /англ. prosperity - процвітання, розквіт/- щасливці, 2.період розквіту економіки в ЗДА по першій світовій війні, 3.матеріальний добробут, розквіт.

ПРОСПЕРО /вл./- один із принципових характерів, персонаж з Шекспірової драми "Буря".

ПРОСПЕРУВАТИ /див. проспериті/- процвітати, вдаватися, щастити.

ПРОСТАТА /гр. prostatēs - передній/- передміхурова залоза /а на т./.

ПРОСТАТИТ /див. простата/- запалення передміхурової залози /м е д./.

ПРОСТЕЗА /гр. prosthesis /- додатковий голосний звук для поглишення вимови, напр., "ві Львів", замість в Львів, "в ігри" замість "в грі".

ПРОСТИТУКА /див. проституція/- повія.

ПРОСТИТУЦІЯ /лат. prostitutio - зневаження/- продажність на

статевому ґрунті, розпуста заради заробітку.

ПРОСТРАЦІЯ /лат. prostratio /- виснага, занепад фізичних і моральних сил, байдужість до всього в наслідок такого занепаду.

ПРОСЦЕНІЙ /лат. proscenium з гр./- передня частина театральної сцени, частина театрального кону між рампою й завісовою /авансценой/.

ПРОТ /гр. protos - перший/- начальник Афонської чернечої рес публіки.

ПРОТАГОН /гр. prōtos - перший, gonos - насіння/- особлива речовина - складник мозку, кров'яних тілець, яєчного жовтка, насіння стручкових рослин /містить у собі азот і фосфор і добре кристалізується./.

ПРОТАГОНІСТ /гр. prōtagōnistēs від prōtos - перший, agōnizai - змагаєсь/- головний актор у старо-грецькій драмі.

ПРОТАЗА /гр. protasis /- частина старо-гrecької драми перед розв'язкою /вступ і зав'язка/, 2. перша частина синтаксичного періоду, що вимовляється підвищеним голосом, 3. початок ораторської промови.

ПРОТАКТИНІЙ /гр. prōtos - перший, aktis - промінь/- хемічний елемент /Ra/, атомова вага 230, радіоактивний, з якого добувають актиній.

ПРОТАЛЬГІНА /гр. prōtos - перший, лат. albusphen - білок/-рослинний альбумін, що не розчиняється в теплій воді, в суміші

спирту й етеру /уживається у виробництві фотографічного паперу/.

ПРОТАМІНИ /гр. prōtos - перший, αρχηνιακον - смолистий глей/- прості білкові речовини, що їх добувають із риб'ячої сперми.

ПРОТАНДРІЯ /гр. prōtos - перший, andreios - чоловічий/- раніше визрівання чоловічих органів у двостатевих квітах, як жіночих.

ПРОТАНТРОП /гр. prōtos - перший, anthrōpos - людина/- первісна людина.

ПРОТАРГОЛЬ /гр. prōtos - перший, αργυρος - срібло, лат. oleum - мастило, олія/- антисептичний препарат срібла з білком, що не розчиняється в воді і вбиває зародки деяких венеричних хвороб /м е д./.

ПРОТЕГУВАТИ /фр. protéger з лат. protegere /- сприяти, опікуватися.

ПРОТЕЖЕ /фр. protégé /- улюблений, підзахисний, підопічний, той, за кого клопочуть.

ПРОТЕЗА /фр. prothèse з гр. /- штучний замінник органів людського тіла /кінцівок, зубів/.

ПРОТЕЇДИ /гр. prōtos - перший eidos - вид/- складні білки, що містять у собі й небілкові речовини.

ПРОТЕЇНИ /гр. prōtos - перший - прості білки, що складаються з вуглецю, водню, азоту, кисню, сірки, фосфору й виповнені

ють собою клітини тваринних і рослинних організмів.

ПРОТЕІНОТЕРАПІЯ /див. протеїни + терапія/- лікування хвороб упорскуванням білкових речовин.

ПРОТЕЙ /гр. Prōteus /- І.морський бог у стародавніх греків, що довільно змінював свій вигляд, 2^х хитка людина, що часто змінює свої погляди, поведінку, З. печерна хвостата амфібія.

ПРОТЕКТОР /лат. protector / - охоронець, опікун, піклувальник, заступник.

ПРОТЕКТОРАТ /див. протектор/ - І.опіка, зверхність, 2. форма підпорядкування слабкої держави сильнішій.

ПРОТЕКЦІЙНИЙ /див. протекція/- захисний, сприяльний, охоронний.

ПРОТЕКЦІОНІЗМ /див. протекція/- сприяння розвиткові вітчизняної промисловості та торгівлі з допомогою охоронно-митної системи.

ПРОТЕКЦІОНАІСТ /див. протекція/- прихильник протекціонізму, то бто пляномірного сприяння розвиткові вітчизняної економіки через утруднення імпорту.

ПРОТЕКЦІЯ /лат. protectio прикриття/- опіка, охорона, допомога, сприяння впливовою особи.

ПРОТЕОЛІТИЧНИЙ /див. протеїнагр. lysis - розчинення/- такий, що розчиняє протеїни.

ПРОТЕРОГІНІЧНИЙ /див. протерогінія/- перворідний, раніш утворений.

ПРОТЕРОГІНІЯ /гр. *proteros* - перший із двох, *γυνή* - жінка/- раніше визрівання жіночих органів у двостатевій квітці, ніж чоловічих /протил.: протандрія

ПРОТЕРОЗОЇЙСЬКА ДОБА /гр. *protos* - перший, *ζωē* - життя/- перша доба в геологічній історії Землі, прикметна багатими на корисні копалини кристалічними породами /метали, коштовні камені/, безхребцевими тваринами /м'якуни, черви тощо/.

ПРОТЕСТ /лат. *protestari* - за-перечувати/- 1. гострий вияв невдоволення й вимога зміни в певному стані речей, 2. нотаріальна посвідка про несплату векселя.

ПРОТЕСТАНТ /лат. *protestans* - заперечувач/- 1. вірянин протестантської церкви, 2. особа, що проти чогось протестує.

ПРОТЕСТАНТИЗМ /див. протестант/- християнське віросповідання, що відійшло від католицизму, візнає святе письмо, але не візнає християнських традицій та зверхності папи римського /лютерани, кальвіністи тощо/; також: реформація.

ПРОТЕСТАЦІЯ // див. протест /урочисте оголошення, протест, застереження собі права на випадок можливих наслідків.

ПРОТЕНОВАТИ /див. протей/- пе-черні тварини з недорозвиненими очима, покритими шкірою/вид амфібій/.

хвостатих амфібій/.

ПРОТИЛЬ /гр. *prōtos* - перший/- праматерія, матерія в переда-томовому стані /безформна мля/.

ПРОТИСТИ /гр. *protistos* - най-перший/- найпростіші одноклі-тинні організми/протозої тощо/

ПРОТИСТОЛОГІЯ /гр. *protistas* - найперший, *logos* - слово, наука - наука про одноклітинні орга-нізми.

ПРОТО... /гр. *prōtos* - перший/- у складених словах указує на первінність, напр. протозої.

ПРОТОГІНІЯ, див. протерогінія.

ПРОТОДИЯКОН /гр. *prōtos* - перший диякон, "слуга"/- старший диякон.

ПРОТОЕРЕЙ /гр. *prōtos* - перший *hieros* - священик/- старший священик.

ПРОТОЗОЇ /гр. *prōtos* - перший *zōa* - тварини/ найпростіші одноклітинні організми /зоологія/

ПРОТОZOОЛОГІЯ /гр./- наука про найпростіші тваринні організми /відділ зоології/.

ПРОТОІГУМЕН /гр./- наставник монастирів певної області.

ПРОТОКОКИ /гр. *prōtos* - перший *kokkos* - зернятко/- одноклі-тинні кулясті зелені водорості /ботаніка/.

ПРОТОКОЛ /гр. *prōtokollon* з *prōtos* - перший, *kollaō* - клек - 1. письмовий опис подій або фактів, 2. запис промов і ухвал зборів, засідань, конфере-

ференцій, судового процесу тощо.

ПРОТОКОЛІСТ /див. протокол/-записувач протоколів, секретар.

ПРОТОКОЛЬНИЙ /див. протокол/-записаний у протоколі, 2^х написаний офіційною, канцелярською мовою.

ПРОТОН /гр. *prōtos* - перший/надрібніша додатньо наслажена частина матерії, складник ядра атома.

ПРОТОНОНЕМА /гр. *prōtoa* - перший *nēma* - нитка/- прорість, перша нитка, що розвивається із спори в листяних мохів /б о т.

ПРОТОНЕОЛІТ /див. прото...+неоліт/- перехідний період від старокам'яного віку /палеоліту/ до новокам'яного /неоліту/.

ПРОТОНОТОТАР /див. прото...+нотар/- старший суддя /в Англії в Америці/.

ПРОТОНПСЕВДОС /гр. *prōtōs* - перший, *pseudos* - помилка, брехня/- помилка в першому силогізмі, що спричиняє й подальші помилки.

ПРОТОПЛАЗМА /гр. *prōtos* - перший, *plasma* - утворі/- основна білкова речовина тваринних та рослинних клітин /б і о л./.

ПРОТОПЛАСТ /гр. *prōtos* - перший, *plastos* - виліплений/- всяке протоплазматичне тіло /б і о л./.

ПРОТОПРЕСВІТЕР /гр. *prōtos* - перший, *presbyteros* - найстаріший/- почесний титул старого священика.

ПРОТОПТЕР /гр. *prōtos* - перший, *pterion* - крило/- дводишна риба, що може дихати в воді і в намулі без води.

ПРОТОРОСАВР /гр. *prōtoros* - найперший, *sauros* - ящірка/- первісний викопний плазун, знайдений у шарах пермської системи.

ПРОТОТИП /гр. *prōtotypon* /-перевозір, реальний взірець для літературного типу.

ПРОТОТРОФНІ рослини /гр. *prōtos* - первісний, *trōphē* - живлення/- рослинні організми/бактерії/ з первісною виміною речовин /дихають через окисдацію мінеральних речовин/.

ПРОТОФІТИ /гр. *prōtos* - перший *phyton* - рослина/- одноклітинні або кількаклітинні найпростіші організми.

ПРОТУБЕРАНЦІ /нім. *Protuberanzen* з лат. *protuberare* - здійматись/- червоні плями на Сонці, що являють собою величезні маси розжарених газів /водню, гелію та газуватого кальцію/ і підіймаються на 500,000 км над поверхнею Сонця/а с т р./.

ПРОФАН /лат. *profanus* - той, що не має права заходити до храму/ - неук, невіглас.

ПРОФАНАТОР /див. профан/-спрощувач наукової чи мистецької ідеї, теорії, справи.

ПРОФАНАЦІЯ /лат. *profanatio* /- I. образа святощів /у стародавніх римлян/, 2. зананьблення, спаллювання /науки, мистецтва, пам'яті видатної особи/ в на-

слідок невігластва; непошана до того, що гідне пошани.

ПРОФАНУВАТИ /див. профанація/- спрощувати, заложувати, зневечішувати, ображати.

ПРОФЕСІЙНИЙ /див. професія/належний до професії, до фаху, до фахової організації; п-на спілка - масова організація, що захищає економічні й політичні інтереси своїх членів /у державах комуністичної диктатури на чолі профспілок стоять комуністи, що виконують накази комуністичної влади в напрямку як найбільшої експлуатації трудящих мас/.

ПРОФЕСІОНАЛ /див. професія/людина, навчена певноїгалузі діяльності і в цій галузі працює.

ПРОФЕСІЯ /лат. professio/ - станий вид діяльності.

ПРОФЕСОР /лат. professor -навчитель/- викладовець у вищій школі, що самостійно провадить курс науки й керує науково-дослідницькою роботою.

ПРОФЕСУРА /див. професор/-1. діяльність професорська, 2. звання й посада професора, 3. група професорів.

ПРОФЕТ /гр. prophētēs/-пророк віщун.

ПРОФІЛАКТИКА /гр. prophylaktikos - запобіжний/- запобіжні засоби проти поширення хвороб.

ПРОФІЛАКТИЧНИЙ /див. профілактика/- запобіжний, попереджальний.

ПРОФІЛАКТОРІЙ /див. профілак-

тика/- нічний санаторій, де лікують різних хворих /безпритульних, хворих на венеричні хвороби тощо/, почасти з профілактичною метою.

ПРОФІЛОВАТИ /фр. profiler/ - вирисовувати профіль.

ПРОФІЛЬ /фр. profil з лат./ - 1. бічний обрис обличчя, предмета, обрис простопадного перекрою предмета, 2^х сукупність основних рис якоть кваліфікації, економіки абощо.

ПРОФІЛЬОВАНИЙ /див. профіль/-той, що має форму профілю /наприклад., архітектурного/, належний до профілю.

ПРОФІЛЬОГРАФ /фр. profil, гр. grapho - пишу/-1. прилад вимірювати зміни поверхні вулиць, 2. автоматичний прилад вимірюти поперечні профілі річищ.

ПРОФІНТЕРН /інтернаціонал професійних спілок/- міжнародня організація професійних спілок комуністичних країн.

ПРОФІТ /фр. profit/-зиск, чистий прибуток, користь.

ПРОФІТКА /нім. Profit/- круежчик з отвором, що його надівають на свічку, щоб не стікає віск.

ПРОФОРМА /лат. forma - форма, про людське око/- видимість, виконання завдання для видимості, про людське око.

ПРОФОС /нім. Profoss з лат./ - 1. полковий кат у давній російській армії, 2. унтерофіцер, що відав військовою в'язницею / в

західно-европейських арміях/.
ПРОХІРОС /гр.procheiros /"підручник законів", складений 870-876 р. у Візантії.

ПРОХРОНІЗМ /гр.prōtōs - перший, chronos - час/- помилкове визначення часу /"забігання назад"/.

ПРОЦЕДУРА /нім.Prozedur з лат procedere - просуватись/-І. перебіг виконання складної справи, напр., судової, лікування, тощо, 2. зволікання справи, тяганина.

ПРОЦЕНТ /лат. pro centum - на сотню/- відсоток, сота частка певної кількості.

ПРОЦЕНТОВИЙ /див. процент/-відсотковий, обчислений на відсотки, такий, що дає відсотки; п-ві п а п е р и - грошеві зобов'язання, що дають відсотки на основний капітал.

ПРОЦЕС /лат.processus - перебіг/-І. послідовний перебіг якісної або кількісної зміни речовини, руху або що /Ф і л./, 2 перебіг судової справи.

ПРОЦЕСІЯ /лат. processio/-урочистий похід духовництва й вірян з корогвами й іконами.

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ /лат./- пов'язаний з процесом; п-не п р а в о - приписи про те, як вести судові справи.

ПРУДЕРІЯ /фр.pruderie - мудрість, обережність/- удавана соромливість обачна поведінка, обережність.

ПРУДОНІЗМ /фр. vl.Proudhon /-

наука французького соціолога Ж Прудона /1809-1865/, що обстоював ідею анархічного суспільства дрібних продуцентів./Його гасло: "Власність є крадіжка"/

ПРЮДОМ /фр.prud'homme /-І. один із членів комісії представників від підприємців і робітників, що узгоджує спірні питання, 2. тип тупого самозадоволеного філістера, що автори - тетто висловлюють нісенітниці /у творах фр. письменника Монье/.

ПРЮНЕЛЯ /фр.la prunelle /-І. сушені /без кісток/ сливи, 2. осібливко тонка шовкова, вовняна чи бавовняна тканина, уживана на меблі, взуття тощо.

ПСАЛІГРАФІЯ /гр. psalīs γράφω - "писання ножицями"/- вирізування малюнків, силуеток з гарного паперу.

ПСАЛОМ /гр.psalmos - пісня/-релігійна пісня з старого Заповіту /див. псалтир/.

ПСАМІТ /лат.psammos - пісок/-крихкий різникольоровий камінь /суміш кварцу з глиною/.

ПСАЛТИР /гр.psalterion /- книга псалмів /Давидових/, один з розділів "Біблії".

ПСАЛЬМА /див. псалом/- народня пісня релігійно-церковного змісту, напр.: Пора, час приходить, Треба помирати, Хоч яке багатство, Треба покидати; Час-година упливає, Страшний суд нам ізближає; - Покаймося всі!

ПСЕВДО... /гр. *pseūdos* - брехня - у складених словах означає "несправжній", "фальшивий", наприклад, псевдокласицізм.

ПСЕВДОЕПІГРАФОН /див. псевдо... + епіграфія/- приписуваний несправжньому авторові твір.

ПСЕВДОКЛЯСИК /див. псевдокласицизм/- автор псевдокласичних творів.

ПСЕВДОКЛЯСИЦІЗМ /див. псевдо... + класицизм/- I. наслідування у формі й змісті старо-класичних зразків письменства /напрям виник у Франції в 16 стол. - Буальо, Расін/.

ПСЕВДОКРИСТАЛ /див. псевдо... + кристал/- речовина, що має форму кристала, але структурою не кристалічна.

ПСЕВДОМОРФІЗМ, ПСЕВДОМОРФОЗА /гр. *pseūdos* - брехня, *morphe* - форма/- перехід одного мінерала в інший у наслідок гідрохемічних процесів при збереженні кристалографічної форми першого з них

ПСЕВДОНІМ /гр. *pseūdōnūmos* / - вигадане прізвище автора, актора, напр., Леся Українка, замість Олександра Косачева.

ПСЕВДОПАРАЗІЙ /див. псевдо... + паразит/- рослина або тварина, що живе на іншому організмі, але не живиться з нього.

ПСЕВДОПОДІЇ /гр. *pseūdos* - брехня, *pus* - нога/- "псевдоніжки", тимчасові видовження протоплазми в одноклітинних організмах, що з їх допомогою організм може

рухатись та захоплювати поживу /біол./.

ПСЕВДОПТЕР /гр. *pseūdos* - брехня, *pteron* - крило/- тип грецького храму з пілястрами, замість колон.

ПСЕВДОСКОП /гр. *pseūdos* - неправда, *skopos* - дивлюсь/- оптичний прилад, в якому предмети видаються інакшими, ніж вони є насправді.

ПСЕЛАФЕТИКА /гр. *psēlaphan* / - здатність розпізнавати предмети через дотик /особливо в сліпих/.

ПСЕФІЗМА /гр. *psēphīzma* / - постанова, ухвала більшістю голосів.

ПСЕФІТ /гр. *psēphos* / - кварц, що його зернятка зв'язані глиною.

ПСИЛІТИ /гр. *psilos* - голий/- вояки легкої піхоти в стародавній Греції, що не носили на тілі ніякої захисної муніції/ - шломів, щитів, панцера тощо/.

ПСИЛОМЕЛАН /гр. *psilos* - голий, *melas* - чорний/- мангана руда.

ПСИЛОФІТИ /гр. *psilos* - голий, *phyton* - рослина/- предковічні викопні рослини, що не мали коріння, а також диференційованого від стебла листу /без листі/.

ПСИТАЦІЗМ /гр. *psittakos* / - неправильне вживання слів, зокрема чужомовних.

ПСИХАГОГ /гр./ - титул бога Гер

меса, що відводив на той світ душі померлих, 2. заклинач душів.

ПСИХАГОГІКА /гр. psychē - душа, *agein* - вести/- лікові засоби приводити до пам'яті не притомних.

ПСИХАГОГІЯ /гр. psychē - душа/- I. діяльність психагога, 2. духове, психічне життя.

ПСИХАСТЕНІК /див. психастенія/- хворий на психастенію.

ПСИХАСТЕНІЯ /гр. psychē - душа, *astheneia* - безсилия/- психічне захорування, що виявляється в непевності в собі, помисли вості, нерішучості, пригніченному настрої.

ПСИХІКА /гр. psychikos - душевний/- духові явища живої істоти; свідомість, пов'язана з мовою й цілеспрямованою поведінкою.

ПСИХІЧНИЙ /див. психіка/- належний до психіки, пов'язаний із психікою, душевний; п-на х в орістъ - божевілля, безумство.

ПСИХІЯТР /гр. psychē - душа, *iatros* - лікар/- лікар психічних хвороб.

ПСИХІЯТРИЧНИЙ /див. психіатрія/- належний до психіатрії.

ПСИХІЯТРІЯ /гр. psychē - душа, *iatreia* - лікування/- наука про психічні хвороби та їх лікування /частинка медицини/.

ПСИХО... /гр. psychē - душа/- у складених словах указує на залежність даного поняття від

психіки, напр., психоневроза.

ПСИХОАНАЛІЗА /див. психо...+ аналіза/- напрям у психології та психотерапії /започаткована ний від австрійського психіятра Фройда/, що виявляє підсвіті домі психічні явища, з яких виростає духовна структура людини, тобто вважає ці явища за фактор, що формує й живить психіку людини.

ПСИХОГЕНЕЗА /див. психо...+ генеза/- початок і розвиток психічного життя людини /почуттів, думання, волі, мови/.

ПСИХОГЕНІЯ /гр. psychē - душа, *genos* - рід/- пояснення хворобливих явищ психічними причинами.

ПСИХОГЕННИЙ /гр. psychē - душа, *genos* - рід/- спричинений психічними факторами, наприклад, психогенною хворобою.

ПСИХОДРАМА /див. психо...+ драма/- п'єса, що ІІ відіграє один актор без будь-яких сценічних аксесуарів.

ПСИХОЗА /гр. psychē - душа/божевілля, психічний розлад.

ПСИХОЛОГ /див. психологія/- I. фахівець у психології, 2^х. зна-вець людської психіки /характеру, переживань, поведінки/.

ПСИХОЛОГІЗМ /див. психологія/- напрям у філософії, що в основу пізнання об'єктивного світу бере психологію, розглядаючи його /світ/ як сукупність відчувань /Юм, Мілл, Брентано/.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ /див. психологія/- належний до психології, заснований на психології.

ПСИХОЛОГІЯ /гр. psychē - душа, logos - наука, слово/- I. наука про душу, про психіку, про духове життя людини; експериментальна п с и х о л о г і я - наука, що досліджує закони психічних явищ та процесів з допомогою експериментів; 2^х духовна структура людини /характер, темперамент тощо/.

ПСИХОЛЯМАРКІЗМ /див. психо...+лямаркізм/- напрям у біології, що вважає за основу еволюції організмів нематеріальні фактори: психічну енергію, силу росту тощо /за Лямарком/.

ПСИХОМЕТР /гр. psychē - душа, metrēō - мірюю/- апарат визначати силу й тривалість психічних процесів.

ПСИХОМЕТРІЯ /див. психометр/- відділ психології, що вимірює тривалість психологічних процесів.

ПСИХОМОНІЗМ /див. психо...+монізм/- визнання дійсності заданість нашої свідомості.

ПСИХОМОТОРНИЙ /див. психо...+моторний/- п с и х о м о т о р н і центри - центри в корі мозку, що їх подразнення урухомлює відповідні мускули.

ПСИХОНЕВРОЗА /див. психо...+невроза/- розлад нервової системи /неврастенія, гістерія, епілепсія/.

ПСИХОНЕВРОЛОГ /див. психо...+

неврологія/- лікар нервово-психічних хвороб.

ПСИХОПАТ /див. психопатія/- I. особа, що має деякі прикмети психічного розладу, 2^х незрівноважена людина.

ПСИХОПАТИЧНИЙ /див. психопатія/- психічно-хворий, незрівноважений.

ПСИХОПАТИЯ /гр. psychē - душа pathos - страждання/- психічна ненормальності, психічний розлад, нерозсудливість, причинність, безумство.

ПСИХОПАТОЛОГІЯ /див. психо...+патологія/- наука про психічні хвороби, психічні аномалії.

ПСИХОСЕНЗОРНИЦЕНТРИ /гр. psychē - душа, лат. sensus - відчуття/- відділи кори великих півкуль мозку, що сприймають подразнення з різних чутевих органів та свою діяльністю зумовлюють відчування.

ПСИХОСТЕНІЯ, див. психоастенія.

ПСИКОТЕРАПІЯ /див. психо...+терапія/- лікування хвороб за способами психології /гіппозою/,

ПСИКОТЕХНІКА /див. психо...+техніка/- практичне застосування здобітків психології.

ПСИХОФІЗИКА /див. психо...+фізика/- наука про залежність між психікою й тілом.

ПСИХОФІЗИЧНИЙ /див. психо...+фізика/- п с и х о ф і з и ч н и й паралелізм - напрям у психології, що розглядає психічні й фізіологічні явища як рів-

нобіжні, заперечуючи зумовленість психічних явищ фізичними /психофізичний закон Вебера-Фехнера/, збудники зростають у геометричній прогресії, а враження в аритметичній; психофізичний монізм - наука, що вважає психіку за об'єктивну властивість матерії, пояснюючи залежність психічних явищ від явищ матеріальних.

ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ /гр./ - наука про зв'язок між психічними та фізіологічними процесами.

ПСИХОФОР /гр. psychē - душа, phoros - несний/- хірургічний охолодний зонд.

ПСИХРОМЕТР /гр. psychria - холод, metrēō - міряю/- прилад вимірювання вологості повітря.

ПСІХЕЯ /гр. Psychē - подих, душа, життя/- вродлива королівна, що бороться проти волі своєї матері Венери покохав бог любові Амор /м і т./.

ПСОРІЯЗА /гр. psōriasis - короста/- хронічна нашкірна хвороба, лускатець, лущатий лишай, у вигляді рожевочервоних вузликів на шкірі з сріблястою лускою.

ПТЕРИЛІЙ /гр. pteron - перо/- місця на тілі птахів, з яких росте пір'я.

ПТЕРОДАКТИЛЬ /гр. pteron - крило, dactylos - палець/- тварина-плазун /рептилія/ юрської й крейдяної доби; мала крила, але ні літати добре, ні бігати не могла./із групи птеросаврів.

ПТЕРОСАВР /гр. pteron - крило, sauros - ящірка/- вимерлий крилатий ящур, з дуже великими зубатими щелепами, тонкою довгою шию й хвостом.

ПТИЛОЗА /гр. ptilos - голий/- хоробливе випадання волосся, а також брів, вій.

ПТИЯЛІНА /гр. ptyalon - слина/- фермент сlini, що перетворює крохмаль на глукозу.

ПТОЗА /гр. ptōsis - падіння/- хоробливе заплющання повік у наслідок паралічу відповідно -го м'язів.

ПТОЛОМЕЄВА СИСТЕМА /вл./ - теорія геоцентризму, що створив Птоломей, припускаючи, що всі космічні тіла обертаються навколо Землі /була визнана до 16 стол., коли Коперник оголосив свою систему - геліоцентричну.

ПТОМАІНИ /гр. ptōma - труп/- трупні азотні отрути, що утворюються з розкладу білків.

ПУАЛЮ /фр. poilu - "бородянка"/ - картівливе прізвисько для французьких солдатів.

ПУАНСОН /фр. poingçon / - 1. стадевий стрижень, що при штампуванні входить у відповідний отвір матриці, 2. вирізьблене в сталі опукле зображення, що ним витискають на міді матриці, щоб з них друкувати шрифт /друкарський знак на географічних мапах.

ПУАНТ, ПУАНТА /фр. pointe - ві-

стрия/-І. момент стояння на ніс-
ках у балеті, 2. кінцеве фер-
мато в музиці.

ПУАНТИЛІЗМ /нім. Pointillismus з фр./- неоімпресіонізм, спосіб малювати крапками.

ПУАНТУВАННЯ /фр. pointer/- мистецьке виконання довільних фігур на ковзанах з виразним чергуванням бистрих бліскучих фігурних рухів на тлі пластично-інертних.

ПУБЕРТАЛЬНА ЗАЛОЗА /лат. pubertas - статева зрілість/- клітини статевої залози, що виділяють гормони внутрішньої сечреції.

ПУБЛІКА /лат. publicas - громадський/- загал, слухачі, читачі, глядачі, народня маса.

ПУБЛІКАН/див. публіка/- відкупник державних податків /у стародавньому Римі/, 2^х здирщик.

ПУБЛІКАЦІЯ /лат. publicatio/- розголошення, повідомлення в пресі.

ПУБЛІКУВАТИ /див. публіка/- розголосувати, оповіщати в пресі.

ПУБЛІСТИСТ /див. публіка/- літерат, що висвітлює в пресі актуальні громадсько-політичні питання.

ПУБЛІСТИКА /лат. publicus - громадський/-І.галузь журналістики, що висвітлює в пресі актуальні питання громадського та політичного характеру, 2. діяльність публіциста.

ПУБЛІЧНИЙ /лат. publicus - гро-

мадський/- прилюдний, громадський, всенародний, загальноприступний; публічний дім - дім розпусти; публічне право, кримінальне, цивільне, церковне, міжнародне; публічні торги - дія вакцинації.

ПУДЕЛЬ /нім. Pudel/-І.порода кучерявих кімнатних собак, 2^х невдалий постріл /у мисливців/

ПУДИНГ /англ. pudding/-англійська національна страва з борщна, рижу, яєць, молока, рому, родзинок та діяких присмак.

ПУДЛІНГУВАННЯ /англ. puddle/- перемішування/- добування з ча вуну зализа з допомогою вуглецовання.

ПУДРА /фр. poudre/- косметичний порошок.

ПУДРЕТА /див. пудра/- спорошковане амоніякове добриво.

ПУЕБЛЬО /есп. pueblo/-назва діяких індіанських племен та їх селищ у Середній Америці.

ПУЕРПУЛЬТУРА /лат. puerpera/- породілля/- гігієнічне виховання немовлят.

ПУЕРПЕРАЛЬНИЙ ПЕРІОД /лат. puerpera - породілля/- період /близько 6 тижнів/після народження зміщені в наслідок вагітності жіночі органи поступово займають нормальне своє місце.

ПУЛ /англ. pool - спільний казан/- І. об'єднання підприємств з пропорційним до внесених капіталів прибутком, 2. коопераційний збіжжя у фармерів у

Канаді, ЗДА, Австралії.

ПУЛІЧ/інд./- нижча й безправ-
німа від парів каста в Індії,
що не мала права будувати собі
житла, зближатись до людей ін-
шої кasti тощо.

ПУЛМЕН /ам.вл. Pullman /-вели-
кий восьмиколісний особовий а-
бо вантажний залізничний вагон,
що його сконструював американ-
ський інженер Пулмен./1863 р./.

ПУЛЯРКА, ПУЛЯРДА /фр. poularde /-
смажена вгодована молода кур-
ка.

ПУЛЯРÈС /поль. з лат./гаманець
ПУЛЬВЕРИЗАТОР /див. пульвери-
зація/- розпорскувач, прилад
розпорскувати течіво або поро-
шок.

ПУЛЬВЕРИЗАЦІЯ /лат. pulvis-по-
рошок, пил/- розпорскування те-
чива або порошку пульверизато-
ром.

ПУЛЬВЕРСАК /нім. Pulversack /-
шкіряна торбинка на шріт або
набої /м и с л./.

ПУЛЬВОМЕТР /лат./- парова пом-
па підіймати течіво тиском па-
ри на потрібну висоту.

ПУЛЬК /есп./- популярний мехі-
канський напій із соку агави.

ПУЛЬКА /фр. poule /- партія в
картахській грі, спільна зас-
тава.

ПУЛЬМАН, див. п у л м е н.

ПУЛЬМОТОР /лат.pulmo - леге-
ння, motor - рушій/-апарат пом-
пувати кисень до легенів для

штучного дихання /при отруєн-
ні газами тощо/.

ПУЛЬМОНІЯ /лат. pulmo - леге-
ння/- легеневі сухоти.

ПУЛЬOVER /англ. pull-over"тяги-
нти через верх"/- платаний су-
цільний одяг без коміра й за-
стібок, що його надягають через
голову /светер/.

ПУЛЬПА /лат. pulpa - м'якун/ -
1. злuchnotkанина внутрішньої
порожнини зуба, 2. оброблені
сірчаним ангідридом ягоди чи
інша садовина, щоб не псувались
3. подрібнена й розчинена водок
або іншим розчинником руда, щоб
легше було видобувати метал.

ПУЛЬПІТ /див. пульпа/- запален-
ня пульпи /м е д./.

ПУЛЬС /лат. pulsus - удар, по-
штовх/- 1. живчик, ритмічні по-
штовхи крові в стінках артерій
у наслідок виштовхування крові
стисканням м'яснів серця/60-70
пуштовхів за хвилину в дорос-
лих, 80-90 в дітей/, 2^х тампи
життя, діяльності, руху.

ПУЛЬСАТОР /лат. pulsare -штов-
хати/-1. машина з нерухомим ре-
шетом для збагачування корис-
них копалин, 2. прилад, що ро-
бить ритмічні поштовхи /ф і з/

ПУЛЬСАЦІЯ /лат. pulsatio -штов-
хання/- ритмічні поштовхи кро-
ви в стінки артерій, у наслі-
док діяльності серця /ф і з і-
о л./.

ПУЛЬСОМЕТР /лат.pulsus - удар
гр.metreб - мірюю/- прилад, що
показує число ударів пульсу.

ПУЛЬСУВАТИ /лат. pulsare штовхати/- 1. битись ритмічно, подібно до пульсу, 2. виявляти діяльність, діяти /про громадське життя/.

ПУЛЬТ /нім. Pult з лат. pulpitum/- 1. скісна дощана підставка на стоячку під ноти, щоб зручно було читати під час гри, 2. центральний диспетчерський з сигналною апаратурою пункт, керувати рухом або процесами на виробництві.

ПУЛЬЧІНЄЛЯ /іт. pulcinella/- один із персонажів /блазень/ в італійській комедії масок.

ПУМА /есп. puma з індіян./-кугуар, американський лісовий хижак з родини кошечих.

ПУМЕКС /лат. rimekh/- подібний до застиглої ляви білій або сірий дірчастий шорсткий мінерал, уживаний для шліфування, на літографічні камені тощо.

ПУМІТ, див. пумекс.

ПУНА /есп. puna -незаселена/- пустельні високорівні в Болівії та Перу /центральна частина Андів, зовсім не заселена/.

ПУНГАЛЬ /санс./- свято на пошану Сонця в індусів.

ПУНДИТ, див. пандит.

ПУНИ, ПУНІЙЦІ /лат./- назва стародавніх карthagенців.

ПУНКТ /лат. punctum - точка, крапка/- 1. певне місце в прости, напр., оборонний пункт, 2. приміщення спеціального призначення, напр., медичний пункт, 3

частина тексту в книзі, підрозділ в угоді, в законі тощо, 4. найменша міра для означення величини шрифтів - 0,376 міліметра або 1/48 друкарського квадрата.

ПУНКТИР /нім. punktieren - точкувати з лат./- лінія з крапок, що йдуть одна за одною.

ПУНКТУАЛЬНИЙ /фр. punctuel з лат. punctum - крапка/- точний акуратний /у часі, у виконанні завдань/.

ПУНКТУАЦІЯ /лат. punctum точка, крапка/- 1. правила про розділові знаки, 2. розділові знаки в тексті /грам./.

ПУНКТАЦІЯ /лат. punctum - точка, крапка/- нарис головних моментів майбутньої угоди.

ПУНКТУВАННЯ /див. пунктир/- 1. крапкування, точкування, позначення пунктиром, 2. зіставлення рахунків з відповідними грамами в бухгалтерській книзі.

ПУНКТУВАТИ /див. пунктир/- позначати крапками, пунктиром.

ПУНКТУРА /лат. punctum - крапка/- два шпеники в друкарській машині, що ними вирівнюють місце накладання паперу під прес.

ПУНКЦІЯ /лат. punctio - укол/- укол голкою, шприцом або що з метою впорскування або добування з тіла потрібної речовини.

ПУНСОН /фр./- див. пулансон.

ПУНШ /англ. punch/- напій із рому чи коньяку, віскі, вина,

абоць в суміші з чаєм, водою, цукром, цитриновим соком тощо.

ПУРАНЯ /санс./ - книга стародавніх індуських священих поезій.

ПУРГАТИВ, див. пургена.

ПУРГАТОРІЙ, **ПУРГАТОРІЮМ** /лат./ - чистилище перед раєм на тім світі /у "Божественій комедії" Данте/.

ПУРИЗМ /лат. *purus* - чистий/ - 1. очищування літературної мови від чужомовної зайвини та нелітературних елементів, 2. у пластичному мистецтві - очищення від зайвих прикрас, 3. чистота моральна.

ПУРИСТ /див. пуризм/- 1. дбайливий щодо чистоти літературної мови письменник, 2. дбайлива щодо моральної чистоти людина.

ПУРИТАНЕЦЬ /див. пуритани/- 1. член секти пуританів, 2^х людина суверою чистою моральності.

ПУРИТАНИ /англ. *puritan* з лат *purus* - чистий/- 1. одна із сект протестантизму в Англії в 16 стол., що заперечувало церковну гієрархію, літургію, хрещення та інші католицькі обряди, 2. люди чистою моральністю.

ПУРИТАНСЬКИЙ /див. пуритани/- належний до пуританів, властивий пуританам, 2. суверо-моральний.

ПУРКА /лат. *purus* - чистий/ - прилад визначати якість /очище-ність/ збіжжя.

ПУРОС /есп./ - монархічна пар-

тія в Єспанії.

ПУРПУР /лат. *purpura* /-I. фіялково-червона барва з пурпурового слимака, 2. кармазин, тканина, забарвлена в фіялко-во-червоний колір /на одяг царів та кардиналів/.

ПУРПУРА /див. пурпур/- урочиста червона одягина вищих церковних служителів, також царів

ПУРПУРНА /див. пурпур/- добуваний із кореня марени та оброблений двооксидовим мanganom червоний барвник.

ПУРПУРОВИЙ /див. пурпур/- фіялково-червоний, багряний.

ПУРУША /санс./ - уособлення людської душі у вигляді маленької людини, що перебуває в людському серці; також синонім Брагми ототожнюваного з душою світу й самим світом /індуська релігійна філософія/.

ПУСТА, див. пушта.

ПУСТУЛА /лат. *pustula* - пухир/ - виловнений гноем пухир, гнояк /м е д./.

ПУСТУЛЬОЗНИЙ /лат. *pustulosus*/ - гнійно-прищуватий.

ПУТЧ /нім. *Putsch* /- змовницька спроба державного перевороту.

ПУТЧИЗМ /див. путч/- тактика державного перевороту з допомогою повстання змовників.

ПУФ /фр. *pouf* /- I. вигадка, не правдиве, фальшиве повідомлення, 2. омана, ошуканство, залякування силою, якою насправді

нема, З. табуретка з м'яким сідалом.	ких та німецьких королів.
ПУЦОЛЯНА /іт. pozzolana від на- зви порту Pozzuoli /- вулканіч- на маса /попіл/, уживана в су- міші з вапном як цемент у бу- дівництві.	ПФАЛЬЦГРАФ /нім.Pfalzgraf / - королівський суддя у франків раннього середньовіччя, пізні- ше - князь.
ПУШБОЛ /англ.push-ball /-спор- това гра вакким великим м'ячем /1,8 м в поперечнику/, що його штовхають ногами.	ПФАЛЬЦГРАФСТВО /див. пфальц - граф/- титул або володіння пфальцграфа.
ПУШТА /мад.puszta /- рівнинні степи в Угорщині.	ПФЕНІГ /нім.Pfennig /- дрібна німецька монета /1/100 марки/, сотик.
ПУШТУ /афр./- афганська мова , що має ознаки іранської й ін- дуської /існує література/.	ПШАВИ - грузинське плем'я.
ПФАЛЬЦ /нім.Pfalz з лат.pala- tium - палац/- середньовічний королівський палац у Франкськ -	ПШУТ /фр./- дурень, бевзъ.
Р	ПЮПІТР /фр.pupitre /- стояк з похилою дощиною класти ноти.
Р	ПЮРЕ /фр. purée /- варена по- товченя картопля /страва/.
Р /фр.R від Reaumur /-на тер- мометрах означає Реомюр, тоб- то, що скля термометра поді- лена на 80 ступнів.	ЧИТЕЛЬ /,- законовчитель, голо- ва релігійної громади в гебре- їв, священослужитель.
РА /ег./- бог Сонця в старо- давніх єгиптян, зображуваний у вигляді людини з головою шуле- ки.	РАЕДОМ /гр. rhabdom /- суддя в мистецьких змаганнях у старо- давній Греції.
РАБАБ /ар./- подібний до скрип- ки музичний інструмент в ара- бів.	РАБДОМАНТЕІЯ /гр. rhabdomanteia з rhabdos, manteia - ворожін- ня/- ворожіння на гілочках, па- личках тощо.
РАБАТ /нім. Rabatt із фр. ga- battre - зробити поступку, у- важити/- знижка на сплачуваній за товар сумі при гуртовій ку- півлі.	РАВВІ, див. рабин.
РАБИН /гебр rabbi - мій наставник	РАВЕЛІН /фр. ravelin з іт. Re- velino /- допоміжна півкова фортифікаційна споруда за рів- чиком головного валу в старо- вінних фортецях для оборони.

РАВЕНТУХ /нім. Raventuch з гол. ravendock/- груба лляна тканина /парусина/ на вітрила.

РАВНД, див. рунда

РАВТ /англ. rout/- урочисте прийняття /вечір/ в аристократичних або вищих політичних колах.

РАВХТОПАЗ /нім. Rauch - дим, гр. topazion, topazos/- димчастий топаз, мінерал з породи кварцу /Сибір, Урал/.

РАГУ /фр. ragout/- страва із шматків м'яса й сосу.

РАДАМАНТ /вл./- син Зевса й Европи, що за справедливість і мудрість був наставленний на суддю в підземному царстві, 2^хсу-
зорий, але справедливий суддя.

РАДАР /англ. radar із radiodetecting & ranging радіовиявлення/ визначення відстані/- споруда, що з допомогою радіохвиль визначає розташування невидимих об'єктів, напр.: кораблів, підводних човнів тощо /складається з випромінювача коротких хвиль, спеціальною антеною, приймача, що скоплює відбиті від об'єкта сигнали, індикаторною злагоди та допоміжного устатковання.

РАДЖА /санс./- титул дрібних феодальних князів та вищих тубільних володарів в Індії.

РАДИКАЛ /лат. radicalis - кореневий/- 1. член партії радикалів, 2. прихильник рішучих заходів, 3. знак добавування математичного кореня, $\sqrt{}$; 4. стійка група атомів у молекулі, що без зміни переходить з

однією хемічною сполукою в іншу.

РАДИКАЛІЗМ /див. радикал/- політичний напрям, що обстоює до-корінні зміни, рішучі заходи.

РАДИКАЛЬНИЙ /лат. radicalis - кореневий/- 1. крайній, докорінний, ґрунтовний, рішучий, 2 належний до радикалів, радикализму.

РАДИСТ /лат./- зв'язковий при радіовисильні або радіоприймальні.

РАДІЙ /лат. radius - промінь/- хемічний елемент /ка/, радиоактивний метал /відкрили 1898 році в урановій руді французькі вчені, чоловік і жінка Юрі, атом. вага 226,05.

РАДІО... /лат. radio - випромінення/- у складених словах указує на зв'язок даного поняття з радієм, напр., радіотерапія.

РАДІО /лат. radio - випромінення/- 1. скорочена назва бездротової радіотелефонії, радіотелеграфа, радіотелеграми, 2. спосіб пересилати з допомогою електромагнетних хвиль /радіохвиль/ звуки, що його винайшов італійський фізик Марконі /1896 р./.

РАДІОАКТИВНИЙ - той, що має властивість випромінюватись, тобто виділяти потік атомових ядер гелію /альфа-промені/, потік електронів /бета-промені/ або електромагнетні хвилі /гамма-промені/.

РАДІОАКТИВНІСТЬ /лат./- властивість

вість деяких хемічних радіоактивних елементів самовільно, без ніяких зовнішніх впливів, виділяти енергію у вигляді о-собливих /невидних для ока/ променів у супроводі розпаду атомів радіоактивних речовин і творення з них атомів інших елементів.

РАДІОГОНІОМЕТР /див. радіогоніометрія/- споруда для пересилання сигналів у певному напрямі або для пеленгування, тобто визначення напрямку /кута/, в якому міститься інша радіовисильня /використовується на кораблях та літаках, щоб визначати їх географічне положення/.

РАДІОГОНІОМЕТРІЯ /лат. radius - промінь, гр. gonia - кут, metrē - мірює/- визначення направління на прямків та вимірювання кутів з допомогою електромагнетних хвиль.

РАДІОГРАМА /див. радіо...+грама/-1. передане через радіо повідомлення, 2. див. рентгенограма.

РАДІОГРАФІЯ, див. рентгенографія.

РАДІОЕЛЕМЕНТ, див. радіоактивні елементи.

РАДІОЕНЕРГІЯ /див. радіо...+ енергія/- енергія електромагнетних хвиль.

РАДІОЗОНД /див. радіо...+зонд/- метеорологічний прилад досліджувати стан горішніх шарів атмосфери /підіймається на аеростаті й передає відповідні сигнали через радіо./.

РАДІОКАРБОСКОПІЯ /див. радіокарбо...+ гр. скореб - дивлюсь, - спосіб виявляти наявність у паливі мінеральних домішок, з допомогою рентгеноскопії.

РАДІОКОМПАРÀТОР /лат. radio - випромінюю, comparator - порівнювач/- прилад вимірюти інтенсивність енергії електромагнетних хвиль /рад.-тех./.

РАДІОКОМПАС /див. радіо...+компас/- апарат визначати напрям електромагнетних хвиель /радіопеленг/.

РАДІОЛА - апарат, що складається з радіоприймача, рефродуктора й електричного патефона.

РАДІОЛІТ /лат. radio - випроміню, гр. lithos - камінь/- ви викопних променістих м'якунів із скійкою.

РАДІОЛОГ /лат.-гр./-1. фахівець у рациології, 2. лікар, що лікує радіоактивними засобами.

РАДІОЛОГІЯ /лат. radio - випромінюю, гр. logos - слово, наука/- наука про радіопроменівання.

РАДІОЛЯРІЇ /лат. radiolus промінчик/- морські одноклітинні істоти /зоол./.

РАДІОЛЬОКАТОР /див. радіольокація/- апаратура визначати з допомогою радіохвиль місце перебування літаків, кораблів, тощо /складається з потужного надавача коротких хвиель, приймача, що зловлює відшукувані сигнали, індикаторної споруди й допоміжного устатковання.

РАДІОЛЬОКАЦІЯ / лат. *radic* - випромінюю, *locus* - місце/- метода визначати з допомогою радіохвиль невидні в просторі об'єкти /віддалі і напрям/: кораблі, підводні човни, місця масового скупчення риби в морі.

РАДІОЛЬОДА /лат. *radio* - випромінюю, гол. *lood* - оливо/-прилад визначати з допомогою електромагнетних хвиль, на якій висоті над невидною місцевістю перелітає літак.

РАДІОМАЯК - радіостанція, що по дає радіосигнали кораблям та літакам, допомагаючи їм визнати своє місце в просторі.

РАДІОМЕТР /лат. *radius* - промінь, гр. *metreō* - міряю/- 1. прилад, що показує силу променів світла, тепла, 2. прилад, що показує перетворення променістого енергії в теплову або кінетичну.

РАДІОМЕТРІЯ /див. радіометр/- 1. способи вимірювати променісту енергію /частина фізики/2. метода вимірювання корисних компонент з допомогою радіохвиль.

РАДІОНАВІГАТОР /лат. *radio* + *navigatōr* - мореплавець/- радіонавігаційний прилад, що визначає точно місце перебування корабля в морі.

РАДІОПЕЛЕНГ /див. радіо...+пеленг/- визначення з допомогою радіо курсу корабля або літа ка.

РАДІОПЕЛЕНГАТОР /див. радіопеленг/- див. радіогоніометр.

РАДІОПРОЖЕКТОР /див. радіо...

+ прожектор/- радіостанція з світловим прожектором, де випромінювані електромагнетні хвилі відбиваються від поверхні рефлектора подібно до відбиття світлових променів від увігнутого дзеркала.

РАДІОРЕФЛЕКТОР, див. радіопроJECTОР.

РАДІОСКОП /лат. *radio* - випромінюю, гр. *skorēb* - дивлюсь/- апарат для просвітлювання тіл з допомогою рентгенівських променів та огляду їх на особливому екрані.

РАДІОСКОПІЯ /див. радіоскоп/- див. рентгеноскопія.

РАДІОСТАНЦІЯ /лат./- установа, що витворює /передатна/або приймає /приймальна/ електромагнетні хвилі.

РАДІОТЕЛЕВІЗІЯ /лат. *radio* випромінюю, гр. *tēlē* - далеко, лат. *visio* - бачення/- див. телевізія.

РАДІОТЕЛЕГРАМА /див. радіо...+телеграма/- див. радіограма.

РАДІОТЕЛЕГРАФ /див. радіотелеграфія/- бездротовий телеграф, що передає шифроване письмо з допомогою електромагнетних хвиль.

РАДІОТЕЛЕГРАФІЯ /лат. *radio* випромінюю, гр. *tēlē* - далеко, *grapheō* - пишу/- пересилання шифрованого письма з допомогою електромагнетних хвиль.

РАДІОТЕЛЕМЕХАНІКА /лат. *radio*-випромінюю, гр. *tēlē* - далеко, *mēchanē* - знаряддя/- керуван-

ня механізмами на віддалі з допомогою електромагнетних хвиль.

РАДІОТЕЛЕСКОПІЯ /лат. radio - випромінью, гр. tēle -далеко, скореб - дивлюсь/- апаратура, що дає можливість бачити предмети на далекій віддалі.

РАДІОТЕЛЕФОН /див. радіотелефонія/- бездротова система передавати звуки на далеку віддалю, також приймати їх з допомогою апарату, що перетворює електричний струм, збуджений електромагнетними хвиллями, на звуки, що їх виголошує надавча станція.

РАДІОТЕЛЕФОНІЯ /лат.radio - випромінью, гр. tēle -далеко, phōnē - звук/- пересилання звуків на віддалю та приймання їх з допомогою відповідної апаратури, що перетворює електромагнетні хвилі на відповідні звуки.

РАДІОТЕРАПІЯ /див. радіо...+терапія/- лікування з допомогою радіоактивних речовин /рентгеном/.

РАДІОТЕХНІКА /див. радіо...+техніка/- 1. техніка використання електромагнетних хвиль для пересилання та приймання звуків на великі віддалі, 2. техніка виробництва радіоапаратури.

РАДІОТОРІЙ /див. радіо...+ торій/- радіоактивний елемент, що добувається радіоактивним розкладом торію.

РАДІОФІКАЦІЯ /лат. radio - випромінью, facere - робити/- обладнання мережі радіовисилання радіоприймання в країні.

РАДІОФОНІЯ /див. радіотелефонія

РАДІОС /лат. radius - промінь, - промінь, вектор, віддаль від центра кола чи кулі до будь-якої точки на колі чи на поверхні кулі.

РАДІОС-ВЕКТОР /див. радіос+вектор/- 1. відтинок простої лінії, що сполучає фокус еліпса /гіперболі, параболі/ з даною точкою на цій кривій /м а т./, 2. віддаль між даною точкою в системі координат та бігуном.

РАДІЯЛЬНИЙ /див. радіос/- променевий, променистий, спрямованій у напрямі радіоса; р-на міра кута - відношення довжини лука центрального кута до довжини радіоса.

РАДІЯТОР /лат.radiare - променювати/- 1. випромінювач енергії, 2. система тонких рурок у моторі, якими циркулює вода для охолодження моторового циліндра, 3. центр випромінювання, 4. система металевих або керамічних рурок, що ними циркулює гаряча вода або пара для огрівання помешкання.

РАДІЯЦІЯ /див. радіятор/- випромінювання; випромінювання електромагнетної енергії /Ф і з./

РАХ /фр. rage/- лють, шал, шаленство.

РАЙНВАЙН /нім. Rheinweine/- гатунок вина /здебільшого білого/.

РАЙГРАС /англ. rye grass-житня трава/- один із видів коркових трав з родини колосків - ців.

РАЙНЕКЕ-ЛІС /нім./- дійова осо-

ба /ліс/ у німецькому тваринному епосі середньовіччя, що став основою для твору Гете "Keine ke Fuchs" /л і т./.

РАЙОН /фр. rayon / - I. одиниця адміністративного поділу в Україні /УСРР/, 2. місцевість, обшир певного призначення.

РАЙСМУС /нім. Reissmass / - столярський струмент проводити на виробах риси, рівнобіжні з кантом виробу. РАЙСФЕДЕР

РАЙСФЕДЕР /нім. Reissfeder / - рисник, креслярське перо, 2. металевий затискач для олівця.

РАЙТАРИ /нім. Keiter - вершник/ див. рейтари.

РАЙТУЗИ, див. рейтузи.

РАЙХСБАНК /нім. Reichsbank / - державний банк у Німеччині.

РАЙХСВЕР /нім. Reichswehr / - назва німецької армії після мирової Версальської угоди до 1935 року.

РАЙХСКАНЦЛЕР /нім. Reichskanzler / - державний канцлер, голова уряду в Німеччині до 1945 р.

РАЙХСТАГ /нім. Reichstag / - парламент у Німеччині.

РАЙЯ /ар./ - турецький підда - нець немусулманського вірові - знання.

РАКАГУ /ар./ - арабська страва з картопляного крохмалю, какао, жолудів тощо /для хворих/.

РАКЕТА /нім. Rakete / - набій, що рухається тиском вибухових газів /для феєрверків та військо-

вої сигналізації /див. також ракетний/.

РАКЕТКА /фр. raquette з ар. рапат - долона/- спеціальна, у формі лопатки сітка з держаком відбивати м'яч у грі в тенісі.

РАКЕТНИЙ /див. ракета/- належний до ракети; р-ий рушій - рушій, що йому надають руху, вибухаючи з нього, гази; р-ий гарматень - гарматень, що йому надають руху, вибухаючи з нього, гази. /інакше: реактивний мотор, рушій, гарматень/.

РАКСИ /гол./ - металеві кільця на корабельних мотузах, що з їх допомогою передні вітрила уderжуються при штангах.

РАКУРС /фр. raccourcir - укорочувати/- зображення об'єкта в перспективі, з помітним скороченням його частин, віддалених від переднього плану /м а л./.

РАМА /санс./ - сьоме втілення бога Вішну /в індуській релігії/.

РАМАДАН, РАМАЗАН /ар.-турк./ I. дев'ятий місяць мусульманського календаря /березень/, 2. великий піст у мусулманів у цьому місяці.

РАМАЯНА /санс./ - старо-індуська поема про життя національного героя Рами /4 стол. по Хр./

РАМБУРС /фр. rambourser / - I. виплачування боргу, витрат, 2. покриття боргу через третю особу, З. сплата векселя.

РАМБУЛЬЄ /фр. vl./ - порода тон-

корунних овець /один із видів м е р и н о с і в, шпанки/.

РАМІ /мал./- рослина з родини кропивних /китайські коноплі/, що з чи волокон виробляють грубі тканини, кодоли, також тонкі нитки, мережива тощо /Казахстан, Китай, Японія, Індія/.

РАМНІ, РАМНІЙЩІ - одно з латинських племен, що разом із сабінами та етрусками заснувало Римську державу.

РАМОЛІ /фр. ramollî /- старе чо-розвслаблена, недоумкувана людина.

РАМПА /фр. rampe /- 1. ряд лямок на самому краї сцени на підлозі, що освітлюють сцену спереду знизу, 2. поруччя понад сходами, 3. замізобетоновий узвіз, що ним підземні поїзди сходять з поверхні під землю.

РАНГ, РАНГА /нім. Rang /- урядовий титул, категорія, ступінь.

РАНГОВИЙ /див. ранга/- належний до ранги.

РАНГОВТ /гол. randhout - кругле дерево/- сукупність дерев'яних або стальних щоголі на кораблі.

РАНДЕВУ /фр. rendez-vous - приходьте/- домовлене побачення, зустріч.

РАНЕТА, див. ренета.

РАНЕЦЬ /нім. Ranzen /- військовий або учнівський наплечник.

РАНЖИР /нім. Rangierung з фр. ranger/- лава вояків, вишукованіх за зростом.

РАНЖУВАТИ /фр. ranger /- ставити вояків в ряди за зростом.

РАНТ /нім. Rand /- облямівка /на сукнях, на підошвах у взутті у вигляді зубців навколо п'єредка/.

РАНТУХ /нім. Kandtuch /- I. гатунок тонкої тканини, 2. біла тонка жіноча хустка.

РАНТЬЕ /фр. rentier /- особа, що живе з ренти /з відсотків на акції, облігації, вкладені в банк гроші/.

РАНЧЕРО /есп. ranchero /- власник ранча.

РАНЧО /есп. rancho /- I. скотарський хутір у Півд. Америці, 2 дім і садиба цього хутора.

РАПІРА /нім. Kapieriz фр. ga-rièr /- I. тонка й гнучка з кулькою на вістрі шпага /учиться фехтувати/, 2. дволезовий довгий меч.

РАПОРТ /фр. rapport /- справо-здання, I. усне або письмове військове повідомлення або звіт командувачеві, 2. повто-рювана на тканині або шпале-рах частина малюнка /т е к с-тиль/.

РАПОРТУВАТИ /див. рапорт/- коротко усно або письмово доповідати командувачеві про стан справ.

РАПС /нім. Raps /- олійна рослина з родини хрестоцвітих; з насіння добувають рапсову олію, уживають в миловарстві тощо.

РАПСОД /гр. rhapsôdos із rhaps-

змиваю, єдє - пісня/-І. мандрівний співець у стародавній Греції, що співав у супроводі гри на лірі, 2. співець народних епічних пісень.

РАПСОДНИЙ /див. рапсодія/- складений з окремих пісень.

РАПСОДІЯ /гр.rhapsōdia/- І. поема, співана в супроводі гри на лірі, 2. музичний твір, побудований на народних мелодіях або імітований під народні пісні.

РАРЕФАКЦІЯ /лат. rarefacere/- І. розширення шпар у шкірі тіла, 2. розрідження повітря в наслідок нагрівання.

РАРИТЕТ /нім. Rarität з лат. *raritas* /- вийнятково рідкісний примірник /книжки/, зразок, рідкість.

РАСА /фр.race/- І. підподіл у рослинному й тваринному світі, що його запропонував у науці Бюффон /1740 р./, 2. біологічна група людей, об'єднана спадковою спільністю будови та сукупністю фізичних і духових особливостей; за кольором шкіри людство поділяється на білу, чорну, жовту й червону раси; за фізичною будовою й духовими особливостями людство поділяється на европоїдів, негроїдів, монголоїдів; серед європоїдів головні раси такі: нордійська: високі, вузьконосі, біляві; динарська - високі, широколиці; середземноморська - низькі, чорноволосі, довгоголові.

РАСИЗМ /фр./- теорія про існу-

вання вищих /панівних/ та нижчих /підлеглих/ людських рас /людененависницька теорія, що панувала в Німеччині за гітлеризму/.

РАСОВИЙ /див. раса/- прикметний для певної раси; племінний /худоба, коні/.

РАСТАКВЕР /фр. rastaquouère/- І. марнотратник, 2. особа, що живе розкішно, невідомо з яких джерел.

РАСТРА /лат.rastrum - граблі/- І. прилад лініювати папір для нот /проводить одночасно 5 ліній/, 2. полінійований грубими чорними лініями папір, що його підкладають під чистий папір, щоб рівно писати.

РАТА /лат./-І. пай, внесок, частка сплачуваного боргу, 2. термін сплачування рат.

РАТАНІЯ /есп.ratania,rataña/- корінь однієї з рослин, що з нього виробляють зубний порошок /в Америці/.

РАТАПЛЯН - вояцька пісня в опері "Гугеноти" /звукове наслідування барабана/.

РАТАФІЯ /іт. з мал./- солодка овоцева горілка з різними проправами.

РАТИНА /фр.ratine/- товста вовняна тканина з лахматою покручененою вовною, подібною до вовни на ягняті.

РАТИНУВАТИ /фр. ratiner/- зашивати ворсу на вовняних тканинах, опрацьовуючи їх на осо-

блівих дошках, покритих плюшем
РАТИФІКАЦІЯ /лат. ratificatio-
 від ratus - вирішений, facere -
 робити/- затвердження міждер-
 жавної угоди органами держав-
 ної влади.

РАТИФІКУВАТИ - затверджувати.

РАТУШ, РАТУША /нім. kathaus /-
 І. міська управа в німецьких
 містах за середньовіччя, 2. бу-
 динок, де міститься міське са-
 моврядування.

РАФІНАДА /фр. la raffinade / -
 технічно чистий кусковий цукор

РАФІНАРНЯ /фр. raffiner - очи-
 щати/- фабрика хемічного очи-
 щення цукру, нафти, спирту, ме-
 талів абощо.

РАФІНАЦІЯ /фр. raffiner - очи-
 щати/- очищування цукру, нафти,
 спирту абощо від домішок.

РАФІНЕР /фр. raffiner - очища-
 ти/- прилад, що роздрібнює па-
 перву масу.

РАФІНЕРІЯ, див. рафінарня.

РАФІНОВАНІЙ /див. рафінувати/-
 І. очищений, 2^х вишуканий, ви-
 багливий, витончений, доскона-
 лий.

РАФІНУВАННЯ /див. рафінація/-
 перетворення піскового цукру
 на кусковий /рафінаду/.

РАФІЯ /мадаг./- прядиво з па-
 льмового листя, уживане у ви-
 робництві капелюхів тощо.

РАФОСИМФІЗА /гр. rhaphia -при-
 шивання, suture - зромлення/
 - зростання черепних швів.

РАХАТ-ЛУК'УМ /тур./-ласощі з
 цукру, горіхових ядерець, миг-
 далю, крохмалю та овочевих со-
 ків /у східних народів/.

РАХІЯЛГІЯ /гр. rhachis - спин-
 ний хребет, algos - біль/біль
 у хребті /хвор./.

РАХІОМІСЛІТ /гр. rhachis спин-
 ний хребет, myelos - кістко-
 вий мозок/- запалення спинно-
 го хребта.

РАХІОТОМ /гр. rhachis - спин-
 ний хребет, tomē - розтин/-хі-
 рургічний інструмент розтина-
 ти хребет.

РАХІТ /гр. rhachis - спинний
 хребет/- дитяча хвороба кіс-
 ток, англійська хвороба, кри-
 вуха /наслідок розладу виміни
 вапнових речовин в організмі;
 ознаки хвороби: розм'якшення
 та викривлення кісток, мля-
 вість м'яснів, розлад травлен-
 ня, дихання, кровотворення/.

РАХІТИЗМ, див. рапхіт.

РАХІТИК - хворий на рапхіт.

РАХІТИЧНИЙ -І. властивий рапхі-
 тикові, 2^х слабий, кволий, не-
 дорозвинений

РАЦІОН /нім. ratione з лат. ra-
 tio - рахунок, кошторис/- до-
 бова пайка, порція харчів на
 визначений час.

РАЦІОНАЛІЗАТОР /див. раціоналі-
 зація/- особа, що здійснює ра-
 ціоналізацію /винахідник/.

РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ /лат. rationa-
 lis - розумний/- поліпшення,
 удосконалення /виробничого про-

цесу, всякої діяльності, роботи/.

РАЦІОНАЛІЗМ /лат. rationalis - розумний/- 1. напрям у філософії /відмінно від іраціоналізму та емпіризму/, що вважає за джерело пізнання світу лише розум, логічне пов'язування дій - сності, визнаючи, що всі істини формального й фактичного порядку можна вивести з основних по-няття незалежно від досвіду/Декарт, Спіноза, Лейбніц/, 2. напрям у теології, що вбачає в розумі орган і міру релігії, 3^х. визнання за розумом керівної ролі в життєвій практиці.

РАЦІОНАЛІСТ - послідовник ра- ціоналізму, що вважає за істину те, що можна довести розумом.

РАЦІОНАЛІСТИЧНИЙ /див. раціона- лізм/- властивий раціоналізмо- ві, відповідний до раціоналіз- му.

РАЦІОНАЛЬНИЙ /лат. rationalis - розумний/- 1.розумний, доціль- ний, 2.той, що не вимагає математичної дії добування кореня з числа /м а т./.

РАЦІОНАЛЬНІСТЬ /див. раціональ- ний/- доцільність, поліпшення, удосконалення /виробництва а- бощо/.

РАЦІЯ /лат. ratio - міркуван- ня, рахунок/- 1.податок на-рою, 2. правота, слушність, 3. промова /на похоронах/, 4^х. нуд- не повчання.

РАШКЕТ - металева рама з натя- гнутим аркушем паперу, в якому

зроблено прорізи відповідно до рядків шрифту, щоб убе-зпечити береги друкованого паперу від забруднення фарбою /в руч- них друкарських варстатах/.

РАШКУЛЬ /нім. keisskohle /-па-личка з деревного вугілля /олі-вець/ для малювання.

РАШПЕР /гол. rasper /- заліznі гратки, щоб підсмажувати м'ясо на вугільному багатті.

РАШПІЛЬ /нім.Kaspel /- терпуг, покарбований зубцями стальний бруск для обробітку ним дере-ва, виробів з м'якого металу , тощо.

РАШТРА /лат. rastrum- граблі/- див. растра.

РЕ¹/лат. re /-1.назва другого ступня в діятонічній гамі "до", 2. друга струна на віольонче - лі, третя - на скрипці.

РЕ² /лат. re.../-приrostок, що означає: назад, знову, проти, на прикл., репатріація.

РЕАБІЛІТАЦІЯ /фр. rehabiliter/-1. виправдання, відновлення дс брого імені, відновлення в пре-вах /ю р./.

РЕАБІЛІТУВАТИ /див. реабіліта-ція/-1. відновити добру славу, добре ім'я несправедливо зганьбленої особи, 2. відновити в правах.

РЕАГЕНТ /лат. reagens із ге... - назад, agens - діючий/-спричинник хемічної реакції, хемічна речовина, що викликає певну хе-

мічну реакцію, див. реактив.

РЕАГУВАТИ /лат. re...- - проти , agere - діяти/- I. протидіяти, відгукуватись на сприйняті подразнення, враження, 2. вступати в хемічну реакцію.

РЕАКТАНС, див. реактанція.

РЕАКТАНЦІЯ /фр. réactance / - індуктивний опір проти електричного струму / ф і з./.

РЕАКТИВ /лат./- речовина, що викликає певну хемічну реакцію з іншою речовиною і цим стверджує наявність останньої.

РЕАКТИВНИЙ /лат. re... - назад, activus - діяльний/- I. той, що має властивість реактиву, 2. самоіндуктивний; р-ий рух - рух тіла, на яке діє реакція газу, пари або що витикає з цього ж тіла в протилежному до його руху напрямі.

РЕАКТИВНІСТЬ - властивість творити реакцію.

РЕАКТОЛОГ /див. реактологія/- фахівець, знавець реактології.

РЕАКТОЛОГІЯ /див. реакція + логія/- I. наука про психофізичні зміни в організмі, що виникають у відповідь на подразнення, 2. наука про хемічні реакції.

РЕАКТОР- самоіндукційна електрична цівка.

РЕАКЦЕПТАЦІЯ /див. ре...+ акцептація/- прийняття векселя для нового зобов'язання щодо його сплати.

РЕАКЦІЙНИЙ /лат./- ворожий щодо новин у політиці, побуті то-

що; ворожий революції, ворожий до прогресу.

РЕАКЦІОНЕР /фр. réactionnaire з лат. re... - проти, action - дія/- прихильник старого ладу, старих культурних чи технічних засобів, супротивник усього нового, прогресивного.

РЕАЛ, РЕГАЛ /нім. Real, Regal /- шахва з шухлядами для друкарських шрифтів.

РЕАКЦІЯ /лат. re... - проти, на зад, actio - дія/- I. протидія ; відповідь організму на зовнішнє або внутрішнє подразнення , збудження /п с и х./, 2. хемічний процес взаємодії речовин, З заходи проти поступового руху; 4. занепад сил або настрою після піднесення.

РЕАЛІЗАЦІЯ /с.-лат. realis - речовий/- здійснення, виконання /задумів, пляну, завдань/, 2 обертання майна або цінних паперів на гроші.

РЕАЛІЗМ /с.-лат. realis - речовий/- I. середньовічний філософський напрям /протил.: номіналізм/, що визнавав реальне існування загальних понять, незалежних від речей, 2. філософський напрям, що визнає існування об'єктивної реальності , незалежної від людської свідомості, 3. напрям у мистецтві, що має на меті правдиве зображення дійсності, показуючи найхарактерніші її прояви, 4. реалізм ізм соціалістичний - основана метода советського мистецтва й літератури, що, на наказ російської комуністичної партії,

замість історично-конкретного зображення дійсності, фальшу ють їх, підтасовуючи до партійних завдань та ідейного запаморочення народу в дусі російського соціалізму, шовінізму й імперіалізму, 5^х уміння враховувати й використовувати умови дійсності.

РЕАЛІЗУВАТИ /див. реалізація/- 1. здійснювати, 2. обернати майно або цінні папери на гроши.

РЕАЛІСТ /фр./- 1. послідовник реалізму /в мистецтві, філософії або що/, 2. практична людина, 3. учень реальної школи в дореволюційній Росії.

РЕАЛІСТИЧНИЙ - властивий реалізмові.

РЕАЛЬГАР /фр. réalgar /- сірчистий арсен /отрута/, уживаний у піротехніці, у виробництві деяких фарб.

РЕАЛЬНИЙ /лат. realis -речовий/- 1. дійсний, справжній, практичний; речовий, 2. можливий щодо здійснення, здійснений; реальній заробіток - кількість речей, потрібних у вжитку, що їх може купити людина за свою заробітну платню /в умовах панування комунізму в ССР часом падав до нуля, напр., в роках 1921-22, 1933/.

РЕАЛЬНІСТЬ /див. реальний/- 1. дійсність, факт, 2. майнові засоби, 3. практичність.

РЕАМБУЛЯЦІЯ /лат. re... - знову, ambulans - ходячий/- поправка й доповнення до географіч-

них мал.,

РЕАСЕКУРАЦІЯ /лат./- забезпечення угодою винагороди за можливі втрати.

РЕБАБ, див. рабаб.

РЕБАПІСТИ /див. ре...+ баптисти/- християнська секта, що візнає хрещення лише дорослих і тому перехищує тих, хто хрещений у дитинстві.

РЕБЕКАІТИ /вл./- заколотники, що руйнували митниці та застави, щоб не платити дорожніх по-датків /в Англії/.

РЕБЕЛІЯ /лат./- бунт, заколот, повстання.

РЕБЕЛЯНТ /лат./- бунтар, заколотник, бунтівник.

РЕБІ /ар./- третій і четвертий місяці арабського календаря.

РЕБОРД /фр. rebord /- виступ на ободі колеса, щоб не зійшло з рейки /залізничного вагона/, також на крутнях, щоб не спов-зав пас або що.

РЕБУС /лат. rēbus - річ/- загадка у формі малюнків, літер тощо.

РЕВАКЦІНАЦІЯ /див. ре...+ вакцинація/- повторне щеплення вакцини /м е д./.

РЕВАЛЬОРИЗАЦІЯ /фр. revalorisation/- підвищення ціни до переднього її рівня /після спаду її/.

РЕВАНШ /фр. revanche - відплата/- 1. відплата, помста; відплати за поразку у війні, у грі в змаганнях, 2. повторне змагання в спорті з метою відібра-

ти першість у переможця.

РЕВЕЛЕРСИ /англ./ - наслідування джазу людськими голосами.

РЕВЕЛЯЦІЯ /лат. revelatio / викриття, розголос.

РЕВЕРАНС /фр. révérence / -ша - ноблівій уклін з присіданням.

РЕВЕРБЕРАЦІЯ /лат. reverberage - відбивати/- I. поступове погасання звуків у закритому приміщенні після того, як дже - рело звучання перестало діяти, 2. відбивання світла або тепла.

РЕВЕРЕНДА /лат./ - ряса в католицьких духівників.

РЕВЕРС /фр. з лат. reversus - повернений/- I. зворотний бік монети, медалі, 2. посвідка, квиток, 3. механізм, що дає зможу міняти напрям руху певного деталю машини.

РЕВЕРСАЛІГ /лат. reversio зворот/- королівські грамоти-зобов'язання не порушувати гро мадянських прав та привілеїв даної країни.

РЕВЕРСИВНИЙ /лат. reversus зворотний/- такий, що обертається або рухається, змінюючи напрям свого руху чи обертання /м е х./.

РЕВЕРСІЯ /лат. reversio -ворота/- I. зворот власності або спадщини, 2. поява в нащадків предківських ознак або форм /б і о л./, 3. зміна на пряму руху чи обертання машин нового деталю /м е х./.

РЕВЕРСУВАННЯ /див. реверсія/

змінювання напрямку обертання в рушії під час його роботи.

РЕВІВАЛЬ /англ. revival - відновлення/- раптове збудження релігійного почуття.

РЕВІДЕНТ /лат./ - див. ревізор.

РЕВІЗІЙНИЙ /див. ревізія/- призначений для перевірки; р - на комісія - комісія, що перевіряє діяльність будь-яких виборних органів.

РЕВІЗІОНІЗМ /лат. revisio - перегляд/- I. доктрина, що на підставі еволюційного принципу перевіряє марксизм /засновник - німецький соціал-демократ Бернштайн, що в 90-х роках зробив перегляд усіх основних тверджень Карла Маркса й заперечив можливість наукового обґрунтування соціалізму, можливість довести з погляду матеріалістичного розуміння історії потребу соціалізму та його неминучість; заперечив факт росту озліднення, пролетаризації та

загострення капіталістичних суспільностей, оголошуєчи неспроможність самого поняття "кінцевої мети" та заперечуючи ідею диктатури пролетаріату, теорію класової боротьби, несумісності з демократичним ладом, керованім згідно з волею більшості; 2^х перегляд теорій, постанов тощо.

РЕВІЗІОНІСТ - послідовник ревізіонізму.

РЕВІЗІЯ /лат. revisio - перегляд/- I. перевірка діяльності або звітності установи, організації, виборної особи або її

перегляд теорії, тверджень, по-
станов.

РЕВІЗОР /див. ревізія/- особа,
уповноважена перевіряти діяль-
ність чи звітність установи.

РЕВІЗУВАТИ /лат./- перевіря-
ти діяльність або звітність, пе-
реглядати щонебудь з метою змі-
ни або уточнення тощо.

РЕВІДИКАЦІЯ /див. ре...+ він-
дикація/- судова вимога повер-
нути власність /втрачену, скон-
фіковану або по/.

РЕВІНЬ /гр. *revenion* з персь-
кою *ravend* /- рослина, що з коренів добувають проносні ліки.

РЕВІЯ /фр. *revue* - огляд/- те-
атральна вистава-перегляд або
огляд новин, часом із сатирич-
ним чи освітленням.

РЕВУЛЬСІЯ/лат. *revulsio* /-по-
силий рух соків в організмі,
2. пітніння тіла, 3. виридання
зуба.

РЕВМАТИЗМ /гр. *rheumatismos* -
розв'язання/- гостець, ломець,
хвороба суглобів або м'язів.

РЕВМАТИЧНИЙ /див. ревматизм/-
спричинений ревматизмом, хво-
рий на ревматизм.

РЕВОКАЦІЯ /лат. *revocatio* -
відкликання/- скасування роз-
порядження, 2. скасування зако-
ну, 3. відклик посла з чужої
країни.

РЕВОЛЮЦІЙНИЙ /див. революція/-
спрямований на насильниць-
кий переворот.

РЕВОЛЮЦІОНЕР /фр. *révolution-*

nnaire з лат. *revolutio* - пе-
реворот/-учасник революційного
руху, революції.

РЕВОЛЮЦІОНІЗМ /фр./- революцій-
ні настрої, погляди, прагнення.

РЕВОЛЮЦІЯ /фр. *révolution* з
лат. *revolutio* - переворот/-I.
насильницька зміна державного
ладу, 2. докорінна зміна в нау-
ці, техніці в наслідок винахо-
ду, 3. обіг небесного тіла дов-
кола іншого, центрового тіла.

РЕВОЛЬВЕР /англ. з лат. *revolv-*
ere - котити назад/- один із
видів пістолів /ручна вогне-
пальна зброя.

РЕВОЛЬТА /фр. *revolte* /- бунт,
заколот.

РЕВО /фр. *revue* - огляд/-I. ог-
ляд /напр., - готовості війська/
2. огляд новин /у пресі/, 3. на-
зви багатьох журналів у деяких
країнах /див. також ревія/.

РЕГАЛІЇ /лат. *regalia* - належ-
ний цареві/-I. право, привілей
вищої влади, 2. монопольне пра-
во влади на промисел /за серед-
ньовіччя/, 3. знаки царського чи
взагалі монархічного чину: ко-
роня, скіпетр тощо, 4. відзнаки

РЕГАЛЬ /нім. *regal* /-подібний
до органа музичний інструмент
з дуже подібним до людського
голосу звучанням /16-17 стол./

РЕГАТА /іт. *regata* /-спортив-
ні змагання на моторових або вес-
лових човнах.

РЕГБІ /англ. *rugby* /-один із
видів футболу, коли м'яч пере-

дають через перепону.

РЕГЕЛЬ /фр. règle / - поперечка в нижній частині крокви.

РЕГЕНЕРАТ /лат. regeneratus/ - перероджений/- старий матеріал з відновленними властивостями, наприклад, вулканізована гума.

РЕГЕНЕРАТИВНИЙ /лат. regenerativus/ - відродження/- відновний; р - на п і ч - фабрична піч, що використовує тепло утворюваних при горінні газів; р - ий приймач - лямповий радіоапарат, що в ньому катодна лампка править за генератора коливань.

ГЕНЕРАТОР /лат. regenerare/ відроджувати/- 1. відновник, відбудовник, 2. споруда для заощаджування тепла або використання спрацьованих газів чи нагріваного повітря.

РЕГЕНЕРАЦІЯ /лат. regeneration/ - відродження/- 1. віднова, відродження /відростання втрачених частин тіла, органів, тканин чи клітин/, 2. використання спрацьованих у технічному процесі продуктів для дальншого обробіту, 3. відновлення речовини в хемічній реакції.

РЕГЕНТ /лат. regens/ - правлячий/- 1. тимчасовий правитель у державі /замість неповнолітнього монарха/, 2. диригент церковного хору.

РЕГЕНТСТВО /див. регент/- тимчасова влада однієї або кількох осіб при відсутності, малолітстві або хворобі монарха.

РЕГЕСТИ /лат. regesta/ - хроно-

логічні каталоги старих документів з переказом їх змісту.

РЕГІМЕНТ /нім. regiment/ з лат. - полк /в і й с ь./.

РЕГІОНАЛІЗМ /лат. regionalis/ - краєвий/- надавання переваги місцевим інтересам проти інтересів цілості.

РЕГІОНАЛЬНИЙ /лат. regionalis/ - краєвий/ - місцевий; р - ий пакт - міжнародня угода про взаємодопомогу між державами певного географічного обшири.

РЕГІСТР /с.-лат. registrum/ - 1. механізм, що добуває групу тонів музичного інструмента, 2. діялання голосу й способи його добування, 3. групи звуків різного характеру, залежно від тембуру, напруги, висоти тощо /див. також реєстр/.

РЕГІСТРАТОР, див. реєстратор.

РЕГІСТРАЦІЯ /с.-лат. registrum/ - записане/- див. реєстрація.

РЕГІСТРОВА ТОННА - обсяг корабля, виражений в обсягових тоннах /регистрова тонна - 2,83 куб. метри/.

РЕГЛІТА /фр. réglette/ - переліжка міжшальтами шрифту, вживана в друкарстві /дощикна на 20 пунктів грубини й до 2 квадратів довжини/.

РЕГЛЯМЕНТ /фр. règlement/ з лат. regula - правило/- 1. правило, 2. статут, приписи, що регулюють діяльність, 3. порядок ведення засідання, зборів.

РЕГЛЯМЕНТАЦІЯ /фр. réglementation з лат./ - встановлення правил, приписів.

РЕГЛЯМЕНТУВАТИ /фр. réglementer з лат./ - встановлювати певне правило, впорядковувати.

РЕГЛЯН /англ. raglan / - фасон, в якому рукава викраяні суцільно з плечима /пальто/.

РЕГРЕДЕНТ /лат./ - див. регрессант.

РЕГРЕС /лат. regressus - рух назад, рух проти поступу, зворот на гірше, 2. право особи, що виконала чуже зобов'язання /іншої особи/, ставити вимогу до цієї особи щодо відшкодування витрат /ю р./.

РЕГРЕСАНТ /лат. regressus - вертання/- векселедержець, що вertiaє вексель векселедавцеві з вимогою сплатити, коли відмовляється сплатити його третя особа.

РЕГРЕСАТ /лат./ - векселедавець, що йому повертають неприйнятий третьою особою вексель.

РЕГРЕСИВНИЙ /див. regress/ - занепадний, той, що не розвивається, занепадає, зворотний, що йде від кінця назад.

РЕГРЕСІЯ /лат. regressio - рух назад/- рух назад, відставання, занепад, погіршення.

РЕГРЕСУВАТИ /див. regress/ - за непадати, погіршуватись /протил прогресувати/.

РЕГУЛА /лат. regula - правило/- I. правило, припис, 2. статут.

РЕГУЛИ /лат. regula - правило, місячка /м е д./, див. менструація.

РЕГУлювати /лат. regularere / - I. впорядковувати, підпорядкувати певному правилу, приписам, 2. установлювати правильне співвідношення частин механізму.

РЕГУЛЯМІН, /див. реглямент/.

РЕГУЛЯРНИЙ /лат. regularis / - правильний, повсякчасний, рівномірний; р е г у л я р и а армія - армія, що має правильну військову організацію й пляномірну підготову.

РЕГУЛЯРНІСТЬ /див. регулярний/ - постійність, повсякчасність, рівномірність, упорядкованість.

РЕГУЛЯТИВНИЙ /лат./ - керівний провідний, регулятивне поняття - поняття, до якого пряме думання при пізнанні /Ф і л./.

РЕГУЛЯТОР /лат. regulare - впорядковувати/- I. прилад для автоматичного встановлення рівномірної дії механізмів, збереження певних величин /швидкості, температури тощо/, 2. явище або сила, що зберігає порядок, рівномірність у певній галузі.

РЕГУЛЯЦІЯ /лат./ - впорядкування, встановлення рівномірності

РЕГУЛЬОВАНИЙ /див. регулярний/ - плянований, упорядкований, керований.

РЕДАГУВАТИ /лат. redigere впорядковувати/- I. виготовляти дс

друку рукописи, виправляти, літературно опрацьовувати, 2. керувати виданням пресового органу, книги або що.

РЕДАКТОР /фр. *rédaçteur* з лат. *redactus* – упорядкований/-І. упорядник матеріалів до друку, 2. особа, що літературно опрацьовує тексти для друку.

РЕДАКЦІЙНИЙ /див. редакція/ – належний до редакції; редакційний апарат – працівники редакції.

РЕДАКЦІЯ /фр. *rédaçtion* з лат. *redactus* – упорядкований/-І. установа, де працюють редактори, 2. група працівників, що виготовляють рукописи до друку, 3. певне формулювання думки, опрацьованій у певнім стилі текст, 5. літературне опрацьовання твору.

РЕДАН /фр. *redan* /-І. фортеційна споруда на воєнних позиціях, що має форму кутового виступу, 2. гострокутній виступ дна в човні, гідролітаку, що зменшує опір води під час руху.

РЕДЕМАРКАЦІЯ /фр. *redémarcation* / – відновлення прикордонних знаків на державних кордонах.

РЕДЕМПТОРИСТ /лат. *redemptorista* – спаситель/- чернець католицького ордену редемптористів, що сувро додержуються приписів церковного життя /заснований орден 1732 р./.

РЕДЖЕБ /ар./ – сьомий місяць мусульманського календаря, в

якому релігія забороняє вірянам брати участь у війні, двобоях тощо.

РЕДИНГОТ /фр. *redingote* з англ. *riding coat* / – сурдук для щири верхи, особливого крою під жак.

РЕДИСКОНТ, див. реєсконт.

РЕДУБЛЕМАН /фр. *redoublement* / – повторна атака в фехтуванні.

РЕДУКОВАНИЙ /див. редукція/ – скорочений /напр., звук у мові/

РЕДУКТОР /див. редукція/-зменшувач числа обертів машиново-го деталю, знижувач температури, вольтажу /т е х./, 2. відбирач речовин із хемічних сполучок /х е м./.

РЕДУКУВАТИ /лат. *reducere* – відводити/- скорочувати, зменшувати, обмежувати.

РЕДУКЦІЙНИЙ /див. редукція/ – належний до редукції; р-ні таблиці – порівняльні таблиці між монетами тощо.

РЕДУКЦІЯ /лат. *reducere* – відповісти/- І. скорочення, зменшення, 2. хемічний процес відображення кисню з речовини, заміни кисню воднем або приєднанням водню, 3. зведення складної, кваліфікованої праці до простоти, 4. падіння курсу або цін /к о м./, 5. зворотний розвиток органів у напрямі до спрощення /б і о л./, 6. скорочення голосних звуків у деяких мовах /французькій, російській/

РЕДУПЛІКАЦІЯ /лат. *reuplicatio*

- подвоєння/-подвоєння слова або складу в слові, напр., ледь -ледь, дзінь -дзінь.

РЕДУТА /фр. la redoute /-зем -ляне військове укріплення з насипом і рівчаком.

РЕДЮІТ /фр. réduit /-мала фортифікаційна споруда в середині великої фортеці.

РЕЕВАКУАЦІЯ /див. ре...+евакуація/-вороття евакуйованих із фронтової смуги підприємств, людей, майна на попереці місця їх перебування.

РЕЕКСПОРТ /див. ре...+ експорт/-вивіз за кордон привезених з іншої країни товарів.

РЕЕМІГРАЦІЯ /див. ре...+ еміграція/-ворття емігрантів на батьківщину.

РЕЕСКОНТ /фр./- повторний диконт векселів.

РЕЕСТР /лат. *registrum* /-список, книга для запису людей, документів абощо.

РЕЕСТРАТОР /лат./-1. писар, 2. автоматичний самописний прилад

РЕЕСТРАТУРА /див. реєстрація/-відділ в установі, що провадить запис паперів, людей, напр., військовозобов'язаних тощо.

РЕЕСТРАЦІЯ /лат. *registrum* - записане/-запис, складання списків, запис фактів, предметів, осіб, явищ з метою обліку абощо.

РЕЕСТРОВИЙ /див. реєстр/-записаний, занесений у список, у реєстр; реестрові ко-

заки - записані в реєстр дозволеної від польської влади кількості козаків /в Україні за польського панування/.

РЕЄСТРУВАТИ/див. реєстрація/-записувати в реєстр, провадити облік.

РЕЖИМ /фр. *régime* /-1. лад у державі, 2. точно розписаний спосіб життя, харчування, відпочинку, праці, 3. система заходів для досягнення певної мети.

РЕЖИСЕР /фр. *réisseur* /-творчий керівник акторської гри в театрі.

РЕЖИСУВАТИ /див. режисер/-керувати поставою п'єси на сцені

РЕЖИСУРА /див. режисер/-1. обсяг обов'язків режисера, 2. група працівників /режисерів/, що опрацьовують виставу, сценарій

РЕЗЕДА /фр. *réséda* з лат./-садова трависта рослина з дрібними запашними зелено-жовтими квітами, уживаними у виробництві парфумів.

РЕЗЕКЦІЯ /лат. *resectio* - відтинання, відсікання/-хірургічне видалення частини органа.

РЕЗЕРВА /фр. la *réserve* - запас із лат. *reservare* - зберігати/-1. запас /війська, матеріалів/, 2. джерело нових сил, 3. військова частина, що не бере участі в бою, але стоїть напоготові на випадок потреби підсилити дійову частину.

РЕЗЕРВАТ /лат. *reservatus* збе-

режений/- 1. застережене право, 2. заповідник, приділена для наукових дослідів або практичного використання територія з певними тваринами або рослинами /також резервація/.

РЕЗЕРВАЦІЯ /лат. *reservare* - зберігати/- 1. відкладення на запас, 2. залишення за собою права вернутися до даного питання знов, 3. лісові заповідники, 4. території в ЗДА, де живуть індіяни, а білим заходить туди заборонено.

РЕЗЕРВІСТ /лат./ - запасний воїк /воїк запасу/.

РЕЗЕРВНИЙ, РЕЗЕРВОВИЙ /фр./ - запасний, запасовий; р-ий ка-піталь - відкладений з при-бутків на покриття непередба-чених утрат капіталу; р-ве військо - набране з резервів військо або відведене в запілля до потреби військо.

РЕЗЕРВУАР /фр. *réservoir* з лат. *reservare* - зберігати/- водойма; посудина, збирник на течиво, на газ.

РЕЗИГНАЦІЯ /лат. *resignatio* /-зречення, покора, примирення /з долею/, поступливість, збайдужілість, нехтування.

РЕЗИГНУВАТИ /див. резигнація/- зрикатись, коритись, поступа-тись, нехтувати.

РЕЗІДЕНТ /лат. *residens* - сидячий/- 1. дипломатичний пред-ставник, посол, 2. управитель маєтків, 3. громадянин певної країни, що постійно живе за кордоном, 4. таємний керівник шпи-

гунської організації в чужій країні.

РЕЗІДЕНЦІЯ /див. резидент/- місце постійного перебування голови держави, представника влади, адміністратора, видатної особи.

РЕЗИСТАНС /фр. *résistance* з лат. *resistere* - чинити опір/ - пасивний або активний опір су-проти окупанта, напр., опір, що чинить український народ су-проти російської окупації.

РЕЗИСТЕНЦІЯ /див. резистанс/ - здатність організму переборю-вати інфекції /м е д./.

РЕЗОЛЮТНИЙ, РЕЗОЛЮТИВНИЙ - рішучий, самовпевнений, відважний.

РЕЗОЛЮЦІЙНИЙ /див. резолюція/- належний до резолюції.

РЕЗОЛЮЦІЯ /лат. *resolution* /- і ухвала, постанова, 2усне розпорядження або напис на діло-вому папері з приводу викладеної в ньому справи.

РЕЗОНАНС /фр. *résonance* з лат. *resonans* /- I. явище підси-лення звукових або яких інших /механічних, електрических/ ко-лівань /вібрацій/ під впливом зовнішніх сил /відбувається в тому випадку, коли частота да-них коливань збігається з час-тотою середовища/, 2. підсилення звука в приміщенні в наслідок відбиття звукових хвиль від по-

верхні, 3^х. відгук, відолос. РЕЗОНАНТИ /лат. resonans/ - носові звуки в деяких мовах.

РЕЗОНАТОР /лат. resonare/ - давати відзвук/- 1. фізичне тіло, що відбиває звукові хвилі іншого джерела звуку, 2. пристрій у музичному інструменті, що підсилює звучання, 3. прилад для розкладу й аналізу звуків або шумів.

РЕЗОНЕНР /фр. raisonner/- I. моралізатор, 2. персонаж у п'єсі - виразник нормативних поглядів, моралі, 3^х балакун.

РЕЗОНЕНРСТВО /див. резонер/- звичка резонувати.

РЕЗОНОУВАТИ /див. резонер/- I. моралізувати, багато розмовляти на повчальні теми, 2. давати резонанс, підсилювати звучання.

РЕЗОННИЙ /див. резон/- розумний, грунтовний, обґрунтований слухний.

РЕЗОННО /див. резон/- слухно, розумно, обґрунтовано.

РЕЗОРБЦІЯ /лат. resorbere/- поглинати, вбирати/- всмоктування, вбирання.

РЕЗОРЦІНА /фр. résorcine/- без колірні кристали метилового етеру /дезинфекційний засіб, уживаний також у виробництві фарб та як лік проти гарячки.

РЕЗУЛЬТАНТА /див. результат/- вислідна сила, suma двох або кількох сил, рівночинна.

РЕЗУЛЬТАТ /фр. résultat/- наслідок /дії/, вислід, висновок,

підсумки /будь-якої діяльності РЕЗУЛЬТАТИВНИЙ /див. результат/- вислідний, наслідковий.

РЕЗУРЕКЦІОНІСТИ /див. резурекція/- викупувачі трупів для їх продажу анатомам /в Англії/.

РЕЗУРЕКЦІЯ /н.-лат. resurrec-tio/- великомісячна утрена /в католиків/.

РЕЗЮМУВАТИ /фр. résumer/- робити висновки з висловлених думок, підсумовувати.

РЕЗЮМЕ /фр. résumé/- підсумки, зміст статті, промови, кінцевий висновок доповіді, стисле зведення висловлених думок.

РЕИНКАРНАЦІЯ /див. ре...+інкарнація/- перевтілення, перехід істотного духового ядра людини по члені смерті в тіло іншої людини для вирівнювання гріхів попереднього та вирівнювання долі нової людини /в релігії буддистів та теософів/.

РЕІНФЕКЦІЯ /див. ре...- інфекція/- повторне зараження на ту саму хворобу.

РЕМ /гол. raa/- жердина/- поперечки на щоглах, що до них прив'язують вітрила.

РЕЙВАХ /нім./- галас, замішання, гармідер.

РЕЙД¹/гол. reed/- узбережна частина моря при вході в порт, зручна для перестою кораблів /достатня глибина, захист від вітру й великих хвиль/.

РЕЙД² /англ. raid/- забіг кіноти або моторизованого війсь-

ка в запілля ворога з тактичною чи стратегічною метою.

РЕЙДЕР /англ. raid/- військовий корабель, що має завдання винищувати на океані ворожі судна.

РЕЙДУВАТИ /див. рейд/- провадити воеvnі операції у ворожому запіллі, проникати у вороже запілля.

РЕЙМЕНТАР /нім. Regiment полк, командування/- заступник командувача.

РЕЙС¹/нім. Reise - подорож /- маршрут /корабля, літака/ в одній кінечці.

РЕЙС² /португ./- монета в Португалії, в Бразилії.

РЕЙС³ /ар./- титул /офіцерський і цивільний/ у турків.

РЕЙС-ЕФЕНДІ /див. рейс³ +ефен-ді/- державний канцлер або міністер закордонних справ у Туреччині.

РЕЙТАРИ /нім. Reiter - вершник/- наймані кіннотники за середньовіччя.

РЕЙТУЗИ, РАЙТУЗИ /нім. Reithosen /- I. вузькі штани, що щільно обтягають ноги, 2. довгі підлітні панталони.

РЕКАМБІО /іт./- I. начислені за несплату векселя відсотки, 2. утрата на курсовій /бірковій/ різниці векселя.

РЕКАПІТУЛОВАТИ /див. рекапітуляція/- I. перевіряти окремі рахункові суми /в бухгалтерії/ 2. стисло повторювати найголов-

ніше з висловленого, 3. перевіряти торговельні книги, записи.

РЕКАПІТУЛЯЦІЯ /лат. recapitulation/- I. короткий авторський виклад думок свого твору, стисле повторення висловленого, 2. перевірка торговельних книг або рахунків, 3. повторення ознак /біологічних/ предків ми-нулих геологічних епох у організмах сучасних нащадків, але у складнішій будові /див. біогенетичний закон/.

РЕКВАЛЕСЦЕНЦІЯ /лат./- видужування пораненого.

РЕКВАЛІТ, РЕКВАЛЕСЦЕНТ - вояж, що виджує після поранення.

РЕКВІЕМ /лат. requiem акузатив від requies - спокій/- I. католицька Богослужба по померлу, 2. музика до цієї Богослужби, 3. халобний марш.

РЕКВІЗИТ /лат. requisitum - вимагане/- I. сценічні речі для театральних вистав /крім декорацій і костюмів/, 2. сукупність формальних елементів умови чи документа, що їх відсутність кає силу умови або документа.

РЕКВІЗИТОР /див. реквізиція/- I. завідувач театрального реквізиту, 2. той, хто провадить реквізицію, реквізує.

РЕКВІЗИТНИЙ, РЕКВІЗИТОВИЙ - належний до реквізиту.

РЕКВІЗИЦІЙНИЙ /див. реквізиція/- належний до реквізиції; ре-кві-зі-ци-й-на система - система постачання для армії з ресурсів населення харчів (гра-

бунок, що його особливо в широкому обсязі провадила російська червона армія серед українського населення в 1919-21 р.

РЕКВІЗІЦІЯ /лат. requisitio вишукування/- примусове вивласнення /грабунок/ майна, речі на користь приватної особи або держави /в широкому обсязі провадила реквізицію серед українського населення російська комуністична влада в роках революції 1919-22/.

РЕКВІЗУВАТИ /див. реквізиція/- примусово вивласнювати, грабувати /майно; хатні речі, що особливо широко практикувала в Україні російська комуністична влада/.

РЕКВІРЕНТ /лат. requirens той, що подає вексель на опротестування.

РЕКЕТИР /англ.. racketeer /- гангстер, злодій, що діє у великих маштабах.

РЕКЛЯМА /лат. reclamare - гукати/-І. розголос; засоби, що звернути увагу публіки на щось, 2. надмірне усне чи письмове вихваляння чогось або когось, з метою привабити увагу громадськості, здобути комусь популлярність.

РЕКЛАМАЦІЯ /лат. reclamatia- нарікання, ремство/- І. заява, скарга, вияв невдоволення, протесту, 2. вимога відшкодувти збитки в наслідок недостатньої якості товару, поганої його якості або її к о м./.

РЕКЛАМІСТ /лат./-І. той, що ре-

кламує /справу, річ, товар/, 2. подавець реклами.

РЕКЛЯМНИЙ /див. реклама/- належний до реклами.

РЕКЛЯМУВАТИ /лат. reclamare - гукати/- І. поширювати рекламу, вихваляти, 2. оголосити вимогу щодо відшкодування за збитки в наслідок нижчої від умовлененої якости товару.

РЕКОГНОСКУВАННЯ /лат. recogno scere - розглядати/-І. розвідування серед місцевості, серед населення в межах воєнних дій, 2. ствердження тотожності особи, предмета.

РЕКОГНОСКУВАТИ /див. рекогноскування/- І. розвідувати серед місцевості та населення в межах воєнних дій, 2. досліджувати місцевість з метою топографічного здіймання.

РЕКОЛЕНЦІЯ /лат. re...+ collectivus /- сповідь у католиків, також духовні вправи перед сповідлю.

РЕКОМБІНАЦІЯ /див. ре...+ комбінація/- обернений щодо йонізації процес, тобто відновлення йонів, коли йони обернених знаків утворюють, з'єднуючись, нейтральну молекулу; з'єднання електрона з йонізованим атомом, що дає в наслідку нейтральний атом.

РЕКОМЕНДАЦІЯ /с.-лат. recom mendatio /- оцінка особи, усне або письмове свідчення про особу, поручництво; знайомлення з особою.

РЕКОМЕНДОВАНИЙ /див. рекомендація/- І.той, кого відрекомендували, хто має рекомендацію; р-ий л и с т - лист, що його пошта видає адресатові під розписку.

РЕКОМЕНДУВАТИ /с.-лат. recomendare /-І. давати рекомендацію, 2.радити, пропонувати, 3. знайомити з кимсь.

РЕКОМПЕНСАТА /див. ре...+ компенсація/- відшкодування.

РЕКОМПОЗИЦІЯ /див. ре...+ композиція/- відновлення хемічно-розкладеної речовини.

РЕКОМПЮНІСТ /див. ре...+ компюніст/- перероблювач чужих творів.

РЕКОНВАЛЕСЦЕНТ /див. реконвалесценція/- хворий, що видужує, та кож рекваліт.

РЕКОНВАЛЕСЦЕНЦІЯ /лат. re ... + convalescentia/- видужування, період видужування після хвороби.

РЕКОНКІСТА /див. ре...+ esp. conquista - завоювання/- війна еспанців та португальців проти маврів за панування на Піренейськім півострові /скінчилася в 1492 р./.

РЕКОНСТРУКТИВНИЙ /див. реконструкція/- відбудовний, належний до реконструкції.

РЕКОНСТРУКЦІЯ /див. ре...+ конструкція/- відбудова, ґрунтовна перебудова за новим принципом, на новій основі; переустатковання.

РЕКОНСТРУЮВАТИ /див. ре...+кон-

струювати/- відновлювати, відбудовувати, перебудовувати.

РЕКОРД /англ. record /- найвищий осяг у спортиві або іншім змаганні, в праці.

РЕКОРДСМЕН /англ. recordsman / першун у змаганні, в праці, переможець.

РЕКРЕАЦІЯ /лат. recreatio -відновлення/- перерва в навчанні, між лекціями, відпочинок.

РЕКРЕАЦІЙНИЙ /див. рекреації/- рекреаційна заля - заля в школі для відпочинку та забав під час перерв між лекціями.

РЕКРЕДИТИВА /див. ре...+ кредит/- І. урядовий лист, що ним уряд відкликає свого дипломатичного представника з чужої країни, 2. лист, що скасовує кредити в у.

РЕКРИМІНАЦІЯ /лат./ взаємні обвинувачення.

РЕКРУТ /фр. recrue - доріст, молодь/- новобранець, узятий у перше до війська, призовник.

РЕКРУТУВАТИ /див. рекрут/- забирати до війська /новобранців

РЕКСІЙ /лат. rex - цар/-вибухова речовина, динаміт із нітро гліцерину, салітри, деревного борошна тощо.

РЕКТА /лат. recta /- туніка із суцільного шматка тканини / в римлян /.

РЕКТА-ВЕКСЕЛЬ - вексель, що його не можна передавати третій особі.

РЕКТАПАПЕРИ /лат./ - іменні цінні папери.

РЕКТАСЦЕНЗІЯ /лат./ - лук небесного рівника.

РЕКТИФІКАТ /див. ректифікація/- очищена речовина /спирт або то/.

РЕКТИФІКАТОР /див. ректифікація/- дестилляційний апарат.

РЕКТИФІКАЦІЙНИЙ /див. ректифікація/- очищувальний, очисний.

РЕКТИФІКАЦІЯ /с.-лат. rectificatio - випростування/- I. очищення, дестилляція летких речовин кип'ятінням їх у спеціальних апаратах /очищення спирту, або то/, 2. обчислення довжини кривої лінії /м а т./.

РЕКТИФІКУВАТИ /с.-лат. rectificare - випростувати/- очищувати течіво з допомогою дестилляції.

РЕКТОР /лат. rector - управитель/- керівник університету або духовної навчальної установи /семінарії, академії/.

РЕКТОРСТВО /див. ректор/-звання, посада ректора.

РЕКУПЕРАЦІЯ /лат. recuperatio - одержання знову/- I. виловлювання й використання покидьків /посліду/ з виробництва, наприклад використання газів, утворюючих при коксуванні вугілля, 2. поновне одержання вже використаних у виробничому процесі речовин /мастила, розчинників, або то/.

РЕКУРС /лат. re...+cursus із

currere - бігти/- оскарження постанови, вироку перед вищими органами влади.

РЕКУРСУВАТИ /див. рекурс/- подавати скаргу до вищого суду на вирок нижчої судової інстанції.

РЕЛЕ /фр. relais /- умікач контакту /в телеграфнім апараті/.

РЕЛЕГАЦІЯ /лат. re...+legalis-законний/- виключення /учня із школи/.

РЕЛІГІЙНИЙ - належний до релігії, побожний.

РЕЛІГІЙНІСТЬ - побожність, шанування й виконування релігійних приписів.

РЕЛІГІЯ /лат. religio /- віра в Бога, у надприродні сили; ступні релігії: натуралістична релігія - а н і м і з м; політеїстична р-я - п о л і т е є з м; дуалістична р-я - д у а л і з м; монотеїстична р-я - м о н о т е є з м.

РЕЛІКВАРІЙ /див. реліквії/- скринька на реліквії /в католицькій церкві/.

РЕЛІКВІЇ /лат. reliquiae - рештки/- I. останки тіла святого /моці/; предмети релігійного шанування; 2^х речі, що залишилися від шанованих та люблених людей.

РЕЛІКТ /лат. relictus - залишений/- організм, що зберігся з прадавніх епох /також річ або явище/.

РЕЛІКТОВИЙ /див. релікт/-залиш

ковий; р е л і к т о в і форми ... тварини й рослини, що збереглися з прадавніх епох; р-ві о з е р а - озера, що залишилися від колишніх морів і зберегли в собі морські рослини та тварин.

РЕЛЯКСАЦІЯ /лат. relaxatio ослаблення напруги/-1. ослаблення, 2. зменшення тимчасового опору металу в наслідок тривалої дії на нього навантажі, 3. поступове зникання певного стану тіла в наслідок зовнішніх причин.

РЕЛЯТИВІЗМ /лат. relativus відносний/-1. визнання відносності всього в світі /напр., добро й зло - відносні поняття, що їх у різних обставинах різно розуміють/, 2. теорія про су б'єктивність пізнання та заперечення можливості об'єктивної істини й об'єктивного пізнання сутності речей /Філ./; р е л я т и в і з м етичний - заперечення моральних норм /аморалізм/.

РЕЛЯТИВНИЙ /лат. relativus - відносний/- відносний, умовний р е л я т и в и н а теорія -теорія відносності /основоположник Айнштайн/, що поділяється на загальну й спеціальну; загальна теорія відносності доводить відносність Ньютонових законів тяжіння, розглядаючи їх як спеціальний випадок у релятивній теорії тяжіння; спеціальна т. відносності, зревізувавши концепцію про простір і час, прийшла до висновку, що основні фізичні розмірності /маса, час і простір/ мають відно-

сний характер, бо залежать від швидкості даної системи.

РЕЛЯТИВНІСТЬ /див. релятивний/- відносність, умовний характер пізнання світу.

РЕЛЯЦІЯ /лат. relatio - звідомлення/-1. звідомлення, напр. про перебіг бойових дій військової частини, 2. опис бойово го подвигу особи при рекомендациї до нагороди /в і й съ/.

РЕЛЬЕФ /фр. relief з іт. rilievo /-зображення опукlosti на площині, 2. горорізьба, 3. форма поверхні місцевості.

РЕЛЬЕФНИЙ /див. рельєф/-1. опуклий, 2. чіткий, 3. виразний, яскравий.

РЕЛЬЕФНІСТЬ /див. рельєф/-1. опуклість, 2. чіткість, виразність.

РЕМАНЕНТ /лат. remanens з генереге /- сільськогосподарський інвентар, речі сільського господарства /знаряддя, худоба/.

РЕМАРКА /фр. remarque /-1. помітка, заввага на берегах книги абощо, 2. допоміжний текст у п'єсі, що в ньому автор подає для акторів опис обставин дії, характер героїв, їх жестів, манер, тону тощо.

РЕМЕДІЙ, РЕМЕДІОМ /лат. remedium /-1. запобіжний засіб, лік, 2. дозволений законом відхилено до норми ваги й проби монет із коштовних металів.

РЕМЕСЛА /іт. rimessa - переказ/-1. пересилання векселя, 2. пе-

реданий третій особі вексель.
РЕМІГРУВАТИ, див. реємігрувати
РЕМІЗ, РЕМІЗА /фр. remise /- I. возівня, повітка, 2. недобір на лежного числа взятків і програ в цьому виладку /у деяких ви дах картярської гри/.

РЕМІЛІТАРИЗАЦІЯ /див. ре...+мілітаризація/- озброєння країни, що була роззброєна.

РЕМІНГТОН /англ.вл./-I. марка друкарської машинки, 2. система англійських рушниць.

РЕМІНІСЦЕНЦІЯ /лат. reminiscēntia /- I. спомин, згадка, від гук, що викликає якесь зіставлення, паралелю, 2. літературний твір /вірш, повість або що, написаний за аналогією до чужого твору.

РЕМІСІЯ /лат. remissio -зменшення/- I. відкладення справи до наступного розгляду, 2. тимчасове полегшення хвороби.

РЕМІТЕНТ /лат. remittens - від силач/- особа, що перекупила вексель.

РЕМІТУВАТИ /лат. remittere від силати/- пересилати вексель, замість готівки грошей.

РЕМОНТ /фр. remonter - направляти/- I. направа будівель, машин, споруд, 2. заміна невідповідних коней у війську новими.

РЕМОНТЕР /див. ремонт/- уповноважений /офіцер/ купувати коні для армії.

РЕМОНТУАР /фр. remontoir /-при-

лад або ключ накручувати годинник.

РЕМОНТУВАТИ /див. ремонт/-I. на правляти, полагоджувати /будівлю, машину/, 2. постачати коні для армії.

РЕНЕГАТ /лат. renegare -заперечувати/- перекинчик, відступник, зрадник, що перейшов до супротивника; запроданець.

РЕНЕГАТСТВО /див. ренегат/-відступництво, перекинчицтво.

РЕНЕСАНС /фр. renaissance відродження/-I. доба відродження - науки, мистецтва, літератури /започаткована в Італії в 14 ст.

при сприянні таких володарів, як Медічі у Фльоренції, Сфорца в Мілані/, що характеризується пробудженням зацікавленості в античній літературі, мистецтві, також - запереченнем і поборюванням сколастики в філософії /Бруно/, пластичним зображенням людського тіла та перспективою в мальстріві /Мікель-Анджељо, Рафаель/, ясними, чітко зрівноваженими компонентами в архітектурі, зображенням особистих почуттів у поезії /Петрарка, Д. Боккаччо/, народніми мовами в літературі й науці, новими уявленнями щодо світобудови /Копернік, Галілей, Кеплер/; 2. архітектурний стиль цієї доби, що відкинув готичні форми, сприйнявши багато елементів греко-римської архітектури.

РЕНЕТА /фр. rainette /-гатунок яблук південних країв /з червоними та сірими цятками на шкірці/.

РЕНІЙ - хемічний елемент /Re/ манганового ряду, атом вага 186, ЗІ.

РЕНКЛЬОД /фр. reine-Claude/ - гатунок сливи /округлі зелені або ковтаві плоди/.

РЕНОВАЦІЯ /лат. renovatio/ - відновлення.

РЕНОМЕ /фр. renommée/ - професійне ім'я, репутація, публічна слава /актора/, знаність серед суспільства; розголос.

РЕОТАН /гр. rheotan/ - стоп із міді, ніклю, цинку, мангану або заліза, що вживається на виготовлення реостатів.

РЕНТА /фр. rente з лат./ - прибуток із власності, відсотки з покладених до банку грошей.

РЕНТАБЕЛЬНИЙ /нім. rentabel/ - поплатний, зисковий, прибутковий, вигідний, той, що виправдає витрати, доцільний з господарського погляду.

РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ /див. рентабельний/- прибутковість, зисковість, корисність, вигідність.

РЕНТГЕНІВСЬКІ промені /нім.вл. Röntgen/- невидні електромагнетні промені /інакше: ікс-промені/, що відрізняються від світлових променів малою довжиною хвилі і мають властивість проникати крізь непрозорі тіла і цим самим дають можливість виявляти зміни в тілі та створювати тіла в даному тілі /широко використовуються в медицині й техніці.

РЕНТГЕНІВСЬКА рурка - прилад

для добування рентгенівських променів.

РЕНТГЕНІВСЬКІ спектри - розкладені з допомогою рентгенівського спектрографа рентгенівські промені.

РЕНТГЕНІВСЬКА аналіза - дослідження атомової й молекулярної будови та хемічного складу тіл з допомогою рентгенівських променів.

РЕНТГЕНІЗАЦІЯ - лікування з допомогою рентгенівських променів.

РЕНТГЕНОГРАМА - фотографічний зняток, зроблений з допомогою рентгенівських променів.

РЕНТГЕНОГРАФІЯ - I. методи дослідження тіл чи речовин з допомогою рентгенівських променів, 2. фотографування внутрішніх органів людини з допомогою рентгенівських променів.

РЕНТГЕНОДІЯГНОСТИКА /див. діагностика/- діагностика з допомогою рентгенівських променів.

РЕНТГЕНОЛОГІЯ - наука про рентгенівські промені та про використання їх у медицині.

РЕНТГЕНОСКОПІЯ /гр. skorob-divlyus/- просвітлювання тіла /також технічних матеріалів/ з допомогою рентгенівських променів.

РЕНТГЕНОСПЕКТРОСКОПІЯ - наука про спектри рентгенівських променів та про способи досліджувати речовини з допомогою цих спектрів.

РЕНТГЕНОТЕРАПІЯ - лікування з допомогою рентгенівських променів.

РЕНТГЕНОТЕХНІКА - техніка добування та використання рентгенівських променів.

РЕНУНЦІЯЦІЯ, див. резигнація.

РЕОМЕТР /гр. rheos - потік, течій - мірюю/- прилад визначати швидкість течії води.

РЕОМОР /фр. vл./- термометр, що його винайшов Реомюр /1734р./; скаля поділена на 80 ступнів.

РЕОРГАНІЗАТОР /див. ре...+ організатор/- перетворювач, перевбудовувач, реформатор.

РЕОРГАНІЗАЦІЯ /див. ре...+ організація/- перебудова, віднова, перетворення.

РЕОРГАНІЗУВАТИ - перебудовувати, переорганізовувати, реформувати.

РЕОСКОП /див. ре...+ гр. sko - реб - дивлюсь/- прилад виявляти електричний струм.

РЕОСТАТ /гр. rheos - потік, statos - стоячий/- прилад змінювати величину й напругу електричного струму з допомогою опору /реостати: пускові й регуляційні/.

РЕОТРОПІЗМ /гр. rheos - потік, tropos - напрям, поверт/- властивість деяких водних рослин зберігати певну поставу щодо напрямку течії води.

РЕОФОР /гр. rheos - потік, phos - несний/- дріт, що ним іде електричний струм у гальва-

нічному апараті /ел.-т е х./.

РЕОХОРД /гр. rheos - струмінь, chordē - струна/- натягнутий металевий дріт з контактом, що по ньому пересувається /уживаний для точного виміру електричного опору тіл.

РЕПАРАЦІЯ /лат. reparatio відновлення, naprawa/- відшкодування воєнних утрат, що їх платити переможених переможцеві ; форма воєнної контрибуції.

РЕПАРАЦІЙНИЙ /див. репарація/- належний до репарацій.

РЕПАТРІОВАТИ /лат. repatriare/- вернути на батьківщину.

РЕПАТРІЯНТ /лат. repatrians /- поворотець, повернений на батьківщину емігрант.

РЕПАТРІЯЦІЯ /лат. re...+ на - зад, patria - батьківщина/- вороття емігрантів на батьківщину.

РЕПЕР /фр. repère /- пункт/рейка, стовп/ з визначеною висотою над рівнем моря /для топогра - фічних здіймань тощо.

РЕПЕРТУАР /фр. répertoire /-I. перелік виконуваних у театрі вистав, 2. ролі, що їх виконують актори, 3. музичні чи літературні твори, що їх виконує музика, співак або читець.

РЕПЕТЕНТ /фр. répétér - повторювати/- учень-другорічник.

РЕПЕТИР /фр. répéter - повторювати/- прилад у кишеньковому годиннику, що може відбивати число годин і хвилин.

РЕПЕТИРУВАТИ /фр. répéter з латин. *repetere* – повторювати/-І. повторювати, вивчати роль в п'єсі, співати, 2. навчати учня, повторюючи з ним шкільну програму - граму.

РЕПЕТИТОР /лат. *repétitor*-повторювач/- особа, що допомагає в навчанні учнів, повторюючи з ним шкільну програму; хатній учитель.

РЕПЕТИЦІЯ /лат. *repétitio* - повторення/- І. вправи в сценічній грі, в співі, музиці, 2. повторення переднього, перевірка знаннів учнів; генеральна репетиція - остання репетиція перед виставою.

РЕПЛІ /фр. *repli* /- військові частини, що залишаються на своїх позиціях, щоб затримати ворога, якщо головні частини, що пішли вперед, будуть змушені відступити.

РЕПЛІКА /фр. *réplique* /-І. відповідь, заввага, 2 останні слова актора, на які відповідає інший актор, 3. заввага промовцеві з місць від слухачів / на зборах/, 4. повторення музичного фрази в іншій тональності.

РЕПЛЯНТАЦІЯ з у б і в /лат. *re+plantatio* - насадження/-встановлення звихнутого або вибитого зуба на його ж місце.

РЕПОЗИЦІЯ /лат. *repositio* / - вправлення вивихнутої частини тіла на її місце.

РЕПОРТ /фр. *report* /-І. перенесення суми на другу сторінку в бухгалтерській книзі, 2. від -

рочення біржової угоди в надії на підвищення курсу біржових паперів.

РЕПОРТАЖ /фр. *reportage* /-І. допис до газети про події дня, 2. мистецький опис події, новини місцевого життя чи життя особи.

РЕПОРТЕР /фр. *reporter* /- дописувач, щоденний кореспондент, що подає до газети новини з місцевого життя.

РЕПРЕЗЕНТАБЕЛЬНИЙ /див. репрезентація/- показний, придатний для репрезентації.

РЕПРЕЗЕНТАНТ /фр. *représentant* з лат./- представник, заступник, посланець.

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ /фр. *représentation* /- представництво, заступництво.

РЕПРЕЗЕНТУВАТИ - виступати в ролі представника.

РЕПРЕСАЛІЇ /с.-лат. *represa - lia* /- протидія, придушення; за соби міжнародного примусу; відплата за неправді: дії чужої країни супроти громадян чи органів іншої країни такими діями супроти громадян першої.

РЕПРЕСИВНИЙ /див. репресія/каральний, той, що має на меті придушити, припинити дії.

РЕПРЕСІЯ /лат. *repressio* - придушення/- насильство, придушення, каральні заходи.

РЕПРЕСУВАТИ - придушувати, перевідліувати, вживати заходів терору, гніту, гноблення.

РЕПРИЗА /фр. *reprise* - повтор -

рения, віднова/-І. повторний удар /у фехтуванні/, 2. поновлення бігу на коні аллюром після подолання перешкоди, 3. нотний знак повторення, 4. поновлення вистави п'еси.

РЕПРИМАНДА /фр. la réprimande/- догана, докір, указівка, за-кід.

РЕПРОДУКОВАНІЙ /див. репродукція/- відтворений, відновлений

РЕПРОДУКТОР /лат. re... "назад," producere - виробляти/-відтво-рюват /звуків, музики, співу/, ра-діогучномовець.

РЕПРОДУКУВАТИ /див. репродуктор/- відновляти, робити репродук-цію.

РЕПРОДУКЦІЯ /див. ре...+про-дукція/-відтворення /малюнка, рукопису/.

РЕПРОДУЕНТ /див. ре...+проду-цент/- відтворювач.

РЕПС /фр. reps /- див. рипс.
РЕПТИЛІЯ /лат. reptile, множина - reptilia /-І. плазун /ящірка, гадюка, черепаха/, 2^х. продажня, підла людина, що запобігає пе-ред дужчими.

РЕПТИЛЬКА /див. рептилія/-під-куплена газета.

РЕПУТАЦІЯ /фр. réputation з лат. reputatio - роздум/-добра слава, громадська думка про добре або погані прикмети осо-би.

РЕСЕНТИМЕНТ /фр. ressentiment /заник почуття прихильності, на-хил до знецінення, ворожість.

РЕСІВЕР /англ. receiver/-одер-жуваč/-І. рура, що з'єднує циліндр високого тиску машини з ци-ліндром низького тиску, 2. прий-мач у телеграфному апараті Віт-стона.

РЕСИФ /гол./- розписка, що її власник корабля видає за одержаний для перевозу вантаж.

РЕСКОНТРО /лат. rescontro/-до-поміжна бухгалтерська книга для запису особистих рахунків боржника.

РЕСКРІПТ /лат. rescriptum-пи-сана відповідь/- І. розпоряд-ження вищої влади, 2. відповідь імператора в стародавньому Ри-мі на поставлений йому запит , що мала силу закону.

РЕСКРІПЦІЇ, див. рескрипт.

РЕСОРА /фр. ressort /-пружина,, що лежить між віссю й підвіз-зям для послаблення сили пошто-вхів на нерівній дорозі.

РЕСОРДЖІМЕНТО /іт./- відроджен-ня, воскресіння.

РЕСОРПТ /фр. ressort з лат./-об-сяг, галузь діяльности уряду , людини.

РЕСПЕКТ /фр. respect з лат. re-spectus /-помана, повага /до когось/.

РЕСПЕКТАБЕЛЬНИЙ /фр. respectable -гідний пошани/-шановний, солідний, гідний пошани.

РЕСПІРАТОР /лат. respirare→ди-хати/- прилад для охорони диш-них органів від нечистого, от-руйного або холодного повітря;

протигазник /надівають на го - лові, ніс, рот/.	даного товару / к о м. /.
РЕСПІРАЦІЯ /лат. respiratio /- вдихання, віддих.	РЕСТИТУЦІЯ /лат. restitutio /- I.відновлення в праві, 2.відно- влення давнього ладу.
РЕСПУБЛІКА /лат. res publica - народна справа/- держава з ви- борною найвищою владою.	РЕСТОРАН /фр. restaurant /- у- дальня, харчівня.
РЕСПУБЛІКАНЕЦЬ -I. прихильник республіканського ладу, 2.член республіканської партії.	РЕСТОРАЦІЯ, див. ресторан.
РЕСПУБЛІКАНСЬКИЙ /див. респуб- ліка/- належний до республіки; р-ий к а л е н д а р - кален- дар, що його прийняв у Франції конвент 1793 р. з місяцями:ван- дем'єр, брюмер, фрімер, нівоз, плю- віоз, вантоз, жерміналь, фльоре- аль, преріяль, месидор, термі- дор, фруктидор; рік починається з 22 вересня - день проголо- шення республіки /скасований 1806 р./.	РЕСТРИКЦІЯ /лат. restrictio - обмеження/- промислове об'єд- нання підприємств з метою об- межити продукцію або експорт.
РЕСУРСИ /фр. ressource /-засо- би /матеріальні/, джерела при- бутків.	РЕТАРДАЦІЯ /лат. retardatio за- тримка, сповільнення/-I. затрим- ка, забара, 2.загаяння, сповіль- нений темп дії в літературному творі.
РЕСТАВРАТОР/див. реставрація/ -I.прибічник відновлення ста- рого ладу в державі, 2.фахі- вець підправляти, відновлюва- ти старовинні предмети мисте- цтва.	РЕТИНА /лат. retina - сітка/- I. сітчаста оболонка ока, 2 смо- листа речовина з рослинної або мінеральної смоли.
РЕСТАВРАЦІЯ /лат. restauratio - відновлення/- I.повернення поваленого ладу або влади в країні, 2. надання первісного вигляду старовинним предметам мистецтва, виробам, будівлям.	РЕТИНІТ /див. ретина/- запален- ня сітчастої оболонки ока.
РЕСТАВРУВАТИ /лат. restaura- re /- відновлювати.	РЕТИРАДА /фр. retirade /-I.від- ступ, 2.укріплене місце для но- вої позиції на випадок відсту- пу в бою /в і й съ/.
РЕСТАНТИ /фр. restant -зали- шок/- I.несплаченні до терміну складання балансу борги, 2.за- лежаний товар, рештки неспро-	РЕТИЯРИ, РЕТИЯРІІ /лат. retia- rius /- бійці, що мали в руках сітку, щоб накидати її на воро- га / в старод. римлян/.
	РЕТОР, РІТОР /гр. rhētōr - про- мовеце/-I.учитель красномовст-

ва в стародавніх греків, 2^х про-
мовеца, що промовляє вишукано, а-
ле малозмістовно.

РЕТОРИКА, РИТОРИКА /гр. rhētorikē /-І. наука красномовства, 2^х гарна, вишукана, але малозмісіс-
товна промова, також писання.

РЕТОРИЧНИЙ, РИТОРИЧНИЙ /гр./пиш-
номовний.

РЕТОРОМАНСЬКА м о в а - роман-
ська мова, проміжна між італій-
ською й провансальською.

РЕТОРСІЯ /с.-лат. retorsio /
формально законні заходи уряду
певної країни супроти іншої кра-
їни або її громадян з метою у-
тису, напр., вимога комуністич-
ного уряду СССР, щоб чужоземні
представники, які постійно пере-
бувають в СССР, складали іспит
на звання шофера, щоб мати право
їздити в СССР своїм автом.

РЕТОРТА /лат. retorta /"оберну-
та назад"/- посудина з зігнутою
лід простим кутом шийкою, ужива-
на в лябораторіях для роботи з
хемічними речовинами.

РЕТОРТНА п і ч /див. реторта/-
піч з ретортами, щоб добувати
світильний газ.

РЕТРАГЕНТ /лат. retrahit /"тяг-
ну назад"/- посередник у спра-
ві викупу закладених речей.

РЕТРАКЦІЯ /лат. retro -назад ,
фр. action -дія/- І. вкорочен-
ня нерва /м е д./, 2. скасуван-
ня визнаного за помилковий ви-
року.

РЕТРАТА /іт. ritrattta /зворот-
ний, переказовий вексель.

РЕТРО.../лат. retro - назад/ -
у складених словах означає "на-
зад".

РЕТРОАКТИВНІСТЬ /див. ретро...+
активність/- зворотна дія за-
кону.

РЕТРОВЕРСІЯ /див. ретро...+вер-
сія/- закочування, заломлення,
переклад тексту з викладової
мови на чужу.

РЕТРОГРАД /лат. retrogradus /
той, що йде назад/- назадник,
людина відсталих поглядів, во-
рог прогресу, мракобіс, реакці-
онер.

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ /лат. retro +
spicere оглядатись назад/-обер-
нений у минуле, присвячений
роздялові минулого.

РЕТУШ /фр. retouche /- підма-
льовування /фотосвітлини, не-
гатива чи позитива, картини, що
їх треба відтворити або що/.

РЕТУШЕР /фр. retoucheur /-фа-
хівець підмальовувати фотосвіт-
лини тощо.

РЕТУШУВАТИ /фр. retoucher /об-
робляти, підправляти малюнки,
фотографічні негативи тощо.

РЕФАКЦІЯ /лат. re...+factio /
роблення/- зниження ціни, та-
рифу.

РЕФЕКТАР /лат. refector /- єда-
льня в монастирі або в бурсі.

РЕФЕРАТ /лат. referre - пові-
домляти/- публічна доповідь, ви-
клад сутності літературного а-
бо наукового твору.

РЕФЕРЕНДУМ /лат. referendum /-

те, що має бути оголошене/-вирішенні справи всенароднім голосуванням.

РЕФЕРЕНТ /лат. *referens* /-І. до повідач, справоздавець, 2. інформатор у певних питаннях.

РЕФЕРЕНЦІЯ /лат. *referre* - сповідати/-І. відгук, рекомендація, 2. порука за платіжну спроможність фірми, особи /к о м./.

РЕФЕРІ /англ. *referee* /- суддя /арбітр/ у спортивних змаганнях

РЕФЕРУВАТИ /лат./-І. викладати зміст перечитаного матеріалу, 2 інформувати про стан справи.

РЕФЛЕКС /лат. *reflexus* - відбиття/-мимовільна відповідь, реакція, відрух організму на подразнення /розрізняють рефлекси природні, або безумовні набуті, або умовні /Ф і з і о л./.

РЕФЛЕКСІЯ /лат. *reflexio* - відбиття/-І. теоретичне міркування, 2. самоаналіза, звернення свідомості на розгляд себе самого, власних думок, переживань, 3. відбиття світлових променів від рефлектора

РЕФЛЕКСОЛОГІЯ /лат. *reflexio* - відбиття/-наука про рефлекси, про реакцію організмів на подразнення.

РЕФЛЕКТАНТ - претендент, той, що має наміри щось одержати, купити.

РЕФЛЕКТИВНИЙ /див. рефлекс/ мимовільний, зв'язаний з рефлексами.

РЕФЛЕКТИВНІСТЬ /див. рефлекс/

- мимовільність, перебіг рефлексів.

РЕФЛЕКТОР /лат. *reflectere* - відбивати/-І. металевий або інший /скляний тощо/ відбивач світла, світломет, прожектор, 2. телескоп, що дає зображення з допомогою увігнутого дзеркала, а не об'єктива, як у звичайних телескопах.

РЕФЛЕКТОМЕТР /лат. *reflectere* - відбивати, гр. *metreo* - міряю/- прилад вимірюти коефіцієнти відбиття світла /Ф і з./.

РЕФЛЕКТОРНИЙ /див. рефлективний/, рефлекторний параліч - нездатність ушкоджених нервів реагувати на подразнення.

РЕФЛЕКТУВАТИ /див. рефлекtant/-І. відбивати /світло/, 2. претендувати, мати намір, надіятись.

РЕФОРМА /фр. *reforme* з лат. *reformare* - перетворювати/часткова зміна ладу, віросповідання, законодавства.

РЕФОРМАТОР /лат. *reformator* /творець чи провідник реформи.

РЕФОРМАТОРСЬКА, РЕФОРМАТСЬКА ЦЕРКВА /див. реформація/-протестантська церква в Швейцарії, що виникла в ХVI стол. під час релігійних рухів проти католицизму.

РЕФОРМАЦІЯ /лат. *reformatio* /-І. загальна назва церковно-релігійних рухів ІІІ стол. в Зах. Європі проти римо-католицької церкви, проти її гієрархії /головні провідники - реформатори

- Кальвін, Цвінглі, Лютер, Ян Гус/, 2. заснування протестантських віросповідань.

РЕФОРМ-БІЛ /англ. reform-bill/- закон, що вводить реформу / в Англії/.

РЕФОРМІЗМ /див. реформа/- політична течія в робітничому русі, що має завдання здійснювати соціальні зміни шляхом реформ, за- перечуючи потребу революції та диктатури пролетаріату.

РЕФОРМІСТ - послідовник реформізму.

РЕФОРМУВАТИ - змінювати, здій- снувати реформи.

РЕФРАКТОМЕТР /лат. refractus - заломлений, гр. metreō - міряю/ - прилад вимірюти коефіцієнт /показник/ заломлення світла в речовинах /ф і з./.

РЕФРАКТОР /лат. refractus - за- ломлений/- особливий телескоп із складною лінзою /а с т р./.

РЕФРАКЦІЯ /лат. refractus -за- ломлений/- заломлення світло- вих променів /ф і з./.

РЕФРЕН /фр. refrain /- приспівок, віршова строфа або кілька строф, що повторюються у вірші, у пісні чи іншому мистецькому творі.

РЕФРИЖЕРАТОР /фр. réfrigérateur з лат. refrigerare - охолоджувати/- охолодник, 2. ча- стина охолодної машини, де ви- паровується течіво для знижен- ня температури, З. вагон або па- ролів-охолодник.

РЕФУЛЕР /фр. refouler - виви-

лювати/- механічна помпа, що ви- тягає з морського дна пісок та рінь.

РЕЦЕНЗЕНТ /див. рецензія/- ав- тор рецензії, оцінювач твору.

РЕЦЕНЗІЯ /лат. recensio - оцін- ка/- оцінка мистецького чи на- укового твору, театральної ви- стави абощо.

РЕЦЕНЗУВАТИ /див. рецензія/пи- сати рецензію, критичну оцінку твору абощо.

РЕЦІПІС /лат. reciperisse з re- cipere - одержувати/- розпис- ка про одержання товару.

РЕЦЕПТ /лат. receptum - одер- жане/- 1. записаний склад лі- ків, що їх має виготовити аптека, 2. записаний склад якоусь суміші, страви та спосіб їх ви- готовляти.

РЕЦЕПТАР /лат./-1. виконавець рецептів, аптекар, 2. книга ре- цептів.

РЕЦЕПТИВНИЙ /див. рецепція/- сприймальний.

РЕЦЕПТИВНІСТЬ /див. рецепція/- сприймальність.

РЕЦЕПТУРА /див. рецепт/- нау- ка про виготовлення ліків на підставі рецептів.

РЕЦЕПЦІЯ /лат. receptio - при-няття/- переймання чужого пра- ва або культурних здобутків, на- прикл., перейняття основних принципів римського права се- ред європейських народів за се- редньовіччя.

РЕЦЕСИВНИЙ /лат. recessif/при-

гнічений, затамований, припинений, той, що відступає, не активізується /напр., спад економічного розвитку/.

РЕЦЕСІЯ /див. рецесивний/-відступ; р-ія м о р я - відступ води в морі, підняття берега, р-ія е к о н о м і ч н а - припинення, сповільнення економічного розвитку, занепад.

РЕЦІДИВ /лат.recidivus той, що вертається, повторюється /- повторення /злочину, хвороби тощо/

РЕЦІДИВІЗМ /див. рецидив/- повторність явища /злочину, хвороби, помилок/.

РЕЦІДИВІСТ /див. рецидив/-кілька раз караний злочинець, особа, що повторює злочини, помилки.

РЕЦІПІЕНТ /лат. recipiens -той що приймає/-І посудина для приймання газу, течива /х е м./, 2. хворий, якому переливають кров.

РЕЦІТАЦІЯ /лат. recitare - читати в голос, розповідати/- прилюдне читання твору, декламація.

РЕЦІТУВАТИ /лат. recitare - читати в голос/-читати з пам'яті, декламувати.

РЕЧИТАТИВ /іт. recitativo з лат. recitare - читати в голос/- співомова, декламація-спів, уривчасті музичні фрази в опера, що інтонацією зближаються до розмови.

РЕЙ /нім. з гол. *raa*/ -див. ре-

РИВАЛІЗУВАТИ /нім. rivalisie - gen із фр. rivale -суперник,

конкурент/ - змагатись.

РИГОМЕТР /гр. rhigos - холодний, metreб - міряю/- прилад вимірюти найнижчі температури.

РИГОР/див. ригоризм/-суровість, неухильність.

РИГОРИЗМ /лат.rigor суровість/- надмірна суровість, невідступне етичне нормування людської поведінки, суворе виконування прописів або що.

РИГОРИСТ /див. ригоризм/-безоглядний, пильний виконавець етичних прописів.

РИГОРОЗ /лат./ - суворий іспит на звання доктора науки.

РИГСДАГ /дан.rigsdag / - данський парламент.

РИДВАН/нім. з гр./ - двоколісний віз, великий повіз.

РИДЕР /гол./ - голландська монета / 2 й 3/4 гульдена/.

РИДЕРСИ /англ. riders / - товсті бруси для зміцнення внутрішніх стін корабля.

РИДИКОЛЬ /фр. réticule з лат. reticulum - сіточка/- дамський ручний гаманець, торбинка.

РИЗИК /фр. risque / -І. звага, очайдущне рішення, наражання себе на небезпеку, 2. спроба на успіх у сумнівних умовах.

РИЗИКОВАНИЙ /див. ризик/- не безпечний, сумнівний щодо успіху.

РИЗИКУВАТИ /див. ризик/- наважуватися, братись до сумнівної

щодо успіху справи, очайдушно діяти.

РИЗОБДИ /гр. rhiza - корінь, eidos - вид/- волоскуваті утвори в спорових рослин /подібні до корінців/.

РИЗОМОРФИ /гр. rhiza - корінь, morphē - форма/- грибниці, що обплутують попід корою дерево, цим його ушкоджуючи.

РИЗОПОДИ /гр. rhiza - корінь, pus/podos/- нога/- найпростіші тваринні організми, що рухаються з допомогою п с е в д о п о д і й.

РИЗОФОРА /гр. rhiza - корінь, phoros - несний/- дерево, з чи сленними корінцями в повітрі.

РИКЕТСІЇ /вл./- мікроорганізми /нерухомі, мають форму паличок або парних коків/, збудники усяких хвороб /висипного тифу/.

РИКЕТСІОЗИ /див. рикетсії/- хвороби, що їх спричиняють рикетсії.

РИКОШЕТ /фр. ricochet/- відскачування кулі, шрапнелі або що від поверхні, в яку поцілено.

РИКСДАГ /швед. riksdag/- шведський парламент.

РИКІША /яп./- японський або китайський візник, що власноручно перевозить пасажирів на двоколісному легкому возику.

РІМА /ст.-нім. rīm з лат. rhythmus - співрозмірність/- однозвучність кінцевих складів у віршових рядках.

РИМЕСА, див. ремеса.

РИМУВАТИ /див. рима/- писати або виголошувати римовані слова, римовані вірші, добирати рими.

РИМУВАТИСЬ /див. рима/- бути спізвзвучним, напр., слово "бла - киті" римується з словом "забиті".

РИНАЛГІЯ /гр. rhis/rhinos / - nis, algos - біль/- біль у носовій порожнині /хвор./.

РИНГ /англ. ring/- поміст, де відбувається бокс, боротьба.

РИНК /англ. skating rink/- штучна льодова ковзанка, де катуються на ковзанах, 2. асфальтовий майдан, де катуються на рольках

РИНОБЛЕНОРЄА /гр. rhis/rhinos/- nis, blennos - слиз, rheō - течу/- нежить.

РИНОКАРДИНОМА /гр. rhis/rhinos - nis, karkinos - пістряк/ пістряк носа.

РИНОЛОГІЯ /гр. rhis/rhinos / - nis, logos - наука/- наука про хвороби носа.

РИНОПЛАСТИКА /гр. rhis - nis, plastikē /- операція носа з метою пересадження на нього живої тканини з іншої частини тіла.

РИНОРАГІЯ /гр. rhis/rhinos / nis, rheō - течу/- кровотеча з носа.

РИНОСКЛЕРОМА /гр. rhis - nis, sklēros - сухий, твердий/- інфекційна хвороба горішніх шляхів дихання.

РИНОСКОП /гр. rhis - nis, sko-

реб - дивлюсь/- дзеркало оглядали носову порожнину.

РИНОСКОПІЯ /гр. rhis - nis, скр. reb - дивлюсь/- огляд носової порожнини з допомогою риноскопа.

РИПОСТ /фр. riposte /- відплатний удар або укол у фехтуванні
РИПС /нім. kips /- густа рубчасто-пругаста вовняна або шовкова тканина.

РІСЛІНГ /нім. Kiessling /- гатунок вина і винограду.

РИТЕНУТО /іт. ritenuto /- стримано, сповільнюючи темп /в музиці/-

РИТМ /гр. rhythmos /- 1. рівномірний рух, 2. чергування наголошених і ненаголошених звуків у віршах, 3. рівномірне чергування звукових елементів у музиці.

РИТМІКА /гр. rhythmikos - рівномірний/- наука про ритм.

РИТМІЧНИЙ /див. ритміка/- рівномірний, розмірний.

РИТМІЧНІСТЬ /див. ритміка/- рівномірність, розмірність, додержання ритму.

РИТМОМЕТР /див. ритм + метр/- прилад, що відбиває такти при виконанні музичного твору або ритмічних рухів.

РИТМОРИКА /нім./- правила красномовства, ораторського мистецтва.

РІТОР, див. ретор.

РИТОРИКА, див. реторика.

РИТОРІЧНИЙ, див. реторичний.

РИТОРНЕЛЬ, див. ритурнель.

РИТУАЛ /лат. ritualis - обрядовий/- 1. сукупність обрядів, що супроводять релігійний акт, також зовнішньо його оформлення - ють, 2. церемонія, церемоніял.

РИТУАЛІЗМ /див. ритуал/- сис-

тема обрядів релігійного культу.

РИТУАЛЬНИЙ /лат. ritualis обрядовий/- обрядово-релігійний.

РИТУРНЕЛЬ /фр. ritournelle з іт. ritornello - вертання/- коротка музична фраза в акомпаньєменті, повторювана як приспівок, пригравка /повторюється на початку і в кінці між куплетами музичної п'еси./.

РИХТУВАТИ /нім. richten - на-правляти, вирівнювати/- 1. на-правляти, полагоджувати, 2. готувати /воза/, 3. вирівнювати, випростовувати.

РИФ¹/нім. Riff /- підводні камені, скелі; коральові ірифи - острови або мілини, утворені коралями в тропічних морях.

РИФ² /гол. rif /- частина вітрила, на яку його зменшують, підбираючи нижню його частину при великому вітрі.

РИЦАР /нім. Ritter /- лицар; I. особа військово-шляхетського стану за середньовіччя, 2^х самовіддана, великодушна, шляхетна і взагалі чеснотна людина.

РИШІ /санс./- перші істоти, що

Ух створив Брагма і що стали й сами творцями світу.

РИШТАК /нім. Rinnstein / - по-земо прокладені рури для стікання води.

РІ / яп./ - міра довжини в Японії /4 км/.

РІВ'ЄРА /фр. rivière / - узбережжя біля Ніцци /лагідний клімат та гарні краєвиди/.

РІГВЕДА /санск./ - книга санскритських пісень індуської мудрости /одна з чотирьох Вед/.

РІФФИ - мусулманські племена в Марокко.

РІЯЗАТ /ар./ - піст, каяття, гамування пристрастей /у мусулманів/.

РІЯЛ /персь./ - грошова одиниця в Персії.

РОБА /фр. robe / - старовинна жиноча сукня з шлейфом, 2. мантія у французьких професорів, адвокатів під час виконання обов'язків.

РОБЕР /англ. robber - грабіжник/- два або три підряд виграши в картярській грі /віст, вінт/.

РОБІНЗОННАДА /нім. Robinsonaden / - пригодницькі романи на взірець "Робінзона Крузо" / в європейських літературах/.

РОБІНІЯ /вл./ - вид дерева або чагарнику з родини метеликових /біла акація/.

РОБОТ /чесь. robot / - електричний механізм, що має вигляд

людини й виконує складні операції, подібні до свідомих дій людини.

РОБУРІТ /лат. robur - сила/ вибухова речовина/ основний складник чи - салітра/..

РОВЕР /англ. rower / - самокатка, вельосипед.

РОД /англ. rod - жердина/- міра довжини в Англії /II, 7 м/.

РОДЗИНКИ /нім./ - сушені виноградні ягоди, кишмиш.

РОДІЙ /гр. rhodon - рожа/- хемічний елемент /Rh/, атомова вага 102,91, сріблясто-блій метал плятинової групи.

РОДОДЕНДРОН /гр. rhodon - рожа, dendron - дерево/- альпійська рожа, вічнозелена чагарникова рослина з родини вересових, з розкішними квітами /високих гірських місцевостей/.

РОДОНІТ /гр. rhodon - троянда/- зернистий мінерал рожевого кольору із групи піроксенів.

РОЗЕНКРОЙЦЕР /нім. Rosenkreuzer / - член мистично-філософської /теософічної/ організації розенкрайцерів /I7-I8 ст./ в Німеччині та Голландії, що мала за емблему хрест і квітку з рожі і змагалась за переведову світу на релігійно-християнських засадах.

РОЗЕТА /фр. rosette / - I. орнаментна прикраса у формі рожі, 2 злагода для вимікання електричного штепселя.

РОЗЕОЛІ /лат. roseola / - рожево-сині плями на шкірі при де-

яких хворобах /висипний тиф тощо/.

РОЗМАРИН /лат. *rosmarinus* морська рожа/- I. вічнозелена середземноморська чагарникова рослина з запашними квітами, згатунок яблук.

РОКАДА /фр. *z pers. gokh bojoviy slon*/ - одночасна зміна місць короля й вежі у шаховій грі, коли вежу ставлять поруч із королем, а короля ховають за вежу, ставлячи поруч із нею

РОКАМБОЛЬ /фр. *rocambole* / - I. гатунок еспанської цибулі, 2. частина виграншу в картярській грі, яку відкладають із кожною виграншною партією для нової ставки на нових умовах.

РОКІРУВАТИ, див. рокувати.

РОКОКО /фр. *rococo* з *rocaille* / -архітектурний стиль, започаткований у Франції I8 стол.за короля Людовика I4; прикметними ознаками цього стилю були легкі граційні орнаменти.

РОКСБУРЗЬКИЙ к л ю б - това - риство бібліофілів у Лондоні, що видає коштом своїх членів рідкісні книги.

РОКСОЛЯНИ - назва народу, що пereбував між Доном і Дніпром за часів стародавніх Греції та Риму.

РОКУВАТИ - робити р о к а д у.

РОЛИК /нім. *Rolle* / -I. коточко, цівка, 2. обертовий деталь, що має форму цівки, коточка, зізялатор для електричних дротів з порцеляни.

РОЛЯ /нім. *Rolle* / - I. всі слова й дії певної дійової особи в п'єсі, що їх виголошує актор, 2. вага або обсяг участі певної особи в справі.

РОЛЬКИ /див. ролик/- подібні до ковзанів, але на коліщатах прилади, що їх надівають на ноги, щоб кататись.

РОМ /англ. *rum* / - алькогольний напій із цукру або меласи.

РОМАН /фр. *roman* - літературний твір романською мовою/- I. оповідний прозовий або віршованій твір з розгорнутою сюжетною лінією персонажів, описом еволюції характерів та складною композицією, описом багатьох подій та епізодів, що відбуваються протягом чималого часу, 2^х любовні взаємини, кохання.

РОМАНІЗАЦІЯ /фр. *romanisation* з лат. *romanus* - римський/- I. засвоєння римської культури серед населення, що підпало під владу стародавніх римлян, 3. поширення романських мов серед нероманських народів.

РОМАНІСТ /фр. *romaniste* / - I. знавець романських мов та літератур, 2. знавець римського права, 3. письменник-автор романів

РОМАНІСТИКА - наука про мови, літературу та історію романських народів.

РОМАНІЧНИЙ - I. прикметний для роману, 2^х любовний.

РОМАНОМАНІЯ /див. роман - манія/- пристрасть до читання романів.

РОМАНС /фр. romanse з лат. *roma-nus* - римський/-І. невелика во-
кальна п'еса ліричного змісту,
2. така ж п'еса для скрипки, ві-
ольончелі, фортепіано, З. любов-
но-лірична пісня, 4. ліричний
вірш з наподібненням до народ-
ньої пісні.

РОМАНСЬКИЙ /фр. roman з лат. *romanus* - римський /-пов'язаний з римською культурою; р о м а н с ь к и й стиль - архітектурний стиль середньовіччя /10-13 стол./, що виявляється здебільшого в будові церков, замків, фортець, з особливи арками, склепіннями, простими, але масивними конструкціями; р о м а н с ь к і м о в і - мови, утворені з народньої латини /французька, італійська, еспанська, португальська, провансальська, валлонська, румунська/.

РОМАНТИЗМ /фр. *romantisme* /-І. літературний напрям з перевагою в творах особистої вразливості, індивідуалізму, уяви над розумом, використанням народних джерел поезії, екзотики, ідеалізації минулого; напрям оформився в Німеччині /19стол./, по-тім у Франції та інших країнах; кредо романтизму: особа абсолютно вільна, психіка якої розвивається незалежно від зовнішніх обставин; особа - це найбільший і найповніший вияв вічного, непорушного; романтизм знайшов свій відголос у мистецтві, філософії, науці; р о м а н т и з м активний - див. романтика вітає зміну, 2^х мрійливість, споглядальність, захопливість, казковість.

РОМАНТИК -І. послідовник романтизму, 2. мрійник.

РОМАНТИКА /див. романтизм/-казковість; мрійливість; р о м а н т и к а в і т а ї з м у - літературний напрям, що його намагався оформити Хвильовий /див. памфлет "Камо грядеши", 1925 р./, розуміючи під цим сукупність "нового світовідчувања, споглядання, нових вібрацій, патосу, трагізму, емоційної насиченості, вільної творчості", що характеризує добу українського "відродження" 30-х років, і протиставдячи цей мистецький напрям ліквідаторським настроям щодо мистецтва /футуризму, пролеткульту, пролетарського реалізму тощо/ та офіційному, анонсованому від Політбюро соціалістичному реалізмові; практичне здійснення цього стилю в творах Хвильового та письменників-членів організації "Вапліте".

РОМАНТИЧНИЙ - І. належний до романтизму, 2^х мрійливий, казковий.

РОМБ /гр. *rhombos* /-рівнобічний косокутній чотирикутник - рівнобіжник /г е о м./.

РОМБОЕДР /гр. *rhombos* - ромб, *hedra* - основа, бік/-ромбостінник, паралелепіпед, що його стінки мають форму ромбів.

РОМБОЇД /гр. *rhomboides* - ромбуватий/- паралельограм.

РОМСТЕКС /англ./ - волова печень з хребта.

РОМУЛ /вл./ - легендарний цар,

що з своїм братом Ремом заснував Рим.

РОНД /фр. rond /-фігура в танці, коло, що його утворюють учасники.

РОНДЕЛЬ /фр. rondelle /-І. вірш на 13 рядків з двома римами, в якому перший рядок повторюється тричі, другий двічі, 2. кругла вежа у фортеці, з якою обстрілюють ворога.

РОНДО /фр. rondeau від rond - круглий/-І. вірш на 13 рядків з двома римами і з повторенням початкових слів першого рядка після 8-го й 13-го рядків, або на 24 рядки з двома римами і з повторенням 4-х рядків першої строфи в кінці кожної строфи; - після другого рядка повторюється початкові слова першого; 2. весела жвава музична п'еса, що в ній раз-по-раз повторюється основна тема при наявності кількох другорядних тем; письмо з окружленими літерами спеціальним пером, що також зветься рондо.

РОСІНАНТ/есп. Rosinante /-ім'я Дон Кіхотового коня, 2^х конячина, шкапина.

РОСТБІФ /англ. roast beef /- злегка присмажена яловичина з хребтової частини забитої тварини.

РОСТРА /лат. rostra - корабельні носи/-І. архітектурна прикраса у вигляді носової частини старовинних кораблів, 2. трибуна в стародавньому Римі, побудована на носах відбитих у во-

рога кораблів або прикрашена ними.

РОСТРИ /гол. rooster /-поміст на чардаку корабля, де містяться рятівні човни та всякі резервої матеріали й частини.

РОТАНГ /мал./-один із видів ліануватих тропічних пальм.

РОТАНІЗМ /гр. rho - "єр"/-І. гаркавість, неправильна вимова звука Р, 2. перехід з в у латинській мові:

РОТАТОР /лат. rotator - обертальник/-апарат для друкування копій з малюнків та документів з допомогою трафарета, вмонтованого на друкарській машині або на восковому папері і накладеного на покритий фарбовою вал.

РОТАЦІЙНИЙ /лат. rotatio - кружлення/-обертовий; р-ий с п е кт р - спектр, що утворюється в наслідок випромінювання складних молекул пари або газів в обертовому русі молекул /фіз/ р о т а ц і й н а машина-друкарська машина, що друкує одночасно з обох боків намотаного на котку суворо паперу /4-8 км. завдовжки/; папір проходить поміж обертовими циліндрами.

РОТОЛЯКТОР /лат. rotatio - обертання, lac - молоко/- плятформа, оточена другою, обертовою, плятформою, на якій стоять корови, щоб їх дости.

РОТАЦІЯ /лат. rotatio /-І. р о т а ц і й н а машина, 2. обіг плянет навколо Сонця, 3. круж-

ляння навколо одного центра чи осі.

РОТМІСТР /поль. rotmistrz з нім./командир ескадрону /офіцерська ранга в дореволюційній російській армії, кінноті/.

РОТОНДА /іт. rotonda - кругла з лат./-1.округла будівля із склепінням у формі кола /арх./ 2.жіночий верхній одяг без рукавів, 3.округла альтанка на колонках без стін.

РОТОР/лат. rotare - обертати/1. обертона частина машини, 2.обертона частина електромотора, 3. обертовий вал на кораблі, 4. обертона частина турбіни з насадженими на ній дисками.

РОТОЦІЗМ, див. ротанізм.

РОТОПРИНТ /лат. rotare - оберти, англ.print - друкувати/ спрощена невелика офсетна машина /офсет/ для друку невеликих накладів брошур, документів, бюллетенів тощо.

РОЧДЕЛЬЦІ, РОЧДЕЛЬСЬКІ п і о - н е р и /англ. xl./-основоположники першого сповідчого кооперативного товариства/1844 р. в місті Рочделі в Англії/.

РОШ-ГАШАНА /гебр./-релігійний новий рік у гебреїв.

РОЯЛІЗМ /див. рояліст/-супільно-політичний рух у Франції після революції, що намагався повернути монархію.

РОЯЛІСТ /фр. royaliste відгой - король/- монархіст, борець за відновлення королівської влади у Франції.

РОЙЛЬ /фр. royal - королівський/-фортеціяно, клявішний музичний інструмент з поземо розташованими струнами.

РУБІДІЙ /лат. rubidus - темно-червоний/- хемічний елемент - /Kb/, атом.вага 85,44; лужний метал сріблясто-білого кольору

РУБАТО /іт. rubato /-вільний ухил від основного темпу музичної п'еси заради виразності.

РУБЕРОД /лат. ruber - червоний, гр. eidos - вид/-еластичний і вогнетривкий картон із каучуку та бавовниковою олією, уживаний на дахах та на ізоляцію в підземних частинах будівель проти вогкості.

РУБІКОН /лат. Rubico /-старородавня назва ріки Ургоне в Італії, що була кордоном між Римом і римською провінцією Галлією /в 49 р. до Хр. Юлій Цезар перейшов із своїми легіонами цей кордон, вертаючися після перемоги над галлами, висувереч забороні від сенату, вигукнувши "alea iacta est" - "жереб кинуто", - це стало початком боротьби Цезаря проти сенату й скінчилось перемогою Цезаря та оголошенням його імператором ; х/перейти Рубікон - зробити безповоротний рішенець.

РУБІН /нім.Kubin з лат. ruber - червоний/- мінерал, коштовний камінь червоного кольору /виготовляється також синтетично/.

РУБІНОВИЙ колір - темнорожевий /колір рубіну/.

РУБРИКА /лат. rubrica - червоний

заголовок від ruber - червоний/-І. заголовок розділу твору, що його писали в давнину червоною фарбою, 2. розділ, підрозділ, гра-фа, абзац.

РУБРИКАТОР /див. рубрика/- ма-ляр, що вимальовує заголовки до розділів у книжках.

РУБРИКАЦІЯ /див. рубрика/- роз-поділ на рубрики, на підзаго-ловки.

РУГАТО /іт./- вільно /м у з./.

РУДЕРА /лат. rudus - сміття/- руїна, зруйнована будівля.

РУДЕРНІС /англ. rudder-piece/- сторчова частина стернової рами, до якої прикріплюють площину стерна.

РУДЕРПОСТ/англ. rudder-post /- сторчовий брус, на якому прикрі-плюють стерно /на кораблі/.

РУДИМЕНТ /лат. rudimentum /-І. залишок зниклого явища; див. ру-диментарний орган.

РУДИМЕНТАРНИЙ /лат. rudimen-tum /- початковий, недорозви-нений, той, що відмирає/б і о л./ р-ий о р г а н - орган тіла, що не виконує ніякої функції і являє собою залишок колишнього розвиненого органа, що звирод-нів /б і о л./.

РУДІЯРІЙ /лат. rudiarius /-за-служені глядіятори, що брали у-часті у боях на арені лише за велику платню.

РУЛЁТ /фр. roulette із rouler - згортати, звивати/- січене м'ясо або шинка, згорнуте поді-

бно до ковбаси, 2. особливое пе-чило з солодкою начинкою.

РУЛЕТКА /фр. roulette від rou ler - згортати, звивати/-І. по-ділкова мірница стрічка, на-винена на обертовім коліщаті, 2. газардова гра з допомогою рухомого кружка з поділками та кількох кульок /учасники му-сять угадувати, де зупиниться стрілка або кулька/.

РУЛЕТА /фр. roulette /-крива лінія, що ІІ описує точка іншої кривої, яка катиться по іншій нерухомій кривій, не ковзаючи по ній /м а т./.

РУЛЯДА /фр. roulade /-страва з дрібних кришеників м'яса, 2. віртуозний пасаж у співі, коли го-лос швидко переходить з одного тону в інший.

РУЛЬОН /фр.rouleau /-сувій па перу, шпалер, церати або то.

РУМБ /англ. rhumb /- одна з 32 -ох поділок компаса або кола видного горизонту /одиниця ку-тової морської міри - одна три дцять друга частина кола/.

РУМБА /есп. rumba /- сучасний танок чотириактового розміру, також музика до нього.

РУМПЕЛЬ /нім.Rumpel з гол.го-егреп /- важіль для повертан-ня стерна.

РУНДА /нім. Runde з англ. round /- проміжок часу /2-3 хвилини/, коли триває боксер-ський зудар

РУНИ¹, рунічне письмо /ст.-скан

дінавсь./-run - таїна/-І. найдавніше письмо знаками /переважно в скандінавців/, що збереглися на каменях та металевих предметах, 2. стародавні написи готською мовою.

РУНИ²/фін. ruuno - вірш, пісня/- фінські епічні пісні.

РУЛІЯ /санс./- громева одиниця в Індії, Персії.

РУПОР /гол. roerig /-І. металева сурма конічної форми для посилення голосу, 2^х провідник поширення чужих думок, знаряддя чужих інтересів.

РУСТИКА /лат. rusticus - необтесаний/- обмурювання стін будинка зовні необтесаним камінням, також шерехате тиньковання, подібне до необтесаного каменя.

РУСТИКАЛЬНИЙ /нім. rustikal /- сільський, селянський.

РУТЕНІЙ /с.-лат. Ruthenia / русь/

- хемічний елемент /Ru /, важкотопкий шляхетний метал, атом. вага 101,7.

РУТИЛЬ /лат. rutilus - блискучий/- двооксид титану, криста- лічний мінерал жовтого або червонистого кольору.

РУТИНА /фр. routine /- сліпе наслідування або додержування старих зразків, відсталий спосіб думання, утерта звичка.

РУТИНЕР /див. рутіна/- людина, що додержується шаблонів, рутини.

РУТИННИЙ /див. рутіна/- заснований на рутині, шаблоновий, застарілий, утертий.

РУШТИ /нім. Roststab /- заміні переліжки в печах, крізь які просипається попіл, перего ріле вугілля або що.

РЮКЗАК /нім. Rucksack /- на плечник.

С

САБА /кирг./- бурдюк, шкіряний міх на кумис у киргизів.

САБАЛ - один із видів пальм у Півд. Америці./тропічна смуга/

САБАН /турк./- примітивний двоколісний плуг із сторч поставленою поличкою.

САБАНТҮЙ /турк. "сабан"- плуг , "түй" - свято/- національне свято в татар і башкирів по закінченні польових робіт.

САБАТИЯНИ, САБАТИЯНЦІ /гебр."суботівці"/-І. гебрейська секта "Месії", заснована 1626 р., пі-

зняє перейшла до ісламу, 2. різні сектанти, що, замість неділі, святкують суботу /адвентисти, баптисти тощо/.

САБЕТЗМ /вл./- релігія стародавніх арабів, названа від племені сабеїв, звідки поширилась /в основі її був культ шанування небесних світил/.

САБО /фр. sabot /- черевики на дерев'яних підошвах або видовбані з дерева.

САБОТАЖ /фр. sabotage /- від sabot - стукати дерев'яними

черевиками/-І. нищення фабричного устатковання під час страйку, 2. гальмування праці без оголошення страйку, видимість її виконання, 3. політичні дії, скеровані проти влади, з видимістю виконання її розпоряджень.

САБОТУВАТИ /фр. sабoter - стуки дерев'яними черевиками/- гальмувати роботу, не виконувати розпоряджень, позірно удаючи їх виконання.

САБОТЬЕР /фр. sabotière /- французький танок з ритмічним пристукуванням дерев'яними черевиками /сабо/.

САБУР /ар./- лік із рослини аloe, уживаний у медицині /пронесе/.

САВАН /гр. sapobr із ар. ssabru - довгий білій одяг, в якому хоронять померлих /сорочка/.

САВАНА /есп. sábana або фр. savane - степ/- великі степові рівнини в тропічній смузі/ в Африці, Півд. Америці/, покриті високою травою.

САВАОФ /гебр. tъebâotz - "сила", "міць", "воїнство"/- біблійна назва Бога.

САГІБ /ар. sahib - пан/- пан, форма звертання в Індії до європейців.

САГІБ-ЕЛЬ-ХОРТА /ар./- начальник поліції в каліфа.

САГА /сканд./- I. стародавній скандінавський прозовий народний епос /оповідання впереміш з віршовими вставками, героїчні повісті/, 2. в широкому ро-

зумінні: оповідь, переказ.

САГІТАЛЬНИЙ /лат. sagitta стріла/- стрілоподібний /що анатомічно ділить тіло вздовж на дві рівні половини/.

САГІТИ /лат. sagitta - стріла/- I. рід щетинокоротких червей, 2. дрібні морські хижаки, що мають прозоре тіло й рухаються в воді рвучкими стрибками.

САГО /мал./- I. крупи з осердя сагової пальми, 2. крупи з картопляного крохмалю /штучні/.

САГОВА пальма - вічно-зелена пальма гарячих країн.

САДИЗМ /від імені фр. письменника де Сад, 1740-1814 р./- I. статеве збочення, при якому особа дістает втіху, завдаючи під час статевих взаємин партнерові фізичного або морально-го болю, 2^х насолода з чужого страждання, ненормальна пристрасть до жорстокості.

САДИСТ,- хвора на садизм людина.

САДІ /ар./- турецький мандрівний чернець.

САДРАЗАМ /тур./- великий везир, 2. прем'єр-міністер у Персії.

САДУКЕТ /гебр./- стародавня гебрейська секта /З стол. до Хр що заперечувала бессмертя душі та воскресіння померлих.

САЄТ, САЄТА /фр./- шовкове вовняне сукно, о тлас.

САЗАНДАР /груз./- музика й співак у кавказців.

САЙГА, САЙГАК /тюрк./ жуїна парнокопита тварина з родини антилоп /в степах Поволжя, Казахстану/.

САЙЗЕЛ/англ. вл./ - волокно з листя агави, уживається у виробництві грубих тканин та кодол.

САЙДА - риба з родини тріскових /Мурманське, Атлантика/.

САЙНЕТИ /есп./ - короткі комічні інтермедії в еспанському театрі.

САК /фр. sac /-І. рибальське знаряддя, що складається з напутного на лозову раму сітки, 2. широке легке жіноче пальто, 3. дорожній мішок /сакви/.

САКВИ/лат./ - дорожній мішок.

САКВОЯЖ /фр. sac - мішок, воуде - подорож/- І. дорожня шкіряна торба, 2. шкіряна валіза.

САКЕЛЯРІЙ /гебр./ - фінансовий урядовець при церквах царгородського патріархату.

САКІ /яп./ - алькогольний напій з рижу.

САКЛЯ /тюрк./ - хата в гірських народів Кавказу.

САКОС /гр./ - єпископське богослужбове верхнє убрання.

САКРАЛЬНИЙ /лат. sacer/sacri / - І. релігійно-обрядовий, 2. крізько-кістковий /антр./.

САКРАМЕНТ /лат. sacramentum - святощі/- таїна, святощі, церковний обряд.

САКРАМЕНТАЛІЇ /лат. sacramentalis / - види церковного освячення /кроплення, мирування/.

САКРАМЕНТАЛЬНИЙ /лат. sacramentalis / - священий, обрядовий.

САКРАМЕНТАРИЇ /лат. sacramentarii / - протестанти, що відійшли від лютеранів на грунті розбіжностей щодо таїнства причастя.

САКРИСТІЯ /лат. Sacristia із sacramentum - святощі/- частина католицької церкви, де зберігаються релігійно-культові речі.

САКАУЛ /тюрк./ - невелике дерево середньо-азійських пустель.

САКСАФРАГА /лат. Saxifraga / - ломикамінь /рослина/.

САК'Я-МУНІ - див. Будда.

САКОФОН /вл.-гр. καρυκείο - звук/-близький до клярнета блішаний музичний інструмент.

САЛЕМ-АЛЕЙКУМ, див. селям алейкум.

САЛІВАЦІЯ /лат. Saliva - слина/- хвороблива слинотеча.

САЛІІ /лат./ - жерці бога Марса в стародавніх римлян.

САЛІЙСЬКІ ЗАКОНИ - зібрани за франконського короля Хлодвіга старі народні звичаєві права /5 стол. по Хр./, що не визнавали за жінками права на майнову спадщину та на посаддання королівського престолу.

САЛІНГ /гол. saling / - рама з

подовжніх і поперечних брусків для міцнішого прикріплення горішніх снастей до складаних щогол на кораблі.

САЛІПІРИНА /лат./ - заспокійлива та протигарячкова речовина із саліцилової кислоти та антиpirину.

САЛІТРА /лат. sal - сіль, гр. nitron - луг/- нітратно-кислі солі калію, натрію, барію, амоніяку тощо; найуживаніші: чілійська с./натрійна/, калійна с., амоніякова с.

САЛІЦІЛ /лат. salix - верба/саліцилова кислота - $C_6H_4(OH)COOH$, органічна сполука, що ю виготовляють із фенолю та вуглекислоти /в природі є у вербі/; уживається у виробництві ліків /аспірини/ та фарб.

САЛІЦІНА /лат. salix(salicis/-верба/- кристалічна речовина, добувана з білих верб або штучно з фенолю й уживається в медицині /дезинфекційний засіб, також протигарячковий/.

САЛЮТ /лат. salus - здоров'я, фр. salut - привіт/- урочисте вітання підняттям пралора, пострілами з гармат, пусканням ракет тощо.

САЛЮТУВАТИ /див. салют/- вітати, віддавати салют.

САЛЯ, САЛЯГ /ар./ - молитва, що турки /мохаммедани/ проказують п'ять разів на добу.

САЛЯМАНДРА /гр. salamandra /-I. один із видів амфібій, подібних до ящірки, що живуть у великих лісах Європи /отруйні/, 2.

дух, що живе в огні й уособлює собою вогонь /у середньовічній магії/.

САЛЯМІ /іт./ - вуджена ковбаса з свинини /первісно - ковбаса з ослячого м'яса в італійців/.

САЛЬВА /лат. salve - вітай/одночасний постріл з багатьох рушниць, гармат; випал.

САЛЬВАРСАН /лат. salvare - рятувати, гр. arsēn - чоловічий, дужий/- препарат з арсену, що ним лікують сифіліс та деякі інші хвороби /тиф, малярію/.

САЛЬДО /іт. saldo - розрахунок/- ріжниця між прибутками й видатками, решта /дебетова чи кредитова/, перенесена на праву сторінку бухгалтерської книги.

САЛЬМ'ЯК /лат. sal - сіль, гр. amphiakon /- безбарвна сіль- NH_4Cl , що утворюється в наслідок діяння соляною кислотою на амоніяк.

САЛЬДУВАТИ /див. сальдо/- зводити підсумки /сальдо/, ріжницею між дебетом і кредитом.

САЛЬЗИ /лат. salsus - солоний/- невеликі вулкани, що періодично вибухають гарячою глинястою гряззю, вуглецево-оксидом сірководнем, вуглеводнем тощо.

САЛЬМІ /фр./ - печења з дичини.

САЛЬОЛЬ /див. саліцил/- фенолевий етер, дестиллят саліцилової кислоти, уживаний проти гарячки та як заспокійливий лік при ревматизмі тощо.

САЛЬОН /фр. salon /- I. віталь-

ня, кімната для гостей, 2. помешкання для періодичних вистав мистецьких творів, 3. назва літературно-мистецького гуртка, обмеженого невеликим числом учасників.

САЛЬПІКОН /фр. salpicon / -страва з шинки, огірків, грибів.

САЛЬПІНГІТ /гр. salpinx -рура/- запалення яйцепрохідних рур.

САЛЬСАРАРЕЛЯ /фр. salsa parreille з есп. zarzaparilla / -рослина з родини конвалій, уживана в медицині для очищення шлунку, також очищення крові.

САЛЬТАРЕЛЬО /іт. saltarello / - італійський народній танок.

САЛЬТЕРІО /іт. salterio / - подібний до цимбалів італійський музичний інструмент.

САЛЬТО /іт. salto - стрибок / - стрибок.

САЛЬТОМОРТАЛЕ /іт. salto mortale / - 1. смертельний стрибок, очайдущий стрибок, очайдущий вчинок, 2. нагла зміна переконань.

САМАН /турк./ - висушені на сонці плити з глини, соломи, торфу, уживані як будівельний матеріал у безлісих місцевостях.

САМАРІЙ - хемічний елемент / Z_{31} / з родини рідких земель, атомова вага 150,43.

САМБО - нащадки від шлюбів ін-діян з муринаями.

САМУМ /ар. samim / - гарячий сухий гураган піскових пустель, що несе хмарі піскового пороху.

САМУРАЙ /яп./ - 1. дрібна військова шляхта в Японії /до революції 1868 р./, 2. назва військового панства, що зважується на війні на явну загибель заради досягнення бойової мети.

САМШІТ /груз./ - кавказька пальма, дерево з родини букшинових, що його тверду деревину вживають у виробництві музичних інструментів.

САНАЦІЯ /персь./ - подібний до цитри музичний інструмент.

САНАТОГЕН /лат. sanatys - зціленний, гр. ονεος - рід/-штучний харчовий препарат, що містить у собі 85% казеїну /проти недокрів'я/.

САНАТОЛЬ /лат. sanatio - лікування/- дезинфекційна речовина

САНАТОРІЯ /лат. sanare - лікувати/- кліматична лічниця /лікування дієтою, режимом, природними факторами, фізичними методами/.

САНАЦІЯ /лат. sanatio - лікування, уздоровлення/- уздоровлення; система заходів уздоровлення фінансового стану підприємства /переоцінка активів: нерухомого майна, машин, запасів товару/.

САНБЕНІТО /есп. sambenito від San Benito - св. Бенедикт/- одяг з намалюванням на ньому дияволом /за часів інквізіції надягали на засудженого за порушення догми абощо/.

САНГВІНА /фр. sanguine з лат. sanguis - кров/особливий тем-

ночевоний олівець, також намальований цим олівцем малюнок.

САНГВІНІК /лат. *sanguis* - кров/- людина запальної, жвавої, хиттерадісної вдачі.

САНГВІНІЧНИЙ /див. сангвінік/- гарячковий, вразливий, запальний, жвавий, веселий, незрівноважений.

САНДАЛ /сандалове дерево/-де -рево, що має важку, тверду, запашну деревину, в якій є етерні олії, уживане у виробництві меблів, 2. фарби з цього дерева.

САНДАЛІ /гр. *sandalion* /-пос -толи, підошви з ремінцями, щоб пристібати до ступнів ніг/літне взуття та взагалі взуття в теплих країнах/.

САНДАРАК /гр. *sandarakē* - червоний арсен/- запашна смола з африканського шпилькового дерева, уживана у виробництві лаку, парфумів тощо.

САНДВІЧ, див. сендвіч.

САНДЖАК /тур./-1. корогва з кінським хвостом, 2. адміністративна одиниця в Туреччині/див. віляєт/.

САНДРІЛЬОНА /вл. *Cendrillon* із *cendre* - попіл/- нечепура, замурза, від імені героїні казки Фр. письменника Перро /17 ст./ - уособлення бідної чеснотливої й гарної дівчини.

САНІТАР /лат. *sanitas* - здоров'я/- доглядач коло хворих.

САНІТАРІЯ /лат. *sanitas* - здоров'я/- заходи щодо знезаражен-

ня та додержування чистоти в приміщенні, місцевості, на підприємстві тощо.

САНІТАРНИЙ - оздоровний, призначений для уздоровлення населення, місцевости або що.

САНКТУАРІЙ /лат. *sanctus* - святий/- святе місце.

САНКЦІОНОВАТИ /див. санкція/- схвалювати, дозволяти, стверджувати, визнавати за законне.

САНКЦІЯ /лат. *sanctio* - непорушенна ухвала/-1. затвердження, надання законності, 2. заходи щодо запоруки виконання обов'язків, 3. передбачені законом заходи примусу, 4. система карних заходів /економічних, фінансових, військових/ супроти країн-порушників міжнародньої угоди.

САНКОЛЬОТ /фр. *sans* - без, *sillette* - короткі штани/- безштанько /звеважлива назва для революціонерів за часів французької революції 1789 р./.

САНОФОРМ /лат. *salvis* - здоровий/- метилевий етер, уживаний, замість йодоформу /антисептик/

САНСАРА /інд. *sansāra* /- мандрівка душі, що по смерті людини йде до нірвани, а звідти знов переселюється в нове тіло / в індуській релігійній науці/.

САНСКРИТ /інд./- індуська літературна мова до нашої ери/мова літератури й релігійної науки/.

САНСКРИТОЛОГ /інд.-гр./- фахівець у санскритській мові й літературі.

САНСУСІ /фр. Sans Souci - "без журби"/- I. відпочинковий палац Фрідріха II біля Потсдаму, 2. заміська вілла.

САНТАЛ, САНТАЛІН /гр. santalon із санс./- рослинна барва/червона або жовта/ з деревини санталового дерева /див. сандал/.

САНТИ... /фр. cent - сто/-просток на означення міри, в сто разів меншої за основну, напр. сантиметр означає у сто разів менший за метр.

САНТИГРАМ /фр. centigramme / - сота частина грама.

САНТИМ /фр. centime /- дрібна монета, I/20 франка /Франція, Бельгія, Швейцарія/.

САНТИМЕНТ /фр. sentiment- по-чуття/- перебільшена чулість.

САНТИМЕНТАЛІЗМ /фр. sentimetalisme- чутливість/-I. напрям у літературі I8-I9 стол., що прийшов на зміну класицизму/ознаки: пестливі форми в стилі, солодкава мова, перебільшена чутливість описуваних персонажів /в українській літературі- Квітка-Основ'яненко/, 2. надмір на чутливість, тонкосльозість.

САНТИМЕНТАЛЬНИЙ /фр. sentimental /-I. надмірно чутливий, нудотно ніжний, 2. належний до сантименталізму.

САНТИМЕНТАЛЬНІСТЬ /фр./-надмірна чутливість, удавана, нещира вразливість, підсоложена ніжністю.

САНТИМЕТР /фр. centimetre /-I.

одна сота частина метра, 2.лі-нійний метр, поділений на сантиметри./практична мірка в текстиль, кравців тощо/.

САНТОНІНА /лат. santonica herba - сantonська трава/- за собі проти глистів, що його добувають із цитварного полину.

САНУВАТИ /лат. sanare - лікувати/- уздоровлювати, проводити санацию.

САНЧО ПАНСА /еспн.Sancho Panza /- слуга Дон Кіхота, джура, зброносець, уособлення практичності, але й боягузства та обмеженості.

САПАЖУ /фр. sapajou /- чіпко-хвості мавпи Півд. Америки.

САПЕР /фр. sareur /- вояк інженерно-технічної військової частини.

САПОНІНА /лат. sapo(saponis) - мило/- білий цукристий порошок, що його добувають із коріння деяких рослин і вживають для прання тощо.

САПОНІТ /лат. sapo(saponis) - мило/- мінерал, суміш води, крем'янки й глинки, уживаний у виробництві порцеляні.

САПОНІФІКАЦІЯ /лат. sapon - мило, facere - робити/- розклад ситечих речовин діянням на них лугами /творення мильної маси/

САПРО... /гр. sapros - гнилий/- у складених словах указує на зв'язок із гниттям, розкладом, напр., сапропеліт.

САПРОБИ /гр. sapros - гнилий,

біос - життя/- мікроби, що живуть в органічних нечистотах/у каналізаційних рурах тощо/.

САПРОГЕННИЙ /гр.sapros; гнилий, genos - походження/- бактерії, що спричиняють процеси гниття.

САПРОПЕЛІ /гр. sapros - гнилий pēlos - глина/- I. зогнилі від клади рослинних і тваринних решток на дні стоячих вод /б і о л./, 2. пальні матеріали, дестилляти цих решток /тече паліво, дьоготь, вар/.

САПРОПЕЛІТ, див. сапропелі.

САПРОФІТ /гр. sapros - гнилий, phytos - рослина/- рослина, що живиться органічними речовинами мертвих організмів /гриби, бактерії/.

САПФІР /гр. sappheiros з гебр. sapir /- коштовний камінь, одна з відмін корунду.

САП'ЯН/персь. saxījan із saxt - міцний/- вичинена м'яка хожа або овеча шкіра /фарбована/ на взуття.

САРАБАНДА /есп. zarabanda /танок повільного темпу /єспанського походження/.

САРАЦИНИ /ар.  arq n - східні/- I. кочове арабське плем'я за стародавніх часів/, 2. назва арабів на початку християнської ери, пізніше назва всіх мусулманів Африки.

САРБАЗ /персь./- перський вояк - піхотинець.

САРВЕНЬ /гол./- парусинова обвітка на тросах, що убезпечує їх від стирання.

САРГАС /лат. sargassum /- плавуча морська водорість /Атлантичний океан/.

САРДАР /персь./- головний військовий командувач в колишній Туреччині, Персії.

САРДЕЛЯ /нім.sardelle /- дрібна риба з родини оселедців/Середземне море, Атлантика/.

САРДИНКА /від острова Сардинія - морська риба з родини оселедців /здебільшого вживається в консервах/.

САРДОНІКС /гр. sardonyx /- мінерал /самоцвіт/, кольоровий агат.

САРДОНІЧНИЙ /лат. risus sardonicus /- злісно-глуумливий, в'ідливий; сардонічний сміх - гіркий, в'ідливий сміх, коли в душі зовсім не смішно /походить від назви гіркої трави Sardonia що ю смак кривить обличчя, а отруєння спричиняє смерть з судомами сміху на губах/.

САРЖА /іт.sargia /- бавовняна тканина, уживана на підкладку в одязі.

САРКАЗМ /гр. sarkasmos /- нещадний глум, злісне глузування, в'ідлива насмішка.

САРКАСТИЧНИЙ /гр. sarkastikos/- злісно-глуумливий, в'ідливий.

САРКОДА /гр. sarx(sarkos)-м'ясо /- протоплазма одноклітинних істот.

САРКОДОВІ /див. саркода/- одноклітинні найпростіші істоти.

САРКОЛЕМА /гр. sarx(sarkos) -

м'ясо, лемма - шкіра/- тонка оболонка навколо волокон смугастих м'яснів /біол./.

САРКОМА /гр. sarkoma / - злоя - кісний новотвір /пухлина/ на сполучній тканині /менед./.

САРКОПЛАЗМА /гр. sarx(sarkos) - м'ясо, plasma - утворення - протоплазма м'ясневих клітин.

САРКОСПОРІДІ /гр. sark(sarkos) - м'ясо, sporidion - насінинка - паразитичні найпростіші істоти, що живуть у м'ясних тварин, у свиней, овець.

САРКОСТОЗА /гр. sarx(sarkos) - м'ясо/- закостеніння м'язів.

САРКОФАГ /гр. sarkophagos -той що жере м'ясо/-І. кам'яна до- мовина за стародавніх часів, 2. гробівець у формі домовини.

САРМАТИ /гр./ - іранського походження кочовий народ, що жив на північ від Чорного моря до III стол. по Хр.

САРМАТИЯ /див. сармати/- назва всього простору між Волгою і Вислою за часів Римської імперії.

САРОС /гр. з асири-аввілонського shāru / - проміжок часу між явищами повного затемнення сонця /ІІІ років і ІІІ з третиною днія/.

САРСУЕЛЯ /есп. zarzuela / - опера з розмовним діалогом.

САРТИ - російська образлива назва узбеків.

САСАФРАС /есп./ - дерево з родини лаврових, вживане в меди-

цині та парфумерії /домішка до мила, напоїв, тютюну/.

САССАНІДИ /персь./ - перська династія /226-642 р. по Хр./.

САТАНІЗМ - літературна течія ІІІ стол., що опрацьовувала сєредньовічні теми про диявола, віру в нього тощо.

САТЕЛІТ /лат. satelles - супутник, слуга/- супутник, залежний прибічник; І. найманій воїк, що супроводить свого господаря /за давніх часів/, 2. супутник плянети, 3. мала залежна від великої держава /напр., Польща, Угорщина, Болгарія тощо - сателіти СССР/, 4. виконавець чужої волі, по-рабському залежна людина.

САТЕМ-МОВИ /іран. satem - сто/- група іndo-европейських мов, у яких палітальні К, Д перейшли в спіранти С, З /слов'янські литовська, лотиська, пруська та інші/.

САТИН /фр. satin / - легка шовкова, вовняна або бавовняна, гладенька та блискуча тканина.

САТИНЕТА/див. сатин/- напівшовкова тканина.

САТИНОВИЙ /див. сатин/- властивий сатинові; с-ий папір - блискучий шовкоподібний папір.

САТИНУВАТИ /фр. satinier / - обробляти папір на вальцях, щоб надати йому блиску.

САТИР /гр. satyros / - І. один із нижчої ранги богів /лісовий бог/ у стародавній грецькій мі-

тології, що визначався статевою хтивістю /зображення у вигляді чоловіка з ріжками й хвостом/, 2^х хтивий, заласний чоловік.

САТИРА /лат. *satira* /- літературно-мистецький твір, що гостро висміює людські хиби, негативні явища людської дійсності.

САТИРИК /див. сатира/- письменник, що пише сатири.

САТИРИЧНИЙ /див. сатира/- властивий сатирі, гостро-глумливий.

САТИРІЯЗА /гр. *satyriasis* /хоробливо надмірна статева хіть.

САТИРІЯЗИС, див. сатиріза.

САТИСФАКЦІЯ /лат. *satisfactio* /- вдоволення, відшкодування ображеному, відплата /за кривду, образу/ у формі вибачення, двобою, сплати.

САТРАП /гр. *satrapes* із перського *sitrab* /- I. самовладний урядовець, необмежений володар провінції /в стародавній Персії/, 2^х начальник-самодур, деспот.

САТРАПІЯ /див. сатрап/- I. край, що ним володіє сатрап, 2^х дес- потія.

САТУРА /лат. *satura* - мішанина - театральний жанр у стародавніх римлян - поєдання діяльності, міміки, музики, танцю, співу /актори - гістріони/.

САТУРАТОР /лат. *saturatos* - насичувач/- I. апарат, що подає сумішку пального матеріалу до газових пальників, 2. апарат, що з його допомогою насичують ву-

глець-ІУоксидом прохолодні напої.

САТУРАЦІЯ /лат. *saturatio* - насичення/- хемічне насичення, напр., прохолодних напоїв вуглець-ІУ оксидом.

САТУРН /лат. *Saturnus* /- I. бог родючості /в стародавньо-римській мітології/, 2. шоста планета сонцевої системи /астр./, 3. назва олива в альхеміків.

САТУРНАЛІЙ /лат. *saturnalia* /- ст.-римські свята на пошану бога Сатурна по закінченні життя /супроводилися розпустою/; 2^х розгнуздане бенкетування, дика розпуста.

САТУРНІЗМ /див. сатерн/- хронічне отруєння оливом.

САФІР, див. сапфір.

САФІЧНИЙ /вл./- властивий поезії грецької поетеси Сафо /600 р. до Хр./.

САФЛЬОР /нім. *Saflor* /- I. трависта рослина, що з цієї квітів добувають пурпурний барвник, а з насіння - технічну й харчову олію, 2. фарба з квітів цієї рослини.

САХАРИНА /гр. *sakchar* - цукор/- білий кристалевий порошок із толюю /в 550 разів солодший від цукру/.

САХАРСИ /гол./- кільця, що можуть пересуватися по щоглі /до них прив'язують вітрила/.

САШЕТКА /фр. *sachet* /- I. торбиночка або скринька на носові хусточки, 2. напарфумована по-

душечка, що її кладуть між білля для пацюків.

СВАГЕЛІ - африканський народ - помісі муринів з арабами, персами, індусами.

СВАДЕШІ /інд./ - національно-економічний рух в Індії, що бойкотом імпорту намагається посилити вітчизняну промисловість.

СВАРАДЖІ /інд. svarāja - самоврядування/- самоврядування, проголошення в індійському національному конгресі 1906 р. вимоги національної автономії в межах Великої Британії / політичний рух/.

СВАРАДЖИСТИ /інд./ - партія індійських націоналістів, що вимагала самоврядування для Індії в межах Британської імперії /розвалась 1930 р./.

СВАСТИКА /санск./ - 1. рівнораменний хрест із загнутими під прямим кутом кінцями /символ вогню й щастя в поганській релігії/, 2. емблема німецького націонал-соціалізму /гітлеризму/.

СВЕТЕР /англ. sweater / - вовняна плетена блузка, плетена фуфайка /спорт/.

СВІТЕР, див. светер.

СВІНГ /англ. swing - хитатись/- бічний удар у боксі, 2. сучасний танок.

СЕАНС /фр. seance / - час демонстрування фільму, виконання якоїсь дії /позування, перегляду атракціону або що/.

СЕБАПТИСТИ, див. сабатіяни.

СЕБОРЄЯ /лат. sebum - сало, гр. rheb - течу/- хвороба шкіри, що буває: масна себорея - надмірне виділення масного поту, і суха себорея - злущування дрібної білої луски із шкіри.

СЕВР, севрські вироби /фр. sevres від міста Sevre / - високоякісні порцелянові вироби.

СЕГІДІЛЯ /есп. seguidilla / - еспанський танок швидкого триактового темпу.

СЕГМЕНТ /лат. segmentum - відтинок/- 1. частина круга, відітнута тятивою /гемом./, 2.

частина кулі, відітнута січною площиною /сферичний сегмент/, 3. частина тіла деяких комах /анат./.

СЕГМЕНТАЦІЯ /див. сегмент/- 1. поділ зародка на сегменти /ембріологія/, 2. поділ тіла комах на сегменти.

СЕГНЕРОВЕ колесо /вл./ - пристрій, що його винайшов німецький фізик Сегнер на доказ того, що тиск води діє однаково у всіх напрямках /рурка на осі з загнутими у протилежних напрямках кінцями; коли пустити воду через рурку, то вона своїм тиском надає рурці обертового руху/.

СЕГРЕГАЦІЙНИЙ /див. серегація - відокремлювальний; с-на жила - смуга гірської породи, що складається з мінералів відмінної від довколишньої мінеральної маси кристалізації.

СЕГРЕГАЦІЯ /лат. segregare - відокремлення/- відокремлення, на прикл., у деяких штатах ЗДА мурини відокремлені від білих щодо школ, театрів тощо.

СЕДАН /фр. Sedan /- фортеця у Франції, що й здобула 1870 року німецька армія, взявші в полон Наполеона III та змусивши Францію до капітуляції /назва стала символом цілковитої поразки/.

СЕДІЛЬ /фр. sedille /- значок у вигляді коми під літерою С у французькій мові, коли треба вимовляти як с, а не ц.

СЕДИМЕНТ /лат. sedimentum - осад/- осад, намул.

СЕДИМЕНТАЦІЯ /див. седимент/- процес намулювання, відкладання намулу або осідання змущених у течіві чи газі часток.

СЕЗАМ /лат. sesamum гр. σέσαμον з ар./- I. рослина з родини сезамових, що з її насіння добувають істівну олію /Індія, Африка/, 2^х"сезам відкрився"- магічний вислів із казок "Тисяча і одна ніч".

СЕЗАНІЗМ /вл./- напрям у мальстрі, що найбільшу увагу приділяє формальним проблемам /від французького мальра Сезана/.

СЕЗОН /фр. saison /- пора року, період праці в зв'язку з порою року /будівельний, театральний купальний тощо/.

СЕД /ар./- титул для нащадків Мухаммеда та для володарів деяких мусульманських країн.

СЕЙМ /польсь. sejm /- I. назва парляментів у Польщі, Фінляндії, Литві, 2. назва деяких установ /станових/ у колишній Римсько-германській імперії.

СЕЙСМІЧНИЙ /гр. seismos - землетрус/- той, що належить до явищ землетрусу, супроводить їх; с-ні прилади - пристали для реєстрації та дослідження коливань земної кори; снастаници - наукова установа, що досліджує землетруси; с-ні райони - общини на землі, де часто бувають землетруси.

СЕЙСМО... /гр. seismos - землетрус/- у складених словах указує на зв'язок даного поняття з явищами землетрусу, напр. сейсмограма.

СЕЙСМОГРАМА /гр. seismos - землетрус, γράμμα - запис/- зигзагувата лінія автоматичного запису коливань земної кори.

СЕЙСМОГРАФ /гр. seismos - землетрус, graphō - пишу/- пристрій для запису коливання земної кори, силу й напрям цих коливань.

СЕЙСМОГРАФІЯ /див. сейсмограф/- запис коливань ґрунту під час землетрусів з допомогою сейсмографа.

СЕЙСМОЛОГІЯ /гр. seismos - землетрус, logos - слово, наука/- наука про землетруси /відділ геофізики/ та всікі коливання земної кори, також про методи дослідження будови Землі та наявності корисних копалин у ній.

СЕЙСМОМЕТРІЯ /гр. seismos - землетрус, metreō - міряю/- наука про виміри явищ землетрусу.

СЕЙФ /англ. safe - безпечний/- 1. неспальна металева шахва чи скриня для зберігання грошей і коштовних паперів у банках/часто винаймається клієнтам/, 2. кімната в банку з такими шахвами.

СЕКАНС /лат. secans - січний/- функція кута, напр., секанс гострого кута простокутнього трикутника дорівнює відношенню протипримки /гіпотенузи/ до прямки /катета/, що прилягає до цього кута /мат./.

СЕКАТОР /лат. secare - сікти/- садові ножиці обтинати зайве гілля на деревах.

СЕКАРАРА /іт./- неаполітанський танок.

СЕКВОЯ /індіян./- велетенське дерево з родини кипарисів /досягає 150 м заввишки й 20 м у поперечнику, деякі дерева сягають 4000 років віку; росте в Каліфорнії/, ще: мамутове дерево.

СЕКВЕНЦІЯ /лат. sequentia - порядок/- 1. середньовічний католицький церковний спів, 2. повторювання мотивів на різних ступнях висхідної або спадної гами /муз./.

СЕКВЕСТР /лат. secquestrum /- 1. арешт майна на користь держави /ю р./, 2. змертвіла частина органу, здебільшого кістки.

СЕКВЕСТРАЦІЯ /лат. sequestra-

tio /- I. накладання секвестру /арешту/ на майно /ю р./, 2. утворення секвестру, змертвіння органу /м е д./.

СЕККО /іт. secco /- настінний живопис по сухому тинкованню.

СЕКРЕТ¹ /фр. secret з лат. secretum /- I. таємниця, 2. передова стійка /пост/ з 2 або 3 вояків, що із своєї криївки спостерігають за ворогом, щоб попередити свою частину про небезпеку, 3. таємний механізм.

СЕКРЕТ² /лат. secretus - виділенний/- речовина, що її виділяють в організм які будь залози, напр., шлунковий сік, слина тощо.

СЕКРЕТАР¹ /фр. secrétaire /- 1. писар, 2. назва одного виду птахів в Африці, 3. міністер /у деяких країнах/.

СЕКРЕТАРІЯТ /нім./- I. підлеглий секретареві відділ установи, 2. генеральний секретар і ят - державний уряд за часів Центральної Ради в Україні /1917-1918 р./.

СЕКРЕТИНА /лат. secretio - виділення/- речовина, що виробляється в тонких кишках і підсилює виділення ферменту з підшлункової залози.

СЕКРЕТНИЙ /див. секрет/- таємний.

СЕКРЕТОРНІ нерви /див. секретція/- нерви, що керують виділенням секрету в організм із відповідних залоз.

СЕКРЕЦІЯ /лат. *secretio* - виділення/- виділення секрету в організм із залоз / ф і з і о л./.

СЕКСАГОНАЛЬНИЙ /лат. *sex* шість гр. *gōnia* - кут/- шестикутній.

СЕКСТА /лат. *sexta* - шоста/-І. інтервал на 6 тонів між двома нотами, 2. шостий ступінь дітонічної гами /м у з./.

СЕКСТАКОРД /див. секста +акорд/- акорд, що складається з прими, терції та сексти /м у з./.

СЕКСТАНТ /лат. *sextans* - шоста частина/- астрономічний кутомірний прилад визначати місце перебування корабля або літака.

СЕКСТЕТ /нім. *Sextett* /-І. композиція чи інструмент на 6 голосів, 2. музична або вокальна група з шістьох учасників.

СЕКСТИЛЬОН /лат./- число, що позначається одиницею з 36 нулями.

СЕКСТИНА /лат. *sex* - шість/віршова стопа на шість рядків з римуванням першого рядка з третім, другого з четвертим, п'ятого з шостим.

СЕКСУАЛІЗМ /лат. *sexualis* /-І. статеве життя, 2. насиченість літературного твору сексуальними явищами чи проблемами.

СЕКСУАЛЬНИЙ /лат. *sexualis* /-статевий, пов'язаний із статевим життям.

СЕКСУАЛЬНІСТЬ /лат./- статеві прикмети одиниці.

СЕКТ /есп. *vino seco* - "сухе вино"/- міцне вино з напіввису-

шеного винограду; тепер назва поширилась на всі пінисті вина.

СЕКТА /лат. *secta* - школа/-І. невелика релігійна галузь, що відкололася від основної церкви, 2^х замкнута група, що ізольує себе від громадськості або від основного напрямку в політичному чи громадському русі.

СЕКТАНТ /див. секта/-І. член секти, 2. прихильник сектантства, 3^х доктринер.

СЕКТАНТСТВО /див. секта/-І. наявність секти, належність до секти, сектантський рух /в Советському Союзі жорстоко перевідуться органами державної влади/, 2. нетерпимість, доктринерська обмеженість, вузькоглядість, партійність, відірваність від громадськості, спрощені методи розв'язування складних питань на підставі шаблонових схем, претенсії на безпомилковість /все це найбільше виявила в практиці партія російського комунізму, ставши зразком крайнього сектантства/.

СЕКТОР /лат. *sector* - січний/-І. частина круга, обмежена тягтикою кола та двома променями /г е о м./, 2. галузь, відділ /г ос п./.

СЕКУЛЯРИЗАЦІЯ /лат. *secularis* - цивільний/-І. перехід церковних володінь у цивільну власність, 2. звільнення з-під церковної зверхності або впливу /шкільництва або що/.

СЕКУЛЯРІЇ /лат. *secularis* - ци-

вільний/- свята з нагоди початку нового століття в стародавніх римлян.

СЕКУНДА /лат. secunda /-І. міра часу, що становить одну вісім - десять шість тисяч чотири соту частину /І:86400/пересічної со-ніжної доби, 2. одиниця виміру кутів /І/3600 градуса/, 3. другий ступінь діятонічної гами, 4 друга скрипка в оркестрі, другий голос у хорі.

СЕКУНДАНТ /лат. secundus - другий/- посередник і свідок двою, 2. особа, що обслуговує боксера перед змаганням і після змагання.

СЕКУНДАРНИЙ /нім. sekundar з лат. secundus - вторинний/-вторинний.

СЕКУНДОМЕТР, СЕКУНДОМЕТРИСТ /секунда + метр/- особа, що з допомогою секундометра вимірює в спортивних змаганнях тривалість перебігу змагань /тривалість бігу на певній дистанції або що

СЕКУНДОМІР /секунда + міра/прилад /годинник/, що показує часові проміжки до 0,1 секунди.

СЕКЦІЙНИЙ /див. секція/-І. поділений на секції, 2. складений з секцій.

СЕКЦІЯ /лат. sectio - розтин/-І. розтин трупа /м е д./, 2. відділ організації, 3. одна з кількох однакових частин у системі рур, електричних обвиток, машини, технічної устави, 4. район у Парижі за часів революції.

СЕЛАХІІ /гр. selacheia /- морські хрящові риби /акула, скат/.

СЕЛЕКТИВНІСТЬ /лат. selectio - добір/вибірність, вибірковість.

СЕЛЕКТОР/лат. selectio - до- бір/- злагода в телефонній апаратурі, що реагує тільки на певні імпульси електричного струму.

СЕЛЕКЦІЙНИЙ - добірний, виведений шляхом добору; с-на станція - дослідна станція, що провадить добір рослин чи тварин.

СЕЛЕКЦІОНЕР - особа, що вивчає проблеми добору рослин чи тварин та провадить селекційну роботу, практику /див. селекція/

СЕЛЕКЦІЯ /лат. selectio - добір/-І. штучний добір рослин чи тварин з метою поліпшення гатунків, 2. практичні способи виводити кращі гатунки рослин чи тварин шляхом добору та їх скрещування.

СЕЛЕН /гр. selēnē - місяць/хемічний елемент /Se/, атом. вага 79,2, металоїд, має властивість збільшувати свою електро провідність залежно від збільшення яскравості освітлення, що /власливість/ використовується у фотоелементах, в астрономічних приладах тощо.

СЕЛЕНА /гр. Selēnē / - богиня Місяця в стародавніх греків.

СЕЛЕНІТ /гр. selēnē - місяць/-І. рожево-жовтий гатунок волокнистого гіпсу, 2. фантастичний мешканець Місяця /в літературних творах/.

СЕЛЕНОГРАФІЯ /гр. selēnē - місяць, graphō - пишу/- опис поверхні Місяця /а с т р./.

СЕЛЕНОСТАТ /гр. selēnē -місяць statos - стоячий/- астрономічний прилад спостерігати місяць

СЕЛЕРА /фр. seleri / - городня рослина з родини парасолевих, що її корінь уживається як права до страв.

СЕЛІТРА, див. салітра.

СЕЛЯДОН /фр. вл. Céladon /вірний і чутливий коханець / за ім'ям героя роману "Астрея" французького письменника д'Юрфе / 17 стол./, що в побудованих за цим романом виставах появляється в сіро-зеленому одязі.

СЕЛЯМ-АЛЕЙКУМ /ар."мир вам"/ - вітання в мусульманів.

СЕЛЯМЛІК /тур./ - прилюдна авдієнція в султана, урочистий похід султана до мечету.

СЕЛЬВА, СЕЛЬВАСИ /есп. Selva / - тропічні вічно-зелені ліси в Амазонській низині Півд. Америки.

СЕЛЬДЕРЕЙ, див. селера.

СЕЛЬДЖУКИ /вл./ - турецьке плем'я з Бухари.

СЕМАНТИКА /гр. sēmantikos по-значальний/- І. змістове значення слова або частини слова, 2.див. семасіологія.

СЕМАНТИЧНИЙ /гр. sēmantikos - позначальний/- значінневий, той що належить до значіння слова, а не його звукової форми; с-на філософія - філософський напрям, що вдається до аналізи слів та їх сполучок, зводячи філософію до логічної синтакси.

СЕМАСІОЛОГІЯ /гр. sēmasia - по-значення, logos - слово, наука/ - наука про значіння слів, про зміни цих значінь /галузь мово-знавства/.

СЕМАФОР /гр. sēma - знак, phoros - несний/- споруда для сигналів /на залізницях, на березі моря тощо/.

СЕМЕСТР /лат. semestris - півріччя/- половина навчального/в університетах тощо/ року.

СЕМИНАР /лат. seminarium - розсадник/-І. практичне навчання студентів або наукового гуртка 2. гурток, що вивчає якийсь предмет, питання.

СЕМИНАРИСТ /див. семінарія/ - учень семінарії.

СЕМИНАРІЯ /лат. seminarium розсадник/- навчальна установа, що готове на священиків /духовна/ або на вчителів /учительська/.

СЕМІОЛОГІЯ /гр. sēmeion -примета, logos - слово, наука/-наука про ознаки /симптоми/хвороб /симптоматика/.

СЕМІОТИКА /гр. sēsheiōtikē /див. семіологія.

СЕМІРАМІДА /вл./ -І. легендарна асирійська цариця /800 р.до Христа/ що її шанували як богиню війни та любовних наслод /семірамідині сади - легендарні висячі сади, що ніби існували у Вавилоні за цариці Семіраміди/

СЕМІТИ - група народів, що походять від Нового сина Сіма : гебреї, араби, сирійці /Сім або Сем/.

СЕМІТСЬКИЙ, СЕМІТИЧНИЙ /див. семіти/- семітські мови - мови семітів : абесінська, арабська, аккадська, /авілонська, асирійська/, ханаанейські /старогебрейська, фінікійська/, арамейські /сирійська/, стародавня етіопська /г е е з/, амхарська /сучасна етіопська/ та інші, що мають письмо з правого боку на лівий.

СЕМІТОЛОГІЯ /гебр.-гр./-наука про семітські народи, мови, культури.

СЕН - японська дрібна монета.

СЕНАТ /лат. senatus від *senex* - старий/-І. рада старшин у стародавньому Римі, 2. законодавча рада в деяких державах/в ЗДА, Франції, давожній Чехії/ 3. державна установа нагляду в справах судівництва та виконання законів /у дореволюційній Росії/.

СЕНАТОР - член сенату.

СЕНБЕРНАР /від назви монастиря Saint Bernard "святого Бернarda" в Альпах/- порода собак, що їх ченці цього монастиря привчали рятувати заблуканих у горах подорожників.

СЕНДВІЧ /англ. sandwich/- пеперекуска з хліба з маслом, ковбасою, сиром, шинкою чи рибою; канапка, 2. жива реклама - людина, що несе на грудях чи на спині рекламні плякати.

СЕНЕС /нім. Sennesblätter/- листя африканського дерева, уживане як чай для послаблення шлунку /олександрійський лист/

СЕНЕШАЛЬ /фр. *sénéchal* /-І. королівський маршалок у давній Франції, 2. назва судових урядовців у Франції до 1789 р.

СЕНС /лат. *sensus* - відчуття/- внутрішній зміст, думка, рація

СЕНСАЦІЙНИЙ /див. сенсація/незвичайний, що викликає сильне враження, жваві розмови, чутки; розрахований на збудження сенсації.

СЕНСАЦІЯ /лат. *sensatio* - відчуття/- надзвичайна новина, подія, чутка, що викликає збудження, широку зацікавленість серед громадськості.

СЕНСИБІЛІЗАТОР /лат. *sensibilis* - чутливий/- речовина, що підсилює чутливість фотоплатівок до кольорових променів.

СЕНСИБІЛІЗАЦІЯ /лат. *sensibili* - lis - чутливий/-І. підвищена чутливості клітин до подразнення /ф і з і о л./, 2. посилення чутливості фотоплатівок до кольорових променів.

СЕНСИТИВНИЙ /с.-лат. *sensitivus* /- чутливий.

СЕНСИТОМЕТРІЯ /с.-лат. *sensitivus* Гр. *metreō* - мірюю/- вимірювання чутливості фотографічної емульсії, що нею покривають фотоплатівки.

СЕНСИМОНІЗМ /фр. *vl.*/ - соціологічна система з принципом - "кожному відповідно до здібності, кожній здібності відповідно до її праці" /за науковою соціологом Сен-Сімона /1760-1825/

СЕНСІМОНІСТ, -послідовник сен-

сімонізму, соціологічної науки Сен-Сімона.

СЕНСОРНИЙ /лат. *sensus* - від - чуття/- почуттєвий, змисловий.

СЕНСУАЛІЗМ /лат. *sensualis* по- чуттєвий/-І. напрям у філософії що вважає відчуття за єдине джерело пізнання /Локк, Ю/, 2. уччення, що визнає почуттєву вті- ху за найвище щастя.

СЕНСУАЛІСТ /див. сенсуалізм/- послідовник сенсуалізму.

СЕНТ-ДЖЕМ /англ. вл./- королівський палац у Лондоні, колишня резиденція королів; сент-джемський кабінет - те, що й "англійський уряд", "кабінет міністрів / в Англії/.

СЕНТЕНЦІЙНИЙ /див. сентенція/- повчальний, моралізаторський.

СЕНТЕНЦІЯ /лат. *sententia* - погляд, думка/- моралізаторський вислів, висновок, погляд, думка, істина; стислий вираз погляду.

СЕНТИМЕНТ, див. сантименталізм

СЕНТИМЕНТАЛІЗМ, див. сантименталізм.

СЕНТИМЕНТАЛЬНИЙ, див. сантиментальний.

СЕНУССІ - мohамеданський ворожий християнству орден, що його заснував 1833 року Мухаммед Ібн Алі в Африці з державним урядуванням на чолі з шейхом /за першою світовою війни діяв разом з Німеччиною, за другою - з Англією; року 1949 емір Саєд Мухаммед Ідріс ель Сенуссі оголосив незалежною Киренаїку/.

СЕНЬЙОР /есп. *señor* з лат. *senior* - старший/-І. пан, добродій, найстарший віком член родини /в Еспанії/, 2. великий землевласник за феодалізму в Європі, що мав судову, адміністративну й політичну владу в межах підлеглого йому населення.

СЕНЬЙОРА /есп./- пані, добродійка /в Еспанії/.

СЕНЬЙОРАТ /лат. *senior* - старший/- спадкове право, згідно з яким спадщину померлого одержує старший в роді, а не син, 2. правове становище сеньйора.

СЕНЬЙОРЕН-КОНВЕНТ /лат. *senior* - старший, *conventus* - збори/- І. збори груп делегатів від областей на з'їзді, що розв'язують різні організаційні питання, напр., складають списки кандидатів або то/, 2. рада старших у парламенті /складається з лідерів політичних партій парламенту/.

СЕНЬЙОРИТА /есп./- панна.

СЕПАРАТИЗМ /лат. *separatus* - відокремлений/- змагання по неволеного народу до державно-національного відокремлення від поневолювача.

СЕПАРАТИСТ /див. сепаратизм/- прихильник або учасник руху за відокремлення /поневоленого народу від поневолювача/.

СЕПАРАТНИЙ /лат. *separatus* відокремлений/- окремий, відокремлений; с-ий мири, що його вкладає один із учасників коаліції, незалежно від своїх

спільніків у даній війні.

СЕПАРАТОР /лат. separator відокремлювач/- апарат для механічного відокремлювання твердих або течініх часток із суцільної маси, напр., вершків з молока.

СЕПАРАЦІЯ /лат. separare - відокремлювати/- відокремлення, розлука.

СЕПАРУВАТИ /лат. separare - відокремлювати/- відокремлювати складовини від цілого, очищати від домішок.

СЕПІЯ /гр. sēpia /-І. темно-бура фарба з міхура чернильця - сепії, 2. малюнок цією фарбою, 3. чернилець, м'якун з родини головоногих /півд.-европейські моря/.

СЕПТАКОРД /див. септима +акорд/ музичний акорд, що складається з прими, терції, квінти й септими.

СЕПТЕТ /нім. Septett з лат. septem - сім/- І. композиція на сім голосів або інструментів, 2. співоча або музична група з сімох учасників.

СЕПТИКА /гр. sēpsis - гниття/- гниття /м е д./.

СЕПТИКОПЛЕМІЯ /гр. sēpsis гниття, haima - кров/- гнійники в організмі в наслідок затруєння крові.

СЕПТЕМВІРАТ /лат. septemviri - сім мужів/- державна влада з сімох осіб /у старод. Римі/.

СЕПТИМА /лат. septima - сьома/- І. інтервал на сім тонів, та-

кож сьомий тон гами /м у з./, 2 сьомий ступінь діятонічної гами /м у з./.

СЕПТИПЕМІЯ /гр. sēptikos -гнильний, див. піємія/- зараження крові.

СЕПСИС /гр. sēpsis - гниття/- зараження крові бактеріями або їх отрутою /м е д./.

СЕПТИЦЕМІЯ, див. сепсис.

СЕР, СІР /англ. sir /-І. ужите з прізвищем особи, до якої звертається, це слово означає аристократичне походження даної особи, 2. ужите без імені означає "пане".

СЕПТИЧНИЙ /гр. sēptikos -гнильний/- викликаний гноєствірними бактеріями, гнильний.

СЕРАДЕЛЯ /есп. seradela /-коромова рослина з родини метеликових /посухотривка/.

СЕРАЛЬ /турк./-І. палац або гарем у деяких східних країнах, 2 султанський палац у Константинополі.

СЕРАПІС /ег./- бог підземелля в стародавніх єгиптян.

СЕРАСКІР /тур./- воєнний міністер у Туреччині до революції, 2. головний командувач війська в давній Туреччині.

СЕРАФИМ /гебр. "горючий"/- найвищий ангельський чин.

СЕРВАЛЬ /фр. serval /- звір - хижак з родини кошечих /Африка/.

СЕРВАНТКА /фр. servante /- заклена з усіх боків шахва на

посуд та всякі дрібні прикраси.

СЕРВЕР /англ. server /-грач, що починає гру /перший б'є м'яч у тенісі абощо/.

СЕРВЕТКА /фр. serviette /- по-лотняна хустина витирати руки за їдою.

СЕРВІ /лат. servus - раб/- кріпаки за часів феодалізму в Європі.

СЕРВІЛІЗМ /лат. servilis - рабський/- рабська поведінка, самоприниження перед сильнішими, прислужництво, підлещування.

СЕРВІЛІСТ /див. сервілізм/-людина рабської вдачі.

СЕРВІС /фр. le service /- повний комплект однорідного посуду на кілька осіб.

СЕРВІТУТ /лат. servitus- повинність/- в античнім і феодальнім суспільстві - право користання з чужої власності в певних межах /напр., право переїзду через чужі землі/або право на обмежене користання з власності /напр., заборона мати вікно в своїй хаті проти чужого подвір'я/; міжнародний сервітут - обмеження суверенітету певної країни над певною територією на користь іншої країни

СЕРВУВАТИ¹/фр. servir /-накривати стіл, готувати стіл до їди.

СЕРВУВАТИ² /англ. serve /- починати гру /теніс абощо/.

СЕРДАР, див. сардар.

САРДОЛІК, див. сардонікс.

СЕРЕНАДА /фр. sérenade з it. serenata /- вечірня пісня, I. пісня сантиментального характеру, що нею середньовічні трубадури виражали вечірній привіт, 2. любовна пісня, виконувана в супроводі гри на струнному інструменті /в Італії, Єспанії/, 3. вільної форми музичний твір, що має характер та кої середньовічної пісні.

СЕРЖАНТ /фр. sergeant /- старший десятник /в інс. /, звання нижчих старшин у деяких арміях

СЕРІЙНИЙ /див. серія/- згрупований, продуктований групами, за стандартом, партіями.

СЕРІЯ /лат. series /- ряд/-група, низка однорідних предметів, чисел, дій, випусків брошур, облігацій, квитків тощо.

СЕРІОЗНИЙ /фр. sérieux /- поважний, важливий.

СЕРІОЗНІСТЬ /див. серйозний/- поважність, важливість.

СЕРІОЗНО /див. серйозний/- поважно, справді, насправді.

СЕРОДІЯГНОЗА /лат. serum - сироватка, гр. diagnosis - визначення, пізнавання/- визначення хвороби на підставі реактивних властивостей кров'яної сироватки.

СЕРОЗНИЙ /лат. serous - сировата/ - сироватний, сироватковий.

СЕРОЛОГІЯ /лат. serum - сироватка, гр. logos - наука/- дослідження властивостей сироватки крові та спинно-мозкової рідини.

СЕРОПРОФІЛАКТИКА /лат. serum - сироватка, гр. prophylaktikos - запобіжний/- запобігання проти заразливих хвороб упорскуванням сироватки.

СЕРОТЕРАПІЯ /лат. serum - сироватка, гр. therapeia - піклування/- лікування заразливих хвороб упорскуванням сироватки з імунізованих організмів.

СЕРПЕНТИН /лат. serpentinus - зміїний/- 1. звоу різникольорових паперових стрічок, що ними обплутують учасників балю, маскаради або під час танцю, 2. змійовик або хризоліт, где більшого зеленого кольору мінерал /магнезійно-силікатний камінь/, 3. танок, що в ньому лінія учасників звивається подібно до рухів змії, 4. звиви - ста дорога в горах.

СЕРПЕНТИНА, див. серпентин.

СЕРСО /фр. cerceau - обруч/- 1. гра двох або чотирьох учасників, що паличками перекидають обруч, 2. самий обруч для цієї гри.

СЕРТИФІКАТ /фр. sertificat з лат. sertum - правильно, face-re - робити/- 1. позичкове фінансове зобов'язання державних органів, 2. назва білетів особливої державної позики, 3. письмове свідоцтво.

СЕРУМ /лат. serum /- сироватка крові.

СЕСІЯ /лат. sessio - сидіння/- період засідань /парламенту, суду або/або іспитів в університетах.

СЕСТЕРЦІЙ /лат. sestertius /- дрібна монета в стародавньому Римі.

СЕСТИНА /іт. sestina /- ліричний вірш у романських літературах, що складається з шістьох римованих почергено рядків /- у провансальських поетів 12-го століття, у Данте, Петрарки/.

СЕТ /англ. set /- половина гри в теніс.

СЕТЕР /англ. setter /- порода мисливських собак.

СЕТЛМЕНТИ /англ. settlement - селище/- чужоземні квартали в містах Китаю /в Шанхаї тощо/ з власним самоврядуванням, незалежним від китайської адміністрації.

СЕЦЕСІОНІЗМ /див. сецесія/- 1. архітектурний стиль з динамічною стилізованою орнаментикою, 2. напрям у мистецтві та літературі з тенденцією до символіки й настроєвості.

СЕЦЕСІОНІСТ /див. сецесія/- відокремленець, прихильник сецесіонізму.

СЕЦЕСІЯ /лат. secessio /- відокремлення, відступництво /в історії ЗДА - оголошення в 1861 р. гасла боротьби за відокремлення південних штатів від ЗДА, що привело до війни, 2. відокремлення мистецької групи від основного напрямку.

СЕЮКАЙ /яп./- національна політична партія в Японії.

СИБАРИТ /від гр. колонії Сиб-

рис, що ці мешканці жили в розкошах і безділлі/- людина, що живе в розкошах і безділлі.

СИБАРИТСТВО /див. сібарит/- нічогонероблення, життя в розкошах.

СІВІЛЛА, див. Сівілла.

СІБІЛЯНТИ /лат. sibilans - свистячий/- передньоазійкові фрикативні приголосні звуки /с, з, х, ш/.

СІВІЛЛА /гр. Sibylla - віщунка/- віщунка, ворожка, жінка, що віщувала майбутнє /у стародавніх греків і римлян/.

СІГАРА /фр. cigarette з есп. cigarro /- скручене в паличку тютюнове листя, щоб палити.

СІГАРЕТА, СІГАРЕТКА /див. сигара/- мала сигара, папіроса.

СІГМА - літера Σ грецької азбуки, що читається як українське С /у математиці сігма означає суму/.

СІГНАЛ /нім. Signal з лат. signum - знак/- умовний зоровий або звуковий знак порозуміння на віддалі.

СІГНАЛІЗАЦІЯ /див. сигнал/- I система умовних знаків порозуміння, 2. пересилання умовних знаків на віддалі для порозуміння.

СІГНАЛІЗУВАТИ - порозуміватися умовними знаками на віддалі, 2. попереджати про небезпеку або що.

СІГНАТУРА /лат. signatura із signare - вказувати/- I. знак

на предметі, підпис, цифра на першій і третій сторінці внизу кожного друкованого аркуша книги для орієнтації при брошуванні, 2. копія рецепта при ліках.

СІГНЕТ /лат./- перстень з каменем і гербом та ініціалами, що служить за печатку.

СІГУРАНЦА /рум. siguranta /політична поліція в Румунії /за королівського уряду/.

СІДЕРÀЛЬНИЙ /лат. sidus - зірка/- зоряний, вимірюваний за рухом зірок, напр., сідеральний місяць - період часу, коли місяць робить обіг на небі між певними зірками /27 діб, 7 годин, 43 хвилини, 12 секунд/.

СІДЕРАЦІЯ /лат./- зелене угноєння, тобто приорювання сіяночної рослини, що перегниває й цим забагачує ґрунт на азот та органічні речовини.

СІДЕРИТ /гр. sidēritēs від sidēgos- залізо/- залізна руда, FeCO_3 , скалинцевий залізняк.

СІДЕРИЧНИЙ /лат. sidus(sideris) - зірка/- зоряний, сідеричний місяць - час, за який місяць пройде повний обіг на небі, дійшовши до точки, з якої почалося спостереження /27 діб 7 годин, 43 хвилини, 12 секунд/.

СІДЕРОГРАФІЯ /гр. sidēros - залізо, graphō - пишу/- наука про ритування на залізі.

СІДЕРОЛІТ /гр. sidēros - залізо, lithos - камінь/- метеорит, що складається з заліза й сір-

чистих або інших яких домішок.

СИДЕРОМАНТИЯ /гр. sidēros -за-лізо, manteia - ворожіння/- во-рожіння на розпеченному залізі.

СИДЕРОСКОП /гр. sidēros - за-лізо, скореб - дивлюсь/-прилад відшукувати залізні скалки в оці.

СИДЕРОСТАТ /лат. sidus (sideris); - зірка, гр. statos - стоячий/- прилад з рухомим дзеркалом, що рухається узгіднено з рухом небозводу, наслідком чого про-мінь об'єкта спостережень/зір-ки/, відбитий дзеркалом, не змі-нює свого напрямку.

СИДР /фр. sidre / - вино з пе-ремусованого яблучного чи з іншої садовини соку.

СИЗИГІЇ /гр. Syzygia/- астро-номічна назва для молодика й повні Місяця, коли Місяць бу-ває на одній лінії з Сонцем і Землею.

СИКАТИВА /лат. siccattivus ви-сушувальний/- речовина, що при скорює висихання фарб, лаку та бощо.

СИКОЗА /гр./ - волосець, запа-лення волоскових мішечків.

СИКОМОР /гр. sykomoros - фі-го в е дерево/- 1. біблійне дерево, що з нього в Єгипті ви-робляли труни для мумій, 2. я - вір.

СИКОФАНТ /гр. sykophantēs / - обмовник /інтриган/, професій-ний виказувач, донощик, наклеп-ник, нашпітувач /у стародав -

ніх Атенах - митний наглядач за вивозом ф і г./.

СИКСПЕНС /англ. sixpence/мо-нета, пів шилінга.

СИЛАБІЧНИЙ /гр. syllabikos - складовий/- складовий; с и л а б і ч н и й вірш - вірш, вимі-рюваний за кількістю складів.

СИЛАБО-ТОНІЧНЕ віршування /гр. syllabē - склад, tonos тон/- система віршування, в якій структуру вірша визначає чис-ло складів у рядку та розташу-вання наголосів /а не число на голосів/.

СИЛЕН /гр. вл./ - син Пана і Ні-ми, невідступний супутник Бак-ха в грецькій мітології, 2. ма-па з родини собакуватих, 3. рос-лина з родини гвоздиків.

СИЛІКАТ /лат. silex - кремінь - мінерал, що являє собою при-родну сіль різних кислот кре-меню, 2. різні вироби з силі-кату /скло, цегла, порцеляна, цемент тощо/.

СИЛІЦІЙ /лат. silex - кремінь, - хемічний елемент / Si /, а - том. вага 28,06, металоїд, го-ловний складник земної кори, пі-ску, каменю.

СИЛОГІЗМ /гр. syllogismos / - дедуктивний висновок із двох даних засновок /одна із форм висновків у формальній логіці, напр.: усі люди вмирують; 2 я - людина, - я теж умируючий. /.

СИЛОГІСТИКА /гр. syllogistikos - той, що робить висновки/- I.

наука про силогізми /частини формальної логіки/, 2. безпредметові, абстрактні міркування.

СИЛЮЕТА /фр. silhouette за ім'ям французького міністра, з якого була змальована карикатура у вигляді тіневого профілю/-I. тінений обрис предмета, 2. темне на яскуному тлі або ясне на темному тлі зображення людини, предмета.

СИЛЮР /вл./- друга формація палеозою /г е о л./, назва пішла від стародавніх тубільців Велзу силурів, де багато знайдено копалин цієї формації.

СИЛЬВЕТА /див. силуета/.

СИЛЬВЕТКА /див. силуета/- коротка характеристика певної особи.

СИЛЬВІН /фр. sylvine /- хлористий калій /гіркий мінерал/-уваний у хемічному промислі, в сільському господарстві як добриво.

СИЛЬОС/есп. silo множ.silos /- квашений зелений корм, що його виготовляють в особливих ямах або в муріваних вежах/для рогатої худоби/.

СИЛЬОСУВАННЯ /див. сильос/-виготовлення сильосу.

СИЛЬФИ /фр. sylphe з кельт./- духи повітря, мітичні повітряні істоти, що уособлювали собою повітря /в уявленні алхеміків з середньовіччя/.

СИЛЬФІДИ /фр. sylphide /- духи-жінки, що уособлюють стихію повітря, 2. вид жуків, що жив-

ляться трупами /з о о л./.

СИМБІОЗА /гр. symbiosis співжиття/- спільне життя двох різних організмів /б і о л./.

СИМБІОНТ /гр. symbiont /- один з учасників симбіози.

СИМВОЛ /гр. symbolon /- I. умовний знак для членів таємного угруповання в стародавніх греків, 2. умовний /речовий, графічний, звуковий/ знак, що означає певне поняття, ідею, 3. скорочена назва хемічного елемента, напр., N - нітрат, азот, Si - силіцій.

СИМВОЛІЗАЦІЯ - позначення або вираз думки умовними знаками, умовне позначення, умовний вираз.

СИМВОЛІЗМ /фр. symbolisme з гр symbolon/I. напрям у мистецтві що виник як реакція проти наутралізму в кінці 19 ст. у Франції; символізм розглядає речі як знаки або символи прихованого в них глибокого сенсу, що його мистець розуміє й зображує, 2. вираз ідей, почуттів, понять умовними знаками /символами/, 3. сукупність символів

СИМВОЛІЗУВАТИ /див. символізм/- I. зображувати символами, 2. являти собою символ.

СИМВОЛІКА - I. вираз ідей, понять або почуттів умовними знаками /символами/, 2. сукупність символів.

СИМВОЛІСТ - прихильник або послідовник символізму.

СИМВОЛІЧНИЙ /див. симболізм/ - прихованій, той, що видними знаками передає абстрактні поняття; символічна логіка - сучасна формальна логіка, що, замість логічних понять та їх взаємозалежності, уживає умовних /символічних/ знаків.

СИМЕНТАЛЬСЬКА порода - швейцарська порода рогатої худоби, що визначається молочністю /корови/ та м'ясними якостями.

СИМЕТРИЧНИЙ - рівномірний, подібний в обох своїх половинах; симетричні функції - незмінні функції кількох змінних величин.

СИМЕТРІЯ /гр. symmetria/- I. рівномірний уклад, гармонія, за кономірне розташування точок або деталів предмета в просторі, коли кожен деталь ніби стає відзеркаленням іншого, 2. гармонійність у будові рослини або тіла тварини /бі о л./; площа симетрії - площа, що ділить кристал на такі дві половини, з яких одна являє собою дзеркальний відбиток другої.

СИМОНІЯ /вл./ - торгівля святощами, церковними посадами або що.

СИМПАТИЗУВАТИ /див. симпатія/- почувати прихильність, співчути до когось.

СИМПАТИЧНИЙ /гр. sympathēs/ - приемний, такий, що приваблює; симпатична нервова система - галузь нервової системи, що регулює процеси дихання, травлення, кровообігу.

СИМПАТИЯ /гр. sympathēia - спів біль/- почуття прихильності.

СИМПЛЕЗОМЕТР /гр. syn - разом, piezō - тисну/- барометр, в якому, замість живого срібла, є олія, а замість порожнечі, повітря.

СИМПЛЕГМАТА /гр. syn - разом, укупні/- I. група статуй або рельєфів, що становлять одно ціле, 2. поєднання будь-яких двох зображень в одно, наприклад, двох голів на монетах.

СИМІЮЗІЮМ /лат. з гр. symposion - випивацька компанія, із syn - з, разом, posis - той, що п'є/- у стародавніх греків-бенкет з музикою, співами, діялогоами, промовами; I. один із діялогів Платона про ідеальну любов, 2. дискусійна конференція, 3. різні думки й погляди на певну тему або про певну особу, зібрани й опубліковані в пресі.

СИМПТОМ /гр. symptomata - збіг/- ознака, прикмета, прояв явища, напр., хвороби.

СИМПТОМАТИЧНИЙ /див. симптом/- виявлюваній зовнішніми прикметами, показовий чимсь зовнішнім; симптоматичний лік - лік, що ліквідує зовнішні прояви небудь, але не ліквідує її причини.

СИМПТОМАТИКА /див. симптом/ - наука про прикмети хвороб.

СИМПТОМАТОГРАФІЯ /гр. symptomata - збіг, graphō - пишу/- опис ознак /прикмет/ хвороб.

СИМПТОМАТОЛОГІЯ, див. симптоматика.

СИМПЛОКА /гр. *symploke* - сплетіння/- стилістична фігура, коли два уривки тексту мають одинакові початки й однакові кінці, напр.: "чи я в лузі не калина була, чи я в лузі не червона була!"

СИМУЛЮВАТИ /лат. *simulare* / - прикидатись, удавати /хворість наявність чогось, що його нас - правді немає/.

СИМУЛЯНТ /лат. *simulans* /-той, що притворяється, удає, прикидається /хворим абощо/, облудник.

СИМУЛЯЦІЯ /лат. *simulatio* / - удавання, удаваність, нещирість /у поведінці абощо/.

СИМУЛЬТАН /фр. *simultané* - одночасний/- партія гри в шахи, коли один шахіст /гросмайстер абощо/ грає одночасно з декількома особами на кількох шахівницях.

СИМУЛЬТАННІСТЬ /фр. *simultané* - одночасний з лат. *simul* - разом/- одночасне декорування на сцені всіх місць, де мають відбутися події даної п'еси /в середньовічному театрі/.

СИМФІЗА /гр. *symphysis* - зрошення/- з'єднання кісток з допомогою хряща /напр., лоно/.

СИМФІЗОТОМІЯ /гр. *symphysis* - зрошення, *tome* - розтин/- хірургічний розтин лона для полегшення пологів.

СИМФІЛІЯ /гр. *sympathia* - взаємна любов/- вид симбіози, коли користь із співжиття має переважно один із симбіонтів.

СИМФОНІЗМ /див. симфонічний/- симфонічний стиль, симфонічне мистецтво.

СИМФОНІЧНИЙ /гр. *symphonos* -- співзвучний/- належний до симфонії, прикметний для симфонії, співзвучний; симфонічна оркестра - оркестра, що в ній беруть участь виконавці на симічкових, щипкових, духових і ударних інструментах.

СИМФОНІЯ /гр. *sympheonia* /- музичний оркестровий твір у формі сонати, 2. гармонія звуків.

СИМФОНІСТА - мала симфонія.

СИНАГОГА /гр. *synagōgē* - зборище, збори/- гебрейський молитовний дім.

СИНАКСАР /гр. *synaxarion* збирник/- 1. коротка історія християнського свята, 2. збирник із життя святих.

СИНАНТРОП /с.лат. *Sina* - Китай гр. *anthrōpos* - людина/- один із видів предковічної людини, що його череп знайдено біля Пекіну в печері.

СИНАРТРОЗА /гр. *syn* - разом, *arthron* - суглоб/- нерухоме з'єднання деяких кісток організму.

СИНГАРМОНІЗМ /гр. *syn* - разом, *harmonia* - співзвуччя/- тотожність між голосними звуками кореня й афіксів у деяких мовах напр., у тюркських, де голосні в афіксах завжди ті самі, що й у корені /од а - кімната, од а л а р - кімнати, в турецькій мові/.

СИНГЕНЕТИЧНИЙ /гр. syn - разом genetikos - з походження/- утворений одночасно з середовищем, напр., мінерал./г е о л./.

СИНГЛ /англ. single /змагання двох партнерів у кількох матчах з тенісу /с п о р т./.

СИНДАКТИЛІЯ /гр. syn - вкупні, dactylos - палець/- нормальне зрошення пальців у деяких тварин і патологічне в людини.

СИНДЕСМОГРАФІЯ /гр. syndesmos - зв'язка, graphō - пишу/- опис злучнотканини людського тіла.

СИНДЕСМОЗА /гр. syndesmos звязка/- непорушне з'єднання кіс - ток з допомогою злучнотканини.

СИНДЕСМОЛОГІЯ /гр. syndesmos - зв'язка, logos - слово, наука/- наука про анатомічні зв'язки між кістками /суглоби, сухожилия тощо/.

СИНДЕТИКОН /гр. syndetikon зв'язувальний/- розпущеній в оцтовій кислоті риб'ячий клей.

СИНДИК /гр. syndikos /-І. обороноець у суді в майнових справах /у стародавній Греції/, 2. уповноважений у справах від установи, підприємства, корпорації /в деяких країнах Європи/.

СИНДИКАЛІЗМ /див. синдикат/- соціологічна течія, що бореться за здійснення соціалізму з допомогою соціально-економічної акції робітничої класи /виник у кінці IІ стол./; головний теоретик синдикалізму Ж. Сорель, що виступав проти участі робітників у парламентській і взага-

лі політичній боротьбі, заперечував диктатуру пролетаріату й робітничі партії, за єдину кляово-витриману організацію визнавав професійні спілки.

СИНДИКАЛІСТ - учасник синдикалістського руху або теоретик синдикалізму.

СИНДИКАЛЬНИЙ /див. синдикалізм/- належний до синдикату, синдикалізму; с и н д и к а л ь - н і камери - арбітражні установи, що розв'язують суперечки між підприємцями й робітниками

СИНДИКАТ /гр. syndikos - спільночинний/- І. форма монополі-

стичного об'єднання підприємств,

2. професійна організація робітництва у Франції.

СИНЕДРІОН /гр. synedrion - рада, збори/- найвища гебрейська церковна влада за римських часів /до 70 р. по Хр./.

СИНЕДОХА /гр. syneddochē / - уживання назви частини, замість цілого, і навпаки, напр., "раби з кокардою на лобі" /стилістичний засіб/.

СИНЕКУРА /лат. sine cura - "без журби"/- І. протекційна або фіктивна, добре оплачувана посада, що не вимагає праці, 2^х фіктивна посада.

СИНЕЛЬ /фр. chenille - шовко - пряд, гусінь/- шовкові або оксамитові прикраси /поворозки/ до жіночих суконь.

СІНЕМАТОГРАФ /фр. cinématographe /- застаріла назва кінематографу.

СИНЕРГЕТИ /гр. synergētēs спів робітник/- м'язи сукупної дії.

СИНЕРГІЗМ /гр. synergeia /- I. сукупна дія кількох органів або фізіологічних речовин, 2. доктрина наука про самовдосконалення свого духового "Я".

СИНКАРПІЙ /гр. syn - вкупі, ка - pos - плід, овоч/- зростання двох овочів в один /б о т./.

СИНКЛІНАЛЯ /гр. synkliniai - схил протилежних гір/- увігнута вниз згортка земної кори.

СИНКЛІТ /гр. synklētos /- I. збрій найвищих радників у стародавній Греції, 2^х зборище.

СИНКОПА /гр. synkopē - скоро чення/- I. чергування довгих і коротких нот у ритмічних тактах, 2. глибока непримінність у наслідок ослаблення діяльності серця /м е д./.

СИНКРАЗІЯ /гр./- змішування.

СИНКРЕТИЗМ /гр. synkrētismos поєднання/- I. поєднання кількох видів мистецтва в одному акті /танець, спів, міміка/, 2. відміна еклектизму в теології та філософії, ототожнення різномірідних принципів з ігноруванням відмінностей і протилежних моментів у них /ф і л./.

СИНОВІТ /див. синовія/- запалення синовіальної оболонки.

СИНОВІЯ / с.-лат. synovia /ридина, що є в суглобових порожнинах і зменшує тертя в суглобах.

СИНОД /гр. synodos - збори/- I.

збори духовництва під проводом єпископа, 2. найвища установа в російській церкві, що встановив цар Петро І, замість влади патріярха, 3. збори духовних і цивільних осіб для розв'язування церковних справ /у протестантській церкві/.

СИНОДАЛЬНИЙ /див. синод/- підлеглий синодові; с-на церква - церква, що в ній найвища влада належить синодові.

СИНОДИК /див. синод/- I. список еретиків і заступників церкви, 2. список, реєстр.

СИНОДИЧНИЙ /гр. synodos - обеднання/- належний до позірного з'єднання двох небесних світів або позицій світила відносно Сонця, напр., синодичний місяць - період часу між двома однайменними фазами Місяця /між молодиком і молодиком, між повнем і повнем/, що становить 29 діб, 12 годин, 44 хвилини, 3 секунди.

СИНОЙКІЯ /гр. synoikia - співжиття/- один із видів симбіози організмів, коли один із них стає житлом для другого, не за знаючи від цього шкоди/б і ол/

СИНОЛОГ /лат. Sina - Китай, гр. logos - наука/- фахівець у китайській мові, літературі, історії, мистецтві.

СИНОЛОГІЯ /див. синолог/- наука про китайську мову, літературу, історію, мистецтво.

СИНОНІМИ /гр. synōnumos - однайменний/- слова, що мають однакове значіння при різних зву

ковім складі /хоробрий - від - важний; путь - дорога - шлях/.

СИНОНІМІКА /див. синонімія/-І. галузь лексикології, що вивчає синоніми, 2. синонімічні слова будь-якої мови.

СИНОНІМІЧНИЙ /див. синонім/-належний до синонімів, до синоніміки; однозначний.

СИНОНІМІЯ /гр. synōnumia - однотимність/- стилістичний засіб, що полягає в уживанні синонімів.

СИНОПСИС /гр. synopsis - огляд/- загальний огляд; збірник статей різних авторів на одну тему.

СИНОПТИКИ /гр. synoptikos /-І. перші три евангелісти /Марко, Лука, Матвій/, 2. фахівці складати синоптичні /метеорологічні/ мапи, 3. метеорологічні мапи.

СИНОПТИЧНИЙ /гр. synoptikos - оглядовий/- зведений, оглядовий, такий, що подає огляд усіх частин складного цілого; синоптичні мапи - географічні мапи з позначеннями на них наслідками спостережень за різними явищами погоди одночасно в різних місцях /дають можливість визначати погоду на 2-3 дні вперед.

СИНОСТЕОГРАФІЯ /гр. syn - вкупні, osteon - кістка, γραφει - пишу/ - опис межикісткових зв'язок.

СИНОСТЕОЛОГІЯ /гр. syn - укупні osteon - кістка, λογία - наука/- наука про межикісткові зв'яз-

ки /розділ занатомії/ СИНОСТОЗА /гр. syn - вкупні, osteon - кістка/ - штивне з'єднання кісток з допомогою проміжної злучнотканини, що скос - теніла /а на т./.

СИНТАГМА /гр. syntagma /- синтаксична інтонаційно-змістова одиниця /одно або кілька слів/ напр., у наступнім реченні є 4 синтагми: "В довгій рясі/ по келії/ старий чернець/ ходить" Шевченко/.

СИНТАКСА /гр. syntaxis - складання/- складня, частина граматики, що вивчає сполучення в реченні слів та види речень.

СИНТАКСИЧНИЙ /гр. syntaktikos /- належний до синтаксису.

СИНТЕЗА /гр. synthesis - складання/- поєднання в одне ціле, творення складних речовин із простіших, 3. творче поєднання протилежностей в одне ціле, в якому ці протилежності зникають /у Гегелевій філософії/.

СИНТЕЗУВАТИ /див. синтеза/-творити синтезу.

СИНТЕТИКА /див. синтетичний/- наука про методи синтетичного думання.

СИНТЕТИЧНИЙ /гр. synthetikos /- утворений із складників; зведенний, узагальнений, об'єднаний; синтетична гума - штучна гума; с-на мова - мова, що в ній слова складаються з кількох значінневих частин /морфем/ i, виражаючи собою певні поняття, одночасно окремими

формами показують граматичну залежність між словами в реченні, напр., форма орудного відмінку „**у к о ю**” буде синтетичною; сна геометрія – геометрія, що вивчає фігури геометричними методами /без альгебри й координат/.

СИНТО, СИНТОІЗМ, див. шинтоїзм.

СИНУС /лат. sinus – кривина/ – функція кута /м а т./; синус гострого кута простокутнього трикутника дорівнює відношенню прямки /катета/, що лежить проти цього кута, до противримки /гіпотенузи/.

СИНУСОЇДА /лат. sinus – кривина, гр. eidos – вид/- безконечна на хвильиста крива лінія, що показує графічно зміни синуса залежно від змін даного кута.

СИНФЕЙН – ірландська націоналістична партія, що домагалася самостійності Ірландії.

СИНФЕЙНЕР /див. синфейн/- член ірландської партії синфейн.

СИНХОНДРОЗА /гр. syn – разом, chondros – хрящ/- непорушна злукка кісток хрящовою тканиною /анат./.

СИНХРОНІЗАЦІЯ /гр. syn – разом, chronos – час/- збіг у часі, зіставлення в часі /подій, явищ/.

СИНХРОНІЗМ /гр. див. синхронізація/- 1. одночасовість, збіг у часі /подій, явищ/, 2. зіставлення одночасових явищ, подій, 3. збіг у часі дій різних механізмів, збіг фаз і числа о-

бертів двох динамомашин змінного струму /т е х./.

СИНХРОНІЧНИЙ – одночасовий; сна таблиця – таблиця одночасових подій /історичних або со/

СИНХРОННИЙ /гр. syn – разом, chronos – час/- одночасовий/явища, події, процеси/; синхронний рушій – рушій, що в ньому рівномірність обертання досягається відповідністю числа обертів витворця, що живиться змінним струмом, до числа періодів цього струму і числа полюсів /бігунів/ рушія, при чому електромагнети збуджуються простим струмом; синхронна швидкість – швидкість обертання, що збігається з іншою обертовою швидкістю.

СИНХРОНІЯ, див. синхронізм.

СИНХРОНОСКОП /гр. syn – разом, chronos – час, скороб – див – люсь/- прилад для синхронізації частот напруг та збігу у фазі синхронних машин.

СИНХРОТРОН /гр. syn – разом, chronos – час + електрон/- прилад прискорювати наснажені частки, щоб перетворювати атомові ядра.

СИНТИЦІЙ /гр. syn – разом, kytos – клітина/- утворена через злиття багатьох окремих рослинних або тваринних клітин багатоядерна маса /біол./.

СИНЬЙОР /іт. signor/- пан, добродій /у звертанні/.

СИНЬЙОРА /іт. signora/- пані,

добродійка / у звертанні /.

СИНЬЙОРІНА /іт. signorina/-панна, панночка.

СИНЬЙОРІЯ /іт. signoria /- орган міського самоврядування в середньовічних містах Італії.

СИНАЧ /персь. sepahi - вояк/- колоніяльне військо з тубіль- ців в ост-індійських володін- нях Англії.

СИРВЕНТИ /пров./- вірші прован- сальських трубадурів.

СИРЕНА /лат. siren з гр. *sei - rēn* /-І. морська русалка з ри- б'ячим хвостом і дівочим тілом, що своїм чарівним співом заманювала мореплавців у небезпечні місця, де вони й загибали/ в Гомеровій *Одіссеї* /, 2⁴. облес- лива, але бездушна жінка, 3. при- лад, що видає різноч висоти то- ни, за якими вимірюють частот- ність коливань звукового тіла, 4. алярмовий пневматичний або паровий прилад на кораблях, ав- тах, фабриках, 5. водні сссавці /дюгона тощо/, 6. земноводі зя- брові хвостаті тварини.

СИРОККО /іт. sirocco з ар./га- рячий південний вітер в Італії та інших середземноморських о-ширах.

СИРОП /фр. sirop /- приправле- ний цукром сік із садовини.

СИСИТИ /гр./- громадські оби- ди в стародавній Спарти.

СИСТЕМА /гр. systēma - складе- не з частин ціле/- І. упоряд- кована за певним принципом су- купність частин, фактів, явищ,

2. сукупність принципів, що ста- новлять підставу вчення, 3. по- рядок, пляномірність, зв'язне ціле, 4. форма, лад організа- ції, держави, 5. сукупність способів господарювання /сис- тема господарства/, 6. сукуп- ність геологічних утворів, що відповідають певному періодові історії Землі, з певною філь- рою, фавною.

СИСТЕМАТИЗУВАТИ - розкладати в певному порядку, зводити в си- стему, установлювати певну по- слідовність.

СИСТЕМАТИКА /гр./- відділ бо- таніки й зоології, що розподі- ляє рослини й тварини на групи /види, роди, родини тощо/ 2. зве- дення до системи, групування предметів або явищ, з погляду їх подібності чи відмінності.

СИСТЕМАТИЧНИЙ /гр. systēmati- cos /-І. упорядкований за пев- ним принципом, 2. сувро послі- довний, докладний, раз-у-раз повторюваний; с и с т е м а - т и ч н і категорії - групи подібних /споріднених/ органі- змів /тваринних або рослинних/ систематичні категорії у вис- хідному порядку такі: вид, рід родина /сім'я/, ряд, кляса, тип

СИСТОЛА /гр. systolē - стиска-

ння/- ритмічні стискання /скоро- чення/ серця /ф і з і о л./.

СИСТРА /лат./- музичний торох- тючий інструмент у стародавніх єгиптян.

СИТУАЦІЯ /фр. situation з лат./ - стан, збіг обставин, сукуп-

ність обставин, 2. сукупність особливостей місцевості /кар - тогр./.

СИФІЛІДОЛОГІЯ /див. сифіліс/- відділ медицини, що вивчає й до сліджує сифілітичні хвороби.

СИФІЛІС /с.-лат. вл. *Syphilus* / - пранці, заразлива венерична хвороба, що ю спричиняють спірохети /назва пішла від імені персонажа з латинської поеми італійця Франкасторі /1483 - 1553 /, написаної на тему цієї хвороби/.

СИФІЛІТИЧНИЙ /див. сифіліс/ -ражений, хворий на сифіліс.

СИФІЛОЇД /гр. *Sys* - свиня, *philos* - друг, *eidos* - вид/ - дібна до сифілісу хвороба.

СИФІЛІБМА /див. сифіліс/- сифілітична хвороба пізнього періоду /пухлина/.

СИФОН /гр. *siphōn* - рурка/ - прлад переливати течива за принципом сполучених посудин або з допомогою тиску повітря.

СИФОНОФОРИ /гр. *siphōn* - рурка *phoros* - несний/- морські кишковопорожнинні тварини класи гідроїдних, що утворюють колонії із різних спеціалізованих особин /з о о л./.

СІ /лат. *si* / - назва сьомого в діятонічній гамі тону, що починається з ноти *до'* /м у з./.

СІВІЛЛА, див. Сівілла.

СІВАПІТЕК /санс. *Siva* гр. *ri-thēkos* - мавпа/- викопна мавпа, знайдена в Індії.

СІВІЛЛА /гр. *Sibylla* - віщун -

ка/- жінка-віщунка, що прорікала майбутнє, ворожка /в стародавніх греків та римлян/.

СІЕННІТ /вл./ - вулканічна порода, що складається з скалинцю та інших мінералів.

СІЕРРА /есп. *Sierra* - "пилка"/ - перше слово в багатьох еспанських назвах гір, напр., Сієрра-Невада, Сієрра-Морена тощо.

СІЕСТА /есп. *siesta* / - пообідній відпочинок /у гарячих країнах/, безділля.

СІЗІФ /гр. вл./ - мітичний цар, що за користолюство був засуджений від богів котити на гору важкий камінь, який щоразу, досягши верха, скочувався вниз звідси с і з і ф о в а праця-виснажлива, але марна праця.

СІКГІ /інд. *sikhs* - молодший/- східно-індуська секта, що намагалася поєднати індуїстів з мухаммеданами /заснована 1500-го року/.

СІЛЮР, див. силиурійська формація, с и л ю р.

СІКСТИНСЬКА капелля /вл./ - одна з каплиць папської резиденції, що ю збудував папа Сікст ІІ /у Римі/, а розмальовували найвидатніші мальярі.

СІМІЛЕГАДСЬКІ скелі - скелі, що в зударі одна об одну розшибали кораблі, які між ними проплывали; Орфей зачарував їх своєю грою на арфі, і вони стали нерухомі /грецька мітологія/.

СІНДБАД - казковий мореплавець,

герой із казок "Тисяча й одна ніч".

СІОНІЗМ - гебрейський національний рух, що змагався за відновлення гебрейської держави в Палестині.

СІОНІСТ - учасник сіоністського руху, член сіоністської організації.

СІТІ /англ. City / - комерційна частина Лондону, 2. центр усякого англійського міста.

СІРПОС /лат./ - одна із зірок у сузір'ї Великого Пса.

СІЦІЛІЙСКА вечірня - повстання сіцилійців проти французів 1822-го року, в якому забито коло 8000 французів /почалося повстання під дзвони до вечірні на перший день Великодня/.

СІЮКСИ - дуже воювниче колись плем'я індіян у Півн. Америці.

СКАБІОЗА /лат. scabiosa / - трависта рослина з родини черсакових /садово-декоративна/.

СКАБРЕЗНИЙ /фр. scabreuse/-не-пристойний.

СКАВТ, СКАВТИНГ /англ. scout - розвідувач/- військово-політичного характеру виховна організація дітей і підлітків у деяких країнах; пласт.

СКАЛЯ /лат. scala - драбина/ - мірило, лінійка з поділками /в приладах/, 2. ряд чисел або величин, розташованих у висхідному порядку.

СКАЛЯР /лат. scalaris - дра - бинчастий, скідчастий/- позна-

чена числом і мірою величина, без означення напрямку /протилеж. вектоп/.

СКАЛЬД /сканд. scald / - ісландський або норвезький співець або поет героїчного епосу вікінгів та конунгів /пізніше - поет лицарсько-двірцевого етюкету/.

СКАЛЬП /англ. scalp з лат. scalpare - скребти/- здерта з голови переможеною супротивника шкіра з волоссям /трофей у північно-американських індіянів/.

СКАЛЬПЕЛЬ /лат. scalpelum - ножик/- хірургічний ніж.

СКАЛЬПУВАТИ /див. скальп/-здирати с к а л ь п.

СКАНДАЛ /фр. scandale / - 1. бешкет, 2. ганебний вчинок, що ображає оточення й компромітує особу; образлива для почуття гідності поведінка.

СКАНДАЛІСТ - бешкетник, учасник скандалу.

СКАНДІЙ /вл./ - хемічний елемент / Sc / із групи рідких металів, атом. вага 45,1.

СКАНДУВАТИ /лат. scandere-підійматись/- читати вірші, з підкресленням голосом чи ритмом довгих і коротких складів; рубати.

СКАНЗІЯ /див. скандувати/ - читання віршів з пікресленням голосом або ритмом наголошених і ненаголошених складів.

СКАПЕН /іт./ - комічна роль слу-

ги-крутія в італійській комедії.

СКАПОЛІТ /гр. *skapros* - палиця, *lithos* - камінь/- мінерал, що складається з крем'янки, натруй вапна.

СКАРАБЕЙ /лат. *scarabaeus* /жуки-гноївки / в стародавнім Єгипті були культовими, звідси кам'яні або гляняні їх фігури правила за амулети, медалі, печатки тощо в Єгипті.

СКАРАМУЧЧО /іт. *scaramucca* / - комічний персонаж в італійських комедіях.

СКАРИФІКАТОР /лат. *scariificare* - дряпти, підрізати/- I. хірургічний прилад, одразу робити на тілі кілька подряпин для пускання крові або видалювання з пухлини гною, 2. три або чотириколісна борона з тонкими ножами, щоб глибоко прорізати на ниві ґрунт і цим уможливлювати доступ повітря до коренів рослин.

СКАРИФІКАЦІЯ /див. скарифікатор/- I. механічне /руками або машиною/ порушення твердої оболонки насіння, щоб уможливити швидше проростання, 2. пускання крові скарифікатором.

СКАРЛЯТИНА /іт. *scarlattina* від *scarlatto* - криваво-червоний/- заразлива хвороба /переважно дитяча/, що вражає горло та супроводиться гарячкою й висипкою на всьому тілі /м е д./

СКАТ /сканд. *skata* / - назва хрящової морської риби, що має широкий плаский тулуб з довгим

вузьким хвостом /є види цієї риби з електричними органами/.

СКАТАЛ /гр. *skōr(skatos)* / продукт гниття решток білка в шлункових відпадках.

СКАФАНДЕР /фр. *scaphandre* із гр. *skaphē* - човен, *anēr* - чоловік/- I. водонепроникна одягина або панцир, в якому нарці спускається в воду, 2. особливий одяг у стратонавтів, що буває сполучений з апаратом, звідки надходить кисень для дихання в розрідженій атмосфері.

СКАФІЗМ /гр. *skaphē* - човен/ - спосіб покарі злочинців у стародавніх греків і персів /злочинця клали в корито й накривали другим коритом, лишаючи назовні голову й руки/

СКВАЙР /англ. *squire* / - I. оклик, що його додають до прізвища землевласника в Англії, 2. титул судді й місцевих адміністраторів у Півн. Америці.

СКВАТЕР, СКВОТЕР /англ. *squatter* / - I. колоніст у ЗДА, Канаді, Австралії, що зайняв вільний обшир землі; взагалі дрібний орендар, 2. скотар в Австралії, що орендує для худоби не оброблені землі.

СКВЕР /англ. *square* / - міський бульвар, невеликий міський сад з декоративними деревами, квітниками тощо.

СКВІЛА /лат. *squilla*, гр. *skila* / - I. морська цибуля, рослина з родини лілейних, 2. особливий вид раків.

СКЕБ /англ. *scab* / - лайлива

назва штрайкбрехерів /в Англії ЗДА/.

СКЕЛЕТ /гр. skeleton - висхлий, -I. кістки й хрящі тіла хреб - цевих тварин, 2^х кістяк /судна твору/.

СКЕЛЕТОН /англ. skeleton /-осо бливі на залізних полозках сан чата /гриджоли/, спускатися з крижаних гір.

СКЕНЕ /гр. skēnē /- акторська роздягальня в стародавніх гре цьких театрах.

СКЕПСИС /гр. skeptisis /-сумнів, недовір'я.

СКЕПТИК /гр. skeptikos - той, що критикує/- недовірлива осо ба, що у всьому сумнівається , прихильник скептицизму.

СКЕПТИЦІЗМ /гр. skeptisis -роз -гляд/- I. погляд у гносеології що не вірить у можливість піз нання та заперечує об'єктивну істину /Юм/, 2. сумнів у всьо му, доведений до системи; не -довір'я.

СКЕПТИЧНИЙ - перейнятий скеп тицизмом, недовірливий.

СКЕРЦО /іт. scherzo - жарт/ - жарт, музичний жвавий, веселій твір.

СКЕТИНГ-РИНК /англ. skating - rink /- ковзанка на асфальто вім або дерев'янім майдані, щоб кататись на рольках.

СКЕТЧ /англ. sketch /-I. нарис, 2. драматична дія, побудована на зовнішніх ефектах.

СКІТИ /гр. skythen /- назва

племен, що жили в степах між Каспійським морем і Дунаєм і були витиснені готами та гунами.

СКІТИЯ /лат. scythia з гр. /- простори, де жили скити.

СКІН-ЕФЕКТ /англ. skin - шкіра, effekt /- властивість е -лектричного змінного струму ви сокої частоти перебігати не че рез увесь перекрій дроту, а лише по його поверхневому шарі.

СКІНІЯ /гр./- біблійна назва Мойсеєвого пересувного храму.

СКІПЕТР /гр. skēptron /-бер -ло, булава, емблема царської влади.

СКІЦЦІ, див. шкіц.

СКЛЕРА /гр. sklēra - тверда/ - білкова оболонка очної баньки.

СКЛЕРЕНХІМА /гр. sklēros - сухий, твердий, цупкий, enchyta - elite, rizilite/- механічна тка нина в рослин, що скріплює їх частини.

СКЛЕРИТ /гр. sklēros - сухий , твердий/- запалення білкової оболонки ока.

СКЛЕРО... /гр. sklēros - сухий цупкий/- у складених словах указує на ствердіння, напр., склероза.

СКЛЕРОДЕРМА /гр. sklēros - цуп кий, degsha - шкіра/- хроніче ствердіння шкіри /х в о р./.

СКЛЕРОЗА /гр. sklēros - сухий, цупкий/- I. утрата еластично сти в стінках органів у наслі док заникання функціональних

елементів і заміни їх злучно - тканиною /м е д./, 2. здеревіння стінок рослинних клітин.

СКЛЕРОМА /гр. sklēros - цупкий, сухий/- див. склеродерма.

СКЛЕРОМЕТР /гр. sklēros - су - хий, metrēb - мірю/ - I. прилад вимірюти твердість мінералів , кристалів, 2. прилад вимірюти густину рентгенівських проме - нів.

СКЛЕРОСКОП /гр. sklēros - су - хий, цупкий, скореб - дивлюсь/- прилад вимірюти твердість ме - талів.

СКЛЕРОФАЛМІЯ /гр. sklēros -су - хий, ophthalmos - око/- зрошення білкової оболонки з рогів - кою ока.

СКЛОГРАФ - прилад для розмно - ження рукописів.

СКОЛІІ /гр. skolios - кривий/- веселі дотепні пісні /імпрові - зациї/.

СКОЛІОЗА /гр. skoliosis / - ви - кривлення хребта набік /хвор./.

СКОЛОПЕНДРА /гр. skolopendra / - стонога; отруйна тварина з родини багатоніжок /з о о л./.

СКОМПЛІКОВАНИЙ /лат. complica - tio / - ускладнений, заплута - ний.

СКОНДЕНСОВАНИЙ /лат. condensa - re - згущувати/- згущений.

СКОНТО /іт. sconto - відрахо - вання/- знижка з належної суми при сплаті готівкою або дотер - міново,/б у х г./.

СКОНТРАЦІЯ /іт. scontrare -зу-

стрічати/- взаємопокриття зу - стрічних платежів між устано - вами.

...**СКОПІЯ** /гр. skorēb - див - люсь, розглядаю/- у закінчен - них складених слів указує на зв'язок даного поняття з роз -глядом, спостеріганням, напр., телескоп.

СКОРБУТ /нім. Skorbut / - цин - га, хвороба в наслідок бідо - го на вітаміни харчування, по - ганих гігієнічних умов життя. Ознаки хвороби: кровотеча з ясен, загальна кволість, кро - вовилив у м'ясні й шкіру.

СКОРПІОН /гр. akorgpios / - I. отруйна тварина з класи паву - коподібних, 2^х переслідування, тяжка кара /від біблійного би - ча з гаками, що звався скорпі - оном/, 3. сузір'я в південній півкулі неба /а^с т р./, 4. во - ський знак зодіяку, 5. вид ка - тапульти в стародавнім озбро - єнні армій.

СКОРОДИТ /гр. skorodōn - час - ник/- мінерал /арсенова руда/, що складається з арсену, окси - ду заліза та води.

СКОРЦОНЕРА /іт. scorzonera із scorzone - товстошкірий/- ба - гатолітня трависта рослина з юстівним корінням /листям го - дують шовкопрядів/.

СКОТЛЕНД-ЯРД /англ. Scotland Yard / - центральна управа ан - глійської лондонської поліції, політичної поліції й розшуку.

СКОТОМА /гр. skotos - темрява/- темна пляма в кругогляді ока

/часткове обмеження зору /.

СКРАП /англ. scrap / - всякі металеві відпадки, брухт, ламань.

СКРЕБ, СКРУБ /англ. scrub / - великі зарості колючих непроходних чагарників /акції тощо / в Австралії.

СКРЕНЕР /англ. scraper - шкрябка/ - машина для різних земляних робіт /також у шахтах/.

СКРИПТ /лат. scriptum - написане/- рукопис.

СКРОФУЛЬОЗА /лат. scrofula / - золотуха, дитяча хвороба, що виявляється в припуханні лімфатичних залоз, запаленні повік, гноєтечі з вух /м е д./.

СКРОФУЛЬОЗНИЙ /див. скрофульоза/- золотушний, хворий на скрофульозу.

СКРУБЕР /англ. scrubber із scrub - терти, шкребти/- газопромивач, залізний апарат із форсункою для розпорскування води, що очищує світильний газ від смоли та амоніяку.

СКРУПУЛ /лат. scrupulum / - колишня одиниця аптечної ваги - 1,24 грама.

СКРУПУЛЯТНИЙ, див. скрупульозний.

СКРУПУЛЬОЗНИЙ /лат. scrupulo-sus / - 1. старанно-точний, педантичний, 2. дріб'язковий.

СКУДО /іт. scudo / - італійська срібна монета - 5 лір.

СКУЛЬПТОР /лат. sculptor від sculptere - висікати з каменю/-

різьбар, митець, що творить зображення людей або що, вирізьблюючи з каменю, дерева, металу або ліплячи з пластичних матеріалів.

СКУЛЬПТУРА /лат. sculptura / - I. різьбарство, митецтво вирізьблювати зображення з каменю, металу, дерева або виліплювати з пластичної маси, 2. вирізьблений або виліплений митецький твір.

СКУЛЬПТУРНИЙ /див. скульптура/-I. належний до скульптури, 2. різьбарський.

СКУМБРІЯ /н.-гр. skumbri / морська риба, уживана в соленому й куреному вигляді.

СКУНС, СКОНС /англ. мн. skunks / - I. північно-американська хутряна тварина з родини куниць /тхорів/, 2. хутро цієї тварини.

СКУПЩИНА /серб./ - парламент у королівській Югославії.

СКУТЕР /англ. scooter / - спортивний човен з пласким дном і з почіпним мотором.

СЛАЙД, СЛЕЙД /англ. slide - ковзати/-I. рухоме сідало для весіляра в спортивних човнах, 2. навчання ремесла в шведських школах.

СЛЕНГ, СЛЯНГ /англ. slang - жаргон/- властива певним професіям говірка в Англії /жаргон/.

СЛЯБІНГ /англ. slabbing / - по тужний обтискний варстат виробляти плескаті сталіні півфа брикати /слаби/, відмінний від

блюмінга, що випускає сталь квадратового перекрою.

СМАРАГД, див. ізмарагд

СМЕШ /англ. smash - удар/-удар по тенісовому м'ячі згори вниз.

СМОКІНГ /англ. smoking-jacket - "піджак, в якому курять"/-чоловічий піджак /сурдут/ з відкритими грудьми й довгими шовковими викотами.

СНАЙПЕР /англ. sniper /- від мінний стрілець, що стріляє без похибки та опанував майстерність маскування й спостережливости.

СНОВ /англ. snob /- 1. людина, що сліпо або з чванливості йде за модою, за так званим вищим світом, 2. зарозуміла людина, чванько.

СНОБІЗМ /англ./- властиві снобам манери й поведінка.

СОВЕРЕН /англ. sovereign /- англійська золота монета / фунт стерлінгів.

СОДА /іт. soda /- натрій-карбонат Na_2CO_3 , білий кристалевий порошок.

СОДАЛІТ /с.-лат. soda, гр. lithos - камінь/- кольоровий або безбарвний крихкий мінерал.

СОДАЛІЦЯ /лат./- культова спілка, братство.

СОДОМ /вл./- розпуста, статеві зносини з тваринами, практиковані серед біблійних мешканців Содому та Гоморри, за що ці міста були знищені разом з людьми вогнем із неба.

СОДОМІЯ /вл./- статеві зносини з тваринами; див. содом.

СОДОМСЬКИЙ г р і х, див. со-дом, содомія.

СОЙМ, див. с е й м.

СОЛЕНОУД /гр. solen - рурка, eidos - вид/- спірально скрученій дріт для перепускання електричного струму, щоб створити магнетне поле.

СОЛЕЦІЗМ /гр. soloikismos /- синтаксична помилка /від грецької колонії Сол, що її населення розмовляло неправильною грецькою мовою/.

СОЛЕЯ /гр./- підвищений по-міст перед царською брамою в церкві.

СОЛІДАРИЗМ /лат./- соціально-економічний напрям, що намагається примирити індивідуалістичну систему з усуспільненою.

СОЛІДАРИЗУВАТИСЯ /див. соліда-ризм/- мати однакові погляди /здебільшого в житті політичних партій/.

СОЛІДАРНИЙ /фр. solidaire з лат. solidus - тривкий/- зв'язаний одністю поглядів, учніків, відповідальністю; дружний, згідливий.

СОЛІДАРНІСТЬ /фр. solidarité з лат. solidus - тривкий/- одно-згідність, однодушність, спільність інтересів.

СОЛІДНИЙ /фр. solide з лат. solidus - міцний, тривкий/-I. міцний, тривкий, ґрунтовний, надійний, 2^х поважний, порядний.

СОЛІЛЬОКВІЮМ /лат. *solus* - один colloquium - співрозмова/- розмова з самим собою, монолог.

СОЛІПСИЗМ /лат. *solus* - один, іпсє - сам/- філософський на- прям, що визнає за реальність лише особисте "Я", заперечуючи існування зовнішнього світу, що немов би являє собою лише уявлення цього "Я".

СОЛІПСИСТ - послідовник соліпсизму.

СОЛІСТ /лат. *solus* - один, звідси іт. *solista* /- музика або співець, що виконує соль о.

СОЛІТЕР /фр./- паразитичний червь, що живе в тілі людини або тварини /з о о л./.

СОЛТИС /поль./- голова громади, помічник війта, староста.

СОЛЮТРЕЙСЬКА д о б а /вл./найдавніша культура кам'яного віку /палеоліту/, що характеризується виробами з каменю на конечників у формі лаврового листу для списів, виробами з кісток, з рогів тощо /від міста Солютре у Франції/.

СОЛЯНО /есп. *solano* від *sol* - сонце/- гарячий вітер з Африки на Еспанію.

СОЛЯРИЗАЦІЯ /лат. *solaris* - сонячний/- опромінювання, освітлювання сонячним промінням.

СОЛЯРІМЕТР /лат. *solaris* - сонячний, гр. *metreō* - мірю/прилад вимірюти променювання небосхилу.

СОЛЯРІЙ /лат. *solarium* від *sol*

- сонце/- сонячний годинник, 2. тераса або плаский дах з пів - денного боку будинка в старо - давніх римлян, 3. приміщення , де приймають сонячні ванни.

СОЛЬ /лат. *sol* /- п'ятий сту - пінь діятонічної гами "до".

СОЛЬВАТАЦІЯ /лат. *solvere* роз - пускати, звільняти/- взаємо - зв'язаність між молекулями речовини та молекулями її роз - чинника /х е м./.

СОЛЬВЕНТ /лат. *solvens(solventis)* - розчинник/- 1. розчин - ник /х е м./, 2. дезінфекцій - ний засіб - дестиллят кам'яно - вугільного дьогтю /м е д./.

СОЛЬВЕНТ-НАФТА /англ. *solvent* із лат. *solvens(solventis)* роз - чинник, гр. *naphtha* /- дести - лят із сирового бензолю та легкої олії, добуваної із кам'я - новугільної смоли /уживається як розчинник каучуку, шпигіна - рю, також у виробництві лаку , вибухових речовин тощо/.

СОЛЬДО /іт. *soldo* /- італійсь - ка мідна монета - I/20 ліри.

СОЛЬМІЗАЦІЯ /від нот соль, мі/- система позначення ступнів гами складами до-ре-мі-фа-оль -ля-сі-до /за першими склада - ми латинського гимну, II стол/

СОЛЬО /іт. *solo* - сам, один/однospів, головна мелодія в тво -рі, виконувана одним голосом, 2 музичний твір на один голос.

СОЛЬО-ВЕКСЕЛЬ /іт. *solo* - один+ вексель/- підписаний однією с - собою вексель.

СОЛЬСТИЦІЯ /лат. sol - сонце/-punkt найбільшого віддалення Сонця від рівника /21 червня - літній, і 21 грудня - зимовий/.

СОЛЬФАТАРА /іт. solfatarа від *solfio* - сірка/- бічний отвір вулкану, з якого виходить сірчаний газ або сірководень.

СОЛЬФЕДЖО /іт. solfeggio /- вокальні вправи для розвитку слуху та вміння читати ноти.

СОМА /гр. *sōma* - тіло/- тіло.

СОМАТЕНІ /есп. somaten /- 1. кальонські повстанці, що боролися проти Франції /1808-1813/, 2. бойова націоналістична організація в Єспанії.

СОМАТИЧНИЙ /гр. *sōma* - тіло/- тілесний; соматичні ознаки - тілесні ознаки /що не належать до нервів, психіки/.

СОМАТОЛОГІЯ /гр. *sōma* - тіло, *logos* - слово, наука/- наука про будову та властивості тіла.

СОМБРЕРО /есп. sombrero від *sombra* - тінь/- ширококрисий капелюх в еспанців.

СОМНАМБУЛ - хворий на сомнамбулізм.

СОМНАМБУЛІЗМ /лат. somnus - сон, *ambulare* - прогулюватись/- лютизм, сновиддя, несвідомі дії у сні, напр., ходіння.

СОМНОЛЕНЦІЯ /лат. *somnus* сон, *lento* - повільно/- довготривалий сон.

СОМНУС /лат. *somnus* - сон/- боєсну в стародавніх римлян.

СОНАНТ /лат. *sonare* - звучати/

-звук, що становить у слові склад або входить до складу разом з іншими звуками /протилеж. консонант/.

СОНАТА /іт. sonata з лат. *so-nare* - звучати/- циклічний музичний твір для одного або двох інструментів на 3-4 частини, що відрізняються одна від одної темпом і характером, але об'єднані одним мистецьким задумом.

СОНАТИНА /іт. sonatina /- мала соната.

СОНЕТ /фр. sonnet з іт. sonetto /- поезія /вірш/ на 14 рядків з особливим чергуванням рим: перші дві строфі мають по дві рими й складаються кожна з чотирьох рядків, наступні дві строфі мають по три рядки з довільним розташуванням рим.

СОНЕТКА /фр. sonette /- хатній дзвоник із шнурком, щоб дзвонити знадвору.

СОНOMETР /лат. sonus - звук, гр. *metreō* - міряти/- прилад досліджувати закони коливання струн.

СОНОРНІ приголосні /лат. *sonorus* - звуковий/- приголосні звуки мови, в яких голос переважає шум, напр., р, л, м, н.

СОПОР /лат. sopor - сон, заціпленіння/- глибокий хворобливий сон.

СОПРАНО /іт. soprano /- високий жіночий або дитячий голос.

СОРБЕТ /тур. з ар./- солодкий

прохолодний напій з овочів, шоколаду, кави, цитринового соку тощо /також шербет/.

СОРБОННА /фр. Sorbonne / - природничий, історично-філологічний та богословський факультети Паризького університету /колись - богословська школа, що заснував Роберт Сорбон I 252 р.

СОРБІЯ /лат. sorbere - вбирати, поглинати/- вбирання газів або розчинів твердими тілами і течивами із середовища /х е м/.

СОРГО /іт. sorgo з лат. sorgum / - негритянське просо, що його плекають в Африці як харчову рослину.

СОРДИ /гр. σόργος - купа/- органи розмноження в обрісників /мікроскопічні скupчення клітин, оточені грибницею/.

СОРІТ /гр. σόρτης -із σόρgos - купа/- 1. ланцюг силогізмів, з якого видучено деякі посередні засновки складного умовисновку, 2. довід неможливості визначити, скільки зернин утворюють купу / у грецькій філософії/.

СОРОПАТ /лат. soror - сестра/- звичай одружуватися з сестрою померлої жінки /в патріархальних суспільствах/.

СОРТ /фр. sorte / - гатунок, якість.

СОРТАМЕНТ, СОРТИМЕНТ /фр. assortiment / - різні гатунки речей виробів, краму /а с о р т и м е н т/.

СОС /фр. sauce / - підлева до

м'ясної страви, приправа.

СОСТЕНУТО /іт. sostentuto стримано/- помірним темпом, стримано /м у з/.

СОТЕРН /фр. назва села Sauternes / - гатунок білого вина.

СОТИ /фр. sottie / - сатирично-політичного змісту комедія 15-16 стол. у Франції.

СОУС /фр. sauce / - див сос.

СОФА /тур. з ар./ - низька шірока м'яка канапа із спинкою.

СОФІЗМ /гр. sophisma / - хибний довід; формально логічний, але в сутності фальшивий висновок, побудований на зовнішнім зіставленні або протиставленні окремих моментів явища, на змішуванні посутнього з несуществів або на фальшивому використанні різних значінь того самого слова.

СОФІСТИ /гр. sophistēs / - 1. гречки філософи 5-4 стол. до Хр, що не визнавали об'єктивної дійсності, вважаючи за мірило всього дійсного суб'єктивне думання /Протагор, Гортгій/, 2. платні вчителі філософії та красномовності в стародавній Греції.

СОФІСТИКА /див. софісти/- гречка філософія, що заперечувала буття /Гортгій/ і знання / Протагор/, використовуючи думання й вислів у практичних інтересах; звідси - "мистецтво" з допомогою фальшивих доводів /софізмів/ заперечувати правду або подавати за правду цілі-

ком фальшиві думки; крутіст
во.

СОФІТ /іт. soffitto - стеля/ -
1. ряд ламп на стіні, 2. поверх-
ня архітектурного деталю, на-
прикл., на стелі, нижній частині
арки, на гімні тощо.

СОФТА /тур./ - навчитель і ви-
ховник у вищій мусульманській
школі в Константинополі.

СОЦІОЛОГ - фахівець у соціоло-
гії.

СОЦІОЛОГІЯ /лат. soci(etas) -
супільство, гр. λόγος - наука
- наука про закони й форми су-
спільного життя, зокрема про
трактування та оцінку і впливу
життєвого процесу практично об-
єднаних груп людей, з погляду
соціального й політичного /ос-
новоположники: Сомт, Спенсер,
Макс Вебер, Зомбарт та ін./.

СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТІЯ - назва, що
її прийняла німецька робітнича
партія, заснована 1869 р.; спо-
чатку всі соц.-дем. партії при-
йняли були марксизм, але посту-
пово теорія й практика показа-
ли фальшивість Марксової науки
і тому лідери й теоретики соці-
ял-демократії зревізували її і
або зовсім відкинули або від-
мовляються від її тверджень

про революцію всесвітню та про
диктатуру пролетаріату; росій-
ська соц.-дем. партія, що зви-
родніла в так званий большеви-
зм або комунізм, додержується
Марксової науки, доводячи її
практику до явищ нелюдського
визиску трудящих, винищування
їх голodom та каторжними робо-

тами в концентраційних таборах

СОЦІАЛІЗАЦІЯ /фр. socialisation -
з лат. socialis - суспіль-
ний, товарицький/- передання
землі трудовому селянству, а
промислу робітникам без скасу-
вання приватної власності.

СОЦІАЛІЗМ /фр. socialism - з
лат. socialis - суспільний, то-
варицький/- I. суспільний лад,
в якому немає приватної влас-
ності на засоби продукції та
розділ здобутків праці, 2. те-
орія про такий лад.

СОЦІАЛІСТ /лат./ - прихильник
соціалізму, член соціалістич-
ної партії.

СОЦІАЛІСТИ-РЕВОЛЮЦІОНЕРИ - пар-
тія, заснована 1902 р., що мала
за мету боротьбу за соціалізм,
не визнавала диктатури пролета-
ріату, виправдувала в боротьбі
методу індивідуального терору.

СОЦІАЛ-ПАТРІОТИЗМ - визнання
інтересів батьківщини серед со-
ціалістів понад партійні інте-
реси.

СОЦІАЛ-ПАЦІФІЗМ - політична те-
чія серед соціалістів, що визнає
за можливе мирне полагодження
міжнародних справ, заперечує
потребу війни.

СОЦІАЛ-ШОВІНІЗМ - шовінізм се-
ред соціалістів, напр., шові-
нізм серед російських комуніс-
тів, що на словах визнають поне-
воленим народам право на само-
візначення аж до відокремлення,
а на ділі нищать національні
культури поневолених народів,
себе ж величають "старшим бра-

том", "великим народом" тощо.
СОЦІАЛЬНИЙ /лат. *socialis* - суспільний, товариський/- громадський, супільний.

СОЯ /яп./- харчова рослина з родини метеликових; подібні до квасолі її зернятка уживаються у виробництві харчових продуктів.

СПАГІ /фр. *sphahi* з персь. *se-pahi* - вояк/-1. турецька кіннота, 2. французька кіннота з тубільного населення в Альжірі та західній Африці /за часів колоніального стану цих країн/

СПАЗМАТИЧНИЙ /див. спазми/-судомний, корчійний.

СПАЗМИ /гр. *spasma* /- болючі корчі, судоми м'яснів, шлунку, кровогінних судин.

СПАЗМОФІЛІЯ /гр. *spasma* -корчі *phileō* - люблю/- збільшена в дітей нервова вразливість.

СПАНІОЛІ - нащадки вигнаних з Еспанії гебреїв, що живуть на Балканах та в Леванті.

СПАНЬОЛЯ - еспанський танок.

СПАРАГА /гр. *asparaqos* /- трав'иста рослина з родини лілейних, що її паростки від коріння вживаються як приправа до страв.

СПАРТАНЕЦЬ /гр./- 1. громадянин колишньої грецької держави - Спарти, 2. людина суворого за гартованого життя.

СПАРТАНСЬКИЙ /гр. *vl.*/-належний до спартанців, суворий, за гартований у житті, звичаях.

СПАРТІЯТИ - повноправні громадяни в стародавній Спарті.

СПЕКТАКЛЬ /фр. *spectacle* з лат *spectaculum* - видовище/- театральна вистава.

СПЕКТР /лат. *spectrum* - видиво-
 -1. семикольорова смуга в наслідок розкладу білого світла - вого променя крізь призму; со-
 нячний спектр - спектр променів, що йдуть від сонця, складається з сімох кольорів; суцільний спектр - спектр із безперервним переходом коліорів, напр., спектр розжареного металу /кольори йдуть у такому порядку: червоний, жовто-гарячий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий/; смугастий спектр - спектр із розмежованих кольорових смуг; лінійний спектр - спектр із окремих ліній, напр., спектр розжареного газу; 2. сукупність електромагнетних хвиль будь-якого джерела /фізи./.

СПЕКТРОАЛЬНИЙ - той, що в спектрі; с-на аналіза - визначення складу тіла через дослідження його спектру; с-ніліні - кольорові лінії в спектрі, що з них кожна відповідає певній довжині світлової хвилі; спектральний апарат - оптичні прилади досліджувати спектри /спектроскоп тощо/.

СПЕКТРОГЕЛІОГРАФ /див. спектр+геліограф/- прилад для фотографування Сонця.

СПЕКТРОГРАФ /лат. *spectrum* видиво, гр. *εγραφω* - пишу/- оп-

тичний прилад фотографувати спектри.

СПЕКТРОМЕТР /лат. spectrum видиво, гр. metrēō - мірюю/-прилад, що визначає окремі лінії спектру.

СПЕКТРОСКОП /лат. spectrum видиво, гр. skorēb - дивлюсь/прилад для утворення та дослідження спектру.

СПЕКТРОСКОПІЯ /див. спектро- скоп/- наука про спектри світ- них тіл та хемічний склад їх.

СПЕКТРОФОТОГРАФІЯ - фотографування ліній спектру.

СПЕКТРОФОТОМЕТР - апарат, в яко- му спектроскоп поєднаний з фотометром для порівнювань яскра- вості світла окремих кольорів спектру.

СПЕКТРОФОТОМЕТРІЯ - способи ви- мірюти яскравість світла окре- мих ліній спектру.

СПЕКУЛЮВАТИ /див. спекуляція/- вдаватись до спекуляції.

СПЕКУЛЯНТ /див. спекуляція/лю- дина, що використовує в торгівлі різницю цін на товари.

СПЕКУЛЯТИВНИЙ /див. спекуляція/-I. умоглядний, споглядальний, практично не обґрунтований, аб- страктний; с-на ф і л о с о - ф і я - філософія, що намагає - ться дійти до пізнання засоба- ми логічного міркування, відір- ваного від досвіду й практики, 2. розрахований на легку нажи- ву.

СПЕКУЛЯЦІЯ /лат. speculatio -

вистежування, споглядання/-I. напрям у теорії пізнання, що намагається дійти до пізнання світу способом абстрактного , відірваного від досліду й практики думання /синтези/, 2. сумі- нівна філософічна конструкція, 3. торгівля, що використовує хаос у цінах для легкої нажи- ви на їх розбіжностях.

СПЕРМА /гр. spērma - насіння/- сім'я чоловічих статевих залоз /f i z i o l./.

СПЕРМАТОБЛÀСТИ /гр. spergma - насіння, blastē - паросток/за- родкові клітини сперми.

СПЕРМАТОГЕНЕЗА /гр. sperma - насіння, genesis - народження процес творення чоловічих ста- тевих клітин /сперматозоїдів/.

СПЕРМАТОЗОЇД /гр. sperma - на- сіння, zoon - істота, eidos - вид/- зародок сімени в чолові- чих статевих залозах.

СПЕРМАТОЛОГІЯ /гр. sperma -на- сіння, logos - слово, наука/на- ука про статеві зародки.

СПЕРМАТОРЕЯ /гр. sperma - на- сіння, rheō - течу/- мимовіль- не витікання статевого сімени.

СПЕРМАЦЕТ /гр. sperma - сім'я, насіння, kētos - риба/- вос - коподібна сіть із голови каша- лота, уживана в медицині й ко- сметиці.

СПЕРМІН /гр. sperma - насіння/ лік для зміцнення нервової си- стеми, що його добувають із чо-ловічої або тваринячої сперми.

СПЕЦІФІКА /лат. specificum осо-

блівість/-своєрідність, притаманна лише даному явищу, предметові або що властивість.

СПЕЦІФІКАЦІЯ /фр spéciacation з лат. *species* - вид, гасета-робити/- 1. обчислення частин цілого, 2. переріб сировини на продукцію, 3. докладний опис деталів машини з поясненням усіх технічних умов, яким має відповідати замовлений виріб.

СПЕЦІФІКУМ, див. специфіка.

СПЕЦІФІЧНИЙ /с.-лат. *specii* - *cus* / - своєрідний, властивий виключно даній речі, явищу; особливий.

СПЕЦІЯ /лат. *species* - прянощі/- ліковий виріб, прянощі, права до страви, напою тощо.

СПЕЦІЯЛІЗАЦІЯ /фр. *spécialisation* з лат. *specialis* - особливий/- 1. поглиблення знаннів або умінь в одній обраній галузі, 2. поділ праці на окремі операції, 3. зосередження діяльності в одній галузі.

СПЕЦІЯЛІЗУТИСЬ - набувати уміння або знаннів в одній галузі науки чи практики.

СПЕЦІЯЛІСТ /фр. *spécialiste* з лат. / - знавець певної галузі науки, однією справи чи праці.

СПЕЦІЯЛЬНИЙ /лат. *specialis* - особливий/- належний до одного певного явища, предмета; особливий.

СПЕЦІЯЛЬНІСТЬ - вид діяльності в якій дана особа набула грунтовних знаннів чи вміння, 2. певна галузь праці, знаннів; фах.

СПІДОМЕТР /англ. *spidometer* - вимірювач швидкості/- прилад, що показує швидкість руху автомобіля та передену ним путь

СПІКЕР /англ. *speaker* - промовець/- 1. голова палати громад в Англії, 2. голова палати презентантів у ЗДА, 3. той, що оголошує висновки суддів у боксі.

СПІНЕЛЬ /іт./ - другорядний самоцвіт, мінерал.

СПІНІНГ /англ./ - спосіб ловити рибу на блешню, що крутиться в воді подібно до малої рибини.

СПІНОЗИЗМ - наука голландського філософа Спінози /1632-1677/ що визнавав Бога за первопричину світу / *natura naturans* / та за зміст усіх речей / *natura naturata* /, які походять з математичною точністю із сутності Бога.

СПІНТАРИСКОП /гр. *spinthēr* - іскра, скореб - дивлюсь/- прилад спостерігати спалахи від ударів альфа-часток, що вилітають із радію, об екран, покритий сірчистим цинком /допомагає обчислювати альфа-частки/.

СПІРАЛЯ /лат. *spiralis* від *spira* - закрут, звій/- 1. крива лінія, що обігає довкола нерухомої точки, щораз віддаляючись від неї /ма т./, 2. гвинтова лінія, з дріт або пружина, скручена у формі такої кривої.

СПІРАЛЬНИЙ - гвинтоподібний, скрученій у формі спіралі.

СПІРАНТ /лат. *spirans* - види -

хальний/- приголосний звук, що утворюється в наслідок тертя повітря в щілині між мовними органами, під час вимови, напр. с, з, ш, ф, х /див. також фрикативні приголосні/.

СПІРИЛІ /лат. spirilla від spir - звій/- мікроорганізми, що мають форму спіралі.

СПІРИЛЬОЗИ /див. спірілі/- спричинювані спірилями хвороби/поворотний тиф тощо/.

СПІРИТИЗМ /лат. spiritus дух/- віра в можливість безпосереднього єднання живих людей з душами померлих.

СПІРИТУАЛІЗМ /лат. spiritualis - духовий/- 1. напрям в онтології, що визнає матеріальний світ лише за форму вияву світу духового /ідеалізм/, 2. напрям у філософії, що визнає матеріальний світ лише за наше уявлення /Берклі/, зводячи дійсність до божественого духового початку.

СПІРИТУАЛІСТ /див. спіритуалізм/- прихильник спіритуалізму.

СПІРИТУАЛЬНИЙ /лат./- духовий, належний до спіритуалізму.

СПІРИТУАЛІТЕТ /див. спіритуалізм/- містичне вчення про людську душу.

СПІРОМЕТР /лат. spirare - дихати, гр. metreō - міряю/- пристрій для вимірювання обсягу видихнутого з легень повітря, а цим самим вимірювати обсяг легень.

СПІРОХЕТА /лат. spira - звій,

гр. chaitē - гриба/- мікроорганізм спіральної форми, збудник заразливих хвороб.

СПІЧ /англ. speech - промова/- публічна, здебільшого на бенкеті, урочиста промова; тост.

СПЛАНХНЕВРІЗМА /гр. splanchnon - нутроці, aneurysma - розширення нутроців.

СПЛАНХНОЛОГІЯ /гр. splanchnon - нутроці, logos - слово, наука/- наука про будову середових органів тіла /відділ анатомії/.

СПЛЕНАЛГІЯ /гр. splēn - коса, algos - біль/- біль у косі.

СПЛЕНІТ /гр. splēn - коса, selzink - запалення косі.

СПЛЕНОЛОГІЯ /гр. splēn - коса, logos - наука/- наука про косу та її захорування.

СПЛІН /англ. spleen з гр./-гіпохондрія, нудьга, меланхолія, тоскний настрій /хвороба, що колись пояснювали захоруванням косі/.

СПОДУМЕН /англ. spondylene /мінерал білого або жовто-зеленого кольору, метасилікат літію/руда, що з неї добувають літій/.

СПОЛІЯ /лат. spoliatio /-I. здобич, трофеї /у стародавніх римлян/, 2. майно духовної особи, що не залишила заповіту спадкоємцям /за середньовіччя/.

СПОЛІЯР, СПОЛІЯРІЙ /лат. spoliarium /- місце в амфітеатрі,

куди зносили убитих глядіято - рів /у стародавньому Римі/.

СПОЛІЯЦІЯ /лат. spoliatio /конфіскація майна без винагороди.

СПОНГІНА /гр. spongios - губка/- тверда рогова органічна речовина, що творить скелет рогових губок.

СПОНГІТ /див. спонгіна/- скам'яніла морська губка.

СПОНДЕЙЧНИЙ в ірш /див. спондей/- складений із спондеїв вірш.

СПОНДЕЙ /гр. spondelios /-І. віршова стопа з двох довгих складів /в античному віршуванні/, збіг двох наголосівих складів у тонічному вірші.

СПОНДИЛІТ /гр. spondylos - хребець/- запалення хребців /з дебільшого туберкульозного походження/.

СПОНТАННІЙ /лат. spontaneus самовільний/- самовільний, такий що виникає без спонуки, без зовнішніх впливів /ф і з і о л./.

СПОНТАННІСТЬ /див. спонтанний/- спонтанне явище.

СПОРА /гр. zpora - насіння/одноклітинний утвір при позастатевому розмноженні безквіткових рослин /водоростей, папороті, грибів, мохів тощо/, а також найнижчих одноклітинних організмів /біол./.

СПОРАДИЧНИЙ /гр. sporadikos /- випадковий, одиничний, рідкісний.

СПОРАНГІЙ /гр. spora насіння ,

angeion - посудина/-утвір, в якому розвиваються спори /бот./

СПОРОВИЙ /див. спора/- споропові в і рослини - рослини, що розмножуються безквітково, спорами /папороті, водорості, гриби, мохи, обрісники/.

СПОРОФІЛ /гр. spora - насіння, phylon - лист/- листок, на якому утворюються спори.

СПОРОФІТ /гр. spora - насіння, phyton - рослина/- позастатеве покоління в рослин, у яких чергуються позастатеві й статеві покоління.

СПОРТ /англ. sport /- фізичні вправи та ігри з метою розвитку та зміцнення організму, а також набуття спритності.

СПОРТИВНИЙ /див. спорт/- належний до спорту./одяг, клюб/.

СПОРТСМЕН /англ. sportsman /- людина, що систематично вдається до спорту.

СПОРУЛЯЦІЯ /див. спора/- спороторення.

СПРІНКЛЕР /англ. sprinkler /- протилежний водотяг, що автоматично починає діяти, коли в приміщенні температура доходить певного ступня.

СПРІНТЕР /англ. sprinter /- бігун, переможець у швидкості бігу на коротких дистанціях.

СПУРТ /англ. spurt /- ривок, рвучкий порух уперед під час змагань у бігу, плаванні тощо.

СТАБІЛІЗАТОР /лат. stabilis - стійкий/- І. нерухома частина

хвостового "опірення" літака чи дрижабля, що надає апаратові подовжньої стійкості в повітрі, 2. злагода, що зменшує хитання корабля на воді, 3. індуктив - на цівка в генераторі для зменшення коливань електричного струму.

СТАБІЛІЗАЦІЯ /лат. stabilis - стійкий/- устійнення, усталення, укріплення; с-я економічна - поборення економічної кризи.

СТАБІЛІЗУВАТИ /див. стабілізація/- змінити, устійнити, усталити, тримати в стійкому стані.

СТАБІЛЬНИЙ /лат. stabilis стійкий/- стійкий, сталій, незмінний.

СТАБІЛЬНІСТЬ /лат. stabilis - стійкий/- стійкість, сталість, незмінність /стану, цін або що/

СТАВРОЛІТ /гр./- темносірого кольору мінерал, що зустрічається серед лупаків, лосняків, тощо.

СТАГНАЦІЯ /лат. stagnum - стояча вода/- нерухомість, непорушність, застій/у промисловості, торгівлі під час економічної кризи/.

СТАДІОН /гр. stadium - певна відстань/- спортивне грище, майдан.

СТАДІЯ /гр. stadium - певна відстань/- 1. міра довжини в стародавній Греції /150-190 м/, 2. площа для спортивних змагань у стародавній Греції, 3. період, ступінь або фаза розвитку

будь-якого явища /напр., хвороби/.

СТАЕР /англ. stayer /- бігун на великих дистанціях /від 3000 метрів і далі/.

СТАЖ / фр. stage /- 1. кількість років перебування на роботі або в членах організації, 2. іспитовий період перебування на практиці перед зачисленням на постійну працю.

СТАЖЕР /фр. stagiaire /- осoba, що відбуває іспитовий період на роботі.

СТАЖУВАТИ /див. стаж/- відбувати стаж, відбувати іспитовий період на роботі.

СТАЗА /гр. stasis - стояння/- застій крові в жилах у наслідок паралічу відповідних нервів, при попеченнях тощо.

СТАККАТО /іт. staccato /- відрубно, уривчасто /грати мелодією; позначається крапками над нотами/.

СТАКСЕЛЬ /гол. stagzeil /- трикутне вітрило, що підіймається перед щоглою.

СТАЛАГМІТ /гр. stalagma - крапля/- вапнові утвори в печерах, що підіймаються зо dna печери вгору у формі конуса /утворюються в наслідок скраплювання води з розчиненним у ній вапном із стелі на дно/.

СТАЛАКТИТ /гр. stalaktos - той, що калає/- вапнові утвори, що звисають із стелі в печерах у формі конуса /утворюються в наслідок просочування та випа-

вування насиченої вапном води./
СТАНДАРТ /англ. standard /- I.
усталена форма, норма, взірець,
мірило, основа, 2. типовий ви-
ріб, що відповідає поставленним
умовам форми, ваги, фізичних і
хемічних властивостей та яко-
сті.

СТАНДАРТИЗАЦІЯ /див. стандарт/
- усталення взірців /виробів/,
зведення багатьох видів виро-
бів до кількох типових взірців
з метою раціоналізації виробни-
цтва, 2. зведення процесу пра-
ці до кількох типових норм.

СТАНДАРТНИЙ /див. стандарт/ти-
повий, однотипний, зведений до
одного взірця, стандарту; 2.зви-
чайний, шаблоновий.

СТАНІОЛЬ /іт. з лат. stannum -
цина/- цинова платівка, тонкі
аркуші цини або сумішки цини з
оливом, уживані як обгортковий
матеріал та у виробництві елек-
тричних конденсаторів.

СТАНІТ /лат. stannum - цина/-
сіль цинової кислоти, уживана
в хемічній аналізі як сильний
відновник.

СТАНСИ /фр. stances з іт. stan-
za - "кімната"/- форма поезії
з вісімох рядків, що з них 1-й
римується з 3 і 5-м, 2-й з 4 і
6-м, 7-й з 8-м, при чому кожна
строфа має закінчену думку /на-
зва пішла від розмальованих у
Ватикані Рафаелевими фресками
кімнат, що звуться стансами/.

СТАНЦІЯ /лат. statio - місце пе-
ребування/-I. зупинка на тран-
спортовім шляху, 2. приміщення

для пасажирів на залізниці, 3.
приміщення, де міститься уста-
нова зв'язку /телефон, радіо/,
4. науково-дослідна установа,-
напр., дослідна сільськогоспо-
дарська станція.

СТАПЕЛЬ /англ. staple /- похи-
лий фундамент або поміст на ко-
рабельнях, де викінчують будову
кораблів перед спуском на воду

СТАРТ /англ. start /-I. вихід-
не місце для спортивних змагань,
2. сигнал починати перегони, ви-
передки в спортивних змаганнях.

СТАРТЕР /англ. starter /-I.той,
хто подає сигнал для перегонів
2.загальна назва пристроїв, що
ними пускають у рух рушії.

СТАРТУВАТИ /англ. start /- по-
чинати /в спорті/.

СТАТАРНІЙ /лат. statarius -не-
рухомий/-с т а т а р н е чи-
тання - читання тексту з докла-
дною його аналізою при вивчан-
ні мови в школі /відмінно від
курс о р н о г о/.

СТАТИВ, див. штатив.

СТАТИКА /гр. statos - стоячий/
I. наука про рівновагу сил, про
заміну однієї сили рівночінною
іншою /частина механіки/2.стан
спокою, рівноваги /протил. дин-
аміка/.

СТАТИСТ /гр. statos - стоячий/
- I. виконавець німих ролей на
сцені, 2^х. підставна особа, що
її думки ніхто не бере до ува-
ги.

СТАТИСТИК /див. статистика/-I.
фахівець у статистиці, 2.особа,

що виконує статистичну роботу.

СТАТИСТИКА /англ. statistics з лат. status - стан/-I. число - вий опис явищ, 2.наука про систематичне спостережання за явищами та про їх числовий опис, 3. числові дані про масові явища, кількісний облік.

СТАТИСТИЧНИЙ - належний до статистики.

СТАТИЧНИЙ /див. статистика/- з рів новажений, нерухомий, належний до статистики.

СТАТМОГРАФ /гр. stathmos - тезези, вага, graphō - пишу/-апарат записувати швидкість руху поїздів, тривалість зупинок тощо.

СТАТМОЛОГІЯ /гр. stathmos - тезези, вага, логос - наука/-спеціальна бухгалтерська наука про баланс.

СТАТОР /лат. stator - нерухомо стоячий/- нерухома частина електромашини, в якій обертається ротор.

СТАТОСКОП /гр. statos - стоячий, скореб - дивлюсь/- чутливий барометр-анероїд, що показує найменші зміни атмосферного тиску.

СТАТС-СЕКРЕТАР /нім.Staats-Sekretär - державний секретар/- I. титул найвищих чиновників російського царства, 2. міністер у Німеччині до 1919 р., 3. титул для міністрів в Англії й ЗДА.

СТАТУЕТКА /фр. statuette з лат statua/- маленька статуя.

СТАТУРА /лат./- постава, будова тіла, постать.

СТАТУС КВО /лат. status quo /- існуючий стан /за певного часу/.

СТАТУТ /с.-лат.statutum /прописи про внутрішній лад організації, збірка постанов.

СТАТУЯ /лат.statua /- вирізблена або виліплена фігура людини.

СТАФАЖ /фр. staffage /- фігурні зображення в малюнках красовидів; взагалі другорядні елементи в малярській композиції.

СТАФІЛІНІДИ /гр. staphylē - виноградне гроно/- короткокрилі жуки, жуки-хижаки.

СТАФІЛОКОКИ /гр. staphylē - виноградне гроно, kokkos - зернятко/- збудники гниття, що мають вигляд виноградного грана

СТАФІЛОМА /гр. staphylōma /- органічне вираження очей /баниок/.

СТАЦІОНАРНИЙ /лат. stationarius - нерухомий/-постійний, нерухомий, незмінний; с-не лікування з постійним режимом.

СТАЦІОНЕР /фр. stationnaire /- чужоземний військовий корабель, що перебуває в гавані певної країни, щоб у разі потреби взяти під захист своїх громадян, що перебувають у цій країні; по ліційний корабель в колоніальній чи півколоніальній країні.

СТАЦІЯ, див. станція.

СТЕАПСИНА /лат. steapsinum /- фермент підшлункової залози, що розкладає сировинні речовини.

СТЕАРИНА /гр. stear - сало, сить - основний складник тваринячої сировини та рослинних олій, що являє собою складний етер глицерини та стеаринової кислоти.

СТЕГОСАВР /гр. stege - покрівля, sauros - ящірка/- викопна тварина із групи диносаурів/до 10 м. завдовжки/.

СТЕГОЦІФАЛИ /гр. stegē - покрівля, kephale - голова/- найдавніша вимерла група амфібій /земноводих/, що мали покритий кістковим панцирем череп.

СТЕЙТ /англ. state /- адміністративна одиниця в ЗДА, край.

СТЕК /англ. stick /- спеціальна паличка при верховій юзді.

СТЕКА /іт. stecca /- дерев'яна паличка, що нею працює скульптор.

СТЕЛЛА /лат. stella - зірка/ - твердий стоп кобальту з хромом, вольфрамом і молібденом, що зберігає твердість при 750°Ц ; вживається у виробництві різальних інструментів та деяких машинових деталів.

СТЕЛЛЖ /нім. Stellage з фр./ - лиці на книжки, на виставку, на амуніцію, справиля на виробництві тощо.

СТЕН /гр. stenos - сила/- одиниця виміру сили /дорівнює силі, що надає масі однієї тонні ваги при швидкості 1м/сек./, метр-тонна-секунда.

СТЕНД /англ. stand /- І. щит , стояк для діаграм, експонатів на виставці або то, 2. місце випробування машин на виробництві, 3. місце для мисливських вправ або змагань у стрілянні.

СТЕНОГРАМА /гр. stenos - вузький, gramma - запис/- запис промови або то особливими знаками.

СТЕНІЯ /гр. athenos - сила/- підвищена діяльність організму.

СТЕНО... /гр. stenos - вузький, tisnījī/- на початку складених слів означає "коротко", "стисло напр., стенокефалія.

СТЕНОГРАФ /гр. див. стенографія/- особа, що записує стено-графічними знаками промови.

СТЕНОГРАФІСТ/ка/- див. стено-граф.

СТЕНОГРАФІЧНИЙ /див. стенографія/- записаний знаками стено-графії.

СТЕНОГРАФІЯ /гр. stenos - тісній, graphō - пишу/- система умовних знаків для швидкого й точного запису промов тощо.

СТЕНОЗА /гр. stenos - тісній/- звуження порожнинних органів , напр., артерій, кишок /м е д./

СТЕНОКАРДІЯ /гр. stenos - тісній, kardia - серце/- напади гострого болю в грудях, напр., при ангіні /м е д./.

СТЕНОТЕРМІЧНИЙ /гр. stenostic-nījī, thermē - жар/- здатний втримувати лише невеликі зміни

тепла в середовищі /деякі тварини/.

СТЕНОТИПІСТ /див. стенотипія/- фахівець записувати промови на так званій стенотипічній машині.

СТЕНОТИПІЯ /гр. stenos - вузький, tyros - відбиток/- письмо на особливій машинці, що друкує цілі склади або слова, машинова стенографія.

СТЕНТОР /від імені одного з Гомерових героїв/-I. людина з особливо сильним голосом, 2. вид різновікових інфузорій.

СТЕНОФАГИ /гр. stenos - вузький, phagos - жерущий/- тварини, що живляться тільки певним видом корму.

СТЕНЬГА /гол. steng - жердина/- горішня половина щогли/мор./

СТЕР /фр. stère із гр. stereos - кубічний, просторовий/- міра обсягу - I кубометр.

СТЕРАДІЯН /гр. stereos - просторовий, лат. radius - промінь/- одиниця виміру фізичного кута /дорівнює фізичному кутові, що викрає із кулі площину з центром на вершку кута, яка дорівнює площі квадрата, побудованого на промені кулі/.

СТРЕО... /гр. stereos - просторовий, твердий/- у складених словах означає твердість або форму трьох вимірів, напр., стереометрія.

СТЕРЕОБАТ /гр. stereos - просторовий, bathys - глибокий/-під-

мурок під будівлею /буд./.

СТЕРЕОГРАФІЯ /гр. stereos просторовий, graphō - пишу/- перспективне зображення поверхні кулі або іншого геометричного тіла на площині.

СТЕРЕОКОМПАРАТОР /гр. stereos - просторовий, lat. comparator - порівняльний/- прилад вимірює стереоскопічні знятки того самого предмета з метою визначення просторових розмірів фотографованих предметів.

СТЕРЕОМЕТРІЯ /гр. stereos - просторовий, metrēō - міряю/- геометрія тривимірних фігур, наука про тривимірні тіла та взаєморозташування ліній, площин і тіл у просторі.

СТЕРЕОРАМА /гр. stereos - просторовий, horama - видовище/- панорама із стереоскопом.

СТЕРЕОСКОП /гр. stereos - просторовий, skopēō - дивлюсь/- оптичний прилад, що дає змогу бачити два зображення того самого предмета, що лежать в одній площині як одне рельєфне зображення; досягається такого зображення тим, що один малюнок зображує предмет так, як його бачить ліве око, другий - як праве / на підставі цього винайдено тривимірний кінофільм/.

СТЕРЕОСКОПІЧНИЙ - такий, що дає можливість бачити тривимірні зображення; с-ий кінофільм - спеціальний екран, на якому

можна бачити рельєфні /триви - мірні/ зображення; с-ий ф о - т о а п а р а т - фотоапарат з двома об'ективами, розташованими один від одного на віддалі, що дорівнює віддалі між очима.

СТЕРЕОТИП /гр. stereos- твердий, typos - відбиток/- відбиток або кліше друкарського тексту,/для повторного видання або розмноження тексту на ротаційній машині/.

СТЕРЕОТИПІЯ /див. стереотип/- процес виливання матриць та стереотипів, 2. майстерня, де виготовляють стереотипи.

СТЕРЕОТИПНИЙ /гр./- 1. друкованій із стереотипу, незмінний; с-не видання - повторне видання на стереотипі /незмінне/, 2^х збитий, утертий, багато раз повторюваний /вислів, за питання абощо/.

СТЕРЕОТОМІЯ /гр.stereos - просторовий,тome - розгин/- пепрекрій поверхень або тіл /г е о м./.

СТЕРЕОФОТОГРАММЕТРІЯ /див.стерео...+ фотограмметрія/- фотографування земних обширів стереоскопічним способом, що дає можливість визначати не лише контури предметів на місцевості, а й їх висоти.

СТЕРЕОФОТОГРАФІЯ /див. стерео-фотографія/- фотографічне зображення предмета водночас на двох знятках, що з них один відповідає баченню предмета лівим оком, а другий - правим.

СТЕРЕОХЕМІЯ /див. стерео... + хемія/-наука /відділ хемії/, що досліджує просторове розташування атомів у молекулі.

СТЕРЕОХРОМІЯ /гр. stereos просторовий, chroma - колір/- малювання на стінах фарбами, змішаними з розчинним склом томо.

СТЕРИЛІЗАЦІЯ /лат. sterilis - неплідний/-1.нищення мікробів фізичними або хемічними засобами, 2. знепліднення людей або тварин хірургічним видаленням статевих залоз, перетинанням насінневого канальця або діянням рентгенівського проміння.

СТЕРИЛІЗУВАТИ /лат./-1.знишувати мікроби,2.знепліднювати.

СТЕРИЛЬНИЙ /лат. sterilis не - плідний/-1.знезаражений,2.знепліднений,позвавлений здатності щодо статевого запліднення

СТЕРИЛЬНІСТЬ /див . стерильний/- неплідність, знезараженість.

СТЕРЛІНГ /англ. sterling /-І. англійська срібна монета за се редньовіччя, 2. фунт стерлінгів - валютна одиниця в Англії /20 шилінгів або 240 пенсів/.

СТЕРИНИ /гр. stereos - твердий - складова частина неомилюваного складника ситечих речовин /з групи ліпопудів/, що неодмінно входить до складу більшості тканів та течних речовин організму.

СТЕТОГРАФ /гр. sthētos - груди, graphō - пишу/- апарат записувати порухи оргурдя при

вдихуванні й видиханні/м е д./
СТЕТОСКОП /гр. stēthos - груди, skorēb - дивлюсь/- спеціальна рурка вислухувати дихання хворих /м е д./.

СТЕХІОМЕТРІЯ /гр. stoicheion - основа, metrēb - міряю/- наука про обсягові та вагові відношення речовин у хемічних сполучках /відділ хемії/.

СТИБІЙ /гр./ - хемічний елемент /Sb/, атом. вага 121,76, білого кольору крихкий метал.

СТИГМА /гр. stigma - рубець/- 1. тавро на тілі невільника за стародавніх часів, 2. поява на тілі ран в супроводі екстази в деяких людей перед стражданнями Христа, 3. червоні плями та рани на тілі в гістеричних людей./м е д./.

СТИГМАТИЗАЦІЯ /див. стигма/- поява ран на тілі, подібних до ран на тілі Христа.

СТИГМАТИК /див. стигма/- людина, що в неї під впливом співбolio до страждань та ран Христових появляються рани на тілі, подібні до ран Христових /за переказами, таким був Франциск із Acciisi/.

СТИГМАТОГРАФІЯ /гр. stigma(stigmatos) - укол, рубець, graphō - пишу/- уміння писати крапками /а не суцільними літерами/.

СТИЛЕВИЙ /див. стиль/- належний до стилю.

СТИЛЁТ /іт. stiletto /- трисстінний /триребровий/ кинжал.

СТИЛІЗАТОР - поет або малькар.

в своїй творчості використовує засоби стилізації.

СТИЛІЗАЦІЯ /див. стиль/- I. способ вислову думок, 2. надання мистецькому творові стилю, З наслідування в творі стилю якогось іншого мистця, напрямку або мистецької школи.

СТИЛІСТ /див. стиль/- письменник або промовець, що володіє засобами літературного стилю.

СТИЛІСТИКА /див. стиль/- I. наука про способи мистецького вислову, про стиль, 2. відділ поетики, що розглядає ознаки поетичного вислову /мови/.

СТИЛОБАТ /гр. stylobatēs із stylos - колона, bainō - ступаю/- основа колони /а р х./.

СТИЛЬ /фр. style - із гр. stylōs - паличка для писання в стародавніх греків/- I. мистецькі особливості в творчості письменника або іншого мистця, 2. спосіб мистецького вислову, 3. ознаки й характеристичні риси письменства чи іншого мистецтва певної доби чи групи мистців, 4. спосіб, метода праці; старий стиль - див. юліянський календар; новий стиль - див. григоріянський календар.

СТИЛЬБ /гр. stilbos - той, що блищити/- одиниця поверхневої яскравости, що дорівнює світловій яскравості площини, якої кожний кв. сантиметр у простопад нім до неї напрямку видає силу світла на I свічку.

СТИЛЬНИЙ - витриманий у певному стилі.

СТИМУЛ /лат. stimulus - спонука/- побудник до дії, причина дії, спонука.

СТИМУлювати /див. стимул/-спонукати, давати поштовх, заохочувати, бути побудником.

СТИПЕНДІЯ /лат. stipendium - платня/- грошова допомога учніві, дослідникові.

СТИПЕНДІЯТ /лат. stipendiatus / - той, хто дистасє стипендію.

СТИПЛ /англ. steeple / - кінь у змаганнях на дистанції з перепонами.

СТИПЛ-ЧЕЗ /англ. steeple-chase/- спортивні змагання /зокрема на конях/ з перемаганням штучних перешкод.

СТИРАКС /лат. styrax, storax / - назва тропічного дерева, а також добуваної з нього запашної речовини, уживаної в парфумерії та медицині.

СТИХАР /гр. stichos - ряд/одяг у священиків.

СТИХІЙНИЙ /гр./ - той, що походить від сил природи, 2. необорний, нищівний, 3. неорганізований, самовільний, невідомий, підсвідомий.

СТИХІРИ /див. стихія/- святкові церковні пісні.

СТИХІЯ /гр. stoicheion - первенство/- 1. один з основних елементів природи /вода, вогонь, повітря, земля/ у стародавніх грецьких філософів, 2. сліпа, необорна сила природи, напр., гураган, 3^х улюблене діло, нахил до нього, звичне оточення.

СТИК /гр. Styx / - ріка потойбічного світу, де перебувають душі померлих /у стародавній грецькій мітології/.

СТИС /нім. Stoss - купа, пака/- купа /паперу, книжок, дощок/.

СТОЧІК /гр. stōikos / - I. прихильник стоїцизму, представник філософії стоїцизму, 2^х сувора, непохитна, мужня в злигоднях і несприятливих обставинах людина.

СТОЇЦІЗМ /гр. stoa - поміст в Атенах, з якого виголошував свої філософські думки Зенон/- I. напрям в античній філософії /Зенон, Хрізін - у Греції, Сенека, Епіктет, Марко Аврелій - у Римі/, що не визнавав божеського походження мітів, хоч визнавав релігію взагалі, а та кож універсальний зв'язок речей, розглядаючи його як наслідок божественої дії; завдання мудреця, згідно з поглядами стоїків, пізнати розумний зв'язок речей і жити відповідно до природи, визволяючись від пристрастей; на службу практиці стоїцизм ставить чисте думання, за основну норму поведінки вважає спокій душі; 2^х стійкість, непохитність, твердість у життєвих випробуваннях байдужість до страждань тіла.

СТОЧНИЙ - властивий стоїцизму, стоїкам, твердий, непохитний, мужній, витриманий щодо страждань та випробовань.

СТОКЕР /англ. stoker із stocke - заладовувати паливню/- I. механічний пристрій заладовувати

твірде паливо в паливну паротяга, 2. взагалі різні механічні пристрої для ладування /дерева, сировини, деталів/.

СТОЛЯ /лат. stola /-І. довгий жіночий плащ у стародавніх римлян, 2. біла ряса в католицьких священиків.

СТОМАЛГІЯ, СТОМАТАЛГІЯ /гр. stoma(stomatos) - рот, algos - біль/- шлунковий біль.

СТОМАТИТ /гр. stoma - рот/-запалення слизової оболонки рота /м е д./.

СТОМАТОЛОГІЯ /гр. stoma - рот, logos - слово, наука/- наука про хвороби зубів, рота, щелепів.

СТОМАТОПЛАСТИКА /гр. stoma(stomatos) - рот, plastikē - виліплене/- хірургічне надання пошкодженню ротові чи носові належної форми.

СТОМАТОСКОП /гр. stoma - рот, skorēb - дивлюсь/- прилад /дзеркало/ для огляду ротової порожнини.

СТОМАТОСКОПІЧНА МЕТОДА - метода експериментального вивчення артикуляції мовних органів через відтискування місць доторку язика до піднебіння.

СТОП /англ. stop /- стій!

СТОПА /гол./- міра паперу /480 аркушів/.

СТОПЕР /англ. stopper /-І. годинник, що показує десяті частини секунди, 2. пристрій зупиняти механізм /п е р ф о р а т о р/.

СТОПІНГ/англ. stoping /- вийма в гірській породі, що виготовляють, щоб завалити брили руди.

СТОРНО /іт. storno /- поправка в бухгалтерській книзі, запис правильного рахунку, замість хибного.

СТОРНУВАТИ /див. сторно/- записувати в бухгалтерській книзі правильний рахунок, замість хибного.

СТОРТИНГ /норв. stortingsr. від stor - великий, ting - рада/- норвезький парламент, що складається з лягтингу /верхньої палати/ й одельстингу /нижньої палати/.

СТОС, див. стіс.

СТОТИНКА /болг./- дрібна монета в Болгарії, I/100 лева.

СТРАБІЗМ /гр. strabismos /-ко-коокість, зизоокість /м е д./.

СТРАБОТОМІЯ /гр. strabismos, tomē- розгин/- хірургічна на права косоокості.

СТРАДІВАРІЙ /вл./- славетні скрипки італійського майстра Страдіваріоса /1644-1737 р./.

СТРАЙК /англ. strike /- організоване припинення роботи на підприємстві як засіб економічного або політичного впливу робітничих організацій на підприємців або на державну владу

СТРАНГУЛЯЦІЯ /лат. strangulatio - задушення/- задушення, звуження кишки.

СТРАТАГЕМА, див. стратегема.

СТРАТЕГ /гр. stratēgos/-I. головний командувач військ у стародавній Греції, 2. командувач армій, що керує всіма воєнними діями.

СТРАТЕГЕМА /гр. stratēgēma/- воєнні хитрощі, щоб обманити супротивника.

СТРАТЕГІЧНИЙ /гр. stratēgikos/- належний до стратегії.

СТРАТЕГІЯ /гр. stratēgia від stratos - військо, ἀρδ - веду - військова наука про керування арміями та плянування воєнних операцій з узглядненням перемоги в кінцевій меті.

СТРАТИГРАФІЯ /лат. stratum нашарування, γράφω - пишу/-наука про визначення віку та форм шарів землі /відділ геології/.

СТРАТИФІКАЦІЯ /лат. stratum - нашарування, γαστερ - робити/-I. залягання осадових шарів земної кори /г е о л./, 2. шарувата будова атмосфери в наслідок різних температур, вологості, густоти окремих шарів У, З. шарувата будова морською водою в наслідок різних фізичних властивостей окремих її шарів.

СТРАТОКРАТІЯ, СТРАТОКРАТІЯ /гр. stratos - військо, kratos - влада/-панування військової влади в країні.

СТРАТОГРАФІЯ /гр. stratos - військо, γράφω - пишу/-опис воєн.

СТРАТОНАВТ /стратосфера + ae - ронавт/-літун, що залитає в обшири стратосфери.

СТРАТОПЛЯН /стратосфера + аero

план/-літак для літання в обширих стартосфери, де в наслідок розрідженого повітря можлива значно більша швидкість.

СТРАТОСТАТ - аеростат з герметично закритою й устаткованою спеціально для літання в стратосферу гондолою.

СТРАТОСФЕРА /лат. stratum нашарування, гр. sphaira - куля/-простір над тропосферою /на II км і вище над рівнем моря/.

СТРАФЛОКОК /гр./- гнійний заразень.

СТРЕНЕР /англ. strainer/- уживаний при видобуванні нафти з глибин помпами фільтр для очищення її від твердих домішок.

СТРЕПТОКОКИ /гр. streptos -ланцюжок, κοκκος - зернина/-круглі бактерії, що утворюють ланцюжок /збудники гнійних запалень/.

СТРЕПТОЦІД /гр. streptos ланцюжок, лат. caedere - вбивати/-ліковий препарат проти стрептококків.

СТРИКТУРА /лат. strictura стискання/-звуження будь-якого каналу в організмі.

СТРІНГЕР /англ. stringer/- основний трим на дні, на борту або чардаку корабля.

СТРИХНІНА /гр. strychnos блювотний горіх/-отруйний алькальоїд, що його добувають із блювотного горіха /уживання спричиняє корчі/.

СТРОБОСКОП /гр. strobos - ви-

хор, зкоре~~б~~ - дивлюсь/- прилад що з допомогою хуткого руху різних зображень одного предмета створює ілюзію руху цього предмета.

СТРОНЦІЙ /гр. вл./- хемічний елемент /Sr/, атом. вага 87, 63, легкий сріблясто-блій метал, що трапляється здебільшого в сполуках /уживається в промисловості та в медицині/.

СТРОНЦІЯНІТ /див. стронцій + ціяніт/- оксид стронцію, мінерал.

СТРОФА /гр. strophē - кружляння, поверт/- 1. кілька рядків у вірші, об'єднаних римами та розміром, напр.:

"Я вернувся до тебе, отчизно
моя,
Усміхаюся рідним долинам.
О, як солодко пахне ласкова
земля

Чебрецем і полином!" /М. Орест/.
2. спів хору на сцені під час пересування його з правого боку сцени на лівий /у стародавнім грецькім театрі/.

СТРОФАНТ /гр. strophē - кружляння, оберт, anthos - квітка/- тропічна чагарникова рослина з родини барвінкових, з якою добувають /з насіння/серцевий лік строфантину.

СТРОФАНТИНА /див. строфант/ - серцевий лік із насіння строфанту.

СТРОФІКА /див. строфа/- наука про будову віршових строф /від діл поетики/.

СТРУБЦІНА /нім. Schraubzwin-

ger/- гвинтовий затискач, що складається з гвинта, який обертається в отворі на одному кінці клямри.

СТРУКТУРА /лат. structura /будова.

СТРУКТУРНИЙ /див. структура/- належний до структури; с-на формула - формула, що показує хемічний склад сполуки та порядок з'єднання атомів у молекулі /хема/.

СТУДІЯ /іт. studio - вивчення/- 1. майстерня мистця, 2. школа мистецької практики /малярської, акторської тощо/, 3. малярський етюд, 4. наукова праця, написана на підставі дослідів.

СТУПОР /лат. stupor - заціплення/- гостра психомоторна пригніченість хворого, що супроводиться цілковитою мовчазністю та нерухомістю.

СТЮАРД /англ. steward /-І. заівідувач /далі/ на кораблі, 2. служник на кораблі.

СУ /фр. sou/- французька дрібна монета /5 сантимів, I/20 частина франка/.

СУАРЕ /фр. soirée /- вечірка, вечірній банкет.

СУБ... /лат. sub - під/- у складених словах означає підлеглість, підпорядкованість або нижчий ступінь, перебування нижче від чогось, напр., субопрічний /підтропічний/.

СУБАБ /персь./- титул віце-роля в Індії.

СУБАДАР /персь./-правитель провінції в Індії.

СУБАЛЬТЕРН /лат. sub - під, alter - інший/- підлеглий /урядовець/.

СУБАНТАРКТИЧНИЙ /лат. sub під, гр. anti - проти, arktikos північний/- південно-підбігуновий.

СУБАРКТИЧНИЙ /лат. sub - під, гр. arktikos - північний/- північно-підбігуновий.

СУБВЕНЦІЯ /лат. subvenire приходити на допомогу/- державна грошова допомога підприємству, установі.

СУБДОМІНАНТА /лат. sub - під, dominans(dominantis) - панівний/- 1. четвертий ступінь гами, нижня домінанта, 2. тризувук, побудований на 4-му ступні гами /м у з./.

СУБ'ЄКТ /лат. subiectum/-субстрат стану, дії /о н т./, 2. пізнавальне, сприймальне "Я", що думає /ф і л./, у протиставленні до середовища /як об'єкта пізнання/, 3. предмет розмови, міркувань, 4. підмет /г р а м/ 5. носій психічної дії /п с и х о л./, 6. людська одиниця, 7*. непевна особа, негативна особа.

СУБ'ЄКТИВІЗМ /див. суб'єкт/-І. напрям у філософії, що заперечує об'єктивну реальність, визнаючи, що за межами людських відчувань реальністі не існує, що світ - це зміст нашої свідомості, нашого "я", яке творить цей світ /реальність/ свою діяльністю; суб'єктивізм заперечує також загальну вартість пі-

знання й етики; 2. напрям у соціології, що приписує головну роль в розвитку суспільства суб'єктивним чинникам /волі, прагненням окремих особистостей тощо/, а не об'єктивним закономірностям; 3. особисте, індивідуальне ставлення /до чогось/, зумовлене особистими поглядами, смаками, почуттями, бажаннями, інтересами.

СУБ'ЄКТИВНИЙ /лат./- особистий, властивий окремій особі.

СУБ'ЄКТИВІСТЬ /див. суб'єктивізм/-І. означений особистими властивостями окремої особи /суб'єкта/ погляд, 2. ставлення до середовища на підставі особистих поглядів.

СУБІНСПЕКТОР /див. суб...+ інспектор/- помічник інспектора.

СУБКОРТИКАЛЬНИЙ /лат. sub під, cortex- кора/- підкорковий /той, що під корою голов'яного мозку/.

СУБЛІМАТ /лат. sublimatus піднесений догори/- І. хлорак живого срібла /HgCl2/, отрута, /дезинфекційний засіб/, 2. добуток процесу сублімації /х е м./.

СУБЛІМАЦІЯ /лат. sublimare - підносити/- перехід твердих речовин при нагріванні безпосередньо в пару /без перетворення в течіво/ і навпаки /ф і з/

СУБЛЬОКАТОР /лат. sub - під, locus - місце/- комірник, мешканець, що наймає мешкання не у власника дому, а в квартиранта.

СУБМАРИНА /лат. *sub* - під, *mara*- морська/- підводне судно.

СУБОРДИНАЦІЯ /лат. *sub* - під, *ordinatio*- впорядкування/- I. підвладність, підпорядкова- ність, дисциплінованість, 2. су- підрядність /л і н г в./.

СУБОРЕНДА /див. суб.../- винайм у того, хто сам наймає у власника.

СУБРЕТКА /фр. *soubrette* /- пу- стотлива й спритна служниця, що знає всі таємниці своєї госпо- дині /у старовинних французь- ких комедіях/.

СУБСИДІЯ /лат. *subsidiū* - до- помога/- грошова допомога.

СУБСИДУВАТИ /див. субсидія/ви- давати субсидію, допомогу.

СУБСКРІПЦІЯ /лат. *sub* - під, *scriptum* - написане/- перед- плати, письмове зобов'язання на придбання чогось /часопису або що/.

СУБСТАНТИВ /лат. *substanti- vum* /- іменник /г р а м./.

СУБСТАНТИВНИЙ /лат. *substanti- vus* - самостійний/- іменнико- вий, належний до субстан- ти в у, ужитий у значенні і- менника /г р а м./.

СУБСТАНЦІЙНИЙ /див. субстан- ція/- належний до субстанції, речовинний.

СУБСТАНЦІЯ /лат. *substantia* - сутність/- праоснова, сутність речей і явищ, те, що при всіх змінах речей лишається незмін-ним /ф і л./; матеріалізм вва-

жає за субстанцію вічномінливу матерію, цим самим заперечує означення субстанції як незмінного; ідеалізм вважає за суб- станцію незмінну вічну, абсо- лютну ідею, світовий дух /Ге- гель/ або комплекс відчуттів /Берклі/; 2^х речовина, тіло, ма- терія.

СУБСТАНЦІЯЛЬНИЙ, див. субстан- ційний.

СУБСТИТУТ /лат. *substitutus* - підставлений/- I. особа, що за- ступає іншу особу, заступник, 2 замінник, речовина, що нею мож на замінити іншу речовину у ви- робництві, в ліках тощо.

СУБСТИТУЦІЯ /лат. *substitutio* - підстава, підстанова/- I. під- ставлення в заповіті другого спадкоємця на випадок, коли пе- рший спадкоємець з якихось при-чин не одержить спадщини, 2. за- ступництво в уряді, 3. заміна одного звука іншим /л і н г в/ 4. заступлення одних атомів ін- шими.

СУБСТРАТ /лат. *substratum* - ос- нова/- I. незмінна основа, сут-ність речі, загальна основа всіх явищ або групи їх /філ./, 2. живильне середовище /для мі-кроорганізмів або що/.

СУБСУМЦІЯ /лат. *sub* - під, *summa* /- підпорядкування, /нижчо-го поняття вищому/.

СУБТИЛЬНИЙ /лат. *subtilis* /- тонкий, делікатний, ніжний, крих-кий.

СУБТРОПІКИ /див. суб...- тропі- ки/- підтропіки, підрівникові

обшири, що характеризуються по- мірно-теплим кліматом /геогр./.	Індії /хлібороби, ремісники/, також: шудра.
СУБТРОПІЧНИЙ /див. субтропіки/ - підтропічний.	СУКУБА /лат. succuba /- демон в образі жінки, що спокушала чоловіків у середньовічній де- монології/.
СУВЕНІР /фр. souvenir /дарунок на спогад, пов'язана із спо- гадами річ.	СУКУЛЕНТИ /лат. succulentus со- ковитий/- рослини, що мають со- ковите листя або стебла /ага- ви, алое, кактуси тощо/.
СУВЕРЕН /фр. souverain /- воло- дар, носій необмеженої влади.	СУКЦЕСІЙНИЙ /див. сукцесія/ - спадковий.
СУВЕРЕНІТЕТ /нім. Souveränität із фр. souveraineté /- 1. най- ширші права, 2. незалежність держави від інших країн у вну- трішніх і зовнішніх справах.	СУКЦЕСІЯ /лат. successio /-пра- во на спадщину, спадщина.
СУВЕРЕННИЙ /фр.souverain /най- вищий, незалежний, державний.	СУЛТАН /ар.sultan /- титул во- лодаря в мухаммеданських наро- дів, 2. оздоба з пір'я або з кінського хвоста на голов'яно- му уборі у вояків деяких ар- мій.
СУВЕРЕННІСТЬ, див. суверенітет.	СУЛЬФАТ /лат. sulfur - сірка/- сірчанокисла сіль.
СУГЕРУВАННЯ /див. сугестія/на- віяння, вмовляння.	СУЛЬФІДИ /лат.sulfur - сірка, гр. eidos - вид/- сполуки хе- мічних елементів із сіркою.
СУГЕРУВАТИ /див. сугестія/-на- мовляти, піддавати думку, наві- ювати.	СУЛЬФІТ /лат.sulfur - сірка/- сіль сірчистої /сульфітної/ки- слоти.
СУГЕСТИВНИЙ /див. сугестія/вра- жальний, значливий, такий, що викликає уявлення, пов'язані з навіянням.	СУМАРНИЙ /лат./- узагальнений, підрахований, зведений до суми, підсумований.
СУГЕСТІЯ /лат. suggestio/-вмо- вляння, навіяння.	СУМАХ /ар./- деревні рослини з родини анакардійових, уживані у виробництві японського лаку, фарб, воску тощо.
СУДАРІЙ /лат. sudarium /- руш- ник, що його піднесла Вероніка Христові, коли Він ішов на Гол- готу, ним Христос витер піт з лиця, і його образ лишився на тім рушнику.	СУНА /ар. "шлях"/- збірка пере- казів про життя й діяльність Мухаммеда та коментарів і до -
СУДАТОРІЙ /лат. sudatorium / - лазня в стародавніх римлян.	
СУДРА /санс./- нижча каста	

датків до корану /книга релі - гійного культу ісламу/.

СУНІТИ /див. суна/- напрям у мухаммедністві, що визнає за основу віровизнання коран і суну /ші'їти не визнають суни/.

СУН-ЯТ-СЕНІЗМ - китайський соціалізм, заснований на трьох принципах: націоналізм, демократія й соціалізм, що його засновником був провідник визвольного руху Сун-Ят-Сен /1866-1925/

СУОМІ /фін./- фінська назва Фінляндії.

СУПЕР... /лат. super - над, згори/- у складених словах означає начальність, зверхність, на прикл., суперінтендант.

СУПЕРАРБІТР /див. супер...-арбітр/- голова мирового суду, що його обирають судді обох сторін з правом остаточного вирішення справи.

СУПЕРІНТЕНДЕНТ /лат. superintendens - найвищий наглядач/- 1. наглядач, 2. голова церковної округи в протестантів.

СУПЕРІОР /лат. superior вищий/- настоятель монастиря.

СУПЕРКАРГО /англ. supercargo /- завідувач експортового вантажу на кораблі /другий помічник капітана/.

СУПЕРЛЯТИВ /лат./- найвищий, найвищий ступінь прикметника.

СУПЕРНАТАРІЗМ /див. супер...-натурализм/- 1. наука св. Августина про незображенне для людського розуму об'явлення Б

же, 2. теологічна течія серед евангелістів I9 стол.

СУПЕРФОСФАТ /див. супер...-фосфат/ штучне добриво для ґрунтів, що його добувають, обробляючи сірчаною кислотою кістки, гіпс, фосфати, вапно /апатити/ тощо.

СУПІН /лат./- зникла дієслівна форма, що злилася з неозначененою формою.

СУПІНАЦІЯ /лат. supinatio лежання на спині/- 1. поверт руки долонею вперед і вгору, також поверт ступні з підняттям додори внутрішнього боку й опусканням зовнішнього, 2. пошиція в фехтуванні, коли рука із шпагою обернута нігтями додори.

СУПІР /фр. soupire /- павза з тривалістю на чверть ноти.

СУПЛЕТИВНИЙ /фр. supletif - додатковий/- суплетьині форми - форми одного слова, виведені від різних коренів, напр., я - мене /лінгв./.

СУПІШКА /лат./- письмове прохання.

СУПОЗИТОРІЙ /лат. supposito-rius - підставний/ліковий препарат у формі маленьких свічок або кульок.

СУПОРТ /фр. support /- підпора, рухома частина токарки, що тримає різець, ніж, свердло або що.

СУПРАНАТАРІЗМ, див. супернатурализм.

СУПРЕМАТ /лат. supremus - найвищий/- влада папи римського в католицькій церкві.

СУПРЕМАТИЗМ /лат. supremus - найвищий/- напрям у мальстрі, що в своєму мистецтві надає ваги лише абстрактним побудовам кольорових поверхень.

СУПРЕМАЦІЯ /лат. supremus найвищий/- перевага, провід, панування.

СУРДИНКА /фр. sourdine з іт. sordina /- прилад приглушувати звучання музичних інструментів, звідси: "під сурдинку" - півголосом, стишено.

СУРДУТ /фр. burtout /- довгий чоловічий одяг з розрізом унізу позаду; піджак.

СУР-ЕМІР /тур./- провідник каравану мухаммеданських прочан до Мекки.

СУРМА /персь./- хемічний елемент /*Іє*/, див. стибій.

СУРОГАТ /лат. surrogatus - замінник/- 1. несправжній, підроблений продукт, 2. неповновартісний замінник /цикорія, замість чаю, кава з жолудів/.

СУСПЕНДОВАНИЙ /лат. suspendus - припинений/- виключений / з організації або її/, відсторонений від виконання обов'язків

СУСПЕНДУВАТИ /див. суспендуваній/- відсторонити від виконання обов'язків, виключити з організації.

СУСПЕНЗИВНИЙ /лат. suspensus - завислий, припинений/- галь-

мівний; супензивне вето - право голови держави не схвалити прийнятий законодатним органом законопроект з тим, що при повторнім схваленні його в законодатнім органі він стає законом всупереч волі голови держави; 2. змулений /див. суспензія/.

СУСПЕНЗІЯ /лат. suspensio /- позбавлення урядовця права виконувати службові обов'язки, сумішка речовин, що з них одна перебуває у вигляді дрібних часток, змулених у течіві напр., розчинені частки глини у воді.

СУСПЕНЗОРІЙ /лат. suspensus /- опаска, що підтримує груди в жінок /м е д./.

СУТАНА /фр. soutane з іт. sottana - ряса/- ряса в католицького духовництва, що її носять поза Богослужбою /у священиків чорна, в єпископів фіялкова, у кардиналів пурпурова, в папи римського біла/.

СУТЕНЕР /фр. souteneur /- коханець і утриманець у жінки легкої поведінки.

СУТЕРЕНИ /фр. souterrain /мешкання під партером, підземелля, пивниця.

СУТІ /санс./- вдова, що її на її бажання спалювали живою разом з її померлим чоловіком.

СУТРИ /санс. sutra - нитка/- священні та юридичні книги в стародавній Індії /закони Будди/.

СУФІЗМ /ар./ - містично-аскетична течія в ісламі, що вірить у злиття людини з божеством /у 8 столітті/.

СУФІКС /лат. suffixus - підста-
влений/- наросток у слові між
коренем і закінченням /флексі-
єю/, напр., тяг-ну-ти.

СУФЛІЕ /фр. soufflé /-І. тіс -
течко з яєць і цукру, 2. стра-
ва з овочів з рибою або м'ясом,
підсмаженим з лялечними білками.

СУФЛЕР /фр. souffleur /- про -
казувач, підказувач ролі акто-
рові під час гри, 2^х підказу -
вач.

СУФЛЮВАТИ /фр. souffler - дму-
хати, підказувати/- І. підка -
зувати акторові ролю, 2^х нашпі-
тувати.

СУФРАГАН /с.-лат. suffragane -
us /- І. помічник єпископа в
католиків, 2. помічник параклі-
яльного священика в протестан-
тів.

СУФРАЖИЗМ /англ. suffragism
із suffrage - право голосу, з
лат. suffragium /- започатко-
ваний в Англії в ХХ стол. жіно-
чий рух за рівноправність жі-
нок з чоловіками у виборчих
правах.

СУФРАЖИСТКА /див. суфражизм/-
жінка-учасниця суфражистського
руху.

СФАГНУМ /гр. sphagnos - один з
видів мохів/ торфовий мох, скла-
дова частина торфу, також поро-
шок із торфу.

СФАЛЕРИТ /гр. sphaleros - один

із видів моху/- цинкова руда,
сполука цинку з сіркою/*Ind*/.

СФЕРА /гр. sphaira - куля/-І.
куля, поверхня кулі, 2. обсяг
діяння, середовище; с ф е р а
впливу - напівзалежна держава,
що перебуває під економічним
і політичним впливом дужчої
держави /одна із форм гніту й
визиску великих народів; сучас-
ним прикладом такого визиску
може бути такий "вплив" Росії
на поневолені народи/.

СФЕРИЧНИЙ /гр. sphairikos /-І.
кулястий, утворений на поверх-
ні кулі; с ф е р и ч н і скель-
ця - прозорі скельця, що мають
кулясту форму поверхні; с ф е -
р и ч н а геометрія - частини
тригонометрії, що вивчає
сферичні, тобто розташовані на
поверхні кулі трикутники, утво-
рені в наслідок перетину кіл
трьох "великих кругів"; с ф е -
р и ч н а астрономія - частини
астрономії, що вивчає вид-
не розташування та рух небес-
них тіл.

СФЕРОЇД /гр. sphaira - куля,
eidos - вид/- утворене в нас-
лідок обертання еліпса навколо
її малої осі геометричне
тіло; сплющення куля.

СФЕРОЇДНИЙ /див. сфероїд/-ку-
лястий, кулюватий, такий, що
має форму сфероїда.

СФЕРОЛІТ /гр. sphaira - куля,
lithos - камінь/- округлої
форми камінь вулканічного по-
ходження.

СФЕРОМЕТР /гр. sphaira - куля,

metreō - мірюю/- прилад вимірює ти грубину тонких плиток або радіюси кривини кулістої поверхні.

СФЕРОСИДЕРІТ /гр. sphaira - куля, sidēros - залізо/- зализна руда, що складається з глинистих та мергелевих утворів.

СФІГМОГРАФ /гр. sphuγmos - биття живчика, graphō - пишу/- прилад записувати биття живчика.

СФІГМОГРАФІЯ /див. сфігмограф/- запис биття живчика /тиску крові/ з допомогою сфігмографа.

СФІГМОМАНОМЕТР /гр. sphuγmos - биття живчика + манометр/- прилад вимірюти кровотиск у жилах.

СФІНКС /гр. sphinx / -І. велетенська кам'яна фігура лежачого лева з головою царя або з головою й грудьми жінки /символ мудрості в стародавніх єгиптян/, 2 казкова потвора з лицем і грудьми дівчини та з пташиними крилами, що роздирила кожного, хто не міг відгадати її загадки/міт у стародавніх греків/, 3^х метелик із родини бражників.

СФІНКТЕР /гр. sphinktēr - стискувати/- кільцюватий м'ясень, що звужує певний отвір в організмі /напр., зініці/.

СФОРЦАНДО /іт. sforgzando /-зразу, раптом, наголовоючи /муз./.

СФРАГІСТИКА /гр. sphragis печатка/- наука про печатки, медалі.

СХЕМА /гр. schēma - вид, образ/- І. обрис, форма, нарис, 2. зо-

браження предмета, опис дій або виклад змісту твору в загальних рисах, 2. стислий виклад змісту задуманого твору, 3. загальні риси, зарис пляну, 4. абстрактне спрощене зображення /будь-чого/.

СХЕМАТИЗМ /див. схема/-І. спрощеність, 2. схильність додумання й викладу думок схемами.

СХЕМАТИЗУВАТИ /див. схема/-зображені у вигляді схеми, описувати в загальних рисах, спрощено.

СХЕМАТИЧНИЙ /див. схема/- І. зображеній чи описаний у загальних рисах, 2. той, що має форму або характер схеми.

СХІЗМА /гр. schisma - відлом/- поділ церкви, церковний розкол.

СХІЗМАТИК /див. схизма/-ухильник від церковної єдності, розкольник /назва, що йм'яли католики православним/.

СХІМА /гр. schēma / - найсуровіший ступінь чернечого життя, аскетизм.

СХІМНИК /див. схима/- чернець, що прийняв схиму, аскет.

СХІЗОТИМ /гр. schizos - розлю, thymos - дух /- людина з нахилом до схізотимії; див. циклотимія.

СХІЗОФРЕНІЯ, див. шизофренія.

СХОЛАСТ, СХОЛАСТИК /лат. scholasticus із гр. scholē - школа/-І. середньовічний філософ-богослов, 2. послідовник школи -

стичної філософії, З^х заскору-
зла людина, буквоїд, що сприй-
має лише зовнішню сутність на-
уки.

СХОЛАСТИКА /див. схоласт/-І. се-
редньовічна наука теології та
філософії, що передняла Аристо-
телеву метафізику й мала тен-
денцію поєднати віру з науковою
за принципом "наука – служниця
теології" /гасло схоластики/, 2
безплідне розумування, засно-
ване на формальнім вивчені
предмету знання.

СХОЛАСТИЧНИЙ /див. схоластика/
– властивий схоластиці, форма-
лістичний, черствий, беззміс-
товний, відірваний від життя.

СХОЛІЇ /гр. scholia /– пояснен-
ня до тексту, примітки, комен-
тари /в стародавньому письмен-
стві/.

СХОЛІЯСТ /див. схолії/– укла-
дач с х о л і й.

СЦЕНА /лат. scena з гр. σκηνή
– шатро/- І. театральний по-
міст, де відбуваються вистави,
2. окремий момент акту в п'єсі,
З^х видовисько, подія.

СЦЕНАРІЙ /іт. scenario /-І. дра-
матизований текст для вистави,
2. текст до кінофільму, З. спи-
сок дійових осіб п'єси з зазна-
ченням моментів виходу їх на
сцену.

СЦЕНАРИСТ /див. сценарій/- ав-
тор сценарію для кінофільму.

СЦЕНАРІОС /див. сценарій/- те-
атральний технічний помічник у

режисера, що під час вистави
пильнує за перебігом гри та за-
своєчасним виходом акторів на
сцену.

СЦЕНІЧНИЙ /лат./- придатний
для сцени, властивий сцені,
здатний робити вплив із сцени
/п'еса/.

СЦЕНОГРАФІЯ /лат. scena ,гр.
σκηνή – пишу/- театрально-
декоративне мистецтво.

СЦИНЦІЛЛЯЦІЯ /лат. scintilla -
tio – іскріння/- І. миготін-
ня зірок, 2. поява іскор на
екрані під впливом альфа-про-
менів.

СЦИФОРДНІ /гр. σκυρφος – чаша,
кубок, eidos – вид/- кишкопо-
рожнинні тварини, що мають фор-
му листка або дзвона /з о о л/

СЦІЛЛА /гр./- морська потвора
з шістьма головами, дванадця-
тьма ногами й гострими кігтями
що ковтала мореплавців /м і т/;
звідси: Сцилла і Харібда – дві
потвори по обох боках Мессін-
ської протоки, що ковтали мо-
реплавців; між „Сциллою й Харі-
бдою“ – серед обабічної небезпе-
ки, між вогнем і полум’ям.

СЮЖЕТ /фр. sujet /- предмет, те-
ма мистецького твору; розташо-
вані згідно з композиційним за-
думом автора події твору /ic -
нують і інші визначення сюже-
ту/.

СЮЗЕРЕН /фр. suzerain /- фе-
дал, що має залежних від нього
 vasalів.

СЮЗЕРЕНІТÉT /нім. *Suzeränität*/ - із фр. *suzerainité* /- найвище право сюзера на надвалем.

СЮЗЕРЕННИЙ /див. сюзерен/- належний сюзеренові, зверхній.

СЮІТА /фр. *suite* /- інструментальний вільний щодо форми на кілька самостійних частин твір /муз./.

СЮРПРИЗ /фр. *surprise* /- несподіванка, несподіваний дарунок, несподівана приемність.

СЮРРЕАЛІЗМ /фр. *surrealisme* / - надреальність /- надреалізм, сучасний напрям у літературі та мистецтві /з 1925 р./, що йому за основний спосіб зображення править комбінування предметових елементів у парадоксальних поставах, відкривання підсвітного та розщеплення свідомості; сюрреалізм використовує аналогічні сновиддя, галюцинації, маячиння.

СЯБРИ /літ./ - члени роду, що обробляли вільні нічі землі в Україні I6-I8 стол.

ПОЯСНЕННЯ СКОРОЧЕНЬ

абес.- абесінська мова
авс.-л.- австралійські мови
автсрал.- австралійські мови
ам.- американське слово
ана т.- анатомія
ана то м.- анатомія
англ.- англійська мова
ар.- арабська мова
арам.- арамейська мова
арх.- архітектура
архео л.- археологія
архіт.- архітектура
аст ронія.- астрономія
аст ро л.- астрологія
аст роні.- астрономія
афг.- афганська мова
афр.- африканські мови
бельг.- бельгійська мова
бібл.- біблія
бі о л.- біологія
болг.- болгарська мова
бот.- ботаніка
буд.- будівельний термін
вій сь к.- військовий тер-
мін.
вірм.- вірменська мова
вл.- власне ім'я
гебр.- гебрейська мова
геогр.- географія
геод.- геодезія
геол.- геологія
геом.- геометрія
герм.- германська мова
гірн.- гірництво
гол.- голландська мова
голлян.- голландська мова
гр.- грецька мова
грам.- граматика
грамат.- граматика
груз.- грузинська мова
гот.- готська мова
дан.- данська мова
див.- дивись

дruk.- друкарський термін
екон.- економіка
електро т.- електротех-
ніка
ел-т ех.- електротехніка
ембр.- ембріологія
есп.- еспанська мова
ест.- естонська мова
єг.- єгипетська мова
єгип.- єгипетська мова
зап.- заперечення
зах.- західній
зоол.- зоологія
інд.- індуська мова
індіян.- індіянська мова
індусь.- індуська мова
іроні.- іронія, іронічно
ісл.- ісландська мова
іт.- італійська мова
казах.- казахська мова
караб.- караїбські мови
кв.- квадратовий
кельт.- кельтська мова
кирг.- киргизька мова
кит.- китайська мова
км.- кілометр
ком.- комерція
копт.- коптська мова
крим.- криміналістика
кри ст.- кристалографія
куб.- кубічний
лат.- латинська мова
латин.- латина
лег.- легенда
лит.- литовська мова
лінг.- лінгвістика
лінгв.- лінгвістика
літ.- література, літерату-
знавство
лог.- логіка
м-метр
мад.- мадярська мова
мал.- малайська мова

м а л. - малярство	с.-лат. - середньовічна латина
м а т. - математика	слов. - слов'янська мова
м е д. - медицина	см - сантиметр
м е т. - метеорологія	см-г-сек. - сантиметр-грам-секунда
м е т е о р. - метеорологія	спорт. - спортивний термін
мех. - мехіканська мова	ст., стол. - століття
м е х. - механіка	стар.-герм. - старогерманська мова
м и с т. - мистецтво, мистецтвознавство	ст.-слов. - старослов'янська мова
м і н. - мінерал, мінералогія	тат. - татарська мова
м і т. - мітологія	текст. - текстильний термін
мм - міліметр	теол. - теологія
монг. - монгольська мова	тех. - техніка
мор. - морський термін	тіб. - тібетська мова
муз. - музика, музикознавство	тур. - турецька мова
мур. - муринська мова	турк. - тюркські мови
напр. - наприклад	уг., угор. - угорська мова
н.-гр. - ново-грецька мова	фіз. - фізика
нім. - німецька мова	фізіо л. - фізіологія
н.-лат. - ново-латинська мова	філ. - філософія
норв. - норвезька мова	філол. - філологія
пат. - патологія	фін. - фінська мова
персь. - перська мова	флям. - флямандська мова
перуан. - перуанська мова	фот. - фотографія
поет. - поетика	фотогр. - фотографія
полігр. - поліграфія	фототехн. - фототехніка
поль. - польська мова	фр. - французька мова
порт. - португальська мова	хвор. - хвороба
пров. - провансальська мова	хем. - хемія
протил. - протилемне	хір. - хірургія
п с и х. - психологія	Ц. - Цельсій
рад. - радіо	чесь. - чеська мова
рад.-т. - радіотехніка	чеськ. - чеська мова
рум. - румунська мова	швед. - шведська мова
санск. - санскритська мова	шот. - шотландська мова
св. - святий	юр. - юридичний термін
с.-гр. - середньовічна / візантійська/ мова	яп. - японська мова
серб. - сербська мова	
сир. - сирійська мова	
сканд. - скандинавські мови	

